MODERN MALEZYA
Devlet Geleneği ve Siyaset

Dr. Süleyman TEMİZ

EFEAKADEMİ YAYINLARI

Dr. Süleyman TEMİZ
ORCID (0000-0002-4439-4035)

ISBN 978-625-6995-91-8
E-ISBN 978-625-6995-90-1
1. Baskı Aralık 2022

Bu eserin; yayın, satış ve kopyalama hakları EFE AKADEMİ'ye aittir.

KÜTÜPHANE KARTI

MODERN MALEZYA Devlet Geleneği ve Siyaset
TEMİZ, Süleyman
1. Basım, 386 s., 160 x 235 mm. Kaynakça var, Dizin var.
Anahtar Kelimeler:
1. Malezya/Malaya 2. Siyaset 3. Güneydoğu Asya
4. Sömürgecilik 5. ASEAN

Dizgi İsa Burak GÜNGÖR (burakgungor@efeakademi.com)
Kapak Tasarım İsa Burak GÜNGÖR (burakgungor@efeakademi.com)
Kapak Görsel Seri Rama (Yeşil), Laksamana (Kırmızı)
http://smp2252marlin.blogspot.com/

Sertifika No 49168
Matbaa Sertifika No 49168

Efe Akademik Yayıncılık Cağaloğlu Yokuşu Cemal Nadir Sokak
Büyük Milas Han No: 24/125
Fatih/ İSTANBUL
0212 520 52 00
www.efeakademi.com

Efe Akademik Yayıncılık Matbaa Adres: Cağaloğlu Yokuşu Cemal Nadir Sokak
Büyük Milas Han No: 24/125
Fatih/ İSTANBUL
0212 520 52 00
www.efeakademi.com

Eşime ve oğlum Tarık'a

Peninsular Malaysia
THAILAND
PERLIS
Kangar
Langkawi
Alor Setar
KEDAH
PENANG
PERAK
Kota Baru
South China Sea
Kuala Trengganu
KELANTAN
TRENGGANU
Taiping
Kuala Kangsar
Ipoh
Pangkor
Kuala Lipis
Kemaman
Kuantan
Pahang River
Pekan
Straits of Melaka
SELANGOR
Kuala Lumpur
Kelang
NEGERI SEMBILAN
Seremban
PAHANG
Tioman
MELAKA
Melaka
Muar
JOHOR
Johor Baru
SINGAPORE
INDONESIA
Siak R.
N
0
200 km

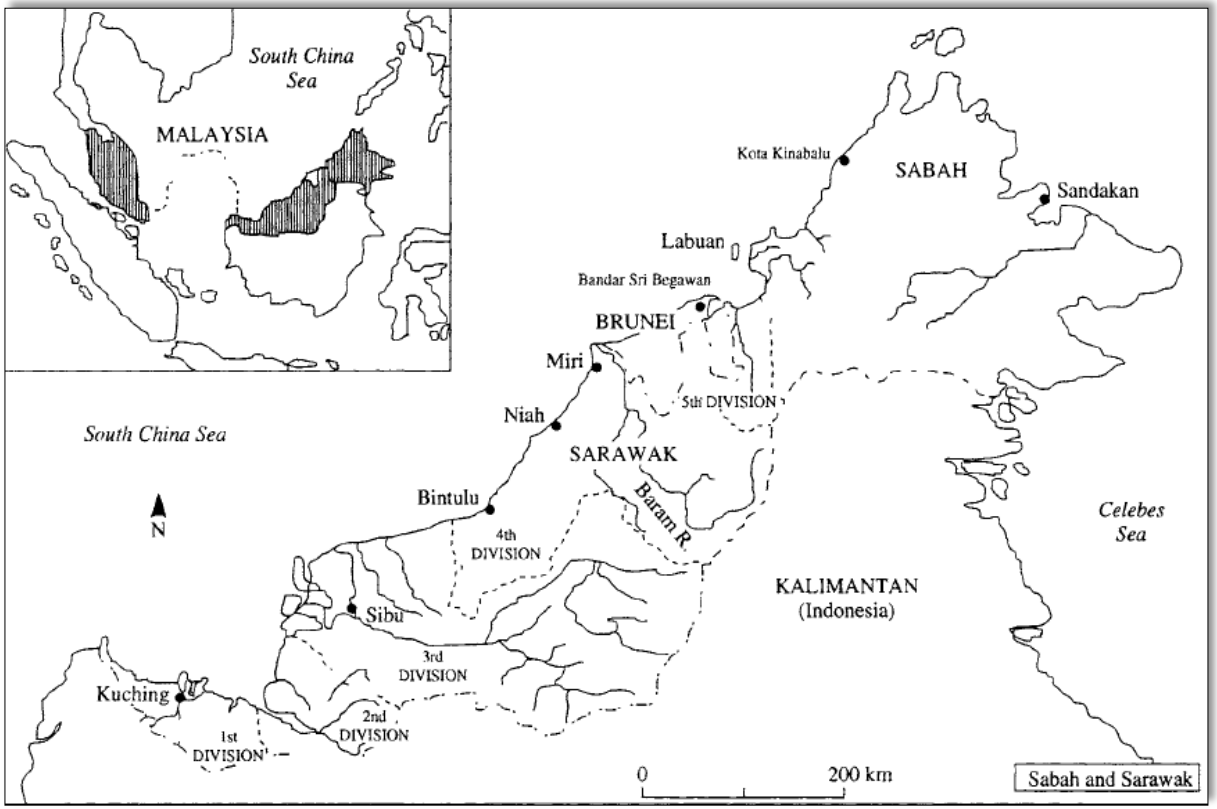
South China Sea
MALAYSIA
South China Sea
N
Kota Kinabalu
SABAH
Sandakan
Labuan
Bandar Sri Begawan
BRUNEI
Miri
5th DIVISION
Niah
SARAWAK
Bintulu
Baram R.
4th DIVISION
Celebes Sea
KALIMANTAN (Indonesia)
Sibu
3rd DIVISION
Kuching
2nd DIVISION
1st DIVISION
0
200 km
Sabah and Sarawak

Takdim

1957 yılında Malaya olarak İngiliz sömürge imparatorluğundan bağımsızlığını kazanan ve 1963 yılında Sabah ve Sarawak eyaletlerini bünyesine katarak günümüze kadar ciddi bir gelişim gösteren Malezya, Güneydoğu Asya ülkeleri içerisinde yıldızı giderek parlayan bir ülkedir. Avrupa'daki gelişmiş ülkeleri anımsatan görüntüsü, gelişmiş ekonomisi ve bölgesel vizyonu da hesaba katıldığında, Malezya'nın ülkemiz için bölgeye açılan kilit ülkelerden bir tanesi olduğu fark edilecektir. Gerek kültürel ve gerekse siyasi ilişkilerimizin iyi bir noktada olduğu Malezya hakkında, tüm bu stratejik ögelere rağmen, ülkemiz literatüründe kayda değer çalışmaların azlığı ise dikkat çekicidir.

Dr. Süleyman Temiz'in uzun ve dikkatli bir çalışmasının ürünü olan "Modern Malezya" eseri, Malezya'nın sömürge döneminden başlayarak, günümüze kadarki siyasi ve tarihî olaylarını mercek altına almıştır. Aynı zamanda Malezya'nın çevre ülkeleriyle ve küresel aktörlerle olan ilişkilerine de değinen eser, bu hâliyle önemli bilgiler içermektedir. Malezya üzerine yapılan çalışmaların sayısına bakıldığında ise Dr. Temiz'in Modern Malezya eserinin literatürdeki yeri dikkate şayandır. Bu kitabın, gerek akademisyenlere, devlet adamlarına ve gerekse bölgeye ilgi duyan vatandaşlarımıza faydalı olacağı kanaatindeyim.

Prof. Dr. Mehmet Hakkı ALMA
Kyoto University Japan, Phd
University Putra Malaysia, MS

Teşekkür

Bu kitabın bu şekli ile vücut bulması, hepsine ziyadesiyle müteşekkir ve borçlu olduğum birçok insanın karşılıksız desteği ile mümkün olmuştur. Derin ve samimi teşekkürlerim, ilk olarak sadece "Modern Malezya" kitabının hazırlanışında değil, çok uzun bir süreden beri benden desteğini esirgemeyen International Islamic University Malaysia, History and Civilization Bölümü akademisyenlerinden Prof. Dr. Arshad Islam'a gitmelidir. Onun, özellikle eski ve yeni dönem Malaya kaynaklarına erişim konusunda gösterdiği gayret ve teşviki asla unutamayacağım.

Ayrıca, Jawi de dâhil olmak üzere birçok kaynağın tespitinde ve okunmasında yardımına başvurduğum Ummil Khir Fatimah Binti Daud'a da teşekkürü borç bilmekteyim. Öte yandan Perdana Leadersip Foundation'ın nazik ve yardım sever çalışanlarına da özellikle teşekkür ederim. Ayrıca International Islamic University Malaysia, Universiti Kebangsaan Malaysia, University Malaya, Universiti Putra Malaysia, Universiti Malaysia Kelantan kütüphanelerinin sabırlı çalışanlarına da teşekkür ederim. Zira kaynak tespiti konusunda benim her talebime anlayış gösterdiler.

Asıl teşekkürü ise aileme borçlu olduğumu belirtmek isterim. Eşime ve oğlum Tarık'a, bu uzun süreç boyunca desteklerini bir nebze olsun benden esirgememelerinden dolayı şükran borçluyum.

Dr. Süleyman TEMİZ

İçindekiler

Takdim 7
Teşekkür **8**
İçindekiler **9**
Resim Listesi **12**
Kısaltmalar **13**
Ön Söz **15**
1. Giriş **17**
2. Malay Yolu **42**
2.1. Malay'ın Müslüman Oluşu 49
2.2. Britanya Etkisi 51
2.3. Japon İşgali 65
2.4. Savaş Sonrası Dönem 71
2.5. Elitler Üzerinde İngiliz Etkisi 80
2.6. Malay Yolu'nda Sultan 84
2.7. Eski Malaylar 88
2.8. Yükselen Malay Milliyetçiliği 92
2.9. Malaya Birliği 93
2.10. Bağımsızlığa Doğru 99
2.11. Beyaz Alan 101
3. Tunku Abdul Rahman (1957-1970) **106**
3.1. Tunku ve Malaya Ekonomisi 114
3.2. Malaya'dan Malezya'ya 119
3.3. Cobbolt Komisyonu 122
3.4. Ganyang Malaysia 126
3.5. Maphilindo Çabaları 132

3.6. Nüfus Çeşitliliği ve Etkileri 139
3.7. Singapur'un Federasyondan Ayrılması 143
3.8. Trajedi 150
4. Tun Abdul Razak (1970-1976) 176
4.1. Rukunegara ve BN 181
4.2. Yeni Ekonomi Politikası 187
4.3. YEP'in Sonuçları 190
4.4. Dış Politika ve Razak 192
5. Hussein Onn (1976–1981) 198
5.1. İslam'ın İç Politikada Etkisini Arttırması 202
5.2. Hussein Onn ve Ekonomi 207
5.3. Petronas 208
5.4. ASEAN, Savaş ve Mülteci Meselesi 211
5.5. Ulusal Birlik 214
6. Mahathir Mohamad (1981-2003) 220
6.1. Soylularla Mücadele 226
6.2. Parti İçi Hesaplaşma 231
6.3. Eğitimde İngilizce 237
6.4. Mahathir ve Liderlik Değişimi 240
6.5. Mahathir ve Kaos 241
6.6. Mahathirizm'de İslam 245
6.7. Mahathir ve Ekonomi 253
6.8. Mahathir ve Dış Politika 260
6.9. Mahathir'in Görevi Bırakması 265
7. Abdullah Ahmad Badawi (2003-2009) 272
7.1. İç Politika 274
7.2. Badawi ve Dış İlişkiler 284

8. Najib Tun Razak (2009-2018)..... 291
8.1. Miras 292
8.2. Satu Malaysia 293
8.3. Najib ve Ekonomi..... 298
8.4. Najib ve Dış İlişkiler 301
8.5. 1MDB Skandalı, Kaos ve Mahathir..... 306
9. Mahathir'in Dönüşü (2018-2020) 317
9.1. Mahathir'in İkinci Döneminde Dış Politika..... 323
9.2. ASEAN 325
9.3. Mahathir, İslam ve KL Zirvesi 326
9.4. Mahathir'in Görevden Ayrılışı 331
10. Sonuç ve Değerlendirme 338
11. Kaynakça 350
12. Sözlük..... 380
13. Dizin 382

Resim Listesi

Resim 1: Doğu Hindistan Şirketi 51
Resim 2: J. G. Davidson 54
Resim 3: Frank Swettenham 57
Resim 4: Edward Gent 62
Resim 5: Tomoyuki Yamashita-Malaya Cephesi Komutanı 66
Resim 6: Johor Sultanı Abu Bakar (1833-95) 84
Resim 7: Dato' Onn Jaafar 88
Resim 8: Malcolm MacDonald 89
Resim 9: Harold MacMichael 97
Resim 10: Gerald Templer 99
Resim 11: Tunku Abdul Rahman 107
Resim 12: Lord Lansdowne 123
Resim 13: Tun Abdul Razak 177
Resim 14: Hussein Onn 200
Resim 15: Mahathir Mohamad 221
Resim 16: Anwar Ibrahim 266
Resim 17: Abdullah Ahmad Badawi 273
Resim 18: Najib Tun Razak 292
Resim 19: Mahathir (92) 318

Kısaltmalar

API : Angkatan Pemuda Insaf

ASA : Association of Southeast Asia

ASEAN : Association of Southeast Asian Nations

BN : Barisan Nasional

DAP : Democratic Action Party

FAMA : Federal Agricultural Marketing Authority

FMD : Federe Malay Devletleri

FOMD : Federe Olmayan Malay Devletleri

ICA : Industrial Co-ordination Act

ISA : Internal Security Act

KMM : Kesatuan Melayu Muda

KRIS : Kesatuan Rakyat Istimewa

MARA : Majlis Amanah Rakyat

MCA : Malaysian Chinese Association

MCI : Malaysian Indian Congress

MIDF : Malaysian Industrial Development Finance Berhad

MKP : Malay Komünist Partisi

YEP : Yeni Ekonomi Politikası - New Economic Policy

PAS : Parti Islam Se-Malaysia

PERKIM : Pertubuhan Kebajikan Islam Malaysia

PETA : Pembea Tanah Air

PKM : Parti Kebangsaan Melayu

PR : PakatanHarapan

PUTERA : Pusat Tenaga Rakyat

RIDA : Rural Industrial Development Authority

SEATO : Southeast Asia Treaty Organization

SEDC : State Economic Development Companies

SOSMA : Security Offences (Special Measures) Act

SUHAKAM : Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia

UMNO : United Malays National Organisation

UOK : Ulusal Operasyon Konseyi - National Operations Council

UTK : Unit Tindakhas

Ön Söz

Malezya, anayasal monarşi ile yönetilmekte olan ve Güneydoğu Asya'nın merkezinde konumlanmış bir ülkedir. Modern bir ulus devlet olarak Malezya eski bir devlet değildir. İngiliz dekolonizasyon sürecinde oluşturulmuş çok ırklı bir federasyon olan Malezya, toprakları Güney Çin Denizi tarafından bölünmüş, 13 eyalet ve iki federal bölgeden oluşmaktadır.

1957'de Malaya Federasyonu'nun bağımsızlığı ve ardından geçen altı yılda Malezya'nın tesis edilmesi, büyük ölçüde müttefikleri olan İngiliz ticari çıkarlarının yerleşik ve baskın konumu nedeniyle olmuştur. Ancak, Malezya'nın özellikle Mahathir Mohamad döneminde takip ettiği milliyetçi politikaları, bu durumu tersine çevirebilmiştir ve gerçek anlamda bir bağımsızlıktan bu dönemde söz edilebilmektedir. Malezya siyasi partileri genel itibariyle ırk ve din üzerine kutuplaşmıştır ve bu durum siyasi bir geleneğe dönüşmüştür. Ayrım ve birleşimin bir sonucu olarak ortaya çıkan politik sistem, koalisyonlar vasıtasıyla devletin idare edilmesini zorunlu hale getirmiştir. Bu ise Barisan Nasional bünyesi içerisinde Malay, Çinli ve Hintli seçmenin desteklediği partilerin temsil edildiği bir sistem ortaya çıkarmıştır. Şüphesiz bu sistemin kurucusu her ne kadar Tunku Abdul Rahman olsa da esas anlamda sistemi bir gelenek halinde devletin mekanizmasına yerleştiren Tun Razak ve Mahathir'dir. Bu nedenle Malezya'nın siyasi sisteminin şekillenmesinde en önemli politik figürler olarak bu iki isim gösterilebilir.

Malay devlet geleneğini şekillendiren olaylar içerisinde en önde geleni ise hiç şüphe yok ki 1969 yılında yaşanan 13 Mayıs hadisesidir. Bu isyan, mevcut devlet geleneğine açık bir tehdit oluşturmuş ve Malayların, devletlerini kaybetme potansiyelinin varlığını gün yüzüne çıkarmıştır. Politik tehdit ve devamında meydana gelen olaylarla birlikte özellikle kırsal kesim Malaylarının ekonomik açıdan geri kalmışlığı, devletin mevcut ekonomi politikalarını yeniden gözden geçirmesine neden olmuştur. Tun Razak ile uygulanmaya

başlanan Yeni Ekonomi Politikası, Malayların ekonomik durumunda bir değişimin ve iyileşmenin yaşanmasına da zemin hazırlamıştır. 1971 ve 1985 yılları arasında, Malezya'nın kalkınma stratejisine Yeni Ekonomi Politikası (YEP) ve onun yoksulluğu ortadan kaldırma ve etnik gruplar arasındaki ekonomik dengesizlikleri gidermek için toplumu yeniden yapılandırma ikiz hedefleri rehberlik etmiştir. YEP, özellikle yerli Bumiputera nüfusunun ekonomik durumunu iyileştirmek için tasarlanmıştır ve bu amaca ulaşmak için devlet müdahalesinde de önemli bir artış ortaya çıkarmıştır.

Malaya/Malezya'nın kuruluşundan itibaren sistem içerisinde en güçlü parti UMNO olmuştur. 2018'e kadar Malay siyasi sisteminin merkezinde yer almış ve devlet ve hükümet politikalarına yön vermiştir. Devletin sahip olduğu temel siyasi mekanizmaları geliştirmiş, bu şekilde kendi iktidarının devamını da sağlayabilmiştir. UMNO önderliğinde BN, Mahathir'den sonra güç kaybetmeye başlamıştır. Özellikle Mahathir'in muhalefetle siyasi bir ittifak tesis ederek Pakatan Harapan'ı güçlendirmesine karşın mevcut yönetim, iktidarını muhafaza edememiş ve demokratik bir geçiş, bu şekilde gerçekleşebilmiştir. Bu durumun oluşmasında da yine Mahathir'in siyasi liderliği etkisini göstermiştir.

Elinizdeki bu kitap, bölgenin İngiliz sömürgeciliğine maruz kalmasından milliyetçilik hareketlerine, Malaya'nın tesis edilmesinden ve Malezya'ya dönüşümünden günümüze kadar geçen süreci değerlendirmektedir. Bu vesile ile Malezya'da başbakanlık yapmış kişiler olan Tunku Abdul Rahman, Tun Razak, Hussein Onn, Mahathir Mohamad, Abdullah Ahmad Badawi, Najib Tun Razak ve tekrar Mahathir dönemleri, kendi konu başlığı altında değerlendirilmiş ve analiz edilmiştir. Bu sayede Malezya siyasetinin tarihi ve sosyoekonomik ana çerçevesi çizilmiş ve mevcut literatüre bilimsel bir katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Dr. Süleyman Temiz

1. Giriş

Monarşi, siyasi otoritenin genellikle miras yolu ile tek kişinin üzerinde toplandığı devlet düzeni veya rejim, tek erklik durumunu ifade etmektedir. Latince 'monarchia' kelimesinden türemiştir. Max Weber, monarşi yönetimine atıfta bulunan ve monarşi terimini kullananların öncüsüdür. Terim anlamıyla bir monarşi, tek bir mutlak hükümdar tarafından yönetilen bir devleti ifade etmektedir. Ancak anayasal monarşi, anayasaya göre idare edilen bir egemen güç tarafından yönetilen devleti ifade etmektedir. Siyasi bir varlık olarak hükümdar, genellikle, ölümüne kadar devletin başıdır ve devletin diğer tüm üyelerinden statü olarak tamamen ayrılmıştır. Monarşi, antik ve orta çağda dünyada yaygın bir hükümet biçimiydi. Modern kullanımda hükümdar kelimesi, genellikle, geleneksel ve kalıtsal bir yönetim sistemine atıfta bulunulduğunda kullanılır. Seçime dayalı monarşiler ise çoğunlukla istisna olarak kabul edilir. Malezya'daki durum da bu şekilde bir istisna teşkil eder.

Malezya'da Yang di-Pertuan Agong'un Malay Hükümdarlar Konseyi tarafından gizli oyla atandığı ve benzeri olmayan bir durum söz konusudur. Sadece 9 sultan oy kullanma hakkına sahiptir ve sistem, eyaletler tarafından bir ardıllık çizgisini takip eder. Malezya'da seçilmiş bir monarşi fikri ilk kez 1957'de, ilk başbakan Tunku Abdul Rahman tarafından ortaya atılmış ve ilk sultan, Malezya para birimini süsleyen Negeri Sembilan'dan seçilmiştir.[1] Malezya'da monarşinin erken tarihi, Malakka Sultanlığı ile başlamıştır. Khoo, Çin'deki Ming Hanedanlığı'na ait bir kaydın bunu ortaya çıkardığını belirtmiştir. Kayıtta, Çinli tüccarların, ikinci hükümdarı olarak Megat Iskandar Şah tarafından yönetilen Malakka'yı ziyaret ettikleri belirtilmektedir. Babası Parameswara'nın halefi olan Megat Iskandar

[1] Tuanku Abdul Rahman ibn-i Almarhum Tuanku Muhammad. Bank Negara Malaysia, "New Design RM50", erişim: 16 Ekim 2022, https://www.bnm.gov.my/-/rm50-fourth-series-july-2009

Şah, 5 Ekim 1414'te taç giymiştir.[2] 'Sultan' ünvanı ise ilk kez 30 Mayıs 1455'te Muzafar Şah tarafından kullanılmıştır. Diğer Malay sultanlıklarının Malakka Sultanlığı'nın bölünmesinden ortaya çıktığı değerlendirilmektedir. Bu bölünme 1530'da Kedah Sultanlığı, Pahang Sultanlığı, Johor Sultanlığı ve Perak Sultanlığı olmak üzere 4 Malay Sultanlığına yol açmıştır. Malay Saltanatlarının sayısı 1885'te 9'a çıkmıştır. Böylece Malezya'da Malakka Sultanlığı, anayasal monarşinin öncüsü olarak kabul edilmiştir. Ancak Selangor Sultanlığı, kökeni Bugis Hanedanlığından ve Negeri Sembilan Sultanlığı'nın kökeni ise Sumatra'daki Minangkabau'dan olduğu için bir istisna olarak kabul edilmektedir. Malay yarımadasındaki veraset mücadeleleri ve dış müdahale, monarşiye katkıda bulunan ana faktörler olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte Malaylar, bağımsızlığını kazandıktan sonra, mevcut sistemin de korunması gerektiğini değerlendirmekteydiler. İngilizlerin Malaya Birliği aracılığıyla monarşiyi ortadan kaldırmaya yönelik çabalarına rağmen, halkın sisteme olan sevgisi ve bağlılığı, Sultanları korumanın anahtarı haline gelmiştir.[3]

Eski Malay edebiyatı ve sanat eserleri, Malaylar ve monarşi arasındaki bağın gücünü göstermektedir. Hikayat Hang Tuah[4], Hikayat Raja-Raja[5] ve Malay tarihi ve diğerleri, bu bağların

[2] Buyong Bin Adil, *The history of Malacca during the period of the Malay Sultanate* (Dewan Bahasa Dan Pustaka, Kementerian Pelajaran Malaysia, KL, 1974), s.15.

[3] Fatimah Zainab binti Dzulkifli & Nazrul Dadziruddin bin Mohd Zameri, "The Functions of Constitutional Monarchy in Malaysian Political System: The Perceptions of Malay Community", *Political Managements and Policies in Malaysia*, (13-15 Temmuz 2010, Langkawi), s. 355-6.

[4] Hikayat Hang Tuah, bir Malay edebi klasiği ve geleneksel bir Malay destanı olarak kabul edilmektedir. Bu halk masalı, Malay nesillerine gururla anlatılmaktadır. Sadece Malaylar arasında değil, Malay Takımadaları'ndaki insanlar tarafından da iyi bilinen ulusal bir edebiyat klasiği olarak kabul edilmektedir. Hang Tuah, Malacca'daki en ünlü Malay kahramanı olarak nitelendirilir ve Malay sadakatinin, şövalyeliğinin ve geleneğe itaatin nihai şampiyonu olarak hükümdara mutlak sadakati temsil eder. Hikayat Hang Tuah, Malayların cesaretini yansıtırken o dönemde Malacca'nın büyüklüğünü de sembolize etmektedir. Unesco, "Hikayat Hang Tuah", erişim: 16 Ekim 2022, https://en.unesco.org/silkroad/silk-road-themes/documentary-heritage/hikayat-hang-tuah

[5] Hikayat Raja-Raja Pasai veya ayrıca Hikayat Raja Pasai, Güneydoğu Asya'da Pasai olarak adlandırılan ilk İslam ülkesindeki kralların hikâyesini anlatmaktadır. A. H. Hill, "Hikayat Raja-Raja Pasai", *Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society,* 33/2 (1960), 1-215.

oluşmasında öneme sahiptir. Malayların monarşiye karşı algısı, bu hikâyeler aracılığıyla görülebilir. Malay krallarının müstesna bir egemenliğe sahip olduğuna da inanılmıştır. Dolayısıyla krallar, birçok hak ve imkâna sahiptir. Bu durum ise onların herhangi bir eleştiri veya cezadan korunmasına yol açmıştır. Bu dokunulmazlık ve yüceliğe karşı cevap olarak halk, krallarına mutlak bir sadakat sunmaktaydı. Dolayısıyla bu anlayışın kültür temelli olduğu da görülmektedir.[6] Kralın egemenlik algısı dinle de ilgilidir. Erken dönemlerde, monarşi ilahi olarak algılanmıştı. Bu durum ise kralların, halkın sahip olmadığı bazı ayrıcalıklara sahip olduğuna inanılmasına yol açmıştır. Mistik özellikler monarşinin, politik, ekonomik, sosyal ve diğerleri üzerinde gücünü arttırmasına da neden olmuştur.[7]

Bu mistik yönler, aynı zamanda anayasal monarşi ile birleşerek sistemi güçlendirmiştir. Malaylar, kralların daha çok egemenlik olarak bilinen belirli mistik yeteneklere sahip olduğuna inanmaktaydılar. Dolayısıyla krallar, kral ya da onun bir akrabası olup olmadığına bakılmaksızın, mutlak bir egemenliğe sahipti. Egemenlik, insanları yönetme, ülkeyi yönetme ve itaat gücü haline dönüştü. Bu durum, halktan farklı olan ritüeller ve kullanılan dil ile desteklendi.[8]

Halktan birinin kralın otoritesine meydan okuması durumunda bir felaket yaşanacaktı. Hang Tuah, hiçbir Malay'ın krallarına karşı isyan etmeyeceği inancını veya geleneğini savunmak için en iyi arkadaşı Hang Jebat'ı öldürmeye dahi istekliydi. Malakka Prensi Raja Muhammed, Tun Besar'ı öldürmekten suçlu bulunmasına rağmen sadece Pahang'a sürgüne gönderilerek cezalandırılmıştı. Malakka tarihinde, karısı Malakka sultanı tarafından kaçırılan Tun Biajid'in eylemleri, krala isyan bile etmeden, sadece pasif bir şekilde

[6] Zainal Abidin Abdul Wahid, *Sejarah Malaysia Sepintas Lalu* (KL, Dewan Bahasa dan Pustaka, 1979), s.23–24.
[7] Fatimah-Nazrul, "The Functions of Constitutional Monarchy in Malaysian Political System: The Perceptions of Malay Community", s. 363.
[8] Mohd Taib Othman, "Pandangan Dunia Sosio Politik Melayu Tradisi", *Dewan Budaya*, 5/10 (1983), s.53

savaşmaktı. Kral ise sonunda hatasını kabul etti ve cariyesi Tun Iram'ı, yanlış davranışlarını telafi etmek amacıyla Tun Biajad'a hediye etti.[9] Bununla birlikte, geleneksel Malaylar arasında isyan girişimleri, kralın tebaasının mutlak itaatine rağmen görülmüştür. Megat Seri Rama'nın hamile eşi Sultan Mahmud'un bahçesindeki jackfruitları görür[10] ve aşermeye başlar. Meyve bahçesi bekçisi, meyveden birkaç parça vererek hamile kadının bu isteğini yerine getirir. Buna karşın padişah öfkelenir ve Megat Seri Rama'nın karısının karnının açılmasını ve bebeğin çıkarılmasını emreder. Bu olay karşısında Megat Seri Rama intikam yemini eder. Sultan Mahmud, Cuma namazını kılmak için yola çıktığında Megat Seri Rama tarafından öldürülür. Bu olay meşhurdur ve Sultan Mahmud Mangkat Dijulang olarak bilinmektedir.[11]

Bu ve benzeri olaylar, edebiyat yoluyla kralın otoritesine sessiz bir protesto olarak varlığına devam etmiştir. Malayların kralların egemenliğine ilişkin algısı günümüz Malezya toplumunda hâlâ vardır. Kralın veya akrabalarının suiistimallerini içeren çok sayıda olayın üzeri örtülmüştür. Bu sendrom, Gomez'in Johor Sultanı tarafından saldırıya uğradığı Bukit Serene olayına kadar devam etmiştir. Dönemin politik lideri olan Mahathir'in kraliyet ailelerine olan ön yargısı zaten bilinmekteydi. Olaya karşı siyasi liderler ve kamuoyu, açıktan tepki göstermeye başladılar. Esasında Mahathir için de gerekli şartlar oluşmuştu. Modern Malezya'da hoyratça davranan bir kraliyet sistemi kabul edilemezdi. Bu olayın bir sonucu olarak, Malayların kralların ayrıcalığına yönelik algısı tam anlamıyla değişmese de bir tepki ortaya çıktı. 1993 anayasasında yapılan değişiklikler, anayasal monarşi mensupları hakkında bazı hükümleri mercek altına aldı. Değişikliklerden birisi, Yang di-Pertuan Agong ve

[9] Abdul Samad Ahmad, (1979), *Sulalatus Salatin (Sejarah Melayu)*, (KL, Dewan Bahasa dan Pustaka, 1979), s. 189-191.
[10] Jackfruit tropikal ve tatlı bir meyvedir.
[11] Fatimah-Nazrul, "The Functions of Constitutional Monarchy in Malaysian Political System: The Perceptions of Malay Community", s.364-5.

Sultanların yasama ve yargı konularındaki dokunulmazlıklarının kaldırılmasıydı.[12]

Malaylar genellikle anayasal monarşinin konumunu, büyük ve kutsal olarak görürler. Böylece anayasal monarşi, sistemin tam ortasında yani merkezinde olarak taçlandırılmıştır.[13] Bu durum, halkın günlük yaşamıyla ilgili tüm işlerde, güç ve birliğin sembolü olarak kralı ileri sürmektedir. Memuriyetteki atamalar kralın yetkisindedir, ancak kralın bu konulardaki rolü yalnızca sembolik olarak kabul edilir. Bu görüş, Rukunegara'da yer alan 'krala sadakat' kısmı ile daha çok alakalıdır. Rukunegara, halkın en büyük ilgisini krala bağlılık sözü vermeye yöneltmektedir. Zira Kralın yaptığı her şey halkın iyiliği içindi. Krallar kendi devletlerinde İslam'ın başıdır. Bu durum, kralın aklı başında, iyi yetiştirilmiş, bilgin ve adil olması gerektiği anlamına gelmekteydi. Bu nedenle, af yetkisi veya yüksek mahkemeden herhangi bir cezayı hafifletmek için son referans, elbette Kral olmalıydı. Kral, konunun uzmanlarından danışmanlık alsa dahi, kralın temyizleri onaylama kararları, Malay topluluğunun algısının ve umutlarının etkisinde eğilim göstermektedir.[14]

Malay toplumu, toplum içerisinde yerleşik olan çeşitli geleneklere sahiptir. Bendahara, Laksamana ve Orang Kaya gibi unvanlar farklı tanınmalara sahipti. Bu durum, feodalizm nitelikleriyle gömülü olan Tun, Tan Sri, Dato' unvanlarının günümüze kadar devam etmesini sağlamıştır. Farklı unvanlar, kraliyet ailelerinin ve bu unvanlara sahip kişilerin toplumdaki imajını ve prestijini artıran bir özellik olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle anayasal monarşi, unvanların verilmesinde önde gelen bir otorite ve tanınma merkezi olarak görülmektedir. Günümüzde ekonomik çıkarlar için mücadele yoğunlaşmıştır. YEP sonucunda ekonomi elitlerinin yükselişi,

[12] Andrew Harding, "Sovereigns immune? The Malaysian monarchy in crisis", *The Round Table: The Commonwealth Journal of International Affair*, (1993) 82/327, s.305.
[13] Bkz. Nazrin Shah, *Monarchy in South-East Asia*, (London, Routledge, 2001), s.100-17.
[14] Fatimah-Nazrul, "The Functions of Constitutional Monarchy in Malaysian Political System: The Perceptions of Malay Community", s. 366.

esasında bu mücadeleyi alevlendirmektedir. Malezya geleneğinde zaman zaman krallar ve akrabaları, ekonomik ve ticari fırsatlardan istifade etmek için özel ayrıcalıklı statülerini kullanmaktadır. Bu durum ise halkın, kralları ve hükümdarları ekonomik ve siyasi güç elde etmede bir basamak olarak görmeye başlamalarına neden olmuştur. Krallardan hükümete karşı gelen herhangi bir talep, genellikle bir anlaşmazlık olmadan onaylanmaktaydı. Dolayısıyla anayasal monarşinin, iktidar ve servet elde edilmesinde bir kaynak olarak hizmet ettiği düşüncesi açık ve doğru hale gelmektedir. Malay toplumunun anayasal monarşiye yönelik olumlu algısı, çok eski zamanlardan beri varlığını sürdürmektedir. Ancak bu algı, insanların entelektüel düzeyine göre değişim göstermektedir. Abartılı bir sadakat ve yücelik algısı, günümüzde en aza indirilmiştir. Kralların sahip olduğu feodal ayrıcalıklar ise artık tartışmaya açıktır. Bununla birlikte Malezya'daki farklı etnik kökene mensup insanlar, anayasal monarşinin varlığını, Malezya siyasi sisteminde bir gelenek olarak kabul etmekte ve bu durum zaten anayasada açık bir şekilde ifade edilmektedir.[15]

UMNO'nun 1946'da kuruluşu, esasında İngilizlerin Malay Sultanlarını sadece kuklalara indirgeme ve Malaya Birliği adı verilen yeni bir siyasi oluşum vasıtasıyla göçmen Çinli ve Hint topluluklarına vatandaşlık haklarını genişletme girişimlerine bir tepki olarak ortaya çıkmıştı. Malaya Birliği'ne karşı Malayların Pan-Malaya seferberliği ve ardından 1948'de planın geri çekilmesi nedeniyle meydana gelen kargaşa durumu, UMNO'yu Malaylar arasında önde gelen siyasi örgüt haline getirmiştir. Özellikle de Malay hükümdarlarının Malaya Birliği önerisinde İngilizlere desteği kamuoyuna açıklandığında, UMNO'nun pozisyonu ve milliyetçiliği, Malaylar tarafından daha da kabul görmeye başlamıştır.[16] Slogan olarak 'Malay Birliği'ni kullanan

[15] A.g.m, s. 366-7.
[16] Bkz. Anthony John Stockwell, *British Policy and Malay Politics during the Malayan Union Experiment 1942-1948* (KL, Art Printing Works, 1979).

UMNO, Malay milliyetçilerinin desteğini sağlayabilmiş ve 1957'de Malaya'nın bağımsızlığının şartlarını müzakere etmedeki önemli rolünün de gösterdiği gibi, kendisini sömürge yönetiminin halefi olarak kabul ettirmeyi başarmıştır. UMNO Malay milliyetçiliğini savunurken, farklı etnik yapılardan müteşekkil bir devlette, aynı zamanda siyasi yelpazede ılımlı bir konum işgal etmiştir.[17] UMNO'nun siyasi ılımlılığı, Malay olmayan azınlık grupları arasındaki benzer politika takip eden siyasi partilerle iş birliğini de kolaylaştırmıştır. Bu şekilde uzlaştırıcı bir hükümet sisteminde, UMNO'nun politika oluşturmadaki hâkimiyeti, Malezya siyasetindeki hegemonyasını pekiştirmiştir. Aslında, koalisyon siyaseti görünümünde faaliyet gösteren UMNO, bağımsızlıktan bu yana kesintisiz olarak 2018'e kadar hüküm sürdü ve bu durum UMNO'yu yirminci yüzyılın en kalıcı baskın parti rejimlerinden biri haline getirdi. Ülkedeki önde gelen siyasi örgüt olarak konumu göz önüne alındığında UMNO'nun, siyasi liderliğinin üst kademelerinin, merkezi hükümette de üst düzey pozisyonlarda yer alması şaşırtıcı görünmemektedir.[18] Zira bu kişiler bağımsızlık yolunda mücadele eden aynı kişilerdi.

Malay geleneği ise böyle bir siyasi yapının yerleşmesini kolaylaştırmıştır. Çünkü yönetici sınıf, güçlerini yalnızca fiili olarak ona sahip olmakla haklı çıkarmazlar, aynı zamanda genel olarak tanınan ve kabul edilen doktrinlerin ve inançların, mantıklı ve gerekli sonucu olarak temsil ederek, bunun için ahlaki ve yasal bir temel bulmaya da çalışırlar.[19] UMNO seçkinlerinin ayrıcalıklı konumlarının korunması, öncelikle partinin ulusal siyasetteki etkisinin sağlamlaştırılmasına bağlıydı. Bu bağlamda UMNO, Malay olmayanların vatandaşlık haklarına karşı çıkan bir UMNO bölünmüş

[17] 1957'de nüfusun etnik dağılımı %49,8 Malay, %37,2 Çinli ve %11,1 Hintli idi. Saw Swee Hock, *The Population of Peninsula Malaysia*, (Singapore, Singapore University Press, 1988), s. 65.
[18] Hari Singh, "Tradition, UMNO and Political Succession in Malaysia", *Third World Quarterly*, 19/2, (1998), s. 242.
[19] Gaetano Mosca, *The Ruling Class*, (New York, MacGraw Hill, 1939), s.70.

grubu olan ve UMNO'nun Malaylar arasındaki etkisini azaltmak için etnik ve dini milliyetçiliği birleştiren Parti İslam Se-Malaysia'nın (PAS) ortaya koyduğu zorluk göz önüne alındığında, Malay desteğinin önemini de takdir etmiştir.[20] Ancak, UMNO'nun Malezya siyasetinde PAS'ı marjinalleştirmesi, kısmen egemen parti rejiminin ulusal gündemi şekillendirme becerisinin bir sonucuydu.[21] Malay geleneksel yapısının, kitlelerin bağlılığını sağlamadaki rolü de aynı derecede önem arz etmiştir.

Ancak 1957'den önce, bırakın Malay geleneği şöyle dursun, bir 'Malay'dan dahi söz etmek sorunluydu.[22] Geleneksel Malay toplumu, Sultanın zirvede olduğu babadan kalma bir model şeklinde yapılandırıldı. Malay kimliği ise, belirli bir hükümdarın tebaası veya uzantısı olarak düşünülmüştü.[23] Malaylar arasındaki komünal kimliğin kökleri sömürge dönemine kadar gitmektedir. Bir açıdan Malay kimliği, sömürgecilerin idari politikaları lehine, geleneksel iktidar temellerini baltalama niyetiyle, sömürge mülklerinde hayali topluluklar inşa etmeye başlayan İngilizler sayesinde ortaya çıkmıştı.[24] Bağımsızlıktan sonra UMNO seçkinleri, İngilizlerden miras aldıkları bu topluluk inşa sürecine devam ettiler. Malay geleneğini tanımlarken de Malakka Saltanatı ile ilişkili feodal değerleri sıklıkla vurguladılar.[25]

[20] PAS'ın kökleri, 1948'de UMNO içinde başlamış ve 1951'den itibaren bağımsız bir parti olarak işlev görmeye başladığı tarihe kadar götürülebilir. PAS ve UMNO arasındaki ilişki üzerine bkz. NJ Funston, *Malay Politics in Malaysia: A Study of the United Malays National Organisation and Party Islam*, (KL, Heinemann Educational Books, 1980).

[21] Bkz. TJ Pempel (ed) "The One-party Dominant Regimes", *Uncommon Democracies*, (New York, Cornell University Press, 1990), s.1-32; William Case, "UMNO Paramountcy: A Report on Single-party Dominance in Malaysia", *Party Politics*, 2/1, (1996), s.115-127.

[22] 1957 Malaya Federal Anayasası, Malay bir bireyi "İslam dinine inanan, Malay dilini konuşan, Malay geleneklerine uyan kişi" olarak tanımlamıştır, *Malayan Constitutional Documents*, (KL, Government Press, 1962), s.124.

[23] Sömürge etkisinden önce Malay kimliği üzerine bkz. A.C. Milner, *Kerajaan: Malay Political Culture on the Eve of Colonial Rule*, (Tucson, University of Arizona Press, 1982), s.1-6.

[24] A.C. Milner, "Inventing politics: the case of Malaysia",*Past & Present*, 131/1, (1991), s.109-10.

[25] Hari Singh, "Tradition, UMNO and Political Succession in Malaysia", s. 243.

Sömürge yönetimi, Batılı kurumları Malaya'da tanıtmıştı ve Malaya ekonomisini feodalden kapitalist bir üretim tarzına radikal bir şekilde dönüştürmeye çalışmış olsa da geleneksel değerleri mutlak surette bozamadı. Bunun nedeni ise kısmen, sömürge yönetiminin daha doğrudan etkisinin Malay olmayanların yerleşim bölgesi olan kentlerde hissedilmesiydi. Taşrada bu etki kentlere göre daha hafif kalmıştır. Her halükârda sömürgeci güç, siyasi kontrolü meşrulaştırmak için geleneksel değerleri modern kurumlarla birleştirme çabasına girişmişti.[26]

UMNO'nun siyasi hegemonya dilinde en çok vurguladığı toplumsal değer, otoriteye tam ve kesin bir itaatti. Otorite olarak kastedilen şey elbette, ilk otorite kaynağı ve tebaasının paternalist bir koruyucusu olarak (ilahi krallık kavramıyla meşrulaştırılan bir roldür) Sultanın tebaasının mutlak sadakati (*taat setia*) olarak belirtilen saltanat sistemiydi. Bu sadakatten sapma, ilahi cezaya davetiye çıkaracaktı. 1946'dan sonra Malay topluluğunun koruyucusu rolünü üstlenen UMNO, artık Malayların sarsılmaz sadakatini talep ediyordu.[27] Aslında, Malay kimliği de UMNO'nun bir uzantısı olarak yorumlanmaktaydı. UMNO Malay'dı ve Malay da UMNO anlamına geliyordu. Birbirinden farklı değildi. Bu durumun değişmesi, UMNO'nun temsil ettiği modern saltanat sistemine sadakatsizlik demekti. Birçoğu geleneksel seçkinlerden oluşan ve Sultanları siyasi müttefikleri olarak gören UMNO liderleri, feodal bir düzende egemen sınıfların elde ettiği statüleri takdir ediyor ve değiştirilmiş bir biçimde de olsa yeniden tesis etmeye çalışıyordu.[28] Malay birliği, Malayların UMNO liderlerinin arkasında birleşmesi anlamına geliyordu. Malay

[26] Michael Rush & Philip Althoff, *An Introduction to Political Sociology*, (London, Nelson Pub., 1971), s.63-68. Bu çabalar, İngiliz 'dolaylı yönetim' politikalarına da yansımıştır. Bkz. Rupert Emerson, *Malaysia: A Study in Direct and Indirect Rule*, (KL, University of Malaya Press, 1964).

[27] Chandra Muzaffar, *Protector? An Analysis of the Concept and Practice of Loyalty in Leader-led Relationships within Malay Society*, (Penang, Aliran Pub., 1977), s.87.

[28] Hari Singh, "UMNO Leaders and Malay Rulers: The Erosion of a Special Relationship", *Pacific Affairs*, 68/2, (1995), s.189-191.

hükümdarlarına saygı gösterilmesi, feodal-onursal unvanların verilmesi ve Sejarah Melayu ve Hikayat Hang Tuah gibi edebi eserlerin tanıtımı, devlet tarafından otoriteye bağlılığın arttırılmasını amaçlayan bir metottu.[29]

İdeoloji, geleneğin bir kısaltmasıdır.[30] UMNO seçkinleri, bir sosyal inanç sisteminin güzel, akla ve mantığa yatkın yönlerini öne çıkararak bilinçli olarak bir ideoloji inşa ettiler.[31] Böyle bir ideolojinin temel bileşenleri, başlıca referansları olan Sejarah Melayu ve Hikayat Hang Tuah örneklerinde gösterildiği gibi, Malakka Saltanatı'nın tarihsel yansımaları olarak ilgisi az olan mitlere dayanıyordu.[32] Bununla birlikte, efsanelere karışmış bir geçmiş, günümüzdeki sosyal davranış normlarını da bu şekilde meşrulaştırmış oldu.[33] Ancak özellikle ilginç olan durum, gelenek olarak kabul edilen şeyin aslında son zamanlarda ortaya çıkmış olmasıdır. Mutlak sadakat kavramı burada öne çıkmaktadır. Bu kavram, basitçe UMNO seçkinlerinin ürettiği ve gündeme getirdiği bir kavramdı.[34]

[29] Tuhfat en-Nefis ve bir hükümdarın ahlaki olarak yönetme hakkını dini gerekçelerle sorgulayan Thamarat al-Mahammah gibi diğer klasikler, devlet tarafından teşvik edilmemiştir. Bkz. Barbara Watson Andaya-Virginia Matheson, `Islamic thought and Malay tradition', *Perceptions of the Past in Southeast Asia*, (ed) Anthony Reid-David Marr, (Singapore, Heinemann Educational Books, 1979), s.125. Açıkça görülüyor ki, UMNO siyasi kontrol uygularken Malay milliyetçiliğine daha fazla vurgu yapmıştır. Milliyetçi bir parti olan PAS, UMNO'nun otoritesine meydan okumayı meşrulaştırmak için ise dini kullandı. Hükümetin sosyalleşme sürecinin etkinliği, Malay aydınlarının, Abdullah Munshi'nin Malay ırkına ihanet ettiği gerekçesiyle Hikayat Abdullah'ı kınama rolünden anlaşılabilir. Bir reformcu olan Abdullah, Malay geleneğini oldukça eleştiriyordu. 'İnsanlar . . . aptal ve adaletsiz geleneklere uymak zorunda oldukları için kendilerini köle gibi hissettiler. . . örf ve adetleri terk etmek isteseler de buna cesaret edemediler.' Shaharuddin Maaruf, *Malay Ideas on Development: From Feudal Lord to Capitalist*, (Singapore, Times Books International, 1988), s.36.

[30] Michael Oakeshott, *Rationalism in Politics and Other Essays*, (London, Methuen, 1962), s. 125.

[31] Giovanni Sartori, "Politics, ideology, and belief systems", *American Political Science Review*, 63/2, (1969), s.400.

[32] Sharifah Maznah Syed Omar, *Myths and the Malay Ruling Class*, (Singapore, Times Academic Press, 1993), s.24-42.

[33] John G. Gunnell, *Between Philosophy and Politics: The Alienation of Political Theory*, (Amherst, University of Massachusetts Press, 1986), s.98.

[34] Hari Singh, Tradition, "UMNO and political succession in Malaysia", s.244.

UMNO'nun ulusal arenada dile getirdiği siyasi üslup göz önünde bulundurulduğunda, elitlerinin parti içinde farklı bir ideolojiyi savunması zordu. Bilakis, 'UMNO geleneği' UMNO'da düzenli siyasi ardıllığı vurguluyordu. İşte bu ise 'Malay yolu' idi. 1987 yılına kadar parti başkanına ciddi bir meydan okuma olmaması son derece manidardır. Aynı şekilde 1984'e kadar başkan yardımcısına da bir meydan okuma görülmemiştir.[35]

Özellikle ilk dönemler değerlendirilecek olursa, Malay idarecilerine nadiren açıktan meydan okundu.[36] Bu bağlamda UMNO üyeleri, Malaya Birliği'nin revizyonist bir modelini Malezya'nın sosyo-politik sisteminin temeli olarak formüle etmeyi değerlendiren, 'kurucu baba' ve partinin başkanı olan Dato' Onn Jaafar'a ciddi bir muhalefet olmasına rağmen onu devirmeyerek dikkate değer bir hoşgörü göstermişlerdir. Bununla birlikte Onn, 1951'de istifa ettiğinde, parti tabanının kendisini hala desteklediğini fark etti.[37] Bununla birlikte ironik olarak Onn'un otoritesine meydan okuyanların, parti geleneğini sürdürme konusunda daha güçlü iddiaları bulunmaktaydı. Lidere sadakat, destekçilerinin çıkarlarının korunmasına bağlıydı. Bu normdan sapma, takipçilerin lidere bağlılıklarını geri çekebilecekleri anlamına gelmekteydi.[38]

Onn, belirsiz ve kaba bir şekilde görevden alınsaydı, Malezya tarihi muhtemelen daha farklı bir yol izlerdi. Ancak istifa ederek Onn, UMNO içinde seçkinlerin yerinden edilmesini yöneten gelenek efsanesini pekiştirdi. Daha sonra Malezya'nın ilk başbakanı olan halefi Tunku Abdul Rahman da 1970'de istifa ettiğinde geleneğe bağlı kalmıştır. Bununla birlikte Tunku'nun başbakanlık görev süresi boyunca, geleneklerin kitlelere ulaşımı gerçekleşti. Tarihsel bir emsali

[35] *A.g.e.*, s. 244-5.
[36] Khoo Kay Kim, *Malay Society: Transformation & Democratisation*, (Petaling Jaya, Pelanduk Publications, 1991), s. 20.
[37] Bkz. Gordon P. Means, *Malaysian Politics*, (London, Hodder & Stoughton Pub.,1976), s.19-25.
[38] Hari Singh, "Tradition, UMNO and political succession in Malaysia", s. 244.

olmayan ve modernleşmeye çalışan yeni bir ulus, ulusal sembollere aşırı derecede ihtiyaç duyuyordu ve Malakka Saltanatı'nın ihtişamı Malay ulusunun imdadına yetişmişti. Zaman zaman gelenek, daha çekici olabilmek için modernleşmeye dayanıyordu. Bu durum kısmen, gelenek ve değerlerin diğer kültürlere, sanayileşmeye ve kentleşmeye maruz kalmasıyla aşınmaya başlamasından dolayı, bireyin tanıdık olana yönelmesinin bir gerekliliğiydi. Ancak rejim açısından bakılacak olursa modernleşme, aynı zamanda Malayları kendi siyasi ideolojisi içinde toplumsallaştırmanın da bir yoluydu. Örneğin, UMNO liderlerini kraliyet aileleri önünde saygıyla beklediklerini tasvir eden mutlak sadakat teması, televizyon aracılığıyla Malay halkına gösterildi. Siyasi ritüel resmileşmekteydi ve artık feodal temelli onursal unvanları, madalyaların verilmesini, hükümdarların konuşmalarını ve kraliyet atama törenlerini de içermekteydi.[39]

Partisi ile ilgili olarak Tunku, bir UMNO geleneğini, yani 'siyasi ardıllığı' tanıtmış ve demokratik yarışmaları UMNO'daki en üst konum sahipleriyle sınırlamada etkili olmuştur. Tunku, sık sık Tun Abdul Razak'tan için 'halefi' olarak söz etmiştir.[40] Geleneksel Malay toplumu, *bangsawan* (aristokrat sınıf) ve UMNO içinde partinin yüksek konseyine ve tabana karşılık gelen *rakyat* (halk) şeklinde katmanlara ayrılmıştır. Bangsawan'da, raja ve onun varisi, raja muda'ya, günümüzde parti başkanına ve yardımcısına üstün bir statü verilmiştir. Malay geleneği, hükümdarı, halktan değil, aristokrat sınıftan bir birey olarak kabul etmesinde işlevsel bir rol oynadı. Düzenli bir halefiyet fikri, genellikle veraset anlaşmazlıklarına konu olan siyasi bir sistemde, istikrarın sağlanmasına yardımcı olmuş oldu. Daha da önemlisi, hükümdarın gücünü korumanın ustaca bir yolu olarak kabul edildi. Bu şekilde varis olan kişinin, Malay toplumunun temel dinamiklerine aykırı hareket etmesi alçakça bir ihanet olurdu. UMNO başkanları, parti üyelerinden gelen tehditleri bastırmak için bir

[39] Hari Singh, "Tradition, UMNO and political succession in Malaysia", s.244.
[40] Means, *Malaysian Politics*, s.365-6.

bahane olarak 'hain davranışlar'ı ileri sürme eğilimindeydiler.[41] Ve ihanet UMNO içerisinde asla kabul edilemezdi.

Tunku'ya UMNO liderliği süresince hiçbir zaman açıkça meydan okunmadığı bir gerçektir. Malaylar arasında Tunku'nun Çinli topluluğa karşı fazla uzlaşmacı olduğuna dair genel bir algının oluşmasının ardından -Singapur'un Federasyon'daki kısa katılımı sırasında ekonomik alandaki göreceli yoksunluk ve Çinlilerin Malay siyasi gücüne karşı meydan okumalarıyla şekillenen bir algı- popülaritesi azalmaya başladığında bile, Tunku'nun potansiyel düşmanları onu açıkça devirmek konusunda isteksiz davranmışlardı.[42]

Aynı zamanda Tunku'nun kraliyet kökleri, Malayların feodal zihniyetindeki geleneksel otorite kavramını pekiştirmiştir. Bazen Tunku, sultanların kendilerinden bile daha asilzade davranışlar sergilemekteydi. Özellikle de Tunku, aristokrat onurunu koruyamadıkları için Sultanları alenen azarladığında, bu daha da görünür hale gelmekteydi. Böylece bir anlamda Tunku, geleneği simgeleyen esas siyasi figürdü ve Tunku'nun bu özgüvenli davranışları ona karizmatik bir lider görünümü kazandırmaktaydı. Devletin kurucu babası olarak, Malay halkı çözümler için ona yöneldi ve Tunku'nun hatalarını affetmeye oldukça istekliydiler. Tunku'nun iktidardaki hâkimiyetini açıklamada, aynı derecede önemli olan bir diğer durum ise siyasi görev nedeniyle ortaya çıkan yasal bir otoritedir. Tunku, kabine toplantılarına kararlı bir şekilde rahatlıkla başkanlık eden biri olarak tanımlanmaktaydı.[43] Bu bağlamda, sonunda partiden zorla atılan ve ihtiyati gözaltına alınan Aziz Ishak ile parti pozisyonlarından vazgeçmeye zorlanan Syed Jaafar Albar ve diğerlerinin durumunda olduğu gibi, liderliğe yönelik olası meydan okumalar genellikle önceden ve hızlıca bertaraf edilmiştir.[44] Siyasi

[41] Hari Singh, *a.g.e*., s.245.
[42] *A.g.e.*, s.244-5.
[43] Marvin C. Ott, "Foreign Policy Formulation in Malaysia", *Asian Survey*, 12/3 (1972), s.228.
[44] Karl von Vorys, *Democracy without Consensus: Communalism and Political Stability in Malaysia*, (KL, Oxford University Press, 1976), s.171-183.

nüfuzun kabine atamaları yoluyla arttırılması ve bunun da parti pozisyonlarına bağlı olması, parti içindeki muhaliflerin partiden ihraç edilme korkusu nedeniyle muhalif politika takip etmelerinin caydırılmasına neden oldu. Yine de Tunku gibi siyasi ağırlığı olan karizmatik bir liderin, parti pozisyonlarından değil, kişisel veya sağlık nedenleriyle hükümet görevinden istifa etmesi gerçeğinden açıkça görüldüğü gibi, geleneğin sınırları içinde halen muhalefet yolları bulunmaktaydı. Ancak muhalif girişimleri, UMNO liderine güvensizliğin bir ölçüsü olarak yorumlanmaktaydı.[45] Muhalefetin açıktan yapılması ise muhalifin egemen parti pozisyonundaki UMNO ile bağlarını tamamen koparacaktı ki, bu durum muhalifin kendi siyasi geleceği için pek de iyi olmayacaktı.

Tunku'nun partinin yönetiminden düşürülmesi, aslında UMNO'nun dışında daha geniş kamusal alanda sistemin yeniden düzenlenmesine neden oldu. İktidardaki İttifak koalisyonunun 1969'da parlamentodaki üçte iki çoğunluğunu kaybetmesi ise koalisyonun muhalifleri için büyük bir fırsat olarak algılandı. Bununla birlikte Malayların, Malay siyasi egemenliğini yeniden tesis etme ihtiyacının ortaya çıkması ile birlikte 13 Mayıs toplumsal ayaklanmaları meydana geldi. Malayların koruyucusu olan Tunku'nun parti içindeki önemli bir kesimin desteğini kaybettiği açıktı. Tunku'nun rasyonel-hukuki otoritesi, Tunku'nun yardımcısı Tun Abdul Razak tarafından yönetilen bir 'Ulusal Operasyon Konseyi' (UOK) tarafından devletin yönetilmesine başlanması ile gerçekleşen fiili bir darbe sonucunda da aşınmıştır.[46] Bununla birlikte, yerli siyasi sistemlerin güçlü şefleri gibi, UOK'un Malay üyelerinin de, Tunku'yu belirsizce bir kenara atarak feodal temelli bir siyasi

[45] Tunku ile politika farklılıklarının bir sonucu olarak 1967'de Tun İsmail Abdul Rahman'ın İçişleri Bakanı olarak istifa etmesi buna iyi bir örnek olabilir. İsmail daha sonra Tun Razak'ın kabinesinde Başbakan Yardımcısı olarak geri dönmüştür.

[46] Tunku, çeşitli vesilelerle, 13 Mayıs 1969 olayının, kendisini devirmeye yönelik bir dizi çabanın doruk noktası olduğunu ima etmiştir. Bkz. Tunku Abdul Rahman Putra Al-Haj, *Looking Back: Monday Musings and Memories*, (KL, Pustaka Antara, 1977), s.193-4.

yapıyı baltalamak çıkarlarına değildi.[47] Bununla birlikte, Mahathir Mohamad'ı 1969'da Tunku'nun istifasını talep etmesi gerekçesiyle UMNO'dan ihraç edenler de bu geleneği sürdürenlerdi.[48] Ancak nihai çıkış, ülkedeki hâkim havayı fark eden, ancak faaliyetlerini kısıtlayan olağanüstü hal yasalarının kaldırılması için UOK'u etkilemeye çalışan ve Kedah Sultanını Yang Dipertuan Agong olarak seçen Hükümdarlar Konferansı tarafından hazırlanmıştı. Gelenek, Tunku'nun yeğenine alenen saygı göstermesini ve talebini kabul etmesini uygun görmemiştir.[49] Tunku, Abdul Halim Mu'adzam Şah'ın amcasıdır. Bu ise Tunku'yu istifaya götüren sebeplerden biri olarak değerlendirilmektedir.

UMNO'daki siyasi çekişmenin dinamikleri, Tunku sonrası dönemde de pek değişmemiştir. Her ne olursa olsun, birbirini takip eden parti başkanları, bir sonraki aşaması siyasi liderlik adayı olan başkan yardımcılarının seçim sürecini etkilemeye çalışmışlardır. Gelişmeye başlayan bu yeni tür himaye ve muafiyet biçimine karşın iktidar, yolsuzluk suçlamalarını da cezalandırmayı ihmal etmemiştir. UMNO'dan ihraç ve hapis cezası, en çarpıcı şekilde Datuk Harun İdris davasında görülmüştür.[50] Liderlere karşı çıkılmaması gerektiği doktrini, Harun'un partiden ihraç edilmesinin hemen ardından daha da netleşmişti:

'*Malay anlayışına göre, Başbakana meydan okumak neredeyse bir sapkınlık anlamına gelir. O, sadece partinin pemimpini*

[47] Bkz. J.M. Gullick, *Indigenous Political Systems of Western Malaya*, (London, Athlone Press, 1988), s.96.
[48] Mahathir Muhammed, Evdeki Doktor- Malezya Başbakanı Tun Dr. Mahathir Muhammed-Siyasi ve Sosyal Hatıraları, trc. Okhan Gündüz (İstanbul, Kaktüs, 2014), s.198-210.
[49] R.S. Milne-D.K. Mauzy, *Politics and Government in Malaysia*, (Singapore, Times Books International, 1980), s.95.
[50] Harun İdris, Hong Kong ve Shanghai Banking Corporation'dan 250.000 RM rüşvet almaktan suçlu bulunduktan sonra, iki yıl hapis cezasına çarptırıldı. Bank Kerjasama Rakyat'ın 8 milyon RM'lik parasını kötüye kullanmaktan suçlu bulunarak 6 ay daha hapis cezasına çarptırıldı. Harun o sırada Bank Rakyat'ın başkanıydı. Bkz. Harold Crouch, "The UMNO crisis: 1975-1977", *Malaysian Politics and the 1978 Election*, (ed) Harold Crouch, Lee Kam Hing, Michael Ong, (KL, Oxford University Press, 1980), s.16-20.

(lideri) değildir; o artık ulusun başı, sosyal statüsü ne olursa olsun rakyatın (halkın) geleneksel görevi olan sadakat, saygı ve itibar gören bir 'baba' figürüdür'.[51] Yine de 1978'de Sulaiman Palestin, Datuk Hussein Onn'a meydan okuduğunda, UMNO başkanlığına ilk kez açıktan itiraz edildi. Sulaiman'ın parti üyesi olduğu göz önüne alındığında mutlak sadakat prensibini ihlal ettiği görülür. Bu nedenle onun parti liderliğine meydan okuması, onu gülünç ve saygısız yapmıştır. Ancak Sulaiman'ın Onn'un 898 oyuna kıyasla 250 oy alması, bir saray soytarısının efendisine karşı protestosundan daha da fazlası olduğu anlamına geliyordu.[52] Esasında Palestin, görevdeki başkana verilen desteğin seviyesini test etmeye çalışmıştı. Bununla birlikte, bu durum bir tecrübe teşkil etti. 1984 yılında ise parti başkanının parti geleneğini gözetmesi yönündeki ısrarlarına rağmen, Başbakan yardımcılığına da ilk kez meydan okuma gerçekleşti.[53] Daha da önemlisi 1987'de Mahathir'e muhalif olan parti içindeki seçkinler, UMNO'daki tüm liderlik pozisyonlarına itiraz ederek parti liderliğinin düzenli siyasi halefiyet çağrısını görmezden gelmişlerdi.[54]

UMNO içerisinde baskı ve siyasi çekişme had safhadaydı. Bunların da dizginlenmesi gerekmekteydi. Toplumsal değerler Malaylar üzerinde kısmen kalıcı bir niteliğe sahip olabilirdi. Ancak buna rağmen kademeli de olsa değişime açıktı. Bununla birlikte batılı hukuk gelenekleri ve İslam, Malay *âdât*'ı üzerinde aşındırıcı bir etkiye sahipti.[55] Eski değerlerin yıkılmaya yüz tutması karşısında yönetici seçkinler, güçlerini sürdürebilmek için yeni seçkinlerin ortaya çıkması ve bunun gelenek olarak aktarılması lüzumunu gördüler. 1970'lerden itibaren yıllık UMNO genel kurul toplantılarının yapıldığı beş yıldızlı bir otelde bir *kampung* atmosferinin oluşturulmaya çalışılması,

[51] New Straits Times, 28 Mart 1976.
[52] Milne-Mauzy, *Politics and Government in Malaysia*, s.401-403.
[53] Means, *Malaysian Politics: The Second Generation*, s.119.
[54] Roger Kershaw, "Within the family: the limits of doctrinal differentiation in the Malaysian ruling party election of 1987" , *Review of Indonesian and Malaysian Affairs*, 23 (1989), s.134-9.
[55] R.J. Wilkinson, *Malay Beliefs*, (London, Luzac and Company, 1906), s.79.

gelenek ve modernitenin bir arada bulunması kadar, karşıtlığı da izah etmektedir.[56] Ancak sosyal ve ekonomik değişimle ilişkilendirilen modernite, feodal kurumların baltalanması ve kendi değerler dizisinin oluşturulması eğilimindeydi.[57]

Ancak ne olursa olsun değişim kaçınılmazdı. Hele de eski idarecilere kafa tutmakla meşhur olmuş ve kraliyet ailelerine karşı her zaman ön yargıyla yaklaşmış Mahathir gibi karizmatik bir liderin yönetiminde. Her şeyden önce, 1980'lerin UMNO'su artık köylü Malay zihniyetine sahip bir teşkilat değildi.[58] Parti seçimlerinde oy kullanan delegeler, YEP altındaki toplum mühendisliğinin sonucu meydana gelen orta sınıftan seçilmişti. Bununla birlikte büyük ölçüde Malay olmayan bir kentsel çevrede sosyalleşme, haliyle Malay feodal değerlerin düşüşünü daha da hızlandırmıştı. Zira Malaylar, şehirlerde o dönemler için azınlıktaydı. Malay orta sınıfının iş dünyası ile bağlantıları YEP aracılığı ile başladığında, bu durum UMNO'yu 'dükkâncı' zihniyete sahip bir siyasi parti görünümüne getirdi.[59] Politika üzerinden ekonomik kazanç elde edemeyenler ise, muhalif seçkinleri destekleyerek çıkarlarını arttırmaya çalışmışlardır. Her halükârda Malay siyasi gücünün, YEP çerçevesindeki ekonomik güçle desteklenmesinin bir sonucu olarak, Malayların Çinlileri tehdit olarak görme algıları önemli ölçüde azaldı. Toplumsal statülerin değişmeye başlaması, birçok sonuç ortaya çıkardı. Bu ise UMNO üyelerini parti liderinin etrafında birleştirmede 'Malay birliği' retoriğinin etkisini kaybetmeye başlamasına neden oldu. Ayrıca 1980'lerde büyük ölçüde Çinli komünist isyan tehdidinin Malezya üzerindeki etkisini yitirmeye

[56] Esasında *kampung* havasını modern bir otelin içerisinde minyatür olarak canlandırmak, politik psikolojide değerli bir ders mahiyetindedir. Feodal temelli bir toplumsal düzenin değerleri tarafından şartlandırılmış bir Malay ruhunun, Malayların bilinçaltına hitap etmesi gerekmekteydi. Bkz. Charles John Erasmus, "The leader vs tradition: a case study", *American Anthropologist,* 54/2, (1952), s.173.

[57] Hari Singh, "Tradition, UMNO and political succession in Malaysia", s.247.

[58] A.B. Shamsul, "The 'Battle Royal': The UMNO Election of 1987", *Southeast Asian Affairs,* (1988), s.172.

[59] Mehmet Ozay, *Development in Malaysia: Poverty, Wealth and Trusteeship*, (KL, Insan, 1988), s.135-7.

başlaması da UMNO'nun Malay birliği sloganının etkisinin azalmasına neden olan unsurlardan bir tanesidir. Tüm bunlara karşın, Malay siyasi gücünün gerçekliği, ezici ve tartışılmazdı ve bu durum Malayların büyük çoğunluğu tarafından son derece iyi anlaşılmaktaydı.[60]

Tüm bunlar beraber değerlendirildiğinde Malayların değişen değer yapısının UMNO içindeki otorite ilişkilerini yöneten yerleşik temel kuralların zayıflamasına katkıda bulunduğu açıktır. Yine de 'UMNO geleneği', partinin ulusal siyasette hâkimiyetini devam ettirmesine neden olmuştur. Zira UMNO, kendisini Malayların koruyucusu olarak göstermekteydi ve Malay topluluğun bölünmemiş sadakatini devam ettirmek istiyordu. Ayrıca, feodal kurumların önemi azalmakla birlikte, tamamen ortadan kalkmamıştır. 1984 yasa krizinin ortaya koyduğu gibi[61], Malayların büyük bir kısmı UMNO liderliğine karşı Sultanlarının safında yer almışlardı. Bu durum esasında otoriteye meydan okuyanların neden Malay siyasi geleneğinin devamını istediklerini açıklayabilir. Mahathir'in parti lideri olarak görev yaptığı süre boyunca Malezya'nın başına gelen büyük sosyo-ekonomik krizler göz önüne alındığında, hükümdar ve tebaası arasında yapılan anlaşmanın artık bağlayıcılığını yitirdiği değerlendirilmeye başlanmıştı. Aynı derecede önemli olarak, 1987 parti seçimlerinin tartışmalı sonuçlarından sonra lidere meydan okuma girişimleri partinin de ötesine geçerek, kamusal alana taşınmıştı ve oluşan parti

[60] Means, *Malaysian Politics: The Second Generation*, s.316.

[61] Malezya Başbakanı Mahathir Mohamad ve yardımcısı Tun Musa Hitam, Sultanların yetkilerini kısıtlamak ve bir nevi kanatlarını kesmek istedikleri olaydır. Tasarı, Malay Sultanların pozisyonunda çok önemli üç değişiklik de dâhil olmak üzere Federal Anayasa'da 22 değişiklik önermekteydi. Malezya Parlamentosu'nun kabul ettiği herhangi bir yasa tasarısının uygulamaya konulabilmesi için Agong'un bu yasa tasarısını onaylaması gerekiyordu. Onaylamadıkça da uygulanmazdı. Esasında Mahathir, kraliyetin bu onay hakkını elinden almak istemiştir. Ancak erken davrandığı için sonuçsuz kalmış, bununla birlikte Mahathir'in istediği şartlar Johor sultanının hoyratlığı nedeniyle ileri bir tarihte oluşacaktır.

içi muhalefet yeni bir parti kurmuş, bu şekilde de UMNO'nun geleneksel üst yapısı korunmuştur.[62]

Gerçekte Malay hükümdarının ilk önceliği ve en acil arzusu, Malezya'da UMNO idaresi anlamına gelen hükümetin zirvesindeki pozisyonunu korumaktı.[63] Bunu tek başına yapması mümkün değildi. Bu nedenle UMNO'ya ihtiyacı vardı. 1987 UMNO seçimlerinde ise siyasi atmosfer yangın yerine döndü. Malay geleneğinde yer alan lidere itaatin, muhalifler üzerinde sınırlı bir etkiye sahip olduğu görüldü. Bu bir alarm durumuydu ve böylece devletin kaynakları, liderliğin konumunu desteklemek için daha da hayati bir önem kazandı. Bir parti olarak UMNO'nun Malezya Dernekler Hukuku'na aykırılığı ortaya çıktığında Mahathir, durumdan en iyi şekilde istifade etti. Muhaliflerin hiçbirinin UMNO Baru'ya (Yeni UMNO) girmelerine izin verilmedi. Alınan diğer tedbirler arasında UMNO'nun örgütsel ikamesi, partiye sadık olanlar için cömert himaye ve muafiyet, gücün daha fazla merkezileştirilmesi, başbakanlık ve başkan yardımcısı adaylıkları ve UMNO Baru siyasetinin yargı kararlarından muhafaza edilmesi vb. söz konusuydu.[64] UMNO için ayrı bir hukuk sisteminin kurumsallaşması ve nispeten dokunulmaz hale gelmesi, yargı sürecinde liderliğe çok önemli bir pozisyon verdi. Aynı zamanda, çok etnikli bir sosyal sistemde Malayların 'özel' doğasını da korudu ve pekiştirdi. Bununla birlikte parti içi anlaşmazlıkların 'Malay usulü' ile çözülmesini de meşrulaştırmış oldu.[65]

Malay siyasi seçkinler, UMNO Baru'nun güç savaşları ve rekabetle tüketilmesi halinde Malay siyasi varlığının, Malakka Saltanatı ile aynı sonu yaşayacağını vurguladı. Bu nedenle, üst liderlik

[62] Hari Singh, "Political Change in Malaysia: The Role of Semangat 46", *Asian Survey*, 31/8, (1991), s.712-28.
[63] W. Howard Wriggins, *The Ruler's Imperative: Strategies for Political Survival in Asia and Africa*, (New York, Columbia University Press, 1969), s.vii.
[64] Hari Singh & Suresh Narayanan, "Changing dimensions in Malaysian politics: the Johore Baru by-election", *Asian Survey*, 29/5, (1989), s.528-9.
[65] Hari Singh, "Tradition, UMNO and political succession in Malaysia", s.248.

pozisyonları için bir rekabet olmamalıydı.[66] Bununla birlikte, geçmiş olayların arka planına ve daha geniş sosyo-ekonomik değişim bağlamında, partide üst sıralarda başbakanlık konusunda çekişmenin engellenmesini meşrulaştıracak yeni bir dile ihtiyaç duyulmaya başlandı. Bu durumun UMNO içerisinde uygulanamayacak bir gerçeklik olduğu ise 1993 yılında, Mahathir'in Malay siyasi geleneğine saygı gösterilmesi çağrısına rağmen, yardımcısı Anwar İbrahim'in Ghaffar Baba'yı başkan yardımcısı olarak görevden almasıyla ortaya çıktı.[67] Mahathir ayrıca, Anwar'in müttefikleri, partinin yüksek konseyindeki pek çok Mahathir yanlısının yerini almaya başladığında, liderliğin bir sonraki kademesini etkileyemeyecek bir durum ortaya çıktı.[68] Bundan da anlaşılacağı üzere, Anwar'ın yıldızı hükümet ve toplum üzerinde parlamaya devam ederken bir siyasi ardıllık doktrini olarak geleneğin önemi de azalmaya başlamıştı.[69]

Bir ölçüde bu durum Mahathir'in başbakan olarak başlattığı sosyo-ekonomik değişimin bir sonucuydu. Değişim ihtiyacı kısmen de olsa kasıtlıydı. Mahathir'in Malayların 'geri kalmışlığı' için reçetesi, 'onların gelenekten ya da *âdât*tan uzaklaşmaları ve yeni düşünce biçimleri ve yeni değerler sistemi edinmeleri gerekliliğiydi. Şehirleşme bunu bir yere kadar yapacaktı.[70] Malezya'yı gelişmiş devlet statüsünün eşiğine getiren, yabancı sermayenin ve üretim biçimlerinin devreye girmesinin teşvik ettiği devasa ölçekte hızlı sanayileşme, kentleşmeyi destekledi ve geleneksel otorite kalıplarıyla ilgili olanlar da dâhil olmak üzere, değerlerin çöküşünü veya dönüşümünü hızlandırdı.[71] Bu bağlamda modern sanayi insanının yani 'yeni Malay'ın (Melayu baru) oluşturulması, feodal kalıntıların etkisinin azaltılmasını gerektirmekteydi ve bu ise UMNO Baru'nun

[66] Straits Times, 12 May 1989.
[67] Straits Times, 23 July 1993.
[68] Roger Mitton, "Power play", *Asiaweek*, 20 Ekim 1995, s.28.
[69] Hari Singh, "Tradition, UMNO and political succession in Malaysia", s.248-9.
[70] Mahathir Mohamad, *The Malay Dilemma*, (Singapore, Marshall Cavendish Corp, 2008), s.145.
[71] Hari Singh, *a.g.e.*, s.249.

liderlik yarışını daha da kızıştıracaktı. Bununla birlikte mevcut şartların oluşması ile 1990'ların başında hükümet tarafından kraliyet kurumlarına benzeri görülmemiş ve aşağılayıcı bir saldırı yaşandı.[72] Mahathir bu defa doğru zaman olduğuna hükmetmişti.

Malay siyasi geleneğinin azalan etki düzeyinin farkında olan bir lider dahi iktidarı korumak için düzenli bir siyasi ardıllık ideolojisini desteleyecektir. Bu durum ise genel itibariyle siyasette gelenek karşıtı olarak tanınan Mahathir'in, geleneğe olan yüksek bağlılığını açıklamaktadır. Buna karşın, mevcut statükonun gözden geçirilmesini isteyenler için gelenek yerine reform çağrıları görülmeye başlandı. Onlar için gelenek artık önemli bir engel değildi. Bu durum Anwar'in konumunu da açıklamaktadır. Başbakana açıktan meydan okunamamasının pragmatik sebepleri de vardı. Birincisi, seçimi kaybetme olasılığı her zaman bulunmaktaydı. Gerçekten de 1996 parti seçimlerinde,[73] UMNO'nun yüksek konseyindeki Anwar müttefiklerinin çoğu, Mahathir'e sadık olanlar tarafından yerlerinden edildi. Parti hiyerarşisinin yüksek kademelerindeki bu yenilgi, kaybedenler için genellikle siyasi unutulma anlamına gelmekteydi. İkincisi ise 1987 parti seçimlerini izleyen olaylarda görüldü ki meydan okuma düşüncesi olan muhaliflere karşı lider, iktidar partisi içindeki siyasi ittifakları yeniden yapılandırmak ve muhalifleri ezme konusunda doğrudan baskı da dâhil olmak üzere, devletin kaynaklarını kullanabilmekteydi. Üçüncüsü, Mahathir'in ileri yaşı ve sağlığı, Anwar'in ihtiyatlı duruşuna neden olabilecek faktörlerdi. Zira Mahathir'e karşı sessiz bir itaat sergilemiş ve bir şekilde iktidardan çekilmesinin zamanını beklemiştir. Her nasıl olursa olsun bu ardıllık doktrini geleneğine meydan okuyan kişiler de yeri geldiğinde geleneksel yapıyı kullanmaya oldukça hevesli görünmüştür. Anwar, başbakanlık için kendisini öne atmayarak, gelecekte UMNO Baru'nun

[72] Hari Singh,"UMNO Leaders and Malay Rulers:The Erosion of a Special Relationship",s.202-3.
[73] William Case, "The 1996 UMNO Party Election: "Two for the Show", *Pacific Affairs*, 70/3, (1997), s.397-8.

başkanlığını üstlendiğinde yararlanmayı planladığı bir düşünceye de bu şekilde tekrar hayat vermiş oldu.[74]

Ancak Asya krizi, Anwar'ın parti içerisindeki konumunu bir anda değiştirdi. Mahathir'e karşı açıktan itaatsizlik göstermesi bir anlamda kendi sonunu da hazırlamıştır. Mahathir yaşlanmıştı ve buna karşın krizden başarı ile çıkmasını bilmişti. Mahathir, Batılı devletler ve özellikle ABD ile olan iyi ilişkilerine rağmen Anwar'in krizden kurtulma metotlarını onaylamamıştı. Bu durum kabinede bir çatlak meydana getirmiş ve Mahathir gibi eski ve tecrübeli bir kurda karşı Anwar rekabet edememişti. Akabinde ise farklı bahaneler[75] ile Anwar, hapse gönderilerek UMNO bünyesinden uzaklaştırılmıştır. Bunun devamında Mahathir, halefi olacak kişinin Badawi olmasına hükmetti. Hem devlet tecrübesi vardı hem de Mahathir'e sadakati vardı. Bu şekilde Badawi, Mahathir'in ardılı olarak UMNO geleneğini devam ettirebilirdi.

Malezya krizden başarı ile çıkmış, Mahathir'in aykırı metotları işe yaramıştı. Artık süresini doldurmaya yaklaşırken Mahathir, hiç beklenmedik bir istifa kararı aldı. Bunu kafasında tasarlamıştı ve kimseye -eşine dahi- söylememişti. UMNO'da bir anda kriz ortamı oluştu. Mahathir'in halen istifa nedenleri çok belirgin değildir. Ancak ciddi bir bıkkınlığın olduğu kesindir. Zira istifası için görünürde herhangi bir sebep bulunmamaktaydı. Ekonomik krizden başarı ile çıkılmış, muhalefet başarı ile ezilmiş ve göstergeler olumlu bir ivme yakalamıştı. Tüm UMNO içi baskılara rağmen Mahathir, istifa kararından geri adım atmadı. Sadece bir süre daha başbakanlık yapmayı ve arkasından görevi bırakmayı kabul etti. Ardıllık geleneği

[74] Hari Singh, "Tradition, UMNO and political succession in Malaysia", s.249-50.

[75] Mahathir, PWTC'de yapılan toplantıda Anwar'ın kendisine bir savunma fırsatı da vermişti. Mahathir: "Uzun açıklamasında Anwar, yalnızca kadınlarla olan ilişkilerine değindi ve eşcinsellik konusundan hiç söz etmedi. Sıra dışı bir şey yapmadığı ve bunun tüm yüksek konsey üyeleri de dâhil olmak üzere herkesin yaptığı bir şey olduğu konusunda ısrar etti. Öfkesini göstermek için birkaç kez de masayı yumrukladı. Konsey onu dikkatle dinledi ve sözünü kesmeye ya da konuşmasını engellemeye çalışan olmadı". Bkz. Mohamad, *Evdeki Doktor*, s.688-692.

kendisini gösterdi ve Badawi dönemi bu suretle başlamış oldu. Badawi, Mahathir'e kıyasla daha ılımlı bir lider oldu. Malay devlet geleneğini başarı ile devam ettirdi. UMNO, gözle görünür bir başarı ivmesi yakaladı. Bu ivme seçim zaferi ile de perçinlendi. Ancak UMNO içinde her zaman var olan sessiz muhalefet, kendisini göstermeye başladı. Bu durum Malezya siyasetinde bir ilki de ihtiva ediyordu. İlk defa bir başbakanın oğlu da başbakan olacaktı ve bu durum Malay geleneksel siyasi algısı ile çelişmiyordu.

Najib döneminde de UMNO ve siyasi yapı başarı ile müdafaa edildi. Sorunlar muhakkak vardı. Ancak gerek babası Tun Abdul Razak'ın siyasi mirası gerekse gelenek vurgusu ve milliyetçi muhafazakâr duruşu, Najib'in Badawi'den aldığı makamı canlandırmasına yardımcı oldu. Babası gibi Malayların diğer etnik unsurlarla birlikte ve barış içerisinde yaşaması vurgusu yapılarak, geleneğe sahip çıkıldı.[76] Malay siyasi geleneğinde muhalif grubun ezilmesinde kullanılan enstrümanlar, genellikle sadakatsizlik, görevi kötüye kullanma veya Anwar örneğinde olduğu gibi, sapkınlık iddiaları ve dahasıdır. Görünürde muhalefetten hiçbir liderin Najib'e meydan okuyacak ne tecrübesi ne de gücü bulunmaktaydı. Ancak Mahathir'in aktif siyasete dönmesi Malezya'da her şeyi değiştirdi. İlklerle anılacak bu dönem, kurulduğu günden beri iktidarını muhafaza eden UMNO'nun yönetimi kaybetmesiyle, hem de Mahathir'in siyasi hayatına ara verdikten sonra ikinci defa başbakanlık koltuğuna oturmasıyla neticelendi.

UMNO içerisinde muhalefete düşen veya partiden ihraç edilen hiçbir lider, o zamana kadar başarı sağlayamamıştı. Muhalefetleri her zaman sürüncemede ve UMNO'nun siyasi manevraları ile işleyemez halde bırakıldı. Malezya siyasi yapısında muhalefet hiçbir zaman ciddi bir birlik oluşturamadı. Tuğla vardı, harç vardı, araç-gereç vardı, ancak eseri inşa edebilecek ciddi bir devlet

[76] Razak Ahmed, "Najib sworn in as Malaysia's sixth PM", (2009) Reuters, Erişim:15 Ekim 2022, https://www.reuters.com/article/idINIndia-38862120090403

tecrübesi olan siyasi bir mühendis yoktu. İşte bu noktada aykırılığı ile tanınan Mahathir ortaya çıktı. Malay devlet geleneğinde liderliği işgal edenleri bertaraf edebilmek için UMNO'nun sıklıkla uyguladığı yolsuzluk söylemini, Najib iktidarına karşı ustaca kullandı. Birbiri ile her daim en basit konularda bile anlaşamayan muhalif partileri, bir çember içerisinde ve bir ittifak şemsiyesi altında bir araya getirebilme başarısını, ilerlemiş yaşına rağmen gösterebildi. Mahathir gibi eski bir siyasi kurda karşı Najib ne kadar dayanabilirdi. Bu şekilde UMNO, geleneksel araçları hızlıca uygulamaya başladı. Mahathir'i ve siyasi oluşumunu engelleme çabaları doğrultusunda tekrar Malayların sadakatini talep etti.[77] Ancak bu talep Çinlilere veya Hintlilere karşı değildi. Veya Tunku zamanındaki gibi İngilizlere karşı da değildi. Bu talep, ülkeyi 22 sene boyunca başarı ile idare etmiş, Malay haklarının her zaman en büyük savunucusu olmuş, Malayların ekonomik güvenliğini ve özgürlüğünü garanti altına almak için eğitim ve tüm alanlarda Malay ırkının gelişimini kendine esas maksat yapan ve UMNO'yu en büyük krizlerden kurtaran, yapısını merkezîleştiren Mahathir'e karşı olmuştu. Burada bir ironi yatmaktadır. Zira Mahathir'in liderliğindeki muhalefet, reform söylemleri ile giderek gücünü arttırmaktaydı. 90 yaşını geçmiş bir siyasi liderin ne kadar reform taraftarı olabileceği tartışmalı bir konudur. Ayrıca 1MBD skandalı vesilesiyle Najib, Mahathir'in de önünü açmıştı. 2018 seçimlerinde bir ilk oldu ve muhalefet iktidarı ele geçirdi. Peki, bu muhalefet kimlerden oluşuyordu. Elbette yeni yüzlerden değil. UMNO gölgesi altında hem devlet sistemini hem de parti teşkilatını öğrenen 'eski yüzler' bu yeni siyasi oluşumun ön saflarındaydı. Esasında bu durum UMNO'nun Malay devlet geleneğine olan hâkimiyetine ve devletin gerçek anlamda yegâne partisi olduğu gerçeğinde yatmaktadır. Muhalefet başarıya eski UMNO elitleri vesilesiyle ulaşabilmiştir. Ancak Mahathir'in ikinci saltanatı

[77] Kayla Wong, "War of words between Najib & Mahathir this GE14", *Mothership*, (2018) erişim:15 Ekim 2022, https://mothership.sg/2018/05/war-words-najib-mahathir-enemies/

beklendiği gibi uzun sürmemiştir. İttifak çatısı altındaki partilerin reform dayatmaları,[78] Mahathir'in ihtiyar inadıyla karşılanmış, kısaca Mahathir, devlet idaresi geleneğine dair ne biliyorsa onu uygulamaya başlamıştı. Bu şekilde tekrar lidere olan sadakat söylemi, Malay siyasetinin baskın unsuru olmaya başlamıştı. Buna karşın kendini devletin sahibi ve Malayların yegâne savunucusu olarak gören UMNO, tekrar gücünü toplamaya başlamış, iktidarın kaybını telafi etme politikalarına girişmiştir.

[78] James Chin, "Mahathir and the rise of political Islam", *Nikkei Asian Review* (2018), erişim tarihi: 15 Ekim 2022. https://asia.nikkei.com/Opinion/Mahathir-and-the-rise-of-political-Islam

2. Malay Yolu

Son dört ila beş yüzyıl boyunca, yabancı gözlemciler ve seyyahlar, Malaylar hakkında belli görüşlere sahip olmuşlardır. Bu görüşler, genel itibariyle bir durum tespiti olarak doğrudan formüle edilmiştir. Malayların kendilerinin de ne oldukları konusunda bir fikirleri vardı, ancak bu doğrudan ifade edilmedi. Malay tarihî kaynakları bu sorunla çok da fazla ilgilenmemiştir. Yine de bu kaynaklardan Malayların kendilerini, görevlerini, değerlerini ve bir bütün olarak kültürlerini nasıl düşündüklerini çıkarabiliriz. Bununla birlikte yabancı kaynaklar Malaylar hakkında bilgilerle doludur. Tom Pires tarafından 1512-1515 yılları arasında derlenen bilgiler, bunların en eskilerinden biridir. Malakka'nın Malay Sultanları dönemindeki gelenekleri, yasaları ve ticaretine ilişkin açıklamaları, belki de bugüne kadar emsalsiz olan en zengin bilgi kaynaklarından biridir.[1] Tom Pires, Malayları karakter olarak değerlendirmiş, onların kıskanç bir ulus olduklarını, çünkü önemli kişilerin eşlerinin asla toplum içinde görülmediğini ifade etmiştir. Ona göre Malay kadınları dışarı çıktıklarında, çoğu bir arada, üstü kapalı sedan koltuklarda dolaşmaktaydılar.[2]

Portekizli Tom Pires'i kısa süre sonra başka bir denizci olan Duarte Barbossa izlemiştir. Barbossa'nın 1518'de kaleme aldığı bilgiler, onun Malaylar hakkındaki görüşlerinin Malakka ve Cava'daki Cavalılarınkinden kökten farklı olması bakımından bir tezat oluşturmaktadır. Barbossa, Portekizliler tarafından fethedildikten kısa bir süre sonra Malakka'ya gelmiştir.[3] Malakka'nın seçkin Malayları'nın ciddi Müslümanlar olduğunu, şehrin dışında çok

[1] Syed Hussein Alatas, *The Myth of the Lazy Native: A Study of the Image of the Malays, Filipinos and Javanese from the 16th to the 20th Century and Its Function in the Ideology of Colonial Capitalism*, (Singapore, Routledge, 2010), s.35.
[2] Armando Cortesao, *The Suma Oriental of Tom Pires- vol. 2*, (N.Y, Hakluyt Society, 1944), s.268.
[3] Syed Hussein Alatas, *The Myth of the Lazy Native*, s.35.

sayıda meyve bahçesi, bahçe ve su deposu bulunan büyük evlerde keyifli bir yaşam sürdüklerini kaydetmiştir. Şehirde ayrı ticarethaneleri vardı ve eşleri ve çocuklarıyla birlikte çok sayıda köleleri vardı. Barbossa, karakterleri hakkında şunları gözlemledi; 'Onlar cilalı ve iyi yetiştirilmiş, müziğe düşkün ve aşka düşkündürler'.[4] Aynı zamanda Malakka'daki Cavalılar hakkında Barbossa'nın şu görüşü vardı; 'Onlar her türlü işte çok kurnazdırlar, her türlü kötülükte hünerlidirler, çok az hakikatle ama çok katı yüreklidirler ve her türlü işe hazırdırlar. İyi silahları var ve korkmadan savaşıyorlar.'[5]

Bu kişilerden sonra Eredia, Malakka'ya ulaştı. Eredia'nın Malakka'daki Malaylar hakkındaki gözlemi, kendilerini, hayatlarının çeşitli yönlerini etkileyen bir asırlık tahakküm geçirmiş bir tebaa topluluk olarak bulundukları döneme atıfta bulunmaktadır. Malayların görünüşünü ve kıyafetlerini anlattıktan sonra Eredia, çoğunluğunun neşeli, düzenbaz ve çok ahlaksız olduğunu iddia etmiştir. Aynı zamanda usta ve zekiydiler, ancak eğitim ve sanat konusunda ihmalkâr ve dikkatsizdiler. Kendilerini eğlendirerek vakit geçirmekteydiler. Bu nedenle aralarında çok az edebiyatçı, matematikçi veya astrolog bulunabildi.[6]

Ayrıca, soyluların kendilerini horoz dövüşü ve müzikle meşgul ettiğini kaydetti. Eredia'nın, sıradan insanlar hakkında daha olumlu bir izlenime sahip olduğu değerlendirilebilir. '*Sıradan insanlar daha iyi karakterlere sahiptir, çünkü geçimlerini sağlamak için genellikle mekanik sanatlarla uğraşırlar. Birçoğu oymacılıkta ve ayrıca simyada çok başarılı ustalardır, silah yapmak için demir ve çeliğe ince bir mizaç verirler*.'[7]

[4] Duarte Barbossa, *The Book of Duarte Barbossa-vol. 2*, (London, Hakluyt Society, 1921), s.176.
[5] *A.g.e.*, s.177.
[6] E. G. de Eredia, *Description of Malacca and Meridonial India and Cathay-vol. VIII*, trc. J. V. Mills, (JMBRAS, 1930), s.31.
[77] *A.g.e.*, s.39.

Hollanda'nın Malakka'yı işgalinden yaklaşık 35 yıl sonra, bir İtalyan gezgin ve hukuk doktoru olan John Francis Gemelli Careri, 27 Haziran 1695'te Malakka'ya gelmiştir. Malakka'nın pahalı bir şehir olduğundan şikâyet etmiş ve Malayların çok büyük hırsızlar olduğunu yazmıştır. Hollandalıların o kadar can düşmanıydılar ki, onlarla herhangi bir ticaret yapmayı reddediyorlardı ve Careri'ye göre, Hollandalılara kolayca boyun eğmeyen, vahşi insanlardı. Bu nedenle Hollanda hâkimiyeti şehrin çevresinde 3 mil'den fazla ilerleyememişti.[8]

Malay karakterine ilişkin bir sonraki gözlemcimiz, Malakka tarihini 1726'da tamamlayan Hollandalı François Valentyn'dir. Valentyn'i, Malaylara, onların kültürüne ve diline bilimsel bir ilgi geliştiren en eski Avrupalılardan biri olarak kabul edebiliriz. Malayca biliyordu ve Malay edebi ve tarihi eserlerini toplamak için çok uğraştı.[9] Malay karakterine gelince, Malayların çok canlı, esprili ve büyük bir kendini beğenmiş yapıya sahip olduklarını kaydetti. Bütün Doğu'nun en kurnaz, en usta ve en kibar insanlarıydılar. Ancak fazla güvenilmezlerdi.[10]

Valentyn'in çağdaşlarından biri olan Portekizli Kaptan De Vellez Guirreiro, Macao'ya atanan Portekizli bir valinin Goa'dan Johore'u ziyareti sırasında Johore'a ilişkin açıklamasında, Malayların 'barbar' olduklarına dair genel Portekiz görüşünü dile getirmiştir.[11] Malakka'daki Batı sömürge yönetiminden bağımsızlıklarını koruyan Johore'daki Malayları anlatmıştır.

Bunlara karşın Raffles, Malay kültüründe ve toplumunda bir millet olarak Malayların psikolojik yapısını oluşturan belirli unsurları

[8] John Francis Gemelli Careri, *A Voyage Round the World*, (London, Henry Lintot & John Osborn at the Golden-Ball, 1744), s.272.
[9] Syed Hussein Alatas, *The Myth of the Lazy Native*, 37.
[10] F. Valentyn, *Description of Malacca*, trc. Mr. Müller (Journal of the Straits Branch of the Royal Asiatic Society, 1884), s.52-53.
[11] Joao Tavares de Vellez Guerreiro, *A Portuguese account of Johore- vol. XIII,* trc. T.D.Hughes (Journal of the Straits Branch of the Royal Asiatic Society, 1935), s.2.

görse de, bunları durumsal faktörlerin etkileri olarak değerlendirmiştir. Malayların meşru müdafaa yapmaya hazır olması, hakarete karşı duyarlılığı, bazı durumlarda korsanlığa başvurması[12], hepsi durumsal zorunluluklar ışığında Raffles tarafından açıklanmıştır. Buckinghamshire Kontuna yazdığı mektupta, Malezya ve Endonezya'da yaşayan halkların karakterinin o zamanlar Avrupa tarafından bilinmediğinden şikâyet etmiştir.[13]

Raffles, 'eğer Malaylar vahşi olarak adlandırılacaklarsa, kesinlikle tüm vahşilerin en kibarlarıdır; ama gerçekte vahşi olmaktan çok uzaklar'[14] ifadesini kullanmıştır. Sömürünün karakter üzerindeki etkisi de kendisi tarafından kayıt edilmiştir. Cava'daki Hollanda yönetiminin özellikleri olan zorla çalıştırma ve baskıcı vergilendirme, vahşet ve katliam yoluyla sömürü, Raffles tarafından şiddetle kınanmıştır. Bununla ilgili olarak şunları kaydetmiştir: '*Bu sistemin zararlı etkisi, popüler zihnin alçaltılmasında ve Cava ulusunu karakterize eden o kayıtsız duyguda çok açık bir şekilde gelişmişti. Zenginler ve güçlüler şımartılmış lüks içinde yaşarken, yoksul taşralılar kıtlığın ve yokluğun tüm korkuları altında çalıştılar; ancak bereketli bir toprak ve alçakgönüllü bir itaatkâr zihinle kutsanmış olarak, tüm bu birikmiş yoksunluklara ve talihsizliklere katlanabilmeleri sağlandı*'.[15]

Raffles, Malayların kökenine ilişkin en açık ve doğal teori olarak, Malayların, Arapların Doğu Denizlerine gelişine kadar ayrı ve farklı bir ulus olarak var olmadıklarını beyan etmektedir. Ona göre Arap kanının karışması ve Arap dilinin ve İslamiyet'in tanıtılmasıyla bölgede bulunan esas soylarından Malaylar ayrılmışlardır.[16]

[12] Sophia Raffles, *Memoir of the Life and Public Services of Sir Thomas Stamford Raffles-vol.1,*(London, 1835), s.29.
[13] *A.g.e.* s.287.
[14] *A.g.e.* , s.288-289.
[15] *A.g.e.* , s.244.
[16] *A.g.e.* s.40.

Cava Sultanı'nın sarayında ikamet eden bir İngiliz olan John Crawfurd ise bir diğer gözlemcidir. Hint Takımadaları'nın görgü, sanat, dil, din, kurum ve ticareti hakkında bilgileri kaleme almıştır. Bölgenin dâhilerden ve büyük olaylardan yoksun olduğunu öne sürmüştür. Ona göre ülkenin coğrafi durumu, büyük askeri yeteneklerin ortaya çıkmasını ve kullanılmasını engellemiştir. Bunun birkaç istisnası vardır; örneğin Mataram Sultanı Agong ve Portekiz'in bölgeye saldırısı sırasında ortaya çıkan Malakka'nın Laksamana'sı. John Crawfurd'da Raffles gibi, Malay ve Endonezya halklarının entelektüel geri kalmışlığı olarak gördüğü şeyleri sosyolojik olarak açıklamaya çalışmıştır[17]. Crawfurd'da göre "böyle bir akıl zayıflığı, böyle bir toplum durumunun ve böyle bir iklimin neticesiydi.[18] Crawfurd, coğrafi faktörlerin bölgenin sosyo-kültürel yapısında sahip olduğu etkiye değinmiştir.

Bir diğer yazar ise Swettenham'dır. Onun açıklaması, 1874'ün Malaya'daki Malaylarına atıfta bulunmaktadır. Swettenham, her sınıftan Malay'ın önde gelen özelliğini, çalışma isteksizliği olarak değerlendirmiştir.[19] Swettenham ayrıca Malay'ın Müslüman, kaderci ve çok batıl inançlı olduğunu öne sürmektedir. Ona göre; '*Her şeyin ötesinde (Malay), bir dereceye kadar muhafazakârdır, gururludur ve ülkesine ve halkına düşkündür, eski gelenek ve göreneklerine hürmet eder, Raja'larından korkar ve kurulu otoriteye uygun bir saygı duyar, tüm yeniliklere kuşkuyla bakar ve bunların ani etkilerine direnir. Ama onları dikkatle incelemek için zamanı varsa ve ona güvenirlerse, onların avantajlarına ikna olmaya isteklidir. Aynı zamanda iyi bir gözlemcidir ve görev için yeterli enerjiye ve hırsa sahip olduğunda iyi*

[17] Syed Hussein Alatas, *The Myth of the Lazy Native*, s.39.
[18] John Crawfurd, *History of the Indian Archipelago: Containing an Account of the Manners, Arts, Languages, Religions, Institutions, and Commerce of Its Inhabitants-vol.2*, (Edinburgh, Archibald Constable and Co., 1820), s.287.
[19] Frank Swettenham, *British Malaya: An account of the origin and progress of British influence in Malaya*, (London, Allen and Unwin, 1955), s.133-4.

tamircilik yapar.'[20] Swettenham'ın Malay karakteri anlayışı, seleflerinkiyle aynı çizgide değildir. Malay karakterini oluşturan sadakat, konukseverlik, cömertlik ve savurganlık özelliklerine de dikkat çekmiştir.[21]

Raffles ve diğerleri gibi, Swettenham da Malay karakterinde olduğuna inandığı bazı olumsuz özellikleri sosyolojik ve tarihsel bir yaklaşımla açıklamaya çalışmıştır. Söz konusu özellikler, Malay'ın ister düşünce ister beceri olsun, sıkı ve sürekli çalışmayı sevmediği ve inisiyatif eksikliğidir. Beceri eksikliği konusunda Swettenham, entelektüel emeğe olan ilginin geliştirilmemesinin esas neden olduğunu ifade eder. '*Nedeni ne olursa olsun, Yarımada'nın Malayı, kesinlikle sürekli çalışmaya karşıdır. Yine de eğer onun sadece bu işle ilgilenmesini sağlayabilirseniz, harikalar yaratacaktır; çabalayacak, dayanacak ve en iyi bir şekilde neşeli ve cesur olacaktır. Onu savaş yoluna veya herhangi bir tür kovalamacaya, hatta nehir, deniz veya orman yoluyla seyahat etmeyi içeren sıradan bir sefere götürün, bu riskli bir şey; o zaman Malay tamamen uyanıktır ve daha iyi bir hizmetçi, daha hoş veya neşeli bir arkadaş istemezsiniz. Belki de yüz yıl önce onu böylesine korkunç bir korsan yapan, ilk Avrupalı denizcilerle ve maceracılarla, özellikle de Portekizliler ve Hollandalılarla şiddetli maceralara sürükleyen, bu nitelikleriydi*.'[22]

'*1874'te Malaya'daki yönetici sınıflar ile halk arasında gerçekten de çok geniş bir mesafe vardı. İnsanların hiçbir inisiyatifi yoktu; şeflerinin onlara söylediklerini yapmak için oradaydılar, ne eksik ne fazla. Herhangi bir şeyin doğru veya yanlış olup olmadığını, kişisel olarak veya başka bir şekilde kendileri için avantajlı olup olmadığını asla düşünmediler; basitçe, 'Raja'nın emri nedir?' sorusunu sormaktaydılar. Raja'nın tanındığı her yerde onun emri*

[20] Frank Athelstane Swettenham, *Malay Sketches*, (London,John Lane-Macmillan&Co.,1903), s.3.
[21] Swettenham, *British Malaya*, s.140.
[22] *A.g.e*., s.139-140.

uygulandı; Bunun tek istisnası, bazı yerel şeflerin Raja'nın otoritesine karşı çıkması idi ki bu da nadiren olurdu.'[23]

Bununla birlikte, coğrafi faktörler de Swettenham tarafından değerlendirilmiştir. '*On iki aylık bir süre için bir aydan daha kısa süren bir çaba, nehirde veya bataklıkta bir balık sepeti, akşamları bir ağ ile bir saat, bir adama yiyecek sağlamaktadır. Bundan biraz daha fazlası eline geçerse satacak bir şeyi olurdu. Muhtemelen bu durum, Malay'ın doğuştan gelen tembelliğini açıklar; bu ve bedeni rahatlamaya ve dinlenmeye, zihni yorucu ve inatçı bir çabadan ziyade rüya gibi tefekküre meyleden bir iklimden kaynaklanmaktadır*'.[24] Malay toplumunun doğası ve İngiliz etkisi altında yaşadığı değişim tam olarak anlaşılamamıştır.[25]

Bununla birlikte Malaylar bir zamanlar muhtemelen ticaret ve denizcilik yaşam biçimlerinin bir sonucu olarak Sumatra ve Malay Yarımadası'na yayılan kıyı Borneo halkını teşkil ediyordu. Bu genişlemenin sadece son 1500 yılda meydana geldiği, Malay toplumunun dillerinin, Sumatra, Borneo ve diğer komşu ülkelerdeki diğer halkların dillerinden farklı olsa da hepsinin hala birbirine çok benzediği bir gerçektir. 21. yüzyılın başlarında Malaylar, Malezya Yarımadası'nın (Batı Malezya) nüfusunun yaklaşık yarısını ve Doğu Malezya (Sarawak ve Sabah) nüfusunun yaklaşık sekizde birini oluşturmaktaydı. Malay kültürü, Tayland, Java ve Sumatra dâhil olmak üzere diğer alanların kültürlerinden güçlü bir şekilde etkilenmiştir. Hindu Hindistan'ın etkisi tarihsel olarak çok büyüktür. Malaylar, 15. yüzyılda Müslüman olmadan önce büyük ölçüde Hindulaşmışlardı. Birçok Malay, kasabalardan ziyade köylerde yaşayan kırsal kesim insanlarıydı.

[23] *A.g.e.*, s.141.
[24] *A.g.e.*, s.137.
[25] Syed Hussein Alatas, *The Myth of the Lazy Native*, s. 50.

2.1. Malay'ın Müslüman Oluşu

Malay terimi, başlangıçta Malakka Boğazı kıyısındaki Malayca konuşan topluluğa atıfta bulunmuştur. Yüzyıllar boyunca bu boğazın konumu, Malay topluluğunun kültürel çeşitliliğinin daha açık hale gelmesi için bir ticaret yolu ve buluşma noktası olarak çok stratejik olmuş ve sonraki gelişmelerde kozmopolit bir karaktere bürünmüştür.[26] 8. yüzyılda Müslüman Arap tüccarlar, güneydoğu Asya'da görülmeye başlandı. İslam'ın güneydoğu Asya'ya nasıl yayıldığı konusunda çeşitli rivayetler bulunmaktadır. Bu rivayetler, temsilcinin kimliğine ve yöntemine göre de değişmektedir. Hindistan'da yaşamayan ya da yerleşmeyen Arap tüccarlar, ya doğrudan güneydoğu Asya adalarına geldiler ya da daha önceden Hindistan ve Sri Lanka kıyılarına yerleşerek, güney Asya kökenli veya benzer etnik kökenden gelenler ile çeşitli şekillerde temasta bulunarak bu bölgeye ulaştılar. Bazı kaynaklar Güney Çin Denizi'ni İslam'a girişin başka bir rotası olarak değerlendirmektedir. Buna göre 10. yüzyıldan önce Arabistan ve Çin arasındaki kapsamlı ticaret, iyi bir şekilde devam etmişti. Moğol istilası ve ardından Yuan Hanedanlığı'nın yönetimi (1271–1368) sırasında binlerce Müslüman Çin'e girmişti. Bu şekilde Yunnan'da İslamiyet yayılmış ve yaygın olarak benimsenmişti. Champa'daki kufi mezar taşları, Çinhindindeki erken ve kalıcı İslam topluluğunun göstergeleridir.[27] Demak Sultanlığı'nın kurucusu Çin-Cava kökenliydi.[28] Hui denizci Zheng He, 15. yüzyılda Cirebon'daki Demak, Banten ve Panjunan Mescidi ziyareti sırasında en eski Cava camileri için stilistik temel olarak antik Çin mimarisinin kullanıldığını ileri sürmüştür.[29] Daha kapsayıcı bir

[26] Ensiklopedia Islam, "Melayu" https://repository.uinjkt.ac.id/ dspace/bitstream/ 12345 6789 /48671/1/MELAYU%20-%20ensiklopedia%20islam.pdf Erişim 22 Ekim 2022.

[27] Tan Ta Sen, *Cheng Ho and Islam in Southeast Asia*, (Singapore, ISEAS, 2009), s.147.

[28] Sumanto Al Qurtuby, "Cheng Ho and the History of Chinese Muslims in Java", *Studia Islamika*, 16/1 (2009), s.51-7.

[29] Ahmed E. I. Wahby, "The Architecture of the Early Mosques and Shrines of Java: Influences of the Arab Merchants in the 15th and 16th Centuries?", (2007), Erişim 22 Ekim 2022, http://www.sabrizain.org/ malaya/library/architecturejava.pdf

şekilde ifade etmek gerekirse İslam, güneydoğu Asya'da orta doğulular, Araplar ve Farslardan Hintlilere ve hatta Çinlilere kadar çeşitli etnik ve kültürel kökenlere sahip Müslümanlar tarafından, çağın büyük ticari yolları aracılığıyla ulaşmıştır.[30] Zira bölgede bulunan devletlerin çoğu, yüzyıllardır kültürel alışverişe aktif katılımın bir sonucu olarak ve batıda Hint Okyanusu ve doğudan Güney Çin Denizi'nden gelen takımadaları çaprazlamasına geçen fikir akışından etkilenerek, oldukça farklı kültürler geliştirmişlerdi. Kuzey Afrika, İberya, Orta Doğu ve daha sonra kuzey Hindistan gibi diğer bazı İslamlaşmış bölgelerin aksine, güneydoğu Asya'da İslamiyet'in yayılması, savaşla sonuçlanan bölgesel fetihlerin ardından gerçekleşmemiştir. Orta Asya'nın, Sahra altı Afrika, güney Hindistan ve kuzeybatı Çin İslamlaşmasında olduğu gibi ticaret yolları vasıtasıyla İslam bu bölgelere yayılmıştır.

Bir zamanlar güneydoğu Asya'nın çoğunda ve özellikle Malakka Boğazı'nda ticareti kontrol eden Budist Srivijaya İmparatorluğunun kalıntıları, İslamiyet'in bölgede yayılmaya ve tutunmaya başlamasıyla, boğazı İslami bir suya dönüştürdüğü için stratejik bir dönüm noktası olmuştur. Srivijaya'nın düşüşüyle birlikte etkili ve yaygın bir İslami tebliğ hareketi ile Müslüman ticaret merkezlerinin kurulmasının yolu açılmıştır. Modern Malaylar, 15. yüzyıldan 16. yüzyılın başlarına kadar var olan Malakka Sultanlığı'nı çağdaş Malezya'nın ilk siyasi varlığı olarak görmektedirler. Özetle İslamiyet, Arap asıllı tüccarlar ve ilerleyen dönemlerde İran ve Hindistan'nın sahil bölgelerinde yaşayan ve deniz ticareti ile ilgilenen Müslümanlar tarafından bölgeye ulaştırılmıştır.[31] İslamiyet'in ticaret yoluyla bölgedeki takımadalara ilk girdiği yer, Sumatra'nın kuzey

[30] Britannica, *The advent of Islam*, (2020), Erişim 15 Ekim 2022. https://www.britannica.com/place/Malaysia/The-advent-of-Islam

[31] İsmail Hakkı Göksoy, *İslam'ın Güneydoğu Asya'ya Girişi ve Yayılışı*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 1998), s.27-8.

sahilidir. Mahalli geleneklerde bölgede kurulan ilk İslam devletinin de Perlak ve Samudra-Pasai Sultanlıkları olduğu belirtilmektedir.[32]

2.2. Britanya Etkisi

Malay Yarımadası üzerindeki İngiliz egemenliği, öncelikle 1874-1909 döneminde kuruldu. On dokuzuncu yüzyılın son çeyreğine kadar, İngilizlerin Güneydoğu Asya'ya ilgisi büyük ölçüde ikincildi ve Hindistan sömürge bölgesinin savunmasını güçlendirmek ve Çin'e giden ticaret yolunu güvence altına almak gibi iki amaca hizmet ediyordu. 1874'ten önceki yarım yüzyıl boyunca, İngilizlerin kontrolünde olan Malay mülkleri Penang, Singapur ve Malakka olarak üç liman ile sınırlıydı. Bunlar, Singapur'un merkez olduğu Boğazlar Yerleşimleri olarak teşkilatlandırıldı ve 1867'ye kadar Kalküta'daki Hindistan hükümetinin idari kontrolü altındaydı. Daha sonra, Kraliyet kolonisi statüsüyle Londra'daki Koloni Ofisi kontrolüne transfer edilmişlerdir.[33]

Resim 1: Doğu Hindistan Şirketi

1824'ten itibaren yarım yüzyıl boyunca İngiliz politikası, Malay devletlerine müdahaleden ve onlar üzerindeki siyasi kontrolün genişletilmesinden kaçınmaktaydı. Böyle bir resmi politikanın nedenleri arasında 19. yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyreğinde, Britanya'nın imparatorluğunu genişletme konusunda isteksizliği gösterilebilir. Dünyanın deniz yollarının neredeyse hiç tartışmasız kontrolü sayesinde, İngiliz ulusal ticaret çıkarlarına kolayca hizmet edilmekteydi. Ayrıca, Adam Smith'in serbest ticaret ilkeleri, gevşemiş sömürge yönetimi lehine ve daha fazla ilhaka karşı çıkan birçok İngiliz liberalini de etkilemekteydi. İngiliz politikacıların bir bölgeyi zorlamaya ve ilhak etmeye başvurmaları, ticaretin engellendiği ve

[32] *A.g.e.*., s.69.
[33] SarDesai, *Southeast Asia Past & Present,* (Colorado, Westview Press, 1997), s.100.

diplomasinin durumu düzeltemediği durumlarda görülmekteydi. 1824'ten itibaren, İngilizler ve Hollandalılar arasında Malay takımadalarındaki nüfuz alanları konusunda yapılan anlaşma, Çin ticaret yolunu İngilizler için güvenli hale getirmişti. Bu nedenle 'Little England Era'[34] sırasındaki İngiliz politikası Malay eyaletlerine müdahale etmeme şeklinde gelişmiştir.[35] Kalküta'daki Doğu Hindistan Şirketi yetkilileri, Boğazlar Yerleşimlerini Çin'e giden ticaret yolu üzerinde uygun limanlar olarak değerlendirmekteydiler. Serbest limanlar oldukları için Boğazlar Yerleşimleri ile ticarette şirkete münhasır avantajlar sağlanamadı. 1833'te şirket, Çin ticaretindeki tekelini kaybettiğinde, Boğazlar Yerleşimleri'ne olan ilgisi daha da azaldı. Bölgeyi yönetmeye devam etti, ancak Malay Yarımadası'nın iç kısımlarında yeni idari sorumluluklar elde etmek için kaynaklarını harcama konusunda isteksiz davranmıştır. Bu müdahale etmeme politikası, sürekli olarak Malay devletleri üzerindeki İngiliz kontrolünün genişletilmesini savunan Boğazlar Yerleşimleri yetkilileri ve tüccarlarının taleplerine rağmen, 1873'e kadar ciddi bir değişiklik olmadan devam etti. Malay devletlerinin büyük bir zenginlik içerdiğine ve şimdiye kadar var olandan çok daha büyük bir ticareti sürdürebileceklerine bu dönemde ikna oldular. Perak ve Selangor'daki kalay madenciliğine yapılan yatırım özellikle dikkat çekmiştir. Singapur ve Penang'dan gelen Çin ve Avrupa sermayesi, 1850'den sonra kalay madenciliğinin çoğunu finanse etmişti. Tüccarlar, büyük ölçekli ticaretin ve sermayelerinden istikrarlı getirilerin, ancak iç devletlerin siyasi istikrara ve makul derecede iyi idari standartlara sahip olması durumunda gerçekleşebileceğini savunmuşlardır.[36]

[34] İngiliz İmparatorluğu'nun kolonilerini ekonomik olarak külfetli gören ve onlara mümkün olduğunca çabuk bağımsızlık verilmesini isteyen politik görüştür. Bkz. John S. Galbraith, "Myths of the 'Little England' Era", *The American Historical Review*, 37/1 (1961), s.34-5.
[35] SarDesai, *a.g.e.* s.100-101.
[36] SarDesai, *a.g.e.* s.101.

Bu dönemde hanedan anlaşmazlıkları ve güç dağılımı Malay devletlerinin zayıf bir durumda kalmalarına sebep olmaktaydı. Her eyalette güç, birbiri ile mücadele içerisinde olan birkaç küçük şef arasında bölünmüştü. Korsanlık yaygındı ve nehirlerde seyahat ve ticaret ile ilgili güvensizlik vardı. Perak Sultanı 1871'de ölmüştü ve tahtta hak iddia eden, çeşitli Malay elitleri ve farklı Çin toplulukları tarafından desteklenen üç kişi vardı. Aynı zamanlarda Selangor'daki durum da gergindi. Selangor Sultanı, Perak Sultanının kardeşi olan damadı Tunku Dia Oodin'i yüksek bir göreve atamak istemişti.[37] Ancak, başka bir şefi değiştirmeden onu bölge şefi olarak atayamamaktaydı. Buna karşın Tunku dia Oodin'i 1868'de genel vali olarak atadı ve bu şekilde bölgede de karışıklıklar başladı. Malay eyaletlerindeki türbülans, yakınlardaki Boğazlar Yerleşimleri'nin, özellikle de Penang'ın huzurunu hemen etkiledi. Boğaz tüccarları, ilk başta Boğazlar Yerleşimlerinin Hindistan hükümetinin kontrolünden Londra'daki Sömürge Dairesi'ne devredilmesi için harekete geçtiler. Böylece sorunlarının özel ilgi göreceğine ve artık yalnızca Hindistan'ın bir uzantısı olarak görülmeyeceklerine inanmaktaydılar. Boğazlar Yerleşimleri 1867'de Sömürge Dairesi kontrolüne devredildikten sonra, Malay devletlerine karşı İngiliz müdahalesi talebi büyük ölçüde artış gösterdi. Dilekçeler ve muhtıraların yanı sıra, büyük ölçüde ticari oligarşi tarafından finanse edilen yerel basın, sürekli müdahale çağrısında bulunmaya başladı. Bu şekilde 1868'de Londra'da güçlü bir lobi kuruluşu olan Straits Settlements Association kuruldu. Derneğin dokuz üyesi parlamento üyesiydi ve yegâne çabaları ise İngiliz müdahale etmeme politikasını değiştirmekti.[38]

Kalay, 19.yüzyıl Malaya'sının en değerli varlığıydı. Yüzyılın üçüncü çeyreğinde, kalay talebinde dünyada ani bir patlama yaşandı. Amerika Birleşik Devletleri'nde, iç savaşın askeri ihtiyaçları, petrol depolamak için varil yapımı ve çatı kaplama gereksinimleri, bu talebi

[37] *A.g.e.* s.101-102.
[38] SarDesai, *a.g.e.* s.102.

artırdı. Hollanda, Fransa ve Almanya'daki metal endüstrisi, ABD siparişlerini almak için İngilizlerle rekabet halindeydi. Kalayın tedarikini güvence altına alma ihtiyacı önemli hale geldikçe, Boğaz tüccarlarının Malaya'ya müdahale etmesi için Sömürge Dairesi üzerindeki baskıları da bu şekilde yoğunlaştı.[39] 1869'da Süveyş Kanalı'nın açılması, 1871'de Singapur'da telgrafın kurulması ve buharla çalışan deniz taşımacılığının artan kullanımı, Avrupa limanlarını doğrudan Güneydoğu Asya pazarlarına bağladı.

Resim 2: J. G. Davidson

Bu dönemde bölgede rekabete alışık olmayan İngiliz tüccarlar, Avrupalı rakiplerin kalay ticaretine ve daha da kötüsü Singapur'a göz dikmeleri nedeniyle huzursuz oldular. Ayrıca, Güneydoğu Asya'daki diğer sömürgeci güçler -Hollandalılar ve Fransızlar- İngiliz ticaretine karşı aktif olarak rekabete başladılar. İngiliz tüccarlar, serbest ticaret yapan Singapur'da artan Avrupa rekabetini dengelemek için fazla bir şey yapamazken, uzun süredir ilişki içinde oldukları Malay eyaletlerinde belirli avantajlardan yararlandılar. Yine de bu temaslar gayri resmi ve güvenilmezdi. Avantajlardan yararlanmak için, yerli hükümetler üzerinde kontrol yoluyla ilişkileri garanti edecek resmi bir ilişki kurmak gerekli görülmüştü. İngiliz hükümetinin, 19. yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyreğinde defalarca dile getirilen Malay eyaletlerine müdahale etmeme politikası, 1860'ların sonlarında aktif bir hareket tarzını savunan ticari çıkarları engellemeye başladı.[40] Özellikle bölgeye olabilecek bir diğer sömürgeci saldırısı korkusu İngiliz politikasında değişikliğe gidilmesinin gerektiği yönündeki düşünceleri daha da güçlendirdi.[41] Bu şekilde Pangkor Anlaşması'nın da önü açılmış oldu. Anlaşmada Raja Abdullah, Sultan olarak tanındı

[39] *A.g.e.* s.102.
[40] SarDesai, *a.g.e.* s.102-3.
[41] *A.g.e*. s.103-4.

ve Malay dinine ve geleneklerine ilişkin olanlar dışındaki tüm meselelerde tavsiyesi sorulması ve uygulanması gereken bir İngiliz danışmanın mevcudiyetini kabul etti. Ayrıca, bu danışman ve görevlilerin, bütün gelirlerin toplanması ve kontrolü ile ülkenin genel yönetiminin danışman tavsiyesi altında düzenlenmesi şartı da getirildi. İngilizler, devleti iç ve dış düşmanlarına karşı korumayı da kabul etti.[42] İlerleyen süreçte İngilizler, Perak'la aynı düzende bir danışman almayı kabul eden bir anlaşma yaptılar. Bu şekilde Singapurlu işadamı olan İngiliz J. G. Davidson, ilk danışman olarak atandı.[43] Nisan 1874'te Clarke, danışmanlık sistemini başka bir eyalet olan Sunjei Ujong'da genişletti.[44] Ancak kısa bir süre sonra, bu durum açık bir düşmanlığa dönüştü. Perak'ın Sultanı ve reisleri, muhtemelen kendilerinden neleri kabul etmelerinin istendiğini ya da neyi kabul edip neyi etmeyeceklerini tam olarak anlamadan anlaşmayı kabul etmişti. Pangkor Anlaşması'nın hükümleri uygulansaydı, Sultanlar danışman tavsiyelerine göre hareket etmek zorunda olduklarından, İngiliz görevliler danışman yerine kontrolör olacaklardı. Clarke, yerli devletler üzerinde etkili bir kontrol istedi ve onu tavsiye kisvesi altında kamufle etmeye karar vermişti. Clarke'ın halefi olan William Jervois, Malay eyaletlerinin daha yakın İngiliz kontrolü altına alınması gerektiği düşüncesindeydi. Danışmanlık rolünü terk etmeyi ve bunun yerine bölgeyi Sultanlar adına İngiliz subaylar vasıtasıyla yönetmeyi, bu kişileri Kraliçe'nin Komiserleri olarak adlandırmayı ve bu komiserlerin gelir toplama, harcama ve kanun ve düzenin korunması üzerinde sahip olduğundan çok daha fazla yetkiye sahip olmasını önerdi.[45]

[42] 1874 Pangkor Anlaşması, Büyük Britanya ile Perak Sultanı arasında 20 Ocak 1874'te Perak'da imzalanan bir anlaşmadır. Anlaşma, Malay hükümdarlarının İngiliz kontrolünü meşrulaştırdığı ve Malaya'da İngiliz emperyalizminin yolunu açtığı için Malay tarihinde önemli bir dönüm noktasını teşkil eder. Bkz. T. N. Harper, *The End of Empire and the Making of Malaya*, (New York, Cambridge University Press, 1999), s.18.

[43] Amer Haji Matsom, *J. G. Davidson Di Selangor*, (Samudera Didik, 2014), s.34.

[44] SarDesai, *Southeast Asia Past & Present*, s.104-105.

[45] *A.g.e.* s.106.

Perak'daki durum 1875'te değişmeye başladı. Çıkan karışıklıklarda İngiliz valisi Birch öldürüldü. Hiç şüphe yok ki, Sultan bu duruma karşı gelmedi ve reisler neredeyse oybirliği ile desteklediler.[46] İngilizler karakteristik bir güç gösterisiyle tepki gösterdiler. İngiliz birlikleri, Perak Savaşı'nda mücadele için Hindistan ve Hong Kong'dan akın etti. Olaya karışan reislerden üçü yakalandı ve idam edildi. Sultan ise Seyşeller'e sürgüne gönderildi. Selefine göre daha esnek olarak değerlendirilen Raja Yusuf, yeni Sultan olarak atandı. Bundan sonra danışmanlar, yetkileri hiçbir zaman tam olarak tanımlanmasa da gerçek yöneticiler olarak hareket etmeye başladılar.[47]

Danışmanların kullandıkları geniş yetkiler için yasal bir dayanaklarının olmadığı bir gerçekti. Öte yandan, hiçbir yerli hükümdar danışmanların otoritesine meydan okuma cesaretini gösterememiştir. Zira Sultanlardan İngiliz otoritesine karşı gerçek bir tehdit gelmesi durumunda, İngiliz İmparatorluğu'nun güç kullanılacağı kesindi. Birch örneği caydırıcı olmuştu. Malaya'daki danışmanlık sistemi, imtiyazlı şirket yönetimi gibi, dolaylı bir yönetim aracıydı. İlhak ve resmi yönetimin yerini aldı ve Sultanları koruma kılığında bir güç aracıydı. Boğazlar Yerleşimleri yasalarının, sömürge hükümeti tarafından gerekli görülen her yerde Malay devletlerini de kapsayacak şekilde genişletilmesi, bu sayede sadece bir formalite meselesiydi.[48]

---

[46] Birch, İngiliz sömürge vahşetinin her nev'ini uygulamaktaydı. Bu nedenle bir Malay heyeti, Singapur'daki Genel Vali Andrew Clarke'dan Danışman'ın dine ve geleneklere karışmasını, Sultan ve reislere danışmadan hareket etmesini ve onları mülklerinden ve feodal gelirlerinden mahrum etmesini önlemek için ricada bulunmuştur. Clarke, zaten Birch'ten ve onun her şeyi tepeden tırnağa yapma biçiminden çok rahatsızdı. Bununla birlikte 21 Temmuz 1875'te Raja Abdullah, şefleri bir toplantıya çağırdı ve Birch'i öldürme zamanının geldiğini ifade etti. Zehirlemeyi tartıştıktan sonra, Maharajalela'nın Birch'i bıçaklayarak öldürme teklifi kabul edildi. Birch'in ölümünden başlıca sorumlu kişi olan Dato' Maharajalela, çoğu Malay tarafından İngiliz emperyalizmine direnen kahraman bir figür olarak görülmektedir. O ve bu olayda dahli olan diğerleri, İngilizler tarafından yakalanarak asılmıştır. Richard Olaf Winstedt, *A History of Malaya*, (Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society, 1986), s.226.

[47] SarDesai, *Southeast Asia Past & Present*, s.106.

[48] *A.g.e.*, 106.

Malaya'daki İngiliz genişlemesinin ikinci aşaması, 1880'den 1887'ye kadar Boğazlar Yerleşimleri valisi olan Frederick Weld tarafından başlatılmıştır. 19.yüzyılın sonlarında imparatorluk inşasında politika takip edenlerin tipik bir örneği olan Weld, İngiliz kurumlarını geri kalmış topluluklara ve halklara nakletmenin kendisinin en yüksek görevi olduğunu düşünmekteydi.[49] Frederick Weld'in kendi ifadeleriyle; 'Yaptığımız hiçbir şey onlara (Malaylara) kendilerini yönetmeyi öğretmedi; onlara sadece bizim rehberliğimiz altında yönetimde bizimle işbirliği yapmalarını öğretiyoruz....Ayrıca, Asyalıların kendilerini yönetmeyi öğreneceklerinden şüpheliyim; Yapmaları gereken ırklarının, tarihlerinin, dini sistemlerinin dehasına aykırıdır. Arzuları, yumuşak, adil ve sağlam bir despotluktur'.[50]

Genel vali sistemi, 1888'de Malay Yarımadası'nın doğu kıyısındaki bir eyalet olan Pahang'a genişletildi. 1889'da, Sunjei Ujong da dahil olmak üzere dokuz eyaletin tamamı, Negri Sembilan adında bir konfederasyon devleti oluşturmak için birleşti ve bu devlet, 'Malay dinine ve geleneklerine temas edenler dışında' tüm konularda tavsiyesi kabul edilecek ortak bir danışmanın sorumluluğunu kabul etti.[51]

1895'te Perak, Selangor, Pahang ve Negeri Sembilan olarak dört Malay eyaleti danışmanlık sistemi altına alındı. Danışman Frank Swettenham ve Vali Cecil Smith'in çabaları sayesinde dört eyalet, merkezi Kuala Lumpur[52] olacak ve sonunda modern Malezya'nın başkenti olacak bir şehir ile bir federasyonda birleştirilmiştir. Swettenham'ın

Resim 3: Frank Swettenham

[49] *A.g.e,.* 106.
[50] I. W. Mabbett, "The 'Indianisation' of Southeast Asia: Reflections on the Historical Sources", *Journal of Southeast Asian Studies*,8/2 (1977), s.155.
[51] SarDesai, *Southeast Asia Past & Present,* s.107-108.
[52] Kuala Lumpur, Batı Malezya'da (Malay yarımadasının güney kesimi) Kelang ve Gombak nehirlerinin birleştiği noktada bulunur. Adı 'çamurlu kavşak' anlamına gelmektedir. Bkz. İsmail Hakkı Göksoy, Kuala Lumpur, *TDV İslam Ansiklopedisi*, (2002) c.26. s.296-7.

dört Malay eyaletinde gücün merkezileştirilmesini ve idari tekdüzeliği teşvik eden 1893 tarihli ünlü muhtırası, önceki sistemin yararlarını ve zararlarını gösteren değerli bir belge niteliği taşımaktadır.[53] Swettenham mevcut sisteme karşı çıkmıştır. Zira dört eyalet arazi mevzuatı, maliye politikası ve adalet konularında dağınık haldeydi. Malay halkının tüm eyaletlerde ortak din ve gelenekleri göz önüne alındığında, katı bir şekilde ayrı muamele görmelerinin hiçbir gerekçesi olmadığını savunmuştur. Geçmişte danışmanlar, Boğazlar Yerleşimleri valisinin onları yönlendirmek veya kontrol etmek için çok meşgul olmasından dolayı büyük ölçüde kendi yaklaşımlarını ve yöntemlerini tasarlamaya bırakılmıştı. Öte yandan Swettenham, ilhaka ve doğrudan yönetimin dayatılmasına karşı çıkmıştır. Dolaylı yönetimi, yerli kurumların korunmasını ve İngiliz danışmanların onları medeniyet ve ilerleme yolunda yönlendirmek için gözetimini ve rehberliğini savunmuştur. Swettenham, 1895'te federasyonun kurulmasıyla birlikte, Federal Malay Devletleri'nin (FMD) ilk Mukim Genel Başkanı olmuştur.[54]

FMD, bir federasyondu. Uygulamada güç, Danışmanlar'a direktifler veren ve sırayla Sultanlara tavsiyelerde bulunan Genel Danışman'ın elinde merkezileştirildi. Swettenham'ın planı, eyaletler arası istişareler için federal bir yapı ve mekanizma sağladı. Federasyonun ortak sorunlarını tartışmak için tüm Malay hükümdarları ve danışmanların periyodik toplantıları olacaktı. Birkaç Malay hükümdarını tek bir mecliste bir araya getirme açısından benzersiz olsa da, rolleri müzakere ve danışma olmakla sınırlıydı. FMD'nin işleyişi, dünyanın herhangi bir yerinde bilinen herhangi bir federasyona neredeyse hiç uymamıştır. Merkez ile birimler arasında anayasal bir yetki dağılımı bulunmamaktaydı. FMD Sekreterliği çok çeşitli departmanlara dönüşmeye devam ettikçe, çeşitli eyaletlerde

[53] Swettenham, *British Malaya*, s.350.
[54] SarDesai, *Southeast Asia Past & Present*, s. 108.

görevlendirilen Malay kamu hizmeti üyeleri, doğrudan federal başkent Kuala Lumpur'daki departman başkanlarından emir almaya başladı.[55]

Tregonning, federasyonun diğer bazı göze batan kusurlarını en iyi şekilde özetlemiştir: '*Genel Vali olarak atanan Swettenham, birkaç yıl içinde, eyaletleri yetkilerinin çoğundan yoksun bırakarak ve bu gücü kendi elinde merkezileştirerek, Federasyon kelimesini gülünç hale getiren oldukça merkezi bir yönetim oluşturdu...1896'da ve daha sonra Federal başkente herhangi bir federal statü verilmedi....Hiçbir Malay hükümdarı yeni devletin sembolü yapılmadı ve sonuç olarak Swettenham bir ulus değil, sadece bir birleşme meydana getirdi*'.[56]

Politikanın değişmesi ile birlikte bölgedeki İngiliz egemenliği de giderek genişlemeye başladı. 1888'de Kuzey Borneo, Sarawak ve Brunei Sultanlığı İngiliz himayesi altına alındı ve böylece Borneo adasının kuzeydoğu ve kuzeybatısının büyük bir bölümünü kaplayan İngiliz Borneo ortaya çıktı.[57] Perak, Selangor, Negeri Sembilan ve Pahang, 1896'da idari verimliliği artıran ve özellikle kara taşımacılığının geliştirilmesinde altyapı gelişimini kolaylaştıran Federal Malay Devletleri'ni teşkil ettiler. Kuala Lumpur'da ikamet eden bir İngiliz genel Vali, FMD'nin genel kontrolünü elinde bulundururken, Singapur'daki İngiliz valisi FMD'nin yüksek komiseri olarak pozisyonunu korudu.

Daha sonra, 1909'da Anglo-Siyam Antlaşması ile birlikte, Perlis, Kedah, Kelantan ve Terengganu'nun egemenliğini Siam'dan İngiltere devraldı. Bu dört Malay eyaleti, Johor ile birlikte Federe olmayan Malay Devletleri (FOMD) olarak isimlendirildi. Her birinin dolaylı sömürge yönetimi sisteminde benzer sorumluluklara sahip bir danışmanı vardı. 1914'te Johor, bir danışmanın belirlenmesini kabul

[55] *A.g.e*., s.108-109.
[56] K. G. Tregonning, *A History of Modem Malaya*, (Singapore, Eastern Universities Press, 1964), s.165-166.
[57] Ooi Keat Gin, *Historical Dictionary of Malaysia*, (Maryland, Scarecrow Press Inc., 2009), s.91.

etti ve böylece İngilizler tüm Malay devletlerini dolaylı yönetim cephesinin sömürge ağı altına aldı. Sonuç olarak, Boğazlar Yerleşimleri, Federe Malay Devletleri ve Federe Olmayan Malay Devletlerinden oluşan bir İngiliz Malaya'sı ortaya çıktı. Gücün FMD genel valisinin elinde merkezileşmesi, federe devletlerden tepkiler de aldı. Esasında, 1920'lerin ve 1930'ların büyük bir bölümünde adem-i merkeziyetçilik konusunda tartışmalar ortaya çıktı.[58]

Malaya'daki demiryolu inşaatı FMD'nin tesis edilmesi ile hız kazandı. 1918'de kuzey-güney bağlantısı, demiryolu vasıtasıyla bu şekilde tamamlandı. Perak'taki kalay üretim merkezleri, kalayın kolaylıkla Batı pazarlarına sevk edilebilmesi için Penang'a bağlıydı. Benzer şekilde, Klang Vadisi ve Sungai Ujong'daki madenler, Swettenham Limanı'ndan (bugünkü Port Klang) demir yoluyla ihracat için Singapur'a taşınmaya başlandı. 1931'de doğu demiryolu hattı Kelantan'ı Gemas üzerinden bağladı. Demiryoluna paralel olarak bir karayolu ağı vardı. Bununla birlikte verimli bir yol ağı bulunuyordu ve İngiliz Malaya'nın çoğu bölgesine ulaşımı kolaylaştırmıştı. Aynı şekilde telgraf ve telefon, iletişimi de ticareti de kolaylaştırdı. Penang ve Singapur, uluslararası liman tesislerine sahipti. Bu iki şehir limanında, Avrupa acentelerinin, bankaların, sigorta şirketlerinin, nakliye firmalarının ve Çin dağıtım işletmelerinin çoğunun merkezi bulunuyordu. Bu nedenle kauçuk, 20. yüzyılın ilk on yıllarında sahneye çıktığında, İngiliz Malaya'nın dünyanın önde gelen kalay ve kauçuk üreticisi ve ihracatçısı olarak müreffeh altın çağı da başlamış oldu. Kalay endüstrisi, çok sayıda Çinliyi Malay yarımadasına çekti. Aynı şekilde, ancak daha küçük ölçekte, kauçuk endüstrisi Güney Hindistan'dan Tamil göçmenlerinin bölgeye olan hareketlerini hızlandırdı.

Malay yönetici sınıfı, kendi çıkarları için kendi işleri üzerindeki İngiliz kontrolünün sürekli olarak genişletilmesini kabul

[58] *A.g.e.,* s.91-92.

etmiştir. Örneğin, 1875'te Perak'ta ve 1890'larda Pahang İsyanı'nda[59] olduğu gibi, Sultanın düşmanları İngiliz kuvvetleri tarafından yok edilmiştir. Malay yöneticiler, bir kraliyet haysiyeti duygusunu koruyorlardı. Eyalet konseylerinde işlevsel olmayan bir makam, özel bir bütçe ve yeni ve gösterişli saraylar, sömürgeci efendilerinin himayesini daha da özümsemelerine neden oldu. Sömürge sistemi aynı zamanda, Sultanlara bütün dini ve örfî meseleler üzerinde münhasır yetkilerini garanti ediyordu. Bu şekilde çok da endişe edilecek bir şey görünmemekteydi. Malay geleneğinin ve monarşinin korunması da bu şekilde sağlanmış oldu.[60] Bunun tabi ki ekonomik bir tarafı da vardır. İngilizler, ağırlıklı olarak Hindistan cevizi, palmiye yağı ve keresteden oluşan bir köy ekonomisini büyük bir kalay ve kauçuk ihracat ekonomisine dönüştüren bir ekonomik çerçeve ve teknolojiyi Malaya'ya getirmişti. Sultan, ticaret ve üretim alanında yeni teknikler sağlamak için İngiliz tüccarların yardımına güvenmişti. Madencilerden elindeki mülklere telif ücreti aldı ve ismini işletmelere ödünç vererek önemli komisyonlar elde etti.[61] Sömürge yönetimi kamu harcamalarının sorumluluğunu üstlendiğinden, hükümdarın geliri tamamen kendisine kalmaktaydı.[62] Bu şekilde Malay Sultanı, servetini ve nüfuzunu giderek geliştirdi. Ancak hükümdarın liderlik ve merkezi rolünde bir değişim görülmüyordu. Zira karmaşık batı anlaşmalarıyla uğraşma konusundaki tecrübeden yoksundu. Genellikle de anlaşmalar veya mutabakatlardan sonra kendisini dezavantajlı bir pozisyonda buldu. Buna rağmen, İngilizlerin üstün

[59] Pahang Ayaklanması, aynı zamanda Pahang İsyanı veya Pahang Savaşı olarak da bilinir, 1891 ve 1895 yılları arasında Malezya'nın Pahang kentinde bir anti-sömürge ayaklanması olarak ortaya çıkmıştır. Ayaklanma büyük ölçüde geleneksel şefler tarafından yönetilmiştir. Bu ayaklanma İngiliz 'Danışman' sistemine yönelik yerel kızgınlar vasıtasıysa ortaya çıkmıştır. Bkz. Barbara Watson Andaya- Leonard Y. Andaya, *A History of Malaysia,* (Palgrave Macmillan, 1984), s.172.

[60] Anthony S.K. Shome, *Malay Political Leadership*, (London, Routledge-Curzon, 2002), s.42.

[61] Andaya & Andaya, *A History of Malaysia*, s.196.

[62] Charles Donald Cowan, *Nineteenth-Century Malaya: The Origins of British Political Control*, (London, Oxford University Press, 1961), s. 227.

ekonomik ve teknolojik becerileri ile himayeci bir siyasi politikanın birleşimi, Sultanların ekonomik olarak zayıflamasına neden olmuştur.

Resim 4: Edward Gent

1930'lara gelindiğinde ise sömürgecilik karşıtı duygular, göçmenler ve özellikle Avrupa sömürgeci politikalarını topraklarına el konulması olarak gören Malayların sayısında ciddi bir artış başladı. Koloni subayları da bu hoşnutsuzluğu başarılı bir şekilde sezmiş ve Malay eyaletleri için anayasa değişiklikleri planlamaya başlamıştı. Ancak İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi bu planların uygulanmasını geçici olarak durdurmuştur.[63] Britanya'nın Malay devletlerine yönelik savaş sonrası politikası, ekonomik altyapının yeniden inşasından daha ileri bir noktaya ulaştı. Yeniden yapılanma açıkça beklenirken, politikanın ise odak noktası bu değildi. Sömürge ofisi, daha 1941'de Sarawak'ta yönetimin ve Kuzey Borneo'daki imtiyazlı şirket otoritesinin radikal bir şekilde yeniden yapılandırılmasıyla birlikte anayasa reformu için bir plan yapmıştı. Amaç, Malay yarımadasının idari işlevlerini, sömürgeleştirilmiş Malay topraklarının daha iyi kavranması ve ulusal uyum oluşturulması için Kuzey Borneo ve Sarawak'ınkiyle aynı hizaya getirmekti.[64] Ancak sömürge dairesi, 1944'te Kuzey Borneo ve Sarawak'ı bu planın dışında bırakmaya karar verdi ve bunun yerine sömürgelerden sorumlu müsteşar yardımcısı Edward Gent'in Singapur hariç, Malay yarımadasındaki Malay eyaletlerini Penang ve Melakka ile bütünleştirme önerisini kabul etti. Bu ise ilerleyen süreçte,

[63] Shome, *a.g.e.*, s.43.
[64] Mary C. Turnbull, *A History of Malaysia, Singapore and Brunei*, (Sydney, Allen & Unwin, 1989), s.228.

Gent ve sömürge ofisinin pişman olacağı Malaya Birliği[65] haline dönüşecektir.[66]

Britanya'nın Malaya'ya yönelik savaş sonrası politikası, daha geniş sömürgeci hedefler bağlamında değerlendirilmelidir. Britanya, kendine özgü sorunları olan Hindistan alt kıtasını terk etme konusunda zaten baskı altındaydı. İngiltere, Güneydoğu Asya'daki kolonilerinin ekonomilerini iyileştirmeye yardımcı olmak zorunda olduğu ahlaki görevinin (!) yanı sıra, diğer Avrupa güçlerinin hegemonik eğilimleri ile de mücadele etmek zorunda kalmıştır. Ayrıca İngiltere'nin kıt kaynaklarını daha acil iç yeniden yapılanma için kullanması konusunda ülke içi baskı da vardı. Tarling, İngiltere'nin savaş sonrası Güneydoğu Asya planlarının, İkinci Dünya Savaşı'nda maruz kaldığı devasa borçluluk nedeniyle gerçekçi olmadığını değerlendirmektedir.[67]

Britanya, savaş sonrası yeniden yapılanmanın maliyetini Britanya'ya ait sanayilerin gelirlerinden kullanmayı bekliyordu. Britanya'nın toprak hırsları bitmemişti ve savaş sonrası politikası, Britanya'nın Savaşın sonunda bol miktarda sahip olduğu ekonomik egemenliği pekiştirmek amacıyla hegemonik planları barındırıyordu. Ancak yine de İngiltere dekolonizasyona karşı çıkmıyordu. Aksine

[65] 10 Ekim 1945'te İngiliz Hükümeti, savaş sonrası Malaya'nın doğrudan bir İngiliz kolonisi olması için anayasa reformunu içeren Malaya Birliği planını ilk defa kamuoyuna duyurusunu yaptı. Bu plan, dört Federe (Perak, Selangor, Pahang, Negeri Sembilan), beş Federe olmayan eyalet (Kedah, Perlis, Kelantan, Trengganu, Johor) ve Penang ve Malacca eyaletlerini bir genel vali idaresi altına alan güçlü bir merkezi hükümete sahip birleşik bir devlet olarak birleştirmek amacıyla tasarlandı. Malay Sultanları tam egemenliklerini İngiliz Kraliyetine teslim edeceklerdi. Yeni anayasanın tamamlayıcı bir ilkesi olarak, vatandaşlık hakları, ayrımcılık yapılmaksızın tüm Malay olmayanlara genişletilecekti. Malaya Birliği planı, Malaya'nın bir Malay ülkesi olduğunu her zaman kabul eden savaş öncesi Malaya'daki İngiliz 'Malay yanlısı' politikasının eğilimlerinden tamamen ayrışmıştı. Bu yeni plan, Malaylara büyük bir şok yaşattı. Teklife yönelik ana eleştiri, Malay olmayanlara eşit vatandaşlık haklarının verilmesi ve Malayların özel konumlarının ve ayrıcalıklarının ortadan kalkmasına neden olmasıydı. Güçlü Malay muhalefeti karşısında, Malaya Birliği hüsrana uğradı ve 1948'de Malaya Federasyonu bunun yerini aldı. Bkz. Albert Lau, *The Malayan Union Controversy 1942 – 1948*, (Singapore, Oxford University Press, 1991).

[66] Shome, *a.g.e.*, s.43.

[67] Nicholas Tarling, *The Fall of Imperial Britain in Southeast Asia*, (KL, Oxford University Press, 1994), s.170.

Britanya, özellikle Hindistan alt kıtasındaki sorunlardan kurtulmaya son derece hevesli görünüyordu. Ancak, İngiltere'nin Malaya için planı bu şekilde basit değildi. Göçmen sorunu, İngiliz yönetimine karşı artan direniş, Singapur, Sarawak ve Kuzey Borneo'nun konumu, İngiliz varlığının devam etmesini gerektiren konulardan bazıları olarak değerlendiriliyordu. Ama belki de daha önemli olan, İngiltere'nin Malaya Sultanlarına, İngiltere'nin onlarla ittifak içinde yönettiği ve bu ortaklığın ancak karşılıklı rıza ile sona erdirilebileceği taahhüdüydü. Sultanlar, haklı otoritelerini talep etmeye doğal olarak hevesliydiler, ancak kötü durumdaki bir ekonomi ve Çinliler ile Hintlilerin çözülmemiş hassas meseleleri yüzünden otoriteyi talep etme konusunda da çok gönüllü görünmemekteydiler.[68]

Ancak İngiltere, Malay yöneticilerin pozisyonundan habersiz değildi. Churchill, savaş sırasındaki katkılarından dolayı Malaylara iltifatlar düzmüştü.[69] Churchill'in sözleri, Britanya'nın politikası karşısında gerçekte Malay eyaletlerine daha derin müdahaleyi tercih ettiğinden, yalnızca sembolikti. İngiltere'nin Malaya anayasa reformu ile meşgul olması, onun Malay devletlerinin ekonomisini iyileştirme çabalarını da azalttı. Ayrıca İngiltere'nin, Singapur'da Japon saldırısıyla bu kadar rezilce baltalanan liderlik güvenilirliğini yeniden tesis etmesi konusunda ciddi adımlar da atılmadı. MacMichael anayasa reformu, Malay devletlerinin tüm kesimleri için o kadar rahatsız ediciydi ki sadece Malay milliyetçi duygularını cesaretlendirmekle kalmadı, aynı zamanda Çinliler ve Hintliler arasındaki dayanışmayı da bağımsızlık düşüncelerine doğru harekete geçirmeyi başardı.[70]

[68] Shome, *a.g.e.*, s.44.
[69] '…Sultanlara, İngilizlerin savaş çabalarına yaptıkları büyük katkılardan dolayı minnetle, onları nihai zaferde göreceğimize dair güvence vermek….'. Turnbull, *History of Malaysia*, s.236.
[70] Shome, *a.g.e.*, s.45.

2.3. Japon İşgali

31 Ağustos 1957'de Malaya, Britinya bayrağını indirdi ve yeni bayrağını kaldırdı. Bu şekilde 20 Ocak 1874 Pangkor Antlaşması ile başlayan sömürge yönetimi resmen sona erdi. Malaya'nın bağımsızlığını kazanması, diğer birçok Güneydoğu Asya ülkesinden, özellikle de komşusu Endonezya'dan daha az çatışma ve gerilim yüklüydü. Bağımsızlık, tam teşekküllü bir devrimci silahlı mücadele olmaksızın nispeten kolaylıkla gelmiştir.[71] Bununla birlikte esas itibariyle Malay bağımsızlığına gidilen yolda en büyük kıvılcımı ise Japonların Malaya'yı işgal etmeleri oluşturmuştur.

Japonların Malaya'yı işgali 8 Aralık 1941'de gece yarısından kısa bir süre sonra başladı. 31 Ocak 1942'de Japon birlikleri anakaranın en güney ucu olan Johor Bahru'ya ulaştı. Uzak Doğu'daki İngiliz savunma sistemi ve Müttefik güçleri Malay Yarımadası'ndan Singapur'a süpürüldü. Devam eden süreçte ise dünyayı hayrete düşürecek bir şekilde, 15 Şubat 1942'de Singapur'un kendisi teslim oldu. Bu olay Malaya'daki İngiliz varlığına aniden ve İngiltere için yıkıcı ve aşağılayıcı bir son getirmiştir. Sadece on haftalık çatışmalarda, yaklaşık 55.000 askere sahip, gücü kestirilemeyen bir Asya gücü, Malaya'daki yegâne sömürgeci güç olarak Britanya'yı başarılı bir şekilde yerinden etti. Zapt edilemez Singapur kalesini ele geçirdi ve yaklaşık 130.000 askerini toplama kamplarına sürdü. Malaya bir daha asla eskisi gibi olamazdı. Gerçekten de Sömürge Ofisi-Doğu Dairesi başkanı Edward Gent'in belirttiği gibi, 'İngiltere'nin artık Güneydoğu Asya'daki bağımlılıkları için yeni bir anlaşma tasarlamak zorunda kalacağı' makul bir tahmin gibi görünmüştür.[72]

[71] Byungkuk Soh, "Malay Society under Japanese Occupation, 1942–45", *International Area Review*, 1/2 (1988), s.81-82.

[72] Lau, *The Malayan Union Controversy 1942 – 1948*, s.28. Bölgeye olan Japonya saldırısı ve etkileri için bkz. Arthur Ernest Percival, *The War in Malaya*, (London, Eyre and Spottiswoode, 1971), S.Woodburn Kirby, *Singapore: The Cham of Disaster*, (London, Cassell, 1971), Louis

Resim 5: Tomoyuki Yamashita-Malaya Cephesi Komutanı

Japon İşgali ile siyasi bir durgunluk yaşayan Malay toprakları, psikolojik, sosyal ve politik bir dönüşüm yaşamaya başlamıştır. Savaşın Malay toplumu üzerindeki etkisi ve işgale verilen tepki, farklı ırk gruplarına göre değişmektedir. Kırk sekiz aylık Japon işgalinin Malaylar üzerindeki en önemli etkisinin, milliyetçiliğin ortaya çıkması ve gelişmesinde katalizör rolü olduğudur.[73] Bununla birlikte bu işgal neticesinde Malay ruhunun canlandığı değerlendirmesi de yapılabilir.[74] Japonya'nın genel savaş planı için Malaya iki nedenden dolayı önemliydi; ekonomik ve stratejik. Japonya'nın ekonomik amacı, başta petrol, kalay, boksit, manganez ve kauçuk olmak üzere savaş ihtiyaçları için temel hammaddeleri elde etmekti. Bu amaçla Japonlar işgalden önce politikalarını ilan ettiler.[75]

Japonya, Avrupa sömürge gücünün zayıflamasının Japon yayılmasını kolaylaştıracağı umuduyla Tayland, Filipinler ve Hollanda Doğu Hint Adaları'ndaki milliyetçi fikirleri destekledi. Taktik olarak, Japonya'nın güneydoğu Asya'daki savaş zamanı propagandası ve siyasi dili, bir pan-Asya söylemiyle birlikte refah ve birlikte yaşamayı benimsetmek olarak yansıtıldı. Japonya, sömürgeleştirilmiş toprakların bölgesel liderlik rolünü üstlenirken, Avrupa kontrolünden sıyrılmasına yardımcı olacağını iddia ederek evrensel Asya kardeşliğini vurgulamıştı. Japonya'nın bölgeyi işgal etmesinin gerçek amacı ise, kaynakları güvence altına almaktı. Doğal kaynaklardan yoksun bölgesel, sanayileşmiş bir güç olan Japonya, hızla bölgeyi işgal etti. Güneydoğu Asya'da Japon askerinin

Allen, *Singapore 1941-1942*, (London, Davis-Poynter, 1977), Richard Holmes-Anthony Kemp, *The Bitter End: The Fall of Singapore 1941-42*, (Chichester, Antony Bird Publications, 1982).

[73] Yoji Akashi, "The Japanese Occupation of Malaya: Interruption or Transformation?" *Southeast Asia under Japanese Occupation*, ed. Alfred W. McCoy (New Haven, Yale University Southeast Asia Studies Monograph Series, 1985), s.69.

[74] Soh, *Malay Society under Japanese Occupation, 1942–45,* s. 84.

[75] *A.g.e.*, s. 84-5.

eylemlerine tanık olduktan sonra Avrupalılar, Japonların şiddetinden dehşete düşmüşler, kararlılığından şaşkına dönmüşler ve adanmışlığından son derece etkilenmişlerdir.[76]

Japonlar için Malaya'nın stratejik önemi, Malakka Boğazı ile birbirine bağlanan ve Hint Okyanusu ile Pasifik Okyanusu'nu birbirine bağlayan Güneydoğu Asya iletişim ağının merkezi olarak coğrafi konumunda yatmaktaydı. Sonuç olarak Malaya, Sumatra ile birlikte Japonya'nın tüm Güney Bölgesi planlarının ana üssü olarak kabul edilmiştir. Bu stratejik önemde, Doğu Asya'daki Hong Kong örneğinde olduğu gibi Malaya da Japon İmparatorluğu'nun kalıcı bir kolonisi olarak görülmüştür.[77]

Malaylar arasındaki liderlik büyük ölçüde geleneksel seçkinlerin elinde kalmıştı ve Malay nüfusunun yaklaşık %60'ının yaşadığı beş federal olmayan eyalette, Malay hükümdarları ve aristokrasisi siyasi meseleler üzerinde hatırı sayılır bir yetkiye sahipti. Malayların toplam nüfusun yalnızca %26'sını oluşturduğu FMD'de ise geleneksel elitin siyasi güçleri zayıflamıştı. Sultanlar, devletlerinin günlük yönetiminde nadiren yer aldılar ve azalan konumları, 1927'de Federal Konsey toplantılarına katılmayı bırakmaları gerçeğinden anlaşılmaktadır. Valilerin birkaç idari sorumluluğu varken, bucak başkanları (Penghulus-Muhtar), güç ve nüfuz figürlerinden maaşlı memurlara dönüştürülmüş ve hem İngilizler hem de yerel halk tarafından yüceltilmiş memurlar olarak görülüyordu. Kuala Kangsar'daki Malay Koleji aracılığıyla aristokratların çocukları, İngiliz devlet okulları tarafından sunulan ve onları idari görevlere hazırlayan eğitimler aldı. Hükümete katılan Malayların çoğu, üst düzey görevlerde bulunan daha prestijli Malaya Kamu Hizmeti yerine Malaya İdari Hizmetinin üyeleri olarak katıldı. Ancak 1940'a kadar az sayıda Malay, Malaya Kamu Hizmeti'ne kabul edildi ve burada

[76] Nicholas Tarling, *A Sudden Rampage: The Japanese Occupation of Southeast Asia, 1941-1945*, (Honolulu, University of Hawaii Press 2001), s. 42.
[77] Soh, *a.g.e.*, s.85-6.

çalışmaya başladı. Malay odaklı ikinci bir yükseköğretim kurumu olan Sultan İdris Eğitim Koleji[78] 1930'larda milliyetçi siyasi düşüncenin merkezi olarak ortaya çıkmıştır ve on yılın sonunda mezunlarından bazıları radikal, sömürgecilik karşıtı bir siyasi hareket meydana getirmeye başlamışlardır.[79]

'Çinli' nüfus, Malaya'ya on dokuzuncu yüzyılda veya daha öncesinde göç etmiş ve orada kalıcı olarak ikamet eden ve az çok kültürlenmiş insanları ve daha yeni gelen ve onlarla özdeşleşmeye devam eden, çoğunlukla erkeklerden oluşan önemli bir işçi grubunu içermekteydi. Çinli nüfusu karakterize etmek için uygun terimler ve kavramlar arayan İngiliz nüfus sayımı görevlileri, Çinli topluluğundaki, büyük ölçüde konuşma diline dayanan, ancak coğrafi ve politik özellikleri içeren alt bölümlere 'kabileler' olarak atıfta bulundu. Bu şekilde tanımlanan başlıca gruplaşmalar, Boğaz Yerleşimleri'nde baskın olan Hokkien'di. Kuala Lumpur ve Ipoh maden merkezlerinde çoğunluğu oluşturanlar ise Kanton olarak adlandırılan Hakka, Teochew ve Hailam idi. Buna ek olarak, Kwongsai, Hok Chiu ve Hok Chia halkı, yarımadadaki varlığı birkaç yüzyıl öncesine dayanan bir 'Baba Çinlisi' nüfusu ile birlikte ayrı anılmayı hak edecek yeterli sayıya ulaşmıştı. Çoğunlukla Hokkien üyesi olan 'Babalar', Çin kültürünün çeşitli unsurlarını korudular, ancak Çinceyi çok az konuştular veya hiç konuşmadılar ve Malayca iletişim kurdular. 19. yüzyılda, Penang ve Singapur'daki İngiliz yerleşimlerinin sunduğu fırsatları değerlendiren Çinliler, sermayelerini ve yerel deneyimlerini yeni limanlarda etkili bir güç olmak için kullanmışlardı. Bu şekilde genel itibariyle İngiliz yönetimini desteklediler.[80] Çinliler, İngiliz idaresi içindeki otorite pozisyonlarından genel itibariyle dışlanmışlardı. Savaş öncesi dönem

[78] Sultan İdris Eğitim Koleji, okul öğretmeni olması beklenen seçkin olmayan öğrencilere ilköğretim seviyesinin üzerinde eğitim vermek üzere 1922'de açıldı. Bkz. William Roff, *The Origins of Malay Nationalism*, (KL, University of Malaya Press, 1967), s.142-53.
[79] Paul H. Kratoska, *The Japanese Occupation of Malaya and Singapore, 1941-45, A Social and Economic History*, (Singapore, National University of Singapore Press, 2018), s.12.
[80] Kratoska, *a.g.e.*, s.12-13.

Çinli topluluk liderleri devlet ve federal konseylerde 'gayri resmi' üyeler olarak bulunmuşlardı. Ancak, bu konseylerin çok az gücü vardı ve hükümet her halükârda resmi gücü elinde bulunduruyordu.[81]

Malaya'daki Hintlilerin %80'inden fazlası, çoğu inşaat işçisi olarak çalışan güney Hindistan'dan gelen Tamillerdi. Önemli sayıda mevcut olan diğer Hint grupları; Telegus, Malayalis (Bengalis) ve Punjabi idi. Hint nüfusu din (Hindu, Müslüman ve Sih), dil, kültür, kast ve sınıfa göre bölünmüştü. Siyasi faaliyet yaygın değildi ve Orta Hindistan Malaya Derneği olarak bilinen bir dernek, Hindistan'ın Malaya işlerine katılımını artırmak için harekete geçmesine rağmen, Hindistan alt kıtasındaki gelişmelerle ilgili olma eğilimindeydi. Malaya'daki Japon firmaları genellikle Hintlileri istihdam ediyor ve desteklerini artırıyordu.[82] Malaya'da üç küçük grup önemli bir rol oynadı. Çoğu eğitimli ve memur olarak çalışan birkaç bin Seylan Tamili vardı (1931 Sayımında Hindistanlılar yerine 'Diğerleri' olarak sayılmış ve kaydedilmişlerdir). Çoğunlukla kentsel alanlarda ve özellikle Boğaz Yerleşimleri'nde yaşayan, genellikle Roma Katolik inancını benimseyen ve Portekiz kökenli olduğunu iddia eden yaklaşık 16.000 Avrasyalı vardı. Son olarak da 1931'de sayıları yaklaşık 6.400 olan ve üyeleri ticaret, madencilik ve plantasyon tarımıyla uğraşan küçük bir Japon topluluğu da bulunmaktaydı. Japonya'ya döndükten sonra, Malaya tecrübesi olan Japonların çoğu dernek oluşturdu ve Japonya, işgal sırasında insan gücü ve bilgi için bu organizasyonlardan faydalandı.[83]

Malaya'ya çok sayıda insan taşeron işçi olarak geldi ve birçoğu anavatanlarıyla yakın sosyal ve bazı durumlarda siyasi bağlarını korudu. Bu sayede hem Çinli hem de Hintli siyasi faaliyetleri yarımadada gelişmeye başladı. 1930'larda Malay nüfusunun konumunu korumaya ve güçlendirmeye yönelik bir Malay siyasi

[81] *A.g.e.,* s.13.
[82] *A.g.e.,* s.15.
[83] *A.g.e.,* s.15.

bilinci şekillenmeye başlamasına rağmen Malaya, iç politikada çok az yol kat etmişti. Nüfusun farklı unsurları bir dereceye kadar ayrılmıştı, çünkü büyük Malay nüfusuna sahip eyaletlerde nispeten az sayıda Çinli ve Hintli bulunurken, Çinliler ve Hintliler önemli sayılarda yaşadıkları bölgelerde ayrı yerler işgal etti. 'Çinli', 'Hintli' ve 'Malay/Malezyalı' kategorilerinde bile dil, din ve sınıf açısından büyük bölünmeler vardı. Toplumu oluşturan fertlerin Britanya Malaya'sında yaşayıp çalışıyor olmaları dışında çok az ortak noktası bulunmaktaydı.[84]

Malaya'nın savaş sonrası liderlerinin itibarları, işgal sırasında ne yaptıklarına ya da yapmadıklarına değil, Malaya Birliği'ne karşı mücadeleye ve bağımsızlığa geçişteki rollerine dayanıyordu. Savaş sonrası siyasi seçkinleri oluşturan ılımlı figürler, Japonlarla çeşitli şekillerde iş birliği yapmış olan insanları içeriyordu. Ancak radikaller dışında, bu gruba tek alternatif, savaş yıllarını Malaya dışında nispeten rahat bir şekilde geçiren kişilerdi ve tam olarak işgal deneyimini paylaşmadıkları için tatmin edici olmaktan uzaktılar. Sömürge yönetiminin, eski işbirlikçilerle ve onlar aracılığıyla çalışmaya istekli olması, onları rehabilite etmeye yardımcı olurken, Malaya Birliği sorunu, bu liderliğin İngilizleri büyük bir politika değişikliği yapmaya mecbur etti. Britanya'nın idari sistemde reform yapma ve göçmen kökenli insanların medeni durumlarını düzenleme girişimi, ırksal bir meseleydi ve Çinlilerin siyasi nüfuz kazanmaya çalıştığı bir zamanda gerçekleşti. Malay liderler, savaştan önce karşılaştıkları ekonomik marjinalleşme sorunu karşısında, eğer Çinlilerin iktidar iddiaları sorgulanmadan devam ederse, potansiyel olarak siyasi marjinalleşmeyle birleşeceğini düşündüler ve Malay haklarının iddiası etrafında bir siyasi hareket inşa ettiler.[85] Yani, Malay milliyetçiliğinin sebeplerinden bir tanesi de Malayların Çinlilere karşı olan tedirginlikleriydi.

[84] *A.g.e.*, s.22.
[85] *A.g.e.*, s.358.

Japonların Malaya'yı işgalinden çok önce Malay birliğine doğru bir eğilim zaten başlatılmıştı. Savaştan hemen önce bu süreç, yalnızca biçimlendirici bir aşamaya ulaştı. Gerçekten de Malay birlik duygusu hâlâ gelişim aşamasında olan bir olguydu. Savaşın ardından, Malay kırsal kesim sakinleri, Japonların savaş amaçlarına yönelik pervasız talepleri ile ekonomik zorluklar yaşamaya başlamışlardı. Bu ekonomik sıkıntılara ek olarak, Malay kırsal alanlarına ve köylerine yoğun Çinli göçü ve Malay dini geleneklerini aşağılayıcı ihlalleri, savaş öncesi yıllarda Malaylar ve Çinliler arasındaki ırk düşmanlığını alevlendirmişti. Ayrıca, savaşın sonunda patlak veren kanlı etnik çatışmaları, ırk düşmanlığını daha da şiddetlendirdi.[86] Japon işgalinin Malay milliyetçi hareketinin gelişiminde bir dönüm noktası olarak görülmesi son derece doğrudur.[87] Zira işgal ile birlikte milliyetçi duygular Malaylar arasında canlanmıştır.

2.4. Savaş Sonrası Dönem

Siyasi bir terim olarak milliyetçilik, bir topluluğun her türlü yabancı tahakküme karşı birleşik bir duruşunu ifade eder. Ayrıca topluluğun ortak tarih ve değerler bilincini ifade etmektedir. Ulus inşasında milliyetçilik, ulus-devletin hayatta kalmasında temel olan aidiyet ruhunu sağlar. Tarihsel olarak Malay milliyetçiliği, kolektif atılganlıktan yararlanan dini bir kimlik içermekteydi. Bununla birlikte, kendi kaderini tayin etme veya ulus olma duygusu açısından milliyetçilik, Malaylar için hiçbir zaman ciddi bir sorun teşkil etmemiştir. İngiliz işgali sırasında feodal bir yönetim biçiminden güç bela geçiş yaptığından, ulus-devlet kavramının Malaylar arasında hiçbir geleneği yoktu. İkinci Dünya Savaşı'na kadar gizli kalmış olan Malay milliyetçiliğinin temelini oluşturan yabancı tahakküme karşı, geniş değilse de kesinlikle soğuk bir kızgınlık vardı.[88]

[86] Soh, *Malay Society under Japanese Occupation, 1942–45,* s.108.
[87] *A.g.e.,* s.108-109.
[88] Shome, *a.g.e.,* s.44-45.

Bu kızgınlığın çoğu İngilizlere karşıydı ve Malayların dini gerekçelerle ilişki kurmaktan çekindiği *kâfirler* olduğu gerçeğine dayanıyordu. Ancak bu durum, Sultanların ve Malay seçkinlerinin diğer üyelerinin İngilizlerle yakın ilişkiler kurmasını engellememiştir. Malayların ulus olma mücadelesi daha farklıydı. Asya'daki diğer birçok özgürlük hareketini karakterize eden öfke ve mücadeleden uzaktı. Pasifik Savaşı'nın[89] gelişimiyle birlikte, Britanya'nın yerini başka bir sömürgeci davetsiz misafir olan Japonlar aldı. Ancak Japonya'nın Malay devletleri üzerinde otorite varsayımı, yalnızca emperyalizm için değil, egemen haklar sorununda da oldukça farklı bir anlama sahipti.[90]

Sultanlar, İngilizlerin yokluğundan memnun değildi. İngiltere'nin ayrılması, korumalarını ve mali desteklerini etkilemiş ve azaltmıştı. İlk olarak, İngiliz kontrolü altında Sultanların monarşiyi bir miktar saygınlıkla ellerinde tutmalarına izin verilmişti ve İngiliz danışmanlarla ilişkileri son derece iyiydi. Bu ise Japonların takip etmekte zorlandıkları bir politikaydı. İkinci olarak yöneticiler, Malaya ormanlarında gizli İngiliz askeri birlikleri tarafından örgütlenen Japon karşıtı mücadeleyi finanse ederek Britanya'ya sadık kalmışlardır.[91] Üçüncüsü, sert yönetimleri ile tanınan Japon kuvvetleri, ironik bir şekilde Malayların sivil işlerine karşı çok kaba davranmamıştı. Sivil işler ve ilişkiler korundu ve kırsal manzara olduğu gibi bırakıldı. Sultanlar her zaman egemenliğin dokunulmaz bir şekilde kendilerine

[89] Pasifik Cephesi, Pasifik Okyanusu ve adalarını, Güneydoğu Asya'yı ve Çin'i kapsayan 7 Temmuz 1937 ile 14 Ağustos 1945 tarihleri arasındaki savaşların sürdüğü cephedir. Cephenin 7 Temmuz 1937'de Çin-Japon Savaşı ile açıldığı kabul edilir. Savaşın en önemli olayı; Japonya'nın çeşitli ülkelere saldırması sonrasında 7 Aralık 1941'de Pearl Harbor'da ABD güçlerine yaptığı Pearl Harbor Saldırısı'dır. Bu saldırıyla beraber ABD savaşa katılmış ve savaş gerçek anlamıyla bir dünya savaşı halini almıştır. Bugün Japonların çoğu tarafından bu savaş Pasifik Savaşı olarak bilinir. Bkz. Stanley Sandler, *World War II in the Pacific: An Encyclopedia*, (Routledge, 2000).

[90] Shome, *a.g.e.*, s.45.

[91] Malayan Anti-Japanese Army (MPAJA) Malaya Japon Karşıtı Ordusu.

ait olduğuna inanmışlar ve İngilizlerin bunu tekrar başarmalarına yardımcı olacakları umuduyla dönüşlerini beklemişlerdi.[92]

Ancak Sultanlar aynı zamanda bağımsızlık konusunda temkinli davrandılar ve egemenlik haklarını yeniden iddia etmeye o kadar zorlanmadılar. İngilizlerin bağımsızlık üzerine kuracağı Westminster tipi bir hükümetin, güçlerini aşındıracağından ve daha da kötüsü, Malay devletlerini Birleşik Krallık'taki gibi tek bir hükümdara indirgeyeceğinden korkuyorlardı. Buna ek olarak, bağımsızlık düşüncesi ve ulusçuluk, Malaylar için henüz çok yeni bir fikir olduğunu ve kontrolü yeniden ele geçirdikten kısa bir süre sonra İngiltere'nin Malaya üzerinde deney yapmasının çok riskli olduğunu düşünen Malay Sultanlarını, bu durum hiçbir zaman gerçekten endişelendirmemiştir. Bu nedenle, İngiltere'nin 1935'deki gibi erken bir tarihte tartıştığı özgür, birleşik bir Malaya fikri, Sultanlar tarafından pek büyük bir coşkuyla da karşılanmamıştı.[93]

Bununla birlikte, Malay milliyetçileri federasyon fikirlerini harekete geçirmek için Endonezyalı meslektaşlarıyla temas kurarak onlardan etkilendiklerinden dolayı, Malaya'da bağımsızlık ruhunun kaybolmadığı söylenebilir. Kültürel ve politik koşulları Endonezya'dan önemli ölçüde farklı olan Malaylar, İngiliz siyaseti için daha uygun olduğunu düşündükleri kendi nazik diplomasileri ile İngilizlerle bağımsızlık müzakeresi yapmayı seçtiler. Malaylar, elitlerinin İngilizlerle bildikleri en diplomatik şekilde müzakere etme çabalarına güveniyorlardı ve İngilizler Malaya Birliği'ni iptal ettiğinde elitler başarılı görünmüşlerdi. Malaya Birliği'nin yerine, federal yasama işlevlerine sahip merkezi bir hükümete dayanan 1948 Malaya Federasyonu vardı. Ancak yöneticiler yine de Malay eyaletlerinde egemen olacaktı. Anlaşma kapsamındaki vatandaşlık hükümleri daha katıydı ve Singapur konusunda hala bir çözüm bulunamamıştı. Temelde ise Malaya Federasyonu Anlaşması,

[92] Shome, *a.g.e.*, s.45-46.
[93] *A.g.e.*, s.46.

Britanya'nın Malay endişelerini uzlaştırması ve özyönetim diyaloğu için UMNO'yu tanıması olarak değerlendiriliyordu.[94]

Ulusal elit, bir topluluktaki stratejik konumu sayesinde, genellikle diğer elitlerle birlikte toplumdaki insanların yaşamlarını etkileme yeteneğine sahip bir gruptur. Sömürge dönemi Malay eyaletlerinde iki seçkin grup vardı. Bunlardan ilki aristokrasi, saray görevlileri, köy muhtarları ve üst düzey din görevlileri, ikincisi ise üst düzey sömürge bürokrasisi, üst düzey gayrimüslim din adamları ve iş loncalarının liderlerinden oluşmaktaydı. Malay elit sistemi birbirine bağımlı bir gruptu ve rızaya dayalı bir birlikteliğe ve uzlaşmacı bir geleneğe sahipti.[95] Bu durum, karar alma için toplu taahhüt gerektiren *musyawarah* ve *muafakat* adetlerine uygundu. İngiliz sömürge yetkilileri, seçkinleri uzlaşmacı gelenekle bütünleştirmede önemli bir rol oynamıştır. Zayıf bir şekilde birbirine bağlı gruplardan oluşan bölgesel liderleri bir araya getirmişler, böylece yeni yerel seçkinler ağı oluşturmuşlar ve onlara bir sivil hükümet ve hukukun üstünlüğü sistemini dayatmışlardır.[96]

Bu şekilde bu gruplardan, yerel organları ve belediye meclislerini yönetecek bir bürokrat havuzu ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler, seçkinleri daha sonra gelecek olan ulus-devleti yönetmeye hazırlamak için gayret göstermiştir. Bazı elit sistemlerde lider, elit ve elit altı etkileşimlerinin genel seviyesinin üzerinde çalışabilir. Politik sisteme girişleri bir halk ayaklanmasıyla desteklenen Fidel Castro, Gandhi, Mao, Humeyni ve Lech Walesa gibi geleneksel anlamda elit olmayan devrimci veya karizmatik liderler ortaya çıkabilir. Olağanüstü yönetim kapasitelerini üstlenen ultra elit statüleri, geleneksel seçkinlerin imajını radikalleştirmek için kullanılabilecek bir 'güç paylaşımı ya da iktidar tekelleştirici yönelimi'

[94] *A.g.e.*, s.46-47.
[95] William Case, *Elites and Regimes in Malaysia: Revisiting a Consociational Democracy*, (Melbourne, Monash University Press, 1996), s.48.
[96] Shome, *a.g.e.*, s.47.

gösterebilirler.[97] Özenle seçilmiş askeri-politikacılardan oluşan yükselen seçkin sınıf içinde tamamen güç tekelleştirici bir strateji sergileyen Endonezya lideri Suharto hükümeti, bu konuda iyi bir örnek olabilir. Malezya örneğinde ise, ilk Başbakan olan Tunku Abdul Rahman, tutarlı bir uzlaşıya dayalı elit bir birlik tarzı sergilemiştir.[98]

Malaylar misafirperverlikleri ile tanınmaktadırlar. En mütevazı evlerde dahi misafire yakın ilgi gösterilir ve her zaman yemek ikram edilir. Herhangi bir bayram için resmi bir davete gerek yoktur ve tüm köy ortak faaliyetlere katılır. Malaylar cömert bir halk olsa da eşit haklara karşı, eşit olmayan bir mülk sahipliği kavramı olduğu için eşitlikçi oldukları söylenemez. İslami miras yasaları İngiliz yasalarında yaygın olan vasiyetname uygulamalarını yasakladığından, *harta pusaka*'ya[99] değer verirler. Bu koşullar göz önüne alındığında, Malaylar şimdiye kadar yerli kaynakları özgürce kullanmalarına uygulanan kontroller konusunda pek memnun değildi. Malay'ın büyüsünün bozulmasının büyük bir isyan ve kargaşa patlaması olmadığından, genel ruh halinin kabullenici bir ruh hali olduğu değerlendirilmiştir.[100]

Öte yandan, Malay'ın geleneksel arazisi, pirinç ve balık gibi yiyecekler yeterince mevcut olduğundan, kişinin kalıcı olarak yaşayacağı bir bölge olan bir mukim sınırının ötesine geçmedi ve bu nedenle İngilizler için mukim olmayan arazileri satın almak çıkarlarına uygun düşmüyordu. Ancak sistem içerisindeki yabancıların varlığı ve gelecekte meydana gelebilecek olumsuzluklar, Malayları huzursuz etmeye yeterli görünüyordu. Arazi sorunlarının son derece sorunlu olabileceğini tahmin eden İngilizler, Malay topraklarına yönelik elden çıkarma politikasıyla Malay kızgınlığını çabucak yatıştırmıştır.[101] Bu şekilde mukim toprakların Sultanların

[97] William Case, *a.g.e.*, s.14.
[98] Shome, *a.g.e.*, s.48.
[99] Miras yoluyla alınan örfi ve ailevi mülkiyet.
[100] Shome, *a.g.e.*, s.48.
[101] *A.g.e.*, s.48-9.

nominal yönetimi altında korunmasının, toprağın Malay egemenliği altında kalmasına dair önemli bir sorunu da çözmüş oluyordu.[102] Bu başarılı sömürge politikası sayesinde Malay eliti, kauçuk, palmiye yağı, kalay ve demir cevheri bakımından zengin Malaya kırsalında geniş gayrimenkullerin mülkiyetini elinde tutan İngiliz çıkarlarına karşı gelmemeye devam etti.[103]

Malay nüfusunun elinde yalnızca pirinç tarlalarının, balıkçılık alanlarının ve yüksek yoğunluklu bölgelerin mukim arazisi kaldı. Toprak mülkiyeti ve egemenlik hakları sorunu, milliyetçiliğin yoğunluğu karşısında vatandaşlık sorunundan daha önemliydi. Çünkü Malaylar, özellikle Müslüman olmayanların artan göçünün, Malay kültürel yaşamı üzerinde rahatsız edici sonuçları olduğunu hissetmekteydiler. Toprak mülkiyeti ve egemenlik hakları sorunları, göçün temel sorununun belirtileriydi ve sömürgeci otoriteler, yabancıların girişini engellemiş olsaydı bunlar olmayacaktı. Malaylar özellikle, ülkelerinin zenginliğini İngiliz sömürgeciliğiyle el ele emen sömürge parazitleri olarak değerlendirilen Çinlilerin artan sayısıyla ilgileniyorlardı. Daha da kötüsü, aynı kaynaklar için rekabet ediyorlardı ve bu Çinliler, Malaylara pek saygı duymuyorlardı ve hatta İngilizlerden ekonomik ve politik tavizler talep ediyorlardı.[104] Bunun bir sonucu olarak da Malaylar, Malaya Birliği görüşmeleri sırasında İngilizlerin Çinliler için vatandaşlık tekliflerine itirazlarını dile getirdiler.[105]

Malay milliyetçiliğinin dönüm noktası, Aralık 1945'te Malay devletlerinin dokuz Sultanının 1946 Nisan'ında yürürlüğe giren Malaya Birliği için MacMichael Anlaşması uyarınca egemenliklerini İngiltere'ye devretmesi olayıdır. Malaylar, yöneticilerin İngilizlerin

[102] Muhammad Ikmal Said, "Ethnic Perspectives of the Left in Malaysia", *Fragmented Vision– Culture and Politics in Contemporary Malaysia*, ed. Joel S. Kahn-Francis Loh Kok Wah, (Honolulu, University of Hawaii Press, 1992), s.261.
[103] Nicholas J. White, *Business, Government and the End of Empire Malaya, 1942-1957*, (KL, Oxford University Press, 1996), s.298–299.
[104] Said, *Ethnic Perspectives of the Left in Malaysia*, s.261.
[105] Shome, *a.g.e.*, s.49.

Çinlilere göz yummasıyla boyun eğmeye zorlandıklarından şüphelenmiş ve anlaşmayı Malay egemenliğinin satılması olarak kınamışlardı. Bazıları ise Sultanların, İngiliz tacına resmi olarak boyun eğmenin varlıklarını garanti altına alacağına dair bir inançla, vicdansız bir şekilde komploya kurban gittiklerini düşünmekteydi. Malaya Birliği'nin amacı, Malaya'yı özyönetim için hazırlamak ve Malay karşıtı duyguları yatıştırmak olarak değerlendirilmiştir. Ancak bunun son derece zor olduğu ve basit bir oldubittiye getirilemeyeceği de ilerleyen zamanlarda anlaşılmıştır.[106]

Anlaşmadaki ana tema, Malay egemenliğinin tamamen aşınması anlamına gelen Malay Malayası fikrinin reddedilmesiydi. Ayrıca anlaşma, göçmenlere Malaylarla eşit siyasi statü tanıyan liberal vatandaşlık hükümlerini kabul etmekteydi.[107] İngiltere'nin Malaya Birliği'nden vazgeçmesinin nedenlerinden biri, Malaya'nın aceleye getirildiği için yeterli istişareden yoksun olması nedeniyleydi. İngiltere, Malaylar ve Çinliler arasındaki farklılıkları ve daha acil bir görev olan İngiliz karşıtı isyanı durdurabileceğini düşündüğü bir siyasi çerçeve oluşturulması konusunda baskı altındaydı. Anlaşmadaki egemenlik kaybının algılanması öyle bir kızgınlığı tetikledi ki, Britanya fiili Malaya Birliği'ni göreve başladıktan sonraki iki yıl içinde lağvetmek zorunda kaldı. Singapur'u planlarında hariç tutması ise kendilerine olan öfkeyi daha da arttırdı.[108]

Malaya Birliği, İngilizlerin egemenliğini uzatmak amacıyla Malayların egemenlik haklarını elinden almaya çalıştığı için, en başından itibaren başarısızlığa mahkûm olduğuna hiç şüphe yoktur. İngiltere'nin 1874 Pangkor Antlaşması'ndan bu yana inşa etmeye çalıştığı ve İngiltere'nin savaş sonrası dış politikasında düşük bir

[106] *A.g.e.*, s.49-50.
[107] Said, *Ethnic Perspectives of the Left in Malaysia*, s.261.
[108] Shome, *a.g.e.*, s.50.

noktayı temsil ettiği şüpheli dostluğunu geri getirmiş ve İngiliz karşıtlığını arttırmıştır.[109]

Bunun olumlu bir sonucu ise egemenlik meseleleri hakkında daha fazla farkındalık sağlaması ve İngiliz yönetimine daha güçlü bir meydan okuma konusunda Malaylarda bir duruş belirlemesiydi. Malaylar için bu durum aynı zamanda Sultanlarını kalıcı olarak güçsüz bırakmaya ne kadar yaklaştıklarının da bir hatırlatıcısıydı. Malay milliyetçiliğinin olgunluğunu ilerletmek için ihtiyaç duyulan katalizör de esasında tam olarak buydu.[110] Yani Sultanların gücü elinden alınırsa, Malaylarınki de kaybolup gidecekti.

Malaya Birliği döneminde güçlü milliyetçi tutkular yaygınlaştı ve bu şekilde bir ırk uyandı.[111] Milliyetçi tutkular o kadar güçlüydü ki, Birleşik Malay Ulusal Örgütü'nün (UMNO) Malaya Birliği'nin açılışının arifesinde kurulduğunu hatırlatmakta fayda vardır. Malay *âdât-kehalusan* diplomasisi adına, Malaya Birliği'ni sona erdirme kampanyasında hiçbir kan dökülmedi. Dönemin yoğun milliyetçi havası ve gelişmeleri, Malay nüfusu içinde yaygın bir siyasi ilgi uyandırmıştır. Neredeyse her Malay siyasi partisi Malaya Birliği karşıtı mücadeleye katıldı. Bunlardan bazıları sol hareket olan Kesatuan Melayu Muda (KMM, Malay Gençlik Birliği), Parti Kebangsaan Melayu (PKM, Malay Milliyetçi Partisi), Angkatan Pemuda Insaf (API, Bilinçli Gençlik Gücü) ve Pusat Tenaga Rakyat (PUTERA, Halk İktidarının Merkezi) idi. Zamanın iyi bilinen Malay eylemcilerinden biri olan ve daha sonra Malaya İşçi Partisi'nin Başkanı olan Ishak Haji Muhammed, İngilizleri 'Malayların diğer ırklar tarafından sömürülmesini durdurmaya' dahi çağırmıştır.[112]

[109] James de V. Allen, *The Malayan Union*, (Yale University Press, 1967), s.70-71.
[110] Shome, *a.g.e.*, s.50.
[111] Mohamad Noordin Sopiee, *From Malayan Union to Singapore Separation*, (KL, Penerbit Universiti Malaya, 1974), s.25.
[112] William R. Roff, *The Origins of Malay Nationalism*, (KL, Oxford Uni. Press, 1994), s.232.

KMM ise bağımsızlığı talep edecek kadar ileri gitti. Sukarno ile birlikte büyük bir plan olarak 'bir bölgedeki tüm Malaylar bir araya gelmeli ve kendilerini tek dil konuşan ve tek millete ait tek ırk olarak görmeliler' şeklinde açıklamalarda dahi bulunmuşlardır. Ancak bağımsızlık veya 'Melayu Raya' fikri, yalnızca Pembela Tanah Air (PETA), Kesatuan Rakyat Istimewa (KRIS), Malay Milliyetçi Partisi, API ve PUTERA gibi partilerle ivme kazanmaya başlamıştır. 'Melayu Raya'nın bir diğer tanınmış savunucusu ve MNP'nin 1945 ile 1947 yılları arasında başkanı olan Burhanuddin Al-Helmy, Malay olmayanlara yönelik kendi politikasından bu dönemlerde söz etmeye başladı. Gelecekte tesis edilecek bir Malay hükümetin, tüm göçmenlerin ülkede memnuniyetle karşılanmasını sağlayacak ve sonuç olarak özellikle Malaylar ve Çinliler arasındaki ırksal gerilimlerin ortadan kaldırılmasına yardımcı olacak liberal bir vatandaşlık politikasına sahip olması gerektiğini vurgulamaktaydı. Çinliler ise Burhanuddin'in Malay egemenliğini devam ettireceğini düşündükleri bu politikasına da şüpheyle yaklaşmaktaydılar.[113]

MNP Başkan Yardımcısı olan İshak Hacı Muhammed ise radikal bir görüş ortaya attı. İshak, PUTERA'nın başkanı olarak ortak bir manifestoda, MNP, API, Hizbul Muslimin, AWAS ve GERAM gibi küçük partilerden oluşan bir koalisyon, PUTERA'nın asimilasyonda ısrar etmediğini açıkladı. İshak'a göre koalisyon, Malaya'da kalıcı olarak kalmak isteyen tüm göçmenlerin 'Malay vatandaşı' ilan edilmelerini istedi. Ayrıca özgür bir Malaya'nın Endonezya'nın bir parçası olması gerekliğini de belirtmiştir. PUTERA'nın bu duruşu, sömürge yönetimi tarafından da tedirginlikle karşılanmıştır. Ancak bu tutum dolayısıyla parti, 1950'de kapanmıştır. Bu koalisyonun üyeleri daha sonra 1955'te Singapur, Sarawak, Kuzey Borneo ve Brunei'yi ve Endonezya ile bağlantıları olan bir Malay Anavatanı için çağrıda bulunan Parti Rakyat Malaya (PRM) adı altında yeniden bir araya gelmiştir. Buna karşın parti, radikal tutumu

[113] Shome, *a.g.e.*, s.51.

ve görüşlerinden dolayı kendisine şüpheyle bakan Malaylardan kayda değer bir destek elde edememiştir. Ayrıca, partinin bölgeselleşme planı, kendi kendine yeterlilik çabaları böylesine kritik bir noktadayken, bu büyüklükte bir birleşmeye pek hazır olmayan Malaya için fazlasıyla ütopik karşılanmıştır.[114]

Malaylar, Endonezya ile birleşme gibi bir fikri pek sıcak bulmadılar ve Maphilindo (Malaya, Filipinler ve Endonezya için önerilen federasyon) hakkında daha sonra ortaya çıkan gelişmelerde bile konu ile ciddi bir şekilde ilgilenmediler. Ayrıca, Sukarno'nun Bandung Konferansı[115] çalışmaları, Malaya'nın bağımsızlık çabalarına olan ilgisini ikinci plana atmıştı. Sonuç olarak, küçük Malay partileri, siyasi yelpazede kendilerine güvenilir bir yer bulamadılar. Çünkü ya yaklaşımlarında aşırıydılar ya da milliyetçiliğin acil ihtiyaçları ile uyumsuz planları vardı. Öncülük etmek ise UMNO'ya kaldı.[116]

2.5. Elitler Üzerinde İngiliz Etkisi

Sömürge yönetiminin Malaya için şüphesiz çok katkısı olmuştur. Özellikle idari mekanizmanın gelişimi bu alanların başında gelmektedir. Ancak, Britanya'nın Malaya'ya emperyal olarak savaş sonrasında dönüşü o kadar büyüktü ki, yalnızca yerel halkın zenginliğini elinden almakla kalmadı, aynı zamanda kauçuk, kalay, petrol, gemicilik ve büyük ticaret firmaları gibi büyük kaynakların çoğunluk mülkiyetini bağımsızlıktan yıllar sonra, 20 yıldan fazla bir süre daha elinde tutmaya devam etti.[117] İngiliz sömürgesinin Malay refahını geliştirmek gibi bir kaygısı hiçbir zaman olmamıştır. Kent

[114] *A.g.e.,* s.51.
[115] Endonezya'nın Bandung kentinde, 18-24 Nisan 1955'te toplanan ve o dönem yeni bağımsızlığını kazanan Asya-Afrika devletlerini bir araya getiren bir Sukarno girişimidir. Bağlantısızlar Hareketinin bir parçası olarak değerlendirilir.
[116] Shome, *a.g.e.*, s.52.
[117] Neredeyse tüm halka açık şirketler İngilizlere aitti. Sime Darby, Harrisons Crossfield, Guthries, London Tin, Boustead ve Pahang Consolidated gibi şirketler bağımsızlıktan sonra uzun yıllar Menkul Kıymetler Borsasına hâkim oldular. Malezya'nın bu şirketleri kontrolü 1970'lerin sonlarına kadar tam manasıyla gerçekleşemedi.

merkezlerinde bile, hükümetin sosyal hizmetleri, Hıristiyan ve Çin refah derneklerine kıyasla Malaylar için sönük kalmıştır. Örneğin eğitimde, İngiliz yönetimi yirminci yüzyılın ortalarına kadar yüksek düzeyde Malayca ve basit İngilizce eğitimi sağlamayı hiçbir zaman uygun görmedi ve o dönemler için sadece imkânları olanlar bunlardan faydalanabildi.[118] 1905'te Malay aristokrasisinin ve seçkinlerin özel eğitimi için kurulan Kuala Kangsar'daki İngilizce eğitimli Malay Koleji bile yirmi yıl sonra Malay beklentilerini karşılayamamaya başladı. Örneğin, 1921'de otuz İngiliz okulunun tamamı yalnızca kentsel alanlardaydı. Tüm ülke için toplam kayıt, yalnızca 700 Malay dahil olmak üzere yaklaşık 10.000 civarındaydı.[119] Tun Razak bu durumu izah ederken, Malay Kolejinin ilk yıllarında sürekli olarak düşük standartlarının olduğunu ve aristokratların çocukları olarak aristokrat seçkinliği nedeniyle çok çalışmaya zorlanmayan çocuklar olduklarını değerlendirmiştir.[120]

Ancak işin gerçeği, sömürge eğitim sisteminde Malay öğrencilere gençliklerine kadar İngilizce öğrenme fırsatı verilmiyordu ve sömürge yönetimi Malayların kırsal okullarda tamamen Malayca eğitim görmelerinden memnundu. 1934'te on iki yaşında Malay Koleji'ne kabul edildiğinde Razak'ın kendisi de İngilizce bilmiyordu. Buna karşılık, Tan Siew Sin ve Singapur'dan Goh Keng Swee ve Lee Kuan Yew gibi Malay olmayan çağdaşları dilde yetkindi. Bu konuda, İngilizlerin Malaylara yaptığı desteğin kapsamı son derece yetersizdi. Buradaki esas nokta, İngiliz politikasının kırsal Malayların kalkınma ihtiyaçlarıyla herhangi bir şekilde ilgilenmediğidir. Britanya, Sultanlar memnun edildiği sürece Malay uysallığının güvence altına alınacağına inanmaktaydı. Kesinlikle sakindiler ve hatta bazıları İngilizlerin lüks ve rahatlık konusundaki cömertliğinin onları herhangi bir milliyetçi girişimden alıkoyduğunu dahi iddia edebilmekteydi.

[118] William Shaw, *Tun Razak: His Life and Times*, (KL, Longman Malaysia, 1976), s.15.
[119] Roff, *The Origins of Malay Nationalism*, s.112–113.
[120] Shaw, *Tun Razak: His Life and Times*, s. 19-26.

Böylece Britanya'nın imparatorluk serveti İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte dağılınca, Malay hoşnutsuzluğu Sultanlar tarafından değil, gücünün çoğunu sömürgeci ekonomik kalkınmanın en dezavantajlı durumundan alan, büyüyen bir orta sınıf tarafından şekillenmeye başladı. Bu ise Malay kırsal sınıfıydı.[121]

Kırsal kesim Malaylarından mahrum bırakılan dünyevi menfaatler ve faydalar, din ve gelenek konularında sahip oldukları mutlak özgürlükle telafi edildiği düşüncesi ile perçinlenmekteydi. Malaylar dinî konularda zaten özgürdüler. Bu nedenle herhangi bir isyana kalkışacak değildiler. Ancak Malaylar sivil faaliyetlerden genel itibariyle izole edildiğinden, Malay topluluğunda bir yabancılaşma duygusu hâkim olmaya başladı. Manevi meselelerin barışçıl müzakeresinin yanı sıra, din öğretmenleri ve imamlar ve üstazlar tarafından kamçılanan milliyetçi düşünceler, teşvik için mükemmel bir ortam olan camilerde teselli ve imkân buldu. Bir köy ortamında, gelenek ve görenekler, ırk, ülke ve ümmet gibi yerli değerler, yabancı kültürlerin artan varlığı karşısında güçlenmeye başladı. Bu değerler, birlik için itici güç ve Malay liderliğinin yeniden öne çıkmasını sağlayacaktı. Sömürge hükümetinin Malayları köylerinde kendi hallerine bırakması İngilizler için kötü bir politika değildi. Malaylar, köylerindeki yaşamlarına hiçbir hükümet müdahalesinin olmamasını olumlu karşılamaktaydılar. Hükümet, Malay yerleşim alanlarının korunmasını yasalaştırarak durumu devam ettirdi. Ancak, kentsel yaşamın koşuşturmacası karşısında köylerinde görece özgürlük ve rahat bir yaşam seçimi, Malayların kent merkezlerinde hızla meydana gelen ekonomik değişim fırsatlarını kaybetmeleri anlamına gelmekteydi. İngiliz politikası, kırsal ekonomiye olan ilgisizliğinin devam ettiğini gizlemiyordu. İngiltere'nin Malaya ekonomisine olan birincil ilgisi, İngiliz endüstrileri için sadece ve sadece hammaddelerin sömürülmesiyle sınırlıydı.[122]

[121] Shome, *a.g.e.*, s.52.
[122] *A.g.e.*, s.53-54.

Malaylar aynı zamanda Çin veya Hintlilerin son derece başarılı sistemlerine benzer organize bir işçi kolektif sistemine sahip olmadıkları için zaten dezavantajlıydılar. Malay tansiyonu Çinlilere ve Hintlilere karşı zaten yüksekti ve böyle bir durumda, sömürge hükümetinin Malaylar için hiçbir şey yapmaması, sorunlar meydana getirebilecek bir potansiyel taşımaktaydı. Bu politika esasında, Britanya'nın ırksal olarak ayrıştırılmış bir işgücünü teşvik etmekte olan 'böl ve yönet' politikasının ilerletilmesiyle birlikte hayata geçirildi. Yani madencilik Çinliler için, kauçuk işleme Hintliler için ve pirinç yetiştirme sadece Malaylar içindi. Bu statüko stratejisi, sömürge yönetimi tarafından Malaya'da yoğun ve başarılı bir şekilde uygulandı ve altta yatan ırksal gerilimleri devam ettirdi.[123]

Buna karşın yine de Sultanlar İngilizlerle nispi bir uyum içinde bir arada çalışmaya devam ettiler ve onların pasif mizaçları, canlı ve iyi durumda olan bir Malay egemenliği görünümü vermekteydi. Ayrıca, Malay monarşisinde istikrarı korumak, yalnızca Malay hassasiyetlerini azaltmak için değil, aynı zamanda Sultanın sömürge yönetiminde kültürel konularda önemli sosyal ve arabulucu rolleri olduğu için sömürgeci çıkarlara da hizmet etmekteydi. Malay Sultanları dört kademeli bir sistemin zirvesindeydi; Köylerdeki sorunları denetleyen *orang besar* (bölge şefi), *penghulu* (köy şefi) ve *rakyat*'tan (halk) oluşan hiyerarşi. Gerçek bir otoriteyi yeniden kazanma kaygısıyla Malay Sultanları, kendilerini İngiliz yöneticiler için toplumsal olarak kabul edilebilir şekillerde öne sürerek, ilk önce İngilizlerin güvenini kazanmaya başladılar. İngiliz devlet adamlarını İngilizcede mükemmelleşme, denizaşırı seyahat etme ve kendi yönetimlerini sömürgeci bir tarzda yapılandırma konusunda taklit etmeye başladılar.[124] Malay Sultanları, daha batılılaşmış bir yaşam

[123] Shome, *a.g.e.*, s.55.
[124] J.M. Gullick, *Malay Society in the late Nineteenth Century, The Beginnings of Change*, (Singapore, Oxford University Press, Singapore, 1987), s.54–55.

tarzına uyum için çabalarken, İngiliz gelişmişliğini de bu sayede benimsemeye başladılar.[125]

Resim 6: Johor Sultanı Abu Bakar (1833-95)

Bu konuda en çarpıcı örnek ise Johor Sultanı olan Abu Bakar idi ve kendisi sadık bir İngiliz hayranıydı. Kriket ve bilardo oynardı ve evini Avrupa tarzında dekore etmişti. Vali Ord, Abu Bakar hakkında "zevk ve alışkanlıklarında o tam bir İngiliz beyefendisidir" ifadelerini kullanmıştır.[126] Diğerleri ise Avrupa tarzında cömertçe eğlendi, alkol tüketti, alışılmışın dışında Avrupa kıyafetleri giydi ve çocuklarını eğitim için İngiltere'ye gönderdi. Sultanlar, İngiliz monarşisini taklit etmenin yanı sıra, devlet işlevleri için törenler düzenlemeyi de benimsediler.[127] İngilizlerin genel olarak Malaylar hakkındaki görüşü, kısmen seçkinlerin, özellikle de monarşinin batılılaşmış bakış açısının yardımıyla yavaş yavaş değişmeye başlamıştı. Bu suretle artık 'danışmanlara tavsiyede bulunan Sultan' oldular.[128]

2.6. Malay Yolu'nda Sultan

Tüm bunlara karşın Malayların sömürge hükümetiyle geliştirmiş oldukları samimi ilişkiler, Malay sorunları konusunda sömürgecilerin tutumlarını olumlu yönde etkilemiştir. Artık kendisini sömürge yönetiminin sosyal çevresine yerleştiren Sultan, kendi halkı arasındaki prestijini de pekiştirmeye başlamıştı. Din ve geleneklerle ilgili meseleler için bir mahkeme olarak hizmet veren *Majlis Bicara*'da (ihtilaflar konseyi) liderliğini yeniden ilan etti. Gelenek

[125] Shome, *a.g.e.*, s.54.
[126] Andaya & Andaya, *A History of Malaysia*, s.152.
[127] Johor'daki Şer'i Mahkeme'nin tanınmış reformisti ve başyargıcı olan Şeyh Tahir Celaleddin, Johor Sultanı ile İngiltere'ye yaptığı bir geziden sonra eve döndüğünde, sultanın alkole, kadına ve kumara olan düşkünlüğünden iğrendiğini söyleyerek aniden görevinden istifa etmişti. Sultan kötülüklerinden vazgeçeceğine söz verdiğinde ise işine geri döndü. Şeyh Tahir Celaleddin'in oğlu ve Penang Valisi olan Tun Hamdan ile görüşme. Shome, *a.g.e.*, s.216.
[128] Emily Sadka, *The Protected Malay States 1874–1895*, (KL, University of Malaya, 1968), s.176.

meseleleri, aile, din, miras ve gelenek hukuku konusundaki otoritesinin *kampung* halkının yaşamları üzerinde derin sonuçları olduğu için, meclis onun prestijini büyük ölçüde artırmıştır. *Âdât* protokolü, Sultanın meclise *musyawarah* (müzakere) ve *muafakat* (uzlaşma) ile ikili istişarelerle başkanlık etmesini sağlamıştır. İlki, bir anlaşmazlıktaki tüm taraflara farklılıklarını dile getirme fırsatı veren bir kolaylık sağladı. İkincisinde ise tüm kararlar, istisnasız tüm tarafların kesinlikle uyması gereken toplu bir sözleşme ile 'al-ver' ruhuyla alındı.[129]

Âdât, Sultan ve halkı arasında hiçbir zaman kaybolmayacak önemli bir bağ olduğu için varlığını sürdürdü. *Âdât*'ın önemli bir özelliği uygun dilin, uygun hitap ve inceliğin kamuda kullanılmasıydı. *Âdât*, Sultanlara sömürge memurlarını etkilemesini sağlayan dilin inceliğini sağladı. *Âdât*'ta inceliğin temeli, kişinin yumuşak ve kibar bir şekilde konuşması ve eğer cezalandırmak için bir sebep varsa, bunun herhangi bir sertlik olmadan ve son derece incelikle özel olarak yapılması gerektiğiydi.

Sultana liderliğini sağlamlaştırması için gerekli aracı sağlayan öğeler içerisinde en etkili olan ise şüphesiz İslam'dı. Ümmetin lideriydi ve kendi Sultanlığı tehdit altında olsaydı halkını cihada çağırabilirdi. Bu durumu Sultan Ahmed, cihat çağrısında bulunduğu 1895'teki Pahang İsyanı'nda deneyimlemişti.[130] Sultanın, Cuma

[129] Shome, *a.g.e.*, s.55.

[130] Sultan Ahmed, devleti geleneksel bir şekilde yöneten Pahang eyaletinin Sultanı'ydı. Güvenilir Malay kabile reisleri ona yardım etmiştir ve Pahang eyaletinin doğal ürünlerde büyük bir rezervi bulunmaktaydı. O zamanlar İngilizler de dâhil olmak üzere diğer Malay devletleri arasında bu durum kıskançlık konusuydu. Bu ise İngilizlerin Pahang'ı ele geçirmek ve sömürgeleştirmek için çok çalışmasına ve aynı zamanda devletin servetini sifonlamasına neden oldu. İngilizler, J. P. Rodger'ı ilk İngiliz Danışman'ı olarak atadıklarında çabalarında başarılı oldular ve bu durum, Pahang'daki birçok değişikliğin başlangıcı oldu. İngilizler, Pahang'a yeni bir sistem getirerek birçok değişiklik yaptı. Değişiklikler başta Sultan olmak üzere halkı gerginleştirdi. Sultanın karşılaştığı gerilim ve sorunlar Pahang Ayaklanması'na (1891-1895) katkıda bulunan ve sultanın cihat ilen etmesine neden olan önde gelen faktörlerden biridir. Bkz. Wan Kamal Mujani-Ismail, Amnah Saayah Ismail, Norshima Zainal Shah, Wan Norhasniah Wan Hussin, "Tension Faced by the Sultan of Pahang During the Pahang Uprising (1891–1895)" *International Journal of Management*, 11/9, (2020), s.647-656.

namazını kasaba camisinde halkıyla birlikte kılması bir adetti. Bazen bir vaaz vermekteydi ve genellikle dualardan sonra, toplumu ilgilendiren ortak meseleleri gayri resmi olarak tartışmaktaydı. Diğer günlerde Sultan, normalde *istana*sına (sarayına) bitişik olan kendi camisinde, yardımcıları ve ileri gelenlerle birlikte namaz kılmaktaydı. Cami ayrıca, halkının ona saygı duyduğu *Hari Raya* toplanmaları (Ramazan Bayramı) için önemli bir yerdi. Cami, çeşitli halk toplantıları için ortak bir mekândı ve dini bir yer olduğu için polis baskınlarından muaftı. Bu nedenle sıklıkla sömürgecilik karşıtı veya Malay milliyetçi tartışmalar için toplanma yeri olarak kullanılmaktaydı. Tıpkı köy sadakatini kazanmak ve İslam'ı yaymak için bir buluşma yeri olarak kullanılan *pondok* (köy kulübesi) tarzında olduğu gibi, cami ve *balai rakyat* (cemaat salonu) Malay dayanışmasının önemli merkezleri arasında yer almaktaydı. Sultan bu merkezlerdeki varlığını *daulat*ını (kutsal güç) uygulamak ve *rakyat*ından (halk), yüce ve kutsal olan statüsünü dinamik tutmak için kullanmaktaydı. Bu gibi durumlarda Malaylar, Sultanın Malay lideri olan statüsüne sadakatlerini sunmaktaydılar. Sadakat o kadar önemliydi ki, bir tahta çıkma töreninin devamında Sultan, en yakın tebaasından dört kişi ile aynı tabaktan yemek yiyerek halk ile olan bağını perçinlemekteydi.[131]

Hükümdarın kutsal gücünün bu şekilde halkın içerisinde varlığını devam ettirmesi, halkın devletin idaresine sadakat ve itaatini de beraberinde getirmiştir. *Majlis bicara*'nın bir uzantısı olarak dini yönetim, hükümdara karşı sorumluydu ve hepsi hükümdar tarafından şahsen atanan memurlar tarafından yönetiliyordu. Yönetim ayrıca Şeriat Mahkemesi üzerinde bir kontrol gücüne sahipti. Mahkeme, evlilik, miras ve genel ahlakla bağlantılı konularda davalara bakmaktaydı. Gerekli durumlarda katı cezalar da vermekteydi. Sultanın yetkisi, mahkeme kararını bozma hakkıyla daha da

[131] Charles Cuthbert Brown, *Malay Annals - Sejarah Melayu, Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*, 25, (1952), s.2-3.

güçlendirilmişti. Ancak, bunu hâkim ile istişare ettikten sonra uygulayabilecekti. Mahkeme kararının nasıl bozulabileceğinin bir örneği de Sultan affının verilmesiydi. Aile üyeleri ve köylerdeki davalarda Sultana başvurulması durumunda Sultan, genellikle kişileri affederdi. Affedilme sıklığı, Malay geleneğindeki 'yüce hükümdar' imajının daha da güçlenmesine neden olmuştur.[132]

Konuya ilişkin aile ve topluluk davaları için, *majlis bicara* (ihtilaf konseyi) davacılar tarafından sadece daha az resmi prosedürleri için değil, aynı zamanda Sultanın yargı yetkisini *âdât* geleneğine ve örf ve âdet hukukuna göre anlaşmazlıkları tahkim amacıyla kullanılmaktaydı. Sultanın bu davalardaki değerlendirmesi nihaiydi ve bazen karmaşık davalar, aile veya toplumun iyi niyetine dayalı olarak Sultanın kendi düşüncesine göre kararlaştırılmaktaydı. Selangor Sultanı Abdul Samad, bir defasında tarafların el sıkışıp Kuran'ı birlikte okumalarını isteyerek zor bir sorunu çözmüş ve davacıların aralarındaki anlaşmazlıkları hemen ortadan kaldırmıştı. Bu ve benzeri durumlar Sultanın mevcut konumunu daha da güçlendirmekteydi. Malay yönetiminde halk, siyasi olarak tanımlanmış eyaletlerde veya hükümetlerde değil, bir *kerajaan* veya *raja* himayesinde yaşıyor olarak kabul edilmekteydi.[133] Bu nedenle *raja* ve halkı, bir *kerajaan*'ın temel ve ayrılmaz bileşenleriydi. Yani biri olmadan diğeri de olamazdı. Halkının haklarını korumak Sultanın çıkarına da olduğu için halk, Sultanın sistem içerisindeki konumunu kendi varlıkları için de kutsal görmeye başlamışdır.

Sultana bağlı kalınarak, Sultanın *anugeraha*'sı (ilahi lütuf) güvence altına alındı ve İslam'ın koruyucusu olarak Sultan, dolaylı olarak Malay İslam cemaatinin de en büyük lideriydi. Sömürge idaresinin dinî ve örfî konularda Sultan'a verdiği yetkiler, Sultan'ın Malayların gözündeki konumunu pekiştirdi. Zira bu meseleler onlar

[132] Shome, *a.g.e.*, s. 57.
[133] A.C. Milner, *Kerajaan: Malay Political Culture on the Eve of Colonial Rule*, (Tucson, University of Arizona Press, 1982), s.114.

için daha da önemli bir konumdaydı. Sultanın halkına yakınlığı, toplumla ırk, dil, din ve miras açısından paylaştığı kültürel benzerlik tarafından daha da içselleştirildi. Sultan, tebaasına *anak buah* (kraliyet tebaası veya kralın çocukları) ve *anakanda-anakanda* (çocuklar) gibi sevimli terimlerle bakmaktaydı. Halk ise sosyal yaşamları üzerindeki Sultanın bu paternalist konumunu samimiyetle kabul etmişlerdir. Buna karşın Malaylar, bu davranışlarını İngiliz danışmanlarına karşı uygulayamadılar. Bu anlamda sömürge yönetimi, Malay yaşamı üzerinde yalnızca geçici ve kısmi bir otorite anlamına geldiğinden, bir tür 'vekil' liderlik pozisyonu ortaya çıkarmıştı. Çünkü tüm din ve gelenek meseleleri, yani esas itibariyle Malaylar için en önemli olan bölümler, Sultanın otorite alanı olarak bırakılmıştı. Sultan, devletinin idari liderliğinin kaybından doğal olarak çok fazla etkilenmedi. Ama sahip olduğu küçük yetkiyle takipçilerini sımsıkı tutuyordu. Köy halkına milliyetçi davalarında manevi destek sağlamada rolünü de bu şekilde devam ettirdi. Bağımsızlıktan önceki on yıl boyunca, Sultanlar ve halkı arasındaki ilişkiler özellikle iyi bir noktadaydı.[134]

2.7. Eski Malaylar

Resim 7: Dato' Onn Jaafar

Britanya'daki yabancı öğrencilerin milliyetçi düşüncelerini paylaşmalarına ve ifade etmelerine izin verilmekteydi. Bu şekilde gelişmekte olan milliyetçi fikirler yavaş yavaş Malaya'ya dönmeye başladı. Bu kişiler 'Londra'daki Eski Malaylar' olarak tabir edilmekteydi. Bu öğrenciler ülkelerine döndüklerinde Malaya'daki milliyetçiliğin itici gücü olarak ön saflarda görünmeye başlamışlardı. Esasında milliyetçilik konusunda ilk bilinçli yönelimler, İkinci Dünya Savaşı'ndan çok sonrasına kadar ciddi anlamda gerçekleşmemiştir. Ne 'Eski Malaylar' ne de milliyetçiliğin ilk itici gücünü sağlayan çok

[134] Shome, *a.g.e.*, s.58.

sayıda geri dönen öğrenci, ciddi manada milliyetçilik için çalışmaktaydı. Malaya Birliği'nin ardından sömürge yönetimine karşı birkaç cephe örgütlendikten sonra Milliyetçi fikirler de gelişmeye başlamıştır. Bu konuda önde gelen isimler Dato Onn Jaafar ve birkaç İngilizce eğitimli kişiye aitti. Ancak esas kırılma noktası ise 1 Nisan 1951'de UMNO'nun liderliğini Dato Onn Jaafar'dan devraldığında onu takip eden birkaç Londra'daki eski Malaylardan ilki olan Tunku'nun ortaya çıkmasıyla başladı.[135] Tunku, İngiltere'deki ilk öğrencilik günlerinde siyasete ilgi duymadığını zaten kendisi de ifade etmektedir. Tunku, Cambridge Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra ilk kez 1925'te İngiltere'den dönmüş ve 1935'ten itibaren bir Malay örgütü olan *Seberkas*'ta yer almıştı. Ancak, neredeyse yirmi yıl sonra lider olarak öne çıkana kadar siyasi hayatı hakkında çok az şey bilinmekteydi.[136]

Resim 8: Malcolm MacDonald

Tunku'ya göre milliyetçilik, İngiltere'de öğrenci olduğu günlerde büyük bir dışavurumu olmayan bir bilinç meselesiydi. Ayrıca, bağımsızlık fikri savaştan sonra ve ancak İngiltere'nin konuyu açmasından sonra ivme kazanmıştır. Esasında savaşın yıktığı İngiliz ekonomisi, artık sömürgeler için mali desteği sürdüremediğinden, Japonya'nın sömürgeleri batı egemenliğinden kurtarmaya yönelik tarihsel fikirlerini önlemek için karşı atak olarak da ortaya çıkmış bir özerklik diyaloğu başlatmıştı. Nehru hakkında sık sık tutkuyla konuşan Tunku, Hindistan alt kıtasındaki bağımsızlık hareketlerinden kesinlikle etkilenmiştir. Bununla birlikte, onun ve geri dönen diğer Malayların bağımsızlık yolu, Malayların İngilizlerle olan daha dostane ilişkileri nedeniyle çok daha yumuşak bir geçiş göstermiştir. Bir defasında Tunku, Malaya'nın

[135] Allan Michael Healy, *Tunku Abdul Rahman*, (New York, University of Queensland Press, 1982), s.10.
[136] Shome, *a.g.e.*, s.58.

bağımsızlığı fikrinin o zamanki Malaya Genel Valisi olan Malcolm MacDonald'a borçlu olduğunu söylemiştir. Tunku, MacDonald için 'gerçekten de bu ülkenin insanlarına Malaya bilinci duygusu veren adamdı ve nihai bağımsızlık hedefiyle insanlara ileriye bakmayı öğreten de o'ydu…'[137] ifadesini kullanmıştır.

Malezya'nın sömürge döneminin başlangıcını belirlemede yaygın olarak kabul edilen Pangkor Anlaşması, İngiliz emperyal politikasında radikal bir değişiklik anlamına gelmemekteydi. Andrew Clarke, anlaşmayı kendi inisiyatifiyle yapmıştı. Ancak bu durum, Batı Malay eyaletlerinde bir İngiliz yetkilinin olası atanmasının bir süredir tartışıldığı İngiliz Sömürge Dairesi'nde büyük bir sorun teşkil etmemiştir. Boğazlar Yerleşimleri'ndeki ticaret camiasının hızlı beklentilerine rağmen, İngilizlerin yarımadada hâkimiyeti yavaş yavaş tesis edilmiştir. Çinlilerin Malay ekonomisindeki ağırlığı, kalay madenciliği ve kısmen de plantasyon tarımı alanlarında devam etmiş ve bu alanlarda İngiliz hâkimiyeti 1890'lara kadar gerçekleşmemiştir. Pangkor Anlaşması'nın önemi, İngiltere ile Malay devletleri arasındaki resmi ilişkide bir dönüm noktasını temsil etmesi gerçeğinde yatmaktadır. Singapur'un kuruluşundan bu yana İngiliz kontrolünün genişletilmesi lehine ve aleyhine argümanlar ileri geri atılmıştı. Ancak Pangkor Anlaşması bir kez imzalandıktan sonra, esasen İngiliz yönetiminin tüm yarımadaya nasıl ve ne şekilde yayılacağı sorusu sorulmaya başlandı. Yaklaşık elli yıllık bir süre boyunca, ister vali, temsilci, mukim veya danışman tarafından temsil edilsin, İngiliz otoritesi, aldatıcı bir şekilde birleşik 'Britanya Malayası' terimiyle tanınan birkaç ayrı idari birimde resmileştirilmeye başlanmıştı.[138] Bu arada Clarke, Selangor'daki İngiliz etkisini genişletmek için Londra'daki destekten yararlanmaya hazır görünmekteydi. Ağustos 1874'te Langat Nehri üzerinde korsanlık olayları, Sultan Abdul Samad'a Swettenham'ın kraliyet başkenti Langat'ta bir yardımcıya

[137] Tunku Abdul Rahman, *Viewpoints*, (KL, Heinemann Educational Books, 1978), s.9.
[138] Andaya & Andaya, *A History of Malaysia*, s.157.

ihtiyaç duyduğunu söylemesiyle farklı bir boyut kazandı. Resmi bir anlaşma imzalanmamasına rağmen J. G. Davidson, Selangor Danışman'ı olarak atandı. Malaya şehirleri arasında cereyan eden çatışmalar da İngiliz hâkimiyetinin genişlemesine etki etmiştir. Gruplar arasındaki çatışmalar uzadıkça, destek olarak Malaylar tarafından İngilizler, daha makul ve mantıklı görünmüştür. Malay bölge hakimleri, bu şekilde İngiliz bayrağını çekmekte ve kendi konumlarını güçlendirmek için birlikler ve emirlerini dinlemek için bir 'danışman' istemeye başlamışlardır. İngilizler ise bu her iki talebi de kabul ederek, herhangi bir resmi anlaşma olmamasına rağmen, Sungai Ujung'da olduğu gibi İngiliz kontrolünü etkili bir şekilde genişletmişlerdir. Ancak, bu durum sadece siyasi dengeyi bozmakla kalmamış, arkasında kolay kolay yatıştırılamayacak olan düşmanlık tohumu da bırakmıştır.[139]

Bununla birlikte, Malayları anlamak İngilizler için de zordu. 1875'in başlarında, Danışman sistemi olarak adlandırılan politikanın geliştirilmesinde ilk adımlar atılmıştı. İngilizlerin üstlendikleri rol için ne kadar hazırlıksız oldukları da dikkat çekicidir. İngilizler Malaya âdet ve geleneklerini öğrendikçe şaşırıyor olsalar da, Londra'daki karar vericiler için Malaya'nın nasıl olduğunu kavramak ölçülemeyecek kadar zor bir durumdu. İngilizlere göre, Malay kültürünün siyasetiyle iç içe geçme şekli sürekli bir bilmeceydi. 1878'de Londra'da çileden çıkmış bir memurun iç çektiği gibi, '*Malay'ın seçim tarzları, miras ve akrabalık, kanın saflığı vb. ile ilgili Malay gelenekleri bizim için anlaşılmaz*.'[140]

Bununla birlikte kültürel açıdan Pangkor Anlaşması, Malaylar için anlamsız olan, ancak İngiliz-Malay ilişkilerinde tartışmalı konular olarak ortaya çıkmaya devam eden ayrımlar çizdi. 'Din ve gelenek' İngiliz kontrolünden hariç tutulacaktı, ancak 'ülkenin genel yönetimi'

[139] Andaya & Andaya, *a.g.e.* ,s.158.
[140] John Gullick, "The Tampin Succession", *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*, 49/2 (1976), s.3.

Danışman'ın tavsiyesine göre yürütülecekti. Avrupalılar için alışılmış olan din ve laik sistem arasındaki bu ayrım, Malaylara yabancı bir kavramdı. Ancak belki de, en sorunlu alan gelirler meselesiydi. Anlaşmanın 10. Maddesine göre, gelirin toplanması ve kontrolü, Danışman tarafından düzenlenecekti.[141] Bu şekilde tesis edilen ayrım, uzun süre varlığını da devam ettirmiştir.

2.8. Yükselen Malay Milliyetçiliği

Malayların siyasi kavramı, esasen içinde yaşadıkları toplumun bir ürünüydü. İngilizler 1874'te Malay Devletlerine müdahale etmeden önce, Malay toplumu mükemmel bir feodal toplumdu. Sultan olarak bilinen hükümdar, feodal ve otokratikti. Kimseye karşı sorumlu değildi. Hükümdar sıfatıyla, sayıları eyaletten eyalete değişen kıdemli ve küçük şefler tarafından bu hakimiyet perçinlendi. Örneğin, Pahang'da *Orang Besar Ber-Empat* olarak bilinen dört Büyük Şef vardı. Onların altında sekiz şef olan *Orang Besar Lapan* vardı ve bu grubu on altı ve otuz iki kişi izledi. Bu esasen, bir Hindu siyasi modeliydi. Diğer Malay devletlerinde bu düzenleme mevcut değildi. Ancak temel ilke, yani Sultandan aşağıya köy muhtarı Penghulu'ya doğru mutlak bir otokrasi, azalan düzeyde devam etti. Her reis veya Penghulu, kendi sıfatıyla bir sultan minyatürüydü. Malay inancına göre Sultan sıradan bir insandan daha fazlasıydı. Sözleri yasaydı, çünkü içinde *daulat* ya da olağan üstü güçler barındırıyordu. Olağanüstü güçlere olan inanç, İslam ile pekiştirildi. Sıradan halkı oluşturan köylülerin çoğu, Sultanın Allah'ın halifesi olduğuna ve dolayısıyla onun yeryüzünde Allah'ın gölgesi olduğuna inanıyordu. Bu nedenle Malay devlet geleneğinde Sultan, hem Halife hem de Kraldı. Ona isyan, Allah'a isyan anlamını taşıyordu. Sonuç olarak Sultanın buyrukları, tüm pratik ahlaka ve günlük hayatın işlerine egemen olmuştur.[142] Sultanın her istediği şey doğruydu. Gerçekten de

[141] Sembang Kuala, "Pangkor Treaty 1874", Erişim 22 Ekim 2022, https:// sembangkuala. wordpress. com/pangkr-treaty/
[142] L. Richmond Wheeler, *The Modem Malay*. (London, Routledge, 1928), s.102.

sıradan bir insanın, ister reis olsun ister köylü, sorgulamaya gerek duymayacağı en yüksek haktı.[143]

Siyasi olarak, Malaya'daki İngiliz yönetiminin başka sonuçları da vardı. Sultanlar ve Reisler, kendi devletlerinde sadece birer figüran haline getirildiler. Herhangi bir idari girişim için Sultanların isimleri gerekliyken, bu tür adımların çerçevelenmesi esas olarak İngiliz yetkililerin işiydi. Şeflere emekli maaşı verildi, eski unvanlarını ve saygınlıklarını korumalarına izin verildi, ancak eski yürütme yetkilerinin tamamından mahrum bırakıldılar. Malaylar için bu düzenleme kabul edilebilirdi. Sonuçta, en azından güç görünümü korundu. Ancak yeni Hükümdar-teba ilişkisiyle, İngiliz otoritesinin sorgusuz sualsiz kabulü, ancak ülkede refah ve barış olduğu sürece devam edebilirdi. Bu ikisi hüküm sürdüğü sürece, Malaylar için hükümet, devlet yetkililerinin işi olarak kaldı. Halkın, idarecileri sadece takip etmesi gerekiyordu. Ancak 1920'lerin ve 1930'ların ekonomik darboğazı ya da 1942-1945 dönemindeki gibi bir kriz olduğunda, hükümet giderek daha eleştirel bir şekilde incelenmeye başlandı ve hoşnutsuzluklar da gözle görünür hale gelmeye başlandı.[144] Bir şekilde İngiliz yönetimi Malayların milli duygularını harekete geçirmiştir.

2.9. Malaya Birliği

1944'te İngiliz hükümeti, Koloniler Daimi Müsteşar Yardımcısı Edward Gent tarafından Federe Malay Devletleri'ni, Federe Olmayan Malay Devletleri'ni, Penang ve Melakka'yı Malaya Birliği'ne dâhil etmek ve Singapur'u ayrı bir taç kolonisi şeklinde mevcut statüsünü korumak şeklinde olan bir plan kabul edildi. Britanya Malaya'sı için birleşik bir idari birim fikri daha önce gündeme gelmişti. Ancak savaş sonrası ekonomik toparlanmayı kendi

[143] Radin Soenarno, "Malay Nationalism, 1896-1941", *Journal of Southeast Asian History*, 1/1, Nationalism in Malaya (1960), s.1.
[144] *A.g.e.*, s.2-3.

kendini yönetmeye bir başlangıç olarak denetleme konusunda merkezi bir yönlendirmeye duyulan ihtiyaç nedeniyle, şimdi daha fazla aciliyet ortaya çıkmıştı. İngiltere, ulusların kendi kaderini tayin hakkını ilan eden Atlantik Bildirisi[145]'nin imzacısı olduğu için, Malaya'ya bağımsızlığını iade etme zorunluluğu hissetti. Bu durum, Amerikan dış politikasının temel ilkelerinden biriydi ve İngiliz çıkarları, zengin ve güçlü müttefikinin arzularına boyun eğmeyi daha uygun görmüştür. Bu nedenle Malaya Birliği, her grubun eşit haklara sahip olacağı, birleşik bir ulusa bağımsızlık verilmesine yönelik gerekli bir adım olarak ileri sürülmüştür.[146]

Birlik planında, Malaya'nın Singapur'a karşı muhalefetinin Birliğin tesis edilmesini engelleyeceği korkusu nedeniyle, Singapur'u ayrı bir koloni olarak korumak, en iyi strateji olarak kabul edildi. Malaya'nın ticari çıkarları arasında Singapur'un kendi ticari kaygılarına tabi olmak gibi geleneksel bir güvensizlik de bulunmaktaydı. Ayrıca, Birlik planlarına liberal bir vatandaşlık politikasının dâhil edilmesi, Singapur'un büyük Çinli nüfusu tarafından boğulmaktan korkan Malay liderler arasında şüphe uyandırmaktaydı. Her halükarda İngiliz hükümeti, Singapur'u Uzak Doğu'daki kendi stratejik operasyonları için bir deniz üssü olarak tutmanın daha doğru ve kendi çıkarlarına daha uygun olduğu değerlendirmesini yapmıştır.[147]

Malaya Birliği önerisini formüle ederken Gent, Singapur dâhil, bir federasyonu tercih eden çeşitli Malaya gruplarının temsillerine çok az ilgi göstermişti. Ancak bu tür fikirler, savaştan

[145] Atlantik Bildirisi, 9 Ağustos 1941 tarihinde Müttefikler tarafından, II. Dünya Savaşı sırasında, savaşın yürütülmesini sağlamak ve zafere ulaşabilmek için alınacak önlemleri saptamak maksadıyla, düzenlendi. 9 Ağustos 1941 tarihinde yapılan toplantı sonucunda; ABD ve Britanya topraklarını genişletmek istemediklerini, bütün uluslara sınırları içinde güvenle yaşamak olanaklarını sağlayacak bir barışın yapılmasını arzuladıklarını bir bildiri ile açıkladılar ve 14 Ağustos 1941'de ortak bir bildiri yayınlandı. Bkz. W. Arnold-Forster, "The Atlantic Charter", *The Political Quarterly*, 13/2, (1942) s.144–159.
[146] Andaya & Andaya, *A History of Malaysia*, s.254.
[147] *A.g.e.*, s.254.

hemen sonraki yıllarda Malaya'daki İngiliz askeri yönetim döneminde kabul edilebilir değildi. Borneo bölgesi daha önceki bir plana dâhil edilmişti, ancak daha sonra, hâlihazırda zor olan Birlik teklifine sunacakları ek komplikasyonlar nedeniyle ihmal edilmişti. Nisan 1946'da sivil yönetim Sarawak'a iade edildi ve Vyner Brooke ülkeyi yönetmek için geçici olarak geri döndü. Kuzey Borneo'daki askeri yönetim biraz daha uzun sürdü, ancak Temmuz 1946'da Sarawak ve Labuan da dâhil olmak üzere Kuzey Borneo kraliyet kolonileri haline dönüştürüldü. Hem Brooke hem de İngiliz Kuzey Borneo Şirketi, kendi topraklarında savaş sonrası yeniden yapılanmanın maliyetinin kendi kaynaklarının ötesinde olduğu için bu yetki devrini memnuniyetle kabul ettiler. Ayrıca, Kuzey Borneo'daki şirket yönetimi, modernleşen bir devletin ihtiyaçlarını karşılamak için artık yeterli değildi. Artık yetkililerinin çoğu basitçe İngiliz Sömürge hizmetine dahil olmuştu. Sarawak'taki durum ise, Brooke ailesinin iki üyesi ve bazı üst düzey Malay yetkilileri tarafından yönetilen geçiş sürecine muhalefet nedeniyle daha da karmaşıktı. Raja Vyner'ın önerileri yalnızca dar bir oylamayla onaylandı ve Sarawak'ın 1 Temmuz 1946'da bir İngiliz kraliyet kolonisi olarak kurulmasının önü açılmış oldu. Sarawak içindeki muhalefet hiçbir zaman tamamen ortadan kalkmadı ve 1949'da İngiliz Valisi Duncan George Stewart, Sarawak'ın yeni statüsünün muhalifleri tarafından öldürüldü.[148]

Bu karışık politik görünümün hızlıca düzeltilmesi gerekiyordu. Bu nedenle, Malaya Birliği için nihai düzenleme fikrinde Malaya Birliği'nin Malay yarımadasıyla sınırlanmasının daha güvenli olduğuna karar verildi. 1944 sonbaharında İngiliz Sömürge Dairesi,

[148] Andaya & Andaya, *a.g.e.*, s.254-255. Stewart, Sarawak'a yeni gelmişti. Kolonideki ilk resmi ziyaretini 4 Aralık 1949'da Sibu kasabasına yapmıştır. Büyük bir kalabalık tarafından sıcak bir şekilde karşılanmıştır. Bir şeref kıtasını teftiş ettikten ve bir grup okul çocuğuyla görüştükten sonra, bir genç (Moshidi Bin Sedek) elinde fotoğraf makinesiyle fotoğraf istediğini iddia ederek Stewart'a doğru yöneldi. Stewart poz verirken, başka bir genç (Rosli bin Dobi) onu bıçakladı. Aldığı bıçak yaralarından dolayı 2 gün sonra Singapur'da öldü. Yakalanan iki genç te asıldı. Mike Thomson, "The stabbed governor of Sarawak", BBC, (14 March 2012), Erişim 22 Ekim 2022, https://www.bbc.com/news/magazine-17299633

Malaya Birliği'nin taslağını içeren anlaşmayı Malay Sultanları ile yeni bir anlaşma çerçevesinde düzenlenmesini güvence altına almak için savaştan sonra Malaya'da bir misyon üstlenmesi amacıyla Harold MacMichael'i görevlendirdi. 3 Eylül 1945'te İngilizler Malaya'yı yeniden işgal ederken, İngiliz idaresi yeni Malaya politikasına nihai şeklini verdi ve MacMichael'in misyonunu kabul etti. Yeni anlaşmalar için Sultanlardan imza almak hiçte zor olmadı ve 21 Aralık'a kadar her Sultan veya naip yeni şartları kabul etmişti. Bazıları ciddi çekincelerini dile getirdiler, ancak aynı zamanda işgal sırasındaki rolleri eleştiriye maruz kaldığı için, İngilizlere bağlılıklarını göstermeye de hevesliydiler. İngilizlerin Malay hükümdarlarının egemenlik haklarını kabul ettiği yıllarda imzalanan önceki tüm anlaşmalar da bu şekilde iptal edildi. İngilizlerin yalnızca Malay hükümdarlarına yardım ettikleri iddiası, bu şekilde Malay toprakları üzerinde görünüşte kaldırıldı.[149]

Bu şekilde anlaşmalarda başarı elde eden İngilizler, 1946 yılının Ocak ayı sonlarında Malaya Birliği planını açıkladı. Bu plana göre merkezi bir hükümet, bir vali ve yasama ve yürütme konseyleri ile FMD, FOMD, Penang ve Melakka'dan oluşan üniter bir devlet meydana getirilecekti. Bu planda Malay Sultanları konumlarını koruyacaktı, ancak egemenlik İngiliz Kraliyeti'ne devredilecekti. Yeni Malaya Birliği'nin tüm vatandaşları, idari kamu hizmetine kabul de dahil olmak üzere eşit haklara sahip olacaktı. Son olarak ise, Malaya vatandaşlığı, ırk veya inanç ayrımı yapılmaksızın herkes için genişletilecekti. İngilizlerin beklentilerinin aksine, normalde konuya ilgisiz olan Malay nüfusu, bu yeni düzeni güçlü bir şekilde protesto etme konusunda hızlıca birleşti. Çin ve Hint toplulukları da özellikle Malaya Birliği'ne hevesli değildi ve hatta bazı hükümleri de eleştirdiler. Malaya Kamu Hizmeti'nin emekli İngiliz üyeleri ve Malay liderleri, MacMichael'i Malay Sultanlarının yeni anlaşmalarla ilgili menfaat elde etmek için gözdağı verme ve tehdit yöntemleri

[149] Andaya & Andaya, *A History of Malaysia*, s.255.

kullanmakla suçlayarak, bu Birlik planına yapılan eleştirilere öncülük ettiler. İngiliz parlamentosundaki eski Malaya lobisi, ulusal gazetelere mektup yazmak ve İngiliz idaresine dilekçe vermek için Swettenham, G. Maxwell, Winstedt, Clementi ve Guillemard gibi önemli eski Malaya Kamu Hizmeti Memurlarıyla dirsek temasına geçti. Bu tür faaliyetler Malaya Birliği'ne karşı bir muhalefet zemini teşkil etti ve Birlik planının yürürlükten kaldırılmasını sağlamada ciddi bir başarı sağladı.[150]

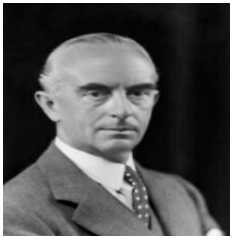

Resim 9: Harold MacMichael

Malaya'nın önde gelen bürokrasisi Malaya Birliği karşıtı duygulardan etkilendi ve MacMichael'in yeni anlaşmaları yapma konusundaki oldubitti yöntemini protesto ettiler. Birlik planını reddettiler ve yürürlükten kaldırılması için Londra'ya bir misyon göndermeyi dahi önerdiler. Ancak bu dönemde Malay bakış açısı, Malay muhalefetini Birliğe kanalize etmek için ortaya çıkan yeni bir siyasi güç tarafından en etkili şekilde geliştirilmeye başlanmıştı. Mart 1946'da kırk bir derneği temsil eden yaklaşık 200 Malay delege, Malaya Birliği'ne karşı koordineli bir kampanya ve Malay ulusal hareketini tartışmak üzere Pan-Malayan Malay Kongresi için Kuala Lumpur'da bir araya geldi. Bu kongrede Pertubuhan Kebangsaan Melayu Bersatu'nun (Birleşik Malay Ulusal Örgütü-UMNO) kurulması kararlaştırıldı. Daha sonra Mayıs 1946'da Johor Baru'da düzenlenen bir sonraki Pan-Malaya Malay Kongresi'nde UMNO açıldı ve Dato Onn Jaafar, organizasyonun ilk başkanı olarak seçildi.[151] Bu kongre, hızlıca MacMichael anlaşmalarının geçersiz olduğunu ilan etti ve Malaya Birliği'nin feshedilmesini talep etti. Güçlü Malay muhalefetine rağmen İngiliz hükümeti, başlangıçta Malaya Birliği planlarını geri çekmeyi reddetti. Bunun yerine, Japon İşgali'nin sona ermesinden bu

[150] *A.g.e.,* s.255-256.
[151] Singh, "Tradition, UMNO and Political Succession in Malaysia", s.244.

yana Malaya'yı yöneten İngiliz Askeri İdaresi'nin kaldırılabilmesi için Malaylar tarafından baskı yapılmaya başlandı.

Ancak 1 Nisan 1946'da Malaya Birliği kurulduğunda muhalefet o kadar etkiliydi ki Malaya planı hiçbir zaman uygulanamadı. Nihayetinde, 1 Şubat 1948'den sonra Malaya Federasyonu'nun kurulmasından sonra tamamen iptal edilmiştir. Popüler olmayan bu Malaya Birliği girişiminin yerine yeni bir Malaya Federasyonu kavramının ikame edilmesi, esas olarak İngilizler, Malay Sultanları ve UMNO arasındaki müzakereler yoluyla gerçekleştirildi. Federasyonda Sultanın egemenliği, devletlerin bireyselliği ve Malay özel ayrıcalıkları desteklendi. Eyaletlere bir dizi önemli alanda yetki verilmiş olsa da yasama yetkilerine sahip güçlü bir üniter merkezi hükümet bu şekilde tesis edildi. Vatandaşlık ise son yirmi beş yıl içinde en az on beş yıllık ikametgahını, kalıcı yerleşim beyanını ve Malayca veya İngilizcede belirli bir yeterlilik gerektiren önceki Malaya Birliği programından daha kısıtlayıcı hale getirildi. Otoritenin İngiliz Kraliyetinden ziyade, Malay Sultanlarından alındığı sembolik bir jest olarak Vali yerine bir Yüksek Komiser atandı. Federasyon, Malaylar için bir zaferdi ve diğer etnik gruplar arasında bir miktar dehşet ve endişe ile karşılandı. Bununla birlikte, Federasyon önerilerine karşı çıkanlar ise Malaya Birliği planının iptal edilmesinde çok önemli olan Londra'daki güçlü parlamento lobisi ve diğer destekçilerden yoksundu. Özellikle Çinliler, savaş sırasında daha fazla fedakârlık yaptıklarına ve İngilizlere en sadık olduklarına inandıklarından kendilerini ihanete uğramış hissettiler. Memnun olmayan Çinlilerin bir kısmı, adil bir toplum için tek umutlarını Malay Komünist Partisi'nin vaatlerinde gördüler.[152] Ancak MKP siyasi girişimi, 1952'de UMNO ve Malaya Çinli Derneği (MCA) arasında siyasi bir ittifakın kurulmasıyla aynı zamana rastladı. Malaya Çinli Derneği, kısmen UMNO'nun üç yıl önceki kuruluşuna yanıt olarak Şubat 1949'da kurulmuştu. Ancak yerel seçimlerde her iki partinin

[152] *A.g.e.,* s.256-257.

Selangor şubelerinin başarılı işbirliğinin sonucunda, bağımsız bir Malaya hükümeti için giderek artan bir şekilde tek umut olarak görülen yeni bir siyasi ittifak ortaya çıktı.[153] İngilizlerin Malaya'ya bağımsızlık verme niyetlerini açıklamasıyla birlikte de MKP programı ivmesini ve desteğini hızlıca kaybetti ve komünistlerin devleti kontrol konusundaki umutları da bu şekilde hızla söndü.[154]

2.10. Bağımsızlığa Doğru

Resim 10: Gerald Templer

Nisan 1949'da İngiliz Parlamentosu, Malaya'nın bağımsızlığına ilişkin bir taahhütte bulundu ve bu durum, 1950'nin Mart ayında Başbakan Clement Attlee tarafından yeniden onaylandı. Korgeneral Gerald Templer, 1952 yılının Şubat ayının başlarında yeni Yüksek Komiser olarak Malaya'ya geldiğinde, ilk ve öncelikli hedefinin birleşik bir Malaya ulusu oluşturmak olduğunu açıkladı. Bu amaca ve MKP'yi baltalama ve nihayetinde yok etme hedefinde olan Templer, Çinli nüfusunun yarısından fazlasına yerel seçimler, köy konseyleri üyeliği ve vatandaşlık verdi. Savaş Konseyi'ni Yürütme Konseyi ile birleştirdi ve Çinlilerin ilk kez Malaya Kamu Hizmeti'ne girmesini sağladı. Nisan 1954'te Templer, 1955'te Federal Konsey için erken seçim yapılacağını duyurdu ve böylece Malaya'nın bağımsızlığa yaklaştığını ifade etti. 1955'in sonlarına doğru, Malaya'nın önde gelen siyasi partilerinin liderleri, Acil durum operasyon planlamasını ilk elden görebilmeleri ve MKP'nin yok edilmesine katkıda bulunabilmeleri için hükümet tarafından Savaş Yürütme Konseyi'ne katıldı.[155]

[153] Richard Stubbs, "The United Malays National Organization, the Malayan Chinese Association, and the Early Years of the Malayan Emergency 1948-1955", *Journal of Southeast Asian Studies*, 10/1 (1979), s.85-86.
[154] Andaya & Andaya, *A History of Malaysia*, s.261.
[155] *A.g.e.*, s.261.

Komünist hareketin Malaya'da yaygınlaşma ihtimalinin verdiği endişe, bu bağımsızlık sürecini daha da hızlandırmıştır.

Malaya'daki siyasi gelişmeler İngilizler için beklenmedik bir şekilde ilerlemekteydi, ancak İngilizleri memnun eden bir yönde hareket ediyordu. Hükümet birleşik bir Malaya ulusunun gerekliliğini vurguladığından, komünist partilerin oluşumunda şüpheler de mevcuttu. Ancak, Şubat 1952'deki Kuala Lumpur belediye seçimlerinde UMNO'nun Selangor şubeleri ve MCA, seçimlere birleşik bir cephe olarak başarıyla katıldı. Bu durumda, adayları ve belirli bir sandalyeyi elde edecek şekilde tek bir organ olarak hareket ederken, her iki tarafın da ayrı kimliklerini ve siyasi hedeflerini koruduğu bir ulusal politika ortaya çıktı. Malaya Hintli Kongresi'nin 1954'te İttifak'a tam taahhütlü ortak olarak dahil edilmesi, sömürge hükümeti tarafından birleşik bir Malaya ulusunun meydana getirilmesine yönelik olumlu bir adım olarak değerlendirildi. Temmuz 1955 federal seçimlerinde, İttifak oyların %81'ini ve elli iki sandalyeden elli birini alarak ezici bir üstünlük tesis etti.[156]

Bu zaferin bir sonucu olarak, 1955'te bağımsız bir Malaya için bir anayasa hazırlamak üzere kurulan Reid Komisyonu[157] tarafından İttifak Partisi'nin[158] görüşleri öne çıktı. Bununla birlikte, nihai belge hem İttifak için hem de farklı kesimler için tam anlamıyla tatmin edici

[156] Gordon Paul Means, *Malaysian Politics* (London, University of London Press, 1976), s.163-7.

[157] Reid Komisyonu, Malaya Federasyonu Anayasasını, Malaya'nın 31 Ağustos 1957'de Birleşik Krallığı'ktan bağımsızlığını kazanmadan önce hazırlamaktan sorumlu olan bağımsız bir komisyondu. Üyeleri; Lord Reid – (Birleşik Krallık-Komisyon Başkanı), Ivor Jennings (Birleşik Krallık) William McKell (Avustralya), Hakim B. Malik (Hindistan), Şeyh Hakim Halim bin Abdülhamid (Pakistan). Bkz. Sarah Tan Yen Ling, "The Reid Constitutional Commission: The Lost Environmental Proposals for Malaysia", *Asia Pacific Journal of Environmental Law*, 16 (2013), s.195-200.

[158] Perikatan, Tunku Abdul Rahman'ın tesis ettiği ittifak partisidir. UMNO, MCA ve MIC ile ortaklık kuran Tunku, bu şekilde Malaya'da birliği sağlamak için gerekli olan Çinli ve Hintli desteğini sağlamıştır. 27 Temmuz 1955'te yapılan seçimlerde 52 sandalyenin 51'ini kazanarak iktidarını sağlamıştır. Seçim başarısı, etnik gruplar arası işbirliğinin uygulanabilirliğini göstermiş ve Britanya'yı *Merdeka*'nın (bağımsızlık) savunulabilir bir seçenek olduğuna ikna etmiştir. Bkz. Ooi Keat Gin, *Historical Dictionary of Malaysia*, s.17.

değildi. Bu Merdeka (Bağımsızlık) Anayasası'nın en tartışmalı özellikleri arasında, vatandaşlık ve Malayların özel ayrıcalıkları ile ilgili olanlar bulunmaktaydı. Malaya'daki tüm kişilerin ya doğuştan ya da ikamet yoluyla, dil ve sadakat yemini şartlarını yerine getirerek vatandaş olarak nitelendirilebilecekleri tek bir vatandaşlık sistemi kabul edilmişti. UMNO'nun bu hükmü kabul etmesi, yalnızca Malay ayrıcalıklarının garantisi karşılığında elde edilmiştir. Yeni Anayasa'da Sultana (Yang Dipertuan Agong) Malayların özel konumunun yanı sıra diğer toplulukların meşru çıkarlarını da koruma özel sorumluluğu verildi. İkinci fıkra, komisyonun eşit vatandaşlığa sahip tek tip vatandaşlık ilkesini korurken, Malay taleplerini karşılamaya çalışma ikilemini de ortaya çıkarmıştır. Bir eşitlik vardı ama bu durum Malay ayrıcalıklarıyla garanti altına alınmaya çalışılmıştır. Merdeka Anayasası ayrıca, Hükümdarlar Konferansı (Durbar) tarafından kıdem bazında beş yıllık bir dönem için seçilecek bir üst Sultan, tamamen seçilmiş bir Temsilciler Meclisi (Dewan Rakyat) ve atanmış bir Senato'dan (Dewan Negara) oluşan bir parlamento, Federal Liste, Eyalet Listesi ve Eşzamanlı Liste kapsamındaki konularda belirlenen yetki dağılımı ve medeni hakların ve yargı denetiminin garantisini öngörmüştür. 15 Ağustos 1957'de Yasama Konseyi Anayasayı bu şekilde onaylamış ve 31 Ağustos'ta Malaya Federasyonu'nun bağımsızlığı ilan edilmiştir.

2.11. Beyaz Alan

Komünist hareket Malaya'da etkisini bir süre sürdürdü. Bağımsızlık zamanında olağanüstü hâl durumu devam etmekteydi. Ancak kritik aşama çoktan geçilmişti. Çinli sakinlerin yaşadığı bölgelere yeniden yerleştirilmesi, sıkı gıda kontrollerinin uygulanması ve daha etkili istihbarat, komünistlerin destek almasını giderek daha zor hale getirmişti. Komünizmden kurtarılmış bölgelerin 'Beyaz Alan' olarak ilan edilmesi de bu döneme tekabül etmektedir. Beyaz Alanlar kavramı, gerilla etkisinden uzak olduğu düşünülen bölgelerin gıda kısıtlamaları ve sokağa çıkma yasakları hafifletilerek ödüllendirildiği

Eylül 1953'te ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, insanların kendi bölgelerinin de 'beyaz alan' olarak ilan edilebilmesi için hükümetle iş birliği yapmaları konusunda bir gayret de vardı. Temmuz 1954'te Templer'ın ayrılışına kadar, çok sayıda gerilla yok edildiğinden veya dağıtıldığından bir zafer kazanıldığı değerlendirilmiştir. 1954'ün ortalarından itibaren hükümet, *orangasli* grupları komünist gerilla birliklerinden uzaklaştırdığı için orman alanlarında cereyan eden savaşta da üstünlük elde etmiştir.

Hükümetin bağımsızlığa yönelik bir hazırlık adımı olarak Temmuz 1955'te federal seçimleri düzenleme niyetini ilan etmesi, MKP liderliğini İttifak liderleriyle bir toplantı yapmaya mecbur etmişti. Aralık ayında, Chin Peng başkanlığındaki üç MKP lideri, UMNO başkanı ve Federasyon Hükümeti'nin yeni başkanı Tunku ile bir araya geldi. MCA lideri Tan Cheng Lock ve Singapur Başbakanı David Marshall da toplantıda hazır bulundu. Görüşmelerde ortaya çıkan temel nokta, komünistler ve diğer partiler arasında yasal olarak bir arada yaşamanın imkânsız olduğu gerçeğiydi ve bu hızlıca gün yüzüne çıktı. Malaya toplumuna geri kabul edilmeleri için MKP üyelerinin, partinin amaçlarından ve faaliyetlerinden vazgeçmek zorunda kalmaları gerektiği belirtilmiştir. MKP liderleri teslim olmaya eşdeğer bir fikri desteklemeyi her durumda reddetmişlerdir ve böylece partinin askeri bir çözümden önce siyasi bir çözüm elde etme umutları da ortadan kalkmıştır.[159]

Hükümet delegasyonu, komünistlere karşı savaşın kazanılacağından emindi. Hükümetin psikolojik savaş programı, gıda reddi ve güvenlik güçlerinin amansız baskısı, gerilla örgütünün dağılmasına ve MKP'nin düzeninin bozulmasına katkıda bulundu. 1958'de çok sayıda gerilla teslim oldu ve büyük gerilla olayları ayda bire kadar indi. Organize bir askeri birlik olarak MNLA[160] 1958'de

[159] Andaya & Andaya, *A History of Malaysia*, s.262-263.
[160] Malayan National Liberation Army, bkz. M. Ladd Thomas, "The Malayan Communist Insurgency", *Asian Affairs: An American Review*, 4/5 (1977), s.306-7.

sona erdi ve kalan birkaç gerilla Tayland sınırına veya erişilemeyen ormanlık alanlara kaçtı. 1958'in sonunda hükümet, Malaya'ya yönelik komünist silahlı tehdidin sona erdiğini düşündü ve Olağanüstü Hal 31 Temmuz 1960'ta resmen sona erdi. 1959'daki ikinci federal seçimlerde etkileyici bir zafer daha kazanan İttifak hükümeti, zaferden sonra tüm dikkatini İngiliz ve Japon sömürge yönetiminden kaynaklanan ve komünist isyanın şiddetlendirdiği bölünmelerden, birleşik bir Malay toplumunun meydana getirilmesine çevirebilirdi.[161]

1957'de İngiliz yönetiminin sona ermesiyle birlikte yeni Malaya Federasyonu, sömürge geçmişinden karışık bir dizi sorunu miras olarak üzerine almıştı. Toplam brüt ihracat gelirinin %85'i kauçuk ve kalaydan gelmekteydi ve ekonomi sağlıklı görünüyordu. Bununla birlikte ihracat sektöründeki orantısızlık dikkat çekiyordu. Malaya'nın ihracat alanındaki ekonomik başarısının büyük bir kısmı doğrudan ve dolaylı hükümet etkisine bağlıydı. Hükümet, kanun ve düzeni tesis ederek ve bir altyapı oluşturarak, sanayiye elverişli bir çalışma politikası meydana getirerek ve Avrupa sermayesinin ve uzmanlığının Malaya'da ki hareketini kolaylaştırarak, sömürge idarecileri için ihracat kazancı olan kauçuk ve kalayın büyük başarısına katkıda bulundu. Ancak bu ekonomik hedefe ulaşma sürecinde İngilizler, toplumdaki çeşitli etnik gruplara belirli ekonomik görevler tahsis etmişti. İngilizler, tüm ekonomik gelişmeyi denetlemek için vasıflı personel sağladılar. Çinliler başlangıçta kalay madenciliği endüstrisinde çalışmak üzere getirildiler. Hindistanlılar kauçuk tarlalarında çalışmakla vazifelendirildiler. Son olarak da Malaylar, sömürge hükümeti tarafından tesis edilen ve büyüyen ekonomik kapasite için yiyecek sağlamaya yönlendirildiler. Bu basit düzenleme politikası, sürekli genişleyen devlet bürokrasisine ve ticari işletmelere personel sağlama konusunda, yerel eğitimli memurlara ve yöneticilere duyulan ihtiyacı arttırdı. Bununla birlikte hükümet, Malay

[161] Andaya & Andaya, *A History of Malaysia*, s.263.

egemen sınıfını yeni Malaya'nın yönetimine dâhil ederek, onları yönetim sistemi içinde uzlaştırma politikası izlemeye çalıştı.[162]

Koloni için bu ekonomik sistemi tesis eden İngilizler, Malaylar için anadilde bir ilköğretim sağlayarak ve Çince ve Hint anadillerinde benzer eğitimi denetleyerek, sömürge yöneticileri olarak kendi kendilerine tasarladıkları rollerini yerine getirdiler. Sömürge yönetimi, eğitimi, kendilerine ayrılan paydan memnun olan insanlara güvence vermenin bir yolu olarak gördüğünden, sıradan insanlar için ilköğretimin ötesine geçme konusunda neredeyse hiçbir girişimde bulunulmamıştır. Bu konudaki en büyük istisna ise, İngilizce eğitim yoluyla benzer şekilde sömürge toplumundaki özel rollerini koruyan üç etnik grubun ayrıcalıklı elit tabakalarıydı. Bu nedenle İngiliz Malaya'sında eğitim, seçkinlerin birkaç üyesi dışında, topluluk içindeki etnik bölünmeleri sürdüren sömürge ekonomisinin temel bir hizmetçisi durumundaydı. Japon işgali sırasında sömürge yönetiminin ciddi bir şekilde baltalanması ve savaş sonrası ulusların kendi kaderini tayin hakkı konusundaki tartışmalar, İngilizler için Malaya'nın nihai bağımsızlığı konusunda hazırlıklara başlamalarına neden olmuştur. Ancak bu hazırlık aşamasının şekline ilişkin tartışmalarda, ister birlik ister federasyon olsun, bağımsızlık geldiğinde büyük etnik grupların kendileri için elverişli bir pozisyon elde etmelerini sağlama konunda girişimlerin olduğu bir ortam sağladı. İngilizler, etnik çeşitliliğe sahip bir toplum meydana getirmiş ve bireysel grupları bir sömürge idaresi çerçevesinde başarıyla yönetmişti. Britanya tarafından meydana getirilen bu toplumsal çerçevenin bağımsızlık şansı, komünist ayaklanmanın patlak vermesiyle özellikle uzak görünüyordu. Tehlikeyle mücadele için ilan edilen Olağanüstü Hal, toplumda var olan bazı ciddi etnik bölünmelerin ortaya çıkmasına neden oldu. Hükümetin komünistler üzerindeki nihai zaferi, bağımsız Malaya Federasyonu'nun ilan edildiği 1957'de henüz elde edilmemiş olsa da komünist tehdit neredeyse tamamen ortadan kalkmış durumdaydı.

[162] *A.g.e.,* s.263.

Ancak bununla birlikte bir sömürge yönetiminin mirası olan ve yeni oluşturulacak olan toplumun hayatta kalma şansını veya yok olmasını belirleyecek olan toplumsal bir uyuşmazlık ve tehdit ise, yeni federasyonun hızlıca çözüme kavuşturması gereken konular içerisinde başı çekiyordu.[163] Bu konuda ise hem Malayların hem de Çinlilerin güvenini kazanmış Tunku Abdul Rahman'ın siyasi yükselişi ve karizmatik bir lider olarak ortaya çıkışı, sükûneti sağlamada dikkate değer bir şekilde önemlidir.

[163] *A.g.e.*, s.264.

"Malaylar yönetilmesi kolay bir halktır."
Tunku Abdul Rahman (1968) [1]

3. Tunku Abdul Rahman (1957-1970)

Tunku, bir kraliyet ailesi üyesi olmasına rağmen asla Kedah'ın hükümdarı olmadı. Tunku'nun erken çocukluğu, Siyam annesiyle Bangkok'ta geçti ve Kedah'a döndüğünde erkek kardeşi onun koruyucusu ve akıl hocası oldu. İngiltere'deki öğreniminden dönüşünde, sömürge yönetimi ona prestijli bir bölge subayı işini teklif etmiştir. Tunku'nun görevi, kırsal Malayların refahını içerdiğinden, bu durum ona Malayların ekonomik durumlarını yakından gözlemleme fırsatı sağladı. Kırsal Malayların refahı için samimi bir endişe gösterdi. Onlara yardım etmek için sık sık kendi yolundan çıktı ve farklı çözümler bulmaya çalıştı. Ancak, Malaylar arasındaki çalışmaları ilk başlarda onu siyasete çok da fazla motive etmedi. Bununla birlikte, Malay kültürünü teşvik etmekle uğraşan entelektüel bir grup olan *Seberkas Pena*'ya katıldı. Örgüt, siyasi bir parti olmasa da daha sonra milliyetçiliğin temel dayanağı haline gelecek olan Malay özlemlerinin ve endişelerinin çoğunu yansıtıyordu. Tunku'nun *Seberkas Pena*'ya olan aktif ilgisi, onun 1935'te örgütün başkanlığına yükselmesine neden oldu. Hedefleri çok net olmayan Seberkas, Tunku'nun girişimleriyle Britanya'nın Malaya Birliği önerilerine karşı protestosunu dile getirirken, Tunku da yavaş yavaş siyasete girmeye başladı.[2]

Seberkas, Tunku'nun İngilizlerle diyalog önerisine karşı çıktığında ise Tunku buradaki görevinden istifa etti. Zira Tunku, Malayların amaçlarına ulaşması için İngiliz iyi niyetinin zorunlu

[1] Darek Davies, "Firecrackers for the Tunku", *Far Eastern Economic Review*, (1968), s.112.
[2] Shome, *a.g.e.*, s.66-7

olduğuna derinden inanıyordu. Seberkas'tan bağımsız olarak, İngilizlere karşı kişisel iyi niyetini her zaman sürdürmüştür.[3]

Resim 11: Tunku Abdul Rahman

Tunku, koloni idaresinde üstlendiği görevi boyunca İngiliz meslektaşlarıyla geliştirdiği iyi ilişkilerin kendisini daha iyi bir duruma getireceğini ilk başlarda fark etmemişti. 1930'lar, siyasete yakın olduğu zamanlardı. Ancak ilgisinin yeniden canlanması için on beş yıl daha geçmesi gerekiyordu. Kampung halkıyla empati kurmasına rağmen, içinde bir İngiliz hayranlığı da taşıyordu. Kendisini İngiliz ve Çinli üst sınıfa sevdiren, ancak muhafazakâr Malaylar tarafından pek te hoş karşılanmayan bir yaşam tarzına fazlasıyla düşkündü. Tunku, herhangi bir sosyal ortama mükemmel bir şekilde uyum sağlama konusunda eşsiz bir yeteneğe sahipti. Örneğin, *Songkok* (Malay fesi) ve Malaya peştemâli ile tamamlanan ve kampungdaki en mütevazı Malay toplantısına rahatlıkla adapte olabilen milliyetçi bir Malay olabilmekteydi. Diğer zamanlarda, birçok Çinli arkadaşının yarış pistlerinde ve evlerinde sosyalleşiyor ya da seçkin bir ülke kulübünde İngiliz bürokratlar ve elitlerle kadeh de tokuşturabiliyordu. Tunku'nun sosyal yönü kesinlikle dikkate değerdi, ama erken dönem milliyetçiliğinin kaba ve yıpratıcı yapısına ait değildi. UMNO'ya girişi de ansızın oldu ve partideki yükselişi de aynı derecede hızla gerçekleşti. Hem çağdaşlarının hem de kampung halkının gözlerini kamaştıran akıcı ve anlaşılır bir İngilizce kabiliyetine sahipti. Ama aynı zamanda, partinin büyük ölçüde haklın alt kesiminden olan üyeleri arasında nasıl yükseleceğini bilen bir siyasi perspektif sahibiydi. Malaylar da onun İngilizler ile başa çıkmak için yeterince siyasi kabiliyete sahip olduğunu düşünmekteydiler. Ağustos 1951'de UMNO başkanlığına seçilmesi *Seberkas*'taki eski arkadaşları tarafından desteklendi ve içlerinden biri Tunku için 'çok akıllı değildi

[3] Shome, *a.g.e.*, s.67.

ama samimi ve gerçek bir lider olacağını biliyorduk' ifadelerini kullanmaktaydı.[4] Tunku'da dürüst ve rahat bir tavır ve yaklaşım, tüm Malaya insanlarına hitap ediyordu. Kedah şivesiyle babacan bir konuşma tarzıyla bilinirdi. Her zaman affediciydi. Sorunları hafife alır ve oldukça küçümseyici bir şekilde '*ta'apa, jangan susah*' (boşver, merak etme) gibi ifadelerde bulunurdu.[5] Herkesi memnun etme gibi bir eğilimi vardı ve bu birçok yönden onun zaafını oluşturuyordu. Prens anlamına gelen Tunku veya Tengku kraliyet unvanı, kraliyet soyundan dolayı onu kullanma hakkına sahip birçok Malay arasında bulunan ve birçoğunun taşıdığı, ancak hiçbir özel ayrıcalığı olmayan bir unvandı.[6] Tunku, bununla anılmaktan rahatsızlık duymamıştır.

Aslında, öncelikle Tunku olarak adlandırılma tercihi ona, Sultanlarla olan ilişkilerinde, bağımsızlık müzakerelerini ve birçok politik olarak atılması gereken adım konusunda kolaylık sağlamıştır. At yarışına ve Çinli iş insanlarıyla sık sık sosyalleşmeye olan düşkünlüğü, sürekli uygunsuzluk iddialarına yol açtı ve Malayların onu Çinlilere karşı taraf tutmakla suçlamalarına da neden oldu.[7] Bununla birlikte, karizması ya da tavırlarındaki yüce gönüllülük ya da belki de basit halkın 'Tunku' unvanına bağladığı huşu nedeniyle kendisine Sultana yakışır bir saygı gösterilirdi. Uysaldı ve yine de elit ve alt elit etkileşimlerinin genel seviyesinin üzerinde faaliyet gösteren bir ultra elitti. Güç paylaşımına olan güçlü inancını sergileyen olağanüstü bir liderlik tarzıyla ayırt edildi. Tunku'nun anlaşmaya dayalı bir seçkinler konfigürasyonunu uygulamaya koyma girişimleri, ittifaktaki ortaklarıyla son derece iyi çalıştı, ancak Malay uyumuna çok büyük zarar verdi. Tarih, Tunku'yu 1955'te Federal Yasama Konseyi'nin ilk ve tek başbakanı ve ulusu Merdeka'ya (bağımsızlık) götüren tartışmasız lider ve Malezya'nın ilk başbakanı (1957-70)

[4] Allen M. Healy, *Tunku Abdul Rahman (1957–1970),* (St Lucia, University of Queensland Press, 1982), s.10.
[5] Han Fook Kwang, Warren Fernandez, Sumiko Tan, *Lee Kuan Yew: The Man and His Ideas*, (Singapore, Times Editions, 1998), s.72–73.
[6] Shome, *a.g.e.*, s.68-69.
[7] *A.g.e.,* s.69.

olarak hatırlayacaktı. Nehru ya da Nasır gibi büyük milliyetçilerle aynı birliğe mensup olmamasına rağmen, bağımsızlığını kazanmadaki başarısı yine de tarihsel olarak benzersiz bir durumdu.[8]

Tunku Abdul Rahman'ın geçmişine bakıldığında, gençlik yıllarından beri lüks bir hayata alışmış aristokrat seçkinlerin bir üyesi olduğu görülmektedir.[9] İngiliz geçmişi, anti-komünist kişisel ilkeleri ve uzlaşmaya olan bağlılığı ile Tunku Abdul Rahman, ellili ve altmışlı yılların Soğuk Savaş ortamında faaliyet göstermek zorunda olduğundan bahsetmeye gerek yoktur ve bu durum onu Batılılaşmış bir dış politika takip etmeye yöneltmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda iflas etmiş bir Britanya vardı ve kendisini ekonomik sıkıntıdan kurtarmak için imparatorluğunu parçalamaya son derece hevesli görünmekteydi. Yükselen milliyetçi hareketler, Hindistan'daki kronik iç çekişmeler ve Burma'da uzayan savaş, Britanya'nın, kendi varlığıyla gerçekleşemeyeceği açıkça belli olan istikrarı sağlama konusundaki kararlılığını tamamen ortadan kaldırmıştı. Britanya artık bu bölgelerin kendi idaresinde istikrara kavuşamayacağını hızlıca anlamıştır. Savaşın ardından, Hindistan alt kıtası artık Sömürge imparatorluğunun gururu değildi. Bununla birlikte, Pasifik Savaşı'nın sonunda Hindistan, Seylan ve Burma'ya hızlı bir şekilde bağımsızlık verilmesi, Malaya'da da bağımsızlık konusunda hoş bir beklentinin ortaya çıkmasına neden olmuştu. Ancak İngiltere'nin Malay devletleri için böyle bir planı henüz ortada yoktu.

Gerald Templer, Şubat 1952'de İngiltere'nin yüksek komiserliği görevini üstlenmek için Kuala Lumpur'a geldiğinde, görevinin Malay devletlerini tamamen kendi kendini yöneten bir ulus haline getirmek olduğunu ifade etmişti. Ancak komünist hareket mağlup edilene kadar Malaya'da özyönetim olmayacağını da

[8] *A.g.e.,* s.69-70.
[9] Faridah Jaafar, *Perdana Menteri dan Dasar Luar Malaysia 1957-2005,* (KL, Penerbit Universiti Malaya, 2007), s.24.

sözlerine ekledi. Templer'ın atanmasından önce, selefi Henry Gurney'nin öldürülmesi[10] ile düzeni bozulan sömürge bürokrasisinde de moraller epey bozuktu. Gurney'nin öldürülmesiyle şoke olan Churchill hükümeti, aynı zamanda Britanya'nın özyönetim elde edildikten sonra bile Malaya'da kalmayı planladığını ima etmişti. Templer sevilmeyen biriydi ve tavırları Malay anlayışına pek uyun değildi. Templer, Tunku'nun bağımsızlık diyaloğu için sömürge hiyerarşisi ile iyi niyet köprüleri kurarak elde ettiği kazanımların çoğunu da tavırlarıyla tersine çevirmişti. Templer, bağımsızlık seslerini görmezden geldi ve bunun yerine 1957 gibi geç bir tarihte Federal seçimleri düzenlemeyi değerlendirdi. Templer'ın tutumu, esasında Britanya'nın Malaya konusundaki genel ruh halini de yansıtmaktaydı. 1950'lerin başında, Britanya'nın Malaya sömürgesi tarafından desteklenen ekonomisi o kadar hızlı gelişti ki, Britanya artık iki nedenden dolayı Malaya için kendi geleceğini tayin hakkını dillendirmedi.[11]

İlk olarak, Birleşik Devletler'in savaş sonrası Avrupa'ya yaptığı Marshall Planı'nın birincil lojistik üssü olarak İngiltere, sömürgelerdeki kendine ait şirketlerden hammadde tedarik etmekteydi.[12] İngiltere bu tekeli korumaya son derece hevesliydi ve onu özgürleştirerek kolonilerini kaybetmekten korkuyordu. Malaya

[10] Malaya'daki İngiliz Yüksek Komiseri Henry Gurney, 7 Ekim 1951'de bir toplantı için Fraser Tepesi'ne giderken Kuala Kubu Yolu'nda Malaya Komünist Partisi üyeleri tarafından öldürüldü. Canberra Times, "Guerillas Murder High Commissioner In Malaya", (8 September 1951), Erişim 22 Ekim 2022, https://trove.nla.gov.au/newspaper/article/2839310. Gurney, konvoya ateş açan 38 Malaya Komünist Partisi gerilla gücü tarafından pusuya düşürüldü. Komünist lider Chin Peng'e göre, pusu rutindi ve öldürme tesadüfen oldu. Gerillalar Yüksek Komiser'in ölenler arasında olduğunu haberlerden sonradan öğrendi. Alias Chin Peng, *My Side of History*, (Singapore, Media Masters, 2003), s.287-9.

[11] Shome, *a.g.e.*, s.70.

[12] Sömürge alanındaki ekonomik gelişme, Londra'daki sömürge ofisinde bir sömürge ürünleri komitesinin kurulmasını gerektirdi. 1950'de İngiltere'nin ekonomisi Malaya kauçuğu, kalay ve diğer ihracata artan talep fazla vermeye başlamıştı. Bu durum Britanya'nın Malaya'da olan memnuniyetini de arttırdı. Bkz. Henry Pelling-Michael Cox, *Britain and the Marshall Plan*, (London, MacMillan Press, 1988), s.49-110-115; Michael J.Hogan, *The Marshall Plan: America, Britain and the Reconstruction of Western Europe, 1947-1952* (Cambridge, Cambridge University Press, 1988), s.435–436. Benn Steil, *The Marshall Plan: Dawn of the Cold War*, (London, Simon & Schuster, 2018).

Federal Konseyi'nde temsil edilen İngiliz üreticiler ve madenciler, sömürge politikası oluşturma üzerinde önemli bir etkiye sahipti. Bu kişiler İngiliz kuvvetlerinin komünist teröre karşı hükümetten alabildikleri özel güvenlik düzenlemeleri için Malaya'da kalmaları konusunda özellikle istekliydiler. Bu nedenle, 1950'lerin başlarındaki ekonomik patlamanın ve Britanya'nın ticari çıkarlarının Malaya'nın bağımsızlık arzularından önce gelmesi, esasında beklenmedik bir durum da değildi.[13] Soğuk Savaş ittifakı ve ABD'nin çevreleme politikası[14] da İngiltere'yi Asya Pasifik bölgesindeki güvenliğe yönelik jandarmalık vazifesini üzerine almasını sağladı. Bu durum, Singapur'da daha büyük bir donanmanın yerleştirilmesine vesile oldu. Singapur'un İngiltere'nin genel dış politikasındaki güvenlik rolü, İngiltere'nin Malaya bağımsızlığına karşı direnmesinin de bir nedeniydi. İkinci olarak İngiltere, komünistlerin olası bir başarısının, yeni, bağımsız ve savunmasız bir Malay hükümetini tehdit etmesinden ve Uzak Doğu'da daha büyük İngiliz karşıtı duygulara ilham vermesinden korkuyordu. Komünizme yenilmiş bir Malaya, o zamanlar zaten komünist militanlarca devamlı sorun çıkartılan Singapur'un hızla elden çıkması anlamına gelebilirdi ve bu durum kaçınılmaz olarak Britanya'nın bölgedeki ekonomik çıkarlarının sonu olacaktı. Buna ek olarak, İngiltere'nin Japon işgaline karşı bölgeyi koruma vaadini yerine getirememesinden zarar gören prestiji, Çinhindi'ni etkisi altına almaya başlayan komünist hareketin domino

[13] Toplam 544 şirketten (kauçuk, palmiye yağı, hindistancevizi) yalnızca altmış dördü İngiliz değildi. Bkz. D.W. Fryer, "The Plantation Industries-The Estates", *Malaysia: A Survey*, ed. Wang Gungwu, (London, Frederick Praeger, 1964), s.238.

[14] ABD'nin Moskova'daki diplomatlarından olan George S. Kennan, tarafından ortaya atılan fikir neticesinde, SSCB'nin bölgesel ve küresel ölçekte artan etkisini dizginlemek için uygulanmış bir politikadır. Bu politika çerçevesinde Truman doktrini ilan edilmiş ve bu politika SSCB'yıkılana kadar devam etmiştir. Bkz. Robert M. Blum, *Drawing the Line: The Origin of the American Containment Policy in East Asia*, (Norton, 1982), s.113. Anıl Çağlar Erkan, *Çin-Rusya Enerji İlişkilerinde Yeni Dengeler* (Ankara, Nobel Yay., 2021), s.103. Ahmet Ateş, "Understanding US Foreign Policy: A Theoretical Analysis", *Novus Orbis: Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi,* 4/1 (2022), s.11. Ahmet Ateş, "Contemporary Geopolitical Aspects of The Atlantic: Actors, Issues, and Cooperation" *Global Maritime Geopolitics,* ed. H. Çomak, B. Ş. Şeker, M.Ö. Ultan, (London, Transnational Press London, 2022), s.153.

etkisini[15] durdurmayı başaramazsa daha fazla utançla karşı karşıya da kalacaktı. Böyle bir durumun ortaya çıkması, İngiltere'nin Soğuk Savaş dönemi müttefikleri üzerinde hegemonyasını koruma konusunda da ciddi kuşkuları gündeme getirebilirdi.[16]

Bu noktada Tunku'nun işi daha da zorlaşmıştı. Bu nedenle, herhangi bir geri çekilmeyi düşünmeyen İngiltere, Malaya'da komünist terörizmi bahane ederek kontrol altına almaya ve bölgedeki askeri üstünlüğünü Singapur'da korumaya kararlıydı. İngiltere'nin askeri varlığı, Avustralya, Yeni Zelanda, Fiji ve Kenya'daki sömürgelerinden getirdikleri ek takviyelerle[17] önemli ölçüde arttırıldı. İngiltere'nin Malaya'da uzun süre kalması sonucunda, Britanya'nın savaştaki kayıplarını telafi etmesi için önemli olan Malaya kauçuk endüstrisinin neredeyse tamamı zaten İngilizlere ait olduğundan, 1950-53 Kore Savaşı sırasında kauçuk ve kalay patlaması nedeniyle de desteklenmişti. Bu nedenler göz önüne alındığında, Britanya'nın sömürgesi olan Malaya'daki mülkiyetinden vazgeçmesi için hiçbir zorlayıcı neden görünmüyordu. Bağımsızlık müzakereleri, sanılanın aksine Tunku için çok da kolay olmadı. 1953'te Templer, Tunku'ya hükümette üst düzey bir pozisyonu rüşvet olarak teklif ederek onun gayretini ortadan kaldırmaya çalışmıştı.[18] Eğer bunu kabul etseydi, kendi ülkesi için pazarlık pozisyonunu önemli ölçüde zayıflatacak ve İngiliz politikalarına yönelik eleştirileri de haliyle azalacaktı. Bununla birlikte, Malay ajitasyonunun kendini öne sürmesine izin verilmemiş olacaktı.

[15] Domino etkisi veya domino teorisi; Domino taşlarının bir tanesinin devrilmesi ile sıra ile diğerlerinin de devrilmesi oyunundan uyarlanan ve ABD siyasetçilerinin Soğuk Savaş döneminde bir ülkenin komünist idare altına girmesinin komşu ülkelere de komünizmin yayılmasına sebebiyet verebileceği varsayımına dayanan teoridir. Bkz. Frank Ninkovich, *Modernity and Power: A History of the Domino Theory in the Twentieth Century,* (Chicago, University of Chicago Press, 1994), s.xvı.

[16] Shome, *a.g.e.,* s.71.

[17] Lucian W. Pye, *Guerilla Communism in Malaya*, (London, Oxford U. P., 1956), s. 96.

[18] Healy, *Tunku Abdul Rahman (1957–1970),* s.13.

Tunku'nun Çinliler ve Hintlilerden destek toplama çabaları, onun kendi partisiyle de sorun yaşamasına sebep olmaktaydı. Malay olmayanlardan daha fazla destek arayarak Malay haklarından ödün verdiği gerekçesiyle eleştirildi. Özellikle İttifak ortaklarına karşı Malaycayı ulusal dil olarak kabul etmeleri konusunda ısrarcı olmadığı için eleştirilmişti. Malay aşırılık yanlıları, aslında Malaylar nüfusun sadece %50'sini oluştururken, seçilmiş sandalyelerin %90'ını Malaylar için talep etmekteydiler. Bu ve bunun gibi birçok iç çekişme, o dönemlerde kamuoyundan gizli tutuluyordu. Her yönden katlanmak zorunda kaldığı baskılara karşı Tunku da, İngilizlere üstün geleceğini bildiği diplomatik inceliğe sadık kaldığı için eninde sonunda zafere ulaşacağı inancı vardı. Alçakgönüllülüğüyle tanınan bir adam olarak Tunku, diplomatik inceliği ve sahip olduğu İngiliz tarzı kibarlığı, aklından geçenleri gizleme eğilimi göstermekteydi.[19]

Bununla birlikte Tunku, mecbur kalırsa sıkı bir militan da olabilirdi. Tunku, 1954'te UMNO ve MCA üyeleri tarafından tüm federal yürütme ve yasama konseylerinin toplu boykotunu yönetti ve bu durum Gerald Templer'ın işleri kendi kontrolüne alamadan Malaya'dan ayrılmasına neden oldu. Malaya milliyetçiliğini canlandırma gayretlerinin zirve yaptığı dönem, aynı zamanda komünist isyanın belirgin bir şekilde azalmaya başladığı bir zamana tekabül etti.[20] Bu şekilde Britanya'nın o dönemde özerkliğe itiraz etmek için hiçbir nedeni kalmadığından, bu durum Tunku'yu açıkça memnun eden bir faktör olarak ortaya çıkmıştır. 1955 Federal seçimlerinde UMNO-MCA-MIC zaferiyle cesaretlenen Tunku,

[19] Shome, *a.g.e.*, s.71-72.

[20] Healy, *Tunku Abdul Rahman (1957–1970),* s.276. 28-29 Aralık 1955 Baling Müzakereleri'nden sonra komünist terörist faaliyetler önemli ölçüde Malaya'da azaldı. Olağanüstü hal 31 Temmuz 1960'ta resmi olarak sona erdi. Ancak 1963'e kadar teröristlerle çatışma olduğuna dair resmi olmayan raporlar geldi. MKP lideri Chin Peng, Malezya'da komünistlerin 1989'a kadar savaştığını ve mücadeleye devam ettiğini belirtmiştir. 'Dünyanın hayatta kalan kıdemli gerillası' olarak nitelendirmiş, 2013 yılında 88 yaşında Bangkok Tayland'da ölmüştür. The New York Times, "Chin Peng, Malaysian Rebel, Dies at 88", (2013), erişim: 19 Ekim 2022, https://www. nytimes. Com /2013/09/17/world/asia/chin-peng-malaysian-rebel-dies-at-88.html

bağımsızlık dilekçesini sunmak için Ocak 1956'da Londra'yı ziyaret etti. Aldığı samimi yanıt karşısında da şaşırdı. Nihayet sekiz yıllık bağımsızlık özleminin ardından İngilizler teslim oldu. 5 Ağustos 1957'de Malaya, Yang Dipertuan Agong (Tüm Hükümdarların Yüce Hükümdarı) yönetiminde anayasal bir monarşi olarak bağımsız oldu. 2 Eylül'de Gloucester Dükü bağımsızlık belgesini Tunku'ya verdiğinde, Agong sisteminin de resmen tesis edilmesi sağlandı.[21] Tüm bunlarla birlikte Tunku, Malay geleneksel liderlik kavramlarıyla uyumlu nitelikler sahibi olan karizmatik bir imajla 'Bapa Malaya' veya 'Malaya'nın Babası' rolünü gururla üstlendi. Sultanlar ise Tunku'nun ülkeyi sömürge esaretinden kurtarmadaki üstün rolünü kabul etmek zorunda kaldılar. Ayrıca monarşik mutlakiyetçiliğin geçmişte kaldığını kabul ettiler, ancak yine de anayasanın en azından geleneksel statülerini teyit etmesinden özellikle memnun kaldılar. Tunku, Agong'un sultanlar arasından seçilmesini ve parlamenter yasalar için kraliyet onayının gerekliliğini sağlarken anayasa, Agong'u ulusun sembolik en yüksek hükümdarı olarak kabul etti. Protokol gereği Sultanlar yeni hükümetin siyasetiyle de ilgilenmediler.[22]

3.1. Tunku ve Malaya Ekonomisi

Tunku'nun önündeki en önemli mesele olan bağımsızlık kazanıldıktan sonra, esas olan ikinci mesele ortaya çıktı. Bu ise Malaya ekonomisinin ayaklandırılmasıydı. Ancak ilerleme pek de istenilen boyutta değildi. 1957'den 1967'ye kadar olan dönem boyunca Malaya'da sadece yaklaşık 20.000 iş meydana getirilebilindi.[23] Bunun anlamı, on yıldaki tüm sanayileşme için ayda yalnızca 167 iş oluşturulmasıydı ve bu durum o dönem itibariyle 8,6 milyonluk nüfusa sahip Malaya için çok küçük bir sayıyı temsil ediyordu. İstihdam söz konusu olduğunda, Tunku'nun ekonomiyi

[21] Shome, *a.g.e.*, s.72.
[22] *A.g.e.*, s.72-73.
[23] John Michael Gullick, *Malaysia*, (London, Ernest Benn Ltd., 1979), s.239.

yönetme işi sıkıntılı görünüyordu. Tunku, çalışkan olmadığı gerçeğini gizlemedi ve bilimsel olmaktan çok sezgisel olduğuna inanmaktaydı.[24] İnsan ilişkileri konusunda kesinlikle kabiliyetliydi ve muhtemelen lider olarak rolünün İttifak'ın ırksal bağlarını bir arada tutmak gibi zor bir işi sürdürmede daha iyi hizmet ettiğini de hissetti. MIC'den Sambanthan ve MCA'dan Tan Siew Sin ile olan mükemmel ilişkileri, o sırada var olan cana yakınlıklarında belirgin olan çok ırklı uyumda son derece belirgindi. Ama günden güne artan bir Malay hoşnutsuzluğu da bulunuyordu. Sakin bir dış görünüşün altında Tunku'nun yıllar içinde özenle inşa ettiği tüm ırksal hoşgörü kazanımlarını parçalamaya çalışan memnuniyetsiz bir Malay 'ultra' grubu, günden güne kendini göstermeye başladı.[25]

Tunku'nun liderliğinin etkinliğini ölçmek mümkün olabilir. Bir lideri değerlendirmede, ulus için ürettiği nicel değerlerin belirleyici olması eğilimi vardır. Bu durum çoğunlukla büyüme, istihdam vb. vaatlerini yerine getirme yeteneğine göre değerlendirildiği, gelişmiş ekonomilerdeki liderlik için kesinlikle doğrudur. Tunku'nun ise böyle bir gündemi yoktu. Tunku, sömürgecilikten kurtulmanın ulusun tek saplantısı olduğu bir dönemin devlet adamıydı. Hayattaki tek görevi ülkesi için bağımsızlık kazanmaksa, o halde Tunku söz konusu olduğunda, işini yapmış ve tek başına bu konuda başarılı olmuştu. Ama işin rengi zamanla değişmeye başlamıştır. Elbette, halkının daha yüksek özlemlerini gerçekleştirmeye öncülük etmek liderin göreviydi. Bağımsızlık sadece ilk adımdı. Ne de olsa, bağımsızlığı esas olarak perçinleyen şey, ülkenin kendi ekonomik gelişimini kontrol etmesiydi.

Bağımsızlık, aynı zamanda refah, daha yüksek bir yaşam standardı ve insanların kolonyal olmayan bir ortamda gerçek olacağına inandığı birçok iyi şeyin beklentisini ön plana çıkaran sosyal değişimle de ilgilidir. Liderlik, sadece birlik ile ilgili değil, aynı

[24] Tunku Abdul Rahman, *Viewpoints*, (KL, Heinemann Educational Books, 1978), s.82-129.
[25] Shome, *a.g.e.*, s.73.

zamanda bu değişim ve meydana getirdiği büyüme için ilham vermek ve teşvik sağlamakla da ilgilidir. Tunku'nun ekonomik planlamayı yardımcısı olan Tun Razak'a bıraktığını söylemesi esasında pek yeterli görülmemiştir.[26] Çoğu yeni bağımsız devlette olduğu gibi, Malaya ekonomisi de sömürge sonrası bir ekonominin sorunlarıyla uğraşırken, benzer şekilde zorlayıcı koşullardan etkilenmiştir. Tunku'nun ekonomiyi yönetmesi çoğunlukla deneme ve yanılmanın sonuçlarını izleyerek yapılan, buluşsal bir şekilde olmuştu. Kabinedeki meslektaşlarına sanayileşme konusunda yeterli bir liderlik yapamamıştı.[27]

Britanya, son derece tekelci bir ekonomik temelden nemalanan rekabetçi olmayan ve esir bir piyasada faaliyet gösterdiğinden, İngiliz sömürgecilerden Malaya bürokrasisinin pek bir şey öğrenmediği aşikârdır. Kontrollü pazar alanı ise Malaya'nın tüm ham ihracatının toplandığı ve işlenmiş ürün olarak Malaya'ya yeniden ihraç edildiği Birleşik Krallık'tı. Hint tekstillerinin ihracatı üzerindeki kıskacı anımsatan sömürge hükümetinin Birleşik Krallık'ta daha fazla sanayileşmeyi destekleme politikası, sömürgelerdeki üretimin sınırlı olduğu anlamına gelmekteydi. Bununla birlikte bazı üretimler de vardı, ancak bunlar esas olarak lateks işleme, yemeklik yağ ve kalay eritme ile sınırlıydı. Ancak kalay işi, 1930'ların ortalarından beri faaliyet gösteriyordu. O zaman bile konserve Malaya ananası ihraç edilmek üzere, yalnızca İngiltere'ye gönderilmekteydi. Bununla birlikte, üretilen kauçuk ürünler, sömürge sonrası bir girişim olarak kendini gösteriyordu. Malaya'nın ekonomik başarıları gerçekten Tunku'nun halefi Tun Razak'a aitti ve Tunku'nun fikirleri ekonomik açıdan değerlendirildiğinde yenilikçi değildi.[28]

[26] Tunku Abdul Rahman, *Viewpoints*, s.82.
[27] 1956'da Tunku Federal Yasama Konseyi tarafından kurulan FELDA'nın (Federal Arazi Geliştirme Otoritesi) ve RIDA (Kırsal ve Arazi Sınai Kalkınma Otoritesi) dahil olmak üzere diğer kırsal kalkınma projelerinin başarısızlıkları bazı örneklerdir, bkz. Gullick, *Malaysia*, s.245–246.
[28] Shome, *a.g.e.*, s.74.

Malaya'nın tesis edilmesinden sonraki ilk on yılda, sanayi stratejisi öncelikle kırsal-tarım sektörüne odaklanmış olsa da Tunku, ayrıca sosyal hizmetlere yüksek öncelik verdi ve genişleyen bir eğitim programını bir ulusal yatırım biçimi olarak değerlendirdi. Okul kaydı 1954'te 803.000'den 1960'da 1.272 milyona fırladı. Eğitim bütçesi, uzun yıllar boyunca toplam bütçenin yaklaşık %20'sini oluşturmuştu ve bu oran, dünyadaki en yüksek bütçelerden birisini teşkil etmekteydi. Bu süre zarfında İngilizce eğitim veren okullara kayıt 152.000 artarken Malay okullarındaki artış 125.000'di ve açıkça toplumda İngilizce eğitime bir yönelme mevcuttu.[29] Birinci Malaya Planı'nda (1956–60), tarım ve kırsal kalkınma, bütçenin %23'ünü oluştururken, endüstriyel kalkınma yalnızca %1,3 oranındaydı. İkinci Malaya Planı'nda (1961–70) ve Birinci Malezya Planı'nda (1966–70) endüstriyel kalkınma Ulusal Bütçenin sırasıyla %2,5 ve %3,3'ünü teşkil etti.[30] Malay kırsalında istihdamın temel dayanağı olan pirinç ekiminden ise Malaylar, küçük kauçuk çiftçilerindekine kıyasla önemli ölçüde daha az gelir elde etmekteydiler.[31]

Pirinç hasadının zahmetli doğası nedeniyle (her başak küçük bir bıçakla ve elle ayrı ayrı kesilmekteydi), bir aile iki ayda beş dönümden fazla ekemezdi. Kırsal yoksulluk, arazi kirası, gübre, manda ve bir sonraki hasada kadar geçim için mevsimlik kredilerin geri ödenmesinde üstlenilen yüksek borçta birleştiğinde, tarımın gelişememesi yaygın ve öncelikli bir sorun teşkil ediyordu. FAMA (Federal Tarımsal Pazarlama Otoritesi) kapsamında kooperatiflerin kurulmasıyla sorunların çoğu hafifletildi. Ticari ve endüstriyel sektör gelişimine tarım sektöründen oldukça farklı bir şekilde yaklaşıldı. Hükümet, kentsel ticari ve endüstriyel gelişmede özel sektör yatırımına güveniyordu. Hükümet, sübvansiyonlar ve vergi

[29] Gullick, *Malaysia*, s.286.
[30] Alasdair Bowie, *Crossing the Industrial Divide: State, Society and the Politics of Economic Transformation in Malaysia,* (New York, Columbia University Press, 1991), s.69.
[31] Gullick, *Malaysia,* s.230-248.

indirimleri şeklinde özel yatırımlar için uygun bir yatırım ortamı meydana getirmeye de çalışmıştır.[32]

Serbest girişim taahhüdü, 1958'de yeni endüstriler için %40 vergi muafiyeti sağlayan Pioneer Industries Ordinance'ın (PIO) kabul edilmesine ve 1960'da endüstriyel girişimleri finanse etmek için Malaya Sınai Kalkınma Finansmanı'nın (MIDF) kurulmasına yol açtı. Ayrıca, yeni endüstrileri ithalattan korumak için yeni tarifeler getirildi. Tunku hükümeti, maksimum girişimci özgürlüğü teşvik etti, ancak Malayların Malay olmayanlarla ekonomik eşitlik için artan talepleri konusunda Malay'ın MIDF'ye katılımını kolaylaştırmak için müdahalede bulundu. Bununla birlikte, Malay katılımı dolaylı da olsa aktif olarak devam etmekteydi. Sadece bumiputraların uygun olduğu lisans gereklilikleri sayesinde birçok Çinli yatırımcı, endüstriyel işletmelerinde, genellikle orta sınıf seçkinler olan Malay ortaklarını benimsemişti. Hükümet müdahalesi talep edildiğinde Tunku, Malaylara laissez-faire ekonomisine[33] olan bağlılığını ifade etmişti. İş dünyası Tunku'yu müdahaleci olmayan duruşundan dolayı takdir ederken, Malaylar tarafından Malay endişelerini gidermek için hiçbir şey yapmamakla itham edilmeye başlandı.[34] Örneğin, 1960'ların başında, zamanın Tarım ve Kooperatifler Bakanı Abdül Aziz Ishak'ın, Çinlilere ait pirinç değirmenlerini keyfi olarak Malayların egemen olduğu kırsal kooperatiflere devretme girişimi, ittifak için son derece olumsuz bir durum oluşturdu ve normal şartlar altında bağışlayıcı olan Tunku'yu, Abdül Aziz Ishak'ı 'anayasaya aykırı uygulamalar' yapmak nedeniyle görevden almaya kadar götürdü.[35] Çinli değirmencilerin övgüsünü haklı olarak kazanan bu duruma karşın

[32] Shome, *a.g.e.*, s.75.

[33] Laissez faire, sadece mülkiyet haklarını korumayı amaçlayan yeterli düzenlemelerin bulunduğu bir ekonomik ortamda, özel taraflar arasındaki alım satım işlemlerinin müdahaleci hükûmet kısıtlamaları, tarifeler ve sübvansiyonlardan arındırılmasını ifade etmektedir. Bkz. Toufick K. Gaspard, *A Political Economy of Lebanon 1948–2002: The Limits of Laissez-faire*, (Boston, Brill, 2004), s.2-3.

[34] Shome, *a.g.e.*, s.75.

[35] Bowie, *Crossing the Industrial Divide: State, Society and the Politics of Economic Transformation in Malaysia*, s.75.

Tunku'yu, Malay memnuniyetsizliğinin rahatsız edici bu sorununu düzeltmeye de sevk etmedi. Olay aynı zamanda Aziz'in pirinç fabrikalarını ele geçirmesini, hükümetteki Çin-Malay ittifakı için üst düzey bir Malay bakanı tarafından pervasız bir saygısızlık olarak gören MCA destekçileri içinde de huzursuzluk meydana getirmişti. Kaçınılmaz olarak, hükümet Malay hoşnutsuzluğuna boyun eğmek zorunda kaldı. Buna karşın 1950'de kurulan eskimiş RIDA'yı yeniden canlandırdı ve birleştirdi. Yeni örgüt, MARA (Majlis Amanah Rakyat) veya Yerli Halklar için Güven Konseyi, bumiputra işletmeleri için daha fazla müdahaleci imtiyazlı önlemler başlattı. Ancak bu planlar, müdahaleci politikaların serbest girişimi baltalayacağından ve daha uygun yatırımcılar için kaynakları sınırlayacağından korkan iş dünyasının tepkisi nedeniyle tam olarak ilerleme kaydedemedi.[36] Ancak Malaylar, bu tür endişelerin yalnızca yeni girişimcilerin girişini değil, aynı zamanda Malaylar için fırsatları da engelleyen korumacı tutumlardan kaynaklandığını iddia etmeye başladılar ve hoşnutsuzluk giderek arttı. Bu ve ileride yaşanacak tüm gerginlikler, 13 Mayıs 1969 isyanlarından önce Tunku liderliğini ciddi şekilde test etmekle kalmayıp, aynı zamanda ekonominin yönünü de olumsuz etkileyen bir ortam meydana getirdi.[37] 13 Mayıs isyanı ve gelişimi ileride detaylandırılacaktır.

3.2. Malaya'dan Malezya'ya

Tunku Abdul Rahman, Singapur'daki Hotel Adelphi'de Güneydoğu Asya Yabancı Muhabirler Derneği tarafından düzenlenen bir organizasyonda Malezya'nın kurulacağını duyurmuştu.[38] Tunku Abdul Rahman, Malezya düşüncesini ilk olarak 27 Mayıs 1961'de önermişti ve Singapur, Kuzey Borneo, Brunei ve Sarawak'ı

[36] *A.g.e.*, s.71.
[37] Shome, *a.g.e.*, s.76.
[38] Mohamed Noordin Sopiee, *From Malayan Union to Singapore Separation: Political Unification in the Malaysia Region, 1945-1965*, (KL, Penerbit Universiti Malaya, 1976), s.126-9. Ramlah Adam, *Biografi Politik Tunku Abdul Rahman Putra*, (KL, Dewan Bahasa dan Pustaka, 2004), s.316.

Malezya'ya katılmaya davet etmişti. Ayrıca Tunku, Malezya'yı kurma fikrinin kendisine ait olduğunu belirtmişti. Bu durum Lord Selkirk tarafından 'sağlam ve uzun vadeli bir plan' olarak değerlendirilmiş ve buna ek olarak 'bu fikri Tunku'ya kimsenin önermediğini' de ifade etmiştir.[39] Bununla birlikte Ramlah Adam, Malezya'yı kurma fikrinin Tunku'dan gelmediğini belirtmektedir. Malezya'yı kurma fikrinin, 1940'larda ortaya atıldığı değerlendirilmektedir. Ülkenin daha büyük bir alan ile birleşmesi Malay Yarımadası ile Malay Raya adıyla bilinen Endonezya arasında gerçekleşmesi hedeflenmişti. İki ülkeyi birleştirme çabası, İbrahim Yaacob'un çabalarından da kaynaklanmaktaydı. Yaacob'un esasında ilk olarak stratejisi, Japonlardan bağımsızlık kazanmak ve ardından Endonezya'ya katılmaktı.[40] Yaacob'un düşünceleri, Malayları siyasi bir teşkilat haline getirebilmek için Japonlar tarafından da desteklenmişti.[41] Endonezya'nın bölgesel liderliği ile Malaya, Endonezya Raya'nın bir parçası olarak görülmekteydi.[42] Malay Raya veya Endonezya Raya fikri, 1930'larda Singapur'da Malaya Yayınevi tarafından yayınlanan *Kitab Sejarah Alam Melayu* başlıklı kitaplar aracılığıyla Abdul Hadi Hassan tarafından formüle edilen bir kavramla tetiklendi. Abdul Hadi'nin fikirleri İbrahim Yaacob'u ve ayrıca Harun Mohd Amin ve Buyung Adil'in fikirlerini ve konuşmalarını da etkilemişti. Malezya'nın kuruluşuna dair ilk öneri, 1887'de Lord Brassey tarafından yapılmıştı. İngilizler ayrıca 1888'de Kabine'de Malezya'yı kurma fikrini gündeme getirdi ve 1932'de tekrar konu tartışıldı.[43] Milne, 1894'te İngiliz Borneo Şirketi'nin direktörü Lord Brassey'in İngiliz hükümetinden İngiliz kolonilerini büyük bir koloni olarak birleştirmesini istediğini, ancak bu önerisinin İngiliz hükümeti

[39] Tunku Abdul Rahman, *Looking Back: Monday Musings and Memories*, s.85.
[40] Adam, *Biografi Politik Tunku Abdul Rahman Putra*, s.49-52.
[41] Kunaseelan Muniandy, H*ubungan Malaysia Indonesia 1957-1970*, (KL, Dewan Bahasa dan Pustaka, 1996), s.38.
[42] Adam, *Biografi Politik Tunku Abdul Rahman Putra*, s.49. Mohd Noor Yezid, *Politik Antarabangsa Asia Pasifik*, (KL, Utusan Publications and Distributors Sdn Bhd, 2000), s.86.
[43] Mohamed Noordin Sopiee, *From Malayan Union to Singapore Separation, 1945-1965*, s.131.

tarafından reddedildiğini belirtmektedir.[44] 1947'den beri zaten Singapur, Malezya'yı kurma fikrini her fırsatta desteklemekteydi.

Malezya'nın adı, UMNO'dan Onn Jaafar'ın önerisiydi.[45] Bağımsızlığa kavuşmadan önce UMNO'dan Reid Komisyonu'na Malezya adının Malaya'ya verilmesi yönünde bir öneri geldi. Teklif MCA tarafından onaylanmadı ve Malaya adının korunması sağlandı. Ayrıca bu öneri, yetkilerinin dışında olduğu için Reid Komisyonu'nun dikkatini de çekmedi.[46] Tunku'nun önerisi ise İngilizler tarafından desteklenmekteydi.[47] Malezya'nın kurulması meselesi, İngilizler tarafından iki hafta boyunca görüşüldü ve tartışıldı. Bununla birlikte teklif üzerinde anlaşmaya varıldı. Daha sonra Parlamento'ya tartışılmak üzere gönderildi. Parlamentoda hazırlanan yasa tasarısı, Temmuz 1963'te herhangi bir itiraz olmaksızın kabul edildi ve onaylanması bir yıl sürdü.[48] James P. Ongkili, Malezya'nın önerilen kuruluşunun yapıcı bir fikir olduğunu ve en önemli faktörün ise büyük bir bütünlüğe dahil olmak için doğru zamanda adımların atıldığını savunmuştur.[49] Malezya'nın kurulması, dolaylı olarak Singapur, Sarawak, Kuzey Borneo ve Brunei'yi İngilizlerin elinden kurtarmak ve bağımsızlıklarını kazanmaları anlamına da geliyordu. Bununla birlikte Malaya'da bulunan diğer devletlerle aynı haklara sahip olacaklardı.[50] Ancak bu çaba ve girişimler Singapur, Sarawak, Kuzey

[44] Milne, *Government and Politics in Malaysia*, s.62.
[45] Adam, *Biografi Politik Tunku Abdul Rahman Putra*, s.319-320.
[46] Joseph M. Fernando, "British Attitude Towards Malayan Independence, 1945- 1957", *Sejarah Pembinaan Negara Bangsa*, ed. Mohamad Redzuan Othman, (KL, Penerbit Universiti Malaya, 2005), s.208-9.
[47] Tunku Abdul Rahman, *Political Awakening*, (KL, Pelanduk Publications, 1986) s.75. Mubin Sheppard, *Tunku: A Pictorial Biography, 1957-1958*, (Petaling Jaya, Pelanduk Publications, 1987), s.58.
[48] Sheppard, *Tunku: A Pictorial Biography*, s. 58.
[49] James P. Ongkili, *Nation Building in Malaysia, 1946-1974*, (Singapore, Oxford University Press, 1985), s.51.
[50] Mohamad Ghazali Shafie, *Malaysia: International Relations* (KL, Creative Enterprises, 1982), s.23.

Borneo ve Brunei tarafından da talep edilmeliydi. Ayrıca yöre halkının görüş ve düşünceleri de dikkate alınması gereken bir diğer faktördü.[51]

3.3. Cobbolt Komisyonu

Öncelikle, Malezya'nın kuruluşunu desteklemek için Malaya, Singapur, Sabah ve Sarawak temsilcilerinden oluşan Malezya Dayanışma ve Danışma Komitesi (MSCC) olarak bilinen bir heyet tesis edildi. MSCC Toplantıları Ağustos 1961 ile Şubat 1962 arasında Jesselton, Kuching, Kuala Lumpur ve Singapur'da yapıldı.[52] MSCC'nin tesisinden sonra, Ocak 1962'de Cobbold Komisyonu olarak isimlendirilen bağımsız bir komisyon kuruldu.[53] Cobbold Komisyonu'nun amacı, Sarawak ve Sabah halkının Malezya'ya katılma isteklerini destekleyip desteklemediklerini ve isteklerini formüle etmekti.[54] Cobbold Komisyonu, 19 Şubat 1962'den 17 Nisan 1962'ye kadar çalıştı. Komisyon, her iki eyalette dört bin kişiyle görüştü ve Şehir Kurulu, işçi sendikaları, politikacılar, dini temsilciler, yöneticiler ve benzer kişilerden 2200 yazılı teklif aldı.[55] Singapur'da ise Malezya'nın tescili önerisini desteklemek için bir anket düzenlediler.[56] Brunei'de ise karar Brunei Sultan'ının rızasına bağlı olduğu için herhangi bir anket düzenlenmedi.[57] Tunku, Singapur, Sarawak ve Sabah'tan onay aldıktan sonra Londra'ya gitti. 8 Temmuz 1963'te Tunku ve İngiliz temsilciler ile Singapur, Sarawak ve Sabah'tan temsilciler Malezya'yı kurmak için bir anlaşma

[51] Malaysia's Official Book, 1963/64, s.31.
[52] James Chin, "Malaysiakini.com and Its Impact on Journalism and Politics in Malaysia", *Asia.com*, ed. K. C. Ho, Randy Kluver, C.C. Yang, (London, Routledge, 2003), s.33.
[53] Shafie, *Malaysia: International Relations*, s.25. Tunku Abdul Rahman, *Looking Back: Monday Musings and Memories*s, s.107.
[54] Zainuddin Maidin, *Wira tak Didendang*, (KL, Utusan Publishers and Distributors, 2004), s.57.
[55] Malaysia Offical Book, 1984, s.15-16.
[56] Arkib Negara Malaysia, *Ucapan-ucapan Tun Haji Abdul Razak bin Hussein 1963*, (KL, Diterbitkan oleh Arkib Negara Malaysia dengan kerjasama Jabatan Perdana Menteri, 1975), s.127.
[57] Nik Anuar Nik Mahmud, *Sejarah Perjuangan Melayu Patani*, (Bangi, Penerbit University Kebangsaan Malaysia, 1999), s.22-30.

imzaladılar.[58] Cobbold Komisyonu'nun önerilerinin çoğu dikkate alınarak, Malezya'nın kuruluşunun 31 Ağustos 1963'te gerçekleştirilebileceğine dair İngilizler ve Malaya hükümeti arasında bir anlaşma kabul edildi.[59]

Resim 12: Lord Lansdowne

Cobbold Komisyonu, Malezya'nın kurulmasından taviz vermemeleri için Sabah ve Sarawak halkının hak ve çıkarlarının güvence altına alınmasından sorumlu olacak bir Hükümetlerarası Komite kurulmasını da önerdi. Bu komite, Ağustos 1962'de kuruldu ve Landsdowne Komitesi olarak da adlandırıldı.[60] Başında Lord Lansdowne'un olduğu Hükümetler Arası Komite (IGC) 1 Ağustos 1962'de tesis edildi. Bu şekilde komite, Malezya'nın oluşumu konusunda bir anlaşma taslağı hazırladı. IGC'ye Sabah ve Sarawak'a koruma ve özel çıkarlar sağlayarak eksiksiz bir anayasa hazırlama sorumluluğu da verildi. Mohd Noor Abdullah'a göre, 12 Eylül 1962'de Sabah Devlet Yasama Konseyi, Malezya'nın kurulmasına ilişkin kararın 31 Ağustos 1963'te Sabah devletinin haklarına özel koşullar ve güvencelerle kabul edilmesi için bir önergeyi onayladı. Önergede ayrıca, Sabah'tan IGC'de yer alacak temsilciler de belirlendi. Benzer bir adım Sarawak tarafından 26 Eylül 1962'de atıldı. IGC, 12 alt komite toplantısı dâhil olmak üzere 24 toplantı yaptı ve son toplantı 20 Aralık 1962'de Kuala Lumpur'da yapıldı. Şubat 1963'te IGC'nin nihai raporunda, Sabah ve Sarawak üzerindeki hakların garanti altına alınması ve korunması hakkındaki tüm hususlar dikkate alınarak tamamlandı. 8 Mart 1963'te Sarawak Devlet Konseyi, IGC raporunda yer alan tavsiyeleri kabul etti ve Kuzey Borneo Eyalet Yasama Konseyi de 13 Mart 1963'te benzer

[58] Arkib Negara Malaysia, *Ucapan-ucapan Tun Haji Abdul Razak bin Hussein 1963*,(1975), s.125.
[59] Malaysia Offical Book, (1984) s.125.
[60] Mohd Nor Abdullah, *Kemasukan Sabah dan Sarawak ke dalam Persekutuan Malaysia*, (KL, Dewan Bahasa dan Pustaka, 1979), s.74.

bir karar aldı. IGC'nin kuruluş amacı Sabah ve Sarawak'ın Malezya'nın kuruluşuna katılımıyla ilgili anayasal hükümleri incelemekti. Bu durum, hükümetler arasında anlayış meydana getirmeyi amaçlamış,[61] Sabah ve Sarawak'ın hak ve çıkarlarını desteklemeyi hedeflemiştir. Singapur için ise Singapur halkının görüşlerini araştırmak için bir referandum düzenlenmesi ve bunun sonucunda Singapur halkının Malezya'ya katılması kabul edilmiştir.

Bir başka açıdan değerlendirilecek olursa, Malezya'nın tesis edilmesi sürecine İngilizler itiraz etmediler. Çünkü İngiltere'nin dekolonizasyon sürecine odaklanan dış politikasıyla uyumluydu. Esasında bu süreç, önceleri İngilizlerin hâkimiyet kurdukları kolonilerinin toprak egemenliğinin, bağımsız olan Malezya'ya devredilmesi süreciydi.[62] İngilizler, Borneo'daki sömürge topraklarının bağımsızlığa hazır olmadığını düşünmekteydiler ve Britanya, bu eyaletlerin kademeli bir güç kayması olmaksızın Malezya'ya katılma istekliliği konusunda da yine kararsızlık yaşamaktaydı. İngiltere, Malezya'yı kurma fikrini ideal değil, başarı getirebilecek bir olasılık olarak görmekteydi.[63] Malezya'nın kurulması, aynı zamanda Güneydoğu Asya'da, özellikle Singapur ve Sarawak'ta komünist nüfuzun etkisini ve genişlemesini engellemeye yönelik de bir girişimdi. Ayrıca, İngiltere'nin Singapur'daki askeri üssünün güvenliğini sağlamak gibi bir faydası olacağı da değerlendirilmekteydi. İngilizler, Güneydoğu Asya bölgesindeki gereksinimlerini düşman tehdidine, özellikle de komünist ilerlemeye karşı garanti altına almak ve savunmak için Singapur'da bir üsse ihtiyaç duyuyordu.[64]

[61] Mohd Salleh Abas, *Prinsip Perlembagaan dan Pemerintah Malaysia* (DPA, 1997), s.24.
[62] Milne, *Government and Politics in Malaysia*, s.76.
[63] Nik Anuar Nik Mahmud, *Sejarah Perjuangan Melayu Patani*, s.22.
[64] Ruhanas Harun, "Kerjasama dan konflik dalam hubungan Malaysia-Indonesia", *Malaysia's Foreign Relations: Issues and Challenges*, ed. Ruhanas Harun, (KL, Universiy Malaya Press, 2006), s.49-52.

İngilizler, bağımsızlıktan sonra Malaya ile olan ilişkilerini asla kesintiye uğratmadılar ve Malezya'nın karşılaşacağı herhangi bir sorunun ele alınmasında yardımcı olacaklarını iddia ettikleri için her zaman temsilcileriyle bölgede aktif bir şekilde faaliyetlerine devam ettiler. Zira, Malaya ve Güneydoğu Asya'daki etkilerini ve konumlarını korumaları gerekmekteydi. Kuzey Vietnam'dan Güney Vietnam'a hareket eden komünistlerin baskısı ve Endonezya, Singapur, Sarawak ve Kuzey Borneo'da varlık gösteren bazı komünist hareketler göz önüne alındığında, Malezya'yı kurma fikrini Tunku, 'Malezya, dünyanın bu bölgesinde komünizme karşı cesur bir demokrasi kalesi olacaktır' şeklinde ifade etmiştir. Malaya'daki İngiliz yatırımının değeri, İngiliz ekonomisinin gelişmesine katkıda bulunduğu için son derece kritikti. Malaya'nın sterlin bölgesi için bir kazanç olarak önemi, savaş sonrası yakın dönemde İngiliz hükümetinin politikalarında önemli bir rol oynamasından kaynaklanmaktaydı.[65] Malaya, İngiltere'den bağımsızlığını kazanmış olsa da bağımsızlıktan sonra dahi İngilizler bazı şirket ve ajansları kontrol etmeye devam etmiştir. Malaya'daki tüm maden tarama gemileri, büyük kauçuk çiftliklerinin dörtte üçü, palmiye plantasyonları, uluslararası ticaretin üçte ikisi ve yeni endüstrilerin çoğu, İngiliz yabancı mülkiyeti veya kontrolü altındaydı.[66] Zuraina Majid, Malezya ekonomisinin İngilizler tarafından kurulduğunu savunmaktadır. Malaya, bağımsızlığını kazanmasından sonra yarı kapitalist bir sermaye ekonomisini devralmıştı. Buna rağmen Malaya, ülke ekonomisine önemli bir katkı sağlayan kauçuk ve kalay cevheri olmak üzere iki ürünün ihracatına güvenmeye devam etmiştir. İngilizlerin kendileriyle birlikte senkronize çalışabilecek Malaya liderlerini destekleme stratejisi de onlara Malaya'daki etkilerini ve

[65] Joseph M. Fernando, "British Attitude Towards Malayan Independence, 1945-1957", *Sejarah Pembinaan Negara Bangsa*, ed. Mohamad Redzuan Othman, (KL, Penerbit Universiti Malaya, 2006), s.213.
[66] Pushpa Thambipillai & Johan Saravanamuttu, *ASEAN Negotiations: Two Insights*, (Singapore, Institute of Southeast Asian Studies, 1985), s.265.

ekonomik çıkarlarını nispeten uzun bir süre daha koruma avantajını vermiştir.[67]

İngilizlerin uyguladığı laissez-faire ekonomik sistemi, bu suretle Tunku tarafından takip edilmeye devam edildi. Bu durum, İngilizlerin Malaya ekonomisine karşı özellikle plantasyon ve madencilik alanında tesis ettikleri sistemin de geçerliliğini izah etmektedir. Tunku'nun ulusal ve ekonomik yönelimli müdahaleleri reddetmesi ve yabancı çıkarlarını, kendi devleti adına üstlenme girişiminde bulunmaması da İngiltere'nin Malaya ekonomisine olan hâkimiyetinin devam etmesine neden olan bir diğer ögeydi.

3.4. Ganyang Malaysia

Malezya'nın tesis edilmesini öncelikle Endonezya ve Filipinler protesto etmiştir. Bununla birlikte Malezya'yı kurma fikri Malaya içerisinde de bazı memnuniyetsizlikler meydana getirmiştir.[68] Bazı liderler, Ong Kee Hui, A.M. Azahari ve Donald Stephen gibi, Tunku'nun Temmuz 1961'de Jesselton'da Malezya'yı kurma önerisini görüşmek üzere bir toplantı düzenlemişlerdi. Toplantı sonucunda İngilizlere yönelik üç devleti temsil ettiklerine dair ortak bir bildiri yayınladılar. Sarawak, Sabah ve Brunei, Tunku'nun teklifini hemen kabul etmedi, buna karşın açık bir karşı çıkma da olmamıştır.[69]

Güneydoğu Asya'da bölgesel liderlik, Malezya'nın oluşumuna da bir engel teşkil etmekteydi.[70] Endonezyalı liderler, özellikle Güneydoğu Asya'daki meselelerde, Malezyalı liderlerin etkisinin daha az olduğu yönünde bir fikre sahiptiler. Endonezya bürokrasisi, Güneydoğu Asya bölgesel meselelerinin üzerinde daha fazla söz sahibi olduklarını düşünüyorlardı.[71] Endonezya, zengin

[67] Khadice Md. Halid, *Malaysia-Japan Relations: Explaining the root cause of the ProJapan Orientation of Malaysia in the post 1981 period*,(London, University of London, 2000), s.50-1.
[68] Adam, *Biografi Politik Tunku Abdul Rahman Putra*, s.354-363.
[69] Sarawak Tribune, 11 Temmuz 1961.
[70] Shariff Ahmad, *Tunku Abdul Rahman: Memoir Politik*, (KL, Pustaka Antara, 1991), s.56.
[71] *A.g.e.*, s.53.

kültürel mirası ve sömürgeciliğe karşı mücadelede kapsamlı deneyimleri nedeniyle Malaya halkı ile bir kardeş gibi olduklarını düşünmekteydi.[72] Tunku ve Sukarno'nun farklı görüşleri ve ideolojileri vardı. Tunku küçük görülmekteydi, zira Tunku'nun siyasi arenaya katılımı Sukarno'ya nazaran yavaştı. Sukarno, Tunku'nun kendisine kıyasla yeni bir politikacı olduğunu düşünmekteydi. Tunku'nun bilge ve gururlu olmayan, üstün fikirleri olmayan, sıradan bir lider olduğunu değerlendirmekteydi.[73] Endonezya bürokrasisi, Tunku'nun Malezya'yı kurma fikrini, Sukarno'nun Büyük Endonezya fikrini hayata geçirme girişimlerine engel olabileceğini düşünmekteydi.[74] Esasen iki liderin telkinleri farklıydı ve farklı dünya görüşüne sahip oldukları için aralarındaki kişilik çatışması nedeniyle gerilim de vardı.[75] Sukarno'ya göre 'Malezya, yeni sömürgeciliğin beyin ve çabalarının bir ürünüydü.'[76] Ayrıca Malezya'nın Endonezya'ya yakın konumunun Endonezya'nın güvenliğini tehdit edebileceğini düşünmekteydi.[77] Kauçuk ve kalay cevheri gibi hammaddelere sahip olan Malezya, eski sömürgecilerin yeni sömürgecilik anlayışlarının bir ürünüydü ve bu sömürgeci güçlerin ekonomik varlıklarını sömürmek için bir kaynak olabilirdi.[78] Sukarno'ya göre Malezya'nın teşkil edilmesindeki esas gaye, sömürgecilerin kalay, kauçuk ve petrolün güvenliğini koruma hedefiydi.[79] Bu nedenle Endonezya, Malezya'nın kuruluşunu kendi güvenliğini tehdit eden yeni sömürgeciliğin ve eski yerleşik güçlerin yeni bir biçimi olarak görmüştür.[80]

[72] Kunaseelan Muniandy, *Hubungan Malaysia Indonesia 1957*-1970, (KL, Dewan Bahasa dan Pustaka, 1996), s.53.
[73] Shariff Ahmad, *a.g.e.* , s.56.
[74] *A.g.e.*, s.53.
[75] Mohd Noor Yezid, *Politik Antarabangsa Asia Pasifik*, s.86.
[76] Harun, *Malaysia's Foreign Relations: Issues and Challenges*, s.57
[77] Mohd Noor Yezid, *Politik Antarabangsa Asia Pasifik*, s.86.
[78] Harun, *a.g.e.*, s.57.
[79] Muniandy, *Hubungan Malaysia Indonesia 1957-1970*, s.62.
[80] John O. Sutter, 1966:527- "Two Faces of Konfrontasi: 'Crush Malaysia' and the Gestapu", *Asian Survey*, 6/10, s. 523–4.

Endonezya, Malezya'nın kurulmasının Güneydoğu Asya'daki statükoyu değiştirebileceğini ve Güneydoğu Asya bölgesindeki istikrarı tehdit edebileceğini düşünmekteydi. Ghazali Shafie 'bu aklı başında insanlar, on milyon Malezyalı'nın kendisinden on kat büyük Endonezya'yı tehdit edebileceğini nasıl ciddi bir şekilde hayal edebilir'[81] ifadesini kullanmıştır. Sukarno'nun Malezya'nın kuruluşuna karşı kışkırtıcı eylemleri ve Malezya'nın yeni sömürgecilik biçiminde bir komplo çabası olarak etiketlenmesi, Malezya'nın oluşumunu engellemek için daha agresif davranmasına neden olmaya başlamıştı. Malezya bürokrasisi için ise Malezya'nın kurulması bir sömürgecilik aracı değil, Güneydoğu Asya bölgesinde sömürgeciliğin tamamen ortadan kaldırılmasını sağlayan bir yoldu.[82] Tun Abdul Razak'ın ifadeleriyle 'Singapur, Sabah ve Sarawak bölgelerini sömürgecilerin pençesinden kurtarmak ve böylece ulusların bağımsız hale gelmesi amacıyla Malezya tesis edilmişti'.[83] Sukarno ise uzun süredir siyasi arenada yer almaktaydı ve Endonezya'yı silahlı mücadele yoluyla Hollandalı sömürgecilerin elinden kurtarmadaki başarısı, onun vatansever ruhunu ve sömürgecilik karşıtlığını ateşlendirmişti.[84] Malaya'yı İngilizlerden müzakereler ve diplomasi yoluyla kurtaran Tunku'ya kıyasla Sukarno askeri bir kahramandı.[85] Tunku'nun bu diplomasideki başarısı Sukarno tarafından yanlış yorumlanmaktaydı ve Malezya'nın hala İngiltere'nin etkisinden kurtulamadığını düşünmekteydi. Gerçekten de Tunku'nun Malaya'yı kurtarmadaki başarısı, Endonezya'nın bağımsızlığını savaş yoluyla elde etmesine kıyasla, bir İngiliz hediyesi olduğunu iddia eden Sukarno tarafından reddedilmiştir. Sukarno, Endonezya'nın bağımsızlığından gurur duymaktaydı ve

[81] Shafie, *Ghazali Shafie's memoir on the formation of Malaysia,* (Bangi, Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia, 1998), s.29.
[82] Arkib Negara Malaysia, *Ucapan-ucapan Tun Haji Abdul Razak bin Hussein 1963,* (1975), s.208.
[83] *A.g.e.,* s.206.
[84] *A.g.e.,* s.43.
[85] Harun, *Malaysia's Foreign Relations: Issues and Challenges*, s.50.

'bağımsızlığımızı bu dünyada emsalsiz bir mücadeleyle kazandık' ifadelerini kullanıyordu.[86] Malezya'nın tesisi yolundan memnuniyetsizliğini dile getiren özellikle muhalefetten liderler ve bazı aydınlar da vardı. Bu kişiler, İngilizlerin Malaya üzerindeki kontrolünü bırakmak istemediğini değerlendirmekteydi. Bu kesim ise Tunku tarafından eleştirilmiş ve bu kişilerin konumlarını güçlendirmek istediklerinden şikâyet etmiştir.[87]

Dünyanın farklı ideolojik idealleri arasında çalkantıda olan dünyanın siyasi atmosferi içerisinde kapitalistler ve komünistler arasında ki mücadele, Malezya ile Endonezya arasında çatışmaya neden olduğu da değerlendirilebilir.[88] Malezya'nın elde ettiği bağımsızlık, Endonezya'dan farklıydı. Malezya, Malaya ve İngilizler arasındaki müzakereler yoluyla tesis edilmişti. Bu durum Malaya'nın hala İngilizlerle bağ kurmasına ve İngilizlerle diplomatik ilişkiler sürdürmesine de neden olmuştur. Bununla birlikte meselenin bir de ekonomik perspektifi bulunmaktadır. Endonezya ekonomide, Malaya ile rekabet etmek zorunda kalacağını anlamıştı. Özellikle Malaya'nın, ekonomik bir gerileme ile karşı karşıya olan Endonezya ile karşılaştırıldığında daha yüksek ekonomik büyüme potansiyeline sahip olduğu da değerlendirilmekteydi.[89] Bu durum da çatışmanın ortaya çıkmasına neden olan etkenler arasında değerlendirilmiştir.

Bu memnuniyetsizlik, Brunei'de meydana gelen bir isyanla A.M. Azahari tarafından tetiklenmiştir.[90] Azahari kendisini Kuzey Borneo olarak bilinen yeni bir ulusun lideri olarak ilan etmişti. Brunei'deki isyan sırasında kendisi Filipinler'in Manila kentindeydi ve Azahari'nin Endonezya tarafından Brunei'de isyan çıkarmak için talimat aldığı da değerlendirilmektedir.[91] Azahari, Kuzey Kalimantan

[86] *A.g.e*., s.75.
[87] Tunku Abdul Rahman, *a.g.e.*, s.10.
[88] Shafie, *Ghazali Shafie's Memoir on the Formation of Malaysia*, s.321.
[89] Arkib Negara Malaysia, *Ucapan-ucapan Tun Haji Abdul Razak bin Hussein 1963* (1975), s.210.
[90] Muniandy, *Hubungan Malaysia Indonesia 1957-1970*, s.147-152.
[91] Adam, *Biografi Politik Tunku Abdul Rahman Putra*, s.372-375.

Ulusal Ordusu (TNKU) olarak bilinen yeraltı ordusuna komuta etti ve 8 Aralık 1962'de Brunei hükümetine karşı bir isyan başlattı.[92] Azahari kendi ifadeleriyle: 'herhangi bir alternatifimiz yoktu, bizde saldırıya karar verdik' demiştir.[93] Azahari'nin bu isyanı, İngiliz birlikler, Malaya Polis Gücü ve Gurkha taburu[94] yardımıyla Brunei tarafından engellenmişti.[95]

Azahari isyanı gerçekleştiğinde İngilizler ve Malaya, isyan meselesini halletmek için müdahale etmiştir. 1957'de İngilizler ile Malaya Federasyonu arasında imzalanan Karşılıklı Savunma Anlaşması, Malaya'nın Brunei'nin İngilizlerle olan iç sorunlarının çözümüne müdahale etmesine resmi olarak izin vermiştir.[96] Azahari isyanı 16 Aralık 1962'de bastırıldı.[97] Azahari isyanının etkisi Malezya'nın, özellikle Brunei'nin kuruluşunda etkili olmuştur. Azahari'nin ayaklanması Kuzey Borneo ve Sarawak'a yayılmıştı, ancak İngilizler tarafından bu bölgelerden bertaraf edildi.[98] Endonezya zaten Malezya'nın kurulmasına açıkça karşı çıkmaktaydı. Esasen başlangıçta Endonezya, Malezya'nın teklifine karşı negatif bir tutum sergilemedi. Endonezya'nın başlangıçta önerilen Malezya kuruluşunu kabul edip itiraz etmemesinin nedeni ise Tunku'nun Batı'dan gelen etkisi ve desteğinin Sukarno tarafından Batı İrian sorununu çözmede yardımcı olabileceği ihtimaliydi.[99] Ancak durum Endonezya için değişmişti. 20 Ocak 1963'te Endonezya Dışişleri Bakanı Subandrio, Malezya'nın kurulmasına karşı bir protesto ilan etti. Sukarno ise

[92] Maidin, *Wira tak Didendang*, s.58.
[93] David Leake Jr., *Brunei-The Modern Southeast Asian Islamic Sultanate*, (North Caolina, Mc Farland & Company P., 1990), s.48-53.
[94] YEPalli bir halk kesimi.
[95] Maidin, *Wira tak Didendang*, s.58.
[96] Adam, *Biografi Politik Tunku Abdul Rahman Putra*, s.370.
[97] Tunku, *Looking Back: Monday Musings and Memories*, s.88.
[98] Tunku, *Political Awakening*, s.77.
[99] Muniandy, *Hubungan Malaysia Indonesia 1957-1970*, s.137.

Malezya ile bir çatışma başlatarak 'Ganyang Malaysia-Malezya'yı ez' sloganını başlattı.[100]

Sukarno, Malezya'nın bir İngiliz kuklası olduğunu ve bu birleşmenin Güneydoğu Asya'daki İngiliz egemenliğini daha da güçlendireceğini düşünmekteydi. Ayrıca bu ortaya çıkacak yeni devlet, Endonezya'nın bağımsızlığını tehdit etme potansiyeline de sahip olacaktı. Endonezya tarafı, savunmacı olan Malezya'ya nazaran daha agresif bir duruş sergilemekteydi. Malezya askeri birlikleri Endonezya'ya karşı saldırılarda bulunmadı. Sadece, Sabah ve Johor üzerinden Malezya'ya sızmaya çalışan Endonezya birliklerine karşı mevcut konumunu savundu. İngilizler Endonezya'yı Malezya'ya saldırmaması için de ayrıca uyardı, ancak Endonezya hükümeti bu uyarıları görmezden gelmiştir. Tunku ve İngilizler, Endonezya'nın protestolarına rağmen Malezya'nın kuruluşunu uygulamaya devam etmiştir. Bu şekilde Tunku'nun Malezya'yı kurma çabaları, açık bir şekilde İngilizlerden de destek görmüştür.[101]

Tunku durumu şu şekilde ifade etmiştir; '*İşler bizim için oldukça zor ve sıkıntılı görünüyordu. Buna karşın tüm tehditlere rağmen, planlandığı ve Singapur, Kuzey Borneo ve Sarawak'a söz verdiğim gibi Malezya ile ve Savunma Anlaşması imzaladığımız dost ülkeler ile devam etmeye kararlıydım. İngiltere, Avustralya ve Yeni Zelanda, eğer sözlü atışmalar bir silahlı mücadeleye dönüşürse bize yardım edeceklerdi. Her ikisiyle de mücadele etmek bizim kaderimiz gibi görünmekteydi*.'[102] Malezya'yı kurma çabalarında Tunku'nun, ülke içinden ve dışından kaynaklanan sorunların çözülmesinde önemli bir rol oynadığı değerlendirilse de İngilizlerin Tunku'ya yardımı son derece kilit bir unsur olmuştur.[103]

[100] Chairudin Nur & Ravico Ravico, "Ganyang Malaysia-Studi Historis Politik Luar Negeri Indonesia-Malaysia Tahun 1963-1966", *Danadyaksa Historica*, 1/1, (2021), s.32.
[101] Muniandy, *Hubungan Malaysia Indonesia 1957-1970*, s.139.
[102] Tunku, *Looking Back: Monday Musings and Memories*, s.94.
[103] Adam, *Biografi Politik Tunku Abdul Rahman Putra*, s. 325.

Esasında Endonezya bürokrasisi, sosyal komünist ideolojiden kapitalist demokrasinin ideallerine daha yatkın olacağını değerlendirdikleri Malezya'nın kurulmasına karşı çıkmışlardır. O dönem itibariyle Endonezya, Sovyetler Birliği ve Çin Halk Cumhuriyeti gibi komünist ülkelere daha bağımlıydı. Buna karşın Malaya'nın ise Batılı ülkelere, özellikle İngiltere ve ABD'ye daha bağımlı olduğu bilinmekteydi. Endonezya'nın bu politikasının yanında Filipinler, Kuzey Borneo'nun Filipinler'in bir parçası olduğunu iddia ederek Malezya'nın oluşumuna itiraz etti.[104] Bu şekilde 22 Haziran 1962 tarihinde Filipinler, Kuzey Borneo üzerinde hak iddialarını ilan etti.[105] Ancak Filipinler'in Kuzey Borneo'ya ilişkin iddiası herhangi bir askeri çatışmaya yol açmamıştır.

Tunku, Malezya'nın dış politikasını 'Malaya bağımsız bir ülke değildir. Biz anti-komünistiz ve Batı'yı destekliyoruz' şeklinde ifade etmişti.[106] Bu ise Tunku'nun, Malezya'nın dış politikasını belirli bir eksende takip etmesine yol açmıştır. Halefi olan Tun Abdul Razak ise Malezya'nın dış politikasındaki bu sorunları fark etmiş ve değiştirmeye çalışmıştır. Tun Abdul Razak, Malezya'nın dış politikasını 'Malezya'da bizler, bağımsız dış politikalarımızı ve tüm uluslarla dostane politikamızı izlemeye ve her şeyin bağımsız ölçümlerini yapmaya devam edeceğiz' ifadeleriyle değerlendirmiştir.[107]

3.5. Maphilindo Çabaları

1963 yılında ortaya çıkmış olan Maphilindo, Malaya, Endonezya ve Filipinler arasında, Malay milliyetçiliğine siyasi bir ifade vermek için tasarlanan serbest bir organizasyondu.[108] 1960'lara

[104] *A.g.e.*, s.377-378.
[105] Asiaweek, 22 Ocak 1988, s.9.
[106] Zainal Abidin Abdul Wahid, "Semangat Perjuangan Melayu", *Jebat: Malaysian Journal of History, Politics and Strategic Studies* (1978), s.1-9.
[107] Malaysia's Official Official Book, (1972-1974), s.79.
[108] Phillip Darby, "Stability Mechanisms in South-East Asia: Prospects for Regionalism", *International Affairs*, 49/1 (1973), s.31.

gelindiğinde Güneydoğu Asya ülkeleri arasında çeşitli ikili anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştı ve daha önce bölgesel çok taraflı bir çerçeve oluşturma girişimleri de bu anlaşmazlıklar nedeniyle başarısız olmaktan kurtulamamıştı. Bunlardan bir tanesi SEATO[109], diğeri ise 1961'de kurulan Güneydoğu Asya Birliği (ASA)[110] idi ve bu girişim, Filipinler'in Malezya federasyonuna katılan Sabah bölgesinde hak iddia etmesi sebebiyle çalışamaz hale geldi. Güneydoğu Asya ülkeleri için, SEATO ve ASA'nın başarısızlığı olumsuz deneyimlerdi.[111] Maphilindo, üç ülke isminin ilk hecelerinden -Malaya'dan 'Ma', Filipinler'den 'Phil' ve Endonezya'dan 'Indo' hecelerinin bir araya getirilmesi ile isimlendirilmişti. İstişare anlamına gelen *Mushwara* kelimesi Maphilindo'ya eklendi ve karşılıklı istişarelerde bulunmak üzere üç ülkenin küçük bir sekreteryasının olması öngörüldü. Maphilindo esasında Filipinler devlet başkanı Macapagal'ın bir projesi olarak düşünülmüştü.[112]

20 Kasım 1961 tarihinde, Tunku Abdul Rahman'ın daha büyük bir siyasi oluşum ve federasyon çağrısından altı ay sonra, Endonezya Dışişleri Bakanı Subandrio, Birleşmiş Milletler'de bu konuya değindi. Subandrio, Malaya'nın üç İngiliz sömürge kolonisiyle birleşme niyetlerini anlattıkları zaman, onlara hiçbir itirazlarının olmadığını ve bu birleşme ile başarıya ulaşmalarını istediklerini, böylece bölge insanının barış ve özgürlük içinde daha iyi şartlarda yaşamasının mümkün olabileceği belirtmişti.[113] 1962 tarihine gelindiğinde ise Kuzey Borneo'da bulunan Sabah ve Sarawak halklarının, Malaya, Brunei, Singapur, Sabah ve Sarawak'tan oluşacak olan Malezya Federasyonu önerisini destekleyip desteklemediklerini belirlemek için kurulmuş soruşturma komisyonu

[109] Güneydoğu Asya Antlaşması Teşkilatı. Southeast Asia Treaty Organization.
[110] Association of Southeast Asia.
[111] Hiro Katsumata, "Reconstruction of Diplomatic Norms in Southeast Asia: The Case for Strict Adherence to the 'ASEAN Way", *Contemporary Southeast Asia*, 25/1 (2003), s.114-5.
[112] M.B. Khalid, "Whither Maphilindo Mushwara?" *Pakistan Horizon*, 18/2 (1965), s.152.
[113] Alastair M. Taylor, "Malaysia, Indonesia and Maphilindo", *International Journal: Canada's Journal of Global Policy Analysis*, 19/2, (1964), s.161.

olan Cobbald Komisyonu,[114] bu kolonilerin görüşlerini gözden geçirmiş ve önemli bir çoğunluğun Malezya Federasyonu ile birleşmek istediği şeklinde bir rapor yayınlamıştı.[115] Komisyonun kurulduğu senenin son aylarında, kendisini Kuzey Kalimantan Ordusu[116] olarak adlandıran bir grup ortaya çıktı. Azahari liderliğinde 8 Aralık 1962'de ilan edilen Negara Kalimantan Utara, yeni bir devlet kurma amacında olduğunu belirterek, bölgesel bir isyan başlattı. Endişeye kapılan Brunei Sultanı, İngilizlerden yardım istedi ve isyan hızlı bir şekilde bastırıldı. Tunku Abdul Rahman, Azahari isyanının, Sultanı kaçırmayı ve onu üç bölgenin bağımsızlığını ilan etmeye zorlamayı amaçlayan bir isyan olduğunu ve bu isyanın Endonezya topraklarında gizlice hazırlandığını iddia ederek Endonezya'yı suçladı. Ancak Cakarta yönetimi, tüm bu iddiaların asılsız olduğunu belirterek suçlamaları reddetti. Bu sebeple iki devlet arasında gerginleşen ilişkiler, Malezya'nın oluşumuna karşı resmi Endonezya düşmanlığı şekline dönüştü ve bu düşmanlık 1963 tarihine gelindiğinde daha da görünür hale geldi. Endonezya tarafından Malezya Federasyonu projesi kurnazca tasarlanmış bir proje olarak yaftalandı. Endonezya yönetimine göre bu proje İngiliz sömürgeciliğinin bölgedeki devamına yönelik ciddi bir olanak sağlamaktaydı ve yanlış bir şekilde cömertçe kolonilerden çekilme süreci olarak adlandırılıyordu.[117]

Tüm gelişmelere rağmen Sukarno, diplomatik çözüm kapısını tamamen kapatmadı. Bu nedenle, ikinci bir Birleşmiş Milletler anketinin bulgularını kabul etmeye hazır olduğunu, Kuzey Kalimantan (Borneo) halkının, Genel Kurul'un 1514 sayılı kararını referans

[114] İngiltere Merkez Bankası Başkanı Lord Cobbold (Komisyon Başkanı), Wong Pow Nee (Penang Şefi), Gazali Şerif (Dışişleri Bakanlığı Daimî Sekreteri), Anthony Abell (Sarawak eski Valisi), David Watherston (Malaya eski sekreteri).

[115] Nicholas J. White, *British Business in Postcolonial Malaysia, 1957–70, 'Neo-colonialism' or 'disengagement'?* (New York, Routledge Curzon, 2004), s.32.

[116] North Kalimantan Communist Party.

[117] White, *British Business in Postcolonial Malaysia, 1957–70. 'Neo-colonialism' or 'disengagement'?* s. 47.

almasını sağlamak amacıyla, bölge halkının Malezya'nın oluşumunu destekleyip desteklemediğine karar verebileceğini belirtti. Ona göre bölge halkı kendi kaderini tayin edebilirdi. Alternatif olarak, her biri Maphilindo ülkesinden (Endonezya, Filipinler ve Malaya) seçilen ve biri Japonya'dan olan dört kişiden oluşan bir Afro-Asya ekibinin bulgularını da kabul edeceğini ifade etti.[118]

14 Eylül 1963'te kamuoyuna açıklanan ve iki gün sonra, Birleşmiş Milletler'in 111'inci Üyesi olarak kabul edilen Malezya Federasyonu'nun ilanı Sukrano'nun sonuçlardan memnun olmamasına neden oldu. Ayrıca İngiliz hükümetinin, sadece dört gözlemci ve bir büro asistanının gönderilmesine izin vermesi, Endonezya ve Filipinler'in şikâyetlerine neden oldu. Bu itirazlara karşı BM Genel Sekreteri U-Thant, gözlemcilerin bütün soruşturma süresi zarfında bölgede bulunamadığı için üzüntülü olduğunu belirtti. Ancak görev süreci boyunca gözlemci ekiplerin her mülakatı, teyp kayıtları da dâhil olmak üzere, tüm gerekli işlemleri yerine getirdiğini belirtti. Bununla birlikte, görevli heyet hala bölgede çalışmalarını sürdürürken Malay hükümeti (Birleşik Krallık, Singapur, Sabah ve Sarawak Hükümetleri ile birlikte) Federasyonun 16 Eylül 1963 tarihinde ilan edileceğini açıklamasına karşı da Sukarno yönetimi itiraz etti. Endonezya'ya göre, bu durumun bu şekilde oldubittiye getirilmesi, bölgedeki heyetin bulgularından bağımsız bir şekilde ortaya çıkacak olan kararın uygulanması anlamına geliyordu.[119]

15 Ekim 1963 tarihinde Sukarno, bölgeye gönderilen heyetlerin ve görevin dürüstlüğüyle ilgili şüphelerinin olduğunu dile getirdi ve Manila zirve toplantısında[120] alınan kararlara uyulmadığını,

[118] Alastair Taylor, "Sukarno: First United Nations Drop-Out", *International Journal*, 20/2 (1965), s.209-10.
[119] United Nations, "Malaysia Mission 1963", *United Nations Review*, 10/9 (1963), s.11-5.
[120] 7-11 Haziran 1963 tarihlerinde Manila'da yapılan toplantının ardından, Malaya, Endonezya ve Filipinler tarafından 31 Temmuz 1963'te imzalanan anlaşmadır. Frances L. Starner, "Malaysia's First Year", *Asian Survey*, 5/2 (1964), s.114.

sonuçları kabul etmek zorunda olmadıklarını belirtmişti.[121] Sukarno'ya göre Endonezya, bu yeni tesis edilen Malezya'yı sonuna kadar ezecekti. Çünkü bu yeni bir neo-sömürgecilik biçimiydi. Dahası, bölge halklarının, BM anket ekibinin kullandığı kirli numaralara maruz kaldığını belirtti. Ayrıca Endonezya Genelkurmay Başkanlığı, yeni Federasyonun bölgedeki güvenliği tehlikeye sokacak kalıcı bir askeri güç üssü haline getirileceğini belirterek, Endonezya dışında olduğu kadar iç düşmanların da millete zarar vermek için her fırsatı değerlendireceği konusunda uyarılarda bulundu. Buna ek olarak Endonezya Dışişleri Bakanı Subandrio, İngiliz yapımı Malezya oluşumunun, 1958'de Endonezya'nın merkezi hükümetine karşı Sumatra'da kurulan yıkıcı bir hükümet olan ve bölgeye geniş çaplı zarar veren PRRI[122] isyanının Sumatra'yı Malaya'ya eklemeyi başaramadığını, yeni Federasyonun bunu başarma amacında olduğunu, Endonezya topraklarının ilgi alanı olduğunu iddia etmişti.[123]

Tüm bu ifadeler değerlendirildiğinde, Endonezya hükümetinin amacı açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Endonezya, Malezya girişimini kirli bir plan olarak değerlendirmiştir. Bu sayede sömürgeciler bölgede kalmaya devam edecek, daha önceden de yaptıkları gibi bölge ülkelerini teker teker ele geçirmeye çalışacaklardı.[124] Endonezya, BM Genel Sekreterini kişisel olarak eleştirmekten dikkatli bir şekilde kaçınmakta ve BM'in bölgeye gönderdiği ekipleri itibarsızlaştırmaya çalışmaktaydı. Bu şekilde sonuçların Malezya lehine kabul edilmesi ile birlikte, diğer üyeler tarafından da hemen kabul edildiğini göstererek halkın kararının hiçe sayıldığını vurguluyordu. BM'yi, bu sayede direk olarak karşısına

[121] Adrian Vickers, *Komünistlerden İslamcılara, Bir 20. Yüzyıl Tarihi: Endonezya,* trc. Attila Tuygan, (İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2013) s.218-9.
[122] Pemerintah Revolusioner Republik Indonesia- Endonezya Cumhuriyeti Devrimci Hükümeti.
[123] Taylor, *Malaysia, Indonesia and Maphilindo,* s.155-171.
[124] Süleyman Temiz, "Maphilindo: Malezya, Filipinler ve Endonezya Arasında Pan-Malayizm Temelli Güneydoğu Asya Teşkilatı ve Güneydoğu Asya Bölgeselciliğine Etkisi", *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3/2 (2019), s.236.

almamaya çalışmıştır. Endonezya, Malezya'yı Büyük Britanya'nın neo-emperyalist bir üssü olarak tasvir ederek ve suni bir şekilde ortaya çıkarıldığını, yapaylığını daha da çarpıcı hale getirmek amacında olduğunu ısrarla vurguladı. Endonezya, bu süreci ancak çatışma stratejisi ile lehine döndürebileceği izlenimini oluşturmaya gayret etmiştir. Bu sayede, yeni Federasyon için endişelerini devam ettirerek tavır alacağını bir nevi ilan etmiş oldu.[125]

Bu noktada, kendi geleceğini belirleme ilkesinin büyük savunucularından biri olan Sukarno'nun politik ikilemine de vurgu yapılmalıdır. O döneme kadar Endonezya tarafından kınanmamış olan Britanya'nın Borneo bölgesinde uyguladığı eski sömürgecilik sistemi, Endonezya'ya göre daha az tehditkâr görünmekteyken, bağımsız Malezya girişimi ise Endonezya'yı son derece kaygılandırmıştı. Bu şekilde batı yandaşı ve kuklası olacak bir Federasyon tesis edilmesi meselesi ele alındığında, diğer bölge ülkelerine nazaran yalnızca komşusu olan Endonezya'yı olumsuz yönde etkilemişti.[126]

Maphilindo, bölgeselcilik manasında potansiyel olarak yapıcı bir adım gibi görünmekteydi. Çünkü geçmişte Sukarno, bölgesel oluşumlara katılmama gibi bir politika takip etmişti. Sukarno, Endonezya'nın yalnızca daha geniş bir Afro-Asya bloğunda veya diğer uçta çalışmasını, Endonezya'nın Asya'daki politikalarının yalnızca ikili ilişkiler çerçevesinde gelişmesi gerektiğini düşünüyordu. Bunun aksine Maphilindo, Endonezya'nın kurucu devlet olması hasebiyle, daha bütünleyici Asya politikalarına katılma konusunda istekli olduğunu iddia etmekteydi.[127] Sukarno, Çin'in anakara üzerinde tartışmasız hegemonya kazanacağını düşünmekteydi. Ama aynı zamanda SEATO vasıtasıyla mevcut batı etkisinin geri çekilmesinden, ortaya çıkacak güç boşluğunu doldurma

[125] Taylor, *Malaysia, Indonesia and Maphilindo*, s.155-171.
[126] Temiz, *Maphilindo: Malezya, Filipinler ve Endonezya Arasında Pan-Malayizm Temelli Güneydoğu Asya Teşkilatı ve Güneydoğu Asya Bölgeselciliğine Etkisi*, s.237.
[127] Bernard K. Gordon, "The Potential for Indonesian Expansionism", *Pacific Affairs*, 36/4 (1963), s.391.

konusunda, Çin'in bölgede Endonezya'nın hareket özgürlüğü ve siyasi hırsları için tehlikeli olabileceğini düşünmekteydi. Bu nedenle Sukarno'nun, Malay kökenli üç ülke olan Filipinler, Malaya ve Endonezya'yı birleştiren kurumsallaşmış ve silahlı Maphilindo vasıtasıyla, bu muhtemel tehdide karşı etkili bir denge oluşturmaya çalıştığı da öne sürülebilir. Bu strateji, Sukarno'nun hem kendisinin hem de o dönem dünyadaki en kalabalık beşinci ülke olan Endonezya'nın hedeflerine uygundu.[128] Filipinlilerin ise, Borneo ile ilgili çekinceleri bulunmaktaydı. Zira Singapurlu Çinlilerin Kuzey Borneo'ya ve bu nedenle yalnızca otuz km uzaklıktaki Filipinler'e kolay erişiminden kaynaklı artan komünist tehdit onları endişelendirmekteydi. Esasen, Malezya önerisine karşı çıkmaları ve ardından Maphilindo girişimi, bu korkuyu yansıtıyordu. Bununla beraber Filipinler, Singapur'daki komünist faaliyetlerin ülkelerini etkilemekte olduğunu iddia ederken, Endonezya komünistlerinden Filipinler'e gelen tehlike önemsenmemiştir. Ayrıca, Filipinler'in de hak iddia ettiği Kuzey Borneo'daki Endonezya-Malaya çatışması ve etkileri hakkında çok fazla tartışma yapılmamıştı. Filipin hükümeti, 'Maphilindo Mushwarah'ın bölgesel sorunlara çözüm getirebilme potansiyeli olduğunu düşünüyordu.[129] Bu şekilde, o dönemki güncel problemlerin üzeri kapatılarak birliğin ortaya çıkması sağlanmıştır. Ayrıca, Çinli komünistler tehlikeli görülürken, Endonezyalı komünistler pek de tehlikeli görülmemiştir. Buradan da esas çekincenin Çinlilerden kaynaklandığı değerlendirmesi yapılabilir. Ağustos 1963'te Malaya, Filipinler ve Endonezya, Manila'da bir araya gelerek güvenlik meselelerinde iş birliği anlaşmasına varmışlardır. Maphilindo olarak adlandırılan bu birlik, ekonomik gelişme ve serbest bir danışma sistemi içinde sosyal ve kültürel ilişkiler teşkil etmeyi amaçlamıştı. Üç ülke, Maphilindo'yu her seviyede sık ve düzenli

[128] Alastair Taylor, "Sukarno: First United Nations Drop-Out" *International Journal,* 20/2 (1965), s.206-13.
[129] H. B. Jacobini, "Fundamentals of Philippine Policy toward Malaysia" *Asian* Survey, 4/11 (1964), s.1150.

istişareler amacıyla kullanma konusunda uzlaşmaya varmıştı.[130] Ancak Malezya'nın kuruluş ve Endonezya'nın Malezya'yı ezme politikası, bu gayretleri ve girişimleri sonuçsuz bırakmıştır.

3.6. Nüfus Çeşitliliği ve Etkileri

Malaya, 31 Ağustos 1957'de bağımsızlığını kazandığında, Malaylar nüfusun %49,8'ini, Çinliler %37,2'sini ve Hintliler %11,3'ünü oluşturmaktaydı. Ayrıca Singapur'da Çinliler, nüfusun %75'i gibi bir oranla mutlak çoğunluğu ellerinde bulunduruyorlardı. Malaya ve Singapur'daki bağımsızlık gelişmeleri, Kuzey Borneo'daki özerklik girişimlerini de hızlandırmaktaydı. Bununla birlikte, bu üç bölge hem nüfus hem de etnik açıdan farklılık göstermekteydi. Sarawak'taki 750.000 kişinin %50,7'si Dyaks ve diğer yerli gruplardan, %30,3'ü Çinlilerden ve yalnızca %17,4'ü Malaylardan oluşuyordu. Sabah'ta ise yaklaşık 450.000 nüfusun yerli oranı ise daha yüksekti. Bu oran %67,5'ti. Çinliler %23'ü, Malay ve diğer gruplar ise %9,1'i oluşturuyordu. Bölgedeki bu farklı etnografik dengeye nazaran 85.000 kişiyle Brunei, bölgelerin en fazla Malay kökenli nüfus yoğunluğa sahip olan bölgesiydi. Brunei'de Malaylar nüfusun %54'ünü, Çinliler %26'sını ve Dyaks ve diğer yerli halklar ise %17'sini oluşturmaktaydı. Kuzey Kalimantan'da Çinliler genellikle şehirlerde ve daha gelişmiş alanlarda yoğunlaşmaktaydı. Malaylar ve yerli halklar ise daha az gelişmiş bölgelerde ve kasabalarda yaşamakta veya şehirlerin yakınında kurdukları küçük *kampung*larda hayatlarını devam ettirmekteydiler. Ayrıca, Malaya ve Singapur gibi, bu bölgeler de İngiliz yasal modelleri gibi yönetim biçimlerini kendilerine örnek almışlardı.[131]

[130] Richard Butwell, "Malaysia and Its Impact on the International Relations of Southeast Asia" *Asian Survey*, 4/7 (1964), s.943.

[131] Matthew Jones, *Conflict and Confrontation in South East Asia, 1961–1965, Britain, the United States and the Creation of Malaysia,* (New York, Cambridge University Press, 2002), s. 61-78.

Malaya'nın bağımsızlığı vesilesiyle geriye kalan ülkelerin benzer bir statü kazanma şansları da değişmekteydi. Örneğin, geçiş yolundaki Singapur'u Malaya ile birleştirmek, Malaya'nın kendi içindeki Çinliler ve Malaylar arasındaki hassas demografik dengesini bozacaktı. Böyle bir durum karşısında Çinliler sadece mutlak bir çoğunluk elde etmekle kalmayacak, aynı zamanda yeni devletin kırsaldaki komünist gerillalara karşı ve komünist Çin'e ideolojik açıdan sempati duyan Singapur Çinlilerinin bir kısmını bünyesine almak zorunda kalacaktı ki bu durum komünizmle mücadele konusunda ciddi bir sorundu. Bünyesindeki bu etnik hassasiyetin Malaylar aleyhine bozulması karşısında Malaya devleti bünyesindeki Müslüman Malayların elinden de bir şey gelemeyecekti. Zira Malaya, tüm kontrolün ve siyasi gücün Çinli nüfusun elinde olan bir devlet haline dönüşecekti.[132]

27 Mayıs 1961'de Tunku Abdul Rahman, Malaya sınırları içerisinde yaşayan beş etnik kökenin hem ekonomik hem de politik olarak ilişkilendirileceği yeni bir formül ortaya atarak, kâğıt üzerinde 10 milyon nüfuslu yeni bir devlet ortaya çıkarmıştı. Bu devlet içerisinde Malaylar %40, Çinliler %43, Hintliler %9, yerli Borneo halkları ise %8'i oluşturmaktaydı. Bu şekilde bir birlikteliğin birçok avantajı da beraberinde getirmesi düşünülmüştü. Siyasi düzeyde bir Malezya Federasyonu, Malaya'nın olumsuz bir ırk dengesi sahibi olmadan, Singapur ve Borneo bölgeleriyle rahatlıkla ilişki kurmasına izin vermekteydi. Ayrıca Singapur'daki komünizm karşıtı olanların elini de güçlendirebilirdi. Singapur'un federasyona girişi ile yani kurulacak bu Federasyon'un olası rakip limanlar veya endüstriler geliştirilmesi gibi bir ihtimalin de önüne geçilebilecekti. Aynı şekilde, Borneo bölgesine de erken bir tarihte bağımsız olma fırsatı sunulmuş olacaktı. Dahası, güneydeki Endonezya'dan gelen dış baskılara karşı bireysel pozisyonlarını güçlendirebilecek, bu federal yapı sayesinde Malaya ve Singapur'daki daha gelişmiş eğitim tesislerine erişimle

[132] Mohamad, *Evdeki Doktor*, s. 178.

birlikte daha büyük politikalar içinde sürekli temsil edilme fırsatı bulunacaktı.[133]

Ekonomik açıdan bakıldığında, kurulacak bu yeni Federasyon, tarife engellerini aşamalı olarak ortadan kaldırarak ortak bir pazar sağlayabilecek ve böylece üreticiler için daha büyük pazarların büyümesini ve kişi başına üretim artışını teşvik edebilecekti. Daha sağlam ve istikrarlı olacağı için, daha büyük bir devletin, haliyle o döneme kadar görülenden daha fazla dış sermaye yatırımı çekmesi de beklenebilirdi. İngiliz Sömürge İdaresi için ise Malezya, Güneydoğu Asya'daki kolonilerinden çekilme amaçlı programını hızlandırmanın en iyi ve kolay yolu olarak kabul edilmekteydi. Bu sayede İngilizler, bölgedeki denizcilik ve diğer stratejik kurulumlarını koruyarak, büyük çaplı yatırımlarını kurtarabilirdi. Buna rağmen İngiltere, Malezya'nın oluşumunun daha fazla savunma yardımı gerektireceğini biliyordu, çünkü Malezya'yı Endonezya'dan ayıran 600 mil uzunluğundaki sınırı, ülke dışı yabancı saldırılar için fırsatlar sunuyordu. Bu da Londra'nın on yıldan fazla bir süredir Malaya'da komünist faaliyetleri engellemesi için yaptığı masraftan daha fazla savunma masrafı yapması anlamına geliyordu. Malezya'nın oluşumunda son aşamaya gelindiğinde, Brunei Sultanı Federasyona katılmamanın daha doğru olduğunu düşündü. Anlaşılan Sultan, ekonomik konumunun tüm petrol gelirlerini elde tutmaya devam ederek fayda sağlayacağını hesaplarken, Büyük Britanya'nın da her durumda, özellikle Brunei'nin Sarawak ile Sabah arasında kalması dikkate alınırsa, Sultanın koruyuculuğunu yapacağını düşünmekteydi. Ancak, 31 Ağustos 1963'te yapılması planlanan Malezya bağımsızlık ilanı, Filipinler'in ve Endonezya'nın sert muhalefeti nedeniyle bir süre daha ertelenmek zorunda kaldı. Manila'nın bağımsız bir Malezya'ya karşı tutumu, güneydeki Sulu'nun son sultanından gelen karmaşık bir miras zincirine dayalı bir iddia olan Sabah'ın kendi parçası olduğu iddiasıyla sertleşti, aynı

[133] Taylor, *Malaysia, Indonesia and Maphilindo, s.*155-171.

zamanda konu, Uluslararası Adalet Divanı'na gitmesi için uygun görülmemişti. Buna rağmen şu hususta belirtilmelidir ki, Filipinler'in Malezya ile problemlerini dostane bir şekilde çözüme kavuşturması bekleneceğinden, yeni Federasyon'a karşı tek ciddi muhalefet ise Cakarta'dan gelmişti.[134] Maphilindo'nun teşkilinde Endonezya kadar, Filipinler'in girişimleri de açık bir şekilde kendini göstermekteydi.[135] Malezya'nın resmi kuruluşundan hemen önce ortaya çıkan muhalefet, Temmuz ve Ağustos 1963'te Endonezya, Malaya ve Filipinler liderlerinin Manila Zirvesi'nde Maphilindo'nun kurulmasıyla karşılıklı iş birliğine doğru adım attı. Bu çok da belirli olmayan, serbest ve belirsiz bir şekilde tanımlanmış bir birlikti.[136]

Kurulacak Malezya Federasyonu'nda, etnik oranlar çok hassas bir şekilde dengelenmişti. Tunku Abdul Rahman'ın planına göre Malaya'nın Malezya'ya dönüşebilmesi için Sarawak ve Sabah'ın dâhil edilmesi gerekiyordu. Federasyon, onları Endonezya'ya karşı kaybederse, Birleşik Malaya ve Singapur'daki Malay-Çin oranı, Malezya'da yaşayan Malayları azınlığa düşüren ve mevcut hegemonyalarını kısa süre içerisinde yıkacak bir durum meydana getirecekti. Belki de Sukarno'nun, Sabah ve Sarawak'ı elde etmeye çalışma nedenlerinden biri de bu olabilirdi. Yarımadadaki Malaya, güneyde Singapur'dan Çinli dinamizmi ve kuzeyde Çin'in genişlemesi ile tehdit altındayken, Maphilindo şemsiyesi altında kurumsallaşmış bir ortaklık altında Sabah ve Sarawak konusunda daha kolay ikna edilebilecekti. Bölgesel dengeyi oluşturmak için, kurumsallaşmış bir Maphilindo son derece etkili olabilirdi. Bu ise Sukarno'nun düşündüğü bir Maphilindo idi. Ne de olsa, Endonezya zaten dünyanın beşinci en büyük ülkesiydi ve Cakarta nihayetinde, o

[134] Taylor, *a.g.e.* , s.155-171.
[135] Lela Garner Noble, "The National Interest and the National Image: Philippine Policy in Asia" *Asian Survey*, 13/6 (1973), s.572.
[136] George McTurnan Kahin, "Malaysia and Indonesia" *Pacific Affairs*, 37/3 (1964), s.253.

dönemdeki nüfus artış hızıyla ilerleyen otuz yıl içinde veya daha az sürede iki katına çıkacak olan nüfusu için yer araması gerekiyordu.[137]

Tüm bu şiddet olayları ile bölgesel çatışmaların yoğunluğu, Endonezya'daki 30 Eylül 1965 darbe teşebbüsü ve Suharto'nun Sukarno'yu devirerek iktidara gelmesinin ardından azalmaya başladı. Endonezya ile Malezya arasındaki barış müzakereleri Mayıs 1966'da başladı ve Endonezya'nın Malezya'yı resmen tanıdığı 11 Ağustos 1966'da nihai bir barış anlaşmasının imzalanması ile sonuçlandı.[138] Bu sayede hızlı bir şekilde başlayan Maphilindo süreci, siyaset sahnesinden de hızlıca çekilmiş oldu. Ancak bölgesel anlamda gerçek bir birlik kurma fikri, 1967'de ASEAN ile gerçekleşebilmiştir.

3.7. Singapur'un Federasyondan Ayrılması

Malezya'nın tesis edilmesinden sonra Lee Kuan Yew'in PAP'ı ile Tunku'nun İttifak partisi arasındaki siyasi mücadele yoğunlaştı. Singapurlular Malezya hükümeti tarafından alınan çeşitli ekonomik ve politik önlemleri yalnızca kendi çıkarlarına zarar vermekle kalmayıp, İttifak'ın PAP'ı iktidardan düşürmeye yönelik girişimleri olarak da değerlendirmeye başladılar. Eylül 1964'te her iki tarafın liderleri tarafından bir koalisyon hükümeti kurulması için görüşmeler yapılmıştı. Ancak İttifak, böyle bir girişime sıcak bakmadı. O zaman PAP, UMNO'nun egemen olduğu İttifak hükümeti tarafından empoze edildiğini iddia ettiği bir 'Malay Malezya'sı yerine bir 'Malezyalı Malezya' için mücadele etmeye karar verdi. Esasında bu politika Malezya siyaseti içerisinde Çin kökenli politikacıların da önünün açılması anlamına gelmekteydi. PAP, zorlu rakibine meydan okumak için 'Malezya Dayanışma Sözleşmesi' bayrağı altında Malezya genelinde bir dizi muhalefet partisinden oluşan bir ittifak tesis etti. Bu yeni siyasi birliğin yoğun bir şekilde Çin kökenli

[137] *A.g.e.*, s.247.
[138] Peter Dennis & Jeffrey Grey, *Emergency and Confrontation: Australian Military Operations in Malaya and Borneo 1950–1966,* (Allen & Unwin, 1996), s.318.

Malezyalılardan oluşması, mücadelenin giderek Malay olmayanlar ve Malaylar arasındaki bir mücadele olarak algılanmasını sağladı. Medya da işin içine girince kutuplaşma arttı ve toplumsal duyguların ve hoşnutsuzluğun ifadesi daha da bariz hale geldi. Hükümetin, Singapur'u Malezya Federasyonu'ndan ayırma kararında can alıcı faktör olarak görünen şey, esasında toplumsal şiddet tehdidiydi. Tunku Abdul Rahman, toplumsal meselenin kendisini en çok ilgilendiren konu olduğunu açıkladı. Çünkü Tunku, 'bu ülkedeki insanların barış ve mutluluğu, iyi niyete ve çeşitli ırkların birbirleri için anlayışlarına bağlıdır' ifadelerini kullanmaktaydı. Bunlar olmadan bu ulus büyük bir felaketle dağılacaktı. İttifak hükümeti, Endonezya ve Filipinler'den gelen diplomatik ve askeri baskılar karşısında Malezya Federasyonu'nun birliğini korurken, kendi halkı arasındaki şiddet tehdidine yenik düşmekteydi. Bu nedenle Singapur liderlerinin protestolarına ve gönülsüzlüklerine rağmen Singapur'un ayrılması kabul edildi.[139]

9 Ağustos 1965'te Singapur, bağımsız ve egemen bir devlet olmak için Malezya'dan ayrıldı.[140] Bu ayrılık, Singapur ve Malezya'nın iktidar partileri arasındaki derin siyasi ve ekonomik farklılıkların bir sonucuydu[141] ve Temmuz ve Eylül 1964'te ırksal ayaklanmalarla[142] sonuçlanan toplumsal gerilimler meydana gelmesinin bir etkisiydi.[143] Ayrılığı açıklayan bir basın toplantısında,

[139] Andaya & Andaya, *A History of Malaysia*, s.276.

[140] United Nations, Agreement relating to the separation of Singapore from Malaysia as an independent and sovereign state. Signed at KL, on 7 August 1965. United Nations Treaty Collection, (1965), erişim tarihi: 20 Ekim 2022, http://treaties.un.org/ doc/Publication /U NTS/ Volume%20563/volume-563-I-8206-English.pdf

[141] H. C. Chan, "Singapore's Foreign Policy, 1965–1968", *Journal of Southeast Asian History*, 10/1, (1969), s.179.

[142] Singapur'da 1964'te meydana gelen etnik ayaklanmalardır. 1963'te Malezya ile birleşmesinin ardından Singapur'da Malaylar ve Çinliler arasında bir dizi toplumsal etnik temelli sivil kargaşa olayları yaşandı. Bu ayaklanma, 21 Temmuz 1964 ve 2 Eylül 1964'te 23 kişinin öldüğü ve 454 kişinin de yaralandığı ilk ayaklanmaya özel olarak atıfta bulunmak için kullanılmaktadır. Bkz. Richard Clutterbuck, *Conflict And Violence In Singapore And Malaysia, 1945-1983*, (Routledge, 1985), s.321.

[143] Marry C. Turnbull, *A history of modern Singapore, 1819–2005*, (Singapore, NUS Press., 2009), s.289-91.

Singapur Başbakanı Lee Kuan Yew duygulandı ve adete yıkıldı. Zira Malezya Federasyonu'ndan ayrılmak gibi bir isteği başlarda hiç olmamıştı. Singapur'un Malezya ile birlikteliği 23 aydan kısa sürmüştür.[144]

Lee Kuan Yew, Malezya Anlaşmasını 9 Temmuz 1963'te Londra'da imzalamıştı. Anlaşma, 31 Ağustos 1963'te gerçekleşecek olan Singapur, Malaya, Sarawak ve Kuzey Borneo'dan (Sabah) oluşan Malezya Federasyonu'nun kuruluş şartlarını içermekteydi. Hem Singapur hem de federal hükümetler tarafından üzerinde anlaşmaya varılan Singapur'un Malezya'ya girişi için gerekli şartlar, Kasım 1961'de bir 'Beyaz Kitap'ta yayınlandı.[145] Bu 'Beyaz Kitap' Lee ile zamanın Malaya Başbakanı Tunku Abdul Rahman arasında Singapur'un Malezya'ya dahil edilmesiyle ilgili görüşmelerin sonucunu belgelemişti. Şartlar, Singapur'un özerkliğini, Singapur'un federal hükümetteki siyasi temsilini, Singapur vatandaşlarının durumunu ve Singapur'un federal hükümete gelir katkısı hakkındaki konuları içermekteydi.[146] Londra'da Malezya Anlaşması'nın imzalanmasından önce, Singapur ve Malaya arasında ortak bir pazarın daha çetrefilli konuları ve Singapur'un gelir ve vergilerinin federal hükümete gidecek kısmı üzerinde, bir hafta boyunca zorlu ve meşakkatli müzakereler yapıldı. Bu sorunların çözülmesiyle Singapur, Malezya'nın bir parçası olarak yolculuğuna başladı.

16 Eylül 1963'te Malezya Federasyonu'nun kuruluşunun ilanından önce bile, Singapur ve Malaya liderleri, iki ülke arasındaki siyasi yaklaşım ve ekonomik koşullardaki farklılıkların bir gecede ortadan kaldırılamayacağının bilincindeydiler. Ancak bu durum birlik dönemi boyunca her iki ülkenin liderleri arasında fikir alışverişlerini engellememiştir. Ortak bir pazar oluşturmanın yavaş ilerlemesi ve

[144] F. Abisheganadan, "Singapore is out", *The Straits Times*, (10 Ağustos 1965), s.1.
[145] The Straits Times, Singapore 15 Seats, (17 Kasım 1961) s.1.
[146]Ministry of Culture Information Division, Singapore: An illustrated history, 1941–1984, (Singapore, MCID, 1984), s.221.

Singapur endüstrileri için Kuala Lumpur'dan öncü statü almanın zorluğu, Singapur liderlerini hayal kırıklığına uğratmaya başladı. Kuala Lumpur yönetimi, Singapur'un Endonezya'daki çatışma ile mücadele konusunda ekonomik katkısında artışa karşın itirazlardan ve Sabah ve Sarawak'ı geliştirmek için üzerinde anlaşmaya varılan bir kredi için ortaya çıkan muhalefetten pek de memnun değildi.[147] Siyasi cephede ise her iki ülkedeki son derece dengesiz Malay-Çinli nüfusu karşısında liderler tarafından oynanan siyasi oyunlar, toplumsal önyargılara karşı savunmasız hale gelmeye başladı. Malezya'daki iki büyük siyasi parti, Halkın Hareket Partisi (PAP) ve Birleşik Malay Ulusal Örgütü (UMNO), çok geçmeden birbirlerini komünalizmle suçlamaya başlamıştı. Suçlamalar, 21 Temmuz ve 2 Eylül 1964'te Singapur'da ırkçı şiddet olaylarına dönüşene kadar tırmanmaya devam etti.[148] Eylül 1964'te iki yıllık bir ateşkesi kabul etmelerine rağmen, UMNO ve PAP arasındaki husumet kısa sürede yeniden alevlendi. Anlaşmazlığın merkezinde ise UMNO liderlerinin içerisinde özellikle de 'ultralar' arasında derin bir güvensizlik uyandıran Lee'nin çok ırklı 'Malezyalı Malezya' sloganı bulunmaktaydı. Malay ultralar ise bu durumu ve sloganı, Lee'nin komünal olmayan bir Malezya vizyonunu, partilerinin tartışmasız Malay egemenliğinin varoluş nedeni için bir meydan okuma olarak görmeye başlamışlardı.[149]

1965'in ikinci yarısında, Malezya'daki fırtınalı siyasi iklim, herhangi bir gevşeme belirtisi göstermedi. Malezya Başbakanı olan Tunku Abdul Rahman'a 1964'te meydana gelen toplumsal çatışmaların tekrarlanmaması için müdahale etme konusunda baskı yapılmaktaydı. Haziran 1965'te Commonwealth Başbakanları Konferansı'na katılmak üzere Londra gezisi sırasında Tunku, Singapur'u federasyondan ayırmanın tek yol olduğunu

[147] The Straits Times, Malaysia, (10 Temmuz 1963), s.8.
[148] Turnbull, *A history of modern Singapore, 1819–2005*, s.291.
[149] MCID, Singapore: An illustrated history, 1941–1984, s.269. B.K. Cheah, Malaysia: The making of a nation, (Singapore, Institute of Southeast Asian Studies, 2002), s.69-71.

düşünmekteydi ve bunu yardımcısı Tun Abdul Razak'a ileterek ayrılığın zeminini hazırlamasını istedi.[150] Tunku 5 Ağustos'ta Kuala Lumpur'a döndüğünde, Singapur'un federasyondaki günleri de sayılı hale geldi. 9 Ağustos 1965'te, her iki ülkenin liderleri için yoğun bir dönemdi. Zira bu zamana kadar ayrılık kararı kesinleşmişti.[151]

Ancak görüşmeler tam bir gizlilik içinde yapıldı. Singapur'da, yalnızca yüksek memurlara ve daimi sekreterlere haber verildi. Aynı zamanda başta Başbakan Yardımcısı Toh Chin Chye ve Kültür Bakanı Rajaratnam olmak üzere bazı üst düzey PAP kabine üyeleri de gelişmelerden habersiz bırakıldı. Singapur için müzakerelerin başında o zamanki Maliye Bakanı olan Goh Keng Swee ve Malezya için Tun Razak bulunmaktaydı.[152] Razak, 9 Ağustos'ta bir federal parlamento toplamayı hedefliyordu ve Singapur'un serbest bırakılması için yasal evrakların o oturumda masaya yatırılması için bastırıyordu. Singapur'da Lee, o zamanın Hukuk Bakanı E.W. Barker'dan Bağımsızlık Bildirgesi gibi diğer yasal belgelerle birlikte Temmuz sonunda ayrılık anlaşmasının taslağını hazırlamasını istemişti.[153] Goh ve Barker, ayrılığı kesinleştirmek için Kuala Lumpur'a Ağustos'ta ulaştılar. Daha sonra Barker tarafından hazırlanan ayrılık taslağı beş kişi tarafından incelendi. Bunlar; Razak, Malezya Başsavcısı Kadir Yusof, Malezya İçişleri Bakanı İsmail bin Dato Abdul Rahman, Barker ve Goh idi. Birkaç değişiklik ve ekleme içeren son versiyon, o gece geç saatlerde daktilo edildi ve gece yarısından sonra Goh, Barker, Razak, İsmail, Malezya Maliye Bakanı Tan Siew Sin ve Malezya Çalışma Bakanı V. T. Sambanthan tarafından imzalandı.[154]

Lee'ye Barker tarafından imzalanmış ayrılma belgelerinin son hali gösterildikten sonra, Lee'nin anlaşmayı imzalamaya istekli

[150] L. Fong, "The week before separation", The Straits Times, (9 Ağustos 1990) s.5.
[151] The Straits Times, (9 Ağustos 1990), s.5.
[152] Turnbull, *A history of modern Singapore, 1819–2005*, s.293-4.
[153] The Straits Times, (9 Ağustos 1990), s.5.
[154] M. Sivaram, *Malaysia*, (National Book Trust, 1972), s.95.

olmadığı açıkça belli olmaktaydı.[155] Ancak, Tunku tarafından Toh'a yazılan ve 'kesinlikle başka bir çıkış yolu olmadığını' vurgulayan bir mektup, onlara başka seçenek bırakmamıştı.[156] Mevcut statükoyu sürdürmekteki ısrarlarının pekâlâ kan dökülmesi anlamına gelebileceğini fark eden Toh ve Rajaratnam da isteksizce ayrılık belgesini imzaladı.[157]

Singapur'un bağımsızlığını ilan eden bildiri, 9 Ağustos 1965 günü sabah saat 10:00'da Singapur Radyosun'da duyuruldu.[158] Eşzamanlı olarak Kuala Lumpur'da Tunku, Federal parlamentoya ayrılığı duyurdu. Daha sonra, Singapur'un Malezya'dan ayrılmasına ve bağımsız ve egemen bir devlet olmasına izin verecek olan 1965 tarihli Malezya Anayasası (Singapur Değişikliği) Yasası'nı yürürlüğe koymak için bir karar alındı. Tasarı 126-0 oyla kabul edildi ve günün sonunda kraliyet onayı verildi.[159] Singapur TV'de Lee tarafından 16:30'da basın toplantısı yayınlandı.[160] Basın toplantısında Lee, uzun süredir birleşmeye olan inancına rağmen ayrılığın neden kaçınılmaz olduğunu açıklamaya çalıştı ve insanları kararlı ve sakin kalmaya çağırdı. Duygu dolu ve gözleri yaşlarla dolu olan Lee, Singapurlulara liderlerinin ıstırap anını kısa bir an için göstermiş oldu.[161] Birçok kişi ayrılık haberlerinin arkasından rahatlayarak destek verdi, ancak duyurunun şekli şok ediciydi ve başlangıçta hayal kırıklığı ve pişmanlıkla karşılandı.[162] Singapur halkının Eylül 1962 referandumunda Lee'nin birleşme isteğini oylarıyla desteklemesinin üzerinden iki yıldan biraz daha kısa bir süre geçmişti. [163] Ancak birleşmeden sonra, iki ulusun liderleri arasındaki farklılıklar ve

[155] Guangyao Li & Kuan Yew Lee, The Singapore Story: Memoirs of Lee Kuan Yew, (Prentice-Hall, 1998), s.638-44.
[156] MCID, Singapore: An illustrated history, 1941–1984, s.287–289.
[157] The Straits Times, (9 Ağustos 1990), s.5.
[158] Turnbull, *A history of modern Singapore, 1819–2005*, s.295.
[159] Li & Lee, *The Singapore Story: Memoirs of Lee Kuan Yew*, s.648-9. Turnbull, *a.g.e.* , s.295.
[160] Li & Lee, *The Singapore Story: Memoirs of Lee Kuan Yew*, s.648-9.
[161] MCID, Singapore: An illustrated history, 1941–1984, s.289–291.
[162] The Straits Times, "The hearts are together", (15 Ağustos 1965), s.6.
[163] MCID, Singapore: An illustrated history, 1941–1984, s.224.

şiddetli siyasi çekişmeler, beraber ilerlemeyi imkânsız hale getirdi.[164] Singapur'un federasyondan çıkarılması tek bir çatışmanın, basit bir anlaşmazlığın sonucu değildi. Malezya kavramına bağlı olan niyet ve beklenti farklılıklarından doğmuştu. Bu farklılıklar, farklı ekonomik çıkarlar tarafından keskinleştirildi. Çatışan siyasi hırslarla büyütüldü ve ırklar arası korku tarafından alevlenme noktasına getirildi. Esasında bu durum Tunku ve Lee'nin Malezya algısındaki farlılıklardan da kaynaklanmaktaydı.

Ayrılmayla birlikte İttifak hükümeti tüm dikkatini, Federasyon'un geri kalan üyeleri arasında gerçek bir birlik oluşturma acil görevine yoğunlaştırdı. Federasyona Sabah ve Sarawak'ın dahil edilmesi, İttifak'ın Malaya'daki politikalarla entegrasyonu oluşturmak için daha uzun süreler sağlayarak onlara karşı gerçekçi hedefler benimsemiş olmasına rağmen, bu görevi çok daha zor hale getirdi. Malezya Federasyonu'na girmelerini teşvik etmek için iki Borneo bölgesine tavizler vermek, onlara yarımada devletlerinin uyguladığından çok daha fazla özerklik kazandırdı. Bununla birlikte merkezi hükümet, Federasyon'un daha fazla parçalanmasına karşı ihtiyatlıydı ve sonunda ulusun birliğini tehdit edecek herhangi bir siyasi grubun yükselişini önlemek için bölgeye müdahale etti. Sabah'ın Başbakanı Donald Stephens, Sabah'ın yerli halklarının, özellikle de sayısal olarak baskın olan kendi *Kadazan*larının davasını savunmaktaydı. Donald Stephens görevi başındayken Sabah'a vaat edilen garantileri merkezi hükümete uygulatmak için yaptığı girişimlerde, Kuala Lumpur tarafından ayrılıkçılık veya kabul edilemez derecede bir devlet özerkliği ile itham edildi. Bu ise bir tepki oluşmasına neden oldu. Sonuç olarak, Stephens görevden alındı ve 1967'de Datu Mustapha Başbakanlığa getirildi. Bir Müslüman Sulu şefi olan Datu Mustapha, Sabah'ı merkezi hükümetin politikalarıyla uyumlu hale getirmeye çok daha istekli göründüğü için tercih

[164] K. S. Sandhu & P. Wheatley, Management of success: The moulding of modern Singapore, (Singapore, ISEAS, 1989), s.1989.

edilmişti. Sarawak'ta da, Sarawak'ın en büyük grubu olan İbanlardan Başbakan Stephen Kalong Ningkan, Federasyon'dan önce Malaya hükümeti tarafından devlete verilen tavizleri elde etmek için mücadele verdi. Ancak Sabah mevkidaşı ile benzer bir duruma maruz kaldı ve 1966'da, Kuala Lumpur'dan gelen direktiflere daha uyumlu olan başka bir *Iban*, Tawi Sli Başbakan olarak atandı.[165]

3.8. Trajedi

Malezya, kuruluşundan itibaren ırksal bölünmelerin gölgesinde kalan bir ülke olmuştur. Tunku Abdul Rahman, 1957'de yönetimi altında olan 4.300.000 Malay ile siyasi gücü elinde bulundurmaktaydı. Ekonomik güç ise büyük ölçüde Malezya'nın 3.400.000 Çinlisinin elinde bulunuyordu. Üçüncü büyük etnik grubu oluşturan 1.000.000 Hintli ve Pakistanlı da ülkede varlık göstermekteydi. Ülke adına tüm adımları atan parti ise Malay, Çinli ve Hintli partilerinin katıldığı ve Tunku Abdul Rahman'ın teşkil ettiği Perikatan olarak isimlendirilen ittifak koalisyonuydu. Bununla birlikte devletin kuruluşundan itibaren bir süre sonra Çinliler ve Hintliler, Malayları eğitim ve iş konusunda pozitif ayrımcılığa tabi tutan yasaların meyve vermesiyle eninde sonunda dışlanacakları düşündüklerinden dolayı endişe duymaya başlamışlardı.[166] Malezya'da bağımsızlıktan önce etnik gruplar arasında bulunan entegrasyon, UMNO, MCA ve MIC arasında bir ittifak altında birleşen partilerinin koalisyonu ile tesis edilmişti. Bu durum, mevcut etnik gruplar arasındaki anlaşmazlıkların azalması ve Malezya'daki etnik ilişkilerin yapısını iyileştirmeyi de amaçlamıştı. Kuruluştan itibaren Malaylar ve Çinliler arasındaki anlaşmazlıklarda etnik faktörler herhangi bir çatışmaya yol açmamıştı. Malaylar ve Malay olmayanlar arasında yaşam komşuluğu iyi kurulmuştu. Sömürgeci

[165] Andaya & Andaya, *A History of Malaysia*, s.277.

[166] Time, "Race War in Malaysia" (23 Mayıs 1969) Erişim 20 Ekim 2022,https://web.archive.org/web/20070518061525/http:/www.time.com/time/magazine/article/0%2C9171%2C900859%2C00.html

İngiliz hükümeti, Çinli ve diğer etnik kökenlere mensup insanlara fırsat eşitliği verme politikası izlemişti. Hintliler Malaya'ya yerleşip istihdam edilecekti. Bu şekilde İngiltere, Malay sakinleri ve Malay olmayanlar için yaşam alanını ayıran bir politika belirledi. Kırsal kesimde yaşayan Malayların ve kentsel alanlarda Çinli ve Hintlilerin yerleşmesi ise bu politikanın takip edilmesi sonucunda ortaya çıkan bir durum olmuştur.[167]

İngiliz sömürge döneminden itibaren Malezya yarımadasının ekonomisi, kalay madenciliği ve kauçuk tarlaları gibi doğal kaynakların ihracatı şeklinde gelişmişti. Bu arada Sabah ve Sarawak'ta yürütülen ekonomik faaliyetler arasında petrol madenciliği ve tomrukçuluk da yer alıyordu. İnsan gücü eksikliği, İngilizlerin Çinli ve Hintlilerden oluşan yabancı işçilerin bölgeye girişini teşvik etmesini sağlayan temel faktörlerdendi. İngiliz hükümeti, Malayların kırsal bölgelere ve köylere taşınması için bir karar yayınladı, bu aynı zamanda ekonomiye hâkim olmanın bir yolu olarak değerlendirildi.[168] Benzer şekilde, işbirliğinden iyi yararlanan bölgedeki Çinliler, Çinli tüccarların bölgeye gelişini hızlandırdı. Çin kökenlileri kontrol etmek için Malayların iş dünyasındaki beceri eksikliği, Malayların Çinlilere karşı güven krizini giderek daha da arttırmıştı.[169] Malaylar, Çinliler ve Hintliler de dâhil olmak üzere çok sayıda etnik topluluktan oluşan bu tasvirler, toplulukların sosyal ve ekonomik farklılıkları açısından neredeyse eşit derecede net çizgilerle paraleldi. Malezya toplumunda sosyal olarak tüm Malaylar Müslümandı, oysa Çinli ve Hintli topluluklar, dini, dilsel ve kültürel açıdan daha parçalıydı. Ekonomik olarak, bürokrasi ve tarımda Malaylar, ticarette, sanayide, mesleki alanlarda ve işçi sınıfında Malay olmayanlar baskındı. Malaya 1957'de İngilizlerden bağımsızlığını kazandığında, Malaya nüfusu Bumiputeralar ve göçmen toplulukları

[167] Suwirjadi, *Negeri Melaju*, (Jakarta, Djambatan, 1952), s.54-5.
[168] Ho Chin Siong, "Urban Governance And Rapid Urbanization Issues In Malaysia", *Jurnal Alam Bina*, 13/4, (2008), s.2.
[169] Mahathir Mohamed, *The Malay Dilemma*, (Singapore, Times Printers Pte Ltd., 1985), s.42.

arasında neredeyse eşit bir şekilde bölünmüştü. 1963'te Malezya'nın oluşumuna yol açan Singapur, Sabah ve Sarawak eyaletlerinin konfederasyona girişi, bu dengeyi biraz değiştirmiş olsa da, Singapur'un 1965'te birlikten çıkarılması, dengeyi bir kez daha Bumiputera topluluğu lehine çevirmiştir. 1970'e gelindiğinde, Bumiputeralar nüfusun %55,5'ini, Çinliler %44,5'ini, Hintliler %9'unu ve diğer topluluklar ise %1,4'ünü oluşturmaktaydı.[170]

Aristokrat hegemonya ve etnik rekabetin etkisi altında, o dönem itibariyle Malaya'daki milliyetçi hareketler, çok etnikli bir hareketten ziyade tek etnik köken üzerinden, yani Malay ağırlıklı bir hareket olarak ortaya çıkmıştır. Hintli ve özellikle Çinli göçmenlerin tehdidi altında olan Malay seçkinleri için yeni gelenlerle ortak bir adım atmanın pek bir anlamı görünmemekteydi. 1910'larda, Çin topluluğu vatandaşlık hakları için ilk kez baskı yapmaya başladığında, Malay seçkinleri şiddetli bir muhalefetle karşılık verdi.[171] Bunu 1946'dan 1948'e kadar, Çinliler ve Hintliler için eşit vatandaş hakları sağlamaya yönelik İngiliz politikası izlemiş ve buna karşın Malay politikacılar kendi seçmenlerini harekete geçirmişler ve Malay ayrıcalıklarını kurumsallaştıran tavizler kazanmayı başarmışlardı.[172] Bunların çoğu daha sonra 1957 anayasasında Malaya'ya bağımsızlığını veren anayasada yer almıştır. Anayasa aynı zamanda Malay Sultanlarının İslam'ın temsilciliğinde birincil sorumluluğu üstlendiği düzenlemeyi de korumuştur.[173]

Tunku Abdul Rahman'ın ittifakı, 1959 ve 1964'te bağımsızlıktan sonra yapılan ilk iki parlamento seçimini kazanmış, ancak 1969'da yapılan seçimler sonunda artan hoşnutsuzluklar açığa çıkmaya başlamıştı. Bununla birlikte hükümete sert bir meydan

[170] Charles Hirschman & Yeoh Suan-Pow, "Ethnic Patterns of Urbanization in Peninsular Malaysia, 1947-1970", *Asian Journal of Social Science*, 7/1, (1979), s.5.
[171] William Roff, *The Origins of Malay Nationalism*, (KL, Uni. Malaya Press, 1967), s.111.
[172] Ariffin Omar, *Bangsa Melayu: Malay Concepts of Democracy and Community, 1945-1950*, (KL, Oxford University Press, 1993), s. 34-61.
[173] Constitution of Malaysia 1957, Part IV - The Federation, Erişim 22 Ekim 2022, http://www.commonlii.org/my/legis/const/1957/4.html

okuma şeklinde olaylar yaşanmıştır. Çinlilerin sahip olduğu refaha karşın, hızla kentlerin kenarlarında toplanan Malaylar, ekonomik durumlarını iyileştirme konusunda etkisiz olmaya başlayan UMNO'nun durumunu sorgulamaya başlamıştır. Bununla birlikte Çinliler, MCA'nın siyasi ve kültürel konumlarını yükseltme konusundaki bariz yetersizliği konusunda da öfkeliydiler.[174] Bu şekilde 1969 seçimlerinde, her iki topluluktan da önemli sayıda seçmen, İttifak'tan muhalefete ve açıkça mezhepçi olan partilere yönelmişlerdir. Birçok Malay, Parti Islam se-Malaysia'a (PAS) oy verirken, Malay olmayanların çoğu Parti Tindakan Demokratik'i (DAP)[175] ve Parti Gerakan Rakyat Malaysia'yı (Gerakan) desteklemişti. Tunku'nun Perikatan ittifakı, federal düzeyde gücünü elinde tutmasına rağmen, ciddi şekilde zayıflamış ve iki eyalet meclisi üzerindeki kontrolünü kaybetmişti.[176] Malaylar, UMNO'nun gerilemesinden şaşkına dönmüş görünüyordu. Bu arada Çinliler, başkent Kuala Lumpur'da zafer alayı düzenleyerek seçim sonucunu kutladılar. Malaylar kısa süre sonra Çinlilerle karşı karşıya geldi ve 13 Mayıs olayı olarak bilinen etnik ayaklanma şeklinde bir dönüm noktası ile sonuçlandı.[177]

Ekonomik durgunluk, etnik eşitsizlik ve bağımsızlık dönemi elitlerinin etkisizleşmesi ve bu karışıklığın ardından yeni seçkinlerden oluşan bir fraksiyon, UMNO'da üstünlük kazanmış ve ardından Malezya'nın politik ekonomisini yapısal koşullarla yeniden düzenlemek için harekete geçmiştir. Bunun neticesinde ise UMNO, muhalefet partilerinin çoğunu iktidar koalisyonuna çekmiş, Barisan Nasional'ı (BN veya Ulusal Cephe) yeniden adlandırmış ve

[174] W. Case, "Testing Malaysia's pseudo-democracy", *The State of Malaysia: Ethnicity, Equity and Reform,* ed. E.T.Gomez (London, RoutledgeCurzon, 2004), s.31.
[175] Demokratik Hareket Partisi
[176] M. S. Hasim, "Pengaliran Berita Antarabangsa: Satu Kajian Terhadap Laporan Kejadian 13 Mei 1969 Oleh Akhbar Barat", *Akademia,* 28 (1986), s.24.
[177] Karl Von Vorys, *Democracy Without Consensus: Communalism and Political Stability in Malaysia* (Princeton, Princeton University Press, 1975), s.83-6.

şekillendirmiştir. Ardından parti egemenliğini sağlam bir şekilde tesis etmiştir.[178]

Mahathir, Malayların ekonomik geri kalmışlıklarını vurgulamak ve bunun neden böyle olduğuna dair tespitler yapmaktadır. Hem Malayları hem de Malay olmayanları (yani Çinli ve Hintli) eleştirilen Mahathir, ekonomik ve sosyal iyileştirmeyi gerçekleştirmek için devlet tarafından Malaylara daha fazla yapıcı koruma sağlanması gerektiğini savunmaktaydı.[179] Mahathir'e göre bu sosyo-ekonomik koruma ve iyileştirme ihtiyacının merkezinde, coğrafi bolluk, kırsal izolasyon, kalıtsallık ve kültür nedeniyle, göçmen toplulukların artan rekabeti veya yaşam koşulları ile yüzleşme konusunda bireysel olarak yetersiz ve aciz kalan, ayrıca modernleşen ve gelişmekte olan bir topluma karşı hazırlıksız olan bir Malay özne bulunmaktaydı. Özellikle, çevrelerinin bolluğu ve topluluğun içsel özellikleri ve karakteri,[180] sadece en uygun olanın hayatta kalacağı değerlendirmesinin geçerli olduğu gerçekliğine karşın, bir devlet müdahalesi durumunun gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Mahathir'e göre, özellikle Malayların güçlü çalışma veya zihinsel aktivite eksikliği, çocuklarını ihmal etmeleri, akraba evliliği ile birlikte bekâr yaşamdan hoşlanmamaları, Malay toplumunun ekonomik geriliğinin nedenleri olarak değerlendirilmiştir. Malayların kırsal alanlardaki konumları ve yaşam koşulları, onları hastalıklara karşı savunmasız kılmakta, bu vesileyle hem fiziksel hem de sosyal yalıtımın ortaya çıkarttığı cehalet ve bilgisizliğe maruz kalmaktaydılar. Buna ek olarak, Malaylar içerisinde var olan belirli kültürel özellikler nedeniyle de engelli idiler. Bunlar; sözde uysallık, uyuşukluk, kendini gerileme, karşı koymayan hoşgörü, kibarlık, nahoşluktan iğrenme, doğal nezaket ve kendine hâkim olma olarak değerlendirilmiştir. Mahathir Mohamad'a göre ise tüm bu özellikler, 'Malay sosyal

[178] Daniel K. Mauzy, *Barisan Nasional: Coalition Government in Malaysia,* (Petaling Jaya, Marican and Sons Press, 1983), s.76-7.
[179] Mohamed, *The Malay Dilemma*, s.31-32.
[180] *A.g.e.,* s.31.

kodu'nu oluşturmaktaydı. Bu durum ise sadece Malayların rekabet yeteneklerini azaltıyor ve ilerlemelerini engelliyordu. Mahathir'e göre tüm bu özellikler ve sosyo-kültürel ortam, yalnızca başkalarına bağlılıklarında kayıtsız değil, aynı zamanda saldırgan göçmen ırklarıyla rekabet edemeyen, yaşama zorluğuyla yüzleşmeye hazırlıklı olmayan bir insan türü üretmeye hizmet etmişti.[181]

Malay seçkinlerinin 13 Mayıs isyanının ardından, durumun ciddiyetinin giderek daha fazla farkında olduklarını belirtmek gerekir. Mahathir ise elitlerin, halkın kaygılarına daha duyarlı olmadıkça, topluluk içindeki destek tabanlarını kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya olduklarını belirtmiştir. 1969 seçimlerinde özellikle hükümetin kendi bölgesi olarak gördüğü eyaletlerde dahi toplum içinde hükümetten kopmalar ve desteğin azalması görülmüştü. İsyan, yalnızca genel olarak toplumun üyeleri arasında değil, geleceğin başbakanı gibi genç ultralar arasında da bastırılmış hayal kırıklıklarını ortaya çıkarmıştır.[182] Bununla birlikte Malay seçkinleri, dönemin Başbakanı Tunku Abdul Rahman dönemi politikalarının tetiklediği etnik sorunlara ılımlı ve kademeli yaklaşımın, toplumun geniş çaplı desteğini korumak için yeterli olmadığı sonucuna da varmışlardır. Bunun yerine, Malayları modern ekonominin ana akımına sokmak ve böylece kalkınmanın meyvelerinden daha fazla yararlanmalarını sağlamak için, Malay siyasi gücünün kullanılacağı yeni bir program başlatılması lüzumunu görmüşlerdir.[183]

Böylece, Malayların ekonomik geri kalmışlığı ve bunu ele alma ve çözme ihtiyacı, 1969'dan sonra hükümetin temel endişesi haline gelmiştir. Bu durum yirmi yıllık bir Yeni Ekonomik Politika'nın (1970-1990) formüle edilmesine yol açmıştır. Bu politikada eğitim, kamu hizmeti, sanayi, ticaret ve mülkiyet gibi kamu

[181] *A.g.e.*, s.175-220.
[182] Harold A. Crouch, *Government and Society in Malaysia,* (New York, Cornell University Press, 1996), s. 24.
[183] *A.g.e.*, s.24.

katılımının tüm alanlarında Malay veya Bumiputera temsilini artırmayı amaçlayan aktif bir ulusal olumlu eylem politikasının sağlanması yoluyla, Malaylar ve Malay olmayanlar arasındaki ekonomik ve sermaye eşitsizliklerinin ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Burada değinilen durum, Malay ve Çinli toplulukları arasındaki sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin 13 Mayıs ayaklanmalarına yol açan gerilimlerin sebebi olması nedeniyle, yeniden düzenleme politikası vesilesiyle, gelecekte ülkeyi tehdit edebilecek ve Malezya toplumunda gelecekte ortaya çıkabilecek sorunlara karşı koruma sağlamaya veya bunları önlemeye yardımcı olma zorunluluğuydu.[184] Ülkede var olan eşitsizliği düzeltmek amacıyla Malaylar için ekonomik eşit bir oyun alanı sağlamak üzere hazırlanan YEP, aynı zamanda anayasa sürecinde ayrıcalıklı bir Bumiputera ile imtiyazsız diğerleri/ötekiler gibi iki farklı toplum kesimi meydana getirmiş ve bu politikanın bir parçası olarak kurumsallaştırılmış, neredeyse tüm eylemler bunun üzerine gelişmeye başlamıştır. Bu da içeridekileri ve dışarıdakileri birbirinden ayıran bir kutuplaşmanın ve yapının istemli veya istemsiz bir şekilde inşa edilmesine katkıda bulunmuştur.[185]

Bununla birlikte Malezya siyasi elitlerinin devletin kuruluş dönemindeki politikaları, Malay ve Bumiputera toplulukları için çözülmesi gereken sorunlar olarak bir bilmece, yeterince iyi olmayan bir kimlik ve bir anayasa meydana getirmiştir. Bu durum, daha geniş Malezya toplumuyla müteakip ilişkilerde ve etkileşimde devamlı müzakere etmeleri gereken bir anayasa ve ulusal bir fedakârlık hissi meydana getirmiştir. Bu durum ise yeteneği ve potansiyeli ne olursa olsun yalnızca yardım, aktif müdahale ve/veya devletin cömertliği ile ilerleyebilen ve başarılı olabilen bireyler olarak bir Malay kimliğinin

[184] Vanessa C. M. Chio, *Malaysia and the Development Process, Globalization, Knowledge Transfers and Postcolonial Dilemmas* (London, Routledge, 2005), s.66.
[185] Partha Chatterjee, *The Nation and Its Fragments: Colonial and Postcolonial Histories*, (New Jersey, Princeton University Press, 1993), s.12.

gelişmesine neden olmuştur.[186] Mahathir'in böyle bir anayasanın veya pozitif ayrımcılık politikasının toplum üzerinde meydana getireceği potansiyel olarak 'sakatlayıcı' etkiye ilişkin yaptığı üstü kapalı kabulünün de kanıtladığı gibi, bunun beklenen bir sonuç olduğu da belirtilebilir. Böyle bir politika için Mahathir'in kendi açıklamalarında ifade ettiği gibi:

'Malaylar için ayrıcalıklı muamele (ör. Eğitim)…etnik eşitsizliğin bir göstergesi değildir. Malay dışındaki unsurların üstün konumlarını yıkmak için birer araçtırlar… Malaylar bu muameleden gurur duymuyorlar. Sakat insanlar gibi yasalarla korunmanın bu ayrıcalığından memnun değiller. Yapabilseler bu yasalardan kurtulmak isterler, ancak hayatın gerçeklerine karşı gururun ikincil seviyede kalması gerektiğini anlamak zorundadırlar.' [187]

Bu nedenle hayatın gerçekleri, yani Malayların Malay olmayanların üstünlüğü karşısında ekonomik açıdan geriliği, toplum için daha eşit bir alan oluşturmak amacında olan bu mücadelede gururu geçersiz kılacaktır. Geleceğin başbakanının burada adına konuştuğu geri kalmış ve engelli bir Malay topluluğunun oluşumuna istemeden katkıda bulunması küçük bir ironi değildir. Neo-liberal politikaların devlet tarafından benimsenmesi, bu tarihselleştirilmiş ve tartışmalı zemin içinde, kasıtlı veya kasıtsız bu tür endişelere ve sonuçlara yanıt olarak anlam kazanmaktadır.[188] Birden fazla etnik-kültürel gruba sahip herhangi bir toplumu meydana getiren unsurlar arasında eşitlik, hayati öneme sahip bir sorun teşkil etmektedir. Malezya'nın doğuşundan bu yana, hatta Malaya bağımsız hale gelmeden önce dahi, bu sorun sürekli olarak siyasi çekişmenin odak noktası olmuştur. 12 yıllık bağımsızlık ve etnik uyum, bu sorunun

[186] Chio, *Malaysia and the Development Process, Globalization, Knowledge Transfers and Postcolonial Dilemmas*, s.66-7.
[187] Mohamed, *The Malay Dilemma*, s.76.
[188] Chio, *Malaysia and the Development Process, Globalization, Knowledge Transfers and Postcolonial Dilemmas*, s.66-7.

kışkırttığı siyasi tartışmayı arttırmıştır. 13 Mayıs 1969 olayları ise bu sorunu daha da açığa çıkarmıştır.[189]

13 Mayıs 1969 olayı, Malezya'nın Kuala Lumpur kentinde Çin kökenliler ile Malaylar arasında meydana gelen şiddet olaylarıdır. Olay, 1969 Malezya genel seçimlerinin ardından muhalefet partilerinin iktidar koalisyonuna karşı seçim başarısı kazanması ile ortaya çıkmıştır. Resmi raporlar, ayaklanmalar nedeniyle ölenlerin sayısını 196 olarak göstermektedir. Buna karşın batılı diplomatik kaynaklar ise olaylar esnasında hayatını kaybedenlerin çoğunun Çinli olması ile birlikte bu rakamı 600'e yakın olarak belirtmişlerdir. Malezya'nın çok ırklı bir toplum inşa etme konusundaki gayretleri 10 Mayıs 1969 seçimlerinden sonra muhalefetin başarısı neticesinde Kuala Lumpur sokaklarında şiddet olaylarına dönüşmüştür. 'Ölümle ittifakı' simgeleyen beyaz saç bantları takmış, kılıç ve hançerler kullanan bir kısım Malaylar, başkentteki Çin bölgelerinde yaşayan halka saldırmıştır. Yaşanan yakma, yağmalama ve öldürme olaylarına karşı ise misilleme olarak Çinliler, bazen Hintlilerin de yardımıyla kendilerini tabanca ve tüfeklerle silahlandırmışlar ve Malay yerleşim birimlerine saldırı gerçekleştirmişlerdir. Çinlilere ait evler, iş yerleri ve otomobiller de bu suretle ateşe verilmiştir.[190]

Yeni kurulan Çinli muhalefet partilerinin parlamento seçimlerinde İttifak'ın oy oranına büyük ölçüde darbe vurmasıyla sorun da başlamış oldu. Pek çok Çinlinin artık sadece ekonomik hegemonyayla yetinmediği, aynı zamanda siyasi güçten de bir pay almak istediği bu şekilde ortaya çıkmıştır. Malayları ve özellikle uzun süredir Malezya doktrinini Malaylar için dillendiren aşırı milliyetçi Malay siyasi elitini korkutmak için bundan daha kesin ve etkili bir şey

[189] Süleyman Temiz, "Malezya'da Etnik Çatışma: 13 Mayıs 1969 Olayı ve Yansımaları", *Türkiye'de Malezya Çalışmaları 1*, ed. A. Merthan Dündar–M.Özay, (Ankara, APAM Yayınları, 2022), s.137.
[190] Time, "Race War in Malaysia", (1969)

düşünülemezdi. Alarma geçen milliyetçi siyasi elit, devlet kontrolünü elde tutmanın yollarını da bu şekilde tartışmaya başlamıştır.[191]

1969 seçimlerinde iktidar koalisyonu, muhalefet partilerinden, özellikle de yeni kurulan ve çoğunlukla Çinli partileri olan DAP ve Gerakan'dan güçlü bir meydan okumayla karşı karşıya kalmıştır. Mevcut olan sosyo-ekonomik gerilimlerin devam eden etkisi ile birlikte seçimden önce, gergin bir atmosferin oluşumuna etki eden kısmi ırkçı olayların yaşanması da buna eklenmiştir.[192] Penang'da bir Malay siyasi parti mensubu Çinli bir çete tarafından öldürülürken, Kuala Lumpur'da bir Çinli, polis tarafından vurularak öldürülmüştü. Radikal muhalifler, seçimin boykot edilmesi ve şiddet tehdidinde bulunmasına karşın, vurulan gencin seçim gününden önce düzenlenen cenaze töreni olaysız geçmiştir.[193] Genel seçim 10 Mayıs 1969'da yapıldı ve seçim gününde herhangi bir olay yaşanmadı. Sonuç ise İttifak'ın oyların yarısından daha azını kazandığını gösterdi. Bu ise iktidar koalisyonu için büyük bir gerilemeydi.[194] Ulusal düzeyde Perikatan ittifakı, önemli ölçüde kan kaybetmiş olsa da Parlamentodaki sandalye sayısında çoğunluk kazanmıştı. İttifakın Çinli bileşeni olan MCA tarafından kazanılan sandalye sayısı da yarı yarıya azalmıştı. Eyalet düzeyinde İttifak, Selangor'da yalnızca tek bağımsız adayla işbirliği yaparak çoğunluğu elde etmişti, çünkü muhalefet Selangor Eyalet Yasama Meclisi'nin kontrolü için İttifak'a bağlıydı, ancak belirsizlik devam etmekteydi. İttifak, Kelantan ve Perak'ın kontrolünü PAS'a karşı kaybetti ve muhalefetteki Gerakan, Penang'daki eyalet hükümetinin kontrolünü ele geçirdi.[195] Bunun sonucunda ise Malezya siyasetinde tesis edilen dengeler değişmiş

[191] Temiz, *a.g.e*., s.138.
[192] M.R. Asli, *Pemberontakan bersenjata komunis di Malaysia*, (KL, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kementerian Pendidikan, 1993), s.158.
[193] The Canberra Times, "Malaysia Report", erişim tarihi: 15 Eylül 2022, (23 Mayıs 1969) https://trove.nla.gov.au/newspaper/article/131785935
[194] Keat Gin Ooi, *Southeast Asia: A Historical Encyclopedia, from Angkor Wat to East Timor*, (California, ABC-CLIO, 2004), s.138-9.
[195] Boon Kheng Cheah, *Malaysia: The Making of a Nation*, (Institute of Southeast Asian Studies, 2002), s.105.

oldu. Malay eliti ise bu durumu devletin bekasına bir tehdit olarak algılamıştır.

11 ve 12 Mayıs gecesi Muhalefet partileri DAP ve Gerakan, seçimlerdeki başarılarını kutlamaya başladılar. Özellikle büyük bir Gerakan alayı, parti liderleri olan V. David'i karşıladı.[196] Malay olmayanların Malaylarla alay ettiği ve muhalefet partilerinin geçit törenlerinin son derece kışkırtıcı olduğu belirtilmiştir. Muhalefetin bazı destekçilerinin Selangor başbakanının konutunun önünden geçtiği ve bir Çinli lehine konutu terk etmesini talep ettiği de hızla yayılan haberler arasındaydı.[197] Muhalefet partilerinin kutlamaları Malay siyasi gücüne bir saldırı olarak değerlendirilmiştir. Malay gazetelerinden Utusan Melayu, sonuçların Malay yönetiminin geleceğini tehlikeye attığını, bunun bir beka meselesi haline geldiğini ve bu tehlikenin bertaraf edilmesi için derhal harekete geçilmesi gerektiğini değerlendirmiştir.[198] Buna karşın 12 Mayıs'ta UMNO Gençlik yapılanması, Selangor Menteri Besar'ı Dato' Harun bin Idris'e zafer yürüyüşü yapmak istediklerini bildirdiler. UMNO ise daha sonra Harun bin İdris'in evinden başlayacak bir alayı duyurdu. Tunku Abdul Rahman bu misilleme yürüyüşünü 'kaçınılmaz' olarak nitelendirecekti, aksi takdirde parti üyelerinin, muhalefetin güç gösterisi ve kendilerine yöneltilen hakaretlerden sonra etkileri azalacaktı.[199] Malaylar, kırsal alanlardan, o zamanlar ağırlıklı olarak Çinlilerin yaşadığı bir şehir olan Kuala Lumpur'a getirildi. Bazıları silahlı idi ve binlerce Malay geçit törenine katılmak için hazır bulundu.[200] UMNO yürüyüş alayı, 13 Mayıs Salı akşamı saat 19.30'da planlandı. 13 Mayıs sabahı, Malaylar, Kampung Baru'nun

[196] Kua Kia Soong, *May 13: Declassified Documents on the Malaysian Riots of 1969*, (Petaling Jaya, Suaram, 2007), s.42-3.
[197] Donald L. Horowitz, *The Deadly Ethnic Riot*, (Los Angeles, University of California Press, 2003), s.181.
[198] *A.g.e*., s.283.
[199] In-Won Hwang, *Personalized Politics: The Malaysian State under Mahathir*, (Singapore, Institute of Southeast Asian Studies/Silkworm Books, 2003), s.78.
[200] John Slimming, *Malaysia: Death of a Democracy*, (London, John Murray Publishers Ltd., 1969), s.28-9.

kenarındaki Jalan Raja Muda'da Harun bin Idris'in evinde toplanmaya başladı, ancak bazıları Pazar akşamı erkenden oradaydı. Malaylar, Morib ve Banting gibi Selangor'un çeşitli bölgelerinden geldiler ve bazıları Perak'ın farklı bölgelerinden gelmişti.[201] Saat 18.00 sıralarında Setapak'ta mitinge giden bir grup Malay ile onlarla alay eden Çinliler arasında yumruk yumruğa kavga çıktı ve bu olay şişe ve taş atmaya dönüştü.[202] Çatışma haberleri daha sonra Jalan Raja Muda'da toplanan kalabalığa ulaştı ve akşam 18:30'dan önce, birçok Malay toplanma noktasından ayrıldı ve bitişikte bulunan Çinli bölgelerine yöneldi. Şiddet bir kez patlak verdiğinde, hızla ve kontrolsüz bir şekilde tüm şehirde Jalan Campbell, Jalan Tuanku Abdul Rahman, Kampung Datuk Keramat, Kampung Pandan, Cheras ve Kampung Kerinchi'ye yayıldı.[203] Çinliler başlarda şaşırdılar ve bir saatten fazla misilleme yapmadılar.[204] Ancak UOK resmi raporu, Çin gizli cemiyeti unsurlarının, Kampung Baru'da şiddet başladığında saldırıya hazır olduklarını ve harekete geçtiklerini öne sürmüştür.[205] Batu Road'da Çinli ve Hintli dükkân sahipleri kendilerini doğaçlama bir savunma kuvveti haline getirmeye çalışırken, Chow Kit bölgesine saldırmaya çalışan bir Malay grubu, silahlı gizli bir Çinli çetenin üyeleriyle karşılaştı ve geri çekildiler. Çinliler, kendi bölgelerinde bulunan Malaylara saldırdı.[206] Ayrıca Batu Road üzerindeki UMNO merkezini yakmaya çalıştılar ve Salak Selatan Polis Karakolu'nu kuşatma girişiminde bulundular.[207] Akşam erken saatlerde isyancılar, güvenliği sağlamaya çalışan ve göz yaşartıcı gaz kullanan polis güçleri ile karşılaştı. Kuala Lumpur bölgesi için 24 saatlik sokağa çıkma

[201] Ishak Saat, "Tun Abdul Razak Hussein: Survival Politik Melayu 1963–1976", *Perspektif: Jurnal Sains Sosial Dan Kemanusiaan*, 6/3, (2014), s.126-7.
[202] Von Vorys, *Democracy Without Consensus: Communalism and Political Stability in Malaysia*, s.328.
[203] Majlis Gerakan Negara, The May 13 Tragedy: A Report / The National Operations Council (KL, National Operations Council, 1969), s.15.
[204] Slimming, *Malaysia: Death of a Democracy*, s.29.
[205] Majlis Gerakan Negara, *a.g.e.*, s.16.
[206] Von Vorys, *a.g.e.*, s.333.
[207] Slimming, *Malaysia: Death of a Democracy*, s.29.

yasağı radyoda saat 19:35'te duyuruldu ve saat 20:00'de televizyonda tekrarlandı. Daha sonra, 20:30 ile 21:00 saatleri arasında, Polis Başmüfettişi Mohamed Salleh bin Ismael tarafından vur emri verildi. Bunu, Silahlı Kuvvetler Komutanı General Tunku Osman Jiwa'nın başka bir vur emri takip etti. Ordu konuşlandırıldı ve isyandan etkilenen bölgelere akşam 22:00 sıralarında askerler girdi.[208] Sokağa çıkma yasağından habersiz birçok kişi de bu suretle zarar gördü.[209]

Ordu önemli yol kavşaklarında konuşlandı ve ana caddelerde devriye gezdi. Ancak sokağa çıkma yasağı ilan edilmiş olmasına rağmen, Kampung Baru ve Pudu gibi bölgelerdeki gençler emri görmezden geldi. Cinayetlerin çoğu Salı gecesi ve Çarşamba sabahı meydana gelmesine rağmen, Malaylar tarafından Çinli işletmelerinin ve evlerinin yakılması ve yağmalanması ve çoğu ciddi kundaklama olayı Perşembe gecesi ile Cuma günü meydana geldi. Toplamda 450'den fazla ev yakıldı. Şiddet kentsel alanlarda yoğunlaşmış ve Malakka, Perak, Penang ve Çinli nüfusun benzer şekilde daha büyük olduğu komşu Singapur'daki küçük rahatsızlıklar dışında, ülkenin geri kalanı sakin kalmıştır. Durum yavaş yavaş normale dönünce de sokağa çıkma yasağı kademeli olarak gevşetilmiş, ancak Mayıs ayının sonuna kadar sokağa çıkma yasağı öğleden sonra 15:00'dan sabah 6:30'a kadar yürürlükte kalmıştır.[210] Ancak toplumsal çatışmalar son bulmamıştır. 28 Haziran 1969'da Malayların Hintlilere saldırmasıyla Sentul'da yeniden ayaklanma patlak vermiş ve 15 kişi ölmüştür.[211]

Olaylar sırasında Selangor eyaleti genelinde sokağa çıkma yasağı uygulanmaya başlandı. Yaklaşık 2.000 Kraliyet Alayı askeri ve 3.600 polis memurundan oluşan güvenlik güçleri görevlendirildi ve durum kontrol altına alınmaya çalışıldı. 14 ve 16 Mayıs'ta ülke genelinde olağanüstü hal ve beraberinde sokağa çıkma yasağı ilan

[208] Majlis Gerakan Negara, *a.g.e.*, s.17-20.
[209] Slimming, *a.g.e.*, s.30-31.
[210] Slimming, *a.g.e.*, s.41-46.
[211] *A.g.e.*, s.64.

edildi. 15 Mayıs'ta, Yang di-Pertuan Agong Sultan Ismail Nasiruddin Şah tarafından ilan edilen Olağanüstü Hal Bildirisi'nin ardından, Tun Abdul Razak başkanlığındaki Ulusal Operasyon Konseyi (UOK) kuruldu. Anayasanın bazı bölümleri de askıya alındı.[212] Parlamento askıya alındığında UOK, takip eden 18 ay boyunca en yüksek karar alma organı oldu. Eyalet ve Bölge Operasyon Konseyleri eyalet ve yerel yönetimleri devraldı. UOK, ülkede kanun ve düzeni yeniden sağlamak için gerekli güvenlik önlemlerini uyguladı.[213] Gazete yayınları 15 Mayıs'ta durduruldu, ancak 18 Mayıs'ta yeniden başladı ve 21 Mayıs'ta sansür uygulanmaya başlandı.[214] Ülkede düzenin restorasyonu yavaş yavaş sağlandı. Sokağa çıkma yasakları ülkenin çoğu yerinde devam etti, ancak kademeli olarak azaltıldı. Etkilenen bölgelerde iki ay içinde huzur yeniden tesis edildi. Şubat 1971'de parlamenter düzen yeniden kuruldu. Ancak olağanüstü hâl ilanı ve çıkarılan kanun (1969 Acil Durum Kararnamesi) hiçbir zaman iptal edilmemiştir.[215]

UOK, 9 Ekim 1969'da bir rapor yayınladı ve ayaklanmaların birincil nedeni olarak etnik siyaseti gösterdi. Ancak suçu Malaylara yükleme konusunda isteksiz davranılmıştır. Rapora göre özellikle ülke ekonomik hayatında kendini dışlanmış hisseden Malaylar, artık kamu hizmetlerinde de kendileri için bir tehdit hissetmeye başlamışlardı.[216] Malay politikacılar tarafından, ülkedeki özel sektörün büyük bölümünde çalışan Malay olmayanlara karşı uygulanan kapalı kapı tutumundan hiç söz edilmemiştir. Malay olmayan bazı ırkçıların, Malay polis ve memurlarına karşı sürekli olarak bir öfke besledikleri belirtilmiştir. Bu durum ise Malay olmayan toplulukların bazı

[212] K.Y. Tan, "From Myanmar to Manila: A Brief Study of Emergency Powers in Southeast Asia", *Emergency Powers in Asia: Exploring the Limits of Legality*, ed. Victor V. Ramraj, Arun K. Thiruvengadam, (New York, Cambridge University Press, 2009), s.183.
[213] Majlis Gerakan Negara, *a.g.e.*, s. 25-9.
[214] Von Vorys, *a.g.e.*, s.352-354.
[215] Tan, "From Myanmar to Manila: A Brief Study of Emergency Powers in Southeast Asia", s.183.
[216] Majlis Gerakan Negara, *a.g.e.*, s. 30-4.

kesimleri arasında yasa ve otoriteye saygının bozulmasına doğrudan etki etmiştir. Ayrıca ayaklanmaların nedeni, kısmen hem Malaya Komünist Partisi'ne hem de gizli örgütlere bağlanmıştır.[217]

'13 Mayıs'ta şiddetin patlak vermesi, güçlerin etkileşiminin bir sonucuydu... Bunlar arasında kuşak farkı ve ülkedeki farklı etnik kökene sahip insanların anayasal yapıyı yorumlamalarındaki farklılıklar yer almıştı...; yakın zamanda yapılan genel seçimlerde bazı ırkçı parti üyelerinin ve destekçilerinin ölçüsüz açıklamaları ve kışkırtıcı davranışları ile birlikte Malaya Komünist Partisi ve gizli cemiyetlerin etnik duyguları ve devlete karşı şüpheleri körüklemede oynadığı rol ile Çinli-Malay ilişkilerinde güvensizlik geçmişine sahip Malayların endişeli ve daha sonra umutsuz ruh halleri ve seçimlerden hemen sonra meydana gelen etnik hakaretler neticesinde ve Malayların kendi ülkelerinde gelecekte hayatta kalma ve beka tehdidinin bir sonucu olarak 13 Mayıs trajedisi ortaya çıkmıştır. [218]

Bununla birlikte sorunun, bir komünist isyan örneğinden ziyade, Malaylar ve Çinliler arasındaki toplumsal bir çatışma olduğu belirtilmiştir. Raporda ayrıca, güvenlik güçlerinin krizi ele alırken tarafsızlık göstermediği yönündeki söylentiler de yalanlanmıştır.[219] Tunku Abdul Rahman, rapordan iki hafta önce yayınladığı bir kitapta, şiddetten ve komünistlerin etkisinden muhalefet partilerini sorumlu tutmuş ve olayların Çinli komünist gençler tarafından tetiklendiğini ileri sürmüştür. Tunku, Malayların, Çinlilerin ve Hintlilerin çoğunluğunu herhangi bir sorumluluktan muaf tutmuş ve 14 Mayıs'ta Kuala Lumpur'da bir araya gelen Malayları sadece 'tahammül edilemez provokasyonlara yanıt veriyor' olarak değerlendirmiştir.[220]

[217] The Canberra Times, "Increase seen in Communist infiltration", (24 Haziran 1969), erişim tarihi: 10 Eylül 2022. https://trove.nla.gov.au/newspaper/article/131791888
[218] Majlis Gerakan Negara, *a.g.e*., s. 35.
[219] *A.g.e*., s.29.
[220] Tunku Abdul Rahman, *May 13; Before and After*, (KL, Utusan Melayu Press, 1969), s.105.

Mahathir'e göre ise esas sorumlu Tunku Abdul Rahman'dı. Zira olayların meydana gelmesinde yönetimin idaredeki eksiklikleri vardı.

Hükümetin bu krizde ilk tepkisi, krizin suçunu komünist kışkırtıcılara, muhalefet partilerine ve diğer ulus karşıtı unsurlara (Gerakan, DAP ve Malay Komünist Partisi vb.) yüklemek olmuştur.[221] Tunku, ülke çapında bir olağanüstü hal ilan etmiş, doğu Malezya'daki seçimleri askıya almış ve Tun Razak'a, Ulusal Operasyon Konseyi'nin başında ve orduyla işbirliği içinde kararnameyle ülkeyi yönetmesi talimatını vermiştir. Siyasi faaliyetler bu suretle yasaklandı, sıkı ve sert basın sansürü uygulandı ve UOK'ye yaşam ve özgürlük üzerinde geniş kapsamlı yetkiler verildi. Bu tür otoriter hareketler, sıkıntılı durum göz önüne alındığında belki anlaşılabilirdi. Yine de durum normale dönerken, Tun Razak ve UOK, bu tedbirlerin uzun vadeli bir çözüm olmadığını açıkça belirtmişlerdir. Krizin komünistlerin planladığı bir şey değil, daha çok Malezya toplumunda uzun süredir devam eden derin gerilimlerin sonucu olduğunu da kabul etmişlerdir.[222]

Bu nedenle de Malezya'nın uygulanabilir ve genel olarak kabul edilebilir bir siyasi ve ekonomik sistem bulması gerekmekteydi. Ancak 13 Mayıs ve devam eden olayların ardından ülke liderliğinin bunu başarma yeteneği, iktidar partisinin kendi içinde hem sertliği hem de sonuçları açısından önemli olan bir güç mücadelesinin patlamasıyla tehdit edilmişti. Buna karşın yeni bir lider etrafında yeni bir sistemin tesis edilmesinin fayda sağlayacağı değerlendirilmiştir.[223]

Tunku Abdul Rahman 1968'de 'Malaylar, yönetilmesi çok kolay bir halktır' demişti. Sanki farklı bir dönemden bahsediyor gibiydi. Malay olmayan grupların 1969 seçimlerindeki başarısı birçok Malay arasında, UMNO'nun kademelerine bile nüfuz eden güçlü bir hüsran dalgasına yol açtı. Birkaç genç Malay politikacı Tunku'nun

[221] *A.g.e.*, s.106.
[222] Majlis Gerakan Negara, *a.g.e.*, s. 33.
[223] Temiz, *a.g.e.*, s.145.

hayırsever paternalizmini eleştirmiş ve istifasını istemişti. Malay öğrenci grupları sert bir şekilde Malay haklarının ve ayrıcalıklarının daha fazla korunması, Malaylara ait olmayan bazı mülklere el konulması ve hatta Çinlilerin vatandaşlık haklarının kaldırılması için çağrıda bulunmaya başladı. Ayrıca monarşik parlamenter demokrasiye karşı otoriter yönetimin devamını tercih ettiklerini de belirttiler. Muhalifler argümanlarının gücünü abarttılar ve hem Tunku'nun siyasi zekâsını hem de diğer bakanların *Bapa Malaysia*'ya olan bağlılığı hafife aldılar. Yine de aşırılık yanlıları geçici olarak engellenirken, hükümetin 13 Mayıs'a vereceği uzun vadeli yanıtta Malay hassasiyetlerinin ana düşünce olması gerektiği fark edilmiştir. Müteakip politikalar, tamamen onaylanmasa da tepkilerin dikkate alındığını göstermiştir. UOK Raporunda "*13 Mayıs olayları bir daha olmayacaksa, bu Milletin ayakta kalması için ırksal gerilimlere yol açabilecek konuların sorumsuz fırsatçılar tarafından istismar edilmemesini sağlamalıyız*" ifadeleri kullanılmıştır. Ulusal Operasyon Komitesi başında bulunan Razak, Mayıs olaylarının nedenleri ve doğası hakkında '*halkımızın sosyal ve ekonomik koşullarını tam olarak dikkate alan, gerçekçi, sarsılmaz ve sağlam bir temele dayanan bir siyasi çerçeve inşa etme*' gereğini raporda belirtmiştir.[224]

Bağımsızlıktan sonra, etnik gerginlikler devam etmekteydi. Malezya'da sosyal, ekonomik, eğitim ve politik alanlarda 10 Mayıs 1969'da seçimler yapıldığında, etnik gruplar arası rekabet zirvedeydi. Çeşitli siyasi partiler giderek artan bir şekilde sert üslup kullanmaya başlamış, buna karşın giderek keskinleşen etnik sorunları görmezden gelen partiler bulunmaktaydı ve seçimler tüm partilerde var olan çeşitli toplumsal duyguları açıkça ortaya çıkarmıştı. Etnik gruplardan birine karşı kültürü, dili aşağılayan sözler, Malezya'daki siyasi ve

[224] Majlis Gerakan Negara, *a.g.e*.., s.36.

sosyal krizin doruk noktası olmuştur.[225] Yeni bir liderlik etrafında bu kronik sorunlar hafifletilmeye çalışılmıştır.

Lider değişimi ile birlikte idareyi ele alan Tun Abdul Razak Hüseyin, 1974'te Parti Islam Se-Malaysia'ı,[226] Parti Gerakan Rakyat Malaysia'ı[227] ve Parti Progresif Penduduk'u[228], Perikatan ittifakına katılmaya davet etmiştir. Parti liderleri Dato Asri Hj Muda, Tun Lim Chong Eu ve Dato' Seri SP Seenivasagam, Malezya'nın birliği adına öneriyi memnuniyetle karşılamışlardı. Ancak çeşitli partilerin koalisyonu olduğu için Dato Asri Hj Muda, bu koalisyonun adının Perikatan'dan Barisan Nasional olarak değiştirilmesini önermiştir. Bu öneri tüm taraflarca memnuniyetle karşılanmıştır.[229]

Tüm Malezya siyasi partileri için esas sorunlardan bir tanesi, İngilizlerin sömürge yönetimleri sona ermeden önce Malayları, siyasi gücü Malay olmayanlarla paylaşmalarının, Malayların çıkarlarını tehdit etmeyeceği konusunda verdikleri güvence idi. Lee Kuan Yew ve diğer Çin kökenli siyasetçiler Malezyalıları etnik temelli siyasi yapılaşma yerine ortak bağlılık temelinde birleştirmeye çalışmak için Dayanışma Sözleşmesi'ni kullandıklarında, UMNO'nun muhafazakâr üyeleri o kadar şiddetli ve olumsuz tepki verdiler ki Singapur federasyondan atılmak zorunda kaldı. Yine de Kelantan'da PAS'a verilen desteğin derecesinin gösterdiği gibi, kendi saflarında bile UMNO, en yoksul bileşenlerinin ihtiyaçlarına cevap veremiyordu. İttifakın diğer iki üyesi, MCA ve MIC, şehirlere iş aramak için gelen Çinli ve Hintli işçiler tarafından koruyucu olarak algılanıyordu. Ancak bu partiler de kendi destekçilerinin ihtiyaçlarını karşılayamamaktaydılar. Bu ihtiyaçları karşılamak ve MCA ve

[225] Hussin Mutalib, *Islam Dan Etnisitas: Perspektif Politik Melayu*,(Jakarta, LP3ES,1996), s.76-7.
[226] Malezya İslam Partisi-PAS.
[227] Malezyalı Halk Hareketi Partisi.
[228] Halkın İlerici Partisi-PPP.
[229] Mohamed Asri bin Haji Muda, *Memoir politik Asri: Meniti Arus*, (Bangi, Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia, 1993), s.97.

MIC'ye bir alternatif sağlamak için, iki yeni parti kurulmuştu. Bunlar ise 1966'da DAP ve 1968'de Gerakan idi.[230]

Çinli etnik kökene mensupların Malezya'ya gelişi başlangıçta sadece ticaret içindi, çünkü Malaya yarımadası, ticaretin merkezi haline gelen ve Batı ile Doğu'yu birbirine bağlayan altın yarımadalardan biri haline gelmişti. Bununla birlikte, Çin etnik grubunun İngiliz işgalinden önce Malezya'ya gelişinin iki etnik grup arasında bir çatışmaya neden olmadığı açıktır. İngilizlerin Malezya'ya sömürgeci olarak ulaşması Malezya'daki nüfusun modelini değiştirmiş, İngiliz işgali sırasında etnik Çinlilerin büyük çapta gelişi, geçmişte ki Çinlilerin gelişinden farklılık arz etmiştir. Ekonomik işbirliği alanında Malay topluluğunun, İngilizlerin Çinlileri ve Hintlileri istihdam etmesiyle birlikte, bu büyük stratejinin ve nüfusun seferber edilmesi, İngilizlerin ekonomik anlamda Malezya'nın tam anlamıyla işgalini gerçekleştiren etmenlerden biri olmuştur.[231] Çinli ve Hintli göç dalgası ise Malaya içinde birçok partinin siyasi algısını zaman içerisinde değiştirmiştir. Uzun zamandır gurur duyulan uyum ve birliğin oldukça kırılgan olduğu 1969 Mayıs olaylarıyla ortaya çıkmıştır. Malezya'nın İngilizler tarafından bağımsızlığını kazanmasından önce zikredilen Toplumsal Sözleşme ve güç paylaşımı kavramı, sadece liderlere değil tüm Malezyalılara büyük bir darbe vurmuştur. Irksal sorunlara yol açan faktörler arasında Malezya'yı oluşturan etnik unsurlar arasındaki yüksek gelir uçurumu ve yoksulluk bulunduğu belirtilmelidir. Ayrıca ırka göre farklılaşan Malezyalıların ekonomik faaliyetleri de halkın memnuniyetsizliğine katkıda bulunmuştur. Tüm bu etmenler, kanlı trajediye katkı sağlamıştır. Bu nedenle, durumu düzeltmek için çeşitli önlemler alınmıştır.[232]

Malezya'nın fiili bağlılık yemini olan Rukun Negara, isyana bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu ulusal ilkeler; Malezya'nın

[230] Virginia M. Hooker, *A Short History of Malaysia*, (Crows Nest, Allen & Unwin, 2003), s.230.
[231] Temiz, *a.g.e*., s.147.
[232] Saat, "Tun Abdul Razak Hussein: Survival Politik Melayu 1963–1976", s.127.

Bağımsızlığının 13. yıldönümünü anmak için 31 Ağustos 1970'de ilan edilmiştir. Zira 13 Mayıs olayı Malezya'daki ırklar arasındaki birliği zayıflatmıştı. Güçlü bir birlik oluşturmanın temel amacı olarak oluşturulmuştur. İlkeler, ülkenin başarısı ve istikrarı için uyum ve birliğin anahtarını açık bir şekilde ifade etmiştir. Bu prensipler; Allah inancı, Krala ve Ülkeye Sadakat, Anayasanın Üstünlüğü, Hukuk Kuralları, Nezaket ve Ahlak olarak ilan edilmiştir.[233]

O dönemler az tanınan genç bir siyasetçi olan ve 10 Mayıs seçimlerinde UMNO adayı olarak koltuğunu kaybeden Mahathir Mohamad, isyandan hükümeti sorumlu tutmuştur. Özellikle Tunku Abdul Rahman'a 'basit fikirli' olduğu ve Malayların ekonomik paya sahip olduğu müreffeh bir Malezya planlamadığı için tepki göstermiştir. Tunku ise Mahathir'in UMNO'dan kovulmasına yol açan ırksal çatışmalardan, Mahathir gibi 'aşırılıkçıları' sorumlu tutmuştur. Mahathir'in ifadelerinde ise durum daha farklı ele alınmıştır:

'*Uzun süreli seçim kampanyasındaki olağanüstü gerginlik düşünülürse, bu kutlama kararı bence bir basiretsizlik örneğiydi. Kalabalığa Malay olmayanlar hâkimdi ve birçoğu kaba saba hareket ve ifadelerde bulunuyordu. Melayu balik kampung (Malaylar, köylerinize dönün) ve 'Burası artık bizim ülkemiz' gibi sloganlarla Kampung Baru'daki Malayları taciz ediyorlardı. Kutlama olarak başlayan yürüyüş bambaşka bir renge bürünmüştü. Ertesi gün, 13 Mayıs tarihinde, Kampung Baru'lu Malayların yanı sıra Kuala Lumpur çevresinden gelen ve onlara katılan diğer Malaylar bir karşı gösteri düzenledi. Büyük kalabalık kontrolden çıkınca da Kuala Lumpur'daki uğursuz etnik ayaklanma bunu izledi.*[234] *Sıkıntı uzun süredir içten içe kaynıyordu ve bazılarımız olacakları önceden*

[233] The Malaysian Administrative Modernisation and Management Planning Unit, "National Principles (Rukun Negara)", (2016) erişim tarihi: 15 Ekim 2022, https://malaysia. gov. my/portal/ content/30110

[234] Mohamad, *Evdeki Doktor*, s.198.

görebilmişti. Ben Tunku'yu belirtiler konusunda uyarmaya çalıştım, ancak bana kulak asmadı. 1969 genel seçimlerinden önceki iki yıl boyunca Malaylar ile Çinliler arasındaki karşıtlıkta keskin bir artış olmuştu. Malaylara ve diğer yerel halklara tanınan belirli ayrıcalıkların Anayasa güvencesinde olması, İHP'deki Seenivasagam kardeşlerin yanı sıra birçok Çinli tarafından açıkça sorgulanıyordu. Ipoh yakınlarında ağırlıkla Çinlilerden oluşan seçim bölgelerinde MCA ve İttifaka karşı aldıkları yerel destek güçlüydü. Bu dönemde 11 Çinli ihanetten suçlu bulundu ve ölüm cezasına çarptırıldılar. Söz konusu dava dünyanın dört bir yanında kınanınca ve hoşgörü çağrıları söz konusu olunca Tunku, hükmün ömür boyu hapse çevrilmesine karar vermiş, bu da Malayların Çinlilere daha da kuşkuyla bakmasına yol açmıştı'.[235]

Olumlu eylem politikaları, Yeni Ekonomik Politika'yı ve beş yıl sonra 1974'te Selangor eyaleti dışında bir Federal Bölge olarak Kuala Lumpur'un oluşturulmasını içeriyordu. İsyanların ardından Tunku Abdul Rahman, ülkenin günlük işleyişi ile birlikte aynı zamanda Ulusal Operasyon Konseyi'nin direktörü olan Başbakan Yardımcısı Tun Abdul Razak'a koltuğunu teslim etmek zorunda kaldı. 22 Eylül 1970'de Parlamento yeniden toplandığında, Tunku Başbakanlık görevinden istifa etti ve yerine Tun Abdul Razak geçti.[236] Daha geniş bir koalisyon oluşturmak amacıyla, Gerakan, PPP ve PAS gibi muhalefet partilerinin koalisyona katılmaya davet edildiği İttifak Partisi'nin yerine Barisan Nasional (Ulusal Cephe) tesis edildi. 1969 isyanından sonra UMNO, gücünü arttırmak için siyasi sistemi de yeniden yapılandırmaya başlamıştır.[237]

1960'lar boyunca 13 Mayıs 1969'daki şiddetle sonuçlanan toplumsal olaylar ve gerilimlerin birikiminin sonucu olarak

[235] *A.g.e.* s.199.
[236] Keat Gin Ooi, *Southeast Asia: A Historical Encyclopedia, from Angkor Wat to East Timor,* s.114.
[237] Chio, *Malaysia and the Development Process, Globalization, Knowledge Transfers and Postcolonial Dilemmas,* s.58.

ayaklanmalar, hem Çinli hem de Malay seçmenler arasında derin bir hoşnutsuzluk krizini işaret eden seçim sonuçlarıyla tetiklenmişti. Özellikle, etnik temelli muhalefet partilerinin beklenmedik bir şekilde yükselişi, bağımsızlık sonrası ve İttifaka bağlı Malezya'nın çoğul toplumunun istikrarlı yönetiminin ayrılıkçı temellere dayanabileceğine dair değerlendirmeyi ortaya çıkarmıştır. Başlarda 'Politikada Malaylar' ve 'ekonomide Çinliler' formülü kısmen de olsa işe yaramış görünüyordu.[238] Buna karşın seçimleri takiben iki hafta içerisinde 170 kişi öldü.[239] Seçimlerden sonraki yaklaşık iki buçuk ay boyunca, yaklaşık %75'i Çinli olan toplamda 196 kişi öldürüldü, ancak resmi olmayan tahminler öldürülen Çinlilerin sayısının çok daha yüksek olduğunu değerlendirmektedir.[240]

Esasında meselenin özünde, hem Çin kökenliler hem de Malaylar arasında bulunan temsil ve ifade sorunlarının varlığı bulunmaktaydı. Burada, ilgili toplulukların üyeleri tarafından farklı kaygıların ortaya çıkarttığı, tarih ve deneyimlerdeki farklılıklar ile perçinlenen seçkin (Malay) veya ılımlı (Çinli) bir azınlığa güvenerek, görünüşte heterojen bir yönetim biçimini temsil etmenin zorlukları bulunmaktaydı. Örneğin, Çinliler için kapsayıcılık ve temsil sorunlarına karşın, Malaylar için ise esas sorun potansiyel sessizlik, politik liderlerin çıkarları, politik ve ekonomik açıdan Malayların daha da güçlenme talepleri olarak değerlendirilebilir. Ulus-devlet yapısının[241] Malezya'da uygulanmaya çalışılması ve sözde homojen bir toplum yapısına olan vurgu ile birlikte toplumun içinde aktif bir

[238] Khoo Boo Teik, *Paradoxes of Mahathirism: an intellectual biography of Mahathir Mohamad* (KL, Oxford University Press, 1995), s.26.
[239] The Canberra Times, "Secret inquiry into Malaysia race riots" (27 Mayıs 1969), erişim tarihi: 14 Eylül 2022. https://trove.nla.gov.au/newspaper/article/131786638
[240] Crouch, *Government and Society in Malaysia*, s.24.
[241] Ulus devlet, meşruiyetini bir ulusun belli bir coğrafi sınır içindeki egemenliğinden alan devlet şeklidir. Devlet politik ve jeopolitik bir varlık, ulus ise kültürel veya etnik bir varlıktır. Ulus devlet kavramı ise bu ikisini belli bir coğrafyada örtüştürür. Esasında sömürge dönemi, güneydoğu asya ülkelerinin ulus-devletler olarak tarihsel durumlarının ve doğal gelişimlerinin geçici olarak bozulmasından başka bir şey değildir. Dennis J. Duncanson, "Malayasia as a Nation-State", *International Journal*, 24/1, (1969), s.159.

şekilde var olan çeşitlilik, siyasi veya farklı yollar vasıtasıyla temsil etme konusunda karşılaşılan zorluklar, Malezya örneğinde siyasi temsil noktasında sorunların ortaya çıkmasının temel nedenleri olarak değerlendirilebilir.[242]

Malay ve Çinli, arasında karakter farkı bulunmaktaydı. Malayların fıtratlarına aykırı olarak Malaya'da bulunan Çinliler, maceracı ve becerikli idi. Malaylara karşın küçük ticarette ve vasıflı işlerde hızla yükselmelerine neden olan çalışkanlıkları ve kararlılıkları vardı. Malaylar ne yaparsa yapsın, Çinliler daha iyisini daha ucuza yapabilirdi. Malayların uysal yapıları ve hoşgörüleri karşısında yırtıcı, çalışkan ve zeki Çinliler bulunmaktaydı. Toplumsal özellikleri nedeniyle genel itibariyle Çinlilerin daha becerikli oluşu, Malayların ekonomik egemenliğini baltalayan bir durum oluşturuyordu. Malayların bu nüfuz kaybı olasılığının merkezinde ise çalışmaya isteksiz, zamanın değerini ve paranın potansiyel kapasitesi ve mülkün gerçek değerini anlayamayan sorunlu bir Malay öznesi bulunmaktaydı. Mahathir'in belirttiği ettiği gibi, bu tür bir toplumda ekonomik atılım ve bağımsızlık bilinmiyordu.[243] Burada değerlendirilen durum, eşzamanlı bir eşitsiz rekabet durumu ile birlikte Malayların, yoksulluklarından, cehaletlerinden, kolaya kaçmalarından, gönül rahatlıklarından, ekonomik olmayan egemenliklerinden ve benzeri sebeplerden dolayı aktif olarak 'yardım edilmesi' gereken bireyler olarak değerlendirilmesidir. Bu şekilde geri kalmış ve çaresiz bir Malay benliği ile becerikli ve saldırgan bir Çinli öteki arasında olan beraber yaşama zorunluluğu, sorunlarında çıkış noktasını oluşturmaktaydı.[244]

Daha da önemlisi, bu şekilde yoksul ve geri kalmış topluluklar arasındaki farklar, toplum inşasında zorlukların yaşanmasına sebep

[242] Temiz, *a.g.e*. s.147.
[243] Mohamed, *The Malay Dilemma*, s.25-50.
[244] Chio, *Malaysia and the Development Process, Globalization, Knowledge Transfers and Postcolonial Dilemmas*, s.63.

olmakta, bu durum ise toplumsal eşitlik bağlamında uygulanan modern tekniklerin gerçek durum ile örtüşmesini engellemekteydi. Bu durum ise esas sorunu teşkil etmektedir. Tüm bu veriler değerlendirildiğinde, toplum içerisinde konum itibariyle aşağı olan ve çözülmesi gereken sorun olarak ortada duran, yani Malay geriliği olarak değerlendirilen toplumsal bir sorunu ortaya çıkarmıştır.[245]

13 Mayıs isyanı ile birlikte Kuala Lumpur, güvenlik arayan endişeli insanlarla dolup taştı ve 15.000'den fazla insan şehrin stadyumlarına akın etti. Düzenin yeniden sağlanmasından bir hafta önce ve ayaklanmaların devam ettiği Mayıs ayının sonuna kadar, izole şiddet olayları rapor edilmeye devam etti. Mayıs ayı sonunda resmi rakamlar 177 ölü, 340 yaralı ve 5.750 tutuklama şeklinde kaydedildi. Federal düzeyde seçimleri İttifak'ın kazandığının açıklanmasına ve birçok eyalette İttifak'ın oldukça başarısız olduğu bilinmesine rağmen, kamuoyunda düzeni ve kamu güvenliğini yeniden sağlama ihtiyacı birinci öncelik olarak kabul edildi ve seçim meseleleri geri plana atıldı.[246] Bu şekilde güvenlik kaygıları ekseninde nizam tekrar tesis edilmeye çalışılmıştır. Nizamın tekrar tesis edilmesi ve devam ettirilmesi için geliştirilen Rukun Negara sayesinde hem devlette olan bağlılık bir disiplin altına alınacaktı, hem de toplumun bileşenlerine karşı devletin eşit mesafede olduğu düşüncesi yansıtılacaktı. Rukun Negara'nın ilan edilmesinin altında yatan gerekçenin de bu olduğu değerlendirilebilir.[247]

Resmi anlatımda 'trajedi' şeklinde ifade edilen 13 Mayıs olaylarının bir sonucu olarak, Malezyalılar arasında farkındalığı ve birliği teşvik etmek için ulusal kültür kavramı tanıtılmıştır. Birliği sağlamak için, Ağustos 1971'de hükümet, ülkenin yerli halkının kültürüne dayalı bir Ulusal Kültür Politikası'nı yürürlüğe koymuş ve İslam, ulusal kültürün oluşumunda önemli bir unsur haline gelmiştir.

[245] *A.g.e.*, s.64.
[246] Hooker, *A Short History of Malaysia*, s.231.
[247] Temiz, *a.g.e.*, s.152.

Bu suretle diğer etnik kökene mensup insanların uygun kültürel unsurları da milli kültürün unsurları olarak kabul edilmiştir. Bu ilkelerin Malezya'yı oluşturan her bir Malezyalı tarafından anlaşılması, takdir edilmesi ve uygulanmasının gerektiği belirtilmiştir. Ülkenin liderliğinin Tun Abdul Razak Hüseyin tarafından devralınması, o sırada çok kritik olan durumu sakinleştirmeyi başarmıştır. İlk müdahaledeki gecikme, kısmen de olsa ırkçı gerilimlerin ülke geneline yayılmasına izin vermişti. Ulusal Operasyon Konseyi'nin kurularak alınan sert önlemler, olumsuz durumu doğrudan frenlemiştir. Yeni Ekonomi Politikası'nın uygulamaya konulması da yoksulluk sorununu çözmeye yönelik önemli bir çaba olarak değerlendirilmiş ve ırklar arasındaki dengesiz ekonomik uçurumun üstesinden gelinebilme yolu olarak görülmüştür.

Tun Abdul Razak Hüseyin'in Malezya'da birlik meydana getirme çabalarının doruk noktası ise Barisan Nasional'ı yeni bir siyasi oluşum olarak tesis etmesi ile daha ileriye taşınmıştır. Bu ise dolaylı olarak Malayların konumunu ve siyasi üstünlüklerini kendi topraklarında hâkim kılmayı başarmıştır. Zira bağımsızlığa kavuştuktan sonra Malezya'da var olan etnik yapının, 13 Mayıs olaylarında ne kadar kırılgan olabileceği ortaya çıkmıştı. 13 Mayıs olaylarından sonra atılan adımlar, sadece Çinliler ve Malaylar için değil, özellikle Malezya siyaseti üzerinde de geri dönüşü olmayan bir süreç başlatmıştır. Esasında bu konunun teferruatlı bir şekilde burada işlenmesinin sebebi ise günümüz Malay politikalarını halen etkilemeye devam emesidir. Hükümet tarafından oluşturulan çözüm, yani Ulusal Operasyon Konseyi, olay sırasında ve sonrasında durumu istikrara kavuşturmak ve sorunun nedensel faktörleri hakkında araştırma yaparak Malezya'daki etnik toplulukların sorunlarını çözmekle görevlendirilmişti. Ayrıca ülkenin temel direklerinin oluşmasıyla büyük umutlar besleyen Malezya için bir ideoloji oluşturulmuş ve tüm Malezyalılara farklılıklarına rağmen devlet olarak yol gösterici ilke haline getirilmiştir. Ekonomik

dengesizliklerin üstesinden gelmek için hükümet, Malezya'daki Malayların yaşam standartlarını sadece etnik kökene dayalı değil, ayrıca ekonomiye kadar eşit bir şekilde yükseltebilmek amacıyla yeni bir ekonomik politika oluşturma konusunda çaba sarf etmiştir. 13 Mayıs olaylarının bir başka etkisi de o sırada başbakan olarak Tunku Abdul Rahman'ın koltuğunu bırakması, ardından yerini Tun Abdul Razak'ın almasıydı. Ayrıca 1969 Genel Seçimlerinin sonuçları Malezya'nın siyasi manzarasını da değiştirmiştir. Bu olay, Malezya'da özellikle ekonomik, siyasi ve sosyal açıdan büyük bir değişime yol açmıştır. Malezya toplumunda her zaman gizli olan gerilimlerin rahatlıkla bir toplumsal çatışmaya dönüşebileceği görülmüştür.

13 Mayıs olaylarının gelişimi ve sonuçları açısından atılan adımlar ve hükümetin uygulamaları neticesinde ülkede yaşayan Çinlilere ve diğer etnik kökene sahip kesimlere ülkenin gerçek sahibinin Bumiputera yani Malaylar olduğu ve bunun değişmeyeceği de farklı etnik kökene sahip olan Malezya toplumundaki insanlara gösterilmiştir.[248]

[248] Temiz, *a.g.e.*, s.153-4.

4. Tun Abdul Razak (1970-1976)

Razak göreve geldikten sonra, Malayların çıkarlarına ve endişelerine Malay olmayanlarınkinden daha fazla ilgi göstermiştir. Tunku'dan farklı olarak Razak, diplomasinin inceliklerini bir kenara bırakmış ve Malayların ülke ekonomisinden daha büyük bir pay alma taleplerine açıkça desteğini göstermiş ve dile getirmiştir. Razak, dil ve eğitim konularında Çinlilere cömert hükümet tavizlerinin Malay kızgınlığına neden olduğunu ileri sürüştür. Ayrıca Malayları ekonomik olarak iyileştirmeye yönelik tedbirlerin, Çinlilerin Malay özel haklarına ilişkin çekinceleri nedeniyle gerçekleştirilemediğini de görmüştür.[1] Razak'ın sert duruşuna Çinlilerin tepkisi sabırlı olmuştu. Ancak buna karşın bir kararsızlık ve çekince de bulunmaktaydı. Razak'ın reformlarının çoğuna hemen adapte olmaları ve kabul etmiş görünmeleri, yalnızca durumun değişkenliğinden çekindikleri için değildi, aynı zamanda Malay huzursuzluğunun çabucak yatıştırılmaması durumunda korkunç bir sonuçtan korkmalarından da kaynaklanmaktaydı. Çinli partiler Barisan ittifakında, Malay hâkimiyetini hızlıca kabul etmişlerdi. MCA, 1969 Genel seçimlerinde otuz üç sandalye için mücadele etmesine rağmen, Barisan Nasional oluşumu, kendilerine sadece yirmi üç sandalye verdi. Razak, Tunku'nun politikalarının başarısız olduğunu görmüştü ve Çinliler ile yakınlığına biraz mesafe getirmişti. Ancak, Malay yanlısı politikaların Malay olmayan nüfus üzerindeki etkisinin eşit derecede farkındaydı ve kademeli hareketlerle değişiklikler meydana getirmek için temkinli davranmıştır.[2] Razak, bir liderin klişe imajına meydan okumaktaydı. Siyasi üslubunda asık suratlıydı ve konuşmaları, Tunku'nun iyi bilinen babacan tavrına pek benzemiyordu. Mükemmel Malayca ve İngilizce konuşma kabiliyetine sahipti. Tunku ve çoğu Malay eliti gibi

[1] Alasdair Bowie, *Crossing the Industrial Divide: State, Society and the Politics of Economic Transformation in Malaysia*, (New York, Colombia University, Press, 1991), s.88.
[2] Shome, *a.g.e.*, s.90.

Razak da karakteristik olarak yumuşak bir konuşma üslubuna sahipti. Tunku'da olduğu gibi, herhangi bir Çinliye yakın olduğu bilinmiyordu. Kabinesinde bile, Çinlilerin bir liderde hoşlandığı samimi davranış niteliğinden yoksun görünüyordu. Aynı zamanda sert ve bir okul müdürü gibi her zaman disiplinli görünüyordu. 1950'lerin ortalarında Yasama Konseyi'nde kırsal kalkınmanın sorumluluğunu üstlendiğinde sert ve ciddi bir yaklaşımı olmasıyla hatırlanan Gerald Templer'a özendiği de söylenmekteydi.[3]

Resim 13: Tun Abdul Razak

Etkili bir teşkilatçı ve son derece çalışkan bir bürokrat olarak bilinmekteydi. Lösemiden vefat etti ve vefatına kadar çalışmayı bırakmamıştır. Tunku döneminde, hükümetin günlük işlerini yürüttüğü herkes tarafından bilinen bir durumdu. Tunku, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'na atıfta bulunarak, yapılan tüm çalışmalar için Razak'ı görevlendirmişti.[4] Ancak Razak'ın aslında daha deneyimli olduğu kabul edilmelidir. Sömürge dönemi Malay İdari Hizmeti'ne ilk kez 1939'da henüz on yedi yaşındayken katılmıştı ve yirmi sekiz yaşında Pahang'ın prestijli devlet sekreteri görevini üstlenmişti. Razak, Tunku'dan neredeyse yirmi yaş daha genç olmasına rağmen siyasette Tunku'dan daha görünür değilse de daha fazla deneyime sahip olduğu inkâr edilemez bir gerçektir. 1947'de Tunku henüz siyasette değilken Razak, İngiltere'de hukuk okurken (Lee Kuan Yew, Goh Keng Swee, John Eber ile birlikte) milliyetçiliğe adım attı. Bunun akabinde ise Razak, dönüşünde hemen siyasete atılan ve UMNO Gençlik Hareketi'nin başkanlığına seçilen etkili öğrencilerden biriydi.[5]

Nisan 1951'de Onn Jaafar'ın istifası üzerine Tunku, UMNO'nun başkanı oldu. İlk yaptığı işlerden bir tanesi de Razak'ı

[3] Shome, *a.g.e.*, s.91.
[4] Tunku, *Viewpoints*, s.82.
[5] Shome, *a.g.e.*, s.91.

başkan yardımcılığına getirmekti. Razak'ın sosyal reformları planlama konusundaki gerçek kabiliyeti ilk olarak, Federal Yasama Konseyi'nde başbakan yardımcısı iken hazırladığı eğitimle ilgili 1956 Raporu'nda görüldü. Raporun geniş kapsamlı hedefleri vardı ve özellikle Malayca eğitimle ilgili olarak Malezya'daki mevcut eğitim sisteminin temelini tesis etti. 1957'de ilk ulusal Malay orta öğretim okullarının teşkilini sağladı. Bağımsız Malaya'da aynı anda hem Başbakan yardımcısı hem de Savunma Bakanı'ydı. 1959'da Ulusal ve Kırsal Kalkınma Bakanlığı'nın ek sorumluluğunu üstlendi ve 1956'da başlattığı Federal Arazi Geliştirme Kurumu'nu (FELDA) denetledi. Hassas alanlardaki hedeflere ulaşmak için idari kaynakları harekete geçirmedeki etkinliği ve sorunlara karşı özenli yaklaşımı, kendisine 13 Mayıs isyanlarından sonra kaos ortamını yönetmek için Ulusal Operasyon Konseyi (UOK) direktörlüğü görevinin verilmesinin nedenlerinden bir tanesiydi. 21 Eylül 1970'de başbakanlığı resmileştiğinde, Savunma ve Dış İşleri görevlerini de üstlenmişti. 14 Ocak 1976'daki vefatı, üstlendiği ağır iş yükünden dolayı olduğu da değerlendirilmektedir.[6]

Hükümetin parlamentoda çoğunluğa sahip olamadığı 1969 Federal seçimlerinde muhalefetin başarıları ve akabinde meydana gelen kaos, Razak'ın İttifak'ı yeniden yapılandırmasına neden olmuştur. Razak'ın Barisan koalisyonunun genişlemeye yönelik planı doğrultusunda, hükümetin meclis çoğunluğunu anayasa değişiklikleri için gereken üçte ikiden fazlasına yükseltmeye çalışmıştı. Razak'ın planı başlangıçta MCA tarafından pek olumlu karşılanmadı. Çünkü Razak, diğer Çinli partileri de koalisyona üye olarak almak istiyordu. MCA'nın esas endişesi ise yeni Çinli parti üyelerinin, daha önceki ittifaklarının sahip olduğu ideolojik olgunluğa ulaşmadan hükümette etkili olabilme durumuydu. Bu durum da şüphesiz MCA'ya zarar verecekti. Razak'ın yeni üyeler için siyasi karar alma süreçlerini sınırlı da olsa etkileme vaadi, Barisan ortaklarının daha fazla endişe

[6] Shome, *a.g.e.*, s.91-92.

duymasına neden oldu. Bununla birlikte, MCA'nın 1969 seçim başarısızlığının tekrarlanması korkusu da vardı. Demokratik Hareket Partisi'ne (DAP) kaptırdığı Çinli oylarını geri kazanamama gibi bir durum da söz konusuydu. Ancak tüm bunlara karşın gönülsüz olarak Razak'ın koalisyon planını kabul ettiler. 1970'de muhalefet Federal Parlamento'daki doksan üç sandalyeden kırk birine sahipti ve eyalet düzeyinde, üç eyalet Penang, Perak ve Kelantan ile iki belediyeyi, Penang'da Georgetown ve Perak'ta Ipoh'u kontrol etmekteydi. Razak, muhalefetin elinde bulundurduğu bu gücün, Federal hükümet için planladığı reformlar ve devletin geleceği için potansiyel olarak tehlikeli olduğunu düşünmekteydi. Muhalefetin reformlar konusundaki etnik hoşnutsuzluğu, yalnızca DAP ve Gerakan gibi Çinlilerin egemen olduğu partilerden değildi. Aynı zamanda, Barisan'ın Çinlilere karşı devam eden tavizlerine ve Çinlilere hiçbir zaman güvenmeyen aşırı Malay partilerinin de sisteme zarar verme potansiyeli olduğunu, Razak görmekteydi. Razak'ın Barisan Nasional için planı, hükümetteki bu tür endişeleri gidermeye yönelikti ve muhalefetin daha uzlaşmacı olanlarını, eleştirilerini ortaklık adabında ve kamuoyundan uzakta dile getirebilecekleri bir koalisyona dahil ederek ilerleme politikasını takip etme gerekliliğini görmüştü.[7]

İttifak dışındaki Çinli desteği, Razak'ın eski arkadaşı ve Gerakan Partisi'nin lideri olan ve Penang Eyalet hükümetini kontrol eden MCA'nın eski başkanı Lim Chong Eu'yu başarılı bir şekilde yanına çekmesiyle başladı. Gerakan, Penang'ın kontrolünü İttifak ile paylaşmayı kabul etti ve aynı şekilde Federal hükümette Barisan'ın bir ortağı oldu. Benzer bir anlaşma Seenivasagam kardeşlerle[8], üyeleri çoğunlukla Perak'taki Çinli ve Hintlilerden oluşan Ipoh merkezli Halkın İlerleme Partisi (PPP) ile tesis edildi. Gerakan ve PPP'nin dahil

[7] Shome, *a.g.e.*, s.92.
[8] Dato' SP Seenivasagam, Darma Raja Seenivasagam.

edilmesiyle Barisan, batı Malezya'daki Malay olmayan seçim bölgelerinin konsolidasyonunu bu şekilde tamamlamış oldu.[9]

Doğu Malezya'da ise Razak, Sabah ve Sarawak'ı da ittifaka dahil ederek Barisan'ı daha da genişletti. Sabah'ta, muhalefet partileri ya İttifak üyeliğine dahil edildiğinden ya da Birleşik Sabah Ulusal Örgütü'nün başındaki Tun Mustapha Harun'un otokratik hükümeti tarafından feshedildiğinden, tüm partiler ittifak üyesi olduğundan dolayı Razak'ın işi oldukça kolaydı ve son derece hızlı bir geçiş yapıldı. Sarawak'ta koalisyon kurma sorunu çok daha karmaşıktı. Sarawak'taki ittifak üyeleri, Sarawak Yasama Meclisi'ndeki yirmi dört sandalyeden sadece on sandalyeyi kazanmayı başarabilmişlerdi. Barisan-Sarawak ittifakı altında gerekli bağlantının sağlanması, Razak'ın İban kökenli Pesaka Partisi'nden ve Çin kökenlilerin desteklediği Sarawak Birleşik Halk Partisi'nden birer üyeyi İttifak üyelerine katılmaya ve İttifak'ın Sarawak meclisini kontrol etmesi için ihtiyaç duyduğu çoğunluğu kazanmaya ikna etmesiyle nihayet tesis edildi. Razak'ın Malay merkezli Parti İslam Sa-Melayu'yu (PAS) Barisan ittifakına dahil etme girişimleri ise muhafazakâr Kelantan eyaletini kontrol eden PAS'ın, Terengganu ve Kedah'ta geniş bir UMNO karşıtı taraftarı olduğu için biraz uzlaşma gerektirmiştir. Razak, PAS Başkanı olan Mohamed Asri Haji Muda'yı Malay İslami çıkarlarının daha fazla temsil edilebilmesi konusunda Barisan içerisinde daha geniş bir Malay platformu tesis edilmesi meselesinde ikna etmesi biraz uzun sürmüş ve müzakereler birkaç ay daha devam etmek zorunda kalmıştır.[10]

Malay haklarını ve ayrıcalıklarını, ayrıca Malay ekonomik iyileşmesini vurgulayan ve yenilenen koalisyonun temel amacı, Barisan'ın Malay olmayanlara karşı uzlaşının sağlanması, bununla birlikte başarısız UMNO girişimlerine karşı tekrar ülke çapında

[9] *A.g.e.,* s.92-3.
[10] PAS sonunda 1977'de Barisan ittifakından ayrıldı ve yerini Kelantan'daki UMNO-Berjasa ortaklığı aldı.

birlikteliğin sağlanması olarak değerlendirilmiştir. Razak öncelikle, siyasi istikrarı sağlamanın önemini dile getirdi ve hükümetin koalisyonunu desteklemek için daha etkili bir ideolojik konsensus oluşturmasının lüzumunu değerlendirdi. Gerçekten de inanılır ve uygulanabilir bir ulusal siyasi konsensus için ideolojik destek tabanının doğru bir şekilde sağlamlaştırılması gerektiğine olan bir inanca sahipti.[11] UOK direktörü olarak atandığında yaptığı ilk şeylerden biri, bir yıl sonra Rukunegara'nın ulusal ideolojisini formüle eden Ulusal Birlik Departmanı'nın kurulmasını sağlamak olmuştur.

4.1. Rukunegara ve BN

Devlete bağlılık ilkeleri olarak bilinen Rukunegara, kelimenin tam anlamıyla beş ilkeyi içeren devlete itaat ve birlik taahhüdüydü. Bu ilkelere beş hedefle ulaşılacaktı. Bunlar ise birlik, demokrasi, adalet, liberalizm ve ilerleme idi.[12] Bu yeni ideoloji, tüm halkların daha büyük bir birliğini, çeşitli kültürel geleneklere bağlılığı ve liberal bir yaklaşımı savunuyordu.[13] Ocak 1970'de Razak, 'Malezya ulusal kimliğinin büyümesi için ırklar arası iş birliği ve sosyal entegrasyon için olumlu ve pratik yönergeler oluşturmak' amacıyla Ulusal Danışma Konseyi'ni (NCC) tesis etti. Konseyde geniş bir toplum yelpazesinden temsilciler bulunmaktaydı. UOK'daki bakanlar, eyalet hükümetleri, siyasi partiler, Sabah ve Sarawak temsilcileri, dini, sosyal, profesyonel gruplar, kamu görevlileri vb. Konsey, geleneksel *muafakat*a ulaşmak için hükümet politikalarının müzakere edildiği kapalı bir forum olarak organize edildi. Rukunegara ideolojisi ve NCC'nin anayasada ve devletin hedeflerinde yaptığı bazı değişiklikler, bugüne kadar eşi görülmemiş bir ırksal istikrar sağlamıştır. Ayrıca siyasette yeni temel kuralları ve Federal hükümete getirdiği artırılmış yetkileri de belirledi. Bu sayede Barisan'a da daha

[11] Means, *Malaysian Politics: The Second Generation*, s.28–29.
[12] Kiran K Datar, *Malaysia, Quest for a Politics of Consensus*, (New Delhi, Vikas Publishing, 1983), s.67.
[13] Andaya, *A History of Malaysia*, s.281.

fazla itibar kazandırılmıştır. Razak'ın yenilikleri, olumlu bir şekilde ilerleyen ve siyasi süreci başkalarıyla paylaşma çabalarında samimi olan bir hükümet görünümü verdiği için genel halk tarafından da olumlu karşılanmıştır.[14] Esasında Razak'ın koalisyon için amacı, son seçimlerde kaybedilen parlamento çoğunluğunu geri almak için güç tabanını genişletmekti. Bununla birlikte Rukunegara'nın amacının kesinlikle koalisyon ticareti olmadığı açıktır. Yegâne hedef milliyetçi bir aidiyet ruhunu Malezyalılara aşılamaktı.

Barisan, Haziran 1974'te eski ittifak yapısı dağıtılarak resmen kuruldu. Barisan'ın başlangıcı, Razak'ın aradığı daha geniş siyasi taban için misyonunu tamamladı ve etkin bir şekilde UMNO ve DAP arasındaki rekabeti en aza indirdi. Razak, Ağustos 1974'teki Seçimler için Barisan adaylarını Temmuz ayına kadar tamamladı. UMNO, Barisan ittifakı içerisindeki en etkin güçtü. Koalisyonun lideri olarak Razak, önemli kabine pozisyonlarının UMNO'ya ayrıldığından emin oldu. Kural olarak, tüm kamu politikası konuları Barisan'ın önüne gelmeden önce UMNO içinde tartışılır ve kararlar incelenir ve teyit edilirdi. UMNO her ne kadar Barisan'daki yerinden memnun olsa da MCA ve MIC için aynı durum söz konusu değildi. Yeni koalisyon hakkında endişelerini dile getiren MCA, artık hükümetteki Malezyalı Çinlilerin çıkarlarını savunan tek temsilcisi olmadığı için UMNO üzerinde olan eski etkisinin azaldığını değerlendirdi. Aynı durumda şimdi beş tane daha parti vardı. Gerakan, PPP, Sabah Çinli Derneği ve Sarawak Birleşik Halk Partisi ve Sarawak Çinli Derneği.[15] MCA, Razak'ın Barisan'a katılmaya daveti konusundaki kararsızlığından ve koalisyona katıldıktan sonra devam eden memnuniyetsizliğinden dolayı, Razak'ın girişimlerini kabul eden parti liderleri Tan Siew Sin'i

[14] Shome, *a.g.e.*, s.94.
[15] Gerakan, PPP, Sabah Chinese Association ve Sarawak'taki SUPP ve Sarawak Chinese Association.

sorumlu tuttu. Buna karşın, parti içerisinde de şiddetlenen liderlik sorunlarıyla karşılaşmaya başladı.[16]

MIC, Barisan konusunda hiçbir tereddüt yaşamadı, ancak o da 1979'da Sambanthan'ın liderliği oturana kadar birkaç yıl boyunca iç çekişmelerle mücadele etti. MCA'nın aksine, MIC ile rekabet edecek başka bir Hintli partisi yoktu ve Barisan'ın kurulmasından sonra UMNO ile olan ilişkisi, daha önceki ittifak içinde olduğu gibi sabit kaldı ve değişmedi. UOK altında, toplum temsili yedi Malay, bir Çinli ve bir Hintli'den oluşmaktaydı. Ancak UOK feshedildiğinde ve parlamento yeniden kurulduğunda, finans dışındaki tüm önemli kabine pozisyonlarının Malaylar tarafından temsil edilmesi sağlandı. Malay olmayan partiler yeni kabinede bir dizi bakan yardımcısı pozisyonuyla ödüllendirildi. Razak, yeni kişilere şans vermeye çalışırken, Tunku'nun yönetimindeki kişilerin birçoğunun yeni kabinede yer işgal etmesine izin vermedi. Bu yönde temkinli bir şekilde hareket etmiştir. Zira aynı zamanda, Tunku'nun döneminde olduğu kadar kendi yönetimine olan sadakat ve devamlılık görünümünü de korumak ve devam ettirmek istemiştir.[17] Yani bir anlamda siyasi geleneği devam ettirmek istemiştir.

Örneğin, Bilgi ve Yayın Bakanı Senu Abdul Rahman'ın 1960 seçimlerini kaybetmesi üzerine UMNO Gençlik Liderliği tekrar onun idaresine verilmişti. Ancak 1974 seçimlerinde parlamento koltuğunu geri aldığında Razak, onu herhangi bir kabine pozisyonuna getirmedi. Tunku Abdul Rahman'ın yakın arkadaşlarından biri olan Khir Johari, başka bir örnektir. 1971'de UMNO başkan yardımcısı olarak görevini kaybetti ve Amerika Birleşik Devletleri büyükelçisi olarak görev yaptıktan sonra aktif siyasetten neredeyse tamamen çekilmek zorunda kaldı. Razak daha birçok tasfiye gerçekleştirdi ve 1975'e gelindiğinde yakın çevresini yeni yüzlerle doldurdu. Bu yeni yüzlerin en öne çıkanları ise başına buyruk olan Mahathir ve Musa Hitam'dı. Tunku

[16] Means, *Malaysian Politics: The Second Generation*, s.31–2.
[17] Shome, *a.g.e.*, s.95.

onları, 1969 ayaklanmalarının ardından kendisini istifaya çağırdıkları için UMNO'dan kovmuştu. Yeni diğer bir isim ise UMNO sayman ve başkan yardımcısı ve daha sonra devlet şirketi Petronas ve Pernas'ın yöneticisi olan Tengku Razaleigh Hamzah'dı. Razak, kendi yakın akrabası Hüseyin Onn'u Eğitim Bakanı olarak görevlendirdi ve Tun İsmail'in 1973'te ölümü üzerine onu başbakan yardımcılığına ve daha sonrada UMNO başkan yardımcılığına yükseltti. Razak ayrıca, hızla yükselmekte olan Mahathir'i Eğitim Bakanlığı'na ve Musa'yı Ticaret ve Sanayi Bakanlığı bakan yardımcılığına getirdi. Musa Hitam 1974 seçimlerinden sonra Sanayi Bakanı olarak görev yaptı. Razak'a karşı çıkan bir grup ise 1970'lerde oluşan popülist olan eski ultralar idi.[18] Bu ultralar aşırı Malay milliyetçiliğine başvurmaktaydı. Ultraların liderliği ise 1969 Ayaklanması sırasında Selangor'un etkili siyasilerinden olan ve 1971'den beri UMNO Gençlik hareketinin başkanı olan Harun İdris tarafından gayrı resmi yönlendirilmekteydi. Bu ultralar ayrıca, daha önce Singapur'un ayrılığını protesto etmek için görevinden istifa eden eski UMNO genel sekreteri Syed Dato Ja'afar Albar tarafından da desteklenmekteydi. Buna rağmen Razak'ın Barisan'ı organize etmesine yardım etmişler ve faydalı olmuşlardı. Razak, PAS'ı Barisan'a katılmaya ikna etmek için muhafazakâr İslami idealistler olarak bu konuda otoritelerini kullanmaları konusunda özellikle onlara mecbur olmuştu. Diğer muhalif hizip, Tunku zamanında aktif olan Senu Abdul Rahman, Khir Johari ve Tun Mustapha gibi eski siyasilerden oluşan 'eski düzen' mensuplarıydı. Bunların kontrol altına alınması için bir strateji olarak Razak, bu kişileri kendisine yakın tuttu. Planladığı kapsamlı sosyal yeniden yapılandırma görevleri için kendisine halkla ilişkiler mekanizması sağlayabileceklerini düşünmekteydi. Bunlar arasında New Straits Times'ın genel yayın yönetmeni Samad İsmail, siyasi sekreteri

[18] "Ultra" terimi aslında Lee Kuan Yew tarafından Singapur'un Malezya'nın bir parçası olduğu dönemde parlamentoda Malay aşırılık yanlılarını, özellikle de Syed Dato Ja'afar Albar'ı tanımlamak için kullanılmış bir terimdi.

Abdullah Ahmed ve basın sekreteri Abdullah Majid de bulunmaktaydı.[19]

Bu kişler, Razak'ın yeni yönetiminin gözden düşmesi olasılığına karşı birliği ve beraberliği sağlamada faydası olabilecek kişiler olarak el altında tutulmaktaydı. Bu entelektüellerin 'yeni düzen' içindeki varlığı, Malayların, özellikle de yeni politikaların faydalarına henüz ikna olmamış olanların bağlılığını yeniden kazanmak için de kullanılmıştır. Razak, kendisinin ve Hüseyin Onn'un en üst liderlik pozisyonları için rakipsiz durduğu 1975 UMNO genel kurulunda 'yeni düzen' ekibinin üstünlüğünü teyit etmeye çalışmıştır. Ancak ikisinin de sağlığı iyi olmadığı için, üç başkan yardımcısının seçimi tüm ülkede olağandan daha fazla ilgi görmüştür. Seçim aynı zamanda, devam eden hizipçiliğin meydana getirdiği bölünmeyi vurgulaması ve seçimler için destek arayan rakiplerle daha da kutuplaştığı için UMNO'da yoğun bir endişe dönemi yaşanmasına sebep oldu. Razak'ın tercih ettiği başkan yardımcısı adayları, görevdeki Ghafar Baba, Razaleigh Hamzah ve Mahathir'di. Bu pozisyonlar için yarışan ultralar ise Harun Idris ve Syed Dato Ja'afar Albar'dı. Harun ve Syed Jaafar'ın adaylığı Razak'ı rahatsız etmişti. Çünkü, bu ultralar giderek Razak'ın liderliğine meydan okumaya başlamışlardı. Aynı zamanda UMNO bünyesindeki en bölücü unsurlardı. 1969 ayaklanmalarına karışan ve seçimler sırasında yolsuzluk suçlamasıyla hakkında soruşturma açılan Harun ile Razak arasında da kişisel bir sürtüşme yaşanmaktaydı.[20]

Yönetimin kontrolünü sıkılaştırmak için Razak, sansürün güçlendirilmesi, öğrenci siyasi faaliyetlerinin azaltılması (Aralık 1974'te Anwar İbrahim'in İç Güvenlik Yasası kapsamında tutuklanması ve 1976'da serbest bırakılması gibi) gibi popüler olmayan bazı önlemlere başvurdu ve Malay özel haklar ve ulusal dil üzerine tartışmaları da yasakladı. Buna rağmen Malezya halkı,

[19] Shome, *a.g.e.*, s.95.
[20] Shome, *a.g.e.*, s.97.

Razak'ın hükümet üzerindeki güçlü kontrolünü takdir etmeye devam etmişti. Etnik farklılıklar arasındaki barış mekanizması aşırı derecede samimi olmasa da Barisan'ın kurulmasıyla ciddi bir başarı sağlanmıştı. Tüm bu siyasi çekişmelerle birlikte Razak'ın, Malay ekonomik eşitsizliğine ilişkin esas meseleye de odaklanması gerekmiştir.[21]

1969 seçimlerinden sonra ayaklanmalarla başlayan şiddet olayları, Barısan'ın kurulması, kabinenin yenilenmesi ve nihayet Tunku'nun emekli olması, Razak'ı ekonomik reformlara yaklaşma biçiminde etkilemişti. Hükümetin 13 Mayıs isyan raporunda, siyasi ve psikolojik faktörlerin çatışmaya katkıda bulunduğu vurgulanmıştı. Hükümet liderlerinin raporu ve kamuya açık yorumları da ekonomik nedenleri vurgulamaktaydı. Malay olmayanlara kıyasla, Malayların göreceli yoksunluğunu ele almak için daha önceki ekonomik politikaların başarısızlığına da atıfta bulunulmuştur. Dönemin uzman yorumları, Malayların ekonomik olarak hala Çinlilerin gerisinde kaldığını kabul etmekteydi. Ancak buna karşın çatışmanın bir nedeni olarak göreceli yoksunluğu kabul etmemekteydiler. [22]

Razak yönetimi tarafından 1969 trajedisi nedeni olarak Malay memnuniyetsizliği kavramına dayanılmaktaydı ve öncelikle bu Malay azgelişmişliğinin etkilediği eşitsizliği düzeltmeye yönelik bir ekonomik gündeme girişildi. Malay olmayanları yatıştırmak için, ekonomik politikaları adil ve hakkaniyetli bir şekilde düzenleyeceğini ilan edildi. Çinlilerin veya başka bir kesimin servetlerinin ve işlerinin Malay özlemlerini hızlandırmak için kamulaştırılmayacağına dair güvence verildi. Razak bu güvenceye dayanarak, 11 Temmuz 1971'de İkinci Malezya Planı'nda Yeni Ekonomik Politika'yı başlatırken *masyarakat adil* (Adil Toplum) sloganını kullanmaya başlamıştır.[23]

[21] *A.g.e.*, s.97-8.
[22] Means, *Malaysian Politics: The Second Generation*, s.23.
[23] Shome, *a.g.e.*, s.98.

4.2. Yeni Ekonomi Politikası

Malezya'nın Yeni Ekonomi Politikası, Mayıs 1969'daki siyasi krizlerden sonra getirilen bir önlem paketinin parçası olarak, ulusal birliğin koşullarını sağlamak amacıyla 1970'de ilan edildi. YEP, esas olarak yeniden yapılanma ile yani bumiputera ve bumiputera olmayanlar arasındaki ve özellikle Malaylar ve Çin kökenliler arasındaki ekonomik farklılıkları azaltma çabalarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu nedenle, yeniden yapılandırma, esas olarak Malay bumiputeraları adına 'pozitif ayrımcılık' veya 'olumlu eylem' ile ilişkilendirilebilir. Bu tür devlet müdahaleleri, önemli ölçüde Malayların daha fazla servet sahipliği, işe katılımı, eğitim fırsatları ve kamu sektörü istihdamı ve terfisinin yanı sıra, profesyoneller ve yöneticiler arasında temsillerinin artması ile sonuçlanmıştır. Bununla birlikte bu önlemler, bu tür fırsatlardan kendilerini yoksun hissedenlerin daha fazla kızgınlık duymasına neden olmuş ve farklı zamanlarda göç, sermaye kaçışı ve etnik seferberlik ile sonuçlanmıştır. Etnik rekabetin en yaygın olduğu düşünülen orta sınıflar arasında küskünlük, tartışmasız en fazla olmuştur. Bu nedenle, YEP'in ulusal birlik için koşulları meydana getirmesi şüpheli olmakla birlikte, bumiputeranın ticaret ve mesleklerde bumiputera olmayanların tahakkümüne olan kızgınlığını hafiflettiği de ifade edilmelidir.[24]

YEP öncesi hükümet politikasının genel olarak temelde laissez-faire yaklaşımı olduğu ve hem yabancı hem de yerli (çoğunlukla Çinli) özel sektör çıkarlarına duyarlı ve destekleyici olduğu değerlendirilirken, gelişmekte olan Malay seçkinleri lehine 1970'lerde öncelikle artan devlet müdahalesi ile karakterize edilmiştir. Bu tür müdahaleler genellikle mülkiyet haklarını kendi başına tehdit etmese de, belirli ticari çıkarların -genellikle Çinli veya yabancı- çeşitli zamanlarda tehdit altında hissedilmesine neden olmuştur. YEP'in iki amacı vardı. İlki, ırktan bağımsız olarak yoksulluğun

[24] Jomo, *The New Economic Policy and Interethnic Relations in Malaysia*, s.1.

ortadan kaldırılması ve ikincisi, ırkın ekonomik işlevle özdeşleştirilmesini ortadan kaldıracak şekilde toplumu yeniden yapılandırmak. YEP'in sosyoekonomik eşitsizliklerin neden olduğu etnik gruplar arası kırgınlıkları azaltarak ulusal birliğin koşullarını meydana getirmesi gerekiyordu. Uygulamada, YEP politikaları bumiputera yanlısı veya daha spesifik olarak en büyük yerli etnik topluluk olan Malay yanlısı olarak görülüyordu. Yoksulluğu azaltma çabaları, esas olarak kırsal Malay köylülerine yönelik politikalarla, öncelikle kırsal ve Malay olarak görülmüştür. Yoksulluğu azaltma çabalarının tartışmasız olması ve zaman içinde öneminin azalması nedeniyle, YEP giderek daha fazla toplumu yeniden yapılandırma ve özellikle Malay ve Çinli Malezyalılar arasındaki etnik farklılıkları azaltma çabalarıyla özdeşleştirilir hale gelmiştir.[25]

YEP, 1971–1990 yılları için ilk Anahat Perspektif Planı[26] ile ilişkilendirilmiştir. APP, 1970 yılında Malezya Yarımadası'nda %49 olan yoksulluğu 1990'da %16'ya düşürmeyi hedeflemiştir. Buna karşın yarımadada 1990'da gerçek yoksulluk oranı %17 iken, ulusal oran biraz daha yüksekti. YEP'in yeniden yapılanma ana hedefi, kurumsal hisse sahipliğinin bumiputera payını 1969'da %1,5'ten 1990'da %30'a çıkarmaktı. Hükümetin verileri, bumiputera sahipliğinin 1990'da yaklaşık %18'e ve 2000'de %20'nin biraz üzerine çıktığını göstermektedir. Hükümet başlangıçta bumiputera kurumsal servetinin çoğunun güven kurumları tarafından tutulacağını öngörmesine rağmen, özel bireysel bumiputera mülkiyeti üçte birin altından %90'ın üzerine çıkmıştır. YEP başarısının ölçülmesi, tartışmalara konu olmuştur. Hassas olduğu düşünülen sosyoekonomik verilerde şeffaflığın olmaması da bu durumu olumsuz etkilemiştir.[27]

YEP'in özü, Malay düşmanlıklarına yol açan ekonomik dengesizliklerin düzeltilmesini sağlamak ve ekonomide daha büyük

[25] *A.g.e.*, s.18.
[26] Outline Perspective Plan, 1971–1990.
[27] Jomo, *The New Economic Policy and Interethnic Relations in Malaysia*, s.19.

bir pay için Malay beklentilerini karşılamaktı. YEP öncelikle, hızla artan kırsal Malay nüfusu arasında durgun kırsal projeler, düşük verimli üretim ve artan yoksulluk ile tanımlanan kırsal Malayların ihtiyaçlarına eğilerek, bu sorunun çözülmesini öncelikli hale getirmiştir. YEP'teki öneriler arasında kırsal kalkınmanın hızlı modernizasyonu, FELDA arazilerine daha verimli erişimin ve kullanımın kolaylaştırılması ve devlet kredileri için şartların yumuşatılması yer alıyordu. Bunun yanı sıra hükümet, kırsal alanlardaki kamu olanaklarını ve kırsal kesimdeki çok sayıda işsiz genç için eğitim fırsatlarını iyileştirme çabasını da hızlandırdı. İkinci önlem ise Malayların geçimlik tarıma olan bağımlılığının aşamalı olarak azaltılması içindi.[28]

Bu politikaya uygun olarak YEP çerçevesinde, ticaret ve sanayinin kentsel sektörlerinde Malay'ın daha fazla istihdamı için Majlis Amanah Rakyat (MARA), Perbadanan Nasional Berhad (Pernas—the National Corporation Ltd.), Devlet Ekonomik Kalkınma Şirketleri (SEDC), Kentsel Kalkınma Otoritesi (UDA) ve Malezya Sınai Kalkınma Finansmanı Ltd. (MIDF) tesis edildi. Razak, YEP uygulamalarının başarısını ölçme konusunda önündeki yirmi yıl için bir dizi hedef belirledi. Bu hedeflerden biri, 1990 yılına kadar Malay mülkiyeti için ülkenin kurumsal servetinin %30'unu hedeflemekti. Bunu başarmak için hükümet, büyük kamu şirketlerinin bumiputra mülkiyetini arttırmak için oldukça katılımcı bir iş içinde devlet stratejisi benimsedi.[29] Hükümetin Pernas, UDA ve SEDC'ler aracılığıyla büyük kamu şirketlerini satın alması ve hisse senetlerinin istikrarlı bir şekilde artmasına rağmen, çoğu sıradan Malay için daha acil olan genel ekonomik yükselme ihtiyaçları hemen karşılanamadı. Bu sorunun üstesinden gelmek için YEP, Malayların reform sürecine katılımını hızlandırmak amacıyla tasarlanmış bir dizi önlemle

[28] Shome, *a.g.e.*, s.98.

[29] Alasdair Bowie, "The Dynamics of Business-Government Relations in Industrializing Malaysia", *Business and Government in Industrialising Asia*, ed. Andrew MacIntyre, (St Leonards, Allen & Unwin, 1994), s.170–5.

hedeflerini destekledi. Bu önlemlere, arazi hakları, sübvansiyonlu eğitim, kamu hizmeti için işe alım kotaları ve anayasada zaten korunan ve son on yılda kademeli olarak genişletilen belirli ticari ayrıcalıklar biçimindeki Malay özel haklarının genişletilmesi yer aldı. Ayrıca YEP, daha yüksek ücretli işlere, yönetim pozisyonlarına, mesleklere, yükseköğretime kabullere ve şirketlerdeki hisse senetlerine daha fazla ayrıcalıklı erişim için kota sistemini ve Malay özel haklarını yeniden formüle etti. YEP, yeniden yapılandırma hedefleri özel sektörü de kapsayacak şekilde genişletildi. Şirketlerden, faaliyetlerinin her düzeyinde Malayları istihdam etmesi, eğitmek ve terfi ettirmek için planlar sunmaları ve genellikle şirketin toplam işgücünün %40'ı olarak belirlenen Malay istihdam kotalarına uymaları istendi. Ancak pek çok şirket, pek pratik olmadığı ve etkin bir şekilde denetlenmediği için bu uygulamayı görmezden geldi. Ancak, yeni kurulan yabancı şirketler için bu politikadan kaçış yoktu. Çünkü Malay istihdamı, kendilerine sunulan lisans ve vergi imtiyazlarını kabul etmeleri için bir koşul olarak önlerine konmuştu.[30]

4.3. YEP'in Sonuçları

YEP'in uygulanması, 1970'den 1974'e kadar canlı bir Malezya ekonomisi oluşturulmasına katkı sağladı. Politik ortam Razak'a, muhalefeti ve ırksal tepkiyi yönetme görevini daha kolay hale getirdi. Bu şekilde, YEP'in önemli adımlarını ve YEP tavsiyelerinin çoğunu nispeten kolaylıkla uygulamak için çok uygun bir alan oluştu. YEP'in 1971-75 İkinci Malezya Planı'ndaki başarısı, yıllık %6,8'lik büyüme hedefi oranına karşı elde edilen yıllık %7,1'lik bir reel GSYİH büyüme oranı ile kendini gösterdi. Sanayi sektörü 1961'den bu yana büyümedeki payını ikiye katlarken tarım, sanayileşme karşısında üçte bir oranında azaldı.[31] Dünya çapındaki durgunluk nedeniyle 1975'teki durağanlık, önceki yılların yüksek

[30] Shome, *a.g.e.*, s.98-9.
[31] Bowie, *Crossing the Industrial Divide*, s.93.

büyüme oranlarıyla telafi edildi. 1976'daki hızlı toparlanma ise YEP'in hızını veya stratejilerini değiştirmek için çok az ayarlamanın gerekli olduğu veya hiç gerekli olmadığı anlamına geliyordu. 1970'lerin başında hükümet, büyük ticari çıkarları Malezya'da olan London Tin, Sime Darby ve Socfin gibi çok uluslu şirketleri satın aldı. Bunların satın alınmasıyla, dünya kalay ve kauçuk pazarını da Malezya kontrol etmeye başladı.[32]

1975'te Malayların sermaye sahipliği 1970'de %2,4'ten %7,8'e yükseldi, ancak buna karşın %9'luk hedefin gerisinde kalındı. YEP'in uygulanmasından sonraki üç yıl içinde, devlet hizmeti için istihdam edilenlerin %98'i Malaylardı. Bu oran 4'te1 Malay oranını çok aşmıştır.[33] İkinci Malezya Planı döneminde, ticari ve endüstriyel sektörlerdeki Malay istihdamı, kamu hizmetindeki orana paralel olarak da hızla yükseldi. Benzer şekilde, Malayların yükseköğretim kurumlarına kabulleri de önemli ölçüde arttı. Örneğin, Malaya Üniversitesi'ndeki Malay öğrenci sayısı 1970 ile 1979 arasında %49.7'den %66,4'e yükseldi ve yaklaşık aynı dönemde, öğrenci başına devlet harcaması 3,700 RM'den 12,900 RM'ye çıktı.[34]

Malaya Üniversitesi 1974-75 döneminde toplam 4.930 bursun 3.505'ini Malay öğrencilere sunmuştur.[35] Hükümet ayrıca Malay öğrencilerin denizaşırı burs için gerekli olan finansmanına da aktif olarak katıldı. Razak yönetiminin yoksulluğu ortadan kaldırma çabaları, ekonomideki etkileyici büyümeyle hızlıca eşleşmediği de belirtilmelidir. Yoksulluk içinde yaşadığı belirtilen %49,3'lük hanenin %5,4'e kadar yoksulluğu azaltmayı başarabilmiştir.[36] Sorunun bir kısmı, kırsal kesim Malaylarının Kuala Lumpur'a gelerek iş aramalarına neden olan hükümetin tarımı azaltma politikasına da

[32] Kunio Yoshihara, *The Rise of Ersatz Capitalism in South-East Asia*, (Singapore, Oxford University Press, 1988), s.22.
[33] Means, *Malaysian Politics: The Second Generation*, s.26.
[34] Shome, *a.g.e.*, s.100.
[35] Kiran K. Datar, *Malaysia, Quest for a Politics of Consensus*, (New Delhi, Vikas Publishing, 1983), s.86.
[36] Means, *Malaysian Politics: The Second Generation*, s.70.

bağlanmıştır.[37] İkinci Malezya Planı ayrıca zengin ve fakir arasındaki gelir eşitsizliklerinde genişleyen bir uçurum meydana getirmişti. YEP, Malayların genel refahı için olumlu olsa da Razak'ın amaçladığı hızda fayda sağlamamıştır. Beklenenden daha yavaş büyümenin nedenlerinden biri olarak, hükümetin maliye politikasını ve yabancı yatırımı birbirine karıştıran şirket mülkiyeti edinme politikası görülmüştür. Öncelikle altyapı ve üretken olmayan sektörlerdeki aşırı devlet harcamaları, gelir açıklarına ve borçlanmaların artmasına neden olmuştu. İkinci olarak, yükselen enflasyon, satın alma politikalarındaki belirsizlikler ve müdahaleci düzenlemeler ve sermaye çıkışlarının da etkisiyle baskılanan özel sektör genişlemesi, yabancı yatırımları korkutmaktaydı. Ayrıca yatırımcılar, bumiputra sermayesi son derece kıt olduğu için bumiputra imtiyazlı hissedarlığını rezerve etmekte de zorlanmışlardır. Hükümetin bizzat sermaye ortağı olması durumunda sermayenin bir önemi yoktu, çünkü fonlar devlet bütçelerinden veya örneğin Amanah Saham veya Tabong Haji'den alınan ve yine devlet vakfı ile kurulmuş olan kredilerden tahsis edilebiliyordu. Ancak ortalama özel birey için seçenek genellikle ya devlet kredi kuruluşları ya da likiditesi esas olarak vergi kaynaklı olan Bank Pembangunan, Bank Rakyat veya Bank Bumiputra gibi bankalar aracılığıyla doğrudan devlet kredileriydi. Faiz, bumiputeralar için sıfır veya çok düşük bir rakam olabilmekteydi.[38] Bu şekilde, bumiputeranın sisteme aktif katılımı sağlanmaya çalışılmıştır.

4.4. Dış Politika ve Razak

Razak, 1969 seçimlerinin ardından parlamentonun olağanüstü yetkileri altında ulusun geçici sorumluluğunu üstlendiğinde, UOK dışında gerçekten yetkisi çok da fazla bulunmuyordu. Ayrıca Tunku'nun resmi olarak başbakanlığı devam etmekteydi ve Razak on

[37] Straits Times, 12 Haziran 1998.
[38] Shome, *a.g.e.*, s.100-101.

altı ay sonrasına kadar resmi kontrolü ele alamamıştı. Ancak bu durum, ülke için gerekli olan yenilikleri hemen planlamasını engellemedi ve YEP gibi bu değişiklikler en yenilikçi dış politika girişimlerinden bazılarını içeriyordu. UOK Başkanı olarak göreve başladığında, elinde sadece iç politikaya dair kaotik bir gündem vardı. Bununla birlikte, yakın dönem bölgesel gerilimlerin izlerini hâlâ taşıyan pasif bir dış politika da takip edilmekteydi. Razak, yakın komşularıyla ilişkileri yumuşatma ihtiyacının da bilincindeydi. Tayland ve Endonezya'ya komşu olması ve Çinhindi bölgesi ve Filipin takımadalarının Malezya sularına kolay erişimi, Malezya'nın güvenlik açığını vurgulamaktaydı. Dış politikadaki ilk adımı, 1967'de tesissisinden bu yana diplomatik ve ekonomik girişimlerde daha geniş bölgesel iş birliği ile özdeşleştirilen ASEAN'ı kültürel ve sportif ilişkilerin çok daha ötesine ilerlemesini sağlamaktı. ASEAN diplomasisinin Malezya için gözle görünür ilk başarısı, Razak'ın Endonezya ile ilişkilerini yumuşatarak, Borneo'daki sınır operasyonları için askeri yardımda bulunmasıydı. Suharto ve Razak arasında gelişen bu yakın ilişki, hızlı bir şekilde bölgesel barışı da etkilemişti.[39] Razak'ı tedirgin eden en önemli durum, dış saldırıydı ve Malezya'yı komşularının saldırganlığından korumanın en iyi yolunun, ülkesinin dostane ve tarafsızlık politikasını uluslararası hale getirmek olduğuna karar vermişti. Bu politika çerçevesinde, Eylül 1970'de Zambiya'nın Lusaka kentindeki Bağlantısızlar Konferansı'nda Güneydoğu Asya'nın tarafsızlaştırılması önerisini ilk defa açıkladı. Ancak, umduğu uluslararası destek gerçekleşmedi. Esasında bu beklenmedik bir durum değildi. Zira Lusaka konferansı, ezici bir çoğunlukla sadece süper güçlerle bağlantıları reddetmeye çalışan üçüncü dünya ülkelerinin bir araya gelmesiydi. Razak, bu politikayı ASEAN içerisinde de gündeme getirdi. ASEAN'ın onayına sunmadan önce de halen var olan Anglo-Malezya Savunma Anlaşması'nı

[39] Michael Antholik, *ASEAN and the Diplomacy of Accommodation*, (New York, M.E. Sharp, 1990), s.22.

(AMDA) sonuçlandırmanın siyasi olarak faydalı olacağını düşündü. Bunun yerine Britanya, Avustralya, Yeni Zelanda ve Singapur ile Beş Güç Savunma Anlaşması kapsamında yeni bir güvenlik ortaklığı tesis etti. İlerleyen süreçte Kuala Lumpur Deklarasyonu'nda bu tarafsızlaştırma politikası ASEAN tarafından da onaylanacaktır. ZOPFAN (Barış, Özgürlük ve Tarafsızlık Bölgesi) olarak kısaltılan politika, temel olarak Güneydoğu Asya'nın dış güçlerin her türlü müdahalesinden veya biçiminden arınmış olması gerektiğini resmi olarak ilan etmiştir.[40] ASEAN'ın ZOPFAN'ı onaylaması, üye devletlerin uygun gördükleri herhangi bir dış politika başlatma kapasitesini sınırlamadığı için sadece kâğıt üzerinde kaldı. Ancak, ASEAN üyeleri arasında gerekli olan ortaklığa katkı sağladığı için son derece önemlidir.[41] ZOPFAN hakkındaki çekinceler, Amerika'nın Vietnam'daki savaşa kapsamlı katılımı ile birlikte Filipinler ve Tayland'daki varlığına ve Beş Güç Savunma Düzenlemesi kapsamında ABD kuvvetlerin konuşlandırılmasına dayanıyordu. ZOPFAN, Güneydoğu Asya için tarafsızlığın garantisi olmasa da, başka yerlerdeki benzer barış girişimlerine ilham kaynağı olmuştur. Razak'ın barışa bağlı bir devlet adamı olarak uluslararası imajına da önemli ölçüde katkı sağlamıştır.[42]

Razak'ın dış ilişkilerdeki en bilinen başarısı şüphesiz Çin Halk Cumhuriyeti ile ilgili olandı. Çin 1949'da komünist bir devlet haline geldikten kısa bir süre sonra, uluslararası toplum, esas olarak kendisine Çin Cumhuriyeti adını veren Tayvan'ın statüsü konusunda ortaya çıkan diplomatik belirsizlik nedeniyle Çin ile ilişkilerini mesafeli tuttu. Malezya'da olduğu gibi denizaşırı Çinlilerin sadakatleri de benzer şekilde Tayvan'ın Kuomintang'ı (Çin Milliyetçi Partisi) ile Çin Komünist Partisi arasında bölünmüştü. Malezya'daki

[40] Heiner Hanggi, *ASEAN and the ZOPFAN Concept*, (Singapore, Institute of Southeast Asian Studies, 1991), s.5-9.
[41] Johan Saravanamuttu, "ASEAN Security for the 1980s: The Case for a Revitalized ZOPFAN", *Contemporary Southeast Asia*, 6/2 (1984), s.195.
[42] Shome, *a.g.e.*, s.103.

olağanüstü hal döneminde çoğunlukla etnik Çinlilerden oluşan komünist ayaklanma, ideolojisini Çin ile özdeşleştirmişti. Çin ise Malay Komünist Partisi'nin Malaya'daki kurtuluş savaşına verdiği desteği de gizlememekteydi. Çin'in Kore ve Vietnam savaşlarındaki görünmez eli, ayrıca Afrika'daki vekalet savaşlarındaki gizli anlaşma ve Güneydoğu Asya'daki radikal hareketlere sponsorluğu, onu uluslararası diplomatik topluluktan daha da uzaklaştırmaktaydı. Böyle bir durumda Malezya'nın Çin ile diplomatik ilişkilerini geliştirmeye dair endişesi vardı. Bu durum sadece Malezya için değil aynı zamanda Malezya'nın komşuları tarafından da eşit olarak paylaşılan bir durumdu. Ancak Eylül 1971'de Razak, Malezya'nın Çin ile diplomatik ilişkiler kurmaya istekli olduğunu duyurarak cesur bir adım attı ve hegemonyacı ve genişleyen bir Çin anlayışını reddetti. Bu durumun Sovyetler Birliği'nde yol açabileceği herhangi bir tepkiyi durdurmak için, Ekim 1972'de 'barış içinde bir arada yaşama, tam eşitlik, egemenliğe saygı, içişlerine karışmama ve güç kullanımından vazgeçme, toprak bütünlüğü ilkesi' çağrısında bulunan bir Ortak Bildiri ile Malezya'nın Sovyetler Birliği ile ilişkilerini güçlendirdi. 1966'da bir Malezya heyeti kauçuk ihracatını teşvik etmek için Moskova'yı ziyaret ettiğinde ve o zamandan beri Sovyetler Birliği, Malezya kauçuğunun en büyük alıcısı olduğu için Sovyetler Birliği ile iyi ilişkiler devam etmekteydi. Başkan Nixon'ın 1972'de Çin'e yaptığı tarihi ziyaret ve 1973'te Vietnam ihtilafında ateşkes ilan edilmesinden kaynaklanan mevcut statükodaki değişim, Razak'ı Çin ile ilişkilerin masaya yatırılması konusunu gündeme getirmesine neden oldu.[43] Malezya, nihayet Çin ile diplomatik ilişkiler kurdu, Endonezya 1965'te Çin ile bağlarını kopardığından beri bunu yapan ilk ASEAN ülkesi Malezya oldu. Bu şekilde Razak, Mao Zedong'u ziyaret etti. Mao Zedong, Malezyalı Çinlilerin evlat edinildikleri ülkeye sadık olmaları gerektiğini ve Güneydoğu Asya'daki gerilla savaşının bir iç mesele olduğunu söyledi. ASEAN üyelerinin Çin ile kendi

[43] Shome, *a.g.e.*, s.103-4.

bağlantılarını resmileştirmelerinin yolu açıldığından Razak'ın Çin ile ilişkiler kurma çabaları, diğer ASEAN üyeleri tarafından da desteklendi. O tarihten önce ASEAN devletlerinin Çin ile halihazırda sahip oldukları önemli kültürel ve ticari ilişkilerin tamamı gayri resmi idi. Nixon'ın Çin ziyareti ise her şeyi değiştirmişti. Razak'ın Çin girişimi bir anlamda onun cesaretini ortaya koymuş ve uluslararası diplomasi arayışının tarafsız ve süper güç politikalarından bağımsız olması gerektiğine olan inancının bir göstergesi olarak takdir edilmiştir.

Konfrontasi'nin sona ermesinden kısa bir süre sonra Endonezya ile ilişkileri onarmakta hızlı davranan Razak, Malezya'nın diğer İslam ülkeleriyle olan profilini yükseltmenin de aynı derecede önemini fark etmiştir. 1974'te büyük İslam ülkelerinin zenginliğine ve gücüne sahip olmayan küçük İslam devletleriyle bağ kurmaya çalıştı.[44] 1974'ün Haziran ayında aynı zamanda Dışişleri Bakanı olan Razak, Beşinci İslam Dışişleri Bakanları Konferansı'na da sponsor oldu. OPEC'in Müslüman üyelerine, o yılki petrol krizi nedeniyle ekonomik durumları daha da ağırlaşan devletlere ekonomik yardım için telkinlerde bulundu.[45]

Konferanstan bir yıl sonra Razak, Malezya'daki kalkınma projelerine ve anonim şirketlere Arap yatırımlarını teşvik etmek için Suudi Arabistan'ı ve yedi Körfez ülkesini ziyaret etti. Uluslararası alanda kendi prestijini artırmasının yanı sıra, İslam ülkeleriyle daha yakın ilişkiler kurma girişimleri, yerel Müslüman toplumu ve cömert Arap bağışlarından faydalanan PERKİM gibi refah gruplarını da etkilemiştir. Razak, Saygon'un 1975'teki düşüşünden kısa bir süre sonra Vietnam ile ve ölümünden sadece on bir gün önce 3 Ocak 1976'da Demokratik Kampuchea ilan edildiğinde Kampuchea ile

[44] Shanti Nair, *Islam in Malaysian Foreign Policy,* (London, Routledge, 1997), s. 60-1.
[45] *A.g.e.,* s.104.

ilişkileri de başlatmıştır.[46] ABD'nin Çinhindi'nden çekilmesi, çoğu kişi tarafından memnuniyetle karşılansa da, Vietnam'ın dış politikasının geleceğini, ayrılan Amerikalıların yerine Sovyetlerin doldurması göz önüne alındığında tahmin etmek zor olduğundan, ASEAN tarafından başlarda kuşkuyla karşılandı. Razak'ın politikası ise Malezya'nın Hanoi'ye bir yakınlaşma politikası şeklinde gelişti. Ayrıca, Vietnam'ı Güneydoğu Asya üzerinde sahip olabileceği herhangi bir etkiden alıkoymak için ASEAN'ın tarafsızlaştırma politikasının, Vietnam tarafından onaylanmasına da gayret etti. Vietnam böyle bir taahhüdü açıkça kabul etmese de Razak'ın politik jestini zımnen kabul ettiği değerlendirilmiştir.[47]

[46] Lee Poh Ping, "The Indochinese Situation and the Big Powers in Southeast Asia: The Malaysian View", *Asian Survey,* 22/6 (1982), s.517.
[47] Shome, *a.g.e.*, s.105.

5. Hussein Onn (1976–1981)

Hussein Onn'un babası Dato Onn Jaffar, UMNO'nun ilk başkanıydı ve 1951'de UMNO'dan ayrılmasından itibaren ittifak ile yakın ilişki kurmaktan kaçınmıştı. 1968'de ise Hussein, UMNO'ya yeniden katılmaya karar verdi ve 1969 seçimlerinde parlamentoya girdi. Hussein, 1971'de UMNO Yüksek Konseyi'nde bir koltuk kazanmasıyla birlikte Tun Razak, onu Eğitim Bakanı olarak görevlendirdi. Hussein'in atanmasının Razak yönetimi için bir önemi vardı. Hussein, UMNO'ya yeniden katılmadan önce, Malay çıkarları için güçlü bir ses olmuştu ve bu durum açıkça Razak'ın Malaylar için kendi vizyonuna hitap eden önemli bir durumdu. Özellikle eğitim konusunda Razak ile Hussein benzer görüşlere sahipti. Razak, Hussein'in tüm eğitim sistemini Malayca eğitim diline dönüştürmesi için acilen bir eğitim politikası uygulamasını istemişti. Hussein ve Razak'ın uyumlu görüşleri ve siyasi üslubu, eşleri kız kardeş olduğu ve akrabalık mevcut bulunduğu için aile bağlarıyla daha da güçlendirilen yakın siyasi ilişkilerinin temelini oluşturmuştur. Ağustos 1973'te Tun İsmail öldüğünde Razak, İçişleri Bakanlığı'nı üzerine aldı. Bu şekilde Hussein'i başbakan yardımcılığına yükseltti. Razak 14 Ocak 1976'da öldüğünde de Hussein başbakan oldu.[1]

Hussein, göreve geldiğinde zayıf bir siyasi tabana sahipti. 1976'dan 1977'ye kadar olan dönemde UMNO'nun içinde meydana gelen krizlerle mücadele etmek zorunda kalmıştı. Bölünmüş sadakat sorunlarının yanı sıra, özellikle Hussein'in daha sonra UMNO'dan kovmak zorunda kaldığı Harun İdris'in tutuklanması gibi Razak'tan devam eden sorunlar da vardı. UMNO içerisindeki pek çok kriz, Hussein'in UMNO'ya dönüşünden sonra parti içinde sağlam bir delege desteği temeli oluşturmak için yeterli zamana sahip olmamasından ve ciddi sorunlarla uğraşmak zorunda kalmasından

[1] Shome, *a.g.e.*, s.108.

dolayı meydana gelmişti. Parti içi hizip çatışmaları ise Hussein'in liderliğini ciddi anlamda test etmiştir. 1976 UMNO genel kurulunda partinin üç başkan yardımcısı olan Tengku Razaleigh, Mahathir, Ghafar Baba, popüler ve hırslı bir isim olan Tan Sri Ghazali Shafie'nin Hussein Onn tarafından görevden alınmasını ve kendilerinden birinin yardımcısı olarak atanmasını talep etmişlerdir. Buna karşın Hussein, bu talebi olumlu değerlendirdi ve Mahathir'i yardımcısı olarak seçti. Zira Hussein, eğitimli ve olgun birisini yardımcısı olarak talep ediyordu.[2] Hussein'in Mahathir'i seçmesi, UMNO içinde uzun süre geniş yankı uyandıracak bir krize de yol açmıştı. Hem Razaleigh hem de Ghafar Baba derinden hayal kırıklığına uğradılar ve Ghafar Baba daha sonra kabinede herhangi bir görevde hizmet etmeyi reddederek tepkisini gösterdi. BN koalisyonundaki Çinliler, MCA ve Gerakan da Mahathir'in atanmasından dolayı üzüntülüydüler. UMNO, aynı zamanda hükümetin de merkezi olduğu için parti içindeki herhangi bir kriz tüm ülke tarafından büyük bir endişeyle takip edilmekteydi. Bu nedenle UMNO'daki istikrarsızlık, Hussein'in liderlik imajı için pek olumlu olmadı. Razak, Mahathir'i kontrol altında tutmayı başarmıştı. Razak ölene kadar da sorunlar oldukça kontrol altına alınmış görünüyordu. Ancak Razak'ın bu uzlaştırıcılığı, Hussein için Mahathir meselesi yeniden su yüzüne çıkınca sarsılmıştı. Tam anlamıyla çözülememiş bu sorunun temelinde ise UMNO içinde Tunku'nun liderliğinin ondan zorla alınmasını kabullenemeyen büyük bir Tunku destekçisi gurubun aktif olarak bulunmasıydı. Razak ayrıca Tunku'nun sadık eski adamları olan Senu Abdul Rahman, Ghafar Baba ve Hamzah Abu Samah'a karşı da harekete geçmişti ve bu kişiler daha sonra Tengku Razaleigh ile ittifak kurmuşlar ve bu nedenle de UMNO hiyerarşisinden dışlanmışlardı. UMNO'daki bu krizin tam ortasında Tunku, The Star gazetesinde başyazar oldu ve hükümeti, Razak'ı ve Mahathir'i yoğun bir şekilde eleştirmeye başladı.

[2] *Far Eastern Economic Review*, 8 May 1981, s.11. Hussein'in Mahathir'i seçmesinin nedenlerinden bir de Tunku'yu sevmemesi ve onun kraliyet arka planından pek hoşlanmamasıydı.

Tunku'nun *Bapa Malaysia* (Malezya'nın Babası) olarak saygınlığı ve UMNO'da hâlâ sahip olduğu muazzam destek göz önüne alındığında, Tunku'ya karşı mahkeme yoluna başvurmak akıllıca olmayacağından, Razak gazetenin hisselerini satın almaya karar verdi. Ancak bu girişimi başarısız oldu. Tunku'nun yakın bir arkadaşı olan Sabah eyaletinden Tun Mustapha, Razak'ın yerine hisseleri satın aldı.[3]

Resim 14: Hussein Onn

Kriz meydana getiren diğer bir grup ise hükümetin içerisinde komünist nüfuz iddiasında bulunan ve Hussein'in İç Güvenlik Yasasını aceleyle başlatmasına neden olan bir kesimdi. Bunların arasında Razak'ın sırdaşı ve New Straits Times genel yayın yönetmeni Samad İsmail, UMNO genel sekreteri Kalil Akassa ve Razak'ın himayesindeki Abdullah Majid ve Abdullah Ahmad de bulunmaktaydı.[4] Tedbirlerin temelinde ise Lee Kuan Yew'in, Samad'ın Singapur'da hâlâ sol kanatta etkisini sürdüğü iddiasından kuşkulanmış olan İçişleri Bakanı Ghazali Shafie'nin girişimleri vardı.[5] Bu komünist iddia, Hussein yönetimi için kötü bir halkla ilişkiler çalışması olmaktaydı. Hussein'in bu krizdeki genel liderliği şüphesiz gergindi. Ancak, neyse ki Hussein için devam eden YEP reformları, ekonomik koşulları iyileştirmişti. YEP yardımlarından en fazla yararlanan kesim olan Malaylar, Mahathir'i değiştirmek için hiçbir nedenleri olmadığından dolayı liderlik çekişmesine karşı kararsız kalmıştı. Hussein'in liderliğine yönelik hizipsel meydan okumanın sona ermesinden önce Harun İdris'in mahkûmiyeti geldi. Bu durum Hussein'in, Barisan'ın, özellikle de Malay olmayan partilerin gözündeki itibarını büyük ölçüde artırmıştır. Ancak Hussein için daha da önemlisi, PAS'ın Barisan'dan ayrılması meselesiydi.

[3] Shome, *a.g.e.*, s.109.
[4] James Minchin, *No Man Is An Island*, (Sydney, Allen & UnwinAustralia, 1990), s.63-5.
[5] Minchin, *No Man Is An Island*, s.63–65-170.

PAS, koltuk tahsisinden ve eyalet ve ulusal yönetimdeki konumundan memnun değildi. Bu ise ayrılığı beraberinde getirdi. 1974 Kelantan seçimlerinde PAS, Barisan'ın on dört sandalyesine karşı 22 sandalye kazanmıştı. Barisan'a karşı devam eden hoşnutsuzluk, PAS'ın Barisan'daki UMNO adayı olan Kelantan'ın *Menteri Besar*'ı Mohamad Nasir'e gensoru oylaması yapmasına neden oldu. Hussein hükümeti ise Kelantan'da olağanüstü hal ilan ederek bir misilleme yaptı. PAS, Aralık 1977'de Barisan'dan ayrıldı ve Kelantan, bir sonraki eyalet seçimlerine kadar Kuala Lumpur'dan yönetildi. Barisan'ın kurucularından olan Mohamad Nasir'e *Berjasa* adlı yeni bir parti kurma görevi verildi. Eyalet seçimlerinde Barisan, itiraz ettiği yirmi dört sandalyenin yirmi üçünü kazandı ve PAS sadece iki sandalye kazanabildi. UMNO içinde sorunlar devam etmekteydi ama Hussein'i ciddi şekilde rahatsız eden Gerakan ve MCA arasında çekişmelerdi. Çünkü Barisan'dan herhangi bir tarafla yolların ayrılması hükümetin bir sonraki seçimlerde gücünü ciddi bir şekilde azaltabilirdi. Ayrıca, Çinlilerin kendilerine karşı ayrımcılık yapıldığını iddia ettikleri Endüstriyel Koordinasyon Yasası (ICA) konusundaki endişeleri, bir Çinli partisi olan DAP'a oy vermelerine de neden olabilirdi. Dolayısıyla, ICA'daki Çin endişelerini hesaba katmakla birlikte Hussein'in Çinlilerin oylarının Barisan'da kalmasını da sağlaması gerekiyordu. Bu nedenle, Gerakan veya MCA'dan gelen desteği kaybetmeyi göze alamazdı.[6] Bu durum Barisan için tam bir yıkım olurdu.

Hussein ayrıca, MIC'in eğitim politikalarına, ülkede artan İslami uyanışa, dış ilişkilere ve güvenliğe dair meselelere itirazlarıyla da karşı karşıya kalmıştır. Bunlar da önemli sorunlardı ama Barısan'ın iç çekişmelerinin gölgesinde kalmıştı. Hussein için esas rahatlama, 1978 seçimlerinde Barisan zaferiyle geldi. Bu şekilde UMNO ve Barisan konumunu sağlamlaştırdı. Hussein'in 1978 seçimlerini zekice idare etmesi ile Barisan, 154 sandalyenin 131'ini aldı ve koalisyonun

[6] Shome, *a.g.e.*, s.110.

1974 seçimlerindeki zaferinden daha güçlü bir şekilde seçimleri sonuçlandırdı. Federal düzeyde UMNO dokuz koltuk daha kazanırken, MCA iki, MIC bir ve Gerakan da bir koltuk daha arttırdı. Eyalet düzeyinde Barisan, önceki seçimlerden beş koltuk daha kazandı. Bu şekilde Hussein, yirmi iki bakandan oluşan yeni bir kabine atadı. On iki UMNO, dört MCA ve birer bakan da Gerakan, MIC, SNAP, SUPP, PPBD ve Berjasa'dan tercih edildi.[7] Bu şekilde hükümet içerinde de temsilde bir birliktelik sağlanmış oldu.

5.1. İslam'ın İç Politikada Etkisini Arttırması

Hussein'in liderliği, daha önce hiç görülmemiş ölçekte artan bir dindarlık patlamasıyla aynı zamana denk gelmişti. Bu durum, İslami uygulamalarda dini esaslara tekrar dönüş arayışında olan yaygın bir hareketin sonucuydu. İslami marjinalleşme İran Devrimi ile birlikte dünyadaki Müslüman ülkeleri hızla etkilemişti. Malezya da bu durumdan etkilendi. *Dakwah* coşkuyla karşılandı. Ancak Malezya, muhtemelen laik bir hükümet üzerinde popüler değişimi zorlayacak İslami homojenlikten yoksun olduğu için, başka yerlerdeki cihat ve İslami reformların militan karakteristiğinden aşırı derecede etkilenmemiştir. Bununla birlikte İslam, Malayların siyasetini ve kimliğini diğer topluluklarınkinden ayıran bir özellikti ve dini emirlerin empoze edilmesi durumu, Malay olmayanlar tarafından kabul edilmesi olası değildi. Bunu akılda tutan Hussein yönetimi, İslami diriliş olgusunu ciddi bir endişeyle takip etti. Çünkü bu durum, Malay sadakatini dini çizgilerde ve Malezya'yı ırksal çizgilerde kutuplaştırabilirdi. İslami diriliş idealleri etrafında çoğalma, bir dizi *dakwah* grubunun, *dakwah*'ın saf bir İslami yaşam tarzına ilişkin algısına dayanan bir siyasi ideolojiyi teşvik etmek için aktif olarak örgütlenmesiyle sonuçlanmıştı. Bazıları kendilerini açıkça cumhuriyetçi veya Şii duygularla tanımlarken, çoğu hükümet karşıtı

[7] Shome, *a.g.e.*, s.111.

değildi. Aslında bazıları o kadar hükümet yanlısı ki 'milletin ruhu, dili ve dini' gibi zararsız sloganların ardındaki dini ideolojilerinde hükümetin bazı politikalarını da yansıtmaktaydılar. Bu hareketler genellikle ırk, dil ve dine dayalı olarak Malay'ın hayatta kalması çağrısında bulunmaktaydılar ki hükümet bunları tehlikeli görmemiştir. Malezya'da Müslüman halk, *dakwah* gruplarının çoğuna müsamaha göstermiştir. Çünkü bu grupların idealleri kendi inançları için olumsuz ve kışkırtıcı değildi. Ancak, hükümeti esas endişelendiren ayrılıkçı bazı radikal *dakwah* gruplarıydı.[8]

Dakwah grupları tek bir alanda birleşti ve bu durum Malay önceliğini vurgulayan daha İslami bir ortam görmek istemeleriyle perçinlendi. Ancak bu durum, *dekwah* hareketlerinin kendilerine göre İslami yönetime geçmeye isteksiz olan bir hükümete karşı duyulan kızgınlığı da dile getirdi. PAS gibi muhalefet partileri ise, *dakwah* ve diğer dini uygulamalardaki artış konusunda hükümetin İslami gelişmeye yeterince dikkat etmemesi şeklinde bir suçlama politikası takip etmekte gecikmedi. Belirtilmelidir ki *Dakwah* faaliyetleri, gayrimüslimler ve aynı şekilde esas Müslüman Malay muhafazakâr kesimi tarafından endişeyle de karşılandı. Bu nedenle, *dakwah* hareketini kontrol etme sorumluluğu hükümetin üzerine düştü. Malezya hükümeti her zaman Kuran'ın aykırı yorumlarından doğabilecek olası çatışmaların farkındaydı ve İslam'ın politik olarak tüm meselelerinde mutlak otoriteyi katı bir şekilde tutmuştu. İslami ihtilafları çözme görevi, hükümetin fıkıh veya fetva makamlarına aitti. Bundan herhangi bir sapma, ülkenin dini otoritesine ve resmi hükümet pozisyonuna meydan okumak olarak yorumlanacaktı. Bununla birlikte, Müslüman dünyasındaki sosyal ve politik kargaşa ortamında, Malezya'daki birçok iyi niyetli grup, amaçları Malezya'nın dini ve dış politikaları tarafından kabul edilemez olan denizaşırı dini gruplarla sempatik bağlar da kurmuştu. Bu temaslarla yerel gruplar bilerek ya da bilmeyerek dini propaganda aracı olarak kullanılmaya da

[8] Shome, *a.g.e.*, s.111-2.

başlanmıştı.[9] Bu grupların çoğu küçük olduğundan ve gayri resmi olarak ve genellikle meşru toplumların alt grupları içinde faaliyet gösterdiğinden, hükümetin bu dernekleri iyi ya da kötü olarak sınıflandırma girişimleri hayli zor olmuştur. Esas sorunlardan biri de bu grupların çoğunun, Afganistan mücahitleri, Şii militan grupları veya Tayland'daki İslami ayrılıkçı gruplar vb. gibi İslami davaları coşkuyla destekleyen genç öğrenci üyelere sahip olmasıydı. Hussein'in yapmak istediği son şey ise, yönetiminin bu dini gurupların meydan okumalarına karşı boyun eğmesiydi. Ülkenin çoğunluğunu oluşturan Sünni Müslümanlarına karşı olan hareketlere karşı da boş duramazdı. Çünkü gelişmesine izin verilirse, Malay siyasi liderliğinin önceliği de tehdit altına girebilirdi. Sorunun üstesinden gelmek için Hussein hükümeti, İslami köktencilik meselesine karşı iki yönlü uzlaştırıcı bir yaklaşım benimsedi. Bir yandan hükümet kriterlerine uyabilecek *dakwah* kuruluşlarına resmi sponsorluk teklifinde bulundu. Öte yandan sponsorluk listesinde yer almayan *dakwah* örgütlerinin faaliyetlerinin olumsuz eğilimler konusunda yakın gözetime tabi tutulması ve eğer tespit edilirse, örgütün derhal yasaklanması şartıyla devam etmesine izin verilmesini de önermişti.[10]

Bu nedenle hükümet, *dakwah* organizasyonlarını üç kategoride tanımladı: hükümet onaylı dernekler, bağımsızlar (yani, devlet destekli olmayan dernekler) ve hükümet tarafından sapkın olarak sınıflandırılan yasaklanmış organlar.[11] Hükümet onaylı dernekler arasında en öne çıkan, 1960 yılında Tunku tarafından kurulan ve İslami faaliyetlere adanmış en büyük kuruluş olan PERKIM'di. Önemli faaliyetlerinden biri de her yıl yapılan Uluslararası Kuran Okuma Yarışması'nı düzenlemekti. PERKIM, kuruluşundan itibaren istikrarlı bir şekilde büyüyerek hükümetin *dakwah* taahhüdünün sembolü haline geldi. Onaylanan bir diğer

[9] Shome, *a.g.e.*, s.112.
[10] Kiran K Datar, *Malaysia, Quest for a Politics of Consensus*, s.72.
[11] Shome, *a.g.e.*, s.113.

dernek ise *Jema'at Tabligh*'di. 1925'te Hindistan'da ortaya çıkmış olan bu dernek, islami çalışmalarını yalnızca Hintli ve Pakistanlı üyeleri arasında daha yüksek sosyal ve manevi farkındalık idealleriyle sınırlamıştı ve PERKIM gibi devlet saygınlığı kazandı. Bağımsızlar arasında o zamanki başkanı Anwar İbrahim olan *Angkatan Belia İslam Malaysia* (ABIM-Malezya İslami Gençlik Hareketi), Chandra Muzaffar tarafından kurulan Aliran Kesedaran Negara (ALIRAN-Ulusal Bilinç Hareketi) ve Darul Arqam bulunmaktaydı. ABIM, 1972 yılında kurulmuş ve faaliyetlerini üniversitelerde yoğunlaştırmıştı. Esasen hükümetin İslam'a yönelik politikaları nedeniyle hükümet karşıtı bir duruş benimsemekteydi. ABIM'in genç orta sınıf Malaylar arasındaki popülaritesi, PAS'ın İslami muhafazakarlığı ile yakın ilişkisi ve siyasi kısıtlamalar, yolsuzluk iddiaları, kamusal içki tüketimi ve batı kültürü gibi konularda karşı kampanya düzenlemesi nedeniyleydi. Başkanı Anwar Ibrahim'in iki yıl hapsedilmesine rağmen, büyük ölçüde hükümete açık bir tehdit oluşturmayan bir İslami baskı grubu haline gelmişti. Buna karşın ALIRAN, hiçbir zaman gerçek anlamda *dakwah* faaliyetlerine girişmedi ve hükümete yönelik eleştirilerinde daha az sertti. Sosyo-politik meselelerin entelektüel müzakeresiyle daha çok ilgilenen bir takipçi kitlesini temsil ediyordu. Bununla birlikte, felsefesi Malezya hükümetinin İslami politikalarına ters düşen radikal baskı gruplarına (örneğin Şii İran) desteğini birkaç defadan fazla dile getirmişti. ABIM gibi ALIRAN yönetimi de İç Güvenlik Yasası tutuklamalarına maruz kalmıştır.[12]

1971'de kurulan *Darul Arqam*, tüm *dekwah* gruplarının en üretken ve belki de en önemlisiydi. Okullar, camiler, klinikler, fabrikalar, ofisler, pansiyonlar vb. gibi sosyal kesimin neredeyse her alanında faaliyet göstermekteydi. Her türlü batılı donanımdan kaçındı ve temel yaşam şekli için en sade gereksinimleri seçti. Aktif bir şekilde dini yayma misyonu, münhasırlığı, ahiret için bu dünyanın

[12] Shome, *a.g.e.*, s.114.

reddedilmesi bakış açısıyla *Darul Arqam*, hükümet karşıtı olarak görüldü. Ancak o zamanlar açıkça olmadığı için yasaklanmaktan kurtuldu. Hükümetin *Darul Arqam* faaliyetlerine ilişkin soruşturmasına karşı sık sık çatışmacı bir tavır sergileyen lideri Ashaari Muhammed'in tutuklanmamak için ortadan kaybolduğu değerlendirilmektedir.[13]

Yasaklanan gruplar ise Ahmadiyah, Mufaridiyah Tarikatı ve Muhammadiyyah Tarikatı idi. Bunlar çoğunlukla, Hz. Muhammed'in son peygamber veya Kuran'ın Allah tarafından gönderildiğini temelden inkâr etmeleri nedeniyle sapkın olarak sınıflandırılan Hint veya Pakistan merkezli hareketlerdi. 1970'lerde, genellikle karizmatik *ustaz*lar (dini öğretmenler) tarafından medreseler etrafında oluşturulan kırsal alanlarda birçok küçük *dakwah* grubu filizlenmişti. Bu tür gruplar genellikle gayri resmiydi ve Kelantan, Terengganu ve Kedah'ta gelişme eğilimindeydiler. Otoriteye ve batı etkisine karşı özel bir siyasi aşırılık taşıyorlardı. Batılı ve üniversite eğitimli bireylerin bu grupların içerisinde bulunması, kendilerinin üstün İslami entelektüellik iddialarını da desteklemiştir. Bununla birlikte bu *dakwah* grupları, Hussein Onn döneminde şiddet olaylarına da karışmaya başlamışlardı. Örneğin, bir üniversite öğretim görevlisi de dahil olmak üzere dört Müslümanın bir Hindu tapınağı personeli tarafından öldürülmesi üzerine, kendilerine 'Allah'ın Ordusu' adını veren beyaz cüppeli kişiler tarafından Ulu Selangor'daki Hindu tapınaklarına saldırı düzenlendi. 1980'de ise kendini *Mehdi* ilan eden, Kamboçyalı Mohamad Nasir İsmail tarafından yönetilen bir *dakwah* grubunun yirmi silahlı üyesi, hükümetin grup üzerindeki baskısına ve grubu dağıtmaya yönelik girişimlerine misilleme olarak Batu Pahat'daki bir polis karakoluna saldırı düzenledi. Çıkan olayda polis, bu kişilerin sekizini vurarak öldürdü ve çok sayıda kişi de yaralandı.[14]

[13] Shome, *a.g.e.*, s.114.
[14] *A.g.e.*, s.115.

1981'in başında, Hussein beş yıldır başbakanlık görevini sürdürmekteydi ve bu *dakwah* grupları güçlü bir şekilde büyümeye devam ediyor, bu şekilde sorunun ciddiyeti azalamıyordu. Bununla birlikte Hussein Onn, zayıf siyasi tabanı ve kalp krizinden kaynaklanan daha önceki sağlık sorunları göz önüne alındığında, görevi terk etme zamanının geldiğini düşündü. Görevi el değiştirmeye zorlayan esas neden ise sağlık sorunlarıydı. Hussein Onn, 16 Temmuz 1981'de Londra'daki bir koroner bypass ameliyatından beş ay sonra ve UMNO genel kurulundan bir ay önce görevi Mahathir'e devretti. Hussein, Haziran 1981 UMNO genel kurulunda UMNO başkanlığını Mahathir'e devretme biçimi nedeniyle de eleştirildi. Zira Yürütme Konseyi'nin Mahathir'in adaylığını onaylaması şartını atlamıştı. Bu durum sadece bir formalite olsa da delegeler, geleneksel bir uygulamanın bu ihlaline tepki göstermişlerdi.[15]

5.2. Hussein Onn ve Ekonomi

Mücadele etmek zorunda olduğu siyasi ve toplumsal sorunlara rağmen Hussein'in liderliği sırasında üretken bir ekonomi vardı. Görev süresinde 1976-80 Üçüncü Malezya Planı uygulandı ve bu süre zarfında ekonomi %8,6'lık bir yıllık reel GSYİH büyüme oranına ulaştı. Bu durum YEP'in başlangıcından bu yana Razak tarafından 1971-75 yılları arasında elde edilen İkinci Malezya Planı'nın %7,1'lik büyüme oranının da üzerindeydi. Hussein döneminde kişi başına düşen GSMH, önceki on yılda görülen %6,5'lik artışa göre belirgin bir gelişmeyle %7,9'a yükseldi.[16] Ancak UMNO, Malayların yavaş ekonomik ilerlemesinden ve Malay olmayan işletmeler tarafından YEP reformlarına destek verilmemesinden memnun değildi. Hussein daha önce yardımcısı Mahathir ve Musa Hitam ile YEP tarafından savunulan devletçi stratejinin yabancı yatırıma elverişli olmadığı konusunda hemfikirdi. Bu nedenle Hussein, YEP tavsiyelerini özel

[15] Shome, *a.g.e.*, s.116.
[16] Means, *Malaysian Politics: The Second Generation*, s.69.

sektöre tam anlamıyla uygulama konusunda isteksizdi. Ancak, UMNO ve Maliye Bakanı Tengku Razaleigh'in baskısı altında, YEP yönergelerini güçlendirmeye başladı. Devlete ait Bumiputra Yatırım Fonu aracılığıyla Malay kurumsal çıkarları için işletmelerin satın alınmasını hızlandırdı. Bunu, Malaylara ve diğer yerli halklara daha sonra satmak için yüksek büyüme potansiyeline sahip girişimlerdeki ayrılmış Malay hisselerini seçici olarak satın alarak yaptı.[17]

YEP'e daha fazla güç kazandırmak için Hussein hükümeti, 1975'te tartışmalara konu olan Endüstriyel Koordinasyon Yasası'nı çıkardı. Yasanın mimarı Tengku Razaleigh idi ve ICA'nın hükümetin imalat endüstrisinde adil rekabeti sağlamak için kontroller uygulayabileceği bir araç olduğunu söyledi. Ancak Malay dışındaki işletmeler ICA'yı, YEP yönergelerine tam anlamıyla uymayı, işletme ruhsatlandırması için bir koşul haline getirdiği için aşırı katı olarak değerlendirdiler. Ayrıca, işlerini Malay istihdamına, yönetimine ve mülkiyetine açmalarını gerektiren ICA'nın zorunlu hükümlerini müdahaleci ve komünalist olarak değerlendirdiler. Yerel iş çevrelerinden gelen güçlü muhalefet karşısında hükümet, ICA'nın bazı kısımlarını gevşetti, ancak bunlar, Çinli iş adamları ve onların Malay ortakları tarafından ICA'yı atlatmak için şüpheli uygulamaların artışına neden oldu.[18]

5.3. Petronas

YEP politikalarındaki eksiklikler, Hussein'in 1970'lerin ortalarından itibaren ulusal ekonomiye en büyük katkıyı yapan petrol endüstrisinin genişlemesini engellemedi. 1974'te Petrol Geliştirme Yasası'nın kabulü, Malezya'nın ulusal petrol şirketi Petronas'ın kurulmasına yol açtı. Ancak petrol endüstrisinin durumu tüm ihracat mallarının %18'ini teşkil ettiği ve önemli bir ihracat kazananı olduğu

[17] Alasdair Bowie, "The Dynamics of Business-Government Relations in Industrializing Malaysia", *Business and Government in Industrialising Asia*, ed. Andrew MacIntyre, s.99.
[18] Shome, *a.g.e.*, s.117.

1976 yılına kadar iyi değildi.[19] Petronas'ın erken başarısı, petrol krizinin ardından dünya çapında petrol fiyatlarındaki patlamayla aynı zamana denk geldi. Petronas'ın kurulmasıyla birlikte hükümet, başta Shell ve Esso olmak üzere yabancı petrol şirketleri ile bir dizi Üretim Paylaşımı Sözleşmesi (ÜPS) müzakere etti. Endonezya'nın Pertamina ÜPS'sinin örnek alınarak modellenen bu sözleşmeler, petrol şirketlerine Petronas'a bir defaya mahsus bir imza ikramiyesi ödenmesi karşılığında sondaj imtiyazları sundu. ÜPS kapsamındaki sondaj hakları genellikle üç yıllık bir dönem içindi. Ancak petrol şirketleri ÜPS'den istedikleri zaman vazgeçebilirlerdi. ÜPS'nin benzersiz bir özelliği, arama operasyonlarının Petronas'a hiçbir maliyeti olmamasıydı, çünkü devam eden tüm maliyetler sondaj imtiyazında faaliyet gösteren petrol şirketi tarafından karşılandı. Petrol bulunduktan sonra petrol şirketi satış gelirlerinin %20'sini giderlerin karşılanması için aldı ve geriye kalan 60/40 oranında bölündü. Bu şekilde Petronas daha büyük payı aldı. Tüm ÜPS'lerin en başarılısı, Terengganu'daki açık deniz tavizleri konusunda Malezya için rekor üretim çıktıları sağlayan Esso Production Malaysia Inc (EPMI) ile oldu. 1978'de EPMI'nin Terengganu ham petrol ve gazının ihracatı, Malezya'nın denizaşırı ticaretinde ikinci en büyük kalem haline geldi.[20] 1980'e gelindiğinde ise Malezya petrol endüstrisi, günde 180.000 varil üretmekteydi ve bu şekilde kauçuk ve kalayı geride bıraktı. Kauçuk 4,8 milyar RM, kalay ise 1,5 milyar RM'ye kıyasla petrol 7,2 milyar RM gelir elde etti.[21] Hussein hükümetinin sona erdiği zaman Malezya'nın petrol faaliyetleri, Terengganu, Sarawak ve Port Dickson, Negeri Sembilan'daki açık deniz rafinerilerini kapsıyordu. Shell ile birlikte hükümet ihracatın gelişmesi için, Sarawak Bintulu'daki Sıvı Doğal Gaz rezervlerinin geliştirilmesine ve özellikle multi-milyon dolarlık ASEAN Gübre Projesi olmak üzere birçok alt petrokimya projesinin hammaddesi için

[19] Andaya & Andaya, *A History of Malaysia*, s.289–290.
[20] Andaya & Andaya, *A History of Malaysia*, s.289.
[21] *A.g.e.*, s.290.

büyük yatırımlar yaptı. 1990'ların başında Petronas, Pertamina ve ABD petrol devi Exxon ile işbirliği içinde Malezya/Endonezya sınırı boyunca devasa Natuna Adası gaz sahasının geliştirilmesi için fizibilite çalışmalarına başlandı.[22] Petronas, EPMI'nin açık deniz üretim platformlarından anakaraya endüstriyel ve evsel tüketim için gaz aktaracak bir gaz kullanım ağı için mühendislik çalışmalarına da başlamıştı. Ayrıca Singapur hükümetiyle, Singapur'daki yakıt santrallerine boru hattı vasıtasıyla Terengganu gazını aktarmak için de müzakerelere başlanmıştı. Hussein döneminde, petrol endüstrisi açık ara farkla devlet tekellerinin en büyüğü haline geldi ve devlet şirketlerinin mülkiyetinde güçlü bir politika için zemin hazırladı. Bumiputra kurumsal mülkiyet süreci yavaşlamaya başladığında Hussein, Ocak 1981'de Amanah Saham Nasional'ı tesis etti. Bu plana göre mülkiyet hedeflerini hızlandırmak ve vergi teşvikleri yoluyla, mümkün olduğunca çok sayıda Malay'ın kamu şirketlerine aktif sermaye katılımını teşvik etme amaçlanmıştı. Amanah Saham, Tabong Haji ve diğer bumiputra güvenilir kurumları, hükümete şirket mülkiyetinde daha büyük paylar elde etmek için mali kaynaklar sağladı. Kurumsal sektörün Bumiputra kontrolü, 1970'de %2,4'ten 1980'de %12,4'e fırladı. Eylül 1981'de devlete ait National Equity Corporation, İngiliz çok uluslu şirketleri ve kauçuk yetiştiricileri olan Guthrie, Dunlop ve Barlow'u satın aldı ve hükümetin yerli üretimdeki kurumsal mülkiyetini daha da genişletti. Artan Malay istihdamı, ICA'nın özel sektöre istihdam kotalarını genişleten mevzuatıyla daha da desteklendi. Bununla birlikte, Malay istihdamı sayısındaki büyük artış, Malay yoksulluğunda sadece mütevazı düşüşler olarak belirdi. Ancak buna rağmen, Hussein dönemi boyunca tarımdan sanayileşmeye geçişin büyüklüğü göz önüne alındığında oranlar gerçekten de tatmin edici olabilmiştir. Hussein'in 1976-80 dönemi için hedefinde, kalkınma fonlarının %38,2'sini yoksulluğun ortadan kaldırılmasına ayrılmıştı ve 1990'a kadar YEP'in %17'lik yoksulluğu

[22] Shome, *a.g.e.*, s.118.

azaltma hedefine ulaşma yolunda durum iyi görünüyordu. 1980'e gelindiğinde, kırsal yoksulluk büyük ölçüde iyileşmiş olsa da, 1970'lerin ortalarında elde edilen %14'lük etkileyici kazanımların gerisinde kaldı. Aynı dönemde kentsel yoksullukta yalnızca %6,4'lük bir düşüş meydana gelmişti. 1970'lerin ortalarında kırsal işgücünü tarım ekonomisinden kentsel alanlardaki endüstrilere kaydırmaya yönelik YEP politikası, işçiler tarafından kırsal alanlardaki ailelerine geri gönderilen gelir yoluyla, kırsal yoksulluğun azaltılmasına da yardımcı oldu. Ayrıca, kampunglarda geride kalan daha az işçi için daha fazla iş fırsatı mevcut olduğundan, kırsal işsizliğin azalmasını da sağladı. YEP tarafından vaat edilen tarımsal modernizasyon da koşulların iyileşmesine katkıda bulunarak, 1975-80 yılları arasında çeltik yetiştiricilerinin yoksulluğunu %77'den %55,1'e düşürdü. Bu çeltik yetiştiricilerinin çok düşük ücretli oldukları ve işlerinin mevsimlik olduğu göz önüne alındığında, kırsal yoksulluk seviyesindeki düşüş oldukça belirgindi. Ayrıca, 1971-79 arası dönem için Malayların ortalama hane geliri, Çinlilerden yaklaşık %1 puan daha yüksek olarak yılda %12,9'a yükseldi.[23] Petrol endüstrisinin yeniden yapılandırılması dışında, Hussein liderliği sırasında ekonomiye birkaç değişiklik daha getirildi. Çoğunlukla politikanın yeniden tanımlanması olarak şekillenen bazı idari değişiklikler dışında, ekonomi politikalarını Razak dönemindekiyle aynı yönde tuttu. Ekonomik başarısında, ayrımcı ICA'nın etki ettiği olumsuzlukları geride bırakmasına rağmen, %8'lik kredilendirilebilir bir büyüme ile görev süresini tamamladı.[24]

5.4. ASEAN, Savaş ve Mülteci Meselesi

Hussein, Malezya'nın dış ilişkilerinde görece istikrarın sağlandığı bir dönemde görev başındaydı. ASEAN üyeleri arasında artan ticari bağlarla bölgesel işbirliğinde özellikle dikkate değer

[23] Means, *Malaysian Politics: The Second Generation*, s.70.
[24] Shome, *a.g.e.*, s.119.

ilerlemeler kaydedilmekteydi. 24 Şubat 1976'da Bali'deki Birinci ASEAN Hükümet Başkanları Zirvesi kutlandı ve ertesi yıl Kuala Lumpur'da İkinci Zirve yapıldı. Hussein'in Güneydoğu Asya'da Dostluk ve İşbirliği Antlaşması'nı, ASEAN üye devletleri arasındaki anlaşmazlıkların barışçıl çözümünü sağlamak için sunması, Birinci ASEAN Zirvesi tarafından oybirliğiyle onaylandı. Malezya, ASEAN devletleri içerisinde birleşik Vietnam devletini tanıyan ilk ülke olduğunda bölgesel diplomaside liderliğini de sergilemiş oldu. Ancak, daha önce Razak gibi o da Vietnam'ı ASEAN tarafından benimsenen ZOPFAN[25] tarafsızlaşma politikasını kabul etmeye ikna edememiştir. Malezya, Vietnam'ın ilk olarak Kampuchea ve Çin'e karşı olan saldırganlığı ve ikinci olarak, Vietnam'da Sovyet ordusunun varlığını sürdürmesine ve deniz üslerine izin veren Kasım 1978 Sovyet-Vietnam Dostluk Antlaşması uyarınca askeri kapasitesini artırma taahhüdü ile Vietnam'ın militarist yolunu sürdürmeyi seçmesinden dolayı endişe duyuyordu. Vietnam'ın ABD karşısındaki zaferiyle askeri morali yüksek durumu, Vietnam'ın hegemonyasını Çinhindi'nin ötesine taşımaya hazır olmasıyla tedirginliğe büründü. Hussein'in bu politik endişesi, Vietnam'ın Kamboçya'yı işgalinin arefesinde Sovyet-Vietnam Dostluk Antlaşması'nın imzalanmasıyla daha da arttı. Hussein, savaştan sonra Pekin'e gitti. Ancak, eli boş döndü. Çinliler, Tayland-Malezya sınırında çarpışmaya devam eden MKP gerillalarına ideolojik desteklerinden vazgeçmeyi bile reddetmişlerdi. Hussein'in yılın ilerleyen zamanlarında Moskova'ya yaptığı ziyaret de benzer şekilde sonuçsuz kaldı. Ancak Leonid Brejnev'den Vietnam'dan saldırmazlık garantisi alacağına dair en azından sembolik bir taahhüt alması Hussein'i rahatladı. Kampuchea'daki kötüleşen koşullar, Hussein'i ASEAN üyelerini devrik Pol Pot rejimini Kampuchea'nın meşru sürgündeki hükümeti olarak tanımaları konusunda ikna etmeye de sevk etti. Birleşik bir

[25] Johan Saravanamuttu, "ASEAN Security for the 1980s: The Case for a Revitalized ZOPFAN", *Contemporary Southeast Asia,* 6/2, (1984),s. 191.

ASEAN, Hussein'in tavsiyelerini kabul etti ve Pol Pot'un ürkütücü itibarının dünya çapında kınanmasına rağmen, Pol Pot'un sürgündeki hükümeti için bir BM koltuğuna sponsor oldu. Haziran 1979'da ise Malezya Yarımadası'nın doğu kıyıları, Kamboçya ve Vietnam'dan kaçan 170.000'den fazla mülteci tekne insanı tarafından aniden işgal edildi. Buna karşın Hussein 75.000 mültecinin Malezya'da kalmasına izin vermeyi kabul etti.[26]

Hussein, Mart 1980'de Suharto ile birlikte, Sovyetler Birliği ve Çin'e Çinhindi ihtilafına katılımlarını geri çekmeye ve bir BM Barış Gücü'nün himayesinde Kamboçya anlaşmazlığının barışçıl müzakeresine izin vermeye çağıran 'Kuantan İlkesi'ni yayınladı. Vietnam, Çin ve Sovyetler Birliği, Hussein'in bu girişimine yine boş bir onayla yanıt verdi. Bu şekilde Hussein, daha sert bir politika takip etmeye karar verdi ve Ekim 1980'de Vietnam'ın Kamboçya gerillalarını Tayland topraklarında takip etmesi veya sıcak bir çatışma çıkması halinde Malezya'nın Tayland'a askeri yardım yapacağını duyurdu. Malezya'nın askeri kapasitesi, Çinhindi'nde artan istikrarsızlığa tepki olarak son birkaç yılda savunma harcamalarındaki artışlarla desteklenmişti. 1980'de savunma harcamaları bir buçuk kat arttı ve buna 80 Skyhawk savaş uçağı satın alınması eklendi. Malezya ayrıca, ilerleyen on yılda muharebe birliklerinin büyüklüğünü üç katına çıkaracak bir program duyurdu. Hussein'in bu girişimleri, Beş Güç Savunma Düzenleme'sinden[27] aldığı destekle daha da arttı. Onn döneminde de Endonezya ile Malezya, iyi ilişkileri korumaya devam etti. Hussein, Aralık 1976'da Endonezya ile bir İkili Askeri İşbirliği

[26] Kiran K. Datar, *Malaysia, Quest for a Politics of Consensus*, s.201.

[27] Beş Güç Savunma Düzenlemesi (FPDA), Avustralya, Malezya, Yeni Zelanda, Singapur ve Birleşik Krallık arasında bir dizi çok taraflı anlaşma ile kurulan ikili savunma ilişkileridir. Bu ülkelerin tümü bir zamanlar Britanya'ya ait olan İngiliz Milletler Topluluğu üyeleriydi. 1971 yılında imzalanan FPDA'ya göre, üyelerinden herhangi birine yönelik bir silahlı saldırı veya tehdit durumunda, birlikte veya ayrı ayrı hangi önlemlerin alınması gerektiğine karar vermek amacıyla harekete geçecek beş üyeden oluşmaktaydı. Ralf Emmers, "The Five Power Defence Arrangements and Defense Diplomacy in Southeast Asia", *Asian Security*, 8/3 (2012), s.271-2.

Anlaşması[28] imzalayarak Razak'ın Suharto ile kurduğu bağları daha da güçlendirdi. Suharto ile dayanışma ruhu içinde, Malezya'nın Doğu Timor'un Endonezya ile entegrasyonunu onayladığını dile getirdi. Singapur ile ilişkiler konusunda ise Hussein, Razak dönemindeki gerilimi ve soğukluğu tersine çevirdi. Bununla birlikte, yardımcısı Mahathir ve hükümetin bazı üyeleri, Singapur liderliğine karşı hala temkinliydi ve Hussein'in güvenlik konularında Singapur hükümetine güvenmesine karşı çıkmaktaydılar. Hussein, Lee ve diğer Singapur liderleriyle iyi ilişkiler içindeydi. Hussein'in Singapur ile yakın işbirliği 1980'de her iki ülkenin idaresinin her düzeyinde sorunsuz çalışmasını kolaylaştırmak için hükümetler arası bir komiteye ilişkin ikili bir anlaşma ile de doruğa ulaşmıştı.[29]

5.5. Ulusal Birlik

Hussein'in ulusal birlik açısından UMNO içindeki tutarlılığı sağlama ve Barisan'ın gücünü arttırma çabaları, iç siyasette ciddi yer işgal etmiştir. Razak'ın uzun süredir gergin ilişkilere rağmen sürdürebildiği PAS ile iş birliği, Hussein'in döneminde devam ettirilemedi ve PAS'ın Barisan'dan ayrılmasıyla sonuçlandı.[30] Hussein'in yetenekli bir lider olduğuna şüphe yoktu. UMNO'dan uzun süre uzak kalmasına rağmen hizipsel bir duruşla izole olabilirdi. Belli bir soğukluğu vardı ve partizan siyasetten kaçınan, bağımsız bir politika takip etti. Cana yakın bir mizacı vardı ve özellikle ırksal hassasiyetlerle ilgili konularda ciddi sorunları ele alma biçiminde genellikle tarafsız davranmıştır. Hussein, çok ırklılığın bir savunucusuydu. Bu durum, UMNO'daki ırksal eğilimlerden uzun süre uzak kalmasından da kaynaklanmaktaydı. Hussein'in ideolojik duruşu, Razak'ın aşırı görüşleri ile bilinen atamalarını tersine çevirmesiyle ve bu kişilerin hapse atılmasıyla da açıklanabilir. Keskin

[28] Joseph Chi Liow, *The Politics of Indonesia-Malaysia Relations: One Kin, Two Nations*, (New York, Routledge-Curzon, 2005), s. 129-131.
[29] Shome, *a.g.e.*, s.120-1.
[30] Joseph Chinyong Liow, *Piety and Politics: Islamism in Contemporary Malaysia*, (New York, Oxford University Press, 2009), s.33.

bir adalet duygusuna sahipti ve bunu yapabildiğinde parti içi ilişkileri takdire şayan bir şekilde düzenledi. Bazıları, Hussein'in UMNO ve hükümetteki hızlı yükselişinin bir parti seçimi meselesi olmaktan çok Razak'ın ona dair sergilediği ayrıcalık olduğunu iddia etmektedir. UMNO'ya yeniden katılmaya ikna edildiği ifade edilmiştir. Çünkü Razak, Hussein'in ülkenin idaresinin emanet edilebilecek tek kişi olduğuna inanmaktaydı ve aynı zamanda yakın akrabasıydı. Esasında Hussein'in Razak olmadan politik olarak herhangi bir noktaya ulaşıp ulaşamayacağı da şüpheliydi. Ne de olsa 1951'de UMNO'dan ayrıldığından beri siyasette aktif değildi. Babası ve eski UMNO üst düzey yöneticisi Onn Jaafar ile birlikte, ancak 1968'de Razak'ın parti liderliğini devralmasından sonra uygun bir şekilde partiye geri dönebilmişti.[31]

Razak'ın Hussein'e yönelik planları, dönüşünden sonraki üç yıl içinde parlamentoya seçilmesi, ardından Eğitim Bakanı ve son olarak da Başbakan yardımcısı olmasından sonra aşikâr hale gelmişti. Zira Razak, kendi halefini bulmuştu.[32] Hussein'in sağlık durumu kötü olan Razak'ı rahatlatmak için yüksek ofise aceleyle getirildiği de iddia edilmiştir. Aynı şekilde Hussein'in sağlığı bozulduğunda, o da işi yalnızca uygun bir halef seçilene kadar elinde tutmuş ve bu şekilde Mahathir'i halefi olarak ilan etmeyi uygun görmüştür. Bununla birlikte Hussein'in, Razak'ın sahip olduğu kadar yakın bir sırdaşı olmadığı ve muhtemelen, duygularını çok az kavrayan bir çevreye sahip olmasından dolayı da sıkıntıda olduğu düşünülmüştür. Hussein'in liderliğinin ilk günlerinde dikkat çeken arabulucu politik duruş, kendisini hem partide hem de hükümetteki iç meselelerden uzaklaştırmayı daha uygun gördüğü için kısa sürede ortadan kalkmıştır. Bunun yerine sorunların çoğunu Hussein, yardımcısı Mahathir'e bırakmayı tercih etmiştir. Bunda Mahathir'in kıvrak zekâsı

[31] Shome, *a.g.e.*, s.121-2
[32] Diane K. Mauzy & R. S. Milne, *Malaysian Politics Under Mahathir*, (London, Routledge, 1999), s.4-5.

ve olaylara rahat bakış açısı da etkili olmuştur. Hussein, yönetimi boyunca liderliğini kabinesindeki dört güçlü şahsiyetin – hepsi başbakanlık görevi için kararlı olan Mahathir, Razaleigh, Ghazali ve Musa – rekabetiyle dengelemek de zor bir işti. Ayrıca istifasının yaklaştığına dair söylentiler, başbakanlık için adaylar arasında parti içi siyaseti de hızlandırdı ve bu süreçte partideki belirsizlikleri de artırdı. Hussein bununla birlikte, Razak'tan miras aldığı sorunlar dizisi ile de uğraştı. Harun İdris'in devam eden hapsi, şüpheli komünistlerin tutuklanması, PAS, Gerakan/MCA ihtilafı, hükümetin eğitim politikasına ilişkin MIC memnuniyetsizliği, Berjasa'nın Barisan'a katılması konusunda anlaşmazlıklar vs. YEP ise Razak'ın öngörmediği birçok sorunu Hussein döneminde ortaya çıkarttığı için, Endüstriyel Koordinasyon Yasası çıkarılarak durum düzeltilmeye çalışılmıştı.[33] Hussein, ülke ekonomisine birkaç yeni fikir getirmişti ve etkili kontrol için bu şekilde itibar kazandı. Tunku'ya nazaran Mahahtir de Hussein'e yüksek bir saygı duymuştur. Hussein, yeni ekonomik yeniliklerin eksikliğinden dolayı suçlanamazdı, çünkü Razak'ın YEP'indeki geniş kapsamlı reformların takip edilmesi gerçekten de zor bir işti. Hussein, hükümetin kaynaklarının çoğunu YEP koşullarını uygulamak, sıkılaştırmak ve genişletmek için harcadı. Oluşturulan birçok yeni ajans ve yarı kamu kuruluşu, 1990 yılına kadar belirlenen hedefler için kullanıldı ve takip edildi. YEP, Malay olmayanlar tarafından sessizce karşılansa da bumiputera topluluğunun bazı kesimlerinden çok az takdir kazandı. Barisan'daki Malay olmayan gruplar genel olarak YEP politikalarını destekllediler ve Hussein'e, Razak döneminde olduğu gibi, hedeflerini gerçekleştirmesi için gereken kaldıracı gönülsüz bir şekilde de olsa sağladılar. [34]

Malaylar için şirket mülkiyeti ve devlet yardımının görünürdeki eşitsizliğini değerlendirmek için madalyonun diğer

[33] Edmund Terence Gomez & Ralph Premdas, *Affirmative Action, Ethnicity and Conflict*, (Oxon, Routledge, 2013), s.75.
[34] Shome, *a.g.e.*, s.122.

yüzüne de bakmak gerekmektedir. Belirtilmelidir ki, devletin dizginsiz bağışlarıyla Malaylar zenginleştirilmeye çalışılmıştır. Çoğu Malay'ın geliri Çinlilerle karşılaştırıldığında son derece düşüktü. ICA'nın destek hükümlerine rağmen, Malaylar hala ülkedeki en yüksek işsiz kesimi oluşturmaktaydı. Birçok Çinli şirket, çoğunlukla kendi ırklarını istihdam etmekten yanaydı.[35] Malaylar ve Hintliler için düşük ücretli işler verilmekteydi. Aynı durum, fazla sayıda çokuluslu şirket için de geçerliydi. Bunlardan herhangi birinin personel listesini kontrol etmek, Malay çalışan sayısının azlığını ortaya çıkarmaktaydı. Buna ek olarak Malay'ın savurganlık eğilimi, bir refah yanılsamasını beraberinde getirmiştir. Hussein döneminde Malayların ekonomideki eşitlik hedeflerinin gerçekleştirilememesinde, birçok Malay'ın ya paraları olmadığı ya da şirketlerin kendi hisselerini satmak istememesinden dolayı Malayların hisse alamamasından kaynaklanmaktaydı.[36]

Malay mülkiyetinin salt yüzeyselliği, gerçek YEP hedeflerini açıkça baltalamaktaydı. Aynı şekilde, devlet politikasıyla desteklenen Malayları zenginleştirme girişimlerinin kolay olmadığını da gösterdi. YEP esasında, Malaylar ve Çinliler arasında oldukça kabul edilebilir bir ekonomik ilişkiyi içeriyordu.[37] Ancak YEP'i güçlendirme konusunda atılan adımlarda, Hintlilerin artan yoksulluğu da göz ardı edilemeyecek bir noktaya ulaşmıştı. Malayların iş gücünde eksik olan alanlarda görünürlüğü hemen ve hızlı bir şekilde artmamıştı. Zira bu, zaman alacak bir durumdu. Malay profesyonellerin artan sayısı oldukça sınırlıydı. Ancak birçok Malay, devlet işinin güvenilirliğine dair bir inanca sahip olduğu özel sektör yerine kamu hizmetinde çalışmayı tercih etmekteydi. Peki ya tembel Malay efsanesi ve onun sıkı çalışma konusundaki isteksizliği miti bu durumda nasıl izah edilebilirdi. 1970'lerde Malaylar, Singapur'daki gelişen inşaat

[35] Edmund Terence Gomez, *Chinese Business in Malaysia: Accumulation, Ascendance, Accommodation*, (Honolulu, University of Hawaii Press, 1999), s.70-1.
[36] Shome, *a.g.e.*, s.123.
[37] Gomez, *Chinese Business in Malaysia: Accumulation, Ascendance, Accommodation*, s.2-3.

pazarında çalışmak için gruplar halinde ülkeyi terk etmişti. Birçoğu, daha sonra inşaat sektöründeki patlama başkent Kuala Lumpur'u vurduğunda ve ayrıca hızlı büyüyen hizmet ve perakende işletmelerine katılmak için Penang ve Johor Bahru'nun büyük kasabalarına ve Kuala Lumpur'a yerleşti. 1990'lara gelindiğinde ise inşaat işçilerinin çoğu yabancıydı. Çünkü gelişen ekonomi birçok Malay'ın kamu hizmetinde ve hizmet sektörlerinde daha istikrarlı ve daha iyi ücretli işleri seçmesine neden oldu. İşte tam olarak da bu durum, Malay işçisinin çok çalışmak istemediği izlenimini verdi.

Dış ilişkilerde ve diplomaside Hussein'in başarısı olağanüstüydü. Hukuk eğitiminden aldığı cana yakın kişiliği ve profesyonel inceliği, makamını daha da güçlendirmişti. Diplomasisi, binlerce Çinhindi tekne mültecisinin Malezya'ya girmesine izin verme konusundaki şefkatinde izah edildiği gibi, takdir edilmekteydi. Bununla birlikte Malezya'nın iyi ilişkilere sahip olduğu ASEAN'daki çağdaşları üzerinde hızla olumlu bir izlenim oluşturdu. Hussein, Suharto ile sadece birkaç yıl önce hayal bile edilemeyen birkaç yakın ikili askeri değişimi içeren olağanüstü bir dostluk tesis etti. Önemli bir şekilde, Singapur ile on yıldan fazla bir süredir devam eden gergin ve soğuk ilişkiyi çözdü ve bunu, hükümetin tüm seviyelerinde benzeri görülmemiş bir işbirliği takip etti. Başbakan olarak görev süresi boyunca Hussein, Malezya için hem yurtiçinde hem de yurtdışında barış taraftarı bir politika izledi ve mümkün olduğunca şiddetten kaçındı.[38]

Liderliğini savunmak veya pekiştirmek için çok az şey yapmıştır. Bunun yerine oldukça başarılı olduğu delegasyonla devleti yönetmeyi tercih etmiştir. Yine bir dereceye kadar Razak gibi, yüksek makamlara talip olmamıştı. Razak'ın ölümü üzerine devreye girmiştir. Devlete bir dereceye kadar istikrar getirebilmiştir. Sağlık durumuna olan ilgisizliğinden dolayı hastalığının ilerlediği belirtilmiştir. Ancak

[38] Shome, *a.g.e.*, s.124-5.

görevden ayrıldıktan sonra uzun yıllar daha hayatta kalmış, 1990'da vefat etmiştir. Oysa Razak'ın çektiği acı hakkında çok az şey biliniyordu ve ofisinde, nispeten genç bir yaşta öldü.[39] Tunku, Razak ve Hussein'in liderliği benzer *âdât kehalusan* kişiliklerini temsil ediyordu. Ancak, yönetimlerinde keskin bir şekilde zıt tarzlar da bulunmaktaydı. Buna karşın hepsinin ortak yönlerinden birisi Malay siyasi önceliğini vurgulamalarıdır.[40]

Devam eden bölüm, Malezya'nın dördüncü başbakanı olan Mahathir'e ayrılmıştır. Esasında Mahathir'in hakkı, kendisi hakkında müstakil bir kitap kaleme alınmasıdır. Mahathir, bazı yönlerden radikal olan ancak Malezya'nın eski başbakanlarının birçok idealini benimseyen yeni bir başbakan boyutu getirmiştir. Aynı zamanda birçok yönden son derece farklıdır. Zira Malay liderliğinin geleneksel niteliklerinin çoğundan kaçınmıştır. Tüm bunlarla beraber Malezya, esas anlamda sosyo-ekonomik ve kültürel dönüşümünü Mahathir döneminde yakalamıştır.

[39] Michael Leifer, "Malaysia after Tun Razak", *The Round Table: The Commonwealth Journal of International Affairs*, 66/262 (1976), s.153.
[40] Shome, *a.g.e.*, s.126-7.

6. Mahathir Mohamad (1981-2003)

Malezya'nın gelişimi, Mahathir'in güçlü liderliği altında yüksek bir performans yakaladı. Bu nedenle de Mahathir'in siyasi performansı politikalarında herhangi bir kusur varsa dahi çok fazla sorgulamayan, zenginleşen bir nüfus tarafından kabul gördü. Mahathir'in heyecan verici ve toplumsal etkisi yüksek karizmatik liderliğini göz ardı etmek, Asya siyasi tarihinin en önemli kişiliklerinden birine çok büyük bir saygısızlık olur. Mahathir'i sadece bir perspektiften değerlendirmek de zordur. Zira görevde geçirdiği uzun yıllar boyunca farklı politik duruşlar sergilemiştir. Liderliğin bir ön koşulu olarak parlamentoya yeniden seçilmesi gerekmekteydi. Ancak bu durum Mahathir için her zaman aşılması kolay bir engel olmuştur. Daha da zor olan ise, liderliğine sadakat ve bürokraside önemli kişilerden ustaca yararlanarak liderliğinin devam etmesini sağlayan manevralardı. Ancak, lider olarak hayatta kalmanın tek başına başarıyı ölçmek için yeterli olmadığı bir gerçektir.[1]

Ocak 1981'de Hussein, Londra'da kalp ameliyatı olmuştu ve orada kaldığı iki aylık süre boyunca Mahathir, başbakanlık görevini vekâleten devralmıştı. Ancak Hussein ameliyattan döndüğünde, durumu hiç de iyi değildi. Mahathir'in kendi ifadeleriyle; "*Tun Hussein genel olarak çok sağlıklı bir bünyeye sahip değildi ve aynı zamanda çok sigara içiyordu. …Bir toplantıyı hatırlıyorum. Çok sayıda insan sigara içiyordu. Salon klimalı olduğu için bütün duman içeri hapsolmuştu….. nefes almakta zorlanmaya başlamıştım… diğerlerinin yüzünü bir sis perdesinin arkasından görebiliyordum… sigara içilmemesini söylemesi için Tun Hussein'e doğru yöneldiğimde onun da bir sigara yaktığını gördüm….Tun Hussein Londra'dan döndükten sonra konutunda bir toplantı düzenledi. Toplantının sonunda beni bir kenara çekti ve görevini sürdüremeyeceğini söyledi.*

[1] Shome, *a.g.e.*, s.128-9.

Diğerleri çoktan gittiği için konutun kapısında baş başa konuşuyorduk. Çektiği sıkıntı ve acı, yüzünden okunuyordu. Sağlığının iyi olmadığını, her şeyin olabileceğini, dolayısıyla başbakanlık görevini devralmamı istediğini söyledi….görevden çekilme kararını çok önceden verdiğini söylüyordu."[2]

Resim 15: Mahathir Mohamad

Mahathir 1981'de göreve gelir gelmez, yönetimine temiz, verimli ve güvenilir bir imaj kazandırmak için bir dizi tedbir aldı. Önceki hükümetlere zarar veren ve baltalayan kötü yönetimi ve yolsuzluğu temizlemeye kararlıydı. Tüm kamu çalışanları için, personelin usulüne uygun olarak vazife başında olduğundan emin olmak için zaman çizelgeleri ve halk tarafından kimliklerini kolaylaştırmak için isim etiketleri kullanımını başlattı. Halkı, verimlilik ve yolsuzluk hakkında Kamu Şikayet Bürosu'na şikayette bulunmaya teşvik etti. Ulusal Soruşturma Bürosu'na (daha sonra Yolsuzlukla Mücadele Dairesi) yolsuzluk konularını takip etmesi için yeni yetkiler verdi. Bakanlar ve memurların iş dünyasından menfaat elde etmelerini engellemek için mal varlıklarını beyan etme zorunluluğu getirdi. Ayrıca, kamu hizmetinin etkinliği konusunda düzenli denetimler yapılmasını da kararlaştırdı. Mahathir ayrıca, muhalif görüşlere karşı hoşgörülüydü ve politika alternatiflerinin kamuoyunda tartışılması çağrısında da bulundu. Bunu gönülden dilediğini göstermek için de kendi kitabı 'Malay Dilemma' da dahil olmak üzere birçok yayının yasağını kaldırdı. Bunlara ek olarak Mahathir, göreve geldikten sonraki haftalar içinde İç Güvenlik Yasası uyarınca bazı tutukluların ve kısa süreli hüküm giymiş suçluların serbest bırakılması için de talimat verdi. Bunu birkaç ay sonra Malezya'nın en önde gelen siyasi tutuklusu olan Selangor'un eski *Menteri Besar*'ı Harun İdris'in serbest bırakılması takip etti.[3] Bir

[2] Mohamad, *Evdeki Doktor*, s.319-320.
[3] Shome, *a.g.e.*, s.128-9.

nevi Harun Idris'in gayretlerini ödüllendirmekteydi. Zira Mahathir, '*Umno'dan kovulduktan sonra, Alor Star'a beni görmeye gelen ilk kişi Harun Idris'di. Beni Umno'ya dönmem için ikna etmeye çalıştı ve başardı*' ifadelerini kullanmıştır.[4] Ancak Idris, hapisten çıktıktan sonra Mahathir'le ters düşen politikalar takip etmiş ve ilerleyen süreçte araları hiçbir zaman iyi olmamıştır.[5]

1983'e gelindiğinde Mahathir, kamu politikası ideolojisini, işleyen ve istikrarlı olan siyasi sistemin içine sağlam bir şekilde yerleştirmişti. Mahathir, ekonomik ve sosyal politikalar alanında başlangıçta birkaç değişiklik yaptı, ancak hedeflere daha hızlı ulaşılmasını ve kamu kaynaklarının ekonomik ve tasarruflu olarak kullanılmasını istedi. İdari seçkinlere daha fazla karar verme yetkisi verdi. Hükümete aşıladığı canlandırıcı enerji, Mahathirizmin[6], güçlü bu yeni dinamizmine şevkle sadık olan son derece seçkin bir sınıf tarafından desteklendi. Batılı ve iyi yüksek eğitimli başarılı kişilerden oluşan bu seçkinler, 1980'lerde Mahathir'in kendisinin başrol modeli olduğu *Melayu korporat*'ının (Kurumsal Malay) modern korporatist[7] imajıyla özdeşleşen yeni bir girişimci nesli karakterize etmiştir. Diplomaside ise Mahathir, kendisini üçüncü dünya ülkelerinin, özellikle de İslam ülkelerinin bir dostu olarak tasvir eden yeni bir siyasi tarz başlatmıştır. Uluslararası meseleleri ele alırken, forum tipi çok taraflı müzakerelere yönelik bir yaklaşımı tercih etmiştir. Bu nedenle Mahathir döneminde, son derce fazla sayıda uluslararası foruma, Malezya'nın ev sahipliği yaptığı görülmektedir. Başbakanlığa

[4] The Star, "I feel indebted to Harun, says Dr Mahathir", The Star, Erişim (20 Ekim 2022), https://www. thestar.com.my/news/nation/2003/10/20/i-feel-indebted-to-harun-says-dr-mahathir

[5] Mohamad, *Evdeki Doktor*, s.238.

[6] Mahathirizm, Mahathir'in siyasi ideolojisinin kavramsal kısaltması olarak, kendisi de onun temel milliyetçilik, kapitalizm, İslam, popülizm ve otoriterlik fikirlerinin bir bileşimi olarak kullanılan terimdir. Bkz. K. B. Teik, *Mahathir Mohamad Returns, but what of Mahathirism?* ISEAS-Yusof Ishak Institute-Perspective, s.2.

[7] Korporatizm, toplumun tarım, emek, askeri, iş, bilim veya lonca dernekleri gibi şirket grupları tarafından ortak çıkarlar temelinde örgütlenmesini savunan kolektivist bir siyasi ideolojidir. Howard J. Wiarda, *Corporatism and Comparative Politics: The Other Great Ism,* (London, M.E. Sharpe Inc., 1996), s. 27.

gelişinden birkaç yıl sonra ise siyasi ve stratejik seçkinlerin etkisine daha az güvenme eğiliminde olan aktif bir merkeziyetçi 'Yönetim Kurulu Başkanı' imajını yansıtmaya başlamıştır. Zira Mahathir, modern bir liderlik vizyonunu gerçekleştirmek için daha merkezi bir gücün önemli olduğuna inanmaktaydı. Bu nedenle, görev süresi boyunca ciddi sorunlarla uğraşmak zorunda kalmıştır.[8] Mahathir, 1983 ve 1986 yılları arası liderliğinde, Malay liderlik geleneklerine meydan okuyan benzersizliği ortaya çıkaran bir dizi siyasi ihtilafla mücadele etmiştir.

Tamamı hukuk eğitimi almış olan seleflerinin aksine, o bir politikacı ve ardından 1974'te Eğitim Bakanı olmadan önce yirmi yıl tıp doktorluğu yapmıştı. Tıp eğitiminin, kendinden önceki liderlerden farklı politikalar izlemesine etkisi mutlaka vardır. Mahathir de avukat olmak istemişti ancak İngiltere'de hukuk öğrenimi için yurt dışı bursu alamamıştı. Her halükarda, o zaman özellikle bir kampung çocuğu için tıp fakültesine girmek büyük bir başarıydı. O da Singapur'da bulunan Malaya Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne girdi. Mahathir'in kendi ifadeleriyle; *16 Temmuz 1981 tarihinde Malezya'nın dördüncü başbakanı oldum…Kralın önünde yemin törenini beklemeye başladığım ana dek adaylar arasında ülkedeki en yüksek makama gelme olasılığı en düşük olanlardan biri bendim. Şansımın düşük olmasının birçok nedeni vardı. Seçkin Malay yönetici sınıfından gelmiyordum. Ülkenin ilk başbakanı Tunku, Kedah eyaletinin Sultanının oğluydu, yani bir prensti….Yani başbakanlığa yükselmesi, zamanın toplumsal teamüllerine aykırı bir durum değildi…. İkinci Başbakan Tun Abdul Razak seçkin bir asilzadeydi. Babası Phanag eyalet hükümetinin kıdemli kamu memurlarındandı ve Tun Razak siyasete atılmadan önce Pahang devlet bakanı olarak görev yapıyordu. 1948 yılında Malaya Federasyonu kurulduktan sonra eyaletin Menteri Basar'ı (Üst bakan) oldu. UMNO'nun iki numaralı makamındaydı, başbakan yardımcılığına atandı ve Tunku'nun doğal*

[8] Shome, *a.g.e.*, s.130-1.

varisi oldu….Selefim Tun Hussein de Johor toplumunun elitlerindendi ve bütün ailesi gibi o da Johor sarayına yakındı. Hem babası hem de büyük babası Johor Merteri Basarı'ydı. Devlet yönetimi onlar için bir aile geleneğiydi. Ben ise sıradan bir vatandaş ve siyasete atıldığım sırada 90RM emekli aylığı alan eski bir öğretmenin oğluydum. O günlerde Malezya hala feodal bir toplumdu ve halktan birinin konumunun üstüne çıkması alışılmış bir durum değildi. Ben bu kalıbı kırdım ve Malezya hükümetinin başına halktan birinin geçebilmesinin yolunu açtım."

Malezya'da, savaş sonrası siyasette ağırlıkları göz önüne alındığında, siyasetin yalnızca avukatlar için olduğu gibi bir varsayım da vardı. Ancak Mahathir, düzenli bir şekilde *Che Dat* sütununda (eski Straits Times'ta kullandığı bir takma ad) yazdığı konulara göre siyasette olmayı istemişti. Kuruluşundan itibaren bir UMNO üyesi olmasına rağmen, sadece 1964'te bir parlamento koltuğu kazanabilmiştir. Partinin arka sıralarındaki bir kişi olarak, Tunku'nun ittifakındaki uzlaşmacı tutumunu küçümsemiştir. Parti içi muhalefeti, sonraki seçimlerde sandalyesine ve ardından Tunku tarafından partiden ihraç edilmesine neden olmuştur. Razak tarafından UMNO'ya geri getirilen Mahathir, vicdanlı kişiliği ve kararlılığıyla herkesi etkilemiştir. Bu da onu 1981'de eşit derecede yetenekli rakiplerine karşın Mahathir'i öne çıkarmıştır. Görüşlerinde oldukça mesafeli olan Razak veya Hüseyin'in aksine, Mahathir sorunlara daha kişisel bir şekilde bakma eğilimindeydi, belki bu da onun doktor-hasta yaklaşımıyla ilgiliydi. Tıbbi geçmişinin siyasi kabiliyetlerini şekillendirdiği söylenebilir. Bununla birlikte kesinlikle önceki liderlerden önemli bir şekilde farklıydı. Sorunları kendi teşhis etmeyi tercih ediyor, hâkimiyetin tadını çıkarıyor ve başkasını nadiren görevlendiriyordu.[9]

[9] Shome, *a.g.e.*, s.131-2.

Mahathir, gündemde olmayı kendi politikaları için daha uygun buldu. Baskı altında boyun eğecek bir siyasetçi değildi. Her krizden sonra daha dirençli hale gelmekteydi ve daha cana yakın ve uzlaşmacı olduğunu gösteren ilk yıllarının aksine, ilerleyen zamanlarda genellikle bir dereceye kadar umursamazlıkla vazifesini üstlenmeye ve daha rahat bir imaj ile değerlendirmede bulunmaya başladı. İktidara belirli bir zihniyetle gelmemiştir. Tecrübe kazandıkça kendi siyasi imajını ve parti ilişkilerindeki tutumlarını yeniden şekillendirmiştir. Bu davranışların merkezinde ise kontrol bulunmaktaydı. Herhangi bir sorunun çözümünün kendi liderliğine zarar vermeyecek şekilde ele alınmasını veya aşılmasını sağladı. Başarı kazanma konusunda kullandığı yöntemler her zaman kabul edilebilir olmasa da, Mahathir iktidarını uzun süre devam ettiren değişmez motivasyon da esasında buydu.

Göreve geldikten sonraki ilk uğraşması gereken kriz ise Bank Bumiputra ve Bumiputra Malaysia Finance (BMF) skandallarıydı. Mahathir'in 1982 genel seçimlerinde ilan ettiği 'temiz, verimli ve güvenilir' hükümetinin imajını ciddi şekilde zedelemişti. Devlete ait bir teşebbüste açıkça sadakat ihlali olarak görülen bu duruma rağmen Mahathir yönetimi, konu hakkında sadece kötü idare ve yetersiz mali denetimin sonucu olduğunu ifade etti. Mahathir, BMF skandalının bir suç olduğunu kabul ederken, hukuken kanunda olmasına rağmen 'yaptıkları ahlaki olarak yanlıştı, onları mahkemeye veremeyiz' ifadelerini kullanmıştır.[10] Mahathir ise, bu olayı tam anlamıyla halka açıklamamıştı. Etkin ve temiz bir yönetim için seçim kampanyasına verilen zararı kontrol altına almak istedi. Ancak daha da önemlisi, yakın çevresinin önde gelen birçok üyesinin iddiaya göre bankanın kabahatlerine doğrudan karışmış olması nedeniyle, böyle bir ifşanın hükümet üzerinde meydana getireceği siyasi maliyetin de farkındaydı. Bununla birlikte, Bank Bumiputra olayı Mahathir'i olumsuz etkiledi ve YEP kapsamındaki bumiputra girişimcilik planlarını aksattı. Razak

[10] Means, *Malaysian Politics: The Second Generation*, s.122-3.

yönetimindeki YEP'in başlangıcından bu yana, bumiputra'nın hem eyalet hem de federal düzeyde ekonomiye katılımını teşvik etmek için çok sayıda kamu kurumu ve şirket kuruldu. Bank Bumiputra, ekonomik kalkınmayı finanse etmek ve özellikle bumiputra bireyleri ve şirketlerine finansman sağlamak için kurulmuş federal düzeyde bir şirketti. Mahathir'in göreve gelir gelmez bu şekilde bir skandalla sarsılması, onu daha ihtiyatlı davranmaya sevk etmişti. Skandala karşı hükümet, resmi olarak kabul ettiği bilgilerin yayılmasını yasaklayan yeni bir 'Resmi Sırlar Yasası' çıkardı. Yasa, bankanın davasıyla ilgili haberleri yayınlaması durumunda ağır para cezası ve hapis cezası dışında yayın izinlerini kaybedecek olan medyayı hedef aldı. Parlamentodaki muhalefetin baskısı altında hükümet nihayet yumuşadı ve davayı incelemesi için sınırlı bir 'Soruşturma Komitesi' kabul etti. Ancak komite, Kasım 1984'teki raporunda bankanın kayıplarını kimseye suçlamada bulunmadan kabul etti. Komitenin raporu, skandalın ortaya çıkmasından dört yıl sonra Ocak 1986'ya kadar da yayınlanmadı. BMF meselesi, hükümetin Petronas'ı 2,5 milyar RM (o günlerde tahmini 1,2 milyar ABD Doları) zararı karşılamak için kullanmasıyla sona erdi. Petronas'ın devreye girmesi ile skandalla ortaya çıkan borçlar, kamu parasıyla silinmiş oldu.[11]

6.1. Soylularla Mücadele

Sultanlarla çatışmalar, Mahathir'in karşılaştığı en şiddetli krizlerden biriydi. Bu durum, 1983'te bir hesaplaşmaya dönüştü. Mahathir kendisini, Malay monarşisinin sembolize ettiği gelenek ve birliğin zirvesini ihlal etmekle tehdit eden bir anayasal krizin ortasında buldu. Önceki başbakanların hepsi kraliyet aileleri ile herhangi bir açık çatışmadan kaçınmaya özen göstermişlerdi. Başbakanların atanması gibi anlaşmazlıklar birkaç kez kamuoyu tarafından öğrenilmesine rağmen, kraliyetle ilişkilerinde sağduyulu davranmışlardı. İsyan Yasası, Sultanların manevi koruyucusu olduğu

[11] Shome, *a.g.e.*, s.133.

Malayların monarşi ve özel haklarına yönelik eleştiriler üzerinde de kısıtlayıcı bir etki yapıyordu. Sultanların yönetişim üzerinde asli yetkileri olmamasına rağmen, önemli konularda sıklıkla gayri resmi olarak kendilerine danışılmaktaydı. Bu durum, onlara en azından politika oluşturma sürecine dâhil oldukları izlenimini vermekteydi. Bununla birlikte Malezya Anayasası, parlamentoyu anayasa değişikliklerinin ve federal mevzuatın geçişi gibi konularda Agong'un (Sultan) onayını almaya mecbur kılmaktaydı. Olağanüstü hal ilanı da kralın bir ayrıcalığıydı. Sultan'ın onayı normalde parlamentonun tavsiyesi üzerine verilmekteydi. Bununla birlikte Sultan, eğer istemezse onayı kabul etmeyebilirdi ve onun uzlaşmazlığının parlamentoyu fiilen ve süresiz sürüncemeye tabi tutma olasılığı vardı. Böyle bir durum, açıkça istenmeyen bir durumdu. Zira istikrarsızlık potansiyel olarak hükümetin çöküşüne yol açabilirdi. Mahathir'in ve muhtemelen Malezya'daki birçok kişinin, bazı yöneticilerin pervasız aşırılıklarından ve görevi kötüye kullanmalarından memnun olmadığı en başından belliydi. Hükümdarların anayasal olarak sahip oldukları koruma nedeniyle, en aleni kabahatler için dahi ceza uygulanamazdı. Ayrıca, örneğin başbakanların atanmasına, kraliyet unvanlarının verilmesine ve hatta *Hari Raya Aidilfitri*'nin resmi tarihleri (Ramazan bayramı) gibi sıradan meselelere dahi hükümet, sarayın ısrarlı müdahalelerinden de rahatsız olmaktaydılar. Mahathir, kraliyetle olan ilişkilerinde her zaman kısıtlı davranan seleflerinin hiçbirine benzememekteydi. Sultan'ın halk tarafından seçilmiş bir parlamento ve belki de Mahathir'in liderliği üzerindeki anayasal üstünlüğü onu rahatsız etmiş olabilir. Mahathir'in elini daha da güçlendirme gayreti, onun hükümdarlarla yüzleşmesini motive eden başlıca sebeplerden biriydi. Ayrıca anayasada böylesine cesur bir reform çağrısının ardından kendisi üzerine gelecek kaçınılmaz baskıların da bilincindeydi. Parlamentonun Sultanlara tabi olmasını ortadan kaldırmaya da aynı derecede kararlıydı. Açıkçası, kampanyasının başarısız olması durumunda siyasi geleceği üzerindeki olumsuz sonuçlara da hazır değildi. Aynı şekilde, yüksek başarı beklentilerine

sahipti. Bu durum içerisindeyken Mahathir, Ağustos 1983'te anayasa değişikliği sürecini kullanarak kraliyet ailelerinin ayrıcalıklarına meydan okumaya karar verdi. Yirmi iki anayasa değişikliğini meclise sundu ve on beş gün sonra kraliyet onayı alınmazsa, bunların otomatik olarak resmi gazetede yayınlanmasını önerdi. Ayrıca, olağanüstü hal ilanının yalnızca başbakana ait olmasını da önerdi. Bu değişiklikler meclis tarafından kabul edilirse, kralın en yüksek yetkisinin başbakana ve (eyaletler içinde) eyalet başkanlarına devredilmesi anlamına gelmekteydi. Mahathir, anayasal krizle ilgili basında çıkan haberleri azaltmak için 'Resmi Sırlar Yasası'na başvurdu. Barisan içerisindeki kraliyet yanlıları da hemen direnişe geçti. Muhalefet üyeleri de, değişikliklerin yargı ve yöneticilerle önceden istişare edilmeden, anayasal yollar kullanılmadan bu kadar cüretkâr bir şekilde sunulmasından endişe duymaktaydı. DAP lideri Lim Kit Siang, demokratik olmayan sonuçları nedeniyle değişikliklerin reddedilmesi çağrısında bulundu ve değişiklikleri Mahathir'e kraliyet özerkliğinin uygulanmasından çok daha tehlikeli olan geniş yetkiler sağlama girişimleri olarak nitelendirdi.[12] Buna karşın Mahathir, anayasa değişikliği için Barisan'dan aldığı üçte iki çoğunluk sayesinde mecliste galip geldi.[13] Tahmin edilebileceği gibi Sultan, yanıtını erteledi. Ayrıca, yöneticiler değişikliklere derhal ve oybirliğiyle karşı çıktılar ve Sultan onların onayı olmadan bağımsız olarak karar almayacağını da belirtmekteydi. Bunun üzerine Mahathir, Ekim 1983'te bir yöneticiler konferansı tertip etti. Ancak toplantı sonuçsuz kaldı. Bu dönemde Tunku da Star gazetesinde krizi çözmek için öneriler sunan bir başyazı yayınladı. Buna karşın Mahathir, basın üzerindeki kontrolü gevşetti. Zira basın, Mahathir'in kampanyasında önemli bir rol oynadı. Basın kontrolü gevşetilince de Mahathir, davasını desteklemek için basını sonuna kadar kullandı. Kraliyet yanlıları Kelantan ve Terengganu'da birçoğu Tengku Razaleigh'in

[12] Means, *Malaysian Politics: The Second Generation*, s.115.
[13] Shome, *a.g.e.*, s.135.

çabaları doğrultusunda büyük halk mitingleri düzenledi. Doğu Malezya da dahil olmak üzere ülke çapında Mahathir yanlısı mitingler de düzenlenmeye başlandı. UMNO'nun sahibi olduğu New Straits Times ve Utusan Melayu, Mahathir'e o kadar geniş bir yer verdi ki, birçok kişi onun düşüncelerini hemen kabul etmeye başladı. Kriz, kamuya açık hale geldikçe hükümete kararlı adımlar atması için kapı da açılmış oldu. Mahathir'in, UMNO Gençlik Hareketi'nin Başkanı olan Anwar Ibrahim aracılığıyla desteğini daha da arttırdı. Bu Anayasa sorunu, 15 Aralık 1983'te bir uzlaşma formülünün başarıyla müzakere edilmesinden kısa bir süre sonra nihayet kabul edildi. Acil durum ilan etme yetkisi, Sultan'da kaldı. Ancak esasında parlamenter üstünlüğün güvence altına alınmasından dolayı zafer Mahathir'indi. Olağanüstü hal konusunda Sultan, parlamentonun emri olmadan tek taraflı hareket edemediği için Mahathir için bir kayıp teşkil etmedi. Sultan onayı reddederse, parlamentonun anayasadaki genişletilmiş etkisi artık Sultan'ın kendi konumunu da tehlikeye atabilirdi. Anayasa değişikliklerinin meclisten geçmesinden bir ay sonra göreve başlayan Johor'un yeni Sultan'ı Sultan Mahmood Iskandar Shah, revize edilmiş anayasayı kabul etti ve bir röportajında "Başbakan ne derse onu yapacağım" sözünü verdi.[14] Ancak bu durum Mahathir'in Kraliyet ile ilgili sorunlarının sonu olmamıştır.

1990 genel seçimleri sırasında Kelantan Sultanı'ın PAS/Semangat'a gösterdiği açık desteği ve UMNO'ya yönelik eleştirileri oldu. Sultan'ın, Semangat şefi olan Tengku Razaleigh'nin kayınbiraderi olması, desteğini daha da tartışmalı hale getirmiştir. Geleneksel protokol gereği, kraliyet yöneticileri normalde siyasetle uğraşmaz, siyaset hakkında yorum yapmaz ve herhangi bir siyasi partiye taraf tutmazlardı. Kelantan Sultanı, bu geleneksel anlayışa açıkça meydan okumaktaydı. Bununla birlikte, Sultan'ın davranışlarına yönelik kamuoyu eleştirileri de görülmeye başlandı. Mahathir ayrıca, hükümet sözleşmeleri ve hisse teklifleri için Malay

[14] Means, *Malaysian Politics: The Second Generation*, s.118.

işletmeleriyle sıklıkla rekabet halinde olan ticari faaliyetlerde, genellikle Sultanların artan rolüne de dikkat çekmekteydi. Bu bağlamda, Negeri Sembilan kraliyet ailesine mensup yüksek profilli Antah Grubu, petrol sahası ekipmanı tedarikindeki geniş işletmeleri için Petronas'tan daha kazançlı sözleşmelerden bazılarını almaktaydı.[15]

Elbette bu tek sebep değildi. Mahathir'in tavsiyesi üzerine, 1991'de Maliye Bakanı olan Anwar Ibrahim, Şubat 1992'de hükümdarlara bir Şikâyet Memorandumu gönderdi. Bu şikâyet, esasında kraliyet ailesi davranışlarına karşı bir hoşnutsuzluk ifadesinden başka bir şey değildi. Yine de Mahathir için, mevcut statükoyu test etmek konusunda yararlı olmuştur. Çünkü 1992'nin sonunda kendisine kraliyet ailesi mensuplarının aşırılıklarına karşı gerekeni yapma konusunda bir fırsat sunuldu. Mahathir için bir fırsata dönüşen olay, okul hokey koçu Gomez'in Johor Sultanı Iskandar tarafından dövülmesi hadisesiydi. Douglas Gomez'in dayak yemesi, Sultan'ın oğlunu okul hokey takımından çıkarma kararından sonra oldu. Gomez'in başına gelenler basına sızdı ve tepkiler yükselmeye başladı.[16] Sultan Iskandar'a karşı ortaya çıkan halk öfkesi, Mahathir'i kraliyet dokunulmazlığına karşı bir anayasa değişikliğini düzenleme konusunda harekete geçmeye teşvik etti. Esasında bu konuda Mahathir'in istediği şartlar oluşmaya başlamıştı. Doğal olarak Sultan, değişikliği onaylamayı reddetti. Bunun üzerine Mahathir, tekrar meseleyi halka açmaya karar verdi. Bu defasında Mahathir, boyun eğmemekte kararlıydı ve kraliyet ailelerine karşı tutumunu daha da sertleştirdi. UMNO'ya ait gazeteler, yöneticilerin aşırılıklarını, kumar borçlarını, tatil masraflarını vb. konular hakkında halka ifşalarda bulunmaya başladı. Anayasal dokunulmazlıkları altında UMNO üyeleri, parlamento oturumlarında kraliyet ailelerinin kişisel

[15] Shome, *a.g.e.*, s.137.

[16] Malaysiakini, "I, too, remember 1992 crisis, late coach's son responds to prince" Erişim (20 Ekim 2022) https://www.facebook.com/ Malaysiakini/ posts/the-son-of-hockey-coach-douglas-gomez-who-was-reportedly-assaulted-by-then-johor/10153391368130906/

yaşamlarındaki kabahatlerini, aşırılıklarını vb. gündem maddesi olarak tartıştılar. [17]

Hükümet, kereste imtiyazları, gümrüksüz lüks arabalar ve imtiyazlı hisseler gibi kraliyet ailelerinin yararlandıkları birçok imtiyazı kesmeye başladı. Birçok Malay, disipline edilmesi gecikmiş olduğunu düşündükleri kraliyet üyelerine karşı Mahathir'in duruşunu takdir ederken, bazı UMNO taban mensupları ise kraliyet ve Malay geleneklerinin bu ihlaline karşı üzüntü içerisindeydi. Kraliyete destek olmamaları ile bilinen muhalefet ise Mahathir'i kendi iktidarını güçlendirmek için kraliyet ayrıcalıklarını zayıflatmakla suçlayarak, Çinliler de dâhil olmak üzere kraliyet yanlısı protestoların çoğuna katılmıştır. Tüm bunlara karşın Mahathir, yine de kazanmıştı. Değişikliğin masaya yatırılmasından sonraki bir ay içinde Kraliyet, yasal dokunulmazlıklarından vazgeçmeyi kabul etti. Ancak, suç teşkili durumunda özel olarak toplanmış bir kraliyet mahkemesinde yargılanmayı talep etmişlerdir.[18] Bu şekilde uzun bir süre Malay kamuoyunu meşgul eden son derece kritik bir mesele, Mahathir tarafından çözüme ulaştırılmıştır.

6.2. Parti İçi Hesaplaşma

1984'te Mahathir, liderliğe yükselmesinden sonra parti içerisinde ve çevresinde oluşan küçük ama etkili muhalif unsurların tasfiyesi ile ilgilendi. Kraliyet krizinden hemen sonra bu konu gündeme gelmişti. Grubun anayasa kampanyasındaki inatçılığından memnun olmasa da, bu grup liderlik için ona karşı yarışan kilit kişileri temsil ediyordu. Çevresindeki bu 'sadakatsiz' listenin başında ise kilit kabine bakanları Tengku Razaleigh ve Ghazali Shafie vardı. Mahathir, birkaç ay içinde Gazali Shafie ve Aisha Ghani gibi kendisine sadakatsiz olduğunu düşündüğü kabine bakanlarını görevden aldı. Ancak Tengku Razaleigh'in görevden alınmasını Mayıs 1984'teki

[17] Shome, *a.g.e.*, s.137.
[18] Shome, *a.g.e.*, s.137-8.

UMNO seçimlerine kadar bekletti. Bu seçimde Mahathir'in sağ kolu olan Musa Hitam'ı UMNO başkan yardımcılığı için Razaleigh'e karşı ileri sürdü. Musa oyların %59'unu kazandı. Bu şekilde Mahathir, yakın çevresindeki rakiplerini temizlemeye başladı.[19]

Partinin alt birimleri, UMNO'nun en üst pozisyonları için adaylar belirlemekteydi. Bunun ardından, iki yılda bir seçilen delegelerini üç yılda bir yapılan UMNO genel kurul Seçimlerine göndermekteydi. Yaklaşık 1500 kişilik bu delege grubu, adaylara yönelik oy kullanır, başkanı, başkan vekilini, üç tane parti başkan yardımcısını ve UMNO Yüksek Konseyinin diğer yirmi beş üyesini belirlerdi. Seçilen üç başkan yardımcısı, her birinin kazandığı oy sayısına göre sıralanmaktaydı. Onları, UMNO Gençlik ve UMNO Kadınlar Hareketi ile birlikte seçilen başkan yardımcıları takip etmekteydi. Buna ek olarak yirmi beş UMNO üst kurulu üyesi, UMNO genel kurulu tarafından seçilmekteydi. Başkan, partinin genel sekreterini, saymanını ve enformasyon şefini ve yedi üyeyi daha yüksek konseye atamaktaydı.[20]

Normalde, Malezya Yarımadası'ndaki tüm UMNO başbakanları, seçilmiş kıdemli yüksek konsey üyelerinden seçilirdi. Kabine pozisyonları, başbakan ve yardımcısı olmak üzere üst kuruldaki sıralamaya göre belirlenir ve sonraki üç önemli pozisyon için başbakan yardımcıları belirlenirdi. Geçmiş başbakanlar döneminde UMNO, kısmen güçlü oldukları ve hiyerarşiye karşı gerçek bir meydan okuma olmadığı için hizipçilikten oldukça uzak kalmıştır. Ayrıca daha önceki üyeler, geleneksel olarak yaşlıların bilgeliğini sorgusuz sualsiz kabul etme eğilimi göstermekteydi. 1980'lere gelindiğinde Mahathir yönetimi, yeni bir liderlik türü getirmekle kalmadı, aynı zamanda parti yönetimi için daha demokratik ve rekabetçi bir atmosfer de meydana getirdi. Yeni siyaset

[19] Zakaria Haji Ahmad, "Malaysia in 1984: No More Free Lunches?", *Asian Survey*, 25/2, (1985), s. 207.
[20] Shome, *a.g.e.*, s.138.

yapma yollarını açan ise Mahathir'in kendisiydi. 1981 UMNO seçimlerinde partinin 1.500 küsur delegesini başkan yardımcısının seçiminde özgürce oy kullanmaya davet etti ve böylece başkanın münhasır seçimi olan bir gelenekten vazgeçti. O dönemden itibaren, UMNO idaresinde parti içi manipülasyonu caydırmak için daha demokratik prosedürler uygulamaya konuldu. Esasında bu durum, Tunku'nun 1969'da UMNO liderliğine yönelik eleştirileri nedeniyle Mahathir ve Musa Hitam'ı görevden almasına neden olan prosedürlerdi.[21]

Ne yazık ki, Mahathir'in başlattığı bu daha demokratik girişimler, UMNO bünyesinde üyelerin daha saldırgan bir politika eğilimi göstermelerine neden oldu. Bu tür eğilimler, 1984 UMNO seçimlerinde Mahathir'in başlattığı serbest delege oylama sistemiyle Musa Hitam'ın Tengku Razaleigh'i tekrar yenmesiyle birlikte iç gerilimler de yeniden alevlendi.[22] 1981'deki ilk kıvılcımdan bu yana hiziplerin sınırları daha da keskinleşmiş ve artık Razaleigh grubu ile Mahathir destekçileri arasında ciddi gerilimler görülmeye başlanmıştı. Mahathir 1986'da Musa'nın yerine Ghafar Baba'yı başbakan yardımcılığı görevine yükselttiğinde, parti içi siyaset de karmaşık bir hal almıştı. Musa, delege oylaması sayesinde kazandığı bir konum olan başkan yardımcısı pozisyonunu elinde tutmaktaydı ve Mahathir bu dönemde onu açıktan desteklemişti. Buna karşın Mahathir, Musa'yı görevden almaktan çekinmedi. Bu durum ise haliyle Mahathir'in demokratik atılımlar sözüne aykırı bir durumdu. Mahathir bununla da yetinmedi. UMNO üyeleri, Musa'nın başbakan yardımcısı olarak ihraç edilmesini UMNO normlarının ihlali olarak değerlendirdi ve tepki gösterdi. Gerilim, Mahathir'in UMNO'da geniş bir popülariteye sahip olan Tengku Razaleigh yerine Maliye Bakanı olarak Daim Zainuddin'i atamasıyla daha da arttı. Razaleigh'e Ticaret ve Sanayi Bakanlığı verilmiş olmasına rağmen, Mahathir bakanların

[21] Shome, *a.g.e.*, s.139.
[22] Zakaria Haji Ahmad, "Malaysia in 1984: No More Free Lunches?", s. 207-8.

UMNO eyalet şubelerinin liderliğini üstlenmelerinin yasaklanmasını kararlaştırdı, bu da Razaleigh'in Kelantan UMNO başkanlığından vazgeçmesi gerektiği anlamına geliyordu. Bu şekilde Mahathir'e olan tepkiler 1987 UMNO genel kuruluna kadar olan süreçte hizipçiliğin sertleşmesiyle karşılık buldu. Tengku Razaleigh ve Musa Hitam, Mahathir'e ve Ghafar Baba'ya karşı bir meydan okuma konusunda ittifak kurdular. Mahathir, stratejisini yeniledi ve kendisine bağlı olan federal Malay başbakanları üzerine yoğunlaştı. Bu vesileyle Mahathir'in onlar üzerinden kamuoyu desteği sözü alması çok zor olmamıştı. Mahathir'in eyalet başbakanlarına yaptığı bu saldırı, UMNO taban üyelerinin büyük çoğunluğunun, özellikle rehberlik için her zaman kendi başbakanlarının yolunu takip eden delegeleri oy vermeye ikna ettiği için özellikle olumlu bir gelişmeydi. Zira tersine bir durum olur ve Mahathir kaybederse, hiç şüphesiz Barisan ve hükümet için de kaotik sonuçlar meydana getirebilirdi. Bununla birlikte bu mücadele, sadece iktidar mücadelesiydi. İki taraf da ideolojik veya kamu politikaları açısından yeni veya farklı bir şey savunmamaktaydı.[23]

Seçim boyunca Mahathir, keyfi tarzı ve Malay yoksulluğu pahasına görkemli projelere eğilimi nedeniyle sıklıkla eleştiriye uğradı. Mahathir aynı zamanda, UMNO başkan yardımcılığı pozisyonlarından biri için yarışan Anwar Ibrahim ile de güçlü bir kampanya yürüttü. Mahathir ise Anwar'da popüler bir politikacının dinamizmini gördüğü için onu destekledi. Gençliği ve muhafazakâr ve kırsal oylara hitap eden İslami bir aktivizmi vardı. Bu nedenle, asil ve batılı eğitimli Razaleigh-Musa ekibiyle olumlu bir şekilde rekabet edebilecek niteliklere sahip olduğunu değerlendirdi. Mahathir ve Anwar, 'İslami dirilişi desteklemeye ve ona karşı çıkanlara meydan okumaya' ve hükümette 'İslami değerleri' yoğunlaştırmaya da söz verdiler. Seçim sürecinde Mahathir, Rais Yatim, Shahrir Abdul Samad, Radzi Sheikh Ahmad ve Zainal Abidin Zin gibi bazı bakanları,

[23] Shome, *a.g.e.*, s.139-40.

Razaleigh-Musa kampını destekledikleri için aniden eleştirmeye başladı. Resmi sonuçlar açıklandığında Mahathir ve Ghafar Baba sırasıyla kırk üç ve kırk oyla kazanmıştı. Seçilen üç başkan yardımcısından ikisi, Anwar Ibrahim ve Wan Mokhtar Ahmed, Mahathir yanlısı adaylardı. Razaleigh-Musa destekçisi olan üçüncü kişi olan Abdullah Ahmed Badawi ise kısa bir süre sonra Mahathir'in saflarına geçti. Yirmi beş yüksek konsey koltuğunun on altısı da Mahathir'in destekçilerine gitti. Mahathir, hiçbir uzlaşma havasında değildi ve sözüne sadık kalarak, hükümetindeki tüm muhaliflerini, sadakatsiz olan teşkilatın alt liderlerinden imamlara kadar tasfiye etti. Ardından gelen kabine değişikliğiyle Mahathir, İçişleri ve Adalet Bakanlıklarını üzerine aldı. Değişken bağlılıklarından dolayı Mahathir, haklı olarak kendisine yakın isimlere daha az güveniyordu. Bu şekilde daha merkezi ve daha az uzlaşıya dayalı bir liderlik duruşu benimsemeye başladı.[24]

Bununla birlikte seçime hile karıştırıldığı gerekçesiyle on iki UMNO üyesi 25 Haziran 1987'de seçimin iptali için mahkemeye başvurdu. O dönem, itiraz emrinin Mahathir'in rakipleri olan Razaleigh ve Musa'dan geldiği oldukça açıktı. Herkes sonucu dikkatle beklerken mahkemenin hâkimi olan Harun Haşim, UMNO'nun 1966 tarihli Dernekler Yasası hükümleri uyarınca yasadışı olarak faaliyet gösterdiğini ilan etti. Bu ise bir şok etkisi meydana getirdi ve beklenmedik bir şeydi. Buna karşın Mahathir, mahkemenin kararını önemsemedi ve kararın küçük bir teknik detaya dayandığını ve hükümetin idari ve parlamenter imtiyazlar yoluyla bir çözüm bulacağını belirtti. Bu şekilde Mahathir'in eline UMNO'yu istediği gibi yenileme fırsatı da geçti. Bununla birlikte UMNO'ya sadece *baru* (Yeni) sözcüğü eklendi.[25] Önemli bir şekilde partinin yeni tüzüğü Başbakanın yetkilerini genişletti. Bunlardan bazıları UMNO Kadın

[24] John Funston, "Challenge and response in Malaysia: The UMNO crisis and the Mahathir style", *The Pacific Review*, 1/4 (1988), s.366.
[25] William Case, "Comparative Malaysian Leadership: Tunku Abdul Rahman and Mahathir Mohamad", *Asian Survey*, 31/5, (1991), s.469.

Kolları ve UMNO Gençlik Kolları'nın liderlerinin atanması konusunda son sözü parti başkanının söylemesiydi. Parti tüzüğündeki bu değişiklikler ve dahası, Mahathir'in merkezileştirici liderliğinin ve partinin tüm kilit makam sahipleri üzerindeki doğrudan kontrolünün de önünü yasal olarak açmış oldu. Mahathir kendi liderliğine daha geniş destek sağlamak için Barisan liderlerinden ve eyalet başbakanlarından sadakat taahhütleri aldı. Halk ve liderler arasındaki bağın kalıcı bir hatırlatıcısı olarak 1,5 milyon RM'ye 76 metrelik Menara Semarak projesi başlatıldı ve Semarak Hareketi (Halka Sadakat) altında ülke çapında hükümet tarafından finanse edilen sadakat mitingleri başlatıldı.[26] Mahathir'in bu Semarak mitinglerini akıllıca kullanması, popülaritesini artırmak için medyayı da kullanarak maksimum etkiyi elde etmesini sağladı. Malay birliğini sağlamak için Malay siyasi gücünü korumanın önemi hakkında kitlelere hitap etmek için sık sık sokaktaki basit bir adam sesiyle konuştu. 'Milli Gün' kutlamalarında yürüyüşler, dramalar ve milliyetçilik odaklı konuşmalarla mitingler, karnaval havasına büründü. UMNO Baru, Semarak mitinglerinde son derece başarılı üyelik kampanyaları düzenledikten sonra Mahathir, UMNO'nun eski ismine geri dönmesini teklif ettiğinde ise itirazda bulunan olmadı. Esasen partinin tekrar eski ismine dönemsinin nedeni 1946'da kurulduğunda esasen UMNO'nun kuruluş ilkelerine dönüş anlamına gelen ve Razaleigh liderliğinde 'Hidup UMNO 46' (Yaşasın 1946'nın UMNO'su) sloganı ile ortaya çıkan Semangat 46 partisi idi.[27] Semangat'ın üyeliğini eski UMNO'nun eski yüzleri ve ultralar oluşturuyordu. Ancak Semangat, muhalif fikirlilerin toplanma yeri olduğundan hiçbir zaman birleşik bir parti olamadı. Bununla birlikte Semangat, Mahathir'in giderek daha popüler hale gelen ve gelişen bir ekonominin başarısıyla özdeşleşen UMNO'sunun hüneriyle boy

[26] John Funston, "Challenge and response in Malaysia: The UMNO crisis and the Mahathir style", s. 371.
[27] William Case, "Comparative Malaysian Leadership: Tunku Abdul Rahman and Mahathir Mohamad", s. 471.

ölçüşecek güce ve kapasiteye sahip değildi. 1987'de UMNO seçimlerinden ve onu takip eden partinin yeniden organize edilmesinden bu yana parti, Mahathir'in liderliğine daha da fazla adapte oldu. Mahathir, güçlenen bir ekonomiden ve partideki göreli istikrardan faydalanmak için 1990'da, planlanandan bir yıl önce, erken bir genel seçim çağrısında bulundu. Mahathir için bu seçim, yeni kurulan partide yapılan ilk seçim olduğu için, UMNO'nun önceki seçimlerde sahip olduğu 96 Malay çoğunluğunu yeniden kazanarak kendisini önde gelen Malay partisi olarak yeniden tesis etmenin hayati önem taşıdığını düşünmekteydi ve haklı da çıktı. Barisan, Kelantan dışında beklendiği gibi ezici bir zafer elde etti.[28] Mahathir tekrar lider, Ghafar Baba ise yardımcısı, aynı şekilde üç başkan yardımcısı da Anwar Ibrahim, Abdullah Badawi ve Sanusi Junid olarak şekillendi. Anwar, en yüksek delege oyunu alarak başkan yardımcısı olmuş ve yıldızı giderek parlamaya başlamıştı.[29] 1993 UMNO seçimleri birçok yönden Mahathir'in bir değişim kampanyasıydı ve Malay siyasetinde onun geleceğe yönelik modernleştirici vizyonunu simgeleyen bir dönüm noktası oldu. Anwar, ulusal meselelere daha dinamik ve kendinden emin bir yaklaşım öngören Mahathir'in sloganı olan *Melayu Baru* (Yeni Malay) üzerinden kampanya yürüttü.[30] Bu seçimde Anwar ve Ghafar yarışı vardı ve Ghafar'ın 7 oyuna karşın Anwar 145 oy aldı. Ghafar'a karşı bu ezici başarısı sayesinde rakipsiz olarak usulüne uygun bir şekilde başbakan yardımcısı seçildi.[31]

6.3. Eğitimde İngilizce

Mahathir, İngilizce eğitimin önemine sıklıkla değinmekteydi. UMNO genel kurulunda, Mahathir İngiliz dilinin erdemlerini dahi anlatmıştı. Mahathir mesajında, İngilizce eğitiminin 'bir refah dili'

[28] Kim Hoong Khong, *Malaysia's 1990 General Election,* (Singapore, ISEAS, 1990), s. 40-50.
[29] Shome, *a.g.e.*, s.143-45.
[30] Sven Alexander Schottmann, "The Pillars of "Mahathir's Islam": Mahathir Mohamad on Being-Muslim in the Modern World", *Asian Studies Review* 35/3, (2011), s.358-9.
[31] William Case, "The UMNO Party Election in Malaysia: One for the Money", *Asian Survey*, 34/10, (1994), s.924-5.

olduğunu söyledi. Bu nedenle Avustralya ve İngiliz üniversitelerinin şube kampüsleri için öneriler, UMNO tarafından coşkuyla desteklendi ve Malayca olmayan eğitim ortamlarının kullanımında daha liberal eğitim ve esneklik yönünde bir eğilim öngören Çinliler tarafından da memnuniyetle karşılandı. Mahathir, *Melayu Baru* ve *Melayu Korporat*'tan ayrı olarak, modern, sadık bir Müslüman, rekabetçi ve Wawasan 2020'nin[32] sosyo-ekonomik kalkınma vizyonuna bağlı bir küresel Malay idealine sahipti. Tüm bu adımlar altında Mahathir, Nisan 1995 genel seçimlerinde Barisan'ın daha da büyük bir zaferle çıkmasını sağladı. Oylarını 1990 seçimlerinden %12 daha fazla arttırarak %65'e çıkarmıştı. Beklenen oldu ve Federal parlamentoda, Kelantan hariç tüm eyaletlerden 162 sandalye kazandı.[33] 1995'te aynı zamanda Mahathir'in iktidar koltuğunu er ya da geç Anwar'e teslim edeceği yönündeki spekülasyonlar da dillendirilmeye başlandı. Eylül'de Mahathir, '*Partiyi Anwar'e veriyorum. Anwar benim varisimdir. Görevi benden o devralacak*' demişti.[34] Mahathir'in yükselişi sürerken Anwar'in ki de Mahathir'in kanatları altında devam etmiştir. UMNO'nun 1996 seçimleri, Mahathir yetmiş birinci yaşına girerken Kasım ayında yapılmıştı. Beklendiği gibi Mahathir ve Anwar kolaylıkla yeniden seçildikleri için olaysız parti kongresi oldu. Seçilen üç başkan yardımcısı Gençlik ve Spor Bakanı Muhyiddin Yassin, Eğitim Bakanı Najib Tun Razak ve Selangor'un başbakanı olan Muhammed Taib idi. 1998'e gelindiğinde ise UMNO, üyelerinin görevi kötüye kullanma ve ihaleye fesat karıştırarak adam kayırma

[32] Wawasan 2020 (Vizyon 2020), Malezya'yı 2020 yılına kadar sanayileşmiş ve tam gelişmiş bir ülke haline getirmeyi amaçlamaktadır. Altıncı Malezya Planını 28 Şubat 1991'de hazırlayan Malezya'nın dördüncü Başbakanı Mahathir Mohamad hükümetinin bir vizyonudur. Bu vizyon sadece ekonomik alanda değil, aynı zamanda politik, sosyal, manevi, psikolojik, ulusal ve sosyal birlik alanlarını da kastetmektedir. Bu vizyon ayrıca aynı zamanda sosyal adalet, siyasi istikrar, hükümet sistemleri, yaşam kalitesi, sosyal ve manevi değerler, ulusal haysiyet ve güven konularını da içermektedir. Umi Khattab, "Wawasan 2020: Engineering a Modern Malay(sia)", *Media Asia*, 31/3, (2004), s. 173.

[33] James Chin, "The 1995 Malaysian General Election: Mahathir's Last Triumph?", *Asian Survey*, 36/4, (1996), s. 405.

[34] Bernama, "Mahathir and the Naming of his Successor" Erişim(20 Ekim 2022), http://lib.perdana.org.my/PLF/Digital_Content/Prominent_Leaders/Mahathir/News_1968-2004/1996-1998/1997ko/mahathir%20an%20his%20successor.pdf s.1.

iddialarıyla çalkalanmaktaydı. Mahathir ise devam eden ekonomik türbülanstan ciddi şekilde etkilenmekteydi. Ülkeyi sık sık dolaştı ve gittiği her yerde ülkenin içinde bulunduğu ekonomik zorlukların anlaşılması için toplantılar düzenledi. Aslında muhalefet de dahil olmak üzere çoğu insan, Mahathir'in krizle başa çıkma çabalarını destekliyor görünmekteydi. Mahathir, halkı "kendi çıkarını bir kenara bırakmaya ve ülkenin ekonomik sorunlarının üstesinden gelmesi için hükümeti sağlam bir şekilde desteklemeye" davet etmişti.[35] 1998'de Mahathir, Başkan Yardımcısı Muhammed Taib'in Avustralya'nın Brisbane kentindeki para birimi ihlalleri skandalıyla karşı karşıya kaldı. Taib, sessizce görevinden el çektiyse de, Brisbane Havalimanı'nda büyük miktarda paraya sahip olması, hükümette yolsuzluk korkusu uyandırdı. Bu dönem UMNO ve hükümet, adam kayırma ve yolsuzluk iddialarıyla çalkalanmaktaydı. Adam kayırma ve yolsuzluk iddialarından bıkan Mahathir, hükümetin görevi kötüye kullanma iddialarını çürütmek için UMNO genel kurulunda kamu ihaleleri, hisse tahsisleri vb. alanların listelerini hazırladı.[36] Mahathir'in iddialara verdiği bu yanıt akıllıca bir hareket olsa da, listelerde alıcılar arasında hem Mahathir hem de Anwar'in siyasi ahbaplarının ve aile üyelerinin adlarını ortaya çıkardığından, hükümetin yolsuzluğuna dair devam eden dedikoduları ortadan kaldırmadı. Bununla birlikte, listelerin hiçbirinde Mahathir'in adı yoktu. Mahathir, basını da suçladı. En önde gelen iki gazete olan Utusan Malaysia ve Berita Harian'ın siyasi olarak atanmış baş editörleri görevlerinden alındıktan sonra kayırmacılık ve yolsuzluk hakkında haberler de hızla azaldı. Mahathir daha sonra, gazetelerin hükümet ve adam kayırma iddiaları hakkında hoş olmayan hikâyeler yayınlamasına izin verdikleri için, editörlerden memnun olmadığını

[35] Straits Times, (31 May 1998) "We love Mahathir: MCA", Erişim (20 Ekim 2022) https://eresources.nlb.gov.sg/newspapers/digitised/issue/straitstimes19980531-1

[36] Listeler, UMNO genel kurulunun 18-20 Haziran 1998'deki kapanışında açıklandı ve çoğu Malay olan sayıları 10.000 ve az tanınan kişi de dâhil olmak üzere birçok önde gelen kişinin ismini içerimekteydi. Straits Times, 22 Haziran 1998, "Mahathir shows list to silence cronyism charges" s.17. https://eresources.nlb.gov.sg/newspapers/digitised/issue/straitstimes19980622-1

dile getirmişti.[37] Ancak Mahathir'in önündeki esas mesele bu değildi. Tayland'da başlayan ekonomik kriz artık Malezya'nın kapısına dayanmıştı ve bu bir kur kriziydi.

6.4. Mahathir ve Liderlik Değişimi

Mahathir ve Anwar arasındaki sürtüşmeler, her ikisinin de defalarca inkâr etmesine rağmen 1997 ve 1998 boyunca devam eden bir dedikodu haline gelmişti. Mahathir, ulusa zamanı geldiğinde Anwar'in liderliği devralacağına dair güvence vermiş, ancak 'ilk hedefinin kur krizini çözmek olduğunu' da dile getirmişti. Ayrıca Mahathir, Malezyalıları, ekonominin yabancı kontrolü yoluyla yeni bir sömürgecilik biçimine karşı korunmaları konusunda da dikkatlerini çekmiştir.[38] Bununla birlikte Mahathir, birçok kez, çalıştığı süre boyunca işine devam etme arzusunu dile getirmiştir. 1998'e gelindiğinde Mahathir'in sözleri, Anwar'a her zamanki kesinlikte bir liderlik geçişi olmayacağının da habercisiydi. 1998 Mayıs'ta, Anwar'a karşı temkinli olan Çinliler, Mahathir'e olan güvenlerini, üyelerinin kendisine bağlılık sözü verdiği MCA genel kurulunda açıkça dile getirdiler ve MCA Başkanı Ling Liong Sik, coşkulu alkışların ardından Mahathir'e '*Seni seviyoruz, seni selamlıyoruz, her zaman seninleyiz*' demiştir.[39]

Krizin patlak vermesinden sonra, yabancı basın ve uluslararası finans camiası, medya, ılımlı ve gerçekçi görüşleri ile ayrıca Uluslararası Para Fonu (IMF) tarafından önerilen çözümlere bağlılığı

[37] Straits Times, 19 Temmuz 1998, "Negative' reports: KL media rapped", Erişim (20 Ekim 2022), https://eresources.nlb.gov.sg/newspapers/digitised/issue/straitstimes19980719-1

[38] Straits Times, 20 June 1998, "Mahathir hits out at West", Erişim (19 Ekim 2022), https://eresources.nlb.gov.sg/newspapers/Digitised/Issue/straitstimes19980620-1?ST=1&AT=advanced&DF=&DT=&NPT=&L=&CTA=&k=changi+airport+mrt%26ka%3Dchangi+airport+mrt&P=262 s.1.

[39] Straits Times, (31 May 1998) "We love Mahathir: MCA", Erişim (20 Ekim 2022) https://eresources.nlb.gov.sg/newspapers/digitised/issue/straitstimes19980531-1

nedeniyle Anwar'e övgüler yağdırmaktaydı.[40] Buna karşın Mahathir, pek aynı fikirde görünmüyordu. Mahathir ve Anwar arasındaki ekonomi politikalarına ilişkin anlaşmazlıklar bulunmaktaydı. Mahathir, Anwar'in sıkı para stratejisi hakkında şüphelerini dile getirmiş ve IMF'nin tavsiyelerinin reddedilmesi çağrısında bulunmuştu. Politik farklılıklar lider ile Anwar'ın arasını açmaya başladığında Mahathir, eski Maliye Bakanı ve ülkeyi 1985-86 durgunluğundan çıkarmasıyla iyi hatırlanan siyasetçi ve ekonomist olan Daim Zainuddin'i tekrar aktif hale getirmeye karar verdi. 27 Haziran'da Daim'i krize yardımcı olması için Özel İşlevler Bakanı olarak atadı. Bu şekilde Anwar, açıkça ekonomiyi toparlama ve yönlendirmekte Daim'in hizmetindeydi. Daim'in atanmasının ardından, Anwar'ın liderlik mücadelesi konusundaki konuşmaları kesildi ve Mahathir'in istifa etmesi için herhangi bir durumun olmadığı bir gündem oluştu. Bununla birlikte Anwar, kendisine vaat edilen yüksek makamı alma konusunda soğukkanlılığını gözle görülür biçimde korumaya devam etmişti. Daim ise diğer bakanlar tarafından "...daha etkili rolü... krizi daha iyi ele alabilecek... zamanında ve akıllıca hareket eden... deneyime sahip... ulusal hizmet için fedakarlığını daha iyi başaracak..." gibi sözlerle ve övgülerle karşılanmıştı. Mahathir'in Anwar için ardıllık umutları yavaş yavaş kaybolduğuna dair güçlü sinyaller vardı. 1998 yılının ortalarına gelindiğinde ise Mahathir'in güveni Anwar için tamamen sarsılmaya başlamıştı.[41]

6.5. Mahathir ve Kaos

23 Temmuz 1998'de UMNO eyalet başbakanları, Mahathir'in sağlık durumunun iyi olmaması üzerine önemli parti meseleleri

[40] Anwar Ibrahim, IMF ile anlaşmak üzere ABD'ye seyahat ettiğinde, bir devlet başkanı statüsünde 21 adet silah atışıyla karşılanmıştır. Asia Week, "An Epochal Struggle", Erişim (20 Ekim 2022) http://edition.cnn. com/ASIANOW /asiaweek/98/1225 /cs3.html

[41] Jomo Kwame Sundaram, "Pathways Through Financial Crisis: Malaysia", *Global Governance: A Review of Multilateralism and International Organizations,* 12/4, (2006), s.490-3.

hakkında görüşmek için Mahathir'in konutunda bir araya geldi. Konulardan bir tanesi Mahathir'in Anwar'ın neden başbakan yardımcılığı görevinden alındığı ve UMNO'dan kovulduğu idi. Anwar, o sırada Washington'da bir Dünya Bankası konferansında bulunduğu için bu toplantılara katılamadı. Eyalet Başbakanları, Mahathir'in bu kararında, Anwar'ın 'uygunsuz davranışına' dair sağlam kanıtlar olduğuna dair hemfikirdi.[42] Mahathir, radikal sermaye ve para kontrollerini açıklamasından bir gün sonra Anwar'ın görevden alındığını duyurdu.

Malezya'nın krizden kurtulma metodu bir istisna teşkil eder. Mahathir hatıralarında konuya dair ilk ağızdan geniş bir bilgi aktarımında bulunmaktadır. '*Bu yılın Mayıs ayında iki ay izin yapmaya karar vermiş ve yerime Başbakan Vekili olarak Anwar Ibrahim'i bırakmıştım. 1998 yılında başbakanlıktan çekilmeyi düşündüğüm için bunu aynı zamanda Anwar'in performansını gözlemleme açısından iyi bir fırsat olarak görüyordum... Tayland Baht'ındaki ani düşüş bizi de etkileyebilirdi. Ekonomistler bundan emin görünüyordu. Haklıydılar. Para tüccarları büyük miktarlarda Ringgit satmaya başladılar ve Ringgit kısa sürede değer kaybetmeye başladı. 1997 ortalarında saldırı başlamadan önce paranın ABD Doları karşısındaki kuru 2,50 Ringgit idi, ancak yıl sonuna kadar yarı yarıya değer kaybedecekti. Ringgit'i kimin sattığını ve kimin satın aldığını bilmiyorduk. Kim olursa olsun son derece öfkeliydim…. Anwar de Maliye Bakanı ve Başbakan yardımcısı olarak IMF başkanı ile sık sık görüşmüştü…. 1997 Ekim'inde Hong Kong'daki IMF'ye ve Dünya Bankası yıllık toplantılarına bir konuşma daveti aldım ve bu fırsatı para tüccarlarını eleştirerek değerlendirdim. Ve onları yoksul ülkeleri daha da yoksullaştırmakla suçladım….. Anwar beni burada telefonla aradı. Sinirli bir ses tonuyla konuşuyor ve yaptığım konuşmanın Ringgitin değerinin daha da düşmesine neden olduğunu*

[42] Straits Times, (4 September 1998), "Umno expels Anwar", Erişim (19 Ekim 2022) https://eresources.nlb.gov.sg/newspapers/digitised/issue/straitstimes19980904-1 s.1.

söylüyordu. Benden bir daha böyle konuşmalar yapmamamı isteyecekti ama ben IMF'i ve para tüccarlarını eleştirmeye devam ettim. Buna rağmen Ringgit yine de değer kaybetti. Bu da para tüccarlarının develiasyonu tetiklediğini gösteren bir kanıttı. Ama yine de Anwar'e göre, IMFden kredi almamıza gerek olmasa bile IMF'nin tavsiyelerini dinlememiz gerekiyordu. Ekonomi yönetimimize uluslararası bir güven oluşması için bize söyleneni yapmamız gerektiğini ve ekonomimizi onların istediği gibi yönetmemiz gerektiğini düşünüyordu. IMF'nin reçetesinin bize iyi geleceğine ve henüz hastalığa yakalanmış olmasak da bu tedbirlerin uluslararası salgından bizi koruyacağına inanıyordu. IMF'nin reçetesi, tedavi değil hastalığın kaynağı olmuştu. Anwar yine de bundan vazgeçmedi. Ekonominin durgunluk dönemine girmeye başladığı açıktı, şirketler iflas etmeye ve özellikle Anwar'in yükümlülük süresini 6 aydan 3 aya, faiz oranlarını da %12'ye çekmesiyle birlikte banka kredilerini ödeyememeye başlamıştı. 1969'daki etnik ayaklanmaların ertesinde ortaya çıkan durumla başa çıkmak için kurulan Ulusal Operasyon Konseyi benzeri bir işlemler kuruluşu oluşturmaya karar verdik. Siyasi çekişmeleri en alt düzeye çekmek için PAS da dahil olmak üzere tüm eyalet üst bakanlarını ve menteri besar'ları Ulusal İktisadi Hareket Konseyi'ne davet ettik. Bu küçük komite benim büromda her sabah en az 3 saat süren toplantılar yapıyordu….İnsanların yurt dışına para çıkarmasını önlemek için Bank Negara'dan 1000 RM'lik banknotları piyasadan çekmesini istemiştik. Hisselerin gerçek sahipleri borsaya kayıt yaptırmadığı sürece hiçbir satışın tanınmamasına karar verdik. Aksi takdirde işlem geçersiz olacak ve hisseler kanuni olarak satıcıya ait olarak görünecekti. Gerçek hisse sahiplerini yaptıkları işlemlerin tanınması için borsaya kayıt yaptırmaya zorlayınca paravan kayyumların da artık bir rolü kalmayacaktı. Bu arada Ringgiti ABD dolarına sabitleme kararı aldık. 1 ABD doları karşılığı 3,8 RM'de karar kıldık. Tüm bu kararlar alınırken Anwar'in hala başbakan yardımcısı ve maliye bakanı olduğunu belirtmekte yarar var…..Hiç kuşkusuz sonradan bizi

eleştirenlerin de tekrarlayacağı gibi aykırı bir strateji benimsemiştik. Geleneksel bilgilere aykırıydı ve başarısız olduğumuz takdirde kimse yardımımıza gelmeyecekti. Belki de başbakanlıktan utanç içinde çekilmek zorunda kalacaktım ki, işte bundan gerçekten korkuyordum. Benim, Anwar'in ülkeye dayattığı IMF çözümlerine hiç güvenim yoktu. IMF'nin istediklerini yaptığımız takdirde hazinede para kalmayacaktı. Bunu daha da kötüsü izleyecek ve en sonunda ülkenin ekonomik egemenliğinden vazgeçmek zorunda kalacaktık…. Dünya, para üzerindeki denetimimizi kınadı ve birçok ekonomist açık pazar ticari sistemine uymadığımızı söyledi. Uzmanlar Malezya'nın felakete sürüklendiğini, bir gün kapılarına dilenmek için geri döneceğimizi söyledi ama bunlar bizi yıldırmadı. Bu belki sıra dışı bir yöntemdi ama işe yarıyordu. Başkaları ekonomik öğretilere istedikleri kadar sadık kalabilirdi, bizim kendi ülkemizi ve kendimizi kurtarmamız gerekiyordu… Sonuçta özgür iradeleriyle ya da baskı altında IMF'nin kredilerini kabul eden ve basmakalıp çözümlerine boyun eğen diğer tüm ülkelerden daha hızlı toparlandık. Para tüccarları, işlemlerine son verdi. IMF bile en sonunda uyguladığımız yöntemin işe yaradığını kabul etmek zorunda kaldı, gerçi yine bunu başka ülkelere tavsiye etmiyorlardı. Soros bile Malezya'nın IMF'ye boyun eğmemekle doğru şeyi yaptığını söyledi. Bu yöntemin bizde işe yaramasının nedeni, siyasi irademizin ve siyasi uygulamalar konusunda zengin bir uzman kadrosuna sahip olmamızın yanı sıra, Bank Negara'nın ekonomik egemenliğimizi savunmamıza yarayan döviz rezervlerinin sağlam olmasıydı. Ayrıca uzun yıllar yürüttüğümüz sorumlu ekonomik yönetim sonucunda büyük bir birikime sahip olmuştuk, para avcılarını ve IMF'yi savuşturma başarımız yalnızca bu dönemde attığımız kararlı adımlardan kaynaklanmıyordu. Bu durum, devletin özellikle de 1970 ve 1980'lerden sonra ekonominin tamamına öncülük etmesinin de bir sonucuydu ve bu konuda başarılı olduğumuzu ortaya

koyuyordu... Malezya'nın para denetimini duyurduktan sadece bir gün sonra Anwar ile aramdaki sorunlar da doruk noktasına çıkacaktı…."[43]

Asya krizi süresince Mahathir'in popülaritesi artmaktaydı ancak, krizden tamamen kurtulmak için gerekli olan şeyler de vardı. Mahathir, IMF'i sömürgecilik benzeri dikteleri nedeniyle kabul etmemekteydi. Bu durum Anwar ile olan dostluğunu da ortadan kaldırdı. Ancak yine de krizden tamamen kurtulmak için gerekli olan adımları atması gerekiyordu. Bu durumda Japonya'nın girişimleri ile tesis edilen Yeni Miyazawa, Mahathir'e bir nevi cankurtaran oldu. Japon hükümeti Mahathir'in 'Doğuya Bak' politikasına desteğini de bu şekilde sürdürmüştür. Japonya'nın Yeni Miyazawa Girişimi kapsamında Malezya'ya yaptığı kurtarma paketi üç bölümden oluşmaktaydı. Bunlar; toplam 1 milyar dolar kredi yardımı, yarım milyar dolarlık İhracat-ithalat Bankası kredisi ve son olarak yarım milyar dolarlık ticaret ve yatırım sigortasıydı.[44] Bu şekilde, krizden kurtulma konusunda Japonya'nın büyük etkisi olmuştur.

6.6. Mahathirizm'de İslam

Malezya'nın başbakanı Mahathir'in, modern İslam düşüncesinin temsilcisi olduğunu, hatta Müslüman dünyasında sürmekte olan yüzyıllık entelektüel reform tartışmalarına özellikle önemli bir katkıda bulunduğunu çok az sayıda kişi değerlendirmektedir. Genel itibariyle mesele İslam olduğunda Mahathir'in eski yardımcısı Anwar Ibrahim ve halefi Abdullah Badawi'i veya İslamcı muhalefet partisi PAS, Mahathir'in milliyetçi muhafazakâr partisi UMNO'dan daha fazla ve daha büyük bir odak noktasını teşkil etmektedir. Bunun böyle olması şaşırtmamalıdır. Bununla birlikte Mahathir, altmış yıllık kamu kariyerinin herhangi bir aşamasında din karşıtı olarak tanımlanmamıştır. Ayrıca Mahathir

[43] Mohamad, *Evdeki Doktor*, s.667-685.

[44] Fumitaka Furuoka & May Chiun Lo & Iwao Kato, "Japan's Foreign Aid Policy Toward Malaysia: Case Studies of the New Miyazawa Initiative and the Kelau Dam Construction," *Electronic Journal of Contemporary Japanese Studies*, (2007): 6-7

tartışmalı bir figürdü. Malezya'nın en uzun süre görevde kalan başbakanı (1981–2003) olarak demokratik sicili tartışmalara konu olmaktaydı ve giderek otoriterleşen liderlik tarzıyla gündeme sıkça gelmişti. Ancak Mahathir, Hz. Muhammed'in Medine'deki, Endülüs'teki, Babür krallığındaki, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki ve sömürge öncesi Malakka Sultanlığı'ndaki sistemi ve geçmişi, gerçek Müslüman toplulukları olarak tanımlamış, konuşmalarında ve yayınlarında bunun temel taşı olarak gördüğü hoşgörüyü, bilinçli ve sürekli olarak vurgulamıştır.[45] Esasında bunun sebeplerinden bir tanesi de etnik farklılıklarından dolayı her zaman bıçak sırtında olan Malezya toplumu içerisinde anlayışı geliştirmekti. Hem selefleri hem de halefleri, bu yola sıkça başvurmuşlardır.

Mahathir'in ortaya çıktığı dönem, modernitenin on dokuzuncu yüzyıl boyunca Müslüman dünyasının Malay toprakları kısmına taşınması ile mümkün olmuş yeni tip Müslüman sosyal aktivist örneğidir. Ancak Malezya'nın başbakanı olarak Mahathir'in, İslam'ı dile getirmesine odaklanarak, ülkedeki Müslüman siyasi düşüncesindeki ve pratiğindeki dönüşümlerin ve değişikliklerin gözlenmesi mümkün olabilmektedir. Mahathir ne geçmişinde, ne kişilik ve ne de eğitiminde, Malay-Müslüman toplumunda geleneksel olarak kabul edilen dini bir kişilik olarak konumlandırılmamıştır. Mahathir'in dini retoriğinin liberal yönü, siyasi ve ulusal dönüşüm projesinde gündeme gelmemiştir.[46] Mahathir'in artan otoriter liderliği altındaki Malezya devletinin, İslam'ı, ekonomik modernleşme hamlesinin bir ayağı olarak araçsallaştırdığı göz önüne alındığında, Mahathir'in İslam hakkında söylediklerini ciddiye ve kendi şartlarına göre almak mantıklıdır. Zira Mahathir, resmi din eğitimi yoluyla çok

[45] Hashim Makaruddin, *Selected Speeches by Dr. Mahathir Mohamad Prime Minister of Malaysia, Islam and Ummah*, (Selangor, Pelunduk Pub., 2000), s.160-1.

[46] PAS, Mahathir'i ve UMNO üyelerini Müslüman olmayan partilerle ittifak yaptığı için rahatlıkla kâfir olarak tanımlayabilmekteydi. Nora Mahpar, "Dr M mocks 'opportunistic' PAS over past 'infidel' remarks", FMT (16 September 2022) Erişim 20 Ekim 2022, https://www.freemalaysiatoday.com/category/nation/2022/09/16/dr-m-mocks-opportunistic-pas-over-past-infidel-remarks/

az şey almış bir insan olsa da, Müslüman olmanın anlamını yorumlamada kendisini yalnızca Malezya'da değil, aynı zamanda dünya sahnesinde bir otorite olarak göstermeyi başarmıştır. Burada Mahathir'in söylemlerinin, Malezya toplumunu yirminci yüzyıl Müslüman düşüncesinde konumlandırma anlamında, din ile olan bağına ilişkin daha kapsamlı bir açıklamanın, Batı dünyasıyla olan yarışta mümkün olanın ötesine geçme isteğinden kaynaklandığını belirtmek önemlidir. Zira Mahathir, Müslüman dünyanın en ikonik postkolonyal liderlerinden biridir. Onun İslam hakkındaki fikirlerini ve beyanlarını ciddiye almak ve Mahathir'in dini söyleminin karakterini anlamaya çalışmak, aynı zamanda onun siyasetinin ve politikalarının çok kültürlü Malezya üzerindeki kalıcı etkisini anlamak için önemli bir noktadır. Milliyetçi ve modernleştirici Mahathir, modern kapitalist ekonominin bir parçası olmanın İslam'a zarar vermediğini ifade etmiştir. Ama aynı zamanda girişimcilik, disiplin ve çalışkanlık ruhunun aslında tüm Müslümanların üzerine düşen dini görevler olduğunu da vurgulamıştır. Mahathir, günümüz Malezyalı Müslümanlarının modern düzenin meydan okumalarına İslami tepkiler formüle ettiğini görmek istedi ve genellikle kendi dindaşlarının çoğu arasında gerici ve savunmacı zihniyet olarak algıladığı şeyden özellikle rahatsız olduğunu belirtmişti. Mahathir'in İslam anlayışı, özerkliği desteklemiş ve bireyin vicdanını ve rasyonelliğini, ilah bilincinin en yüksek biçimi olarak konumlandırmıştır. Mahathir, dine böyle bir yaklaşımın, Hz. Muhammed'in öğretilerinin gerçek bir anlayışı yansıttığını da vurgulamaktadır. Mahathir, inanç konusundaki kişisel eğilimlerini yansıtarak, bireysel inananın vicdanını modern dünyada İslam medeniyetinin yeniden inşasının temel alanı olarak konumlandırmıştır. Her zaman 'İslam'ın doğru anlaşılması' gerektiğini vurgulamış ve günümüz Müslümanları, hükümet propagandasının da tasvir ettiği şekilde İslam'ın altın çağına yeniden kavuşulabileceğini değerlendirmiştir. Her ne kadar Mahathir'in İslam vurgusu siyasi hedefler ve İslamcı muhalefetin tırmanan meydan

okumasına tutarlı bir yanıt geliştirme ihtiyacı tarafından yönlendirilmiş olsa da, Mahathir'in özel hayatına değinmek onun kamusal söylemine incelikli bir zemin sağlamaya yardımcı olabilir. Mahathir'in kişisel görüşlerinin hükümet politikası üzerinde kayda değer bir etkisi bulunmaktaydı. Kendisinin İslami söyleminin iki ana bileşeni, yani dinin sosyo-ekonomik modernleşmenin önünde bir engel olmadığı ve İslam'ı doğru bir şekilde anlamanın inananlar arasındaki üstünlüğü arttıracağını değerlendirmekteydi. Mahathir hükümeti, İslami anlayışın gelişmesinin demokratikleşme süreçlerini baltalamaktan ziyade güçlendirebileceğini savunmaktaydı. Mahathir, *bangsa*yı (ulusu) modernize etme çabasında, *agama*nın (dinin) sosyal bir güç olarak gerektiği görüşüne de sahipti. 1970'lerin ortalarından sonlarına kadar, Mahathir'in kamusal söyleminde İslam'a giderek artan bir vurgu vardır. İslam'ın yeniden dirilişi olarak tanımlanan durumun başlangıcı olarak değerlendirilen 1970'ler, Mahathir için UMNO'dan atılmasıyla başlayan ve başbakan yardımcılığıyla sona eren kişisel olarak çalkantılı bir on yıldı. Gelenekçilikten ziyade dine ve özellikle modernist Müslümanların kişiselleştirilmiş, bireyselleştirilmiş kültürel-davranışsal bilincine doğru bir dönüş, o dönem için özellikle dikkate değerdi. Mahathir 1950'lerde ve 1960'larda uzun süreler boyunca ibadetlerini aksatmış, ancak 1974'te Hacca gittikten sonra dini görevlerini daha fazla yerine getirmeye başlamıştı. Bu dönemde Mahathir'in konuşmaları ve yayınlanmış yazıları da uygun İslam'ı neyin oluşturduğuna dair tanımlar ortaya koymaya başlamıştı.[47] Kendi ifadesiyle; 'bilgiye ve zihnin gelişimine dayanan İslam öğretileri, Malayları batıl inançların, peri masallarının, mitlerin ve her türlü saçma sapan inancın zincirlerinden kurtarmıştır'.[48]

[47] Shome, *a.g.e.*, s. 122.
[48] Hashim Makaruddin, *Selected Speeches by Dr. Mahathir Mohamad Prime Minister of Malaysia, Islam and Ummah*, (2000, pelunduk Pub., Sealngor), s.12-5.

Mahathir kendisini, açıkça sadece iyi bir Müslüman olarak değil, aynı zamanda dini savunmaya ve onu modern çağda güncel tutmaya adamış biri olarak da görmekteydi. Mahathir, Allah'a olan inancından hiçbir zaman şüphe duymadığını ifade ederken, İslam'ın etrafındakiler tarafından nasıl yorumlandığı konusunda bir mücadeleye de girişti; '*Ben her zaman kararlı bir Müslüman oldum, ama bunun ötesinde, İslam'ın öğretilerine her zaman ikna oldum. Bununla birlikte, her zaman çok eleştireldim. Kendi kendime sordum: 'Müslümanlar neden başarısız oluyor?' 'Neden basit, literalist İslam anlayışları var?' 'Neden bu dünyanın onlara göre olmadığını düşünüyorlar?' Müslümanların bu dünyada Allah'ın halifesi olması gerekiyor. Ancak Müslümanlar nerede olursa olsun, diğerlerinin gerisinde kalmış görünüyorlar ve bu durum, tüm toplumlarda gözlemleyebileceğimiz bir şey. Sordum: 'Müslümanlar neden baskı altında?' Çevremdeki insanlar bunun bu dünya bize göre olmadığı için olduğunu söylediler. Bu tür bir kaçışı, suçlamaktan kaçınma girişimini asla kabul etmedim*.'[49]

Mahathir'e göre tek bir gerçek İslam vardı.[50] Malaylar arasında anlaşıldığı ve uygulandığı şekliyle İslam'ın birçok yönünün ya İslam öncesi kozmolojilerin kalıntıları ya da *sırat-ul müstakim*'den sapmalar olduğu için olduğunu değerlendirdi. Özellikle ekonomi gibi uygulamalı alanlarda 'İslam'ın emirlerini anlamada' ve 'bu emirleri çağdaş gerçekliğe referansla işlevsel hale getirmede' başarısız olmuşlardı.[51] Kendinden önceki birçok modernist yönelimli düşünür

[49] Sven Alexander Schottmann, "God helps those who help themselves: Islam according to Mahathir Mohamad", *Islam and Christian–Muslim Relations*, 24/1 (2013), s.57.
[50] The American Muslim, "Mahathir Mohamad, Islam's Forsaken Renaissance", (2005), Erişim 20 Ekim 2022, http://www. theamericanmuslim.org/tam.php/ features/articles/islams_forsaken_ rena issance/0015426
[51] Hashim Makaruddin, *Selected Speeches by Dr. Mahathir Mohamad Prime Minister of Malaysia, Islam and Ummah*, s.31.

gibi Mahathir de bu nedenle örneğin Kur'an'ın riba yasağının her türlü faize uygulanmasını kategorik olarak reddetmişti.[52]

Mahathir döneminde hükümette, İslamlaşma imajı uygulamak konusunda seleflerinden daha fazlası yapılmıştır. Liderliğini dünya siyasetinde giderek daha da geçerli bir hale gelen İslami siyasallaşmanın coşkusuyla özdeşleştirmeye de hevesli bir görünüm sergileyen Mahathir, politikasını bu şekilde dönüştürmeye de başlamıştı. Hükümetin İslami sosyalizme ve evrenselliğe dayalı daha modern bir politik ekonomiyi benimseme konusundaki girişimleri özellikle Mahathir tarafından desteklenmiştir. Mahathir, yerel dini liderleri eğitme ve aşırı *dakwah* hareketlerine karşı entelektüel bir karşı ağırlık oluşturma girişimlerini takdir ettiğinden, küreselleşmiş bir fikir alışverişinin yararları Mahathir'e çekici gelmekteydi. Ama Mahathir'in kendisi de bir ikilem içinde kalmıştı. Döneminin pek çok lideri gibi, o da dini saflığın ve modern laikliğin bir arada olduğunu gören bir yol ayrımına ulaşmıştı. Mahathir, Temmuz 1981'de göreve geldiğinde, bir ay önce UMNO genel kurulunda 'İslam'ın saflığı' çağrısında bulunan bir karara rağmen İslami reformları gündeminin üst sıralarına koymadı. Yaklaşık dokuz ay sonra Anwar Ibrahim'i hükümetine getirene kadar, inisiyatif eksikliği ve reformları kendi başına yürütememesinden kaynaklanan gecikmeler yaşandı. Anwar'in ABIM'in eski lideri ve kurucusu olarak sahip olduğu popülarite, Mahathir'in hükümet, siyaset ve ekonomide İslami ilkelere ılımlı bir bakış açısı geliştirme planına çok iyi uyuyordu. Anwar'in yardımıyla Mahathir, ülkenin ulemalarından geniş onayla alınan yeni İslami politikaları hızla formüle edebildi. Ertesi yıl UMNO genel kurulunda Mahathir, 'Malay topluluğunun İslami öğretilere gerçekten bağlı kalmasını sağlamak' amacıyla İslam ile olan ilgisinin artmasını istediğini belirtti. Aynı yıl İslami Muallim Mektebi kuruldu. Söz verildiği gibi, Uluslararası İslam Üniversitesi, hükümet ve Suudi

[52] Hashim Makaruddin, *Selected Speeches by Dr. Mahathir Mohamad Prime Minister of Malaysia, Islam and Ummah*, s.85.

Arabistan hükümetinin önemli bağışlarıyla 1983 yılında tesis edildi. Çok uluslu öğrenci topluluğu ve akademik kadrosu nedeniyle Üniversitede eğitim dili İngilizce olarak kabul edildi. İslami hukuk çalışmaları ve beşeri bilimler için önde gelen bir merkez olarak kabul edildiğinden beri bu üniversite, uluslararası bir itibar kazanmıştır. Mahathir, 1984'te İslami Kalkınma Vakfı'nın ve 1985'te İslami Sigorta Şirketi'nin kurulmasını da onayladı ve bu yıl da okulların müfredatına artan İslami çalışmaların dahil edildiği görüldü. İslam Bankası'nın kurulması, İslamlaşma sürecinde belki de en önemli kilometre taşıydı.[53] 1984 yılında kurulan banka, geleneksel ve tefeci bankacılıktan hoşlanmadıklarını sık sık dile getiren kırsal kesimdeki ve dindar Müslümanlar tarafından sabırsızlıkla bekleniyordu. İslam Bankası'na destek o kadar güçlüydü ki, dört yıl içinde ülkenin üçüncü büyük bankası oldu. Banka ve üniversite, Malezya'nın uluslararası İslami profilini yükseltti, ancak aşırılık yanlılarının Mahathir hükümetine karşı daha katı bir dini yönetim talepleriyle uzlaşamadı. Örneğin, Müslümanların kumarhanelere girmesini yasaklayan yeni yasalar, Müslümanların ülkenin Genting Highlands gibi kumar kuruluşlarına yatırım yapmasına izin vermedi. Benzer şekilde, Müslümanların halka açık yerlerde alkol tüketimine kesinlikle izin verilmemesine rağmen, Malayların alkol tüketilen işyerlerine sahip olmalarına izin verildi. Ama her şey Mahathir'in planladığı gibi olmamış, tepki de oluşmuştur. Gayrimüslimler, Ramazan ayı boyunca tüm öğrenciler için okul yemeklerinin askıya alınması gibi bazı düzenlemelerden hoşnutsuzluk da duymuşlardır. Gayrimüslimler ayrıca, İslami programların yayın saatlerinin artması, camilerin sayısının artması ve Kuran Okuma Yarışması için verilen büyük ödüllerin vergileri üzerinde haksız bir yük olduğunu da değerlendirmişlerdir. Hükümetin İslami politikası kapsamında dini bürokrasi de genişlemişti. Başbakanlığa bağlı Diyanet Başkanlığı (Jabatan Hal Ehwal Islam)'nın 1968'de sadece 8 personeli vardı. Bu

[53] Shome, *a.g.e.*, s.159-163.

sayı 1987'de 608.274'e yükselmiştir. Mahathir, İslam hukuku ve fıkhını yorumlama konusunda mutlak hakka sahip olan İslami İşler Ulusal Konseyi'nde İslami meseleler üzerinde doğrudan gözetim uygulayarak İslami meselelerde daha pro-aktivist bir rol üstlenmişti. 1983'te konsey, Müslümanlar arasındaki dini uyumsuzlukları cezalandıran ceza kanunu ve ceza muhakemesi kanununda değişiklik yapılmasını önerdi. Malezya, ibadet özgürlüğüne izin verirken, gayrimüslimlerin Müslümanlar arasında kendi dinini yaymaları yasaklandı. Ancak yıllar içinde *murted* vakaları olmuş ve hükümet bir dereceye kadar hoşgörü ile tepki vermiştir. Ancak hükümet o dönemden itibaren daha sert bir bakış açısına sahipti ve önerilen İrtidat Yasası uyarınca hem mürtedleri hem de yabancı misyonerleri aynı şekilde cezalandırma yoluna gitmişti.[54] Mahathir dönemi bakanlarından olan Abdul Hamid Othman 'Müslümanlar, İslam'dan vazgeçmek istiyorlarsa, o halde zulümden korkmalarına gerek yok' diyerek bir nevi tehdit etmiştir.[55]

Malezya'nın çok dinli yapısı, Mahathir'in farklı dine mensup kişilerin arasında olmasını istediği hoşgörünün sağlanması konusunda da zaman zaman zorluklar yaşamasına neden olmuştur. Bu durum sadece gayri Müslimlerden değil aynı zamanda Müslümanlardan da kaynaklanmıştır. Birçok kamusal törende sık sık İslam'ın anılması, halkın devletin ideolojisi ve manevi liderliği ile dayanışmasının örneğiydi. Mahathir'in her zaman uygun şekilde *Malay baju* ve *songkok* giyerek dini törenlerde bulunması, onun ahlaki ve dini doğruluğunu yüzeysel olarak gösteriyordu ki bu durum, Malayların liderlik meşruiyetinde çok önemli gördüğü bir şeydi. 1990'ların başında hükümet politikalarında dini uygunluk sorunları yoğun bir incelemeye tabi tutulduğundan, hükümet bürokrasisine daha fazla

[54] Susan Loone, "Apostasy law a disincentive, says PM", Malaysiakini (9 Kasım 2000) Erişim 20 Ekim 2022, https://www.malaysiakini.com/news/90

[55] Straits Times, (23 August 1998), "No persecution for those who renounce Islam", Erişim 20 Ekim 2022, https://eresources.nlb.gov.sg/newspapers/digitised/issue/straitstimes19980823-1 s.14.

İslami siyasallaşma getirdi. Yıllar içinde hükümet, uluslararası profilini yükselterek, daha büyük konferanslar düzenleyerek ve dini yarışmalar düzenleyerek İslami imajını Malezya'da inşa etti. Din görevlileri, kitle iletişim araçları ve Cuma namazları aracılığıyla, ibadetin faziletleri teşvik edildi ve Müslümanlara, dünyadaki varlıklarının sadece ahirete hazırlık olmadığı, bu nedenle takdir (kader) algılarından vazgeçmeleri tavsiye edildi. Müslümanlar bu dünyada aynı zamanda ileriye dönük ve girişimci olmalıydılar. Mahathir, Malayların zayıf sosyo-ekonomik konumunu, aşırı müsamahalarına ve yanlış anlaşılan kaderci İslam bakış açısına bağladı. İslam'ın yanlış anlaşılması Malaylar'daki rekabetçi ruh eksikliğinin nedenlerinden biriydi. Yaklaşık elli yıl önce yazdığı Malay Dilemma kitabında dile getirdiği görüş de esasında budur. Dini, özel bir mesele olarak ele almayı tercih etmesine rağmen, seleflerinin yaptığı gibi İslam'ı birlik çağrısı olarak görmüştür. Ulus hakkındaki modernist vizyonunu desteklemek için bilim ve edebiyatta İslam'ın muhteşem görkeminden sık sık alıntılar yapmıştır.[56]

6.7. Mahathir ve Ekonomi

Mahathir'in ekonomik büyüme vizyonu, hızlı sanayileşmeyi, daha İslamileştirilmiş bir sosyo-politik bakış açısı da dahil olmak üzere aktif Malay katılımını sağlamayı hedeflemekteydi. Esas amaç, daha yeni teknoloji ve yönetim sistemleri ve rekabetçi bir tutumla modernizasyon üzerineydi. Mahathir, işletmenin sadece özel sektörün alanı olduğunu kabul etmedi ve hükümeti aktif piyasa aktörleri arasında gördü. Ayrıca devlet işlerini oldukça farklı bir şekilde özelleştirmeye çalıştı. Mahathir'in devlete ait işletmelerin özelleştirilmesi yönündeki baskısı, YEP'in himayesi altında satın alınan birkaç bumiputra girişimi tarafından teşvik edildi. Ocak 1983'te bazı devlet işletmelerinin 'özel sektöre' devredildiğini duyurdu. Mahathir'in politikası iki sloganla özetlendi. Bunlar 'Malaysia

[56] Shome, *a.g.e.*, s.159-163.

Incorporated' ve 'Özelleştirme' idi. Malaysia Incorporated'in Malezya'nın hükümet ve özel sektörün hem mal sahibi hem de işçi olduğu bir şirket olarak görülmesi gerektiği anlamına geldiği açıklandı. Özelleştirme ise, 'devlet hizmetlerinin ve işletmelerinin özel sektöre devri' anlamına gelmekteydi.[57] Tüm endüstrilerin özel yatırımcılara satıldığı Britanya, Yeni Zelanda, ABD ve Kanada'da başlatılan özelleştirme politikalarının aksine Mahathir'in özelleştirmesi, kamuya ait işletmelerde azınlık özel sermaye politikası üzerineydi. Bu politika ilk başta şüphe ile karşılandı ve toplu taşıma, telekomünikasyon, televizyon vb. gibi kârlı özel sektörlerin özel sermaye katılımıyla, hükümetin tekelleşeceğine dair spekülasyonlar yapıldı. Hükümet aktif olarak azınlık hissedarlar arıyordu ve esasında Khazanah Holdings, HICOM, Renong, UE gibi bir dizi büyük işletmenin hissedarı olarak UMNO'nun çoğunluğuna sahip olduğu bir şirket olan Fleet Group vardı. Özelleştirme politikasının Malezya'da eleştirilen bir özelliği ise, partiye sadık olanların bu şirketlerde önemli ölçüde çıkarlarla kayırıldığı, dost canlısı kapitalizmi ima etmesiydi. Hükümetin Renong'daki çoğunluk hissesini Halim Saad'a devretmesi buna bir örnektir. 1985'te Malezya'nın ulusal havayolu şirketi Malaysian Airline Systems (MAS) özelleştirildi. Ancak şirketteki %40'lık hissenin ihale dışı bırakılması, hisselerin satın alınmasının büyük ölçüde Yönetim Kurulu Başkanı Tajudin Ramli'nin eline geçmesine neden oldu. İstikrarlı ekonomik büyümeden halka yansıyan ise asgari düzeydeydi. Dört yıllık görevden sonra Mahathir %19'luk bir GSYİH elde etti ki bu durum 1960'daki rakamının iki katından fazlaydı. Bununla birlikte, 1985 ortalarında dünya çapında bir ekonomik çöküş ve emtia fiyatlarındaki düşüşün ardından bunu büyük döviz kayıplarının takip etmesi, Malezya için durgunluğa neden oldu ve kişi başına düşen GSMH'nın 1984'te 4.937 RM'den 1986'da 4.327 RM'ye gerilemiştir. Mahathir, hükümetin endüstriyel büyümeyi artırmak için büyük bir girişimi olduğunu savundu. Bir Sanayi Ana

[57] Means, *Malaysian Politics: The Second Generation*, s.98.

Planı formüle etti[58] ve bunun altında, sermaye yatırımlarını sanayilere kanalize etmek amacıyla hükümet politikasının birincil aracı olan Malezya Ağır Sanayi Şirketi (HICOM)'nin tesisini gerçekleştirdi. Yabancı yatırımı teşvik etmek için bazı yatırımcı kategorileri YEP'in %70'lik yerel öz sermaye gereksiniminden muaf tutuldu. Yerli hammadde içermeden üretim yapan bazı şirketlere %100 yabancı mülkiyete izin verildi ve öz sermayelerini yerel veya bumiputra yatırımcılarına yeniden yapılandırma zorunluluğundan kalıcı olarak muaf tutuldu. Buna bir örnek, 1994 yılında açılan Cherating, Terengganu'daki British Petroleum'un sahip olduğu Malaysian Tioxide tesisidir. Hükümet, durgunluğun etkilerini önleme çabalarında, 1986 bütçesindeki işletme harcamalarında bir kısıtlama politikası uygulayarak %6 oranında küçültmüş ve geliştirme harcamaları bir önceki yılın bütçesine göre dörtte bir oranında azaltılmıştır. Daha da önemlisi, askeri bütçe %40'a yakın bir oranda kısıldı ve böylece savunma için modernizasyon planlarının çoğu askıya alındı. Ekonomik daralma, Mahathir için daha kötü bir zamanda olamazdı. Değinildiği gibi 1985-86 dönemi büyük siyasi sorunlarla doluydu. Kraliyet krizleri, Musa-Razaleigh'nin meydan okuması ve kritik UMNO seçimleri vs. Ayrıca bu dönemde hükümet, yaygın çıkar çatışmaları ve eş dost kapitalizmi ile de suçlanmaktaydı. Tüm bunlara rağmen Mahathir, ekonomik durgunluktan nispeten zarar görmeden çıktı. GSMH 1985'te, eksi %1'den 1986'da mütevazı bir toparlanma yaparak %2.1'e yükseldi. Ekonomideki hızlı toparlanma göz önüne alındığında, liderliği de geniş bir yelpaze tarafından onaylanmaya başlanmıştı.

Endüstriyel Ana Plan kapsamında gözden geçirilecek tüm projeler içerisinde ise en iddialısı, 1983 yılında %70 HICOM ve %30 Mitsubishi ortaklığıyla başlatılan Proton milli otomobil projesiydi. İlk

[58] Rozilee Asid, "The Technical Efficiency Analyses of Manufacturing Sector in Malaysia: Evidence from the First Industrial Master Plan 1986-1995", *Asian Social Science*, 6/2, (2010), s.99.

otomobil 1 Eylül 1985'te piyasaya sürüldü. 1988'de şirket, öngördüğü 90.000 adedin sadece 24.000'ini satmayı başarmıştı.[59] Ekonomik durgunluk, kötü tasarım ve pazara girememe, kayıpların nedenlerinden bazılarıydı. Proton'un köklü bir şekilde yeniden yapılandırılmasını düşünen Mahathir, üst düzey yerel yöneticilerinin Mitsubishi'nin Japon personeli ile değiştirilmesini kabul etti ve canlanan iç pazara yanıt olarak üretimde %25'lik bir artış için ek sübvansiyonlar sağladı. HICOM'un Proton otomobil projesindeki %70'lik payı, muhtemelen, bir özelleştirme girişimi için en büyük devlet finansmanı olabilirdi. Mahathir, Proton projesine, kalıcı bütçe eksikliklerini karşılamak için sürekli bir kamu fonu enjeksiyonunu içeren en yüksek önceliğin verilmesini emretmişti. Halk, Malezya'nın ilk otomobilinde ulusal bir gurur duysa da, üretimi sürdürmek için verilen yüksek kamu sübvansiyonu konusunda endişeler de vardı. Hükümet, iç pazarını korumak için ithal araçlara yönelik vergileri artırdı, ancak Proton fiyatlarının sıradan Malezyalıların rahatlıkla satın alamayacağı düzeyde tutulmaya devam edildi.

Eylül ayında Mahathir, Proton'u tanıtmak ve Avrupa Ortak Pazarı 1992'de ortaya çıkacakken Malezya ticaretine serbest erişimi sürdürmek için Avrupa'ya gitti. Londra'da Mahathir, 1985'teki durgunluğun başlangıcından bu yana beklemede olan Tornado avcı-bombardıman uçağı ve Rapier uçaksavar savunma sistemleri ve diğer gelişmiş silahlar için 2 milyar sterlinlik bir satın alma anlaşması imzaladı.[60] Ertesi yılın başlarında, yeniden yapılanmadaki başarının kendini göstermeye başlaması ve emtia fiyatlarının yükselme eğilimi göstermesiyle ekonomik toparlanma başladı. Malezya'nın başka bir ekonomik patlamaya giden yolu, bu defa ABD Genelleştirilmiş Tercih Sistemi (GSP) kapsamındaki Amerikan ticaret engeli tehdidiyle durdurulmaya çalışıldı. Söz konusu olan tehdit, Malezya ihracatının

[59] William Case, *Elites and Regimes in Malaysia: Revisiting a Consociational Democracy*, s.254.
[60] Mark Phythian, "Batting for Britain: British arms sales in the Thatcher years", *Crime, Law and Social Change,* 26 (1997), s. 282.

artık tarife imtiyazlarından yararlanmayacağı ve yaklaşık 75.000 işin kaybı ihtimaliydi. Malezya, bir süredir haksız ticaret ve işgücü uygulamaları iddiasıyla inceleme altındaydı. ABD Ticaret Politikası Personel Komitesi, Malezya'nın GSP dilekçesini değerlendirmeye aldı. Mahathir, Birleşmiş Milletler genel kurulunda ve ABD'ye seyahatlerinde yatırımcılarla yaptığı konuşmalarda, Malezya'nın demokrasi ve adil ticarete bağlılığı konusunda güvence verdi. Sonunda, Malezya'nın GSP statüsü neredeyse hiç muhalefet olmadan yenilendi. 1988'de Malezya % 6.71'lik bir GSMH'ye ulaştı ve gerçekten olağanüstü bir büyüme yolundaydı.[61]

Bu durumu NECC ve YEP'in yeniden gözden geçirilmesi izledi. 1990'da Mahathir, YEP'in bumiputra öz sermaye sahipliğindeki hedeflerini yerine getirmekte yetersiz kaldığını itiraf etti. Buna rağmen, yabancı yatırımları arttırmak için yasal değişiklikler yaptı ve yabancı sermayenin Malezya'ya geri dönmesine izin verdi. Şirket sahipliği konusunda yetersiz olmalarına rağmen Malaylar, ekonomik güçte etkileyici ilerlemeler kaydetmişti. Ortaya çıkan geniş servet eşitsizlikleri karşısında daha az avantajlı konumda olan Malaylar, YEP'in uygulamasındaki sorunların parti bağlantılarının olmamasından kaynaklandığını ifade ettiler. Bir başka hoşnutsuz grup, kendilerinin de hakları olan YEP reformlarından faydalanmalarına izin verilmeyen ve bu durumdan şikâyet eden ve bumiputralara verilen aşırı cömert tavizlerden rahatsızlık duyan Hintli ve Çinlilerdi. 1980'lerin ortalarında bumiputra işletmeleri gelişmeye başladığında, Çin sermayesi zemin kaybetmeye başladı ve Malay olmayan işletmeler, Malaylar için daha fazla korumanın gerekli olup olmadığı konusunda şikayetlerde bulunmaya başladılar.[62] Bumiputra olmayanlar, etnik sermaye, servet dağılımı ve YEP'in Malaylar için

[61] World Bank, "Malaysia GDP per capita growth, in annual 1988-1991", (2022), Erişim 20 Ekim 2022, https://wits.worldbank.org/countryprofile/en/country/MYS/startyear/1988/endyear /199 1/ in di cator /NY-GDP-PCAP-KD-ZG

[62] Khoo Kay Kim, "The Grand Vision: Mahathir and Modernisation", *Fragmented Vision—Culture and Politics in Contemporary Malaysia,* ed. Joel S.Kahn & Francis Loh Kok Wah, (Honolulu, University of Hawaii Press, 1992), s.60.

%30 kurumsal hedeflerine ilişkin hükümet istatistiklerini sorguladılar.[63]

MCA ve Gerakan, YEP'in Malay kurumsal hedefine 1983 yılına kadar zaten ulaştığını düşünmekteydi. Malay olmayanlar ayrıca YEP'in geçici ve iyileştirici bir politika olduğunu anladıklarını ve YEP hedeflerine ulaşıldıktan sonra etnik olumlu eylem kotalarının tüm vatandaşlara adil bir şekilde kademeli olarak paylaştırılması gerektiğini ifade ettiler. Hükümet, YEP'in eksikliklerinin bilincindeydi. Hükümet tüm tarafları, sosyal ve profesyonel grupları NECC (Ulusal Ekonomik Danışma Konseyi) etrafında topladı ve temel amacının YEP'in yerine bir politika belirleme görevi olduğunu belirtti. NECC beş komiteye bölündü; MCA'dan Tan Peng Khoon, Veri Standardizasyonu Komitesi'nin başkanlığına getirildi; Kraliyet Profesörü Ungku Aziz, Yoksulluk Komitesi başkanıydı; UMNO Başkan Yardımcısı Abdullah Ahmed Badawi, Sosyal Yeniden Yapılanma komitesine başkanlık etti; MIC genel sekreteri D.P.Vijandran, Ekonomi Komitesi'nin başkanıydı ve son olarak Permodalan Nasional Bhd.'nin İcra Kurulu Başkanı Halid Ibrahim, İnsan Kaynakları Komitesi başkanı oldu. Ancak, YEP'de olduğu gibi, NECC'nin veri toplama ve istatistiksel teknikler ve analizlere dair konuları kapalı kapılar ardında kaldı. Çok genel basın açıklamaları dışında, Mahathir bir raporun ne zaman kamuya açıklanabileceğine karar verene kadar NECC'nin çalışmaları veya ilerlemesi hakkında çok az şey bilindi. NECC raporu Mayıs 1989'un sonunda açıklandı. YEP'in başarıları ve eksikliklerine değinmenin yanı sıra, NECC ulusal birlik, ekonomik büyüme ve üretkenlik konularında öncelikli tavsiyelerde bulundu. Bununla birlikte, raporun genel görünümü, NECC'nin çok partili ve etnik bileşimine göre devam etmesinde yaygın olarak beklenen çok etnikli gelişmeden ziyade bumiputra ekonomik yükselişinin önceliğini vurgulamaya devam etti. Mahathir'in raporun nihai kararını etkilediğine inanılıyordu.

[63] William Case, *Elites and Regimes in Malaysia: Revisiting a Consociational Democracy*, s 268.

"*Malaylar, ülkedeki diğer topluluklarla veya dünyanın geri kalanıyla iyi rekabet etmelerini sağlayacak bir gelişme standardına henüz ulaşamadı…Malayların başarıları bir düzeye ulaşmadığı sürece…YEP'in tam hedeflerine ulaşılamadığı…UMNO, Malayların korunmasını sağlamak için görevi başında…"*[64] gibi genel geçer ifadelerle mevcut hoşnutsuzlukların üstü örtülmeye çalışıldı ve mevcut statükonun, yani bumiputeraya olan desteğin devamına karar verildi.

Bu bir ikilemdi. Mahathir, eğer sürekli olarak UMNO'nun özel çıkarlarına karşı *bumiputera* tarafını tuttuğu değerlendirilirse bu ittifaka da zarar verebilirdi. Neyse ki NECC tavsiyeleri oldukça tarafsızdı ve çok yönlü kabul ve uygulanabilirlik için Mahathir'in ihtiyaç duyduğu dengeye işaret etmekteydi. 1990'da Malezya, bir önceki yıla göre %9'luk etkileyici bir büyüme ve %76'lık bir yabancı yatırım artışı kaydetti. Ekonomi, 1990'ların başlarında sorunsuz bir şekilde ilerledi. 1993-94'te Malezya, 1995 yılına kadar toplam dünya ticaretinin %75'ini temsil eden Japonya, Tayvan ve Singapur'un gelişen ekonomileriyle ticarete odaklandı ve Malezya ticareti önceki yıla göre %26 arttı. 1996'da Kuala Lumpur'un LRT'sinin (Hafif Raylı Tren) açılışında hükümet, KTM'yi (Kereta-api Tanah Melayu—Malayan Demiryolları) 800 milyon ABD Doları karşılığında Renong Konsorsiyumu'na sattı. Satış ise satın alma için tek teklif veren Halim Saad şirketi için bir kayırmacılık örneği olarak görüldü ve tartışmalara yol açtı.[65]

Malezya'daki ekonomik ilerleme büyük bütçeli Petronas İkiz Kuleleri ile taçlandırılmak istendi. 1997'nin başlarında, hükümetin milyarlarca dolarlık Bakun Barajı Projesi'nin kontrolünü devralma planını açıklamasından kısa bir süre sonra, kredi kuruluşu Standard and Poor's, zayıflayan bir ringgit'in ve bankaların elinde büyük miktarda geri dönmeyen kredilerin bulunmasının ardından

[64] William Case, *Elites and Regimes in Malaysia: Revisiting a Consociational Democracy*, s 270.
[65] Shome, *a.g.e.*, s. 163.

Malezya'nın kredi notunu düşürdü. Malezya'nın ekonomisinde sorunlar görülmeye başlandı. Ancak esas darbeyi, Temmuz ayındaki Asya mali krizi vurdu.[66]

6.8. Mahathir ve Dış Politika

Diplomaside de Mahathir'in etkisi, gözle görünür bir durumdu. Başta ABD, Britanya, Avustralya ve Singapur olmak üzere birçok ülkeyle ilişkileri konusunda üne sahipti. Mahathir son derece açık sözlü ve genellikle Batılı fikirler hakkında eleştirel konuşuyordu. Ancak, keskin mizah anlayışını sık sık sergilediği yabancı ziyaretçilere karşı her zaman kibar ve arkadaş canlısı görünmekteydi. Mahathir, herkesin önünde böyle görünse de sosyal kulüplerden, golften vb. tuzaklardan kaçınıyordu. Ancak Asyalı ve Orta Doğulu liderlerle daha rahat görünüyordu ve Endonezya'nın Habibie'si ve Brunei'nin Sultan Bolkiah'ı ile neredeyse kardeşçe bir ilişki sürdürmüştür. Mahathir, çok fazla diplomatik anlayışa sahip ve bu nedenle uluslararası imaj inşasına kayıtsız biri değildi. İngilizce konuşma tarzı seleflerinin yeteneklerinden yoksun olsa da tartışmalı konulardan zevk aldığı için konuşmaları eğlenceliydi ve bu onun sık sık uluslararası platformlara davet edilmesini açıklamaktadır. Yabancı medyaya karşı sürekli eleştirilerde bulunmasına rağmen popüler bir hedefti. Mahathir, Asya Pasifik ülkeleri üzerindeki batı etkisini eleştiriyordu ve Asya ekonomik krizi vesilesiyle batıya karşı en büyük eleştirilerinden birini başlattı. Eylül 1997'deki bir Dünya Bankası/IMF toplantısında, döviz ticaretini 'gereksiz, verimsiz ve ahlaksız' olarak nitelendirdi ve Amerikan döviz spekülatörlerine ateş püskürdü. Savaşçı ve pervasız tavırları vardı. 'Çok fazla cephede aynı anda savaşıyor' şeklinde eleştirilmiştir.[67] ASEAN içerisinde ise Mahathir'in tarzı daha ılımlıydı. Sonuçta ASEAN'ı tesis eden

[66] Shome, *a.g.e.*, s.163-74.

[67] Straits Times, "US again criticises Mahathir for remarks on Jews" (17 October 1997), Erişim20 Ekim 2022, https://eresources.nlb.gov.sg/newspapers/digitised/issue/straitstimes19971017-1 s.2.

devletlerin başında Malezya da vardı ve ASEAN'ı desteklemek bir devlet politikasıydı. Bölgenin çoğu lideri gibi Mahathir de yeni bin yılın birkaç on yılı içinde kişi başına düşen gelirin Avrupa ve Kuzey Amerika'nınkine eşit olacağını tahmin ettiği ASEAN ve Doğu Asya konusunda iyimser düşüncelere sahipti. 29. ASEAN Ekonomi Bakanları toplantısının 1997'deki açılışında Mahathir, dinleyicilerine ASEAN Serbest Ticaret Bölgesi'nin 1987'den bu yana ASEAN içi ticareti on kat artırarak 155,2 milyar ABD dolarına yükselttiğini hatırlatarak bu iyimserliği yansıttı.[68]

Kabul etmek gerekir ki Mahathir, 1981 ve 1983 Commonwealth toplantılarına katılmayı reddederek 'İngiliz Malını en son satın al'[69] politikasını başlatmıştı. Mahathir'in erken dönem batı karşıtı algısı, odağını batıdan 'Doğuya Bak' politikası[70] olarak adlandırdığı şeye kaydıran bir ticaret politikasını da desteklemiştir. Bununla birlikte, Malezya'nın batı ticaretine olan aşırı bağımlılığı göz önüne alındığında, politika değişikliği batıya bir saldırıdan ziyade Japonya ve Kore ile daha yakın ilişkiler kurma girişimi olarak görülmektedir. Mahathir, Japonların ve Güney Korelilerin çalışma etiğini ülkesi için örnek almayı umuyordu ve onların devlet-şirket ağlarına uzun zamandır hayrandı. Hızla Japonya ve Güney Kore ile

[68] ASEAN, "Keynote Address By The Honourable Dato' Seri Dr. Mahathir Mohamed The Prime Minister of Malaysia" 24 July 1997, Erişim 27 Ekim 2022, https://asean.org/keynote-address-by-the-honourable-dato-seri-dr-mahathir-mohamed-the-prime-minister-of-malaysia/

[69] Mahathir, kendilerini insan ırkının kurtarıcısı olarak gören Batı algısını reddetmiştir. Mahathir'e göre, sömürge günlerinin kalıntısı olduğu algısı, Malezya'nın bağımsızlığından sonra artık uygulanmaya uygun değildi. Bu nedenle İngiliz mallarına karşı bir boykot kampanyası başlatmıştır. Bu kampanyasını Mahathir "By British Last" olarak adlandırmış ve "Buy Muslim Bumiputera First" ile bunu geliştirmiştir. Bkz. Sunora Sagi & Azlizan Mat Enh, "Polisi Buy British Last (1981-1983): Reaksi-Reaksi British Dan Implikasi Terhadap Hubungan Bilateral Jangka Pendek Malaysia Dan Britain", *E-Bangi, Journal of Social Science and Humanities, Faculty of Social Sciences & Humanities Universiti Kebangsaan Malaysia,* 12/3 (2017), s.2.

[70] Mahathir'in İngilizlere karşı boylot başlatması "Look East" politikasını geliştirmesini sağladı. Look East politikası, 1982'de Başbakan Mahathir Mohamad tarafından açıklandı. Amaç, Malezya'nın Wawasan 2020 planına göre gelişmiş bir ülke haline gelmesi için Japonya'dan tüm iyi değerleri, çalışma etiğini, sıkı çalışmayı, becerileri ve başarılı yönetim ilkelerini öğrenmek ve kopyalamaktı. Bkz. Fumitaka Furuoka, "Malaysia-Japan Relations under the Mahathir Administration: Case Studies of the "Look East" Policy and Japanese Investment in Malaysia", *Asian Survey,* 47/3 (2007), s.506.

çeşitli ticari ve teknik anlaşmalar yaptı. Malezya hükümeti, Japonca ve Korece öğrenmeyi teşvik etti ve işçileri bu ülkelerin çalışma etiğini benimsemeye teşvik etti. Malay iş adamlarına Japon yönetim uygulamalarını öğrenmeleri tavsiye edildi. Japon ve Güney Koreli şirketler, özellikle, Kore'nin Hyundai'ye 233 milyon ABD Doları tutarındaki Penang Köprüsü ve UMNO genel merkezi ve daha sonra da iş birliği yapan Mitsubishi'ye prestijli Day-abumi gökdeleni gibi büyük projelerin inşasında tercih edildi. Mitsubishi ayrıca HICOM ile Mahathir tarafından başlatılan Malezya ulusal otomobil projesi olan Perusahaan Otomobil Nasional'ı (Proton) oluşturmak üzere ortaklık da sağlamıştı. Malezya ekonomisi Japon ve Kore yatırımlarının istikrarlı akışıyla hızla ilerlerken, Mahathir'in 'Doğu'ya Bak' politikasını haklı çıkardı ve bu politikaya sadece 'atıp tutma' ve 'gösteriş' olarak alay edenleri hızlıca susturdu.[71]

Malezya'nın İslami imajına uygun olarak Mahathir, sık sık ziyaret ettiği Müslüman üçüncü dünya ülkeleriyle en iyi ilişkileri sürdürmeye özel önem vermiştir. Malezya, İslami refah için güçlü bir sesti ve Mahathir'in Malezya'da yeniden yerleşim teklif ettiği Bosnalı Müslümanlara yapılan haksızlıklara karşı ilk konuşan ülkelerden biriydi.[72] Mahathir'in diplomatik önceliği yakın komşularında daha görünürdür. Tüm komşuları arasında Malezya, muhtemelen Endonezya ile en iyi ilişkilere sahipti. Endonezya Devlet Başkanı Habibie bir keresinde iki ülkeyi 'tek nefes, tek ırk' olarak tanımlamış ve her iki ülkenin insanlarının da 'çok yakın ve hatta benzer göründüğünü' ifade etmişti.[73] Singapur ile Mahathir aslında yakın zamana kadar birbirleriyle oldukça iyi geçiniyordu. Singapur'u

[71] Furuoka, Fumitaka, "Malaysia-Japan Relations under the Mahathir Administration: Case Studies of the "Look East" Policy and Japanese Investment in Malaysia", *Asian Survey*, 47/3 (2007), s.505-7.

[72] Reliefweb, "Malaysia promises continued aid to help rebuild Bosnia", (20 Mart 2001), Erişim 20 Ekim 2022, https://reliefweb.int/report/bosnia-and-herzegovina/malaysia-promises-continued-aid-help-rebuild-bosnia

[73] Mohamad Akmal, "Cabaran Kerjasama Ekonomi Malaysia Dan Indonesia Dalam Pelaburan Dan Perdagangan Era Tun Mahathir Mohamad 1981-2003", *e-Bangi*, 16/5 (2019), s.12.

Malezya'ya bağlayan ikinci geçidin ortak mülkiyeti olan Second Link'in Nisan 1998'de resmi olarak açılması döneminde Singapur'un Başbakanı Goh Chok Tong, Singapur ve Malezya'nın 'kardeşler gibi' olduğunu ilan etmişti ve ilişkiler iyiydi. Ancak ilişkiler aniden bozuldu. Her iki taraftaki bakanlar, Singapur Rotary Kulübü tarafından yapılan uluslararası bir etkinlik için hazırlanmış bir gezi broşüründe, Malezya'nın dışlanması konusunda nispeten küçük bir tartışmaya girdiğinde, gerilimin olumsuz etkisi de kendini göstermeye başladı. Her iki hükümet de 2011 ve 2061'de sona erme tarihi olan mevcut iki Su Anlaşması'nın[74] hükümlerine ilişkin memnuniyetsizliklerini dile getirdiler. 16 Eylül'de 'Lee Kuan Yew'in anıları The Singapore Story: The Memoirs of Lee Kuan Yew'i yayınlamasıyla gerilim doruk noktasına ulaştı. Lee, kitaptaki ana temanın 'Malay aşırılıkçılığına karşı mücadele' olduğunu da itiraf etmişti.[75] Singapur'un Sunday Times gazetesinde kapsamlı bir şekilde alıntılanan kitap, Malezya bürokrasisini rahatsız etti ve bazı Malezyalı bakanların 'gerçekleri çarpıtması', 'gizli gündemi' vb. nedeniyle bir dizi protesto hareketine yol açtı. O zamana kadar Singapur hakkındaki duygularını nadiren kamuoyuna açıklayan Mahathir, açıkça kızmıştı ve Singapur'un bir süredir Malezya'yı baltaladığını ve eylemlerinin Malezya üzerinde kötü bir etkisi olduğunu ifade etti.[76] 1981'den 2003'e kadar Mahathir yönetimindeki Malezya-Singapur ilişkileri, her iki ülke arasındaki çatışmacı diplomasi ve dikenli retorik ile karakterize edilmiştir. Ancak Mahathir göreve ilk geldiği anda çatışmacı diplomasi gibi bir yaklaşımı yoktu. İlk aşamalarda

[74] Malezya, Singapur'a suyunun yaklaşık yarısını sağlamaktadır ve 1960'lara dayanan ve 2011 ve 2061'de sona erecek olan iki anlaşmayı yeniden müzakere etmek istemektedir. Malezya, mevcut anlaşmalar uyarınca ham su fiyatını gözden geçirme hakkına sahip olduğunu savunurken, Singapur Hükümeti ise Malezya'nın gözden geçirmeyi üstlenmemeyi seçtiği 1980'lerin ortalarında gözden geçirme şansını kaçırdığını savunmaktadır. Bkz. Rusdi Omar, "Malaysia-Singapore Relations: Issues And Strategies", (2009), s.3-4.

[75] Straits Times, 17 September 1998, "Threats from KL did not move SM", Erişim 20 Ekim 2022,
https://eresources.nlb.gov.sg/newspapers/digitised/issue/straitstimes19980917-1. s.30.

[76] Straits Times, 16 September 1998, "SM responds to Mahatnir's criticisms", Erişim 20 Ekim 2022, https://eresources.nlb.gov.sg/newspapers/digitised/issue/straitstimes19980916-1. s.1.

samimiydi ve Mahathir, Malezya'nın Singapur'a inşaat malzemeleri ihraç etme yasağını kaldırdı ve bu da Singapur'un bir otoyol uzatması için Tanjong Pagar istasyonundaki Malayan Demiryolu arazisinin bir kısmını satın almasına izin verdi. Malezya başbakanı ayrıca, Malezya'nın Singapur'a günde 250 milyon galon su sağlamak için 1962 tarihli Su Anlaşması'na saygı göstereceğini de ilan etmişti. Ancak ilişkiler yıllar içinde kötüye gitti ve Mahathir'in başbakanlığının özellikle ikinci yarısında Malezya-Singapur ilişkileri her iki ülkenin tarihindeki en düşük noktaya ulaştı. Her iki ülkenin de 1990'larda ve 2000'lerin başında karşılaştığı çözülmemiş bazı sorunlar şunlardır: Pedra Branca anlaşmazlığı, 1990 Malezya-Singapur Anlaşma Noktaları'nın (POA) uygulanması konusunda bir çıkmaz, Singapur'da çalışan Malezyalıların CPF'si ile ilgili sorunlar, su anlaşmaları, düzgün ve işe yarar bir geçit yerine kötü bir köprü inşaatı vd.[77]

Mahathir döneminde Malezya'nın Singapur karşısındaki ulusal rol anlayışı, 'yakın ve önemli bir komşu' olarak nitelendirilmiştir. Mahathir Başbakan olmadan on yıl önce, 'Singapur, çok yakın bir komşu olarak bizi (Malezya) gerçekten çok ilgilendiriyor' şeklinde ifadeleri kaleme aldığında bu anlayış zaten açıktı.[78] Tunku döneminde etnik ve ideolojik hatlardaki keskin farklılıklar, iki ülke arasındaki birliğin yürümeyeceği anlamına gelmişti ve birbirleriyle ayrı, egemen devletler olarak ilişki kurmak, her iki ülke için de mümkün olan tek ilişki biçimiydi.[79] Bu şekilde Singapur federasyondan çıkarıldı ve müstakil bir devlet olarak yoluna devam etti. Bununla birlikte karşılıklı bir bağımlılık da her zaman söz konusuydu.

[77] Tanya Ong, Henedick Chng, Belmont Lay, "S'pore-M'sia relations during 1981 to 2003 Mahathir era were testy", (13 May 2018), Erişim 22 Ekim 2022, https://mothership.sg/ 2018/05/ malaysia-singapore-relations-mahathir-era/

[78] Mahathir Mohamad, *The Malay Dilemma*, (Singapore, Donald Moore for Asia Pacific Press., 1970), s.180.

[79] A.g.e., s.179-188.

6.9. Mahathir'in Görevi Bırakması

22 Haziran 2002'de 76 yaşında olan Mahathir Mohamad, UMNO'nun üç günlük ulusal konferansının ortasında siyasi bir bomba patlattı. Kapanış konuşmasına bir saat kala Mahathir, aniden tüm parti ve hükümet görevlerinden istifa ettiğini ve 21 yıllık görev süresinin sona erdiğini duyurdu. UMNO konferanslarındaki melodramlar kesinlikle bilinmez değildir. Genellikle iyi prova edilmiş ve hesaplanmış faaliyetlerdir. Genellikle de parti üst idarecileri tarafından liderliğe destek toplamak için tasarlanmıştır. Mahathir'in ulusal televizyonda yayınlanan istifası, Mahathir'in en yakın arkadaşlarını ve hatta eşini bile şaşırttı ve konferans salonunda kargaşaya neden oldu. Delegelerin 'neden, neden' diye bağırmasıyla, hıçkıra hıçkıra ağlayan Mahathir, üst düzey UMNO yetkilileri tarafından hızla çevrelendi. 'Hayır, karar verdim. Karar verdim' sözleri içerisinde koridordan dışarı götürüldü. Başbakan Yardımcısı Abdullah Ahmed Badawi, konferansın istifayı reddetmesi için hızla kürsüye çıktı. Yaklaşık bir saat sonra geri döndü ve Mahathir'in geçici olarak lider kalacağını ve derhal istifasını geri çekeceğini duyurdu. Perde arkasında bir anlaşma yapılmıştı. 25 Haziran'da UMNO liderleri, Mahathir'in Malezya'nın 24-25 Ekim 2003'te yapılması planlanan İslam Konferansı Örgütü zirvesine ev sahipliği yapana kadar hükümet lideri olarak devam edeceği bir plan açıkladı. Bu arada, yetki kademeli olarak Badawi'ye devredilecekti. Mahathir'in yorumlarından önce üst düzey parti yetkililerinin gazetecilere 2003'te erken bir ulusal seçimin muhtemel olduğunu söylemesi, liderlikteki kargaşanın altını çizmişti. Daha sonra, seçimin planlandığı gibi 2004'te yapılacağı söylendi. Yani Mahathir'in siyasetten ayrılmasının ardından seçim yapılacağı kaydedildi. UMNO liderleri karmaşayı çözmek için gayret ederken Mahathir, Akdeniz'de 10 günlük bir gemi yolculuğuna çıktı. Ekim 2003'te kararlaştırıldığı gibi istifa edeceği konusunda ısrar ederek Malezya'ya döndü. Mahathir'in kişisel motivasyonları ne olursa olsun, bu oldukça garip olaylar dizisi hem

UMNO içinde altta yatan keskin gerilimlerin bir göstergesi hem de daha fazla çekişmenin habercisiydi. UMNO lideri ve başbakan olarak Mahathir'in otokratik yönetimi, liderlik değişikliği hakkında basit bir duyurunun mümkün olmadığı anlamına gelmekteydi. Herhangi bir rakibini ve dolayısıyla meshedilmiş halefini bile en iyi makamlardan uzaklaştırmakta acımasız davranmıştı. 1980'lerde Mahathir, ülkenin kötü şöhretli İç Güvenlik Yasası'nı (ISA) üst düzey UMNO ve hükümet yetkililerini suçlama veya yargılama olmaksızın gözaltına alarak iktidardaki hâkimiyetini pekiştirmek için kullanmıştı. 1998-1999'da Mahathir, Asya mali krizi sırasında ekonomi politikasının yönü konusundaki keskin anlaşmazlıkların ardından yardımcısı Anwar Ibrahim'i görevden aldı. O dönemde Anwar'ı ve destekçilerini UMNO'dan kovdu, Anwar muhalefet mitingleri düzenlemeye başladığında, onu önce ISA altında, sonra da yolsuzluk suçlamalarıyla tutuklattı. Eski yardımcısı ve seçilen halefi dava edilerek mahkûm edildikten sonra hapse gönderildi. Temmuz 2001'de, iyi bağlantılara sahip güçlü bir maliye bakanı olan Daim Zainuddin, Mahathir tarafından uluslararası yatırımcıları yatıştırmak için ekonomi politikası konusunda bir dönüşün gerekli olduğuna karar verildiğinde, aniden görevden alındı ve UMNO'nun önde gelen pozisyonlarından ihraç edildi. Badawi'nin başbakan yardımcısı statüsü için ana nitelikleri, Mahathir'e sarsılmaz sadakati ve pasif bir duruşu sergilemesinden kaynaklanmaktaydı. Başka bir deyişle, Mahathir için hiçbir tehdit oluşturmuyordu. Fikrini sık sık değiştirmesiyle tanınan Mahathir planlandığı gibi ayrılırsa, UMNO'nun saflarında açık bölünmeler ortaya çıkabilirdi. UMNO içindeki, itaatkâr bir Malezya medyası tarafından büyük ölçüde gizlenen bu parti içi çatışmalar, muhtemelen Mahathir'in ayrılmasının arkasındaki faktörlerden bazılarını teşkil etmekteydi. Görünüşte Mahathir'in istifa etmek için bariz bir nedeni yoktu. UMNO'da 1999 ulusal seçimlerinden bu yana, partinin

Resim 16: Anwar Ibrahim

muhalefet partilerine -Parti İslam se-Malezya (PAS) ve Anwar'ın eşi tarafından kurulan Ulusal Adalet Partisi (Keadilan)- karşı zemin kaybettiğinden bu yana gerginlikler yüksekti. PAS, Malay oylarının yarısından daha azını alan UMNO pahasına 193 sandalyeli parlamentoda 27 sandalye kazanabilmişti. UMNO, anayasa değişiklikleri için gereken üçte iki çoğunluğu koruma konusunda ilk kez ana koalisyon ortakları Malezya Çinli Derneği ve Malezya Hint Kongresi'ne güvenmek zorunda kalmıştı. Ancak, 11 Eylül'ün ardından Mahathir ve UMNO, PAS'ı aşırı İslamcı olarak damgalama fırsatını yakaladı ve ISA kapsamında 60'tan fazla sözde teröristi tutukladı. Bunların bazıları PAS ile bağlantılıydı. Bir dizi ara seçimde ve eyalet anketlerinde kazanımlar elde ettikten sonra, UMNO liderleri erken bir ulusal seçimin, partinin 1999'daki kayıplarını tersine çevirmesini sağlayacağından emin görünmekteydi. Ayrıca Mahathir, Washington ve uluslararası yatırımcılarla arasındaki sorunları düzeltmek için 'terörizme karşı savaşı' da kullanmıştı. Clinton yönetimi, IMF ve Washington tarafından desteklenen açık piyasa politikalarını savunan Anwar'in hapse atılmasını kamuoyu önünde eleştirmişti.[80] Ancak Mayıs ayının ortalarında Mahathir, Beyaz Saray'da ılımlı bir Müslüman lider ve 'teröre karşı savaşta' bir müttefik olarak sıcak bir şekilde karşılandı. ABD'nin Mahathir'in anti-demokratik yöntemlerine yönelik eleştirisi de bu şekilde sona erdi. Aynı zamanda, Zainuddin'in görevden alınmasının ardından Mahathir, sermaye ve para kontrollerinin dayatılmasından sonra ülkeyi boykot eden yabancı yatırımcıları geri çekmek için Anwar'ın ekonomi politikalarından bazılarını tekrar uygulamaya koydu. Bununla birlikte uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu Moody's, Mahathir'e bir güvenoyu daha vererek, ülkenin artan döviz rezervleri ve kurumsal yeniden yapılanmadaki ilerleme nedeniyle Malezya'nın notunu muhtemelen yükselteceğini açıklamıştı. Mahathir'in siyasi

[80] Jim Mann, "Scandal Sidetracks Another Nation", Los Angeles Times (16 September 1998), Erişim 22 Ekim 2022, https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1998-sep-16-mn-23174-story.html

itibarı, Batı'ya karşı özenle hazırlanmış demagojiyi, ülkenin Çinli azınlığına karşı ince örtülü karalamaları ve Malay kurumsal seçkinleri ve orta sınıf katmanlarının yararına tasarlanmış ayrımcı önlemleri karıştıran milliyetçi popülizm ve Malay şovenizmine dayanmaktaydı. Mahathir'in, özellikle ABD'nin Afganistan'ı işgaline ilişkin Malezya'daki eleştirilerin ortasında Washington'a yönelmesi ve daha açık piyasa politikalarına yönelmesi, onun UMNO içindeki destekçilerinin en azından bir kısmını kendinden uzaklaştırmış olacaktı. İktidar partisi içindeki keskin gerilimlerin bir işareti, Mahathir'in UMNO konferansına yaptığı açılış konuşması sırasında ortaya çıkmıştı. Mahathir, ticaret ve eğitimde resmi ayrıcalıklara güvendikleri için Malaylara saldırdı. Hükümetin sağladığı tüm avantajlara rağmen, 'Malaylar hala zayıf, en yoksul halk ve geri kalmış' dedi. Malayların, ülkenin etnik Çinlilerinden öğrenmesi gereken çok şey olduğunu ifade etmeye devam etti. 'Çinlileri ve onların inşa ettikleri ve sahip oldukları her şeyi çıkarırsak, Malezya'da küçük veya büyük kasaba olmayacak, iş ve sanayi olmayacak, Malaylar için sübvansiyon, destek ve tesisler için fon olmayacak.' Mahathir konferansta, Çinlilerin sahip olduğu işletmelere uygulanan cezai ticari suçlamalara rağmen, Malayların yapmadığı halde kâr elde ettiklerini söyledi. Daha sonra Malayların 'sübvansiyon zihniyeti' hastalığını iyileştirmemesinin siyasi hayatının en büyük başarısızlığı olduğunu ifade etti.[81] Başka bir kişinin bir UMNO konferansında bu tür açıklamalar yapması imkânsızdır. Bu tabi ki Mahathir'e has bir durumdu. Tüm bu bıkkın ruh hali ve özellikle bumiputera için atılan adımlardan gerekli dönütün alınamaması Mahathir'in görevi terk etmesinin nedenlerinden bazıları olarak değerlendirilebilir.

Mahathir, hatıralarında kendi istifasını şu şekilde ifade eder; *"22 yıl boyunca işimi en iyi şekilde yapmaya çalışmıştım ama genç bir*

[81] Ahmad Atory Hussain, "Islam Hadhari: Suatu Kesinambungan Dasar Penerapan Nilai-Nilai Islam selepas Era Tun Dr. Mahathir Mohamad", *REKAYASA – Journal of Ethics, Legal and Governance,* 2, (2006), s. 3.

çocukken annemin söyledikleri aklıma daha sık gelmeye başlamıştı: Her şeyi tadında bırak… Artık zamanın geldiğine karar verince bunu kendime sakladım. Bundan hiç kimseyse, Hasmah'a[82] *bile söz etmedim. Bunun yerine kamuoyuna yapacağım açıklamaya hazırlık olarak Kral'a, hükümet baş sekreterine ve UMNO genel sekreterine göndermem gereken mektupları yazdım. Mektupları el yazısıyla hazırlamıştım ve bunları kimsenin görmesini istemiyordum... 2002'deki 56. UMNO genel kurulunda kapanış konuşmasını ben yapacaktım ve işte o zaman istifamı açıklayacaktım. Yer ve zaman konusunda kararımın bu nedeni, kamuoyuna yapılan bir açıklama niteliğindeki bu duyurunun geri alınamayacak olmasıydı. Kararımdan birkaç kişiye söz ettiğim takdirde beni vazgeçirmeye çalışacaklarını düşünüyordum. O zaman da sözünde durmamakla eleştirilecektim. İstifa edeceğimi söyleyip sonradan caymam yabancı basına da malzeme olacaktı... 22 Haziran 2002 akşamı saat 5:50'de kurulda yaptığım kapanış konuşmasının sonlarına doğru, UMNO başkanlığını ve başbakanlık görevini bırakma kararımı ilan ettim."*[83]

İç sesine güvenen ama bununla beraber hesapçı, ikna edici ama çoğu zaman otoriter ve ayrıca ayrıntılara takıntılı bir vizyon sahibi olan Mahathir 1981-2003 yılları arasındaki ilk başbakanlık görevi, Malezya üzerinde derin bir iz bırakmıştır. Sağduyulu makroekonomik yönetim, büyük bir orta sınıfın teşvik edilmesi ve ülkenin uluslararası nüfuzunun artırılması da dahil olmak üzere, ciddi ve büyük başarılar elde etmesi görev süresine damgasını vurmuştur. Mahathir ayrıca, ulusal liderlik üzerindeki kontrol ve dengeleri de zayıflatmıştır. Güç ve kaynakları, eyalet hükümetlerinin kontrolünden federal düzeye çekmiş ve politikalarıyla yargının bağımsızlığına şüphe düşürmüştür. Gençlik dönemlerinden beri gizliden muhalif olduğu kraliyet ailelerinin ayrıcalıklarını tırpanlama fırsatına da başbakan olduğu dönemde ulaşabiliştir. Monarşinin gücü ve

[82] Mahathir'in karısı, Siti Hasmah Mohamad Ali.
[83] Mohamad, *Evdeki Doktor*, s.757-8.

imtiyazlarına önemli kısıtlamalar getirmiş ve ayrıca Seçim Komisyonu'nun bağımsızlığına da gölge düşürmüştür.

Mahathir, esas itibariyle otoritesinde ve karizmatik liderliğinde düşüşün belirdiği 1997'de artık görevi bırakma vaktinin geldiğine karar vermiş ve bu nedenle vizyoner kişiliği ile parti içerisinde yükselen Anwar'i açıktan kendi ardılı olarak nitelendirmeye başlamıştı. Ancak Asya Mali krizi bu iyi ilişkiler ağını zedeledi. Anwar'in IMF'den yana tavır alması Mahathir ile arasının açılmasına neden oldu. Mahathir, kriz ile birlikte Anwar'e güvenmemeye başladı. Zira 'yabancı güçlerin isteklerine boyun eğebilir' ve 'ülkesini yeniden sömürgeleştirebilir' düşüncesine sahipti.[84] Buna karşın, Anwar de Mahathir'e olan muhalefet dozunu sertleştirdi. Anwar, Mahathir'i kastederek 'kurucu atalarımız bir yabancı güçle mücadele ettiler. Onun yerine yerli ya da başka bir tiranlığın geçmesini sağlamak için savaşmadılar'[85] ifadelerini kullanarak Mahathir'in her zaman eleştirilen otoriteliğine meydan okumaya başladı. Aslında Mahathir'le Anwar'in arasındaki ilişkinin esas kırılma noktası Asya mali krizi döneminde Maliye Bakanı ve Başbakan yardımcısı olarak Anwar'in ABD seyahati idi. Anwar ABD'de bir kral olarak karşılandı. ABD hükümetinin Anwar'in ABD'ye gelişini 21 silah[86] atışı ile karşılaması[87] ve kırmızı halıda seçkin bir devlet adamı olarak memnuniyetle kabul edilmesi, tüm okların üzerine çevrilmesine neden

[84]Sangwon Suh & Santha Oorjitham, "An Epochal Struggle", *Asia Week*, (1998) Erişim 20 Ekim 2022, http://edition.cnn.com/ ASIANOW/ asiaweek/98/1225/cs3.html

[85] A.g.m.

[86]MT Webmaster, "Remember When The US Was Accused Of Interfering?" (18 June 2017) Malaysia Today, Erişim 22 Ekim 2022, https://www.malaysia-today.net/2017/06/18/remember-when-the-us-was-accused-of-interfering/

[87] 21 silahlı atış selamı, ABD'nin bir lidere verdiği en büyük onur olarak değerlendirilmektedir. Yabancı bir ulus lideri veya devlet başkanı, hüküm süren bir kraliyet ailesinin üyesi ve Amerika Birleşik Devletleri Başkanı, eski Başkanı ve seçilmiş başkanı onuruna 21 silah atışı, ulusal selam olarak kullanılmaktadır. U.S. Army Center of Military History, "Origin of the 21-Gun Salute" Erişim 22 Ekim 2022, https://history.army.mil/html/faq/salute.html

oldu. Mahathir'in kendisi ise ABD seyahatlerinin hiç birisinde bu şekilde karşılanmamıştır.[88]

Anwar'ın UMNO'ya katılmak için ABIM'den ayrılması, bu gençlik hareketinde de dalgalanma meydana getirmişti. Çünkü takipçileri popüler ve genç bir lider olan Anwar'in bir zamanlar UMNO'nun güçlü bir eleştirmeni olduğu için UMNO'ya değil PAS'a katılmasını bekliyordu. Anwar'in Mahathir'i desteklemesinin nedenlerinden bir tanesi de, Mahathir'in bir İslam Bankası ve bir Uluslararası İslam Üniversitesi kurma fikirlerinden etkilenmesiydi. Anwar'ın UMNO'daki varlığı, UMNO'daki en üst makamlar için hırslı olduğundan dolayı parti içi rekabeti daha da görünür hale getirmiştir.[89]

Mahathir, Asya mali krizinden kendi yöntemleri ile başarılı bir şekilde çıkmıştı. Hatta güneydoğu Asya'da krizden etkilenen ülkeler içerisinde en önce Malezya krizden kurtuldu. Arkasından hem IMF'nin hemde ekonomi alanında farklı otoritelerin Mahathir'e ve Malezya ekonomisine övgüler düzmesi, Mahathir'in liderliğini tekrar sağlam bir şekilde tesis etmesini sağladı. Her şey yolundaydı ancak Mahathir'in kimseye anlatmadığı bir planı olduğu, daha sonradan ortaya çıktı. Bu ise beklenmedik bir anda görevi bırakmasıydı. Ardılı olarak da Badawi'yi tercih ederek parti içerisindeki kargaşayı da bir süre daha yatıştırmayı başardı. Mahathir döneminde Malezya ilklerle doludur. Mahathir döneminde Malezya, gerçek anlamda bir değişim ve dönüşüm dönemini yaşamıştır.

[88] Khalid Jafri, "50 Reasons Why Anwar Cannot Become Prime Minister", (14 August 1998), Erişim 22 Ekim 2022, https://www.mrbrown.com/blog/1998/08/50_reasons_why_.html

[89] Anwar Mahathir'in kanatları altına girmeden önce UMNO'yu 'dar görüşlü kâfirlerden oluşan bir parti' olarak değerlendirmekteydi. Ayrıca Anwar, Mahathir'in Eğitim Bakanlığı döneminde ISA kapsamında gözaltına alındığında ve tutuklandığında, Mahathir'in liderliğini devirmeye yemin ettiği de bahsedilen meseleler arasında bulunmaktadır.

7. Abdullah Ahmad Badawi (2003-2009)

Mahathir sözünde durdu ve görevinden 2003 yılında ayrıldı. Başbakanlık konutunda Mahathir'i uğurlayanlar arasında Badawi de vardı. Mahathir görevinin sonlarına doğru Badawi'ye görevi devralıp devralamayacağını sormuştu. Badawi ise buna hazır olduğunu söylemişti.[1] Badawi ülkenin liderliğini devralmaya başlarken, birçok kişi onun Mahathir'in yerine geçmek için doğru aday olup olmadığı konusunda endişeliydi. Esasında bu sendrom yeni bir şey değildi. Aynı durum, Hüseyin Onn, Tun Abdul Razak'ın yerine geçtiğinde ve yetenekleri birçokları tarafından sorgulandığında da meydana gelmişti.

Mahathir'in Hüseyin Onn'un ardından Başbakanlık koltuğuna geçmesi üzerine, kendisini destekleyen veya aleyhine bir dizi farklı tepki, su yüzüne çıkmıştı. Ancak o dönemde Mahathir'in çevreyle başa çıkma yeteneği olan en iyi ve en uygun aday olduğu şüphesizdi.[2] Badawi kendisini '*Benim kendi kişisel yöntemlerim var. Benim tarzım, kesinlikle, emin olmadan konuşanlara kulak asmaktır. Yapıcı olmayan konuşmalara katlanmak yerine dikkatimi işe odaklamayı tercih ederim*' şeklinde bir lider olarak tanımlamıştı. Bunu destekleyen bir söylem de yardımcısı Najib Abdul Razak'dan gelmiştir. Badawi'nin idare yöntemlerini '*her başbakanın kendine has bir tarzı vardır ama önemli olan Hükümet başkanı'na ülke genelinde*

[1] Mohamad, *Evdeki Doktor*, s.757-8.
[2] Sivamurugan Pandian, Rusdi Omar, Mohd Azizuddin Mohd Sani. "Work with Me, Not for Me, Malaysia under Abdullah Ahmad Badawi 2003-2009", *Asian Culture and History* 2/1, (2009), s.100.

güçlü bir desteğinin olması ve halkın yararına kararlar alabilmesi ve karar vermesidir.'[3]

MCA Başkanı Ong Ka Ting Badawi için, *'..... Abdullah, karar alırken Bakanlar Kurulu üyelerinin ve diğerlerinin görüşlerini dikkate alarak net bir yön vermiş ve her zaman demokratik bir tarzı benimsemiştir.... İnsanlar daha açık bir Hükümet istiyor, kimse sesini çıkaramayacak duruma gelene kadar her şeyin kontrol edildiği otokratik bir hükümet değil*'.[4]

Başbakan olarak Bayan Lepas Uluslararası Havalimanı'nda yaptığı ilk açıklamada Badawi 'benim için değil, benimle çalış' demiş, halkın ihtiyaç ve taleplerinin ön planda tutulmasının önemine işaret etmiştir. Badawi, bir siyasi lider olarak, 'işbirliği ve birlikte çalışma' ve 'önce halk, sonra ben' yaklaşımını destekleyerek halkın desteğini harekete geçirmeye çalışmıştır.[5] Bu liderlik tarzı, aslında geçmiş seçimlerde oldukça büyük bir çoğunluğu elde etmesini sağlamış ve o döneme kadar ki BN tarafından alınan en büyük seçim zaferiyle sonuçlanmıştır.[6]

Resim 17: Abdullah Ahmad Badawi

Abdullah Ahmed Badawi dönemindeki Malezya siyaseti, planladığı kadar kapsamlı olmasa da, en azından denenmiş ve değişimle karakterize edilen bir siyasetti. Badawi'nin Başbakanlık görevi, Malezya'da Mart 2008'de yapılan tarihi on ikinci genel seçimlerin ardından sert bir şekilde eleştirilmeye başlandı. 2004'teki en büyük zaferi de dahil olmak üzere, iktidardaki Ulusal Cephe (BN) koalisyonunun başında sadece dört yıl

[3] The Star, 19 September 2006.
[4] The Star, 19 September 2006.
[5] Ahmad Fauzi Abdul Hamid & Muhamad Takiyuddin Ismail, "Abdullah Ahmad Badawi: A Malaysian Neo-Conservative?", *Japanese Journal of Political Science*, 13 (2012), s.395-7.
[6] Barisan Nasional, %63,9'luk bir halkoyu almış ve 219 parlamento sandalyesinden 198'ini kazanarak büyük bir başarı göstermiştir. Sivamurugan Pandian, "2004 Malaysian General Elections Winning Formula", *Journal of Politics and Law*, 2/4, (2009), s.97.

geçirdikten sonra Abdullah, BN'nin o döneme kadarki en kötü seçim performansından sorumlu lider olarak kayda geçti. BN yalnızca federal Parlamentodaki üçte ikilik çoğunluğunu kaybetmekle kalmadı, aynı zamanda Penang, Selangor, Perak, Kedah ve Kelantan eyalet hükümetlerini Halk İttifakı'na (PR-Pakatan Rakyat) kaptırdı. Ulusal düzeyde, BN'nin popüler oyları, PR'leri %2'lik bir çoğunlukla zar zor geride bırakmıştı. Esasında BN'in muhalefeti geride bırakmasının en büyük sebebi Sabah ve Sarawak sonuçlarıydı. Eğer bu iki eyalet olmasaydı PR oyları BN'i geride bırakacaktı.[7]

7.1. İç Politika

Mahathir sonrası dönemde değişime dair her alandan yoğun bir baskı vardı. Mahathir'in demir yumruk idaresi pek çok kişi tarafından beğenilmiyordu, ama ekonomik gelişmeler Malezya halkının Mahathir'e karşı tepkisiz kalmasının esas nedenlerinden biriydi. Ancak bu durum, yeni liderlikle yeni bir dönemin başladığı anlamına da gelmekteydi. Badawi'nin işi esasen zordu. Zira selefi Mahathir'in duruşu, liderliği, retoriği her zaman gündemdeydi ve onu sadece bölgesel değil aynı zamanda küresel platformda da tanınan bir lider haline getirmişti. Bu nedenle Badawi'inin işi çok zor idi. Mahathir'in uzun görev süresi ve demir yumruk kuralı ışığında muhtemel bir miktar değişiklik kaçınılmaz görünmekteydi. Mahathir sonrası idari manzara ve devlet idaresinde eşlik eden değişiklikleri yürütme görevini üstlenmek göz korkutucu idi. Mahathir'in takip ettiği politikayı olduğu gibi sürdürmek iki açıdan sorun olabilirdi. Böyle bir girişim, sıradan Malezyalılar arasında neredeyse kült statüsü kazanmış olan Mahathir'in mirasını geri almakla suçlanma gibi büyük bir risk taşıyordu. Ayrıca, neo-feodalizm ve neo-patrimonyalizm kültürünün kuşattığı iktidardaki UMNO partisi içindeki destekçileri

[7] Toh Kin Woon, "Potential Departure from Race-Based Politics: The 12th General Election and Its Implications", *Aliran Monthly*, 28/2, (2008), s.13.

için Mahathir'in belirlediği kalkınma yörüngesine karşı çıkıyormuş gibi görünmek daha da zararlıydı.[8]

Mahathir-Badawi liderlik geçişinden önce, Mahathir'in yerini alan kişinin meşruiyet kazanmak için bir şekilde selefinin politikalarından uzaklaşması gerektiği konusunda genel olarak ortak bir fikir vardı.[9] Mahathir yönetiminin yolsuzluk ve otoriterlik gibi olumsuz miraslarından kaynaklanan zararın da ortadan kaldırılması gerekiyordu.[10] 1969 isyanı sonrası statükoyu korumak ve ilerletmek, Mahathir hükümetinin varlık nedeni haline gelmişti. Devletin zorlayıcı aygıtının ve devlet kurumlarının ve kitle iletişim araçlarının hükümet kontrolü yardımıyla, Mahathir'in iktidardaki yılları boyunca değişim olasılığı asgari düzeyde kaldı.[11] Değişiklik olsa dahi, 1983 ve 1992'de UMNO tarafından yürütülen kararlı kraliyet karşıtı kampanyalardan sonra çeşitli eyaletlerin Malay sultanlarının mutlak yasal dokunulmazlığının kaldırılması durumunda görüldüğü gibi, yine hükümet tarafından başlatılması gerekiyordu.[12] Mahathir, yönetimini etkileyen ve tekrarlayan krizlere rağmen, parti idaresini hem iç hem de dış baskılara dayanacak kadar sağlamlaştırdığını kanıtladı ve görev süresi boyunca beş seçimin tamamında BN'yi üçte ikiden fazla çoğunluğa ulaştırdı. Mahathirizm terimi, onun 22 yıllık güçlü liderlik yönetiminin ilkelerini özetlemek için kullanılmıştır.[13] Mahathir'in hükümetin devam stratejisinin temel taşı olarak neredeyse tüm devlet ve parti kurumlarında bir tür siyasi muhafazakârlığı yerleştirdiği

[8] Ahmad Fauzi Abdul Hamid & Muhamad Takiyuddin Ismail, "Abdullah Ahmad Badawi: A Malaysian Neo-Conservative?", Japanese Journal of Political Science, 13, (2012), s.381.
[9] Hari Singh, "Democratization or Oligarchic Restructuring? The Politics of Reform in Malaysia", *Government and Opposition*, 35/4 (2000), s.545-6; N. Ganesan, 'Malaysia in 2003: Leadership Transition with a Tall Shadow', *Asian Survey*, 44/1 (2004), s.70.
[10] Ooi Kee Beng, *Era of Transition: Malaysia after Mahathir* (Singapore, Institute of Southeast Asian Studies, 2006), s. 7–10.
[11] Simon Barraclough, "The Dynamics of Coercion in the Malaysian Political Process", *Modern Asian Studies*, 19/4, (1985), s.797–8.
[12] Hari Singh, "UMNO Leaders and Malay Rulers: The Erosion of a Special Relationship", *Pacific Affairs*, 68/2, (1995), s.187.
[13] Khoo Boo Teik, *Paradoxes of Mahathirism: An Intellectual Biography of Mahathir Mohamad* (KL, Oxford University Press, 1995), s.45-56.

söylenebilir. Mahathir'in ilgi duyduğu ve dile getirdiği baskın değerler arasında, yönetim biçimini demokratikleştirme ve ekonomisini geliştirme konusunda belirgin bir şekilde Malezya yöntemini haklı çıkarmak için ortaya atılan 'Asya Değerleri' doktrini vardı. Batılı anlamda bir demokrasinin uygun olmadığını yayan fikirler, bireysel değerlere karşı toplulukçuluğun göreli önemi, düzen ve otoriteye bağlılık, geleneksel değerlerin dirilişi ve değişimin sürekli gelişme sürecini kesintiye uğratma olasılığının yüksek olduğu varsayımı, Mahathir tarafından güçlü bir şekilde desteklendi. Böylece Mahathir dönemi, siyasi kurumlar üzerinde 'yüksek derecede kontrol, neredeyse tahakküm'ün uygulandığı bir dönem olarak tanımlanmıştır.[14] Khoo Boo Teik, Mahathir'i 'düzen', 'hukukun üstünlüğü' ve 'istikrar' gibi ilkelere kararlı bir şekilde bağlı olan muhafazakâr bir politikacı olarak betimlemektedir.[15] Mahathir için rejimine meydan okumak, ilerlemeyi engellemekle aynı şeydi. Mahathir'e göre, değişim, olumlu sonuçları olsa da, ancak kademeli olarak uygulandığında iyi sonuçlar verebilirdi.[16]

Tüm bunlara karşın Badawi, hükümetin dizginlerini ele geçirmeden önce, radikal değişiklikler yapmaya hevesli olmadığı konusunda vurgu yaptı. Ona göre, rejim değişikliğinden ziyade hükümet değişikliğine başkanlık ediyordu. Ancak çağdaş talepler doğrultusunda 'iyileştirme' ve 'adaptasyon' uygulamasından da kaçınmadı. Mahathir gibi Abdullah da ulusal kalkınmanın kendi gündeminde sürekliliğin merkezi olduğunu değerlendirmiştir.[17] Bununla birlikte pratik uygulamasında, lider değişiminden sadece bir ay sonra Badawi, Mahathir benzeri bir lider olmamak için kararlılık

[14] Milne & Mauzy, *Malaysian Politics under Mahathir*, s.1.
[15] Khoo Boo Teik, *Beyond Mahathir: Malaysian Politics and its Discontents*, (New York, Zed Books, 2003), s.188.
[16] Mingguan Malaysia, "Wawancara: Dr M menilai kepimpinan", (31 October 2004).
[17] Star, "Pak Lah: No radical changes when I become PM", (8 July 2003). Erişim 14 Ekim 2022, https://www.thestar.com.my/news/nation/2003/07/08/pak-lah-no-radical-changes-when-i-become-pm/

da sergilemeye çalıştı.[18] Abdullah, Mahathirizmin yumuşak bir sürecini oluşturduğu şeklinde yorumlanabilecek politikalar başlatarak umut verici bir şekilde göreve başladı.[19] Mahathir kadar agresif bir kişiliğe sahip olmayan Abdullah, insanları dinlemeye ve bir takım olarak çalışmaya istekliydi. Kadrosuna genç danışmanlar ekledi, ekonomik liberalleşmeye çalıştı, yolsuzluğa savaş açtı, yönetimi geliştirdi ve demokratik alanı genişletti. Eski politikaları canlandırma bağlamında ikinci Başbakan Abdul Razak Hüseyin'in genel planını oluşturan dört unsurda olduğu gibi, tarıma yeniden önem verdi, yoksulluğun ortadan kaldırılmasını yeniden vurguladı, beşeri sermaye gelişimini vurguladı ve odağı bölgesel kalkınmaya kaydıran bir geliştirme stratejisi takip etti.[20] Etnik ve dini kimlik alanında, ilk Başbakan Tunku Abdul Rahman'ın uyguladığı gibi kapsayıcı bir yaklaşım uygulamaya çalıştı.[21] İslam'ı muhafazakâr dinden ziyade modern bir din olarak anlamaya ve uygulamaya yönelik ilerici bir yaklaşım olan medeni İslam düşüncesi, Badawi yönetiminin bir sloganı olarak hizmet etmiştir. Bununla birlikte tüm bu güzel ve gelişime açık adımların, iktidara geldikten sonraki bir yıl içinde realiteyle uygunluk göstermediği ortaya çıkacaktır.[22]

Abdullah'ın başlattığı reformlar silsilesi bırakın protestoları, çekincelerle bile karşılanmadı. Aksine, Malezyalılar 2004 genel seçimlerinde Badawi hükümetine %63.8 oranında ezici bir halkoyu vererek Abdullah'a sıcak bir şekilde karşılık verdiler ve bu da meclis sandalyelerinin %90.9'una karşılık gelmekteydi. Bu sonuçlar görevdeki bir Başbakan tarafından bugüne kadar kaydedilen en büyük zaferdi. Bununla birlikte, Abdullah'ın reformları pek çok kişinin

[18] Lawrence Bartlett, "Abdullah steps out of Mahathir's shadow", Malaysiakini, (30 November 2003) Erişim 21 Ekim 2022, http://www.malaysiakini.com/news/17961
[19] Khoo Boo Teik, "De-Mahathirising Malaysia", *Aliran Monthly*, 23/8 (2003), s.2-6.
[20] Utusan Malaysia, "Pengaruh Tun Razak masih ada pada saya – PM", 6 June 2007.
[21] Zainal Kling, "UMNO and the BN in the 2004 Election: The Political Culture of Complex Identities', *Malaysia: Recent Trends and Challenges*, ed. Saw Swee-Hock & K. Kesavapany (Singapore, Institute of Southeast Asian Studies, 2006), s.191.
[22] Mely Caballero-Anthony, "Political Transitions in Southeast Asia", *Southeast Asian Affairs* (2005), s.27-30.

istediği gibi kapsamlı bir ölçekte olmadı. Bunun yerine, Malezya'nın siyasi sisteminin önemli örgütlenme ilkelerini korudu. Örneğin, kısıtlayıcı yasaları korudu ve yerli Bumiputera nüfusuna tanınan ayrıcalıkları koruyan anayasal hükümlere tutarlı bir şekilde atıfta bulundu. Esasında temel rejim unsurlarını koruması nedeniyle kendisinin reformist olarak tanımlanması pek mümkün değildir.[23]

Mahathirin de eleştirileri vardı ve kötü gidişten UMNO'yu sorumlu tutmaktaydı. Mahathir; '*Abdullah'ın döneminde UMNO başkanlığı kendini kurumsallaştırdı. Karşısına rakip çıkmasına izin verilmedi, politikaları ve eylemleri sorgulanamadı. Sanki genel kurulun bütün üyelerinin ve bütün delegelerin tek görevi başkanı desteklemek ve söylediği her şeyi alkışlamak olmuştu. Başkanla ya da yaptığı konuşma ile ilgili eleştirel ifadeler olduğunda bu kişi susturulup cezalandırılmakla kalmıyor, gelecekteki seçimlerde aday gösterilmeme riskini de göze almış oluyordu. Ne yazık ki UMNO üyeleri kişisel çıkarlarını garanti altına almak için başkanın gözüne iyi görünmekten başka bir şeyle ilgilenmeyen bir grup dalkavuğa dönüşmüşlerdi. Artık kimse partiye zarar veren eylem ve politikalarla ilgilenmiyordu. Sorunlu bir konu dile getirildiğinde başbakanın talimatıyla hemen gündemden düşürülüyordu*' ifadeleri ile kısa süre sonra Badawi'yi eleştirmeye başlayacaktı. [24]

Malezya'nın ulusal liderliğine damgasını vurmaya başladığına dair ilk işaretler görünmeye başladığında, Badawi'nin girişimleri ile Mahathir'in güçlü bir yönetici ve sarsılmaz sadakat felsefesi arasında yaklaşmakta olan bir çatışma ortaya çıkmaya başladı.[25] Mahathir döneminin yaygın yozlaşma, gizli anlaşmalar ve adam kayırmacılık söylentilerinden kaynaklanan etkileri Badawi

[23] Hamid & Ismail, "Abdullah Ahmad Badawi: A Malaysian Neo-Conservative?", s.394.
[24] Mohamad, *Evdeki Doktor*, s.802.
[25] Bridget Welsh, "Malaysia in 2004: Out of Mahathir's Shadow", *Asian Survey*, 45/1 (2005), s.155.

döneminde de görülmeye başlandı.[26] Görev süresine başlamasından on sekiz ay sonra Badawi, reformlarını 'huzursuzluk ve atalet belirtileri' ile karşı karşıya getiren ekonomik durgunluğun varlığını belirtmeye başladı. Yönetimindeki genel siyasi gelişmeleri yansıtan Abdullah, '*reformlar kolay değil. Çok denedim, çok zor ve kolay değil. . .Aceleyle gelip, umurumda değil tavrına sahip olamazsınız*' ifadeleriyle durumu izah etmiştir.[27]

Ekonomik alanda Badawi, mali açıdan güçlü UMNO seçkinlerinin hoşnutsuzluğuna neden olan devasa projelerin sayısını daha fazla artırmama kararlılığında olduğunu belirtti. Bu durum kırgınlığa neden oldu ve Badawi'nin kamu sektöründeki verimlilik hamlesinin önünde ciddi bir engel haline geldi. Muhafazakâr kesim, inanç temelindeki Malezya'nın çok dinli yapısına dair sorunları çözmek için daha fazla diyalog çağrısına tepki olarak Badawi'yi kınadılar ve bu durum zaten gergin olan etnik ilişkileri daha da içinden çıkılmaz bir hale getirdi. Badawi'nin damgasını vuracak olan bir reform politikası olarak bağımsız bir Polis Şikâyetleri ve Suistimal Komisyonu (IPCMC) oluşturulması, UMNO ve polis teşkilatı içinden gelen direnişin ardından, güçlü bir 'bürokratik muhafazakârlığın' ortaya çıkmasına da neden oldu. Bu kuruluşu, Abdullah'ın şeffaflık gündemi için önemli olan diğer iki organ olan Malezya Yolsuzlukla Mücadele Komisyonu (MACC) ve Yargı Atama Komisyonu (JAC) da yalnızca yumuşatılmış versiyonlarıyla onaylandı. Ancak, bu durum da UMNO'dan kaynaklanan eleştirilere sebep oldu. Badawi, yolsuzluğa ve para politikasına karşı verdiği mücadelede zaman zaman yapayalnız kalmaktaydı. Halk arasında 'savaş ağaları' olarak adlandırılan UMNO delegeleri, Abdullah'ın bu politikalarına karşı rahatsızlıklarını ve bazen de doğrudan muhalefetlerini gizlememeye başladılar. Benzer eleştiriler, Badawi'nin hükümete bağlı şirketleri

[26] K.S.Nathan, "Malaysia: The Challenge of Money Politics and Religious Activism", *Southeast Asian Affairs* (2006), s.168.
[27] The Sun, "Man on a Mission", (4 December 2008).

dönüştürme ve ekonomiyi liberalleştirme planlarına karşı UMNO milliyetçileri tarafından da dile getirilmeye başlandı. Badawi'nin kendi kabine üyeleri dahi onu istifaya sürüklemekle tehdit ederek, servetlerini halka açıklama fikrini ertelemelerine neden oldu. Kısacası Badawi'nin ılımlı olarak nitelendirilen politik yolu, 2006'daki tartışmalı UMNO Genel Kurulu sırasında saldırgan protestolar düzenleyen UMNO muhafazakârlarının öfkesini daha da artırmıştı. Meclis çalışmaları sırasında, UMNO Gençlik Bilgilendirme Şefi Azimi Daim, gergin durumlarda Malay savaşçıların kanının dökülme riskinin olduğunu vurguladı. Malakka'dan bir delege olan Hasnoor Sidang Hussein, katılımcıları 'UMNO üyelerinin milletlerini ve dinlerini savunmak için kana bulanmaya hazır oldukları' konusunda uyardı. Perlis'i temsil eden Hashim Suboh, art arda UMNO Meclislerine iki kez Malay hançerini göstererek, 'bunu ne zaman kullanmak için harekete geçeceklerini' Gençlik Şefi Hishamuddin Hüseyin'e tehditkar bir şekilde sordu.[28] UMNO içten içe kaynamaktaydı. Hâkim gerilimi daha da alevlendiren durum, UMNO yanlısı Utusan Malaysia ve Malay sivil toplum kuruluşlarının kışkırtıcı ırksal gösterilerinin başlamasıydı. Bu durum esasında UMNO'ya taban desteğini sağlamanın başka bir yoluydu. 2008 seçimlerinden sonra ülkenin Malay olmayanlar tarafından devralınması gibi bir ihtimalin dillendirilmesinin ardından, Badawi'nin ılımlı reçeteleri ve açıklığı, Malezya'nın güç paylaşımında kabul edilen dengeyi olumsuz yönde bozduğu şeklinde değerlendirildi. Bu durum, UMNO ile devlet arasındaki sınırların net olmaması nedeniyle Malay-Müslümanların hegemonyasını garanti eden formüldü ve bu formülün artık tehdit altında olduğu değerlendirilmeye başlanmıştı. Malezya'nın uzlaşıma dayalı sistemi, protestoya açık hale geldi. Malay Müslümanların siyasetteki hegemonik rolünün olası kaybı ihtimali dillendirildiği için, suç Badawi'nin reform politikalarına ve liderliğine yüklendi. Badawi'nin

[28] Hamid & Ismail, "Abdullah Ahmad Badawi: A Malaysian Neo-Conservative?", s.379-80.

muhalefet ve reformist güçlerle müzakerelerde uzlaşmacı bir yaklaşıma sahip olan eğilimi, UMNO muhafazakârları tarafından endişeyle gözlemlendi. Badawi'nin bu hatalar dizisine, mahkûmiyetinin bozulması ve Anwar İbrahim'in 2004 yılında hapishaneden serbest bırakılması da eklendi. 2008 seçimlerinin UMNO için feci sonuçları, UMNO muhafazakârlarının harekete geçmesine neden oldu. Abdullah'ın reform gündeminin önde gelen aydını olarak öne çıkan Badawi'nin damadı Khairy Jamaluddin durumu şöyle özetlemiştir: '*Kesinlikle kurumsal bir atalet var. Yönetici elitin siyasi kültürü, büyük ölçüde kontrole dayalı bir kültür olmuştur. Yönetişim kurumları kontrol edilmeli, medya kontrol edilmeli, yasalar, potansiyel düşmanlar ve ayrıca halk üzerinde kontrol sağlanmalıdır. Kontrol güçtür ve zorlamak gerektiğinde, iktidarda kalmak için bu gücü kullanırsınız. Bu, aşağı yukarı böyle çalıştı ve bazıları hala çalışması gerektiğini düşünüyor. Reformlardan söz etmeye başlayınca, bu statükoyu, bu iktidar ve denetim kuralını tehdit ediyor. Pek çoğu doğal olarak bu reformları durdurmak isteyecek, çünkü bunun bir kontrol kaybıyla sonuçlanacağına inanıyorlar.*'[29]

Abdullah'a karşı muhalefeti meşrulaştıran en önemli faktör ise elbette selefi Mahathir'di. Mahathir, favori projelerinden bazılarının iptaline ve Abdullah'a özgü olmadığı düşünülen otoriterliğin yükselişine tepki göstererek, muhalefet ve sivil toplum güçlerini ona karşı kışkırtmaya başladı. Mahathir ile Badawi'nin çatışmasının esas nedeni ise Badawi'nin Mahathir'in mirasını yok etmeye yönelik girişimleri idi. Mahathir'in önceden UMNO'ya karşı pek görülmeyen saldırgan tavrı, en sonunda, mevcut Başbakan Yardımcısı Muhyiddin Yassin de dâhil olmak üzere Abdullah'ın kabinesinin içinde de görülmeye başlandı.[30]

[29] Khairy Jamaluddin, "Interview: Time for a makeover", *Off the Edge*, (9 January 2009), s.44.
[30] James Chin & Wong Chin Huat, "Malaysia's Electoral Upheaval", *Journal of Democracy*, 20/3 (2009), s.71-4.

Bununla birlikte Badawi'nin kamusal meşruiyetini aşındırmada ağırlık taşıyan iki faktör daha bulunmaktadır ve bunlar küçümsenmemelidir. Birincisi, Anwar Ibrahim liderliğindeki muhalefet ve sivil toplum güçlerinin etkinliğiydi. Başlarda bu iki hareket, bir ölçüde Abdullah'ın reform çabalarını desteklemişti. Ancak işin rengi değişmeye başlamış ve reform çabaları onları yatıştırmaya yetmemişti. Nispeten iyi bir başlangıçtan sonra, Abdullah'ın reform ivmesini sürdürememesi, ona 2004'te değişim vaatlerini yerine getirmesi şartıyla destekleyen genç ve Malay olmayan seçmenlerin desteğini çekmelerine de neden olmuştu.

Ancak 2008'e gelindiğinde durum değişmiş ve Anwar yoğun bir şekilde hükümete ve UMNO'ya muhalefet etmeye başlamıştı. Esasında UMNO'nun seçim sonuçları neticesinde güç kaybetmesi, ekonomik durgunluk ve ortaya çıkan enflasyon karşısında, Anwar'a sodomi suçlamasıyla halkın dikkati de dağıtılmak istenmiştir. Zira UMNO ciddi bir güç kaybetmişti ve bir günah keçisi arıyordu. Ancak beklenmedik bir durum oldu ve Anwar, can güvenliğini bahane ederek Kuala Lumpur'daki Türk Büyükelçiliğine sığındı.[31] Anwar, hükümetin bir suikast girişiminden korktuğu için elçiliğe sığındığını, Türkiye hükümetine ekonomik danışman olduğu için Türkiye'yi seçtiğini ifade etmiştir. Elçilikte bir gün kalan Anwar, "güvenliğime dair güvence aldıktan sonra ayrıldım, kendi irademle ayrılıyorum" diyerek elçiliği terk etmiştir. Bu durum Malezya-Türkiye ilişkileri için tam bir felaketti ve Dışişleri Bakanı Rais Yatim, Türkiye'nin Malezya'nın iç işlerine müdahale ettiğini belirterek Türk Büyükelçisini Dışişleri Bakanlığı'na çağırmıştır. [32]

Abdullah'ın istifasından bir hafta önce, kıdemli DAP üyesi Lim Kit Siang, tüm suçu Badawi'ye yüklemekten imtina etti. '*Hata tek başına Abdullah'a yüklenemez, ancak hata, Abdullah'a gerekli*

[31] Jalil Hamid, "Malaysia's Anwar leaves Turkish embassy", Erişim 22 Kasım 2022, https://www.reuters.com/article/us-malaysia-anwar-idUSKLR15186020080630
[32] Hamid, *a.g.e.*

desteği vermediği ve birçok durumda son beş yılda onu aktif olarak sabote ettiği için UMNO ve Barisan Nasional liderliğinin geri kalanının omuzlarında olmalıdır. Abdullah'ı, gecikmiş ulusal reformların konuşmasını yapmaktan dahi alıkoymuşlardır'.[33]

Badawi, Başbakanlığı boyunca 'iyi adam' imajının tuzağına düşmüş, Malezya liderliğinde sıkça görülmüş ve neredeyse kabullenilmiş olan saldırgan, kararlı ve bazen de acımasız politik liderlik özellikleri göstermemeye gayret etmişti. Bu ise, mevcut olan Malezya sisteminde pasiflik olarak algılandı. Badawi, ne bir siyasi stratejist ne de bir taktikçi değildi. Ancak Mahathir döneminin etkisi, onun liderliğine ve hükümetine zarar vermiştir. Reform programlarını uygulamakta aceleci davranarak kabinesini reformla özdeşleşmiş güvenilir kişilerle doldurmayı başaramamıştır. Badawi, genç reformist danışmanlardan oluşan ekibine çok güvenmiş, bu şekilde geleneksel UMNO parti içi bürokrasisi ile siyasi çatışma yaşamıştır. Ailesinin iş ilişkileri gibi diğer meselelerle birlikte Badawi, kendi liderlik imajını çevreleyen algısal tuzağı aşamamıştır. Ayrıca UMNO içinde ve dışında mevcut statükonun ne pahasına olursa olsun savunulması gerektiği düşüncesine sahip olanlar tarafından yoğun bir şekilde eleştirilmiştir.

Mahathir döneminde alışılmış ve kabullenilmiş otoriterlikle desteklenmiş muhafazakâr bir rejime karşın, bu politikanın terkedilmesiyle dinamizm de eksilmeye başlayacak, sistem zarar görecek ve sonunda durgunlaşacaktı. Malezya'da bu tür bir durgunluk, diğer etkenlerin yanı sıra bir 'korku kültürü'ne de bağlanmıştır. Bu durum ise Badawi'yi Malezya başbakanları arasında o döneme kadar en kısa görev süresine sahip kişi yapmaktadır.[34] Badawi'nin liderlik tarzında Mahathir'e göre olan farklılıkları, bunun bir zayıflık ve

[33] Lim Kit Siang, "Abdullah's warning against return ofMahathirism", Erişim 24 Kasım 2022, https://blog.limkitsiang.com/ 2009/03/26/abdullah%E2%80 %99s-warning-against-return-of-mahathirism-%E2%80%93-will-najib-scotch-talk-of-imminent-isa-arrest-of-anwar/

[34] Hamid & Ismail, "Abdullah Ahmad Badawi: A Malaysian Neo-Conservative?", s.384-5.

kontrol kaybı olarak görülmesine de neden olmuştur.[35] Bu ise, Badawi'nin koltuğunu Najib'e kaptırmasının nedenleri arasında önde gelmektedir.

7.2. Badawi ve Dış İlişkiler

Badawi ile değişen politik durum, Malezya ulusal çıkarları veya çıkarları destekleyen politikalar değil, esas değişen durum batı ile özellikle de ABD ile artık açıkça ve kasıtlı olarak yüzleşmeyen bir ton ve politikaydı. Mahathir'in aksine Badawi, uluslararası bir ilgi veya popülarite için yarışmıyordu. Malezya doğuya, özellikle de Çin'e, Güneydoğu Asya'da doğal bir ortak olarak bakmaktaydı. Abdullah, Mahathir'in EAEG'inden daha geniş bir Doğu Asya Topluluğu vizyonunu desteklemiştir. ABD, Malay milliyetçiliği için sık sık suçlanan bir günah keçisi olmasına rağmen ikili ilişkiler, her ne kadar sıcaklıkla dolu olmasa da, fonksiyonel çalışma seviyelerinde oldukça iyiydi. 2008'de ABD, Malezya'nın en büyük tek ticaret ortağı ve yatırımcısıydı.[36] Batıya karşı Mahathir döneminde sergilenen sert ve keskin söylem politikası, Badawi döneminde terkedilmiştir. Bu dönem dış politikada da yumuşama ve iyi niyet ilişkileriyle değerlendirilmektedir.

Badawi, Mahathir'den başbakanlığı devraldıktan sonra, ilk olarak Singapur karşısında Mahathir'in ulusal rol anlayışlarının çeşitli yönlerini devam ettirdi. Malezya hala Singapur'a yakın ve önemli bir komşu iken, bu rol daha da önemli ve simbiyotik bir ortak haline geldi. Ayrıca, her iki ülke hala ASEAN üyeleri olarak ortak rollerini korudular. Ancak Badawi ve Mahathir arasındaki fark, bu rollerin nasıl anlaşıldığı ve kavramsallaştırıldığıydı. Başbakanlığının başlangıcında, Badawi'nin Malezya'nın Singapur için önemli ve simbiyotik bir ortak olarak ulusal rol anlayışı dikkat çekiciydi. 2004

[35] Utusan Malaysia, (19 September 2006).
[36] Süleyman Temiz, *ASEAN – Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği Siyasi Yapısı ve Gelişimi*, (Ankara, Gazi Kitabevi, 2021), s.31.

yılında, Malezya'nın yeni Başbakanı olarak Singapur'a yaptığı ilk ziyarette, Badawi bu rolü alenen teyit etti.[37]

'*Bu ikili anlaşmazlıkları çözmek istediğimiz konusunda birbirimizi anlıyoruz ve çözmeliyiz. Bu sorunların sonsuza kadar çözülmeden kalmasına izin veremeyiz. Yapmalıyız ve bence ikili ilişkilerimizin gelişimi için önemli. Singapur ve Malezya'yı birçok yönden ortak olarak görüyoruz ve bu ASEAN için de önemli. ASEAN içinde sorun yaşayan iki ülke olmak istemiyoruz. ASEAN'ın güçlü olmasını istiyoruz. ASEAN'ın iyi bir pazar olmasını istiyoruz. ASEAN'ın grup olarak, ekonomik olarak çok rekabetçi olmasını istiyoruz. Bu nedenle Singapur ile aramızdaki fark ne olursa olsun, bu sorunları bir an önce çözmeye çalışmalıyız*.'[38]

Bu açıklamadan iki gözlem yapılabilir. Birincisi, Badawi'nin Malezya için bir 'ortak' olarak ulusal rol anlayışı, hem Malezya hem de Singapur'un tarihsel anlaşmazlıkların ötesine geçme ve işbirliğine odaklanma zorunluluğuna işaret etmekteydi. Singapur ile ilişkilere yaklaşımı hakkında yorum yapan Badawi, ikili ilişkilerde derinden gömülü tarihsel deneyimlerin farkındaydı. Çünkü her iki ülke de bir anlamda normal komşu değillerdi ve uyumsuz hırsların bir sonucu olarak bir zamanlar parçalanmış birleşik bir devlettiler.[39] Badawi, ikili ilişkileri ortak yaşam olarak tanımlamıştı.[40] Malezya ve Singapur, her zaman birbirine yakın ve önemli komşular olarak kalacaktı. Yine de komşuluk ilişkileri, çekişmeler nedeniyle gerilim yaşamamalıydı. Bu nedenle, önemli ve simbiyotik bir ortak rolü anlayışı, Badawi'nin Singapur'un olumsuz bir tarihsel ve önemli öteki olarak çağrışımlarını

[37] David Guo Xiong Han, "Malaysian Foreign Policy Toward Singapore From Mahathir to Badawi and Najib: A Role Theory Assessment", *Asian Politics & Policy*, 9/2, (2017), s.298.
[38] Ministry of Foreign Affairs Singapore, (2004), s.200.
[39] The Straits Times, "Malaysia can't blame Singapore entirely for its woes: Former Malaysian PM Abdullah Badawi", (5 February 2015).
[40] Abdullah Ahmad Badawi, *Malaysia-Singapore relations*, (Singapore, Time Academic Press, The Institute of Policy Studies,1990), s.17.

reddetme ve Singapur'u faydalı işbirliği için kilit bir komşu olarak görme girişimleriydi.

Buna ek olarak Badawi, Malezya'nın ASEAN üyeliği devam ettiğinden, selefinin ASEAN'ı Malezya'nın organize ve önemli öteki olarak görme politikasını sürdürdü. Malezya'nın ASEAN üyesi olarak tanımlanması, örgütün rol beklentilerine açık olmasını sağlamıştır. ASEAN ülkeleri ve örgüt dışındaki ülkeler, Malezya ve Singapur arasındaki hararetli anlaşmazlıkları onaylamadıklarını da ifade etmişlerdir.[41] Eski Malezya Dışişleri Bakanı Syed Hamid Albar'ın belirttiği gibi, Malezya'nın dış politikası komşularıyla diplomasisinde ilkelere ve pragmatizme dayalı yakın ilişkiler geliştirmeyi amaçlamaktaydı ve bu nedenle ASEAN Malezya'nın en büyük önceliğiydi.[42]

Zira Singapur ile ikili anlaşmazlıkların devam etmesi, Malezya'nın ASEAN'daki diğer komşu ülkelerle sağlam ilişkiler kurma hedefine aykırı olurdu. Bu nedenle, Malezya'nın ulusal rol anlayışının alternatif yönü, ASEAN'ın üyeleri olarak Malezya ve Singapur'un, yerleşik ASEAN normlarına göre karşılıklı saygı yoluyla hararetli anlaşmazlıkları azaltmaya ve potansiyel çatışmalardan kaçınmaya çalışması gerektiğine dair ASEAN'dan beklenen davranışlarını daha da içselleştirmiştir.[43]

Ayrıca, Malezya'nın büyük bir Güneydoğu Asya ekonomisi olma kapasitesi de Singapur ile daha yakın ekonomik işbirliğini teşvik etmiştir. Güneydoğu Asya'daki en gelişmiş ekonomilerden ikisi arasındaki ekonomik işbirliği ve entegrasyon, her iki ülkenin maddi refahına katkıda bulunacak ve ASEAN entegrasyonunu ve

[41] Krishnasamy Kesavapany, "S'pore-M'sia Ties Back on Even Keel", *Business Times*, (3 February 2005), s.19.
[42] Hamid Albar Syed, "Evolution of Malaysia's foreign policy", *Malaysia at 50: Achievements and Aspirations*, ed. Syed Arabi Idid, (Singapore, Cengage Learning, 2008), s.56-8.
[43] David Guo Xiong Han, "Malaysian Foreign Policy TowardSingapore From Mahathir to Badawiand Najib: A Role TheoryAssessment", s.298.

bölgeselciliğini daha da geliştirmeye yardımcı olacaktı.[44] Ekonomik zorunluluk, Badawi'nin 'Malezya'yı bu bölgede ekonomik bir vaha haline getirmenin, yabancı yatırımları çekmenin, uluslararası ticareti geliştirmenin ve kültürlerin yakınlaşmasını teşvik etmenin' önemini vurgulamasına neden olmuştur.[45] Bu nedenle, Malezya'nın ASEAN çatısı altında Singapur ile ortak ve üye olarak rolleri ekonomik ve bölgesel bir öneme sahipti.

Malezya'nın Singapur karşısında ulusal rol anlayışındaki olumsuz tarihsel geçmişten, daha işbirlikçi bir duruşa doğru olan bu politika değişiklikleri, büyük ölçüde Badawi'nin liderlik tarzına ve dış politika uygulamasına bağlanabilir. Badawi'nin dış politikası, diplomaside kurumsallaşma ve rutinleşmeye daha fazla vurgu yaparak daha fazla kişisellikten uzaklaşmıştır.[46] Badawi'nin dış politikası, ilgili tüm taraflarla çok taraflı istişare ve iş birliğine meyilli daha yumuşak bir diplomatik duruş olarak kendini göstermiştir.[47]

Dindar bir İslami ailede yetişen ve çeşitli bakanlıklarda memur olarak tecrübe sahibi olan Badawi'de, tutarlılık konusunda liderliğe ilke odaklı ve metodik bir yaklaşım görülmüştür.[48] Badawi'nin teknokratik liderlik tarzı, bir memur ve bakan olarak sahip olduğu deneyime bakıldığında, Malezya'nın ilke merkezli dış politikasının genel itici gücünü pekiştirmiştir: '*…iyi bir dış politika, diğer ülkeleri Malezya ile ilişkilerinde rahat ettirecektir… Malezya'nın dış politikası statik bir doktrin olmamalıdır… Her zaman dinamik bir araç olmalıdır… Malezya dış politikası her zaman pragmatik ve ilkeli olacaktır… İyi bir dış politika, aynı zamanda,*

[44] Kee Beng Ooi, *Era of Transition* (Singapore, ISEAS, 2006), s.143-5.
[45] Wariya Chamil, *The survivor meets the challenge: Abdullah Badawi and Malaysian politics*, (Selangor, Times Editions-Marshall Cavendish, 2005), s.155-6.
[46] Jörn Dosch, "Mahathirism and its legacy in Malaysia's Foreign Policy", *European Journal of East Asian Studies*,13, (2014), s.20-2.
[47] Agus Yusoff Mohammad & Fakhreddin Soltani, "Replicating of domestic security policy in Malaysian foreign policy", *Asian Social Science*, 9/2, (2013), s.118.
[48] Ismail Noor, "Pak Lah: A sense of accountability - An insight into effective stewardship", (KL, Utusan Publications & Distributors Sdn Bhd., 2003), s.1-9.

Malezya'yı devletlerarası ilişkilerde kabul edilebilir ve güvenilir bir ortak haline getirmek için tutarlı bir politika olmalıdır.'[49]

Badawi'nin dış politikasının daha fazla kurumsallaşmasıyla, Malezya'nın Singapur'a karşı önemli ve simbiyotik bir komşu olarak ulusal rol anlayışı, hassas ırksal duygular ve tarihsel çatışmadan ziyade güvenilirlik ve tutarlılık ilkelerine dayanan rutin diplomasi uygulamalarına daha fazla dayanmıştır. Bu durum, geçmişte yaşanan olayların Malezya'nın Singapur'a yönelik ulusal rol algısı üzerindeki olumsuz etkisinin önemli ölçüde azalmasıyla mümkün olmuştur. Badawi, Mahathir'e kıyasla geçmiş tarihi anılardan daha kopuk olduğundan, olumsuz tarihsel deneyimler Badawi döneminde Malezya'nın Singapur'a karşı tutumunu ve davranışını daha az etkilemiştir.[50]

Malezya'nın işbirliği ruhu içinde dostane ortaklık rol davranışlarını teşvik etmeye çalışan önemli bir komşu olarak ulusal rol anlayışı, Badawi'nin başbakanlığının başlangıcında son derece belirgindi. 2004 yılında, Badawi'nin Malezya'nın, Singapur'un uluslararası hukuka aykırı tek taraflı bir eylem olarak eleştirdiği, geçiş yolunu bir asma köprü ile değiştirme konusundaki tartışmalı planlarına son verme kararı ürerine, iki ülke arasındaki gerilim de azaldı.[51] Singapur Boğazı'nın doğu girişinde bulunan bir uzak ada olan Pedra Branca'nın mülkiyeti konusunda uzun süredir devam eden anlaşmazlık, 23 Mayıs 2008'de Uluslararası Adalet Divanı'nın Pedra Branca'nın Singapur'a ve Malezya'ya da Orta Kayalıklar'ın

[49] Mokhtar Selat Ahmad, "New directions in Malaysia's foreign policy: From Tunku to Abdullah Badawi", *Malaysia's Foreign Relations: Issues and Challenges,* ed. Ruhanas Harun, (KL, University of Malaya Press, 2006), s.24-5.

[50] David Guo Xiong Han, "Malaysian Foreign Policy TowardSingapore From Mahathir to Badawiand Najib: A Role TheoryAssessment", s.300.

[51] Liow, 2013, s. 552-561.
Joseph Chin Yong Liow, "Mending fences: Malaysia-Singapore relations during the Abdullah Badawi administration", *Awakening: The Abdullah Badawi years in Malaysia*, ed. Bridget Welsh & James U. H. Chin, (Petaling Jaya, Strategic Information and Research Development Centre, 2013), s.552-561.

verilmesine karar vermesiyle çözüldü.[52] Johor'u geliştirmeye yönelik Iskandar Malaysia projesinde[53] Malezya ve Singapur arasındaki yakın işbirliği de ikili ilişkilerde bir düzelmeyi simgelemişti.[54]

Bununla birlikte, Badawi'nin Malezya'yı önemli ve simbiyotik bir ortak olarak kavramsallaştırması ve bunun sonucunda Singapur'a yönelik yumuşak dış politika, Singapur'un olumsuz bir 'tarihsel ve önemli öteki' olarak gömülü ve kalıcı algılarını tamamen tersine çevirmemiştir. Malezya'nın egemenliğinin bir ihlali olarak algılandığından, Singapur'un Iskandar Projesi'ne katılımına karşı bir iç siyasi muhalefet de oluşmuştur.[55] Mahathir'in sert eleştirileri de dahil olmak üzere, yerel bir halk karşı koyması ve siyasi bir isyan, Badawi'yi köprü inşası ve Pedra Branca'yı Singapur'a kaybetmekle suçlanmasına neden oldu. İç muhalefeti bastırmak için ise Badawi, Singapur'a yönelik söylemini sertleştirdi.[56]

Orta ve uzun vadede Singapur ile Malezya arasındaki ilişkilerin her zaman gelgitler yaşayacağı değerlendirilebilir. Buna ek olarak siyasi liderlerin tutumlarının kamuoyu tarafından rahatlıkla yönlendirilebilindiği de bir gerçektir. Badawi döneminin sonlarına doğru, artık Malezya'da ırksal gerilimler de yükselmiş ve ülke büyük

[52] Temiz, *ASEAN*, s.195-6.

[53] Iskandar Malaysia Projesi, Malezya'nın Johor kentindeki ana güney kalkınma koridorudur. 8 Kasım 2006'da tesis edilmiştir. Johor Bahru, Iskandar Puteri, Pasir Gudang gibi büyük şehirlerin çevreleriyle birlikte Malezya'nın ikinci büyük kentsel birleşimdir. Iskandar Malaysia'nın cömert arazisi, stratejik konumu ve hazır altyapısı, Elektrik ve Elektronik, Petrokimya ve Kimya, Gıda ve Tarımsal İşleme, Lojistik, Turizm, Sağlık ve Finans olmak üzere farklı sektörleri güçlendirmiştir. 2006 yılından bu yana, Federal Malezya hükümeti, Güney Johor Ekonomik Bölgesini ekonomik kalkınma için önemli bir koridor olarak geliştirmiştir. Iskandar Malaysia, Johor Bahru metropol bölgesinin fiziksel ve ekonomik gelişimini desteklemek için stratejileri destekleyen bir Kapsamlı Kalkınma Planı aracılığıyla kolaylaştırılmıştır. Binlerce insan daha iyi ücretler (Singapur'da) ve ucuz mallardan (Malezya'da) yararlanmak için Johor Boğazı'nı geçmektedir. Bkz. Agatino Rizzo & John Glasson, "Iskandar Malaysia", *Cities*, 29, (2012), s.1.

[54] Joseph Chin Yong Liow, *Dictionary of the modern politics of Southeast Asia,* (London, Routledge, 2015), s.24.

[55] Kevin Lim & Hamid Jalil, "Malaysia faces hurdles on big economic zone", The New York Times, Erişim 22 Ekim 2022, www.nytimes.com/ 2008/06/02/business/ worldbusiness/ 02iht-rtrinvest03.1.13382290.html?_r50

[56] David Guo Xiong Han, "Malaysian Foreign Policy Toward Singapore From Mahathir to Badawi and Najib: A Role Theory Assessment", s.301.

bir enflasyona maruz kalmıştı. Ekonomik çöküşün ateşlediği UMNO içi muhalefet, özellikle Badawi'yi rahatsız etmeye başladı, ancak muhalefetin başında Najib Tun Razak vardı. Yaşı ilerleyen Badawi, kendisi yerine 'bu işlerle mücadele edebilecek birisini' bırakarak UMNO da tekrar aday olmayacağını açıkladı. Bu şekilde parti içi muhalefet daha da büyük bir kriz ile çalkalanmadan ve kaos ortamı oluşmadan, lider değişikliğine gitti.[57] Badawi görevi bıraktıktan sonra, sağlık durumunun bozulduğu bildirilmiştir. Ayrıca yakın zamanda Sağlık Bakanı olan damadı Khairy Jamaluddin, ülkenin 5. Başbakanı olan Abdullah Ahmad Badawi'ye demans teşhisi konulduğunu da ilan etmiştir.[58]

[57] Al Jazeera, "Malaysia PM to step down", Erişim 22 Ekim 2022, https://www.aljazeera.com/news/2008/10/9/malaysia-pm-to-step-down

[58] CNA, "Former Malaysian prime minister Abdullah Badawi has dementia: Khairy", (12 September 2022), Erişim 22 Ekim 2022, https://www.channelnewsasia.com/asia/abdullah-badawi-former-malaysia-pm-pak-lah-dementia-khairy-2932421

8. Najib Tun Razak (2009-2018)

Malezya, Doğu Asya'daki en istikrarlı yönetimlerden biri olarak kabul edilmektedir. Melezleşmiş yapılarıyla esnek hale getirilmiş bir dizi kilit kurum sayesinde bu dayanıklılık açıklanabilir. Egemen bir parti olan UMNO, himayeyi, ayrıcalıklı seçkinler ve sıradan etnik Malay vatandaşları arasında dağıtarak, sırasıyla onların uyumunu ve kitlesel düzeyde bağlılıklarını teşvik etmektedir. Bununla birlikte bir 'parti devleti' aracılığıyla UMNO, beslendiği himayeyi güçlü, ancak geçirgen bir devlet bürokrasisiyle kaynaştırarak sağlamaktadır. Ayrıca UMNO, muhalefet partileri ve sivil toplumla ilişkilerini, seçime dayalı otoriter bir rejim aracılığıyla düzenleyerek, sivil özgürlükleri ve seçim rekabetçiliğini ayarlamaktadır. UMNO ayrıca, kontrollü ve aynı zamanda müzakereci bir yasama organı aracılığıyla muhalefetle ilişkilerine 'ince ayar' yapar. Son olarak, UMNO'dan ihraç edilenler, dizginsiz muhalefet liderleri veya cesareti kırılmış muhalifler ne zaman ayaklanmaya başlarsa, UMNO kontrollü ama güçlü bir güvenlik aygıtı aracılığıyla siyasi gücü yeniden elinde toplar.[1]

Malezya'da egemen parti, bir parti devletinde bürokrasi ile kaynaşırken, muhalefet ve sivil toplumla otoriter bir seçim rejimi aracılığıyla etkileşime girmektedir. Bu durumu, seçimleri manipüle ederken, ancak önemli miktarda rekabet edebilirliğe izin verirken, sivil özgürlükleri sınırlayarak ama yok etmeden yapar. Bu şekilde, toplumsal muhalefet ve seçim belirsizliği azaltılır. Ancak, geri bildirim döngüleri ve meşrulaştırıcı örtü, kalan siyasi alanda yeniden üretilir. Bu nedenle, askeri hükümetlerden ve kişisel diktatörlüklerden daha verimli bir şekilde, seçim otoriterliği, onu görevlendiren

[1] William Case, "Stress testing leadership in Malaysia: the 1MDB scandal and Najib Tun Razak", *The Pacific Review*, 30/5, (2017), s.4.

otokratların görev süresini uzatarak vatandaşlarla uyum sağlamaktadır.[2]

Seçim otoriterliği, Malezya'da 1970'lerin ortalarından beri uygulanmaktadır ve eşit olmayan oyun alanında UMNO liderliğindeki hükümet, girdiği her genel seçimi kazanmıştır. Elbette 2008'de hükümetin çoğunluğu erozyona uğradığında, dönemin başbakanı Abdullah Badawi bunun sorumlusu olarak görülmüş ve görevi devretmek zorunda kalmıştır. Ancak 2013'te, halefi Najib Razak, sandıklarda daha az başarılı olmasına rağmen hayatta kalabilmiştir.[3]

8.1. Miras

Resim 18: Najib Tun Razak

Najib Razak, Malezya'nın ikinci başbakanı Tun Abdul Razak'ın en büyük oğluydu. 23 Temmuz 1953'te Kuala Lipis'te doğdu ve bir Pahang aristokratıydı. UMNO'ya katılımı, babasının ölümünden sonra Şubat 1976'da Pekan parlamento seçimlerini rakipsiz olarak kazanmasıyla gerçekleşti.[4] 22 yaşında Malezya siyasi tarihinde o dönem itibariyle en genç milletvekili oldu. Bu zafer onu Malezya siyasetinde hızla başarı merdivenlerinden yukarı taşıdı. Mayıs 1988'de, UMNO gençlik lideri olarak atandı. 11 Temmuz 1993'te UMNO başkan yardımcılığı görevi için yarıştı ve kazandı. 2000 yılına kadar bu görevi sürdürdü.[5] Devam eden süreçte, UMNO başkan yardımcısı olarak seçildi. Abdullah Badawi'nin istifa etmesinden sonra Nisan 2009'da başbakan olarak atanana kadar bu görevde kaldı. 2009'da rakipsiz UMNO başkanlığını

[2] Beatriz Magaloni & Ruth Kricheli, "Political Order and One-Party Rule", *Annual Review of Political Science*, 26 (2010), s.124.
[3] W. Case, "Stress testing leadership in Malaysia: the 1MDB scandal and Najib Tun Razak", s. 6.
[4] Paridah Abd Samad, *Datuk Seri Najib: Liku-Liku Perjalanan Politik Daripada Seorang Anak Emas Politik Negara Kepada Perdana Menteri* (KL, Penerbit Partisan Publication, 2010), s.21.
[5] Chamil Wariya, *Najib Razak 30 Tahun Dalam Politik* (KL, Berita Publishing, 2006), s.77.

kazandı ve BN, 2018'de 14. Genel seçimlerde kaybedene kadar görevde kaldı.

Najib, yeni sosyal ve politik durumun yanı sıra seleflerinin karşı karşıya kaldıklarından farklı bir ekonomik zorluk altında Nisan 2009'da ilk dönemi için Başbakan seçildi. Artan ırksal gerilimleri iyileştirmek, ekonomiyi canlandırmak ve hararetli siyasi mücadeleyi hafifletmek için politikalar ve eylemler sunması bekleniyordu. Ayrıca, yalnızca küresel mali krizden ekonomik büyüme ve refah getirmesi değil, aynı zamanda UMNO ve Barisan Nasional'ın (BN) seçimlerde desteği sürdürmek ve hatta daha fazla destek toplamak için dinamik kalmasını sağlamak ve yönetim biçiminde değişiklik getirmesi bekleniyordu. 2008 seçimlerinde muhalefetin yükselişinin bir sonucu olarak Malezya'da siyaset daha açık, demokratik ve rekabetçi hale gelmişti. Najib bir dereceye kadar sosyo-politik ve ekonomik reform politikaları vasıtasıyla bu siyasi meydan okumalara ve halkın beklentilerine de yanıt vermesi gerekmekteydi.

8.2. Satu Malaysia

Şok edici bir 2008 seçim sonucu ve mali krizden yola çıkan Najib, bu iki ana sorunun üstesinden gelmek için zorlu bir görev üstlendi. Najib, bu amaca hizmet etmek için daha sonra popüler olarak 1Malaysia konsepti olarak bilinen '1Malaysia, People First, Performance Now'ı tanıttı. 1Malezya bayrağı altında, başarının iki ilkesini belirlemişti; 'İnsanların yaşamını bugünden daha iyi hale getirmek' ve 'ulusal ekonomiyi istikrarlı bir büyüme içinde ilerletmek'.[6] Sosyal vizyon altında markalanan '1Malezya' terimi yeni bir kavram veya formül değildi. Son elli yılda, önceki liderlerin birincil vizyonunun çağına ve nesline uygun, farklı yaklaşım ve metodolojiyi temsil etmekteydi. Bu bağlamda Najib, ayrıca Malezya

[6] The 2011 Budget Speech Report (15 October 2010). Transformation towards a developed and high-income nation. Dewan Rakyat, Erişim 20 Ekim 2022, https://www .mof.gov.my/portal/arkib/budget/2011/bs11.pdf

halkının gözlemlemesi ve içsel olarak kendisine tanıtması için üç ilke ortaya koymuştur: Tüm ırklar ve insanlar arasında kabul, Federal Anayasa ve Rukun Negara üzerine inşa edilen ulus ve sosyal adalet. Bu şekilde '1Malezya' ifadesi artık insanlar arasında daha geniş bir kabul görmeye başlamıştı.[7]

Najib Razak'ın döneminde, halkın hükümete olan güvenini yeniden tesis etmek için sert adımlar atıldı. Bunların arasında, yönetiminin '1Malezya' sloganını yansıtan bir kabine kadrosu oluşturarak, yürütme organını dönüştürmek de vardı. 1Malaysia'nın konsepti ve sloganı, hükümetinin ırktan bağımsız olarak toplumu, özellikle de 2008 Genel Seçimlerinden bu yana BN'nin üçte iki çoğunluk zaferini reddeden Çin ve Hint topluluklarını gerçekten önemsediğini göstermekti.[8] Gelişime dayalı ve üretici fikirlere katkıda bulunabilecek politikacılar ve teknokratlardan oluşan 28 kişilik bakan ve 40 bakan yardımcısı olan ilk kabine, kadrosunu bu şekilde açıkladı.[9]

Bununla birlikte, 1MDB zirveye ulaştığında, Najib 28 Temmuz 2015'te kabinesini, kendisiyle uyumlu olmayan birkaç üst düzey bakanı görevden alarak değiştirdi. Bunun nedeni, Najib Razak ile yardımcısı ve 1MDB hedefine katılmayan bazı üst düzey bakanlar ve aldığı 2,6 milyar RM'lik bağışlar arasında birlik unsurunun tesis edilememesiydi. Kriz sonucunda Ahmed Zahid Hamidi, Muhyiddin Yassin'in yerine yeni başbakan yardımcısı olarak ilan edildi.[10] Yasama kurumları açısından da Najib Razak, yönetiminin başında bazı değişiklikler yaptı. İç Güvenlik Yasasını (ISA) yürürlükten

[7] Endi Haryono & Samihah Khalil, "Malaysia's Governance Reforms under PM Najib Razak", *AEGIS Journal of International Relations*, 2/1, (2017), s.2.
[8] Abdul Aqmar Ahmad Tajudin & Mohammad Agus Yusoff, "Challenges of multinational federation: The case of Malaysia 2008-2020", *Intellectual Discourse*, 28/2 (2020), s. 649-53.
[9] Edmund Gomez, "Malaysian Business Groups: The State and Capital Development in the Post-Currency Crisis Period", *Business Groups in East Asia: Financial Crisis, Restructuring, and New Growth*, ed. Sea-Jin Chang, (London, Oxford University Press, 2006),s.119-22.
[10] John Funston, "UMNO: From hidup Melayu to ketuanan Melayu". *The end of UMNO?* Ed. Bridget Welsh, John Funston, James Chin, Clive Kessler, Saifuddin Abdullah, (Petaling Jaya, Strategic Information and Research Development Centre, 2016), s.5-9.

kaldırdı ve onun yerine Barışçıl Meclis Yasası 2012 (PAA)[11] ve Güvenlik Suçları Yasası - Özel Tedbirler 2012 (SOSMA)[12] ile değiştirdi. PAA 2012, Federal Anayasa'nın 10. Maddesinde güvence altına alınan haklara uygun olarak, kamu düzeni ve güvenliği adına belirli kısıtlamalar ile silahsız barışçıl bir şekilde toplanma hakkını sağlayan bir yasaydı. Kırsal Kalkınma Bakanı, SOSMA'nın, 'kamu düzenini tehdit edebilecek göstericilerin şiddet eylemlerini' kontrol etmek için yürürlükten kaldırılan ISA'nın yerine geçirmek için iyi bir adım olduğunu belirtmiştir. SOSMA'da kişi ya da sanık, yasal sürece göre yargılanmadığı için bir yetkiyi kötüye kullanma yöntemi olarak da görülmüştür. Bu durum, 28 gün boyunca yargılanmayan tutuklular için uygulanmıştı. Najib Razak'ın SOSMA'sının tamamı polisin gücü altındaydı ve bu da gücün kötüye kullanılmasına yol açmıştı. Bu durum, Najib Razak yönetimi döneminde yasama kurumlarının gelişiminin yozlaşmış olduğuna işaret etmektedir.[13]

Najib Razak'ın yönetimi sırasında, yargıya yürütme müdahalesi yeniden ortaya çıkmıştır. Malezya Anayasası'nın 145(3) maddesi, başsavcının bir suç için herhangi bir kovuşturma başlatma, yürütme veya durdurma konusunda takdir yetkisine sahip olduğunu belirtir, ancak bazı durumlarda, davanın açılmasında yürütmenin müdahalesine dair kanıtlar da bulunmaktadır. Örneğin, 2013 yılında Başsavcı Abdul Gani Patail, halkın yargı sistemine olan güvenini yok eden İsyan Yasası kapsamında görevi kötüye kullanma iddiaları nedeniyle İbrahim Ali hakkında kovuşturma başlatmamıştı. Çünkü İbrahim Ali örneğinde, hükümet müdahalesi sonucu kovuşturma olmadığında yargı, davayı karara bağlayamamıştır.[14] Bu yürütme müdahalelerinin etkisi, ülkenin imajı ve uluslararası toplumun Malezya yargı sistemine olan güvenine büyük zarar vermiştir. Bu

[11] Peaceful Assembly Act.
[12] Security Offences Act (Special Measures)
[13] Mohamad Fairuz Mat Ali & Mohammad Agus Yusoff, "Malaysian Political Development in the Era of Najib Razak", *Akademika,* 92/1, (2022), s.8.
[14] Richard Foo & Amber Tan, "Separation of powers in 'New Malaysia: Hope and expectations", *Journal of International and Comparative Law,* 5/2 (2018), s.547.

durum Malezya'nın bağımsızlık puanının Najib Razak'ın yönetimi sırasında düştüğünü gösteren Dünya Adalet Projesi Hukukun Üstünlüğü Endeksi (2020) tarafından yayınlanan yargı özgürlüğü endeksinden de görülebilir. Abdullah Badawi yönetimi sırasında Malezya'nın yargı bağımsızlığı endeksi 2007'de 5,24 iken, Najib Razak'ın yönetimi sırasında puan 2009'da 4,21'e düşmüştür. Bu puan, 14. Genel Seçimler'de BN'nin düşüşünden önce 2017'de 4.65 idi.

Najib Razak döneminde yargının başarısız olmasına neden olan önemli konulardan bir tanesi de iki Najib Razak koruma görevlisinin karıştığı Altantuyaa cinayeti[15] davasıydı. Özel Eylem Birimi (UTK) elit ekibinin içinde olan cinayet davası sanıklarının her iki üyesi de suçlu bulunmuştu. Ancak, polise yardım ve yataklık etmekle suçlanan bir diğer kişi olan Abdul Razak Baginda ise serbest bırakıldı[16] Bu nedenle, mahkemenin kararıyla ilgili şüpheler doğmuştur. Bu gibi şüpheler, Najib Razak'ın Malezya'daki yozlaşmış yargı sistemini değiştirmediğini ve devam ettirdiğini de göstermektedir.

Benzer bir durum medya cephesinde de yaşanmıştır. Mahathir döneminde, medyayı kontrol ve manipüle ederek yönetimini ve siyasetini güçlendirmek için, özellikle görev süresi sırasındaki krizi yönetmek amacıyla medyanın avantajlarından tam olarak yararlanıldı.

[15] Shaariibuugiin Altantuyaa, Moğol uyruklu bir kadındır. 18 Ekim 2006'da Shah Alam'da ıssız bir bölgede cinayet kurbanı oldu. Vücudu patlayıcılarla havaya uçurulmadan önce başından vuruldu ve kalıntıları imha edildi. Cinayet davası, dönemin Malezya Başbakan yardımcısı Najib Razak'a yakın kişilerin dâhil olduğu iddiası nedeniyle çağdaş Malezya siyasetinde önemli bir gündem maddesi haline dönüşmüştür. 2002'de Abdul Razak, Malezya Savunma Bakanlığı'nın iki Fransız Scorpene sınıfı denizaltı satın alması için 1,1 milyar ABD doları tutarında bir anlaşmaya aracılık etmişti. Altantuya'nın anlaşmadaki yolsuzluk konusunda sessiz kalması için 500.000 ABD Doları talep ettiği iddia edildi ve bu nedenle öldürüldüğü yönündeki spekülasyonları da körükledi. Bir savunma analisti ve Najib Savunma Bakanı'yken danışmanı olan Altantuyaa'nın Najib ile romantik bir ilişki içinde olduğu da ifade edilmektedir. This Week in Asia, "The murder of Altantuya Shaariibuu: scandal that haunts Malaysia's former PM Najib Razak", 17 December 2019, Erişim 20 Ekim 2022, https://www.scmp. com/week-asia/explained/ article/3042437/ murder-altantuya-shaariibuu-and-allegations-against-malaysias

[16] Associated Press, "Top Malaysia court sentences 2 to death for Mongolian murder", (13 January 2015), Erişim 20 Ekim 2022, https://apnews.com/article/5e6d298785ca4e82b44527f91fadf3f9

Örneğin, Mart 2000'de Mahathir, Harakah gazetesinin yayınını iki haftada bir ve sonra iki ayda bir ile sınırlandırdı. İngilizce 'Bintang', Çince 'Sin Chew Jit Poh' ve Malayca haftalık 'Watan' adlı üç büyük gazetenin lisansları iptal edildi.[17] Bu eylemler, medyanın Mahathir döneminde halkın beklediği gibi hareket etmesini engellemişti. Badawi döneminde de Mahathir'in medyayı kontrol etme şekli sürdürüldü. İlk olarak yasaları, medya özgürlüğünü kontrol etmek için kullandı. İkincisi, ana akım medyanın hükümeti desteklemeye devam etmesini sağlamak için hükümet yanlısı gazetelerin mülkiyet yapısı sürdürüldü. Örneğin, Berita Harian, Utusan Malaysia, New Straits Times gibi gazeteler UMNO tarafından kontrol edilirken, MCA partisi The Star, Sin Chew, Nanyang Siang Pau ve China Press'i kontrol ediyordu. Ayrıca TV1 ve TV2 gibi devlet televizyonlarını kontrol etmek için Enformasyon Bakanlığı'ndan da yararlanıldı.[18] Dolayısıyla Badawi döneminde medyanın etkisi de medyayı kısıtlayan kanunlar olduğu için pasif hale getirildi.

Najib'in yönetimi sırasında ise durum çok da farklı değildi. Medya üzerindeki hükümet kontrolü sıkılaştırıldı. Malezya Yayın Departmanı (RTM Radyo) programlarda tartışılması yasak olan yedi 'hassas' konu, yani muhalefet partisi siyaseti, cinsiyet, ırk, dil, din, monarşi ve hükümete yönelik eleştiriler, tespit edildi. Bunun dışında Najib, İsyan Yasası, Matbaalar ve Yayınlar Yasası, İletişim ve Multimedya Komisyonu Yasası gibi medya özgürlüğünü kısıtlamak için yasal hükümler de kullanmıştır. Bu durum, Najib döneminde Malezya'da hükümete yönelik toplumsal tepkilerin pasif kalmasına neden olmuştur.

[17] Ahmad Fauzi Abdul Hamid, "Patterns of State Interaction with Islamic Movements in Malaysia during the Formative Years of Islamic Resurgence", *Southeast Asian Studies*, 44/4 (2007), s.451.
[18] Mohd Azizuddin Mohd Sani, "Media freedom in Malaysia", *Journal of Contemporary Asia* 35/3, (2005), s.354.

8.3. Najib ve Ekonomi

Ekonomik büyümenin, bir ülkenin siyasi gelişimini belirleyen en önemli unsurlardan biri olduğu şüphesizdir. Bu nedenle Najib, Malezya'yı kalkındırmak için 2009 yılında Abdullah Badawi'den hükümeti devralır devralmaz, 1Malezya, Hükümet Dönüşüm Programı (GTP), Yeni Ekonomik Model ve Ekonomik Dönüşüm Programı (ETP) gibi ekonomik kalkınmayı amaçlayan birçok programı uygulamaya koydu. 1Malezya kavramı hakkında Najib, 'Önce İnsanlar, Şimdi Performans' ilkesine bağlı olan fikrin, küresel sosyo-ekonomik ve politik rekabet ve zorluklarla yüzleşmek için birleşik bir Malezya ulusu meydana getirmek konusunda önemli olduğunu açıkladı. Ulusal birliğin sağlanması için halkın ırklar arasında bir kabul duygusunun aşılanması gerektiğini de belirtti. Najib'e göre zayıf ulusal entegrasyon, ulus inşasının durgunlaşmasına neden olur ve ülkenin siyasi modernleşmeye dönüşümünü engellerdi. O dönemden itibaren, görev süresi boyunca tüm teşvikler ve geliştirme programları 1Malezya ile ilişkilendirilmiştir.[19]

Örneğin, Bantuan Rakyat 1Malaysia (BR1M), Perumahan Rakyat 1Malaysia (PR1MA), Kedai 1Malaysia ve Klinik 1Malaysia. Sunulan teşvikler veya programlar, insanların yaşam maliyetini ve yükünü azaltmaya yardımcı olmak için ilan edilmişti. Buna ek olarak, 2008 GS'deki siyasi tsunamiden sonra halkın güvenini yeniden kazanmak için Najib, kamu hizmeti sunumunun verimliliğini ve etkinliğini artırmaya yönelik bir strateji olarak GTP'yi de tanıtmıştır (Government Transformation Programme). GTP, devlet hizmeti sunumunu ölçmek ve iyileştirmek için araçlar olarak hizmet eden yedi ulusal kilit sonuç alanında temel performans göstergelerini kullanmıştır. Yedi alan şunlardır: (1) suçun azaltılması, (2) yolsuzlukla mücadele, (3) kaliteli eğitimin sağlanması, (4) düşük gelirli haneler için yaşam standartlarının iyileştirilmesi, (5) kırsal

[19] J. Chin, "Malaysia: The rise of Najib 1Malaysia", *South-East Asian Affairs*, (2010), s.166-7.

temel altyapı gelişiminin iyileştirilmesi, (6) kamunun iyileştirilmesi (7) ulaşım ve yaşam maliyetinin ele alınması, olarak değerlendirilmiştir. GTP'nin uygulanmasına öncülük etmek için Najib Razak, Performans Yönetimi ve Dağıtım Birimi'ni (PEMANDU) kurmuştur.[20]

Suçu azaltmak için ihbarcıları hükümetle işbirliği yapmaya teşvik etme konusunda İhbarı Koruma Yasası'nı çıkarmıştır. Ülkenin eğitim sistemini iyileştirmek için Najib, yüksek performanslı okullar geliştirmiş ve çocuk bakım ücretlerinin yükünü hafifletmek için 3 milyon RM tahsis etmiştir. Ayrıca düşük gelirli ailelerin çocuklarına özel anaokullarına kaydolmaları için 18 milyon RM tutarında ücret yardımı yapmıştır. Bu eylem, 2010'da %4'ten 2017'de %6,92'ye yükselen kayıtlı çocuk sayısında olumlu bir başarı ile sonuçlanmıştır ve ulusal okul öncesi kayıt, 2010'da %72,4'ten 2017'de %84,26'ya yükselmiştir.[21]

Düşük gelirli hanelerin yaşam standartlarının iyileştirilmesi açısından hükümet iki önemli adım atmıştır. Bunlar; birincisi, 44.643 haneye yoksulluğu azaltmak, 2.000 kadın girişimci geliştirmek ve mevcut kiracılara 44.146 düşük maliyetli ev sağlamaktı. İkincisi ise 1AZAM Programı aracılığıyla insanların gelirini artırmak ve istihdam fırsatları oluşturmak için yardım etmekti. Bu programla hükümet, 2009'da %3,8 olan yoksulluk oranını 2016'da %0,4'e düşürmeyi başarmıştır.[22] Kırsal kalkınmayı geliştirmek için hükümet, yerel halkın yaşam standartlarını iyileştirmeyi amaçlayan kırsal alanlarda temel elektrik, yol ve temiz su ihtiyaçlarını sağlamaya devam etmiştir. Örneğin, 2017'de hükümet kırsal nüfusun %90'ından fazlasına su sağlamış ve 2010'dan 2017'ye kadar kırsal kesimdeki yoksullar için yaklaşık 100 bin konut inşa etmiştir. Najib Razak liderliğindeki

[20] Jabatan Perdana Menteri, *Laporan Tahunan 2010: Program Transformasi Kerajaan*, (Putrajaya, Jabatan Perdana Menteri, 2010), s.35-40.
[21] *A.g.e.*, s.46-7.
[22] Jabatan Perdana Menteri, *Laporan Tahunan 2017: Program Transformasi Kerajaan* (Putrajaya, Jabatan Perdana Menteri, 2017), s.29.

hükümet tarafından planlanan bu programın başarısı, kırsal alanlarda 6,2 milyon Malezyalının yaşam kalitesinin ve refahının iyileştirilmesine yardımcı olmuş ve böylece insanların ülkenin kalkınmasına katılımları sağlanmaya çalışılmıştır.[23]

Toplu taşımanın iyileştirilmesi açısından hükümet, otobüs sayısını artırarak, seyahat sürelerini gözden geçirerek ve Güney Entegre Terminali'ni oluşturarak Kuala Lumpur da dâhil olmak üzere büyük şehirlerdeki yol tıkanıklığını azaltmaya çalışmıştır.[24] Hükümet, yaşam maliyetini azaltmak açısından, sağlık alanında düşük maliyetli 1Malezya klinikleri, ucuz ve uygun fiyatlı temel ihtiyaçlar için Kedai Rakyat 1Malaysia (KR1M), orta gelirli insanlar için Perumahan Rakyat 1Malaysia (PRIMA) gibi çeşitli girişimler başlatmış, ev sahibi olma konusunda yaşlılar, engelliler için Kebajikan Rakyat 1Malaysia (KAR1SMA) ve 3.000 RM ve altı kazananları ev sahibi yapmak amacıyla BR1M tasarlanmıştır.[25]

Bu durum, ETP'nin ülkenin ekonomik büyümesini artırmayı başardığını göstermektedir. Başarısının bir sonucu olarak, ülkenin kişi başına brüt geliri 2017'ye kadar %50'den fazla artmıştır. 2009'da %6,7 olan açık seviyesi 2017'de %3'e düşürülürken, borç/GSYİH oranı %55'te kalmıştır. Bununla birlikte 2017 yılında ekonomi %4,9 büyüme kaydetmiştir.[26]

GSYİH büyümesi açısından Najib yönetiminde Malezya ekonomisi, ulusal GSYİH'yi Badawi dönemine nazaran 2006'da %5.6 ve 2007'de %6.3'e kıyasla, 2010'da %7.4'e çıkarmayı başardığı için olumlu bir işaret göstermiştir. 1984 yılında Mahathir döneminde,

[23] Jabatan Perdana Menteri, *Laporan Tahunan 2018: Program Transformasi Ekonomi* (Putrajaya, Jabatan Perdana Menteri, 2018), s.28.
[24] Department of Information Malaysia 2014.
[25] Jabatan Perdana Menteri, Laporan Tahunan 2017: Program Transformasi Kerajaan (Putrajaya, Jabatan Perdana Menteri, 2017), s.103.
[26] Chloe H.B. Siao, "BBCC, successful project of ETP–Najib", *Malaysian Gazette*, (20 June 2017), Erişim 22 Ekim 2022, https://malaysiagazette.com/en/2017/06/20/bbcc-successful-project-etp-najib/

nüfusun gelir oranı kentsel alanlarda 1.573 RM, kırsal alanlarda 842 RM idi. 2002 yılında, kentsel hane geliri 3.652 RM ve kırsal 1.729 RM idi. 2014 yılında Najib'in yönetimi sırasındaki artış, kentsel alanlarda 6.833 RM ve kırsal alanlarda 3.831 RM ile devam etmiştir. 2016 yılında, kentsel alanlarda hane geliri 7,671 RM, kırsal alanlarda ise 4,359 RM olmuştur. Halkın gelirindeki artışla birlikte, halkın yoksulluk oranı 1984'te %20,7'den 2016'da %0,4'e gerilemiştir.[27]

Ancak Najib Razak'ın iktidarının sonlarına doğru petrol fiyatlarındaki artış nedeniyle yaşam maliyetinde de yüksek bir enflasyonun ortaya çıkması, temel mal ve diğer ihtiyaç maddelerinin fiyatlarında da artışa neden oldu. Bu durum, ülkedeki alt ve orta gelir gruplarını olumsuz etkilemişti. Ancak ülkenin ekonomik durumu, Najib'in 1MDB skandalına dahil olmasıyla daha da kötüleşmiştir. Bu skandal, on milyarları kapsayan bir yolsuzluk suçu olduğu için ülke ekonomisi üzerinde büyük bir etki meydana getirmiştir. Bu skandal daha sonra Najib'in düşüşüne, malların maliyetini artıran Mal ve Hizmet Vergisinin (GST) uygulanmasına ve topluma zarar veren enflasyonu tetiklenmesine neden olmuştu. Bu durum ise, en sonunda 14. Genel seçimlerde BN'in yönetimi kaybetmesiyle sonuçlanan bir süreç başlatmıştır.[28]

8.4. Najib ve Dış İlişkiler

Najib, Mahathir'in sahip olduğu gibi Dışişleri Bakanlığı üzerinde aynı siyasi hegemonyaya sahip olmadığı için, Badawi döneminde daha fazla kurumsallaşma ile daha kişisel olmayan bir dış politika, Najib'in görev süresi boyunca da devam etmiştir.[29] Her iki başbakan da liderlik ve dış politikada daha az çatışmacı bir tarzı benimsemişti. Dış politika hedeflerine ulaşmak için uluslararası sistemi yeniden şekillendirmeye çalışan Mahathir'den farklı olarak

[27] Department of Statistics Malaysia, 2018, Erişim 20 Ekim 2022, https://www.dosm.gov.my/v1/
[28] Ali & Yusoff, "Malaysian Political Development in the Era of Najib Razak", s.13.
[29] Dosch, "Mahathirism and its legacy in Malaysia's Foreign Policy, s.20-2.

Najib'in Malezya'nın dış politikasına yaklaşımı, artan küresel ekonomik rekabet ve güvenlik risklerinin yarattığı zorluklarla işaretlenmiş uluslararası sahnede fırsatlar aramak için birbirine son derece bağlı uluslararası topluluğa uyum sağlamaya odaklanmıştır.[30] Bu uyarlanabilirlik, Najib'in tek bir ideoloji biçimine bağlı kalmadan gerçek dünyaya ilişkin gerçekçi anlayışı tarafından yönlendirilmiştir.[31]

Bu politika sayesinde, Najib'in Singapur'a yönelik dış politikası, olumsuz tarihsel anılara ve ırksal konulardaki mevcut önyargılara kapılmamıştır. Bunun yerine, Najib'in Singapur'a yönelik politikası, öncelikle her iki ülke arasındaki yakın karşılıklı bağımlılığın mevcut olduğu gerçekliğine odaklandığı için esneklik sergilemiştir. Badawi gibi Najib de Singapur'u Malezya'yı tamamlayıcı bir ortak olarak görmekteydi. Mayıs 2015'te Singapur'da düzenlenen bir liderler toplantısında Najib, Malezya-Singapur ilişkilerini gerginliğe yol açan rekabet yerine sorunlara çözüm bulmak için işbirliğini vurgulayan "dil ve diş" benzetmesini kullanarak tanımlamıştır.[32] Ayrıca Singapur-Malezya ilişkilerini, 2009 yılında kendi adının verildiği ve güzel olması için dikkatle beslenmesi gereken bir orkide melezine benzetmiştir.[33]

Najib'in başbakanlık döneminde, İslam'ın Malezya dış politikasında önemli bir rol oynamamaya başladığı da değerlendirilmiştir. Najib'in ılımlılık konusundaki duruşunun Badawi'nin devamı olmasına rağmen, Najib'in bunu aktif olarak

[30] Paridah Abd. Samad, *Datuk Seri Najib: Malaysia's First Political Blue Blood,* (KL, Partisan Publication & Distribution, 2009), s.16.
[31] Wariya Chamil, *Najib Razak: Prime Minister of Malaysia,* (Selangor, MPH Group Publishing Sdn Bhd., 2009), s.182.
[32] Hussain Zakir, "PM Lee, Najib toast good bilateral relations 50 years on" The Straits Times, (9 August 2015), Erişim 20 Ekim 2022, http://www.straitstimes.com/singapore/pm-lee-najib-toast-good-bilateral-relations-50-years-on
[33] Channel News Asia, "Singapore-Malaysia relations never better: PM Najib Razak", (6 May 2015) Erişim 20 Ekim 2022, http://www. channelnewsasia.com/news/singapore /singapore-malaysia / 1827498.html .

desteklemediği de ifade edilebilir.[34] Bununla birlikte, Najib'in pragmatik olarak uyarlanabilir bir dünya görüşüne sahip olduğu için dış politikasına İslami bir bakış açısı benimsemekten kaçındığını, PAS'a karşı bir iç İslamlaşma yarışının hızının önemli ölçüde yavaşladığını ve Tayland'daki ayrılıkçı şiddet nedeniyle Güney Tayland'ı altüst etmekten çekindiği yönünde de değerlendirmeler olmuştur.[35] Najib ayrıca Badawi'nin sahip olduğu dindar kişiliğinden ve Mahathir'in dini-entelektüel vizyonundan yoksun olduğu için, onların İslami olarak anılan politikalarına karşı da mesafeli olarak tanımlanmıştır.[36] Bu durum ise, siyasi rakiplerine dini referanslarına veya eksikliklerine karşı temkinli olmasına sebep olmuştur.

Bununla birlikte, Najib'in bölgesel çatışma konularına arabuluculuk yapması da dikkate değerdir. Malezya, uzun süredir Güney Tayland ve Güney Filipinler ihtilaflarında arabuluculuk yapmaktaydı. Najib yönetimi, Moro İslami Kurtuluş Cephesi (MILF) ile Filipin hükümeti arasındaki gizli müzakereleri kolaylaştırmış ve Taylandlı liderlerle iyi ilişkiler tesis etmiştir. Najib ve selefleri arasındaki fark, çatışmaları çözüme kavuşturmadaki rolünü dile getirirken kullandığı dildir. Mahathir ve Badawi, bu çatışmaların her birini yerel etnik-milliyetçi şikâyetlerin ürünleri olarak algılarken, Najib etnik-dindarlığın önemini vurgulamıştır. İlk olarak, Malezya'nın Güney Tayland ve Güney Filipinler'deki ihtilaflı grupları bir araya getirme girişimi, proaktif bir dış politika örneği olarak tanımlanmıştır. Böylece Malezya'nın barış inşası çabalarında öne çıkan Najib, daha sonra MILF'i ılımlılık ilkelerini benimseme konusunda etkilemiştir. MILF'in grup liderlerini, onların görünürde

[34] K. S. Dhillon, "Foreign policy priorities", *Routledge Handbook of Contemporary Malaysia*, ed. Meredith L. Weiss (New York, Routledge, 2015), s.386-7.
[35] Joern Dosch, "Malaysia's foreign policy: Is Mahathirism still alive?", *Malaysia post-Mahathir: A decade of change?,* ed. J. Chin, Joern Dosch, (Singapore, Marshall Cavendish, 2015), s.103-7.
[36] Ahmad Fauzi Abdul Hamid & Che Hamdan Che Mohd. Razali, "The changing face of political Islam in Malaysia in the era of Najib Razak, 2009–2013". *Sojourn: Journal of Social Issues in Southeast Asia*, 30/2, (2015), s.314.

radikal ve aşırılıkçı eğilimlerini reddetmek yerine vesayet uygulayarak reddetmeye çağırdıktan sonra Mindanao'daki diğer topluluklara ulaşma çabalarına da girişmiştir.[37] Najib, Malezya'nın lider bir bölgesel devlet olarak konumunu pekiştirmek için bu şekilde bir politika geliştirmeyi çok önemli görmüştür.

Najib, hükümeti sırasında giderek değişen dünya düzenine ayak uydurmak için ülkenin dış politikasını güçlendirmiştir. Öne çıkan politikalar arasında Malezya ile Singapur ve Çin arasında restore edilen ikili ilişkiler yer almaktadır.[38] Najib'in Malezya'nın dış politikasını geliştirmedeki yaklaşımı, ileriye dönük ve pragmatik bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir.[39]

Tunku döneminde Malezya'nın iç politikasında ciddi sorunlar oluşturan etnik çatışmaların Çin tarafından kışkırtıldığı iddia edilmekteydi. Buna karşın Malezya-Çin ilişkilerinin Tun Abdul Razak döneminde yeniden canlandığı, çünkü Malezya'nın dış politikasını tek taraflı Batı yanlısı olmaktan, çok daha tarafsız bir hale getirme politikası takip ettiği görülmektedir. Bunun nedeni ise, o dönemde Malezya'daki iç siyasi durumun, Malaylar ve Çinliler arasındaki İslam yanlısı, sömürgecilik karşıtı duygular ve etnik sorunlarla dolu olmasıdır. Diğer bir deyişle, Malezya'nın dış politikasının ulusal düzeydeki gelişmelere olumlu etki etmesini sağlamak için, bir politika değişikliğine gidilmesi gerekmekteydi. Tun Abdul Razak'ın siyasi liderliğinin, Mao Tze Dong ve Chou En Lai'yi Malezya iç işlerine dâhil olmamaya ikna etmesi ve bu şekilde Malezyalı Çinlilerin ülkeye

[37] Prashant Waikar vd., "Dancing with the Ummah: Islam in Malaysia's foreign policy under Najib Razak", *The Pacific Review*, 34/2, (2021), s. 247.

[38] Rusdi Omar, Kamarul Zaman Yusoff, Che Mohd Aziz Yaacob, "Factors Affecting Malaysia-Singapore Relations During the Mahathir Era", *The International Academic Forum*, (2015), s.1-5.

[39] Azhari Karim, James Campbell, Sharan Srinivas, *Repositioning Malaysian Foreign Policy*, (Penerbit USM, 2013), s.19-23.

bağlılıklarını arttırma konusunda önemli girişimleri de olmuştu. Bu durum ise ilişkilerin ivmesini olumlu geliştirmiştir.[40]

Bununla birlikte Najib, Japonya, Çin, ABD ve Singapur gibi diğer ülkeler arasındaki ikili diplomatik ilişkilere vurgu yapmıştır. Bu ülkeler, Malezya'nın uluslararası arenadaki ticaret performansını etkileyen dünya ekonomisinde büyük güçler olarak kabul edilmekteydi. Najib için, Çin ile diplomatik bağların güçlendirilmesi önemliydi. Çünkü Çin, Malezya'nın ekonomik kalkınmasında önemli bir ticaret ortağıydı. Bununla birlikte Najib'in, aynı babası Tun Razak gibi, küresel ekonomik durgunlukla başa çıkmak için Çin ile işbirliği içinde bir 'dostluk' ilişkisi kurma çabalarını sürdürdüğü görülmüştür.[41] Çünkü Tun Abdul Razak, Malezya ve Çin arasında resmi diplomatik ilişkiler kurmayı ilk başaran Malezya Başbakanıydı.[42]

Zira Çin ile ilişkilerin kuvvetlendirilerek devam ettirilmesi, Çin'in bir lokomotif güç olarak Malezya'yı da olumlu etkileyeceği düşüncesini desteklemiştir. Bu durum en iyi şekilde kullanılırsa, Çin'deki hızlı ekonomik gelişmenin Malezya'ya kesinlikle fayda sağlayacağı değerlendirilmiştir. Bununla ilgili olarak, Malezya-Çin ikili ilişkilerinde ekonomik yön, en önemli faktör olarak görülmüştür. Zira çok değerli olan ticaret, yatırım ve turizm faaliyetleri yoluyla, ülkenin kalkınmasında Çin'in olumlu bir etkiye sahip olabilecek bir ülke olarak görülmesi, Malezya'nın Çin politikasını etkilemiştir.

[40] Ishak Saat, "Tun Abdul Razak Hussien: Survival Politik Melayu 1963-1979", *Jurnal Perspektif*, 6/3 (2014), s.122-5.
[41] Faridah Jaafar, "Meninjau Hubungan Antarabangsa dan Dasar Luar di Malaysia: Penelitian Definisi dan Pengaruh Gaya Kepimpinan Perdana Menteri 1957-2022", *Malaysian Journal of Social Sciences and Humanities* 7/7, (2022), s.6-7.
[42] Sada Andriyana Yuwono, "Hubungan Bilateral Malaysia-Tiongkok Pada Era Kepemimpinan Perdana Menteri Najib Razak Tahun 2009-2017", *Jurnal Analisis Hubungan Internasional*, 7/3, (2018), s.347.

8.5. 1MDB Skandalı, Kaos ve Mahathir

BN'nin 2013'teki genel seçimlerdeki sönük zaferi, rejim tarafından iki ana algıyı beraberinde getirmiştir. İlk olarak, iktidar partisi olan UMNO, Çinli seçmenleri tamamen BN karşıtı görmeye başlamıştı. Seçim sonuçlarının açıklanmasının hemen ardından UMNO'nun gazetesi olan Utusan Melayu, halkı 'Çinliler başka ne istiyor?' sorusu ile eleştirmişti.[43] İkincisi ise ana destek kesimleri yalnızca Malay seçmenler ve özellikle kırsal alanlardaki halktı. Parlamentodaki zayıf çoğunluğa rağmen Najib yönetiminin ikinci dönemi (Mayıs 2013'ten Mayıs 2018'e kadar) hala coşkuluydu ve yüksek özgüvenle ülkeye damgasını vurmaya devam ediyordu.[44]

Bununla birlikte, BN'nin kendine güveni veya daha spesifik olarak aşırı güven, temelsiz de değildi. Her şeyden önce muhalefet kargaşa içindeydi.[45]. Nik Abdul Aziz Nik Mat'ın (PAS'ın manevi lideri) Şubat 2015'te vefatı, PAS içindeki muhafazakâr fraksiyonun parti kontrolünü ele geçirmesine neden olmuştu. Abdul Hadi Awang tarafından yönetilen PAS içindeki bu muhafazakâr grup, genellikle sırasıyla *kâfir* ve liberal olarak gördükleri DAP ve PKR ile işbirliklerinde her zaman ki gibi temkinli kalmaya devam etmişlerdi. Nik Aziz hayattayken ona olan bağlılıkları ve saygıları, DAP ve PKR ile şartlı arkadaş olmalarına neden olmuştu. Nik Aziz'in ölümüyle birlikte bu muhafazakar grup, Haziran 2015'teki parti seçimleri sırasında bir tasfiye gerçekleştirdi ve PR yanlısı tüm üyeleri parti yönetiminden ihraç etti.[46] O zamandan itibaren, parti başkanı Abdul Hadi, Kelantan'da İslam hukukunun uygulanması ve nihayetinde

[43] Utusan Malaysia, *Apa lagi Cina Mahu?,* (7 May 2013).
[44] The Sun Daily, "GE14: Najib Confident BN Can Win Big", (6 May 2018), Erişim 22 Ekim 2022, www.thesundaily.my/news/2018/05/06/ge14-najib-confident-bn-can-win-big
[45] Idayu Suparto, "Bright Prospects for Malaysian PM Najib in Next Election with Opposition in Disarray, Say Experts at ST Global Outlook Forum", Straits Times, (13 June 2017), Erişim 22 Ekim 2022, www.straitstimes. com/asia/se-asia/bright-prospects- for-malaysian- pm-najibs-election-hopes-amidopposition-disarray
[46] The Sun Daily, "Pro-ulama' Wave in PAS Election", (5 June 2015), Erişim 22 Ekim 2022, www.thesundaily.my/news/1449332

ülkenin dört bir yanındaki Şeriat mahkemeleri için, Hadi'nin Yasası olarak bilinen daha geniş bir yargı yetkisi için baskısını arttırdı.[47] Bu tartışmalar, PAS'ın yeni liderliği ile PR içindeki diğer liderler arasındaki çözülemeyen diğer sorunlarla birlikte, sonunda PR'nin 16 Haziran 2015'te dağılmasına neden oldu.[48] Muhalefet, 2015 yılı başlarında beş yıl hapis cezasına çarptırılmasıyla Anwar Ibrahim'i de kaybetmişti. DAP Genel Sekreteri Lim Guan Eng ve PKR Başkan Yardımcısı Rafizi Ramli de dahil olmak üzere diğer bazı muhalefet liderlerine de cezai suçlamalar yöneltilmişti.[49]

PKR, DAP ve PAS içindeki eski siyasi grubun liderleri, PR'nin dağılmasıyla ve Anwar'ın varlığı olmadan BN'ye başarılı bir şekilde karşı koyma şanslarının daha az olacağını düşündükleri için, muhalefet partilerini yeniden organize etmek amacıyla yeni bir plan tasarladılar. PAS liderliği tarafından devrilen ilerici grup, yeni pakt içindeki PAS'ın rolünü değiştirmek için yeni bir parti kurmaya teşvik edildi. Sonuç olarak, 16 Eylül 2015'te Mohamad Sabu tarafından yönetilen Amanah Negara Partisi kuruldu.[50] Bir hafta sonra, yeni bir muhalefet koalisyonu olan PH (Pakatan Harapan) da tesis edildi.[51] Aynı zamanda, 2015'in başlarında Mahathir Mohamed siyasete geri döndü ve Najib yönetiminin en güçlü eleştirmenlerinden biri oldu. Mahathir, hükümetin yatırım kollarından biri olan 1MDB'ı, kötü yönetimi çevreleyen konulardan, özellikle Najib'in banka hesabına 2,6 milyar MYR (700 milyon ABD doları) tutarında bir mevduat ve

[47] Baradan Kuppusamy, "Act 355: A Big Political Battle in the Making" New Straits Times, (25 November 2016), Erişim 20 Ekim 2022, www.nst.com.my/news/2016/11/191856/act-355-big-political-battle-making

[48] Straits Times, "Malaysian Opposition Alliance No Longer Exists, Says DAP's Lim Guan Eng", (16 June 2015) Erişim 20 Ekim 2022, www.straitstimes.com/asia/se-asia/malaysian-opposition-alliance-no-longerexists-says-daps-lim-guan-eng

[49] Muhamad M. N. Nadzri, "The 14th General Election, the Fall of Barisan Nasional, and Political Development in Malaysia, 1957–2018", *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, 37/3, (2018), s.152.

[50] Straits Times, "Amanah Formed Due to 'Crisis Situation'", (18 September 2015), Erişim20 Ekim 2022, www.straitstimes.com/asia/se-asia/amanah-formed-due-to-crisis-situation

[51] L. Suganya, "Opposition Forms Pakatan Harapan", The Star, (22 September 2015), Erişim 20 Ekim 2015, www.thestar.com.my/news/nation/2015/09/22/pakatan-rakyat-pakatan-harapan/

Altantuyaa Shaariibuu'nun öldürülmesi konularında Najib'in yönetimini ve kişiliğini itibarsızlaştırmak için yoğun bir şekilde eleştirmeye başladı. Najib yönetimi ise Mahathir hakkında olumsuz propaganda başlatarak, Mahathir'in geçmişteki hatalarını ortaya çıkararak ve mirasına saldırarak misilleme yaptı. Hükümet ayrıca, Mahathir'i Petronas'ın danışmanı ve Proton'un başkanı olarak görevlerinden aldı. Najib'in eski devlet liderine davranışından ve 1MDB meselesinden memnun olmayan UMNO'daki bazı üst düzey liderler hoşnutsuzluklarını kapalı kapılar ardında dile getirmeye başladılar. Najib, hükümet ve iktidar partisi içinde bir temizlik yaparak muhalif üyelere hızla tepki gösterdi. Temmuz 2015'in sonlarında Najib, bir kabine değişikliği yoluna gitti ve Başbakan Yardımcısı Muhyiddin Yassin ve Bakan Shafie Apdal'ı görevden aldı.[52] Daha sonra Şubat 2016'da Mahathir'in Kedah Eyaleti hükümet başkanı ve UMNO'nun en üst düzey liderlerinden biri olan oğlu Mukriz, her iki görevinden de alındı.[53] Najib bu siyasi değişiklerle, hem federal hem de eyalet düzeyinde kendine sadık olanları koruyarak ve göreve getirerek konumunu güçlendirmeye çalıştı.

Mahathir, Najib'i istifaya zorlamak için birleşik bir muhalefete girişirken 4 Mart 2016'da Malezya Vatandaşları Bildirgesi'ni başlattı. Bildiri sadece UMNO'nun devrik yöneticileri tarafından değil, aynı zamanda birçok muhalefet lideri ve sivil grup tarafından da desteklendi.[54] PKR başkanı Wan Azizah, Anwar'in olmadığı bir girişime katılmadı ve Mahathir'in niyetleri konusunda

[52] ABC News, "1MDB Scandal: Malaysia PM Najib Razak sacks deputy, attorney-general as corruption allegations mount", (28 July 2015), Erişim 20 Ekim 2022, https://www.abc .net.au/news/2015-07-29/malaysia-pm-razak-sacks-deputy-as-corruption-allegations-mount /665 5342

[53] Straits Times, "Malaysia's Umno Expels Muhyiddin and Mukhriz Mahathir, Suspends Shafie Apdal" (24 June 2016), Erişim 20 Ekim 2022 www.straitstimes.com/asia/se-asia/malaysias-umno-expels-muhyiddin-and-mukhriz-mahathir-suspends-shafie-apdal-reports

[54] Trinna Leong, "Malaysia's Mahathir and Opposition Sign Declaration to Oust Najib", Straits Times (4 March 2016), Erişim 22 Ekim 2022, www.straitstimes.com/asia/seasia/mahathir-and-opposition-sign-declaration-to-oust-najib

temkinli olmayı devam ettirdi.[55] Bununla birlikte, PKR Başkan Yardımcısı Azmin Ali ve DAP üst düzey yöneticisi Lim Kit Siang da dahil olmak üzere muhalefet liderleri Mahathir'e katılmaya başladı. Deklarasyon, Mahathir ve eski UMNO liderleri arasında PH ile birleşme olasılığı ile daha güçlü bir muhalefet koalisyonunun kurulmasının da yolunu açtı. Daha sonra Mahathir, eski UMNO liderleri ve PH'dan bazı kilit isimler arasında Mahathir'in Putrajaya'daki ofisinde birkaç gizli toplantı yaptı.[56] Sonunda, UMNO'nun yerini alacak ve muhalefet hareketini güçlendirecek yeni bir siyasi ortaklığa ihtiyaç olduğu sonucuna vardılar. Bu süreç içinde, 18 Haziran 2016'da Kuala Kangsar ve Sungai Besar'da iki ara seçim yapıldı. PAS tek başına seçimlere girmeye karar verdiğinden, ara seçimler üç yönlü bir mücadeleye dönüştü – PAS, BN ve PH. BN, her iki seçim bölgesinde de görevdeydi ve 13. Genel Seçimlerde çok başarılı olamamışlardı. Ara seçimler Malezya'da gerçek anlamda çok partili bir sistemin başlangıcına ve 2012 seçimlerinden beri muhalefet partileri tarafından desteklenen iki partili koalisyonun çöküşüne işaret etmekteydi. Ara seçimler, pek çok kişi tarafından yaklaşan genel seçimler için aynı üçlü mücadele senaryosunda neler olacağına dair bir izlenim olarak değerlendirildi. Tecrübeli Mahathir ise, PH adayını açıktan desteklemesine rağmen sonuçlar her iki seçim bölgesinde de BN için kolay bir galibiyet sağlamıştı. BN'nin ara seçimdeki zaferi, BN'e yaklaşan genel seçimlerde iktidarını sürdürebileceğine dair biraz iyimserlik ve güven vermiştir.[57] BN liderlerine göre ara seçimlerdeki

[55] Malaysiakini, "Anwar's 'Letter': Citizens' Declaration a Flawed Mahathir Document", (16 May 2016)Erişim 22 Ekim 2022, www.malaysiakini.com/news/341735

[56] Shannon Teoh, "Mahathir Mohamad to Launch Party to Challenge PM Najib", (15 July 2016), Straits Times, Erişim 22 Ekim 2022, www.straitstimes.com/asia/se-asia/mahathir-plans-new-political-party

[57] The Star, "BN Sweeps to Victory in Sg Besar and Kuala Kangsar", (18 June 2016), Erişim 22 Ekim 2022, https://www.thestar.com.my/news/nation/2016/06/18/by-election-bn-wins-unofficial-count/

başarı, Najib hükümetini çevreleyen sorunların, seçmenler için önemli olmadığı yönünde bir yanılgıya neden oldu.[58]

Aynı zamanda Najib yönetimi, esas olarak muhalefet partilerini bölme politikasına devam etmek için Hadi Awang liderliğinde PAS ile dostane bir ilişki tesis etti. BN ve PAS liderleri yalnızca sık sık birlikte görülmekle kalmıyor, aynı zamanda belirli konularda, özellikle Müslümanları ve İslam'ı içeren konularda da işbirliği yapıyorlardı.[59] Hatta BN, bir keresinde Hadi'nin yasa tasarısını meclise sunmayı dahi teklif etti.[60] PAS kendi adına, BN'yi artık federal düzeyde önleme ve etkisini kırma niyetinde olmadığını açıkça ifade etmeye başladı. Aksine, BN hükümetine bir danışman olmayı teklif etti ve bundan böyle BN'e karşı saldırgan olma politikasının aksine, PAS'ın 'olgun siyaset' olarak nitelendirdiği politika üzerinden yaklaşacağını belirtmiştir.[61]

Aynı zamanda Najib yönetimi, 2014 genel seçimlerinden sonra egemenliğinin devam etmesini sağlamak için bir dizi otoriter önlemi uygulamaya koymuştu. İlk olarak Haziran 2016'nın başlarında, Kraliyet onayını alamasa da Ulusal Güvenlik Yasası yürürlüğe girdi.[62] Bu yasanın pratik uygulamasında, başbakanın belirlenmiş bir yerde acil durum ilan etmesine izin vermekte ve bu nedenle, etkilenen bölgedeki güvenlik yasalarının uygulanmasını en yüksek idari otorite olarak başbakana vermekteydi. Hükümetin bu hareketi, Malezya anayasasının hükümleriyle doğrudan çelişiyordu.

[58] Nadzri, "The 14th General Election, the Fall of Barisan Nasional, and Political Development in Malaysia, 1957–2018", s.153.
[59] Anne Muhammad & Zikri Kamarulzaman, "Najib, Hadi Join Hands to Protest Rohingya Plight", (4 December 2016) Malaysiakini, Erişim 22 Ekim 2022, www.malaysiakini.com/news/365122
[60] Malezyakini, "Gov't to Table Act 355 Amendment despite Warnings from BN Partners", (18 March 2017), Erişim 22 Ekim 2022, www.malaysiakini.com/news/376160
[61] The Star, "Hadi Awang: PAS-BN Cooperation Signals Start of 'Mature Politics'", (4 May 2017), Erişim 22 Ekim 2022, www.thestar.com.my/news/nation/2017/05/04/hadi-awang-pas-bn-coope ration-signals-start-of-mature-politics/
[62] Shaila Koshy, "Controversial NSC Act Is Now Law", The Star, (9 June 2016), Erişim 22 Ekim 2022, www.thestar.com.my/news/nation/2016/06/09/controversial-nsc-act-is-now-law-it-did-not-obtain-express-royal-assent-unlike-other-bills-passed-by/

Esasında, acil durum ilan etme yetkisi kralın yetkisindeydi. Anayasa, devlet başkanı olarak Sultan'ın 'Malezya Askeri Kuvvetleri Yüksek Komutanı' rolünü oynamasını da şart koşuyordu. İkinci olarak ise BN hükümeti, 14. Genel seçimlerden bir ay önce, Sahte Haberle Mücadele Yasası olarak bilinen ve eski ve yeni medya formları aracılığıyla yalan haber ve bilgilerin yayılmasını yasa dışı hale getirecek bir yasa tasarısını onayladı. Bu platformlara, Malezyalılar arasında en popüler iki sosyal medya uygulaması olan Facebook ve WhatsApp dahil edildi.[63]

Üçüncü olarak BN, 14. Genel Seçimlerin koşullarını manipüle etmek için devlet kurumlarını da kullanmıştı. ECM (Malezya Seçim Komisyonu) bu konuda önemli bir rol oynamıştır. [64] İlk başta, Başbakanlığa bağlı olarak çalışan ECM, seçimden yaklaşık beş hafta önce Mart 2018'in sonlarında parlamentoda, muhalefete konuya dair bir tartışma fırsatı vermeden aceleyle kabul edildi.[65] Bu durum BN'nin, seçimi kazanmasına yardımcı olacak bariz bir hareket şeklinde değerlendirildi.[66] ECM, Malezya'daki insan hakları uygulamalarının standartlarını denetlemek üzere parlamento tarafından kurulan bir kamu kuruluşu olan Malezya İnsan Hakları Komisyonu'nun (SUHAKAM) seçim sırasında resmi gözlem gruplarından biri olmak için yaptığı başvuruyu da reddetti. ECM başkanı, SUHAKAM'ın başvurusunu 'uygunsuz' ve 'gereksiz' olarak

[63] The Star, "Fake News Laws Are Fake Solution", (3 June 2018) Erişim 22 Ekim 2022, www.thestar.com.my/news/nation/2018/06/03/fake-news-lawsare-fake-solution-social-media-is-too-valuable-a-civic-tool-to-leavein-the-hands-of/

[64] Muhamad Nadzri, "The 14th General Election, the Fall of Barisan Nasional, and Political Development in Malaysia, 1957-2018", *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, 37/3 (2018), s.154.

[65] Trinna Leong & Nadirah H. Rodzi, "Electoral Maps for Upcoming Malaysia Election Passed in Parliament", Straits Times (28 March 2018) Erişim 22 Ekim 2022, https://www. straitstimes .com/asia/se-asia/malaysian-premier-najib-razak-presents-highly-criticised-new-electoral-maps

[66] Malay Mail, "EC Chief Admits Racial Redelineation, Says Ethnic Groups Can't Be Split", (29 March 2018), Erişim 22 Ekim 2022, https://www.malaymail.com/news/malaysia/2018/03/29/ec-chief-admits-racial-redelineation-says-ethnic-groups-cant-be-split/1610117

değerlendirmiştir.[67] Bununla birlikte ECM, Persatuan Pengundi Wawasan Malaysia (PPWM) dahil olmak üzere birkaç şüpheli kuruluşu seçim gözlemcisi olarak atamıştır. Bu kurum, seçimden sadece birkaç ay önce kurulmuştu.[68] Bunun dışında ECM, PH'nin koalisyon logosu kullanmasına başlarda izin vermedi ve Mahathir'in resimlerinin Pakatan siyasi posterlerinde kullanılmasına da izin vermedi. [69] Ancak bu politika, kısa süre sonra reddedilmiştir. ECM ayrıca, PH içindeki her partinin PKR'nin sembolünü toplu olarak kullanmak yerine kendi parti logosunu kullanmasını istedi. Bu şekilde DAP'tan nefret eden Malay seçmenlerinin korkutulması amaçlandı.[70] Ancak bu girişim, hukuk danışmanlarının tavsiyesiyle daha sonra geri çekilecektir.[71]

PH için işleri çok daha zor hale getirmek amacıyla RoS[72], Mahathir'in yeni partisinin -Parti Peribumi Bersatu Malaysia (Bersatu)- parlamentonun seçimler için feshedilmesinden sadece bir gün önce geçici olarak kaydını iptal etti.[73] Bu arada İç Gelir Kurulu (IRB), partiye meşru siyasi finansmanını kesmek için PH bağlantılı bağışçıları sert bir şekilde engelledi.[74] Najib hükümeti de tüm bunlara karşın, kesenin ağzını açtı. Najib, seçimden önce BR1M fonlarının bir

[67] Malaysiakini, "Improper, Unnecessary' for Suhakam to Observe GE14, Says EC", (27 April 2018), Erişim 22 Ekim 2022, www.malaysiakini.com/news/421884

[68] Azura Abbas, Mohd Husni Mohd Noor, Rohaniza Idris, Irwan Shafrizan Ismail, Hidir Reduan, "11 NGO, 3 UA pemerhati PRU-14", (10 April 2018), Berita Harian, Erişim 22 Ekim 2022, www.bharian.com.my/berita/politik/2018/04/410222/11-ngo-3-ua-pemerhati-pru-14

[69] The Star, "Pictures of Mahathir Not Allowed on Pakatan Poster", (4 April 2018), Erişim 22 Ekim 2022 www.thestar.com.my/news/nation/2018/04/04/pictures-of-mahathir-not-allowed-on-pakatan-posters/

[70] Straits Times, "New Rules by Malaysia Election Body Seen as Bid to Block Mahathir Posters from Wider Display", (25 April 2018), Erişim 22 Ekim 2022, www.straitstimes.com/asia/se-asia/new-rules-by-malaysia-election-body-seen-as-bid-to-block-mahathir-posters-from-wider

[71] Malay Mail, "RoS Says Unfazed by Pakatan's Lawsuit over Registration Application", (22 February 2018), Erişim 22 Ekim 2022, www.malaymail.com/s/1582841/ros-says-unfazed-by-pakatans-lawsuit-over-registration-application

[72] The Registrar of Society (RoS)

[73] Straits Times, "Malaysia Opposition Alliance Hit by Suspension of Party, (6 April 2018), er.tar 22 Ekim 2022, www.straitstimes.com/asia/se-asia/malaysiaopposition-alliance-hit-by-suspen sion-of-party

[74] Malaysiakini, "Mahathir: Penderma HARAPAN kini jadi buruan LHDN", (23 May 2017), Erişim 22 Ekim 2022, www.malaysiakini.com/news/383153

kat artırıldığını duyurdu.[75] Ayrıca, kamu görevlilerinin maaşlarına artışı da duyurdu.[76] Parlamentonun feshedilmesinden yaklaşık iki hafta önce Najib, ülkenin taksi şoförlerine toplamda 53,6 milyon RM değerinde nakit kart verdi.[77] Mahathir, Najib'in seçimi kazanmak için toplamda 300 milyar RM'yi devreye sokacağını bu dönemde dile getirmiştir.[78]

Tüm bu hararetli gelişmelere ve dinamiklere rağmen, 9 Mayıs 2018'de düzenlenen genel seçimler, gerçek anlamda demokratik bir sonuç ortaya çıkarmıştır. BN, parlamentodaki 222 sandalyeden yalnızca 79'unu elinde tutmayı başararak sert bir düşüş yaşadı. Önceki seçimde kazandığı toplam 133 sandalyeden 54 sandalyeyi kaybetti.[79]

2013 seçimlerindeki %47,38'lik oy oranı %36,42'ye düştü.[80] PH, Sabah'taki Warisan partisi ve bağımsız aday P. Prabakaran ile yaptığı anlaşmayla, parlamentoda 121 sandalye alarak popüler oy sayısını %50 civarında korudu.[81] PH, Johor'dan Penang'a kadar Malezya Yarımadası'nın batı kıyısındaki tüm eyaletlerde mutlak çoğunluk elde etti. PAS, Kelantan'daki konumunu korudu ve

[75] The Sun Daily, "Najib Announces BN Manifesto and More BR1M Goodies", (7 April 2018), Erişim 22 Ekim 2022, www.thesundaily.my/news/2018/04/07/najib-announces-bn-manifesto-and-more-br1m-goodies

[76] The Sun Daily, "Another Pay Hike for Govt Servants This Year", (4 April 2018), Erişim 22 Ekim 2022, https://www. thesundaily.my/ archive/ another-pay- hike-govt-servants -year-update-GUARCH537581

[77] The Star, "Najib: 67,000 Taxi Drivers Get RM800 Each with 1Malaysia Taxi Welfare Card", (13 April 2018), Erişim www.thestar.com.my/news/nation/2018/04/13/67000-taxi-drivers-get-rm800-each-with-1malaysia-taxi-welfare-card/ > (4 August 2018).

[78] Malay Mail, "Dr M: RM 300b More Debt If Najib Had Won", (21 June 2018), Erişim 22 Ekim 2022, www.malaymail.com/s/1644101/dr-m-rm300b-more-debt-if-najib-had-won

[79] Straits Times, "Mahathir-led Coalition Wins Election", (10 May 2018), Erişim 22 Ekim 2022, www.straitstimes.com/asia/se-asia/mahathir-led-coalitionwins-election

[80] Today, "Once Dominant, Malaysia's BN Records Lowest-Ever Vote Share of 36.4% in 2018 GE", (11 May 2018), Erişim 22 Ekim 2022, www.todayonline.com/malaysian-ge/3642-cent-bn-records-lowest-popular-vote-history

[81] Straits Times, "Electoral Maps for Upcoming Malaysia Election Passed in Parliament", (28 March 2018), Erişim 22 Ekim 2022, https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/malaysian-premier-najib-razak-presents-highly-criticised-new-electoral-maps

Terengganu'yu BN'den de başarıyla geri aldı. Ayrıca Kedah ve Perak'ta önemli sayıda devlet temsilcisini görevlendirdi.[82]

Seçim gecesi her seçim bölgesinin sonuçları açıklandığında Najib'in kendisi de tam bir hayal kırıklığı içerisindeydi. 10 Mayıs'ın erken saatlerinde Anwar ile temasa geçmiş ve 'tamamen paramparça' olduğu için ne yapması gerektiğini dahi sormuştur.[83] Kamu hizmetindeki iki üst düzey lider olan Polis Genel Müfettişi Fauzi Harun ve Hükümet Genel Sekreteri Ali Hamsa, seçim sonuçlarını onaylamaya karar verdiğinde, siyasi rejimde geçiş için bir atılım gerçekleşti. Seçim gecesi Najib, yeni yürürlüğe giren Ulusal Güvenlik Konseyi Yasası aracılığıyla yetkilerini olağanüstü hal ilan etmek için kullanmaya da çalışmıştı. Ancak IGP[84] hareketi desteklememiş ve böylece PH'ye karşı olası bir darbeyi etkili bir şekilde önlemiştir. Aksine IGP, PH'nin başbakan adayı Mahathir'in güvenliğini korumak için gece yarısı civarında bir grup polis özel kuvveti evine göndermişti. Ardından, Malezya'daki en yüksek siyasi olmayan yönetici Ali Hamsa, 10 Mayıs 2018'de sabah saat 3:00 civarında bir açıklama yaptı ve PH'nin seçim taahhüdüne göre 10 ve 11 Mayıs 2018'i resmi tatil ilan etti.[85] Bu eylemler, dolaylı olarak PH'nin yeni federal hükümet olarak seçim zaferini kabul etti ve 10 Mayıs 2018 gecesi geç saatlerde meydana gelen barışçıl bir siyasi geçiş ve rejim değişikliğinin yolu açılmış oldu. [86]

[82] Nadzri, "The 14th General Election, the Fall of Barisan Nasional, and Political Development in Malaysia, 1957–2018", s.157.

[83]Praveen Menon, "Exclusive: Malaysia's Anwar says 'shattered' Najib called him twice on election night", Reuters, (28 Mart 2018), Erişim 22 Ekim 2022, https://www.reuters.com/article/us-malaysia-politics-anwar-malaysia/exclusive-malaysias-anwar-says-shattered-najib-called-him-twice-on-election-night-idUSKCN1II1U2

[84] The Inspector-General of Police-Polis Genel Müfettişi.

[85] The Star, "Ali Hamsa Declares Nationwide Public Holidays on May 10 and 11", (10 May 2018), Erişim 22 Ekim 2022, https://www.thestar.com.my/news/nation/2018/05/10/chief-secretary-declares-thursday-and-friday-public-holidays

[86] Nadzri, "The 14th General Election, the Fall of Barisan Nasional, and Political Development in Malaysia, 1957–2018", s.157.

Peki, BN ve Najib için yanlış giden neydi. Bu kadar beklenmedik ve olumsuz bir seçim sonucuna neden olacak ne olmuş olabilirdi. Muhalefet için kazanan faktör veya formül neydi. Bunlar esasında, çok fazla bir yekûn teşkil eder. Öncelikle Mahathir faktörü vardı. Mahathir'in siyasi stratejileriyle Bersatu'ya Warisan'ın dahil edilmesi, çok daha güvenilir, temsili ve daha güçlü bir muhalefetin varlığına sebep olmuştur. Bu da, seçmenin güvenini kazanmasına neden olmuştur. İkinci olarak, iktidar içindeki idareciler arasındaki kopuşun etkisidir. Buna ek olarak Najib'in yönetimini çevreleyen özellikle yolsuzluk vs. gibi etkili olumsuz sorunların bulunması olarak gösterilebilir. Mahathir de Najib'e en çok bu taraftan darbe indirmiştir. Son olarak ise seçmen bilincindeki yükseliş denilebilir. Bilgi ve iletişim Teknolojilerinin ilerlemesi ve aktif kullanımı ile Malezya'da dijital ve daha katılımcı bir toplumun ortaya çıkması, sonuçlar üzerinde en büyük etkiye sahip öğelerden bazıları olarak sayılabilir.[87] Bununla birlikte 5 Eylül 2016'da Mahathir, 18 yıldır ilk kez Anwar ile görüşerek pragmatik bir hamle yapmıştı.[88] Bundan bir ay önce, UMNO'nun bölünmüş partisi olan Bersatu, Malayların siyasi temsilcisi olarak UMNO'nun yerini almak amacıyla tesis edildi.[89] Mahathir, Bersatu'nun başkanlığını ve Muhyiddin de yardımcılığını yaptı. Mahathir, Anwar'ın desteğini alarak saflarını güçlendirdi ve BN'e karşı daha güçlü bir muhalefet oluşturmak için eski düşmanına ve Bersatu'ya eşit derecede ihtiyacı olduğunu da anladı. Mahathir ve Anwar arasındaki bu görüşme, Bersatu ve PH arasında daha fazla

[87] A.g.m. s.158.
[88] Straits Times, "Mahathir Meets Anwar in Malaysia's High Court for First Time in 18 Years", (5 September 2016), Erişim 22 Ekim 2022, https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/mahathir-meets-anwar-after-almost-20-years
[89] Straits Times, "Muhyiddin Registers Mahathir's New Party, Parti Pribumi Bersatu Malaysia", (10 August, 2016), Erişim 22 Ekim 2022, www.straitstimes.com/asia/se-asia/muhyiddin-registers -mahathirs-new-party

işbirliği olasılığını ortaya çıkardı ve bu durum, Bersatu'nun koalisyona resmi olarak katılmasıyla tescillendi.[90]

Najib'in seçim sonuçlarına dair gönül rahatlığı ve seçimleri son ana kadar erteleme kararı, PH liderliğinin yeni koalisyonunu daha iyi organize etmesine ve güçlendirmesine de olanak sağladı. Aslında Najib, stratejik bir hata yapmıştı. Ülke çapındaki seçim propagandalarında Mahathir sert bir şekilde hükümete yüklendi ve PH, Mahathir'in başbakan, Anwar'ın yüce lider ve Wan Azizah'ın başbakan yardımcısı olacağı liderlik kadrosunu ilan etti.[91] PH'nin bu yeni ve gelişmiş siyasi yapısında, BN'nin egemenliğine karşı koymak için toplu olarak stratejiler formüle edildi. Ocak 2018'in başlarında Mahathir'i PH'ın başbakan adayı olarak ilan etmek için pragmatik hamlesi, bu ortam aracılığıyla yapıldı ve genel kabul gördü.[92]

Mahathir'in 22 yıllık tecrübesi ve dördüncü başbakan olarak olağanüstü performansı ve birçok Malezyalı arasındaki popülaritesi, toplumun gözünde PH'nin UMNO/BN'nin yerini alarak çok daha güvenilir bir parti haline dönüşmesine neden oldu.[93] Esasında liderlik koltuğunda Mahathir'in olması, özellikle Malay muhafazakâr seçmeninin güvenini tesis eden esas etmen olmuştur. Seçmen, Mahathir'in muhalefet olarak devletin kuruluşu ile esas teşkil eden temel politikasını devam ettireceğini değerlendirmiştir. Bu durum ise PH'ın halkın desteğini almasının en önemi sebeplerinden birisini teşkil etmektedir.

[90] New Straits Times, "Mahathir Meets Anwar in Malaysia's High Court for First Time in 18 Years", (5 September 2016), Erişim 22 Ekim 2022, https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/mahathir-meets-anwar-after-almost-20-years

[91] New Straits Times, "Pakatan Harapan Announces Leadership Line-Up; Anwar Is De Facto Leader, Dr M Chairman", (14 July 2017), Erişim 22 Ekim 2022, www.nst.com.my/news/nation/2017/07/257162/pakatan-harapan-announces-leadership-line-anwar-de-facto-leader-dr-m

[92] The Star, "Pakatan Names Dr Mahathir as Prime Minister-Designate", (8 January 2018), Erişim 22 Ekim 2022, www.thestar.com.my/news/nation/2018/01/08/pakatan-names-dr-mahathir-as-prime-ministerdesignate/

[93] Nadzri, *a.g.e.,* s.159.

9. Mahathir'in Dönüşü (2018-2020)

Mahathir'in Malezya siyasetine dönüşü ilerlemiş yaşına karşın[1] Malezya seçmeni tarafından kabul görmüştür. Mahathir, Malezya'nın şimdiye kadarki en uzun süre görev yapan başbakanıydı ve görev süresi boyunca, eylemlerinin çoğunun demokratik uygulamaları baltaladığı kabul edildiğinden, otokratik bir lider olarak değerlendirilmiştir.[2] 22 yıl boyunca ülkenin başbakanlığını yapmış bir lider olarak, 2018 genel seçimlerinde Barisan Nasional'a karşı yarışmak ve özellikle kırsal alanlarda Malay oylarını güvence altına almak için bir muhalefet koalisyonunu bir araya getirebilecek de tek kişi olarak Mahathir görülmüştü. Malezya'yı BN tahakkümünden kurtarma bahanesiyle Mahathir, eski düşmanı Anwar İbrahim ile bir araya geldi ki bu durum pek çok kişinin asla hayal bile edemeyeceği bir şeydi. Bu iki siyasi figür arasındaki uzlaşma, Pakatan Harapan (PH) olarak bilinen yeni bir büyük muhalefet koalisyonunun kurulmasının da yolunu açmış oldu. Bu koalisyon, Mahathir'i BN iktidarını yenme konusunda en iyi seçenek olarak gördüğü için başbakan adayı olarak göstermeyi de kabul etmiştir.[3] Esasında Mahathir'in başbakan adayı olarak gösterilmesi, özellikle Malay seçmenlerin gözünde, PH'da başbakan olabilecek bir liderlerin olmamasından kaynaklanmaktaydı ve Mahathir'den daha uygun aday da olamazdı. Bununla birlikte, PH şemsiyesi altında bileşen partiler, Mahathir'in yalnızca geçici bir süreliğine başbakan olması konusunda anlaştılar ve Mahathir görevi bıraktıdığında Anwar başbakan olacaktı. Bu şekilde bir lider devri konusunda uzlaşma sağlanmıştı.

[1] Doğum: 1925.

[2] Blake Respini & Herdi Sahrasad, "Suharto and Mahathir, political survival and the Asian Economic Crisis in 1998: A historical Reflection", *JATI-Journal of Southeast Asian Studies*, 21/1, (2016), s.45-9.

[3] Francis E. Hutchinson, "Malaysia's 14th General Elections: Drivers and agents of change" *Asian Affairs*, 49/4, (2018), s. 582-7.

Resim 19: Mahathir (92)

9 Mayıs 2018'de Mahathir faktörü sayesinde yeni koalisyon, görünüşte yenilmez olan BN idaresini yenerek seçimi kazanırken, PH'nin sıkı çalışması meyvelerini verdi. Mahathir, bu zaferle ikinci kez başbakan oldu ve Malezya tarihinde bir dönüm noktasını daha oluşturdu. Yeni yönetimin göreve gelmesiyle PH, özellikle kurumsal ve siyasi reformlar konusunda seçim vaatlerini uygulamaya koymaya başladı. Diğer vaatler arasında, başbakanın yetkisini sınırlama ve Başbakanlık işleyişini yeniden yapılandırma taahhütleri de vardı.[4] Bu durum, başbakanın aynı anda diğer bakanlık görevlerinde, özellikle de Maliye Bakanlığı görevinde bulunmasına izin vermesini engelliyordu. Bu reformlar, yürütme organını koşulsuz itaat şartıyla dolduran, önceki BN yönetimi siyasi kültürün çöküşü için tasarlandı. Reform girişimi aynı zamanda, kolektif bir kabine yönetimini yeniden uygulamaya koyma çabasıydı. Ancak göreve başladıktan kısa bir süre sonra Mahathir'in PH yönetimi, seçim vaatlerinden uzaklaşmaya başladı. Hükümet kurulduktan sonraki ilk birkaç hafta içinde Mahathir, kendisini Eğitim Bakanı olarak aday gösterdi ve bu da birçok kişinin PH reform gündeminden şüphe duymasına neden oldu. Bununla birlikte seçim vaatlerini ihlal eden daha birçok karar da alındı.[5] Örneğin, Halkın Adalet Partisi'nin (PKR) Yüksek Konsey üyesi Latheefa Koya'nın Malezya Yolsuzlukla Mücadele Komisyonu (MACC) Baş Komiseri olarak atanması PH manifestosuyla çelişiyordu. Oysaki seçim manifestosu, komiserlerin atanmasının parlamento tarafından demokratik olarak onaylanması gerektiğini garanti etmişti. Ancak Mahathir, hükümetinin daha da kurumsal

[4] John Funston, "Malaysia's 14th general election (GE14): The contest for the Malay electorate", *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, 37/3, (2018), s.57-63.
[5] Tunku Nashril Abaidah & Mohammad Agus Yusoff, "Mahathir's Return: The Endurance Of Prime Minister Domination In Malaysia", *JATI-Journal of Southeast Asian Studies*, 26/2, (2021), s. 36.

reformlar gerçekleştirme taahhüdünü yinelemiştir.[6] Yerine getirilen birçok sözle birlikte Mahathir'in gücünün özellikle kabine tarafından kontrolsüz bırakıldığı değerlendirmesi yapılabilir. Sonuçta hiçbirisinin devlet ve hükümet yönetme konusunda Mahathir kadar tecrübesi yoktu. PH içindeki birçok kişi Mahathir'in eylemlerini eleştirse de, bu durum Mahathir'in genellikle kararlarını değiştirmemiştir.

Bununla birlikte, Mahathir'in politikaları diğer parti üyeleri tarafından kararlarının sorgulanmasına da neden oldu. Ancak Mahathir kararlarında bir sorun görmedi. Bu durum, birçok kişinin Mahathir'in amacını merak etmesine ve PH'nin reform planına sadık kalma konusundaki ciddiyetini sorgulamasına da neden oldu. Mahathir, '*Eğitim portföyünü devraldım, çünkü bu ülkede çok fazla insanın eğitimsiz olduğunu düşünüyorum, bu yüzden buna dikkat etmem gerektiğini düşündüm… Ama bunun dışında, öğretme şeklimizin modası geçmiş olduğu fikrindeyim. Bugün bilgisayarlar ve diğer şeylerle birlikte yeni öğretim yöntemleri geliştirmeliyiz*' açıklamasında bulunmuştur.[7]

Eğitim sisteminde yapılması gereken çok şey olduğunu kabul etmesine ve hükümetin buna çok dikkat etmesi gerektiğini ifade etmesine rağmen kendini Eğitim Bakanı olarak ileri sürmesi, özellikle yeni hükümetin ilk ayında seçim vaatlerini çiğnemenin mazereti olamazdı. Ancak Mahathir, sonunda baskı altında kendisini Eğitim Bakanı olarak atamaktan kaçındı. Kendi yerine eski bir akademisyen olan Dr Maszlee Malik'i atadı. Acemi bir politikacının ve eski bir akademisyenin seçilmesi, bu lider konuma daha fazla eğitim deneyimi ve daha az siyasi yön getirme girişimiydi.[8] Ancak, Maszlee bir bakan

[6] Wan Saiful Wan Jan, *Why did Bersatu leave Pakatan Harapan?* (Singapore, ISEAS-Yusof Ishak Institute, 2020), s.11.
[7] Today, "Dr Mahathir is Malaysia's education minister, Cabinet to be sworn in on May 21", (17 May 2018), Erişim 22 Ekim 2022 https://www.todayonline.com/dr-mahathir-malaysias-education-minister-cabinet-be-sworn-may-21
[8] Lee Hwok-Aun, "Education in post GE-14 Malaysia: Promises, overtures and reforms", *Perspective*, 59, (2018), s.3.

olarak sadece iki yıl devam etmeyi başarabilmiştir. 2 Şubat 2020'de kabineden istifa ettiğini açıklamış, istifası sorulduğunda ise 'başbakan tarafından kabinede iyi bir takım oyuncusu olmadığı ve hükümette büyük sıkıntıya neden olduğu için' istifaya zorlandığını ifade etmiştir.[9] Kısa bir süre sonra ise Mahathir, Eğitim Bakanlığı'nı vekil olarak devraldığını ve kabinenin toplu olarak bunu kabul ettiğini açıklamıştır. Bu durum, Mahathir'in kabineyi başarılı bir şekilde domine edip etmediği ve aldığı karar ne olursa olsun onlardan aynı fikirde olmalarını bekleyip beklemediği sorusunu da gündeme getirmiştir.[10]

Mahathir'in ilk döneminde yaptığına benzer görülen bir diğer eylem de kabine üyelerinin atanmasıydı. BN başbakanlığı sırasında Mahathir, kendi seçtiği kabine üyelerini atama özgürlüğüne sahipti. Bu durum Mahathir'in kişiselleştirilmiş liderliği olarak değerlendirilebilir.[11] Ancak, PH'nin bileşen partilerine önceden danışmadan kabine üyelerini atama eylemi, PH'da hoşnutsuzluğa neden olmuştu. Kabine üyelerini seçmenin başbakanın ayrıcalığı olduğu genel olarak kabul görse de, PH ittifakında işler biraz farklı değerlendirilmiştir. PH, hiçbiri diğerinden üstün olmayan bir grup siyasi partiden oluşuyordu ve kararlar birlikte alınıyordu. Dolayısıyla Mahathir'in kabine üyelerini Sultan'ın onayı için ayarlamadan önce, bileşen partilerinden onay alması gerekiyordu. Kabine oluşumuyla ilgili bu konu, PKR Başkan Yardımcısı Rafizi Ramli'nin Mahathir'in DAP Genel Sekreteri Lim Guan Eng'i Maliye Bakanı olarak aday gösterilmesini, PKR'ın mutabakatı olmadan yapılmış olmakla

[9] Kenneth Tee, "Maszlee forced to quit as education minister? Water minister zips lips, leaves it to PM's wisdom", Malay Mail, (5 January 2020), https://www.malaymail. com/news/ malaysia/2020/01/05/maszlee-forced-to-quit-as-education-minister-water-minister-zips-lips-leave/1824838

[10] Abaidah & Yusoff, "Mahathir's Return: The Endurance Of Prime Minister Domination In Malaysia", s. 48.

[11] In-Won Hwang, *Personalized politics: The Malaysian state under Mahathir*, (Singapore, Institute of Southeast Asian Studies, 2003), s.143-5.

suçlayan bir açıklama yapmasıyla gün yüzüne çıkmıştı.[12] Mahathir ise kabineyi belirleme konusunda mutlak güce sahip olmasına rağmen, bakanların sayısının nasıl dengeleneceği konusunda, bileşen partilerin görüşlerini dikkate aldığını vurgulayarak bir misilleme yapmıştır.

Kabine içerisinde hâkimiyete inanan Mahathir, başbakan olduktan sonra seçim vaatlerinin gerçekleşmesi konusunda samimi bir bağlılık göstermemiştir. Bu durum Mahathir'in ve kabinesinin bütünlüğü hakkında da ciddi soru işaretleri meydana getirmiştir. Daha da kötüsü, Temmuz 2018'de Mahathir, seçim beyannamesinin bir 'Mukaddes Kitap' olmadığını, yalnızca hükümet için bir kılavuz olduğunu söyleyen bir açıklama yapmıştır.[13] Bu açıklama sadece muhalefetin değil, halkın ve PH üyelerinin de dikkatini çekmiştir. Mahathir'in açıklaması, o dönemki Bersatu Stratejik Direktör Yardımcısı olan Wan Saiful tarafından, seçim vaatlerinin sadece yol gösterici olduğunu ve hükümetin bunları yerine getirme yükümlülüğünün olmadığını söyleyerek teyit edilmiştir. PH manifestosunun taslağını hazırlayan Wan Saiful, 'PH'nin taslağı hazırlanırken yetersiz veri ve bilgiye erişim nedeniyle hükümetin uygulayamayacağı bazı şeyler olacağını' da belirtmiştir.[14]

Kurumsal reformla ilgili meseleler de Mahathir'in ve kabinesinin bağlılık ve isteksizliklerinin açık kanıtıydı. Reformun yavaş temposu sadece siyasi alanla sınırlı kalmamış, aynı zamanda ekonominin yönetimini de etkilemiş, böylece yeni gelişen PH iktidarının vaatlerini yerine getirememesine neden olmaya

[12] The Star, "After social media backlash, Wong Chen supports Rafizi on cabinet posts" The Star (12 May 2018), Erişim 22 Ekim 2022, https://www.thestar.com.my/news/nation/2018/05/12/after-social-media-backlash-wong-chen-comes-to-rafizi-defence/

[13] The Sun Daily, "Mahathir: Manifesto not bible, only a guide", (17 July 2018), Erişim 22 Ekim 2022, https://www.thesundaily.my/archive/ mahathir-manifesto -not-bible- only-guide-NUARCH564580

[14] Azril Annuar, "Pakatan manifesto aspirational because UMNO blocked access to data, says PPBM strategist", Malay Mail (21 July 2018), Erişim 22 Ekim 2022, Retrieved from https://www.malaymail.com/news/malaysia/2018/07/21/pakatan-manifesto-aspirational-because-umno-blocked-access-to-data-says-ppb/1654560

başlamıştı.[15] Seçmen, manifestoda kurumsal reformu başlatma vaadi nedeniyle PH'a oy vermişti, ancak genel seçimdeki kesin zaferden sonra bu vaatler buharlaşmıştı. Seçim vaatlerini yerine getirememesi, Mahathir ve PH'ın önceki hükümetten farklı görünmemesine neden olmuştur. Bu durum ise Mahathir'in BN'deki 22 yıllık iktidarı gibi baskın ve otoriter bir başbakan olmaya devam ettiğinin değerlendirilmesine neden olmuştur. Bu, esasında normal karşılanmalıdır. Zira 90 yaşını geçmiş başarılı bir siyasinin değişime öncülük etmesi, dünya siyasetinde pek de alışılmış veya görülmüş bir durum değildir.

İlerlemiş yaşına rağmen Mahathir'in iktidar koltuğunu bırakmaya pek gönüllü olmadığının açık kanıtı, gücün Anwar İbrahim'e devredilmesinin gizeminde saklıydı. Mahathir'in seçimi kazandıktan sonra başbakanlık pozisyonunu Anwar'e devredeceği söylenmişti, ancak her iki lider de bunun için bir zaman çerçevesi belirlememişti. Mahathir defalarca, gücü Anwar'a devretme anlaşmasına saygı duyacağı konusunu vurguladı. Ancak bir planın olmaması, Anwar düşmanlarının PH içinde huzursuzluk meydana getirmesine neden oldu.[16] Koltuğunu Anwar'e devretme niyetini ifade etmesine rağmen Mahathir'in, konuyla ilgili tutarsız açıklamalar yaparak durumun kasten içinden çıkılmaz bir hal almasına neden olduğu da görülmekteydi. Mayıs 2018'de başbakan olduğunda Mahathir, Anwar'a başbakanlığı teslim etmeden önce, ülkeyi bir veya iki yıl boyunca yöneteceğini açıkça belirtmişti. Daha sonra iki veya üç yıl kalacağını ve 2020'deki Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC)

[15] R. Tapsell, "Malaysia in 2019: A change of government without regime change", *Southeast Asian Affairs 2020,* ed. M. Cook & D. Singh, (Singapore, ISEAS–Yusof Ishak Institute, 2020), s.195-6.

[16] Hazlin Hassan, "Mahathir plans to honour deal on power transfer to Anwar", The Straits Times, (31 December 2018), Erişim 22 Ekim 2022, https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/mahathir-plans-to-honour-deal-on-power-transfer-to-anwar

zirvesinden sonra başbakan değişiminin gerçekleşeceğini vurgulayan bir açıklama daha yaptı.[17]

Mahathir'in birbiri ile çelişen bu açıklamaları, siyasi destekçileri ve 14. Genel Seçimlerdeki rakipleri tarafından desteklenerek, Malezya siyasetinde eşi benzeri olmayan farklı bir siyasi ortam meydana geldi. Mahathir, kimsenin hayal bile edemeyeceği kadar başbakan olarak kalmaya kararlı görünüyordu ve bu durum PH'ın kendi içinde de çatışma başlattı.[18] Buna karşın PAS başkan yardımcısı Tuan Ibrahim Tuan Man, PAS'in Mahathir'e desteğini teyit etti ve PAS merkezi liderlik konseyi tarafından oybirliğiyle kabul edilen bir güvenoyu sunma sözü verdi.[19] PAS başkanı Abdul Hadi Awang, 'PAS ve UMNO, Malaylar ve Müslümanların çıkarlarını korumak için Mahathir'in bir sonraki seçime kadar başbakanlık süresini tamamlamasını görmek istemektedir' ifadelerini kullandı.[20]

9.1. Mahathir'in İkinci Döneminde Dış Politika

Başbakanlık pozisyonunun Malezya'daki dış politika üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu reddedilemez. Özellikle her başbakanın farklı amaçları ve planları bulunmaktaydı. Bu lider temelli gerçeklik, sık sık keyfi politikalar uygulanması konusunu gündeme getirmiş olsa da, Malezya bugüne kadar diğer ülkelerle iyi ilişkilerini

[17] Abdul Rashid Moten, "The politics of manipulation: Malaysia 2018-2020", *Intellectual Discourse*, 28/2, (2020), s. 387-90.
[18] Abaidah & Yusoff, "Mahathir's Return: The Endurance Of Prime Minister Domination In Malaysia", s.49.
[19] Zakiah Koya, "PAS to push for vote of confidence in Dr M", The Star (9 February 2020), Erişim 22 Ekim 2022, https://www.thestar.com.my/news/nation/2020/02/09/pas-to-push-for-vote-of-confidence-in-dr-m
[20] Hazlin Hassan, "Azmin backs opposition call for PM Mahathir to stay on for full term", The Straits Times, (29 July 2019), Erişim 22 Ekim 2022, https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/azmin-backs-opposition-call-for-pm-mahathir-to-stay-on-for-full-term

sürdüregelmiştir.[21] İkinci kez iktidara geldikten sonra Mahathir, kaldığı yerden devam etmiş, Batı karşıtı söylemlerini sürdürmeye devam etmiştir. Bununla birlikte ikinci döneminde, Malezya'nın dış politikasını pragmatik bir yönde tasarlamıştır. Spesifik olarak, Malezya'nın ulusal çıkarlarını tehlikeye atabilecek herhangi bir güçle savaşmaya hazırlanırken, Malezya'nın ekonomik verimliliğini geliştirmeye de odaklanmıştır. Bu iki güç elbette Çin ve ABD'dir. Çin ile ilişkilerde Mahathir, Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'ni oldukça eleştirmişti. Mahathir, Başbakan seçildikten sadece birkaç ay sonra, Çin'in bazı Kuşak ve Yol inşaat projelerini iptal etmek istedi ve bu proje onun bakış açısına göre Malezya'ya gerçekten fayda sağlamamaktaydı. Hatta eski hükümet döneminde yaygın bir yolsuzluğa da yol açmıştı. Bununla birlikte Mahathir, Malezya'nın bu büyük projeden gerçekten de fayda sağlayacağına inandığı için Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'ni tamamen yürürlükten kaldırmak istememiştir.[22]

Mahathir, İngiliz sömürge döneminden bu yana devam eden batı ve doğu Malezya arasındaki kalkınma boşluğunu, daha iyi altyapı bağlantı projeleri aracılığıyla kapatmanın zorunlu olduğunun bilincindeydi. Bu nedenle, Pekin karşıtı tavrını yumuşatmış, Çin ile ittifak girişimlerinde bulunmuş ve Batı'yı eleştirmeye başlamıştır.[23] Nisan 2019'da Pekin'e yaptığı resmi ziyarette Mahathir, Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'ne verdiği desteği şu şekilde ifade etmiştir; '*Kuşak ve Yol Girişimi'ni tamamen destekliyorum. Ülkem Malezya'nın projeden yararlanacağına eminim… Evet, Kuşak ve Yol fikri harika. Orta Asya'nın karayla çevrili ülkelerini denize yaklaştırabilir. Zenginlik*

[21] Faridah Jaafar, "Meninjau Hubungan Antarabangsa dan Dasar Luar di Malaysia: Penelitian Definisi dan Pengaruh Gaya Kepimpinan Perdana Menteri 1957-2022", *Malaysian Journal of Social Sciences and Humanities*, 7/7, (2022), s.1.

[22] Tashny Sukumaran, "Mahathir to Update Malaysia's Foreign Policy, Including on South China Sea and International Muslim Cooperation", South China Morning Post (18 September 2019), Erişim 22 Ekim 2022, https://www.scmp.com/week-asia/politics/article/3027949/mahathir-update-malaysias-foreign-policy-including-south-china

[23] Leng Thearith & Thong Meng, "Malaysia's Foreign Policy under Mahathir's Premiership", Avi Perspective Cambodia, 13 (2019), s.3.

içinde büyüyebilirler ve yoksullukları azaltılabilir'.[24] Ayrıca Mahathir, Çin teknoloji devi Huawei'ye iltifat da ederken, Mayıs 2019'un sonlarında Tokyo'da düzenlenen 25. Future of Asia konferansında başta ABD olmak üzere Batı'yı eleştirmiştir; '*Trump yönetiminin Huawei'yi etkin bir şekilde yasaklama kararı, takip edilecek bir yol değildir…. ABD'nin sonsuza kadar en iyi teknolojiye sahip en üstün ulus olamayacağını kabul etmeliyiz… [Batı] bu yeteneğin Doğu'da da bulunabileceğini kabul etmelidir. Ama her zaman önde oldukları bir duruma sahip olmak istiyorlar ve sizin başarınızı istemezlerse sizi yasaklarlar, ülkenize savaş gemileri gönderirler, bu bir rekabet değildir. Bu durum insanları tehdit etmektedir*'.[25] Bunlara ek olarak ABD-Çin ticaret savaşına neden olduğu için ABD Başkanı Donald Trump'ı da suçlamıştır.[26]

9.2. ASEAN

Mahathir'in her iki görev süresi boyunca dış politikada ASEAN, yoğun olarak desteklenmiştir. İlk döneminde Mahathir, ASEAN Plus3'nin öncülü olan Doğu Asya Ekonomik Grup Toplantısı'nın (EAEC) oluşturulmasını önermiş ve İslam İşbirliği Teşkilatı'nı da coşkuyla desteklemişti. Mahathir bu politikasından vazgeçmemiş ve ASEAN'ı ulusal dış politikanın ana direklerinden biri olarak görmeye devam etmiştir.

Güçlü bir ASEAN, ülkenin ihracata olan yoğun bağımlılığı göz önüne alındığında Malezya'ya ekonomik refah getirebilecek potansiyele sahipti. Bu nedenle Mahathir, özellikle küresel sahnede

[24] Kinling Lo, "Malaysia's Mahathir backs China's belt and road but insists on open trade routes", South China Morning Post, (26 April 2019), Erişim 22 Ekim 2022, https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3007874/

[25] Akane Okutsu, "Nikkei Event, Future of Asia, Opens with Mahathir Speech", Nikkei Asian Review, (30 May 2019), Erişim 22 Ekim 2022, https://asia.nikkei.com/Spotlight/The-Future-of-Asia/The-Future-of-Asia-2019/Nikkei-event-Future-of-Asia-opens-with-Mahathir-speech

[26] Masayuki Yuda, "Mahathir Urges Asean to Unite against West's Protectionism", Nikkei Asian Review , (2 November 2019), Erişim 22 Ekim 2022, https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Mahathir-urges-ASEAN-to-unite-against-West-s-protectionism

diğer büyük ekonomilerle mücadele ederken ASEAN'ın tek sesle konuşmasını istemekteydi.[27] ASEAN üyelerinin daha iyi bir ekonomik duruşa sahip olması ve Batı'ya fazla bağımlı olmaktan kaçınmasının, büyük ölçüde dış pazardan ziyade kendi iç pazarlarına bağlı olacağını öngörmüştür. Bu nedenle Malezya, 10 ASEAN ülkesi ile Japonya, Çin, Avustralya, Yeni Zelanda ve Güney Kore arasında imzalanan Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklığın (RCEP) en hevesli savunucularından biri haline gelmiştir. Yeni iktidarında da Mahathir, bu işbirliği mekanizmalarına öncelik vermeye devam etmiştir. Seksen sayfalık yeni dış politika ilanı çerçevesinde Mahathir, Malezya'nın barış, insanlık, adalet ve eşitlik ruhunu benimseyen bağımsız, pragmatik bir dış politika ve ilke izlemeye devam edeceğini belirtmiştir. Bununla birlikte Malezya'nın da toprak iddiasına sahip olduğu Güney Çin Denizi'nde militarizasyonun ortadan kaldırılması ihtiyacını vurgulamıştır.[28] Ayrıca Mahathir, meseleye taraf olan devletlerin tartışmalı sulara kendi savaş gemilerini göndermeye devam etmeleri halinde gelecekte olası bir silahlı çatışmanın patlak vermesi konusunda bölge devletlerini de uyarmıştır.[29]

9.3. Mahathir, İslam ve KL Zirvesi

Mahathir, 56 yaşında Malezya'nın dördüncü başbakanı olmuş ve 1981'den 2003'te istifa edene kadar görev yapmış ve bu durum onu Malezya siyasi tarihinde en uzun süre hizmet veren Başbakan olma noktasına ulaştırmıştır. Mahathir, birçok yönden tartışmalı da olsa, pek çok açıdan güçlü ve vizyon sahibi bir lider olarak bilinmektedir. Malezya'nın hızlı modernizasyonuna öncülük etmiş, Müslüman

[27] New Straits Times, "Dr Mahathir: Asean Will Be Formidable If It Speaks with One Voice", (2 November 2019), Erişim 22 Ekim 2022, https://www.nst.com.my/news/ nation/ 2019/ 11/535104/dr-mahathir-asean-will-be-formidable-if-it-speaks-one-voice-nsttv

[28] MOFA, *Foreign Policy Framework of the New Malaysia: Change in Continuity* (Putrajaya, Ministry of Foreign Affairs of Malaysia, 2019), s. 19.

[29] Bhavan Jaipragas, "Forget the Warships: Malaysian Pm Mahathir's Peace Formula for South China Sea", South China Morning Post, (19 June 2018), Erişim 22 Ekim 2022, https://www.scmp.com/week-asia/geopolitics/article/2151403/forget-warships-malaysian-pm-mahathirs-peace-formula-south

dünyasının özlemlerini savunmuş, Siyonist karşıtı, Filistin yanlısı bir duruş benimsemek dâhil, Batı'yı da söylemleriyle sık sık kızdırmıştır. Mahathir, yalnızca çok sayıda özelleştirme programı başlatmakla kalmamıştır, aynı zamanda Petronas Kuleleri de dâhil olmak üzere çok sayıda çığır açan, gösterişli yapıya da öncülük etmiştir.

Mahathir'in kırk yılı aşkın siyasi aktivizmi, ülkede İslam'ın siyasi arenada daha fazla yoğunlaşmasındaki rolü de dahil olmak üzere çok sayıda tartışmalı politika ile hatırlanmaktadır. Yönetimi sırasında, kraliyet aileleriyle ve onların yasal statüleriyle yaşadığı çatışmalar ve Yüksek Mahkeme yargıçlarını görevden alması, bazı bürokratik kesimlerin tepkisini toplamıştır. Aynı zamanda, çok sayıda İslami politika ve girişim de Mahathir zamanında başlatılmıştır. Daha fazla cami ve İslami okul inşa etmiş, İslami üniversiteler, bankalar ve ilgili enstitüler ve düşünce kuruluşları tesis etmiş, İslami yargı sisteminin statüsünü yükseltmiş (şeriat mahkemeleri ve kanunlar gibi), İslami radyo ve televizyon programcılığını arttırmış ve ülkenin ilk dış politika önceliği olarak İslam yanlısı bir dış politika yönelimi belirlemiştir.[30]

Malay dış politikası ulusal, bölgesel ve hatta küresel olarak belirli sosyal ve kültürel bağlamlarda hareket eden siyasi liderler tarafından, Malezya'nın ulusal ihtiyaç ve çıkarlarına uygun bir şekilde geliştirilmiştir. Buna rağmen, iç ve dış çevrenin karakterlerinin son elli yılda fikir, norm ve ideal akışındaki sürekli değişim nedeniyle Malezya dış politikası, hiç şüphesiz küresel genel durum ile birlikte değişmiş veya değiştirilmiştir. Elli yıl boyunca Malay dış politika uygulamasının dört geniş teması açıkça ortaya çıkmaktadır. Bunları; 1970'lerden itibaren tarafsızlık veya uyumsuzluk etrafında merkezlenen duruşlar ve politikalar, ikinci olarak 1960'ların sonunda

[30] Süleyman Temiz, "2019 Kuala Lumpur Zirvesi'nin Gelişimi ve Körfez Ülkelerinin Tepkileri", *Türkiye ve Körfez Ülkeleri İlişkileri: Dış Politika, Güvenlik ve Ekonomi,* ed. Engin Koç, (Çanakkale, Paradigma Akademi, 2021), s.397-8.

ortaya çıkan ve Soğuk Savaş sonrası dönemde yoğunlaşan bölgeselcilik, üçüncü olarak 1980'lerden bu yana dış politikayı ve politik ekonomiyi etkileyen küreselleşme ve son olarak Malezya'nın kurucusu olan Tunku Abdul Rahman zamanında dahi bir alt metin olarak egemen olmasına rağmen, 1990'lardan itibaren dış politikanın birincil itici gücü olarak ortaya çıkan İslam, şeklinde değerlendirilebilir. Malay dış politikasındaki bu temalar, en önemlisi belirli dış politika duruşuna, stratejisine ve eylemlerine dönüşmüş ve giderek artan bir şekilde gelecek vadeden bir orta gücün temaları olarak tanımlanmıştır. Bu tür politikalar, Doğu-Batı ilişkilerinde, güneydoğu ve güneydoğu Asya'nın ötesinde önemli bölgesel aktörlere, en önemlisi Soğuk Savaş sonrası dönemde Doğu Asya, Orta Doğu ve genel olarak İslam dünyasına yönelik olarak hazırlanmıştır.[31]

'İngiliz ürününü en son satın al', 'Doğuya Bakış', Müslüman davasının savunuculuğu, ara sıra Singapur, Avustralya ve Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkilerde sözlü gerilimlerin yaşanması ile birlikte bir Doğu Asya Ekonomik Gruplaşması fikri, uluslararası muhalefet ve ardından yapıcı tartışmalar, kısmen ASEAN Plus3 ve Doğu Asya Zirvesi gibi pan-Asya forumları, Mahathir'in ilk başbakanlığı döneminde öne çıkan durumlardan bazılarıydı. Bu kavramlar ve olaylar genellikle Malezya'nın dış politikasında daha yakın tarihin belirleyici unsurları olarak algılanmaktadır. Ayrıca belirtilmelidir ki bu yaklaşımların hepsi, ülkenin dördüncü başbakanı Mahathir Mohamad ile ilişkilidir. Mahathir'in 2003'te görevi bırakması ile birlikte, Malezya'nın uluslararası ilişkileri, nadiren küresel manşetlere taşınmıştır. Kendisinden sonraki dönemde başbakanlık yapmış Badawi ve Najib dönemlerinde ise, Mahathir'e nazaran daha mutedil bir dış politika takip edilmiştir.[32]

Mahathir gibi karizmatik liderler, Malay politiğinde nadirdir. Konuşmalarındaki pervasızlık ve rahat bir şekilde eleştiri oklarını

[31] Temiz, *a.g.e.*., s.398.
[32] *A.g.e.*, s.399.

hedefine yöneltmesi, karşı taraftaki muhalifini hem tedirgin etmekte hem de Mahathir'e küresel bir pozisyon kazandırmaktaydı. Diğer birçok durumda Müslüman davası, Malezya'nın dış ilişkilerinde önemli bir faktör olmuştur ve bu nedenle Mahathir'in yurtiçi İslamlaştırma gündeminin bir uzantısı ya da daha doğrusu dinin siyasallaşması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Mahathir'in en tartışmalı konuşmalarından bazılarını yaptığı ve eleştirdiği yer ise, dünyanın en büyük hükümetler arası organizasyonlarından biri olan İslam İşbirliği Teşkilatı olmuştu.[33] Mahathir, esas olarak Malezya'nın hızlı ekonomik gelişimi nedeniyle kendi idaresini daha da güçlendirmişti. Malezya'nın, 1993 Dünya Bankası'nın ünlü 'Doğu Asya Mucizesi' araştırmasında hayranlık ve övgü konusu olan prestijli sekiz 'Yüksek Performanslı Doğu Asya Ekonomileri' grubuna dahil edilmesi ve daha da yaygın olarak, ülkenin statüsünün 'küçük bir ejderha' olarak değerlendirilmesi[34] Mahathir'e dış politika retoriği için tam bir hız ve cesaret vermişti. Mahathir, Malezya'nın siyasi istikrar ve ekonomik güce ulaştığı bir dönemde Malezya'nın dış politikasına bir miktar sağlamlık, girişkenlik ve cesaret getirme fırsatı da sağlamıştı.[35]

Mahathir, özellikle 1990'ların ilk yarısında Asya değerleri tartışmasının ana savunucularından biri olarak tanınmıştı. Bununla birlikte belirtilmelidir ki Mahathir, sık sık Müslüman ülkeleri ve halkları da eleştirmiştir; '*Dünyadaki 1.3 milyar Müslüman'ın en zengin toplumlar arasında yer alıyor olması gerekir, çünkü Allah onlara petrol gibi büyük bir zenginlik bahşetmiş. Peki, kendilerine verilen bu zenginliği mevcut durumlarını değiştirmek için kullandıkları söylenebilir mi? Kur'an, 'önce sen gayret sarf et, sonra Allah'ın yardımını bekle' diyor ama bunu dinleyen olmadığı çok açık. Başkalarını suçlamanın da bir faydası yok. Müslümanlar kendilerini*

[33] *A.g.e*., s.400.
[34] World Bank, The East Asian Miracle: Economic Growth and Public Policy, (24 September 1993), Erişim 22 Ekim 2022, http://documents1. worldbank.org/ curated/en /975081468244 550798/pdf/multi-page.pdf
[35] Temiz, *a.g.e.*, s.400.

kurtarmak için bir şey yapmadığı sürece başkaları neden onları kurtarmak için harekete geçsin ki?"[36]

Mahathir'in dış politika perspektifinde ortak bir konsensüs ve platform oluşturma çabaları her zaman dikkat çekmiştir. 2018 yılında tekrar başbakanlık koltuğuna oturduktan sonra, Malezya dış politikasının da aynı Mahathir'in ilk dönemi gibi bariz bir atağa kalktığını görmek mümkündür. Bu atılımlardan bir tanesini de 2019'un son günlerinde tertip edilen KL Zirvesi'dir. 'Ulusal Güvenliğin Sağlanmasında Kalkınmanın Rolü' temalı Kuala Lumpur Zirvesi, 18-21 Aralık 2019 tarihleri arasında Malezya'nın başkentinde düzenlenmiştir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Katar Emiri Şeyh Tamim bin Hamad el Tani ve İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani'yi bir araya getiren zirve, 52 ülkeden yaklaşık 450 lider, delege, akademisyen, din adamı, düşünür ve gençlik hareketinin katılımıyla gerçekleşmiştir. Zirve, 2018'de göreve geldikten sonra Malezya Başbakanı Mahathir Mohamad'in girişimleriyle tertip edilmiştir.[37]

Mahathir'in bu girişimi Malezya siyasi partileri tarafından da desteklenmiştir. Özellikle uzun yıllar hem yerel hem de uluslararası olarak Müslüman ümmet gündemine odaklanan bir söylemi savunan Malay-İslamcı politikacılar ve aktivistler tarafından büyük memnuniyetle karşılanmıştır. Malezyalı Müslümanlar, zirvenin diğer Müslüman kardeşlerinin kaderi ve geleceği ile ilgili konulara pratik bir çözüm getireceğine inandıkları için genel itibariyle bir destek söz konusu olmuştur.[38] Bununla birlikte zirveye, Suudi Arabistan'ın açık tepkisi olmuştur. Ayrıca Endonezya ve Pakistan, zirveye Suudi baskısı nedeniyle en üst düzey katılımdan imtina etmiştir. Mahathir'in zirvenin Müslüman işlerini kolaylaştırmak açısından İİT'nin mevcut rolüne meydan okumakla ilgili olmadığı şeklindeki ifadelerine

[36] Mohamad, *Evdeki Doktor*, s.499.
[37] Temiz, *a.g.e.*, s.403.
[38] *A.g.e.*, s.404.

rağmen,[39] genel destek sınırlı kalmıştır. Ayrıca Malezya'da ki bu zirve, sonunda ortak bir para biriminin getirilmesi de dâhil olmak üzere ortak projeler yürütebilecek İslami bir ittifakın temellerini atmakla da ilişkilendirilmiştir.[40] Ancak zirvenin çıktıları, bu büyük girişimlere kıyasla sınırlı kalmıştır. KL Zirvesi, Mahathir'in bir başarısı olarak değerlendirilmiştir. Göreve gelişi ile birlikte hareketlenen Malay dış politikası, Mahathir'in yönetimi bırakması ile birlikte tekrar pasif gündemine geri dönmüştür. Bu şekilde, zirveden beklenen etki de gerçekleşmemiştir.[41]

9.4. Mahathir'in Görevden Ayrılışı

Kabine ve hükümet üzerinde tam bir kontrole sahip olmasına rağmen Mahathir'in, PH ile birlikteliği uzun sürmemiştir. 22 ay süren yönetim, Mahathir'in Bersatu'daki müttefikleri ve Anwar'ın başbakan olmasını engellemeye çalışan bazı PKR üyeleri tarafından devrildi. Bu şekilde Mahathir başka bir rekora daha imza attı. 22 yıl en uzun süre başbakanlık yapan ve sadece 22 ay en kısa görev yapan başbakan oldu. Mahathir'in görevi bırakmasının makul açıklaması Malezya başbakanlık geleneklerinde ve sisteminde yatmaktadır. Başbakanlık sisteminin oluşumu ve gücü için temel olan hiyerarşi, ülkenin siyasi geleneğini şekillendirmişti. Bu hiyerarşinin uygulanması, başbakana ulusal siyasetteki konumunu kontrol etme ve güçlendirme konusunda da bir avantaj sağlamıştır. Bununla birlikte, hiyerarşideki zayıflıklar PH uygulamasında bölünmelere de katkıda bulunmuştur. Mahathir'in koltuğunu bırakma konusundaki gönülsüzlüğü, Anwar'ın PH'deki destekçileri tarafından Mahathir'i, Anwar'in iktidara gelmesi için

[39] Mohd Irwan Syazli Saidin, "Kuala Lumpur Summit 2019: A New Stage to Address Muslims Issues?" Al Sharq Strategic Research, (25 December 2019), Erişim 22 Ekim 2022 https://research.sharqforum.org/2019/12/25/kuala-lumpur-summit-2019-a-new-stage-to-address-muslims-issues/#_edn2

[40] Giorgio Cafiero & Khalid Al-Jaber, "Kuala Lumpur summit: A challenge to Saudi leadership?", Middle East Institute, (10 December 2019) Erişim 22 Ekim 2022, https://www.mei.edu/ publications /kuala-lumpur-summit-challenge-saudi-leadership

[41] Temiz, *a.g.e.*, s.416.

istifa tarihini duyurmaya çağırmasıyla bir meydan okumaya dönüşmüştür.

Anwar'in PKR'deki yardımcısı, aynı zamanda Ekonomik İşler Bakanı olan Azmin Ali, Mahathir'in başbakan olarak tam görev süresine hizmet etmesi için muhalefete katıldığında, PH koalisyonu zaten ciddi olarak fikir ayrılığında olduğunu da ispat etmişti. Bu durumla ilgili net olan durum ise, Mahathir'in olan biteni çözmeye çalışmaktan imtina etmesi ve ittifak içi çatışmalara nispeten sessiz kalarak destek olmasıydı. Bu çatışma, Mahathir'in siyasi tabanını güçlendirse de PH'yi zayıflatmıştı. Mahathir bir kez daha tam anlamıyla hükümete hükmetmeye ve üzerinde tam bir otorite tesis etmeye çalışmıştı.

Mahathir'e karşı ortaya çıkan bu meydan okuma, koalisyonun biri Anwar'i destekleyen ve diğeri Mahathir'e başbakan olarak devam etmesi için tam destek sözü veren iki kampa bölünmesine yol açtı. Mahathir, planlanan güç transferine sadık kalırsa, bu çatışmalar engellenebilirdi. Bu bölünme, PH'ın ittifak ilişkilerinin ne kadar havai ve geçici olduğunu da göstermiştir.[42]

PH hiyerarşisinin bu kırılganlığını farkeden muhalefet partileri, daha sonra Mahathir ve PH'nin düşmesine yol açacak olan bu durumu başarı ile kullanmıştır. Ultra Malay UMNO ve İslamcı PAS, Mahathir'in görev süresinin sonuna kadar başbakan olarak kalmasına dair destek sözü vermişti. Ayrıca, daha önce belirtildiği gibi PAS, Mahathir'in liderliğine desteğini ifade etmek için Dewan Rakyat'a bir güven önergesi sunmayı dahi planlamıştı. PH'nin Mahathir'i destekleme sözü veren milletvekilleri, Anwar'ın başbakan olma gayretlerini engellemek için muhalefetle gizlice bir anlaşma yapmıştır.[43] Buna karşın 23 Şubat 2020'de başkanı Muhiyiddin

[42] Asanga Welikala, "The dismissal of prime ministers in the Asian Commonwealth: Comparing democratic deconsolidation in Malaysia and Sri Lanka", *Political Quarterly*, 91/4, (2020), s.786-94.
[43] Moten, "The politics of manipulation: Malaysia 2018-2020", s.401.

Yassin, Bersatu'nun PH'dan ayrılma kararını duyurdu. Bu duyuru Mahathir'in kendisi de dahil olmak üzere birçok kişiyi şaşırtmıştır. Dolayısıyla artık koalisyonda baskın bir parti olmadığı için hiyerarşik yapı daha kırılgan hale gelmiş ve bu da sonunda Mahathir ve PH'ın iktidarı kaybetmesine yol açmıştır.[44]

Mahathir'in düşüşüne katkıda bulunan bir başka neden de merkezileşme konusunda zayıflıktı. Malezya sisteminin hiyerarşinin yapısı, yukarıdan aşağıya bir hükümet ve merkezi bir siyasi sistemin oluşmasıydı. Bu merkezi siyasi sistem, başbakanı çok güçlü bir aktör haline getirmekteydi. Koalisyon siyasi partilerinin desteğiyle birleştiğinde ise başbakan, koalisyonda neredeyse tam güce sahip olmaktaydı. 1957'den beri merkezileşmenin karşı konulmaz gücü, BN iktidarlarını baskın hale getirdi ve bu durum, merkezi yapıyı daha da güçlendirdi.[45] Bu merkezileşmeye en büyük katkıyı yapan kişinin de Mahathir olduğunu belirtmekte fayda vardır.

BN iktidar koalisyonu hegemonyasına, sadece 2008 genel seçimlerinde meydan okunmuştu. Buna karşın Badawi'nin seçim zaferi ile birlikte BN, sadece federal hükümeti kontrol etmekle kalmadı, bağımsızlıktan bu yana Malezya'da neredeyse on üç eyalette de baskın bir siyasi parti haline geldi. Bu sebeple, eyalet hükümetleri federasyondaki ortaklar olarak değil, merkezin sadece uzantıları olarak hareket etmişlerdi. Aynı siyasi parti, federal yapıyı ve eyaletleri yönettiğinden, federal/eyalet ilişkileri, partiler arası ve parti içi ilişkilerle de karakterize edilmiştir.[46] Parti içi kontrol nedeniyle BN eyalet hükümetleri, federal hükümetin ortaklarından çok şubeleri gibi hareket etmişlerdir. Bu bağlamda BN merkezi liderliği, kraliyet onayı

[44] Abaidah & Yusoff, "Mahathir's Return: The Endurance Of Prime Minister Domination In Malaysia", s.51.
[45] Mohammad Agus Yusoff, *Malaysian Federalism: Conflict or Consensus*, (Bangi, UKM Press, 2006), s.39-45.
[46] Abdul Aqmar Tajudin & Mohammad Agus Yusoff, "Challenges of multinational federation: The case of Malaysia, 2008-2020", *Intellectual Discourse*, 28/2, (2020), s. 653-4.

almadan önce, devlet liderliğine karar vermiştir. Bu uygulama, eyaletleri siyasi ve idari olarak merkeze tabi hale getirmiştir.[47]

Tüm bunlara ek olarak, PH altındaki koalisyon uygulamaları, Malezya'nın BN altında deneyimlediğinden daha farklıydı. Merkezileşme ilkesi hala bozulmamış olsa da PH koalisyonuna belirli bir parti hâkim değildi. İttifak çatısı altındaki her parti eşit statüye sahipti ve görevler eşit olarak dağıtılmıştı. Koalisyondaki en büyük parti konumundan dolayı sadece UMNO için koalisyon başkanlığı ve başbakanlık pozisyonları tesis eden BN'nin aksine PH, bu konuda daha eşitlikçi görünmekteydi. Mahathir, koalisyon başkanlığına geçti ve başbakan olarak aday gösterildi. Ancak partisi, PH ittifakı tarafından kazanılan 119 meclis sandalyesinden yalnızca on altısına sahipti.[48] Bu durum ise PH'daki hiyerarşiyi savunmasız hale getirmiştir. Çünkü, Başbakan Mahathir'e mutlak destek sadece PH'deki kendi azınlık grubundan gelmekteydi.

Mahathir'in görevi bırakması ile ilgili bir diğer faktör de Mahathir'in PH'daki azınlık partisi ile başbakan olmasıydı. BN altında UMNO, koalisyona hâkimdi ve koalisyondaki en büyük parti olduğu için rakipsizdi. Ancak PH'nin kırılgan bir hiyerarşisi vardı ve bu da onun gücünü ciddi şekilde zayıflatmaktaydı. Malay siyasi yapısında hiyerarşi, başbakanın egemenliğinin temeliydi ve bu durum PH ile başlayan kırılgan hiyerarşi sayesinde, Mahathir'in siyasi sürece tam olarak hâkim olmasını daha da zorlaştırmıştır. Mahathir, koalisyondaki azınlık partisinden olduğu ve koalisyon üyeleri tarafından başbakanlığın Anwar'e devredilmesi konusunda bir uzlaşı sağlandığı için, iktidarın devri konusunda tarih belirlemesi ve hatta istifa etmesi için sık sık baskıya maruz kalmaktaydı.[49] Tüm bu baskılar, Mahathir'in başbakan olarak egemenliğine, liderliğine ve

[47] Abaidah & Yusoff, "Mahathir's Return: The Endurance Of Prime Minister Domination In Malaysia", s.51.
[48] Wan Jan, *Why did Bersatu leave Pakatan Harapan?*,s. 59.
[49] James Chin, "Malaysia: the 2020 putsch for Malay Islam supremacy", *The Round Table*, 109/3, (2020), s. 293.

pozisyonuna meydan okumaktaydı. Sonuç olarak Mahathir'in Bersatu partisi ve PH'da Anwar'ı desteklemeyen grup, siyasi açıdan tatmin olmadı. Mahathir, üzerindeki istifa baskısı devam ederse koalisyondan ayrılma tehdidinde dahi bulundu. Bersatu için kesin olan durum, tartışmasız hiyerarşi uygulamasının onlarca yıldır siyasi hâkimiyete yol açtığı ve bu uygulamayı savunmanın onların sorumluluğunda olduğu gerçeğiydi. Ancak PH, uzlaştırma siyasetini kabul ettiğinden, Bersatu'nun ırksal eğilimlerin yoğun olarak görüldüğü önceki dönemlerin siyasi konseptine geri dönmeye çalışması, PH içinde bir çatışma meydana getirdi.[50]

Belirtilen bu iki etken, kendi ittifak oluşumunu sabırlı olmaya ve Malezya'daki yeni siyasi uygulamaları kabul etmeye ikna edemediği için Mahathir'in düşüşüne yol açmıştır. Mahathir bu dönemde sakin kalmasına ve PH'daki gücünü hala pekiştirebileceğine inanmasına rağmen, müttefiklerinden beklemediği bir hamle görmüştür. PH'den ayrılma planı iyi hazırlanmıştı ve Mahathir, bu konu hakkında herhangi bir bilgi sahibi de değildi. Esasında Malezya siyasetinde güçlü hiyerarşiyi destekleyenler, artık Mahathir'e karşı darbe planlayan kişilerdi. Anwar'in kendisini açıkça eleştiren PKR partisindeki yardımcısı Azmin Ali ile birlikte yeni siyasi ittifak 23 Şubat 2020 gecesi açıklandı. Bersatu ve Mahathir'in Malay siyasi desteğini kaybedeceklerini anladıkları için, başbakanlığı Anwar'e devretme konusunda herhangi bir girişimleri de olmamıştır.[51] PKR'deki Bersatu ve Azmin müttefiklerinin PH'dan ayrılacağını açıklaması ise Malezya'da siyasi bir kriz meydana getirdi ve nihayetinde hükümette sadece 22 ay kaldıktan sonra PH, iktidarı kaybetti. Bersatu, yeni bir hükümet tesis etmek için muhalefetle ittifak kurmaya hazırdı, ancak Mahathir UMNO ile çalışma fikrini kabul etmeyi reddetmiştir. Bu şekilde Mahathir Mohamad istifa etmiş ve

[50] Abaidah & Yusoff, "Mahathir's Return: The Endurance Of Prime Minister Domination In Malaysia", s.52.
[51] James Chin, "Malaysia: the 2020 putsch for Malay Islam supremacy", *The Round Table*, 109/3, (2020), s. 294.

Agong, Muhyiddin Yassin'i Malezya'nın sekizinci başbakanı olarak atamasının da yolu açılmıştır.[52]

Eskiler, can çıkmayınca huy çıkmaz derler. Esasında Mahahthir'deki durum da tam olarak budur. 95 yaşında, son derece tecrübeli ve siyasi geçmişi otoriterlikle dolu bir karizmatik liderden gücünü paylaşmasını, değişim getirmesini ve reform adımlarını atmasını beklemek, realitede doğanın tabiatına aykırı görülmektedir. Mahathir'in Malezya siyasetine dönüşü, siyasi analistlerden ve toplumdan karışık tepkilere yol açmıştır. On yılı aşkın bir süredir siyasetin dışında olmasına rağmen, bilgeliği ve tecrübesi, sadece hükümete değil, halka da etki etmeye devam etmiştir. Bu nedenle Malezya, bir önceki başbakan Najib Razak'ın karıştığı Malezya tarihinin en büyük siyasi skandalının ortasındayken, birçok kişi Mahathir'in safına katılmıştı. Mahathir'in eski siyasi rakibi Anwar ile bir araya gelerek siyasete dönüşü, birçok Malezyalıya ülkelerinin geleceği için umut vermiştir. Ancak, Mahathir liderliğindeki PH reform niyetlerinden saptığında, bu umutların da boşuna olduğu ortaya çıkmıştır. Birçok seçim vaadi yerine getirilmedi ve Mahathir'in karizmatik gücü, özellikle kabine tarafından kontrol edilemez hale geldi. Tecrübesiyle Mahathir'in, kabine üzerinde sahip olduğu güce dayanarak rahat olduğu görülmekteydi. Bu nedenle de başbakanlığı Anwar'e devretme konusunda isteksiz davranmıştır. Sonuç olarak, Mahathir'in başbakanlığı döneminde baskın lider uygulaması değişmeden kalmıştır. Ancak bu durum, Mahathir'in otokratik tutumu nedeniyle değil, başbakana doğal avantaj sağlayan asimetrik güç nedeniyle meydana gelmiştir. Bu asimetrik güç, başbakana tutarlı avantajlar sağlamaktadır, zira çoğu güç onun elinde toplanmaktadır. Bu eşitsizlik, Malezya'nın siyasi sisteminin önemli bir yönünü teşkil etmektedir ve Malezya siyasetinde bireylerin ve çıkar gruplarının eylemlerini ve olası başarılarını hem kısıtlamakta hem de

[52] Abaidah & Yusoff, *a.g.e.*, s.51.

kolaylaştırmaktadır. Ayrıca, Malezya'daki Westminster Sistemi[53] iktidarın uygulanmasında bir hiyerarşi gerektirdiğinden, başbakanın konumunu da güçlendirmektedir. Sistemdeki hiyerarşi yaklaşımı, başbakanı sistemdeki baskın oyuncu haline getirmektedir. Bu hiyerarşik yaklaşım, yöneticilerin sistemdeki diğer aktörler üzerindeki asimetrik egemenliğini sürdürmüş ve merkez ile diğer aktörler arasındaki sağlam ilişkiyi tesis etmiştir. Ancak bu hiyerarşik yaklaşımın benimsenmesi, BN ile karşılaştırıldığında, PH ittifakında BN kadar güçlü değildi. Bu durum öncelikle, herhangi bir partinin egemenliğinde olmayan ve böylece başbakanı meydan okumaya karşı savunmasız bırakan, kırılgan bir hiyerarşi meydana getirmiştir. Bu durum ise esasında, PH şemsiyesi altındaki güç paylaşımı prensibinden kaynaklanmıştır. Bununla birlikte Mahathir'e, PH içerisinde hiçbir zaman açıktan meydan okuma olmamasına rağmen, gücü Anwar'e devretmesi için Mahathir'e uygulanan baskı, PH'da bir sürtüşme meydana getirmiş ve sonunda PH'ın düşüşüne yol açmıştır.

[53] Westminster modeli, Birleşik Krallık'ın demokratik parlamenter sistemine verilen isimdir. Bu sistem ismini İngiltere Parlamentosu'nun merkezi olan Westminster Sarayı'ndan almaktadır. Bkz. Abdul Aziz Bari, "British Westminster System in Asia - The Malaysian Variation", *US-China Law Review*, 4/1, (2007), s.1.

10. Sonuç ve Değerlendirme

Irk, din ve reform konusundaki kutuplaşma Malezya'yı uzun yıllardan beri etkilemektedir. Buna ek olarak mevcut sistem içerisindeki partilerin seçim siyasetini de güçlü bir şekilde yapılandırmaktadır. Malezya'nın 1957'deki bağımsızlığından itibaren Malay çoğunluğu, anayasal olarak korunan özel bir statüye sahip olmuş, ancak diğer etnik köken mensuplarına böyle bir ayrıcalık tanınmamıştır. Bu ise Malezya'nın siyasi olarak kutuplaşmasında son derece önemli bir etken haline dönüşmüştür. Siyasi seçkinler, destekçilerini seferber etmek için düzenli olarak bu bölünmelerden veya çatışmalardan faydalanmaya çalışmışlardır. Aynı zamanda, siyasetin merkez zeminini kazanmak ve gücü güvence altında tutmak amacıyla da, ittifak vasıtasıyla, diğer siyasi partiler ile düzeyli bir ilişki tesis etmişlerdir. Bu gelenek, UMNO geleneğidir.

Malezya'nın siyasi olarak kutuplaşması, her biri derin tarihsel köklere sahip olan farklı kaynaklardan beslenmektedir. Bununla birlikte ülkenin ana ayrım çizgisi ise etnik temellidir. Bağımsızlıktan bu yana, ulusal kimliğin baskın anlatısı, Malezya nüfusunun % 50'den fazlasını oluşturan en büyük etnik grubu olan Malayların kimliği etrafında şekillenmiştir. Diğer topluluklar -yani bağımsızlıktan önce ülkeye göç etmiş Çinli ve Hintli Malezyalılar ve Borneo adasındaki çok sayıda daha küçük yerli etnik grup- çeşitli şekillerde eşit haklara ve statüye sahip değillerdi. Ülkenin bu hâkim ırksal hiyerarşisi, etnik bölünmeleri açığa çıkaran ve zaman içinde farklı düzeylerde ortaya çıkan krizleri de tetiklemiştir. Malezya'nın etnik açıdan bu bölünmüş durumu, İngiliz sömürgeciliğinden bağımsızlık mücadelesine kadar uzamaktadır. 1946'da İngilizler Malaya Birliği'ni teklif ettiğinde ise yanıt olarak Malay seçkinleri harekete geçmiş ve aynı yıl Malaylar için özel ayrıcalıkları savunan etnik milliyetçi bir parti olan UMNO, Onn Jaffar'ın girişimleri ile tesis edilmiştir. Buna rağmen UMNO, tek başına politik kazanım elde edemeyeceğini anlamış ve bu nedenle de Çinli ve Hintli topluluklarından siyasi partilerle güçlerini

birleştirmiştir. UMNO, Perikatan olarak ortaya çıkan ve daha sonra genişleyip adını Barisan Nasional olarak değiştiren bu çok ırklı ulusal koalisyonun lider aktörü haline gelmiştir. UMNO liderliğindeki bu koalisyon, 1957'deki bağımsızlıktan 2018'e kadar hüküm sürmüştür. İttifak, etnik gruplar arası siyasi işbirliğinin kayda değer bir örneği olmasına rağmen, aynı zamanda Malezya siyasetinde ırka dayalı siyasetin temel rolünü kurumsallaştırmış ve Malaylara özel haklar tanımıştır. Esasında bu özel haklar Malayların diğer guruplardan daha iyi bir statü sahibi olması için değildir. Bu haklar ve koruma, Malay geri kalmışlığı karşısında ekonomik olarak daha iyi bir durumda bulunan Çinli ve Hintlilerin de bulunduğu toplumsal bir ekonomik eşitlik alanı oluşturmak için teşkil edilmiştir.

Bağımsızlık sürecinin en önemli figürü Tunku Abdul Rahman'dır. Tunku'nun gayretleri sayesinde Malaya, diyalog vasıtasıyla İngilizlerden bağımsızlığını 1957'de kazanmıştır. Arkasından Singapur, Sabah ve Sarawak genişlemesiyle Malaya, Malezya'ya dönüşmüştür. Kısa bir süre sonra Singapur'un Çinli nüfus oranı, Malay siyasi seçkinleri tarafından, Malezya'daki Malay nüfusun hâkimiyetini tehdit eden bir faktör olarak algılanmaya başlanmıştır. Bu suretle Singapur, kendisi talep etmemesine ve esasında istememesine rağmen federasyondan çıkarılmıştır. Bu ise tekrar Malezya nüfusunu ve siyasi hâkimiyetini Malaylar lehine çevirmiştir.

Bununla birlikte Tunku, ekonomik olarak Malezya'nın gelişimine dair politika geliştirme faaliyetlerini Razak'a bırakmıştır. Ayrıca atılan adımlar genel itibariyle Malayların ekonomik alanda daha iyi bir konuma gelmelerini hızlıca sağlamamıştır. Bunu sağlayan esas etken ise 13 Mayıs olaylarından sonra uygulamaya konulan Yeni Ekonomi Politikası'dır. Bu sayede Malaylar, devletin desteğini arkalarına tam anlamıyla alabilmişlerdir. 13 Mayıs olayları Malezya siyasetinin son derece önemli bir kırılma noktasını teşkil etmektedir. Malayların Çinlilere güvenemeyeceği ortaya çıkmış ve Malayların sistem içerisinde daha aktif bir şekilde var olmaları ve faaliyet göstermelerinin önemi vurgulanmıştır. Ancak büyük çoğunluğu

köylerde yaşayan Malaylar için kentlerde uygun bir alan oluşturmak konusunda öncelikle onları şehirlere çekmek gerekiyordu. Bu nedenle de bu dönemde devlet, tarım politikalarına desteğini azaltmış ve Malayların şehirlerde çoğalmasını sağlamaya çalışmıştır. Bu politikalar Razak'ın ardından Hussein Onn'un Malezya başbakanlığı süresince de devam etmiştir. Onn ile birlikte Malezya, petrol endüstrisini tesis etmeye başlamış ve bu durum Malezya'nın genel sosyoekonomik çerçevesini değiştirmiştir. Ayrıca Tunku zamanında UMNO'nun dışında bırakılan Mahathir de partiye dönüş yapmıştır. Mahathir'in partiye katılması ve gelecekteki Malezya politikalarını şekillendirecek olması son derece önemlidir.

Malezya, gerçek anlamda sosyoekonomik değişim ve dönüşümünü Mahathir döneminde yakalamıştır. Mahathir'in girişimleri, Malezya politik sisteminde BN'in ve aynı zamanda UMNO'nun gücünü keskin bir şekilde teyit etmiştir. Mahathir genel itibariyle otokratik bir yönetim biçimini, Malezya şartlarında son derece kabul edilebilir olarak değerlendirmiştir. Kendi döneminde başbakanlık pozisyonunun önemi arttırılmış ve sistem içerisindeki gücü genişletilmiştir. Ayrıca Mahathir dönemi, anayasal monarşinin uygulandığı Malezya'da, kraliyet aileleri ile mücadelenin de görüldüğü bir dönemdir. Mahathir'in, hiçbir zaman açık bir şekilde dillendirmese dahi, kraliyet ailelerine karşı belirli bir ön yargısı vardı. Mahathir, mevcut durumu çok iyi kullanmış ve kraliyet ailelerinin anayasal statülerine kısıtlama getirebilmiştir. Bununla birlikte kendisinden sonra böyle bir girişime de kimse tevessül etmemiştir. Bu yönüyle de Mahathir, bir istisna teşkil etmektedir. Mahathir, Malayların mevcut ekonomik koşullarını iyileştirmek için gerekli gördüğü politikaları izlemiştir. Kendi döneminde şekillenen ekonomi politikaları da esasen bu yöndedir. Ancak Mahathir de Malaylardan istediği şekilde bir geri dönüş alamamıştır. Belki istifa sebeplerinin başında da bu gelmektedir. Mahathir dönemi, UMNO yapılanması için de son derece önemliydi. Çünkü gerçek anlamda bir parti devletine geçiş, Mahathir'in güçlü politik liderliği sayesinde olmuştur.

Mayıs 1969'dan sonraki olağanüstü hal dönemi, Malezya için bir kırılmayı teşkil eder. YEP ve benzeri politikalar aracılığıyla Malay topluluğunun özel hakları yalnızca kurumsallaşmakla kalmamış, aynı zamanda devlet, etnik hiyerarşiyi sürdürmek ve Malayları zenginleştirmek için bir araç haline de dönüşmüştür. Fırsatçı siyasi seçkinler, etnik gerilimlerin tırmanmasında merkezi bir rol oynamıştır. Aslında, 1969 isyanları, mevcut etnik gerilimler kadar, seçkinlerin ırkı, siyasi amaçlar için kullanmasıyla da ilgili bir durumdu. Bunda sadece UMNO'nun değil, muhalefet partilerinin de büyük bir sorumluluğu vardır. Ayrıca Malaylar, iktidarı bir kez kaybederlerse olacakları da görmüşlerdir. Devletin isyana son derece ciddi bir refleks geliştirmesinin esas nedenlerinden bir tanesi de budur.

İsyandan sonra Malay milliyetçiliği ile devlet gücünün birleşmesi, Malezya'daki ilerleyen otuz yıllık süreçte elitler arasındaki kutuplaşmayı da şekillendirmiştir. 1970'lerde hükümet, sosyal kalkınma, dil ve eğitimle ilgili politikaları ve harcamaları ırksal ayrımlarla yeniden düzenlemiştir. İttifak, UMNO'nun hâkim olduğu ancak daha geniş bir parti yelpazesini içeren BN haline Razak'ın girişimleri ile dönüşünce, siyasi temsil, yeni ve kurumsallaşmış bir Malay hâkimiyetini de yansıtmaya başlamıştır. Malay siyasi gücü, sandıkta kazanılan bir durum değil, bundan ziyade sistemin Malaylar yararına korunması şekline dönüşmüştür. Devlet, altyapıya büyük yatırımlar yaparak, hükümete bağlı şirketleri genişleterek ve petrol-gaz yataklarının keşiflerinin yardımıyla toplam gelirleri artırarak ekonominin itici gücü haline gelmiştir. Bununla birlikte bu durumun bir yan ürünü olarak yolsuzluk ve kayırmacılık şeklinde sorunlar da ortaya çıkarmıştır. Fırsatlardan daha fazla faydalanmak isteyen Malaylar için yakınlaşmaları gereken parti ise UMNO idi. Bu nedenle UMNO içerisinde rüşvet ve adam kayırma iddiaları hiçbir zaman eksik olmamıştır.

Ayrıca bu dönemde, seçkin etnik kutuplaşma da giderek artan bir şekilde dini bölünmelerle bağlantılı hale gelmiştir. 1970'lerde siyasi özgürlükler kısıtlanırken, siyasi manevra için geriye kalan tek büyük alan, genel itibariyle öğrencilerin yoğunlukta olduğu İslam'dı.

İslami muhalefeti dengelemek için 1980'lerin başında Mahathir liderliğindeki BN hükümeti, Anwar Ibrahim'i bünyesine katarak, İslami hareketin merkezinin de UMNO olduğunu göstermeye çalışmıştır. Malay milliyetçi seçkinleri, İslami etkinin iktidar üzerindeki kontrollerine meydan okumasına izin vermek yerine, ülkenin dini bürokrasisini büyük ölçüde genişleterek ve dini ve laik otorite arasındaki çizgiyi bulanıklaştırarak, devleti İslam'ın destekçisi haline getirme gayreti içerisine girmiştir. O zamandan itibaren, Malay milliyetçileri ve muhafazakâr kesim arasındaki işbirliği, ırksal ve dinsel birlikteliğin birbirini güçlendirmesiyle daha da sağlam bir hale getirilmiştir.

Bu dönemde BN, çoğu muhalefet partisini bünyesine kattığı veya etkisiz hale getirdiği için, Malezya'nın kutuplaşan bölünmeleri içerisinde birincil ittifak olmuştur. Buna karşın ağırlıklı olarak DAP, büyük ölçüde Malay olmayanları temsil etmiş, laikliği savunmuş ve dolaylı olarak Malay kökenli devletin kontrolsüz ayrıcalıklarına karşı reform çağrısında bulunmuştur. 1969 ile 1995 arasındaki seçimler böylece Malezya'nın tamamen kutuplaşmış iki alternatifini ve elit vizyonunu karşı karşıya getirmiştir. BN güçlü ekonomik büyüme sağladığından, bu dönemde seçmenlerin ezici çoğunluğu hükümete sadık kalmışlardır. Bu durum UMNO içerisindeki çatışmalara halkın da ciddi tepki göstermemesine neden olmuştur. Zira ekonomik göstergeler son derece iyiydi ve büyütülecek bir şey de yoktu.

Asya mali krizi ise BN hükümetine bir darbe indirmiştir ve Malezya'nın muhalefetinde derin değişiklikler meydana getirmiştir. Ekonomik daralma, UMNO içindeki elit rekabeti arttırmış ve Anwar liderliğindeki grup ile Mahathir arasında bir meydan okumaya dönüşmüştür. 1998'de Anwar tutuklanmış ve siyaset sahnesinden çekilmeye zorlanmıştır. Bu olaylar, Malezya'nın daha iyi yönetişim, yolsuzlukla mücadele önlemleri, daha fazla etnik katılım ve siyasi özgürlükler talep eden reform hareketlerini de canlandırmıştır. Hareket, muhalefeti merkeze taşıyarak ve daha önce parçalanmış muhalefet partileri arasında yeni seçim ittifaklarını mümkün kılarak

ortaya çıkmıştır. Burada Badawi yönetimi döneminde, Mahathir'in de UMNO'ya karşı muhalefete başladığını belirtmekte yarar var.

Muhalefet merkeze doğru yakınlaştıkça BN, halk desteğini kaybetmeye başlamış ve telafi etmek için klasik kutuplaştırıcı ve ayrıştırıcı araçlara yönelmiştir. UMNO, bir kitlesel üyelik partisi olarak siyasi köklerinden koptukça ve seçkinleri için bir araç haline geldikçe, her zamankinden daha fazla ırkçı retoriğe bel bağlamaya başlamıştır. Bu ise BN içindeki etnik gruplar arası işbirliğinin bozulmasına neden olmuştur. Ayrıca yolsuzluk iddiaları, 2015 yılında dünyanın en büyük kleptokrasi skandalı olan 1MDB skandalıyla bağlantılı olan BN ve başbakan Najib Razak'a ciddi şekilde zarar vermiştir. Najib, iktidarda kalmak için devlet ve 1MDB fonlarından yararlanmış ve ırk ve din üzerine söylemlerini sertleştirmiş ve tekrar Malay sadakatini talep etmiştir. Ancak karşısındaki tecrübeli Mahathir'e karşı 2018'de BN ilk kez iktidarını kaybetmiştir. Muhalefetin 2018 seçimlerindeki başarısı konusunda çok önemli olan temel değişken aktör ise Mahathir'in Pakatan Harapan muhalefetinin başına geçmesidir.

Belirtilmelidir ki Malezya'nın ekonomik dönüşümü, reformu destekleyen yeni seçmen tipi meydana getirmiştir. Ekonomi 1980'lerde ve 1990'larda hızla büyürken, orta sınıf genişlemiş ve UMNO'yu eleştirme eğiliminde olan büyük ölçüde şehirli ve kozmopolit bir seçmen grubu ortaya çıkmıştır. Bu yeni orta sınıf, yalnızca ayrımcılığa maruz kalan etnik azınlıkları değil, aynı zamanda seçkinlerin bir parçası olmayı arzulayan ve dışlanan Malayları da kapsamaktaydı. Orta sınıfın büyümesi, yolsuzluk, seçim reformu ve insan hakları gibi meseleler etrafında seferber olan sivil toplumun genişlemesiyle de muhalefet hareketi güçlendi. Esasında BN'nin sağladığı ekonomik başarılar, muhalefeti güçlendirmiş ve böylece siyasi rekabeti yoğunlaştırmıştır. Tabi ki tüm bunlarla birlikte Malay seçmenin muhalefet olarak gördüğü kişilere güvenmesi de burada önem arz etmektedir. Malaylar, Mahathir'in başında olduğu bir muhalefeti tehlikeli görmemişlerdir. Ne de olsa Mahathir, tescilli bir Malay hakları savunucusuydu ve onun dönemi Malezya'nın ve

Malayların altın dönemlerinden birine tekabül etmişti. Mahathir'in Malay seçmenin bilinçaltında oluşturduğu bu devasa devlet adamı profili, esasında muhalefetin iktidarı ele geçirmesinin temel nedenidir. Ayrıca muhalefetin 'yeni yüzler' olmadığını vurgulamak gerekir. Mahathir, Muhyiddin Yasin ve birçok eski UMNO seçkin devlet adamı bu dönemde muhalefettedir. Bir şekilde UMNO'nun, yine kendi bünyesinden olanlara karşı iktidarı kaybettiği söylenebilir.

Malezya'da seçim siyasetini karakterize eden birbiriyle ilişkili iki dikkate değer özellik vardır. Bunlar uzlaşma ve koalisyon parti sistemidir. Temsil konusunda uzlaşmacılığa, hükümette güç paylaşımını sağlayan koalisyon siyaseti vasıtasıyla somut ifade verilmektedir. Daha spesifik olarak, İttifak ve daha sonra BN tarafından tesis edilen etnik gruplar arası uyum formülü, 1957'deki bağımsızlıktan bu yana Malezya siyasetinin tanımlayıcı ve baskın özelliği haline dönüşmüştür. Tarih ve coğrafya, bir ülkenin siyasi kültürünün belirlenmesinde önemli katkı sağlamaktadır. Bir siyasi kültür üzerinde doğrudan ve dolaylı olarak etkisi olduğu kabul edilen bir diğer değişken ise sosyoekonomik yapıdır. Malezya Hükümeti tarafından 1970 yılında uygulamaya konulan YEP, bunun mükemmel bir örneğidir. 13 Mayıs olaylarında Malezya'daki etnik çatışma, resmi anlatımda bir trajedi olarak görülmüştür. Dikkatli değerlendirmelerden sonra hükümet, olaylara neden olan faktörlerden en önemli olanının, Bumiputera ve diğer etnik gruplar arasındaki sosyoekonomik dengesizlik olduğuna hükmetmiştir. Malaylar, ekonomik olarak daha düşük bir konumdaydı. YEP'in uygulanması, toplumdaki dengesizlikleri düzeltmesi gereken olumlu bir eylem planı olarak değerlendirilmiştir.

UMNO ve BN'nin seçim hâkimiyeti, hem pratik önlemlerle hem de daha geniş bir kültürel ortamla desteklendi. Muhalefet partilerini engellemek ve BN'ye avantaj sağlamak için çeşitli yasaların oluşturulması bu konuda öne çıkmaktadır. Bununla birlikte siyasi olarak tarafsız olması gereken devlet aygıtları da bu amaç uğrunda kullanılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte, muhalefet partilerine desteğin siyasi istikrarsızlıkla ilişkilendirildiği ve Malay için bir

ihanet olarak dillendirilen siyasi bir söylem de yaygın hale geldi. Tüm bu eylemler adil demokratik sisteme açık bir şekilde aykırı olsa da, istikrarsızlıkla ilgili popüler korkuların artmasına da neden olmuştur. Etnik gruplar arası gerilimler, bağımsızlıktan bu yana geçen yıllarda azalmamış ve büyük ölçekli etnik şiddetin yeniden ortaya çıkma potansiyeli her zaman varlığını sürdürmüştür. Esasında bu durum Malay seçmenini UMNO etrafında toplamanın da bir yolu olarak takip edilen bir politikaydı. Böylece BN'nin seçimlerde Malay desteği alma olasılığı artmakta ve muhalefet partilerinin adil seçim mücadelesine yönelik pratik engeller aracılığıyla BN'nin zafer kazanması olası hale gelmekteydi. Zira BN'in kaybetmesi gibi bir durumun söz konusu olması, devletin hâkimi olan Malayların devletlerini kaybetmeleri olarak yorumlanmaktaydı. Devlet bürokrasisinin siyasi gelişiminde 13 Mayıs olayları asla unutulmamış ve derin izler bırakmıştır.

Malezya siyasi sistemini ve devlet geleneğini şekillendiren diğer bir önemli öğe ise dindir. İslam, 15. yüzyılda Malakka sultanlığı döneminden itibaren Malezya hükümet işleri ve siyasi yaşamıyla yakından ilintili olmuştur. Ancak modern zamanda, Malay milliyetçi hareketini ve Malezya İslami hareketinin ortaya çıkmasını sağlayan etkenler, İngiliz dekolonizasyonunun başlangıcına kadar gider. Malay kimliğinin temel özelliklerinden biri olan İslam, bağımsızlıktan bu yana Malezya siyasetinde hem harekete geçiren hem de kutuplaştırıcı bir güç olarak hizmet etmiştir. İki temel Müslüman Malay partisi, daha laik bir politika takip eden UMNO ve daha dindar olduğunu iddia eden PAS, Malay-Müslüman oylarının hâkimiyeti için yarışmaktadır. Aynı zamanda Malay olmayanları yabancılaştırmamak veya anayasal olarak garanti edilen haklarını ihlal etmemek için çaba sergilenmektedir. Hâkimiyet sağlamanın birincil mekanizması, İslami sembolizmin ve geleneğin, kasıtlı ve sürekli kullanımı olmuştur. Bununla birlikte, UMNO ve PAS tarafından sürdürülen sembolik ifadeler ve eylemler, bir yarışın da başlamasına neden olmuştur. Malezya siyaseti her zaman komünal bir çerçeve tarafından tanımlanmış ve bu şekilde gelişim göstermiştir. Bu durum ise en başta siyasi partilerin ve koalisyonların nasıl örgütlendiği konusunda daha

belirgindir. UMNO ülkedeki Malay-Müslüman çoğunluğun çıkarlarını temsil eden en büyük siyasi parti olması nedeniyle BN koalisyonunu domine etmektedir. Kilit müttefikleri, her ikisi de tarihsel olarak kendilerini Malezya'nın Çinli ve Hintli topluluklarının çıkarlarının yegâne koruyucusu olarak konumlandıran MCA ve MIC'dir. Muhalefet partileri de Malezya toplumunun etnik temelleriyle uyumlu bir şekilde dizilmiştir. Muhalefete verilen Malay destek ise PAS'ı, Çinli muhalifler için ise geleneksel olarak DAP'ı öne çıkarmıştır. Malezya siyaseti çoğunlukla bağımsızlıktan bu yana benzer bir senaryo izlemiştir. UMNO liderliğindeki BN, Malezya'nın çeşitli etnik gruplar arasındaki istikrarlı ancak değişken çıkar dengesini temsil edebilen ve yönetebilen tek geçerli, her şeyi kapsayan koalisyon olduğunu iddia etmiştir. 1957'deki bağımsızlıktan bu yana, Malezya'nın baskın siyasi anlatısı, esas olarak Malay, Çin ve Hint topluluklarının liderleri arasındaki toplumlar arası bir pazarlık bağlamında Malay önceliği olmuştur. Malaylar, Malezya'daki en büyük seçim bloğudur ve bu durum iktidardaki UMNO ile muhalefetteki PAS arasındaki çekişmenin temelini oluşturmaktadır.

Malay üstünlüğü çerçevesindeki baskın çok etnikli uyum mesajı, seçim zamanı geldiğinde UMNO ve BN'in emrinde olan resmi kanallar vasıtasıyla seçim siyasetinde sürdürülmüş ve güçlendirilmiştir. Seçim Komisyonu Kurumu, seçimlerin özgür ve adil bir şekilde yürütülmesini düzenleyen yasa ve mevzuatı sağlarken, uygulamada bu düzenlemeler, her halükarda üyelerini atayan görevdeki hükümetin lehine olma eğiliminde gerçekleşmiştir. 1960'lardan bu yana, Seçim Komisyonu'nun ana işlevlerini yerine getirme şekli, tarafsızlığı ve bağımsızlığı hakkında şüphe uyandırmaktadır. Ayrıca, Resmi Sırlar Yasası ve Yayın Yasası gibi yasalar, güvenliği sağlama gerekçesiyle haklı gösterilse de, aslında muhalefetin siyasi faaliyetlerine kısıtlamalar getirmek için kullanılan araçlar olarak hizmet etmiştir. Kuruluşundan bu yana Malezya, yalnızca seçkinlerin müzakeresine izin veren uzlaşmacı demokrasiyi uygulamıştır. 1970-1980 dönemi, girişimci bir bumiputera seçkin sınıfının yükselişine tanık olmuş ve YEP gibi devlet yardım

programlarının doğrudan yararlanıcıları bu seçkin sınıf üyeleri olmuştur. O dönemde BN koalisyonu, destek ve siyasi finansman karşılığında sözleşmelerle belirli seçkinlerini koruyan neo-feodal bir siyasi himaye kültürünü de uygulamaya başlamıştır. Bu durum ise Malay merkezli şirketler ve yöneticiler tarafından yapılan yatırımlar aracılığıyla UMNO'yu kurumsal bir holdinge dönüştüren Mahathir tarafından bir adım daha ileri götürülmüş ve pek çok kişi toplum hizmetine katılmak için değil, kolay kar getirecek temaslar ve sözleşmeler için partiye bağlılık göstermiştir. Benzer fırsatlar koalisyon ortakları olan MCA ve MIC tarafından Çinli ve Hintli seçkinlere de sunulmuştur. Siyasi himaye sistemi, ülkedeki ırksal bölünmelerle desteklenmiştir. Bu durum istemeden de olsa ülkedeki topluluk temelli partilere olan ihtiyacı daha da pekiştirmiş ve Malezya'daki siyasi kültürün merkezi bir özelliği olarak ırka dayalı kimlik siyasetinin konumunu pekiştirmiştir.

Irksal bölünmeye ve himaye siyasetinin yükselişine neden olan sömürgeci ekonominin politik mirasının dışında, Malezya'daki etno-dini siyasetin bir diğer dönüm noktası da siyasi İslam'ın yükselişidir. 1951'de PAS'ın kurulması Malaya siyasetine iki yeni alan açmıştır. Bunlar, UMNO ve PAS arasındaki Malay oy rekabeti ve siyasi manzaranın dini bir boyut kazanmasıdır. UMNO ve PAS, ortaya çıktıklarından beri yakın bir aşk-nefret ilişkisine sahiptirler. Aslında PAS'ın üyeleri, UMNO'nun dini politika farklılıkları nedeniyle ayrılıp kendi partilerini kurmaya karar verdiklerinde yine UMNO'nun bünyesinden çıkmıştır. UMNO ise Malay seçmeninin oyu için PAS'la rekabet edebilecek tek parti olduğu için, en başından beri PAS'a rakip olarak bakmıştır. PAS'ın temelleri İslam ve İslami ilkeler üzerine inşa edilmiştir. Bu nedenle, UMNO'nun kitleleri kazanmak için ırksal kartın üzerinde dini kartı da oynamaktan başka seçeneği kalmamıştır ve böylece Malezya siyasetinin merkezinde etno-dini siyaseti daha da sağlamlaştırdığı değerlendirilebilir. Bu durum ise UMNO ile PAS arasındaki İslamileştirme yarışını da beraberinde getirmiştir. Esasında PAS, Malezya'nın kamusal siyasi alanının ağırlık merkezine İslam'ı yerleştirmeyi başarmıştır. UMNO

ve rakipleri arasındaki çekişmede çıtayı yükselterek, diğer partileri de İslami söylem alanına çekmeyi ve bu zemininde savaşmalarını sağlamayı başarmıştır.

İslamlaştırma yarışı ve UMNO-PAS rekabeti, Mahathir'in ilk yönetimi sırasında özellikle 80'ler ve 90'lar da zirveye taşınmıştır. Uluslararası İslam Üniversitesi'nin kurulması, İslami bankacılık ve finans sistemi, Başbakanlığa bağlı İslami organizasyon ve hükümetteki din görevlisi ve kurum sayısının artırılmasını içeren devlet onaylı İslamileştirme programları, PAS'ın gelenekçi İslam versiyonuna karşı Mahathir'in modernist, ilerici, bilimsel ve liberal kapitalizmle uyumlu İslam anlayışını destekleme ihtiyacı tarafından yönlendirilmiştir. Bu şeklide UMNO farkında olmadan PAS'ın toplumu ve ülkeyi İslamlaştırma hedefine destek vermiştir. Aslında, yönetimini meşrulaştırma ve İslamcı rakibini itibarsızlaştırma girişiminde, İslam'ın sürekli kullanımı yoluyla devlet aygıtının İslamileştirilmesinden PAS değil, UMNO'nun kendisi sorumludur. İslam ve Malay üstünlüğü fikirleri, siyasi nüfuz elde etmek ve kitlelerin kalplerini ve zihinlerini kazanmak için temel araçlar olarak kullanılmıştır. Bu şekilde İslam, siyasi üstünlük mücadelesinde güçlü bir silah haline dönüşmüştür. Partiler arası yoğun rekabet karşısında İslam, Mahathir yönetimi tarafından devam eden bir siyasi meşruiyet kaynağı ve Malay siyasetinde bir kalkan olarak kullanılmıştır. Malay gücünün toplum içindeki siyasi bölünmeler yoluyla tesirsiz kalabilme tehdidi, kısmen Malezyalı liderlerin birlik temasına duydukları özel ilgiyi açıklamaktadır. İslam'ın birleştirici rolü, siyasi devamlılık için yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Belirtilmelidir ki Malaylar ne ırkçı ne de dini fanatiktirler. Bununla birlikte, sömürge ve siyasi tarih nedeniyle Malezya'daki siyasi kültür, oy ve siyasi güç elde etmek için ırksal ve dini söylemi kullanan bir kültür haline dönüşmüştür.

Son olarak Mahathir'in aktif siyasete dönüşü değerlendirilmelidir. İlerlemiş yaşına rağmen Mahathir, UMNO iktidarını ortadan kaldırabilecek tek lider olarak görülmüştür. Bununla birlikte PR'ın reform dayatmaları karşısında ise Mahathir koltuğunu daha fazla koruma şansı bulamamış, ancak buna karşın söz verdiği

gibi başbakanlığı Anwar'a da bırakmamış, kendisinin pratik olarak öğrendiği ve bildiği şekilde devleti idare etmeye çalışmıştır. UMNO ve BN'in gücü esasında Mahathir dönemi politikalarından kaynaklanmaktaydı. Malay seçmen daha temiz bir siyaset umuduyla Mahathir'in başını çektiği PR'a güvenmiş ve Malay geleceği ve hâkimiyeti için bir tehdit hissetmemiştir. Ancak PR'da kesinlikle bir BN geleneği yoktu ve ortak amaç UMNO iktidarını devirmekti. Bununla birlikte koalisyon partilerinin PR'a olan sadakatlerinin son derece kırılgan olduğu hızlıca ortaya çıkmıştır. Esasında burada UMNO'nun devlet sistemine hâkimiyet konusundaki gücü yatmaktadır. Bir parti devleti olarak Malezya'nın UMNO'su, iktidarı muhalefete değil, yine UMNO sisteminin eski güçlü figürlerine karşı kaybetmiştir.

11. Kaynakça

Abaidah, Tunku Nashril & Mohammad Agus Yusoff, "Mahathir's Return: The Endurance Of Prime Minister Domination In Malaysia", *JATI-Journal of Southeast Asian Studies*, 26/2, (2021), s. 36.

Abas, Mohd Salleh. *Prinsip Perlembagaan dan Pemerintah Malaysia.* DPA, 1997.

Abdullah, Mohd Nor. *Kemasukan Sabah dan Sarawak ke dalam Persekutuan Malaysia.* Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1979.

Abisheganadan, F. "Singapore is out". *The Straits Times.* (10 Ağustos 1965).

Adam, Ramlah. *Biografi Politik Tunku Abdul Rahman Putra.* Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 2004.

Adil, Buyong Bin. *The history of Malacca during the period of the Malay Sultanate*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa Dan Pustaka, 1974.

Ahmad, Abdul Samad. *Sulalatus Salatin (Sejarah Melayu.* Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1979.

Ahmad, Mokhtar Selat. "New directions in Malaysia's foreign policy: From Tunku to Abdullah Badawi". *Malaysia's Foreign Relations: Issues and Challenges.* Haz. Ruhanas Harun. Kuala Lumpur: University of Malaya Press, 2006.

Ahmad, Shariff. *Tunku Abdul Rahman: Memoir Politik.* Kuala Lumpur: Pustaka Antara, 1991.

Ahmad, Zakaria Haji. "Malaysia in 1984: No More Free Lunches?". *Asian Survey.* 25/2 (1985): 206-213.

Akashi, Yoji. "The Japanese Occupation of Malaya: Interruption or Transformation?". *Southeast Asia under Japanese Occupation.* haz. Alfred W. McCoy. New Haven: Yale University Southeast Asia Studies Monograph Series, 1985.

Akmal, Mohamad. "Cabaran Kerjasama Ekonomi Malaysia Dan Indonesia Dalam Pelaburan Dan Perdagangan Era Tun Mahathir Mohamad 1981-2003". *e-Bangi*, 16/5 (2019): 6-17.

Alatas, Syed Hussein. *The Myth of the Lazy Native: A Study of the Image of the Malays, Filipinos and Javanese from the 16th to the 20th Century and Its Function in the Ideology of Colonial Capitalism.* Singapore: Routledge, 2010.

Allen, James de V. *The Malayan Union.* Yale University Press, 1967.

Allen, Louis. *Singapore 1941-1942.* London: Davis-Poynter, 1977.

Andaya, Barbara Watson & Virginia Matheson. "Islamic thought and Malay tradition", *Perceptions of the Past in Southeast Asia*. Haz. Anthony Reid & David Marr. Singapore: Heinemann Educational Books, 1979.

Antholik, Michael. *ASEAN and the Diplomacy of Accommodation.* New York: M.E. Sharp, 1990.

Anthony, Mely Caballero. "Political Transitions in Southeast Asia", *Southeast Asian Affairs* (2005): 24-44.

Arkib Negara Malaysia. *Ucapan-ucapan Tun Haji Abdul Razak bin Hussein 1963*. Kuala Lumpur: Diterbitkan oleh Arkib Negara Malaysia dengan kerjasama Jabatan Perdana Menteri, 1975.

Arnold-Forster, W. "The Atlantic Charter". *The Political Quarterly*, 13/2 (1942):144–159.

Asiaweek, 22 Ocak 1988.

Asid, Rozilee. "The Technical Efficiency Analyses of Manufacturing Sector in Malaysia: Evidence from the First Industrial Master Plan 1986-1995". *Asian Social Science,* 6/2 (2010):99-107.

Asli, M.R. *Pemberontakan bersenjata komunis di Malaysia*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, Kementerian Pendidikan, 1993.

Ateş, Ahmet. "Contemporary Geopolitical Aspects of The Atlantic: Actors, Issues, and Cooperation". *Global Maritime Geopolitics*. Haz. H. Çomak, B. Ş. Şeker, M.Ö. Ultan. London: Transnational Press London, 2022.

Ateş, Ahmet. "Understanding US Foreign Policy: A Theoretical Analysis". *Novus Orbis: Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi,* 4/1 (2022): 4-22.

Badawi, Abdullah Ahmad. *Malaysia-Singapore Relations.* Singapore: Time Academic Press, The Institute of Policy Studies,1990.

Bank Negara Malaysia, "New Design RM50", Erişim 16 Ekim 2022, https://www.bnm.gov.my/-/rm50-fourth-series-july-2009

Barbossa, Duarte. *The Book of Duarte Barbossa-vol. 2*. London: Hakluyt Society, 1921.

Bari, Abdul Aziz. "British Westminster System in Asia - The Malaysian Variation". *US-China Law Review*. 4/1 (2007):1-9.

Barraclough, Simon. "The Dynamics of Coercion in the Malaysian Political Process". *Modern Asian Studies*, 19/4 (1985): 797-822.

Blum, Robert M. *Drawing the Line: The Origin of the American Containment Policy in East Asia*. Norton, 1982.

Boon, Kheng Cheah. *Malaysia: The Making of a Nation*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2002.

Bowie, Alasdair. "The Dynamics of Business-Government Relations in Industrializing Malaysia". *Business and Government in Industrialising Asia*, Haz. Andrew MacIntyre. St Leonards: Allen & Unwin, 1994.

Bowie, Alasdair. *Crossing the Industrial Divide: State, Society and the Politics of Economic Transformation in Malaysia.* New York: Columbia University Press, 1991.

Brown, Charles Cuthbert. *Malay Annals, (Sejarah Melayu). Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society* 25, 1952.

Butwell, Richard. "Malaysia and Its Impact on the International Relations of Southeast Asia". *Asian Survey.* 4/7 (1964): 940-946.

Careri, John Francis Gemelli. *A Voyage Round the World.* London: Henry Lintot & John Osborn at the Golden-Ball, 1744.

Case, William. "Testing Malaysia's pseudo-democracy". *The State of Malaysia: Ethnicity, Equity and Reform.* Haz. E.T.Gomez. London: RoutledgeCurzon, 2004.

Case, William. "Comparative Malaysian Leadership: Tunku Abdul Rahman and Mahathir Mohamad". *Asian Survey.* 31/5 (1991): 456-473.

Case, William. "Stress testing leadership in Malaysia: the 1MDB scandal and Najib Tun Razak". *The Pacific Review.* 30/5 (2017): 633-654.

Case, William. "The 1996 UMNO Party Election: "Two for the Show". *Pacific Affairs.* 70/3 (1997): 393-411.

Case, William. "UMNO Paramountcy: A Report on Single-party Dominance in Malaysia". *Party Politics*, 2/1, (1996): 115-127.

Case, William. *Elites and Regimes in Malaysia: Revisiting a Consociational Democracy.* Melbourne: Monash University Press, 1996.

Chamil, Wariya. *The survivor meets the challenge: Abdullah Badawi and Malaysian politics.* Selangor: Times Editions-Marshall Cavendish, 2005.

Chan, H. C. "Singapore's Foreign Policy, 1965–1968". *Journal of Southeast Asian History*, 10/1 (1969):177-191.

Chatterjee, Partha. *The Nation and Its Fragments: Colonial and Postcolonial Histories.* New Jersey: Princeton University Press, 1993.

Cheah, B.K. *Malaysia: The making of a nation*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2002.

Chin, James & Wong Chin Huat. "Malaysia's Electoral Upheaval". *Journal of Democracy.* 20/3 (2009): 71-85.

Chin, James "Malaysia: The rise of Najib 1Malaysia". *South-East Asian Affairs.* (2010): 157-162.

Chin, James. "Malaysia: the 2020 putsch for Malay Islam supremacy". *The Round Table.* 109/3 (2020): 288-297.

Chin, James. "Malaysiakini.com and Its Impact on Journalism and Politics in Malaysia". *Asia.com.* Haz. K. C. Ho, Randy Kluver, C.C. Yang. London: Routledge, 2003.

Chin, James. "The 1995 Malaysian General Election: Mahathir's Last Triumph?". *Asian Survey.* 36/4 (1996): 393-409.

Chio, Vanessa C. M. *Malaysia and the Development Process, Globalization, Knowledge Transfers and Postcolonial Dilemmas.* London: Routledge, 2005.

Clutterbuck, Richard. *Conflict And Violence In Singapore And Malaysia, 1945-1983.* Routledge, 1985.

Cortesao, Armando. *The Suma Oriental of Tom Pires- vol. 2.* New York: Hakluyt Society, 1944.

Cowan, C.D. *Nineteenth-Century Malaya: The Origins of British Political Control.* London: Oxford University Press, 1961.

Crawfurd, John. *History of the Indian Archipelago: Containing an Account of the Manners, Arts, Languages, Religions, Institutions, and Commerce of Its Inhabitants-vol.2.* Edinburgh: Archibald Constable and Co., 1820.

Crouch, Harold A. *Government and Society in Malaysia.* New York: Cornell University Press, 1996.

Crouch, Harold. "The UMNO crisis: 1975-1977". *Malaysian Politics and the 1978 Election. Haz.* Harold Crouch, Lee Kam Hing, Michael Ong. Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1980.

Darby, Phillip. "Stability Mechanisms in South-East Asia: Prospects for Regionalism". *International Affairs,* 49/1 (1973):23-34.

Datar, Kiran K. *Malaysia, Quest for a Politics of Consensus.* New Delhi: Vikas Publishing, 1983.

Davies, Darek. "Firecrackers for the Tunku". *Far Eastern Economic Review.* (1968):265-271.

Dennis, Peter & Jeffrey Grey. *Emergency and Confrontation: Australian Military Operations in Malaya and Borneo 1950–1966.* Allen & Unwin, 1996.

Department of Information Malaysia 2014.

Department of Statistics Malaysia. (2018) Erişim 20 Ekim 2022, https://www.dosm.gov.my/v1/

Dhillon, K. S. "Foreign policy priorities". *Routledge Handbook of Contemporary Malaysia.* Haz. Meredith L. Weiss. New York: Routledge, 2015.

Dosch, Jörn. "Mahathirism and its legacy in Malaysia's Foreign Policy". *European Journal of East Asian Studies*. 13 (2014):5-32.

Duncanson, Dennis J. "Malayasia as a Nation-State". *International Journal*. 24/1 (1969): 159–165.

Dzulkifli, Fatimah Zainab & Mohd Zameri, Nazrul Dadziruddin. "The Functions of Constitutional Monarchy in Malaysian Political System: The Perceptions of Malay Community", *Political Managements and Policies in Malaysia*, (2010): 353-369.

Emerson, Rupert. *Malaysia: A Study in Direct and Indirect Rule.* Kuala Lumpur: University of Malaya Press, 1964.

Emmers, Ralf. "The Five Power Defence Arrangements and Defense Diplomacy in Southeast Asia". *Asian Security*, 8/3 (2012): 271-286.

Erasmus, Charles John. "The leader vs tradition: a case study". *American Anthropologist*. 54/2 (1952): 168-178.

Eredia, E. G. De. *Description of Malacca and Meridonial India and Cathay-vol. VIII*, çev. J. V. Mills. JMBRAS-Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society, 1930.

Erkan, Anıl Çağlar. *Çin- Rusya Enerji İlişkilerinde Yeni Dengeler*. Ankara: Nobel Yay., 2021.

Fernando, Joseph M. "British Attitude Towards Malayan Independence, 1945- 1957". *Sejarah Pembinaan Negara Bangsa.* Haz. Mohamad Redzuan Othman. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya, 2005.

Fernando, Joseph M. "British Attitude Towards Malayan Independence, 1945-1957". *Sejarah Pembinaan Negara Bangsa.* Haz. Mohamad Redzuan Othman. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya, 2006.

Fong, L., "The week before separation". The Straits Times (9 Ağustos 1990).

Foo, Richard & Amber Tan. "Separation of powers in 'New Malaysia: Hope and expectations". *Journal of International and Comparative Law*, 5/2 (2018): 529-597.

Fryer, D.W. "The Plantation Industries-The Estates". *Malaysia: A Survey*. Haz. Wang Gungwu. London: Frederick Praeger, 1964.

Funston, John. "UMNO: From hidup Melayu to ketuanan Melayu". *The end of UMNO?*. Haz. Bridget Welsh vd. Petaling Jaya: Strategic Information and Research Development Centre, 2016.

Funston, John. "Challenge and response in Malaysia: The UMNO crisis and the Mahathir style". *The Pacific Review*. 1/4 (1988): 363-373.

Funston, John. *Malay Politics in Malaysia: A Study of the United Malays National Organisation and Party Islam.* Kuala Lumpur: Heinemann Educational Books, 1980.

Furuoka, Fumitaka. "Malaysia-Japan Relations under the Mahathir Administration: Case Studies of the "Look East" Policy and Japanese Investment in Malaysia". *Asian Survey*, 47/3 (2007): 505-519.

Furuoka, Fumitaka & May Chiun Lo & Iwao Kato. "Japan's Foreign Aid Policy Toward Malaysia: Case Studies of the New Miyazawa Initiative and the Kelau Dam Construction". *Electronic Journal of Contemporary Japanese Studies* (2007): 1-18.

Galbraith, John S. "Myths of the 'Little England' Era". *The American Historical Review*, 37/1 (1961): 34-48.

Ganesan, N. "Malaysia in 2003: Leadership Transition with a Tall Shadow". *Asian Survey*. 44/1 (2004): 70–77.

Gaspard, Toufick K. *A Political Economy of Lebanon 1948–2002: The Limits of Laissez-faire.* Boston: Brill, 2004.

Gomez, Edmund Terence & Ralph Premdas. *Affirmative Action, Ethnicity and Conflict.* Oxon: Routledge, 2013.

Gomez, Edmund Terence. *Chinese Business in Malaysia: Accumulation, Ascendance, Accommodation.* Honolulu: University of Hawaii Press, 1999.

Gomez, Edmund. "Malaysian Business Groups: The State and Capital Development in the Post-Currency Crisis Period". *Business Groups in East Asia: Financial Crisis, Restructuring, and New Growth.* Haz. Sea-Jin Chang. London: Oxford University Press, 2006.

Gordon, Bernard K. "The Potential for Indonesian Expansionism". *Pacific Affairs*. 36/4 (1963):378-393.

Göksoy, İsmail Hakkı. *İslam'ın Güneydoğu Asya'ya Girişi ve Yayılışı.* İstanbul: Beyan Yayınları, 1998.

Guerreiro, Joao Tavares de Vellez. *A Portuguese account of Johore- vol.XIII.* çev. T.D. Hughes. Journal of the Straits Branch of the Royal Asiatic Society, 1935.

Gullick, John Michael. *Indigenous Political Systems of Western Malaya.* London: Athlone Press, 1988.

Gullick, John Michael. *Malay Society in the late Nineteenth Century, The Beginnings of Change.* Singapore: Oxford University Press, Singapore, 1987.

Gullick, John Michael. *Malaysia.* London: Ernest Benn Ltd., 1979.

Gullick, John Michael. "The Tampin Succession". *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*, 49/2 (1976):1-35.

Gunnell, John G. *Between Philosophy and Politics: The Alienation of Political Theory*. Amherst: University of Massachusetts Press, 1986.

Halid, Khadice Md. *Malaysia-Japan Relations: Explaining the root cause of the ProJapan Orientation of Malaysia in the post 1981 period*. London: University of London, 2000.

Hamid, Ahmad Fauzi Abdul & Che Hamdan Che Mohd Razali. "The changing face of political Islam in Malaysia in the era of Najib Razak, 2009–2013". *Sojourn: Journal of Social Issues in Southeast Asia*, 30/2 (2015): 301-337.

Hamid, Ahmad Fauzi Abdul & Muhamad Takiyuddin Ismail. "Abdullah Ahmad Badawi: A Malaysian Neo-Conservative?". *Japanese Journal of Political Science*. 13 (2012): 379-399.

Hamid, Ahmad Fauzi Abdul. "Patterns of State Interaction with Islamic Movements in Malaysia during the Formative Years of Islamic Resurgence". *Southeast Asian Studies*. 44/4 (2007): 444-465.

Han, David Guo Xiong. "Malaysian Foreign Policy Toward Singapore From Mahathir to Badawi and Najib: A Role Theory Assessment", *Asian Politics & Policy*, 9/2 (2017): 289 – 309.

Hanggi, Heiner. *ASEAN and the ZOPFAN Concept.* Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1991.

Harding, Andrew. "Sovereigns immune? The Malaysian monarchy in crisis". *The Round Table: The Commonwealth Journal of International Affair*. 82/327 (1993): 305-314.

Harper, T. N. *The End of Empire and the Making of Malaya.* New York: Cambridge University Press, 1999.

Harun, Ruhanas. *Malaysia's Foreign Relations: Issues and Challenges.* Kuala Lumpur: Universiy Malaya Press, 2006.

Haryono, Endi & Samihah Khalil. "Malaysia's Governance Reforms under PM Najib Razak", *AEGIS Journal of International Relations,* 2/1 (2017): 1-10.

Hasim, M. S. "Pengaliran Berita Antarabangsa: Satu Kajian Terhadap Laporan Kejadian 13 Mei 1969 Oleh Akhbar Barat", *Akademia*, 28 (1986): 21-39.

Healy, Allan Michael. *Tunku Abdul Rahman*. New York: University of Queensland Press, 1982.

Healy, Allen M. *Tunku Abdul Rahman (1957–1970).* St Lucia: University of Queensland Press, 1982.

Hill, A. H. "Hikayat Raja-Raja Pasai", *Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society*, 33/2 (1960): 1-215.

Hirschman, Charles & Yeoh Suan-Pow. "Ethnic Patterns of Urbanization in Peninsular Malaysia, 1947-1970". *Asian Journal of Social Science.* 7/1 (1979):1-19.

Ho, Chin Siong. "Urban Governance And Rapid Urbanization Issues In Malaysia". *Jurnal Alam Bina.* 13/4 (2008): 1-24.

Hogan, Michael J. *The Marshall Plan: America, Britain and the Reconstruction of Western Europe, 1947-1952*. Cambridge: Cambridge University Press, 1988.

Holmes, Richard & Anthony Kemp, *The Bitter End: The Fall of Singapore 1941-42*. Chichester: Antony Bird Publications, 1982.

Hooker, Virginia Matheson. *A Short History of Malaysia.* Crows Nest: Allen & Unwin, 2003.

Horowitz, Donald L. *The Deadly Ethnic Riot.* Los Angeles: University of California Press, 2003.

Hussain, Ahmad Atory. "Islam Hadhari: Suatu Kesinambungan Dasar Penerapan Nilai-Nilai Islam selepas Era Tun Dr. Mahathir Mohamad". *REKAYASA – Journal of Ethics, Legal and Governance*, 2 (2006): 1-10.

Hutchinson, Francis E. "Malaysia's 14th General Elections: Drivers and agents of change" *Asian Affairs*, 49/4 (2018): 582-605.

Hwang, In-Won, *Personalized Politics: The Malaysian State under Mahathir*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies/Silkworm Books, 2003.

Hwang, In-Won. *Personalized politics: The Malaysian state under Mahathir*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2003.

Jaafar, Faridah. "Meninjau Hubungan Antarabangsa dan Dasar Luar di Malaysia: Penelitian Definisi dan Pengaruh Gaya Kepimpinan Perdana Menteri 1957-2022", *Malaysian Journal of Social Sciences and Humanities* 7/7, (2022), s.6-7.

Jaafar, Faridah. "Meninjau Hubungan Antarabangsa dan Dasar Luar di Malaysia: Penelitian Definisi dan Pengaruh Gaya Kepimpinan Perdana Menteri 1957-2022". *Malaysian Journal of Social Sciences and Humanities*, 7/7 (2022): 1-17.

Jaafar, Faridah. *Perdana Menteri dan Dasar Luar Malaysia 1957-2005.* Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya, 2007.

Jabatan Perdana Menteri. *Laporan Tahunan 2010: Program Transformasi Kerajaan*. Putrajaya: Jabatan Perdana Menteri, 2010.

Jabatan Perdana Menteri. *Laporan Tahunan 2017: Program Transformasi Kerajaan.* Putrajaya: Jabatan Perdana Menteri, 2017.

Jabatan Perdana Menteri. *Laporan Tahunan 2018: Program Transformasi Ekonomi*. Putrajaya: Jabatan Perdana Menteri, 2018.

Jacobini, H. B. "Fundamentals of Philippine Policy toward Malaysia". *Asian* Survey. 4/11 (1964): 1144-1151.

Jan, Wan Saiful Wan. *Why did Bersatu leave Pakatan Harapan?*. Singapore: ISEAS-Yusof Ishak Institute, 2020.

Joern Dosch. "Malaysia's foreign policy: Is Mahathirism still alive?". *Malaysia post-Mahathir: A decade of change?*. Haz. James Chin & Jörn Dosch. Singapore: Marshall Cavendish, 2015.

John Funston, "Malaysia's 14th general election (GE14): The contest for the Malay electorate", *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, 37/3, (2018), s.57-63.

Jones, Matthew. *Conflict and Confrontation in South East Asia, 1961–1965, Britain, the United States and the Creation of Malaysia*. New York: Cambridge University Press, 2002.

Kahin, George McTurnan. "Malaysia and Indonesia". *Pacific Affairs*. 37/3 (1964): 253-270.

Karim, Azhari & James Campbell & Sharan Srinivas. *Repositioning Malaysian Foreign Policy*. Penerbit USM, 2013.

Katsumata, Hiro. "Reconstruction of Diplomatic Norms in Southeast Asia: The Case for Strict Adherence to the 'ASEAN Way". *Contemporary Southeast Asia*. 25/1 (2003):104-121.

Keat, Gin Ooi. *Southeast Asia: A Historical Encyclopedia, from Angkor Wat to East Timor*. California: ABC-CLIO, 2004.

Kee, Beng Ooi. *Era of Transition*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2006.

Kershaw, Roger. "Within the family: the limits of doctrinal differentiation in the Malaysian ruling party election of 1987". *Review of Indonesian and Malaysian Affairs*, 23 (1989):125-193.

Kesavapany, Krishnasamy "S'pore-M'sia Ties Back on Even Keel". *Business Times*, (3 February 2005):13-25.

Khalid, M.B. "Whither Maphilindo Mushwara?". *Pakistan Horizon*. 18/2 (1965):144-163.

Khattab, Umi. "Wawasan 2020: Engineering a Modern Malay(sia)". *Media Asia*. 31/3. (2004): 170-177.

Khoo, Boo Teik. *Beyond Mahathir: Malaysian Politics and its Discontents*. New York: Zed Books, 2003.

Khoo, Boo Teik. *Paradoxes of Mahathirism: An Intellectual Biography of Mahathir Mohamad.* Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1995.

Khoo, Kay Kim, "The Grand Vision: Mahathir and Modernisation". *Fragmented Vision—Culture and Politics in Contemporary Malaysia.* Haz. Joel S.Kahn & Francis Loh Kok Wah. Honolulu: University of Hawaii Press, 1992.

Khoo, Kay Kim. *Malay Society: Transformation & Democratisation.* Petaling Jaya: Pelanduk Publications, 1991.

Kim, Hoong Khong. *Malaysia's 1990 General Election.* Singapore: ISEAS, 1990.

Kirby, S. Woodburn. *Singapore: The Cham of Disaster*. London: Cassell, 1971.

Kling, Zainal. "UMNO and the BN in the 2004 Election: The Political Culture of Complex Identities', *Malaysia: Recent Trends and Challenges.* Haz. Saw Swee-Hock & K. Kesavapany. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2006.

Kratoska, Paul H. *The Japanese Occupation of Malaya and Singapore, 1941-45, A Social and Economic History.* Singapore: National University of Singapore Press, 2018.

Kua, Kia Soong. *May 13: Declassified Documents on the Malaysian Riots of 1969*. Petaling Jaya: Suaram, 2007.

Kwang, Han Fook vd. *Lee Kuan Yew: The Man and His Ideas*. Singapore: Times Editions, 1998.

Lau, Albert. *The Malayan Union Controversy 1942 – 1948.* Singapore: Oxford University Press, 1991.

Leake, David Jr. *Brunei-The Modern Southeast Asian Islamic Sultanate.* North Carolina: Mc Farland & Company P., 1990.

Lee, Hwok-Aun. "Education in post GE-14 Malaysia: Promises, overtures and reforms". *Perspective*, 59, (2018):1-7.

Leifer, Michael. "Malaysia after Tun Razak". *The Round Table: The Commonwealth Journal of International Affairs*, 66/262 (1976): 153-160.

Li, Guangyao & Kuan Yew Lee. *The Singapore Story: Memoirs of Lee Kuan Yew.* Prentice-Hall, 1998.

Ling, Sarah Tan Yen. "The Reid Constitutional Commission: The Lost Environmental Proposals for Malaysia". *Asia Pacific Journal of Environmental Law*, 16 (2013): 195-214.

Liow, Joseph Chi. *The Politics of Indonesia-Malaysia Relations: One Kin, Two Nations.* New York: Routledge-Curzon, 2005.

Liow, Joseph Chin Yong. "Mending fences: Malaysia-Singapore relations during the Abdullah Badawi administration". *Awakening: The Abdullah Badawi years in*

Malaysia, Haz. Bridget Welsh & James U. H. Chin. Petaling Jaya: Strategic Information and Research Development Centre, 2013.

Liow, Joseph Chinyong. *Dictionary of the modern politics of Southeast Asia*. London: Routledge, 2015.

Liow, Joseph Chinyong. *Piety and Politics: Islamism in Contemporary Malaysia.* New York: Oxford University Press, 2009.

Maaruf, Shaharuddin. *Malay Ideas on Development: From Feudal Lord to Capitalist.* Singapore: Times Books International, 1988.

Mabbett, I. W. "The 'Indianisation' of Southeast Asia: Reflections on the Historical Sources". *Journal of Southeast Asian Studies*, 8/2 (1977): 143-161.

Magaloni, Beatriz & Ruth Kricheli. "Political Order and One-Party Rule", *Annual Review of Political Science*, 26 (2010):123-143.

Mahmud, Nik Anuar Nik. *Sejarah Perjuangan Melayu Patani*. Bangi: Penerbit University Kebangsaan Malaysia, 1999.

Maidin, Zainuddin. *Wira tak Didendang*. Kuala Lumpur: Utusan Publishers and Distributors, 2004.

Majlis Gerakan Negara. The May 13 Tragedy: A Report / The National Operations Council. Kuala Lumpur: National Operations Council, 1969.

Makaruddin, Hashim. *Selected Speeches by Dr. Mahathir Mohamad Prime Minister of Malaysia, Islam and Ummah.* Selangor: Pelunduk Pub. 2000.

Malayan Constitutional Documents. Kuala Lumpur: Government Press, 1962.

Malaysia Offical Book, 1984.

Malaysia Offical Book, 1984.

Malaysia's Official Book, 1963/64.

Malaysia's Official Official Book. (1972-1974).

Mat Ali, Mohamad Fairuz & Mohammad Agus Yusoff. "Malaysian Political Development in the Era of Najib Razak". *Akademika*, 92/1 (2022):3-15.

Matsom, Amer Haji. *J. G. Davidson Di Selangor*. Kuala Terengganu: Samudera Didik, 2014.

Mauzy, Daniel K. *Barisan Nasional: Coalition Government in Malaysia.* Petaling Jaya: Marican and Sons Press, 1983.

Mauzy, Diane K. & R. S. Milne. *Malaysian Politics Under Mahathir*. London: Routledge, 1999.

Means, Gordon P. *Malaysian Politics*. London: Hodder and Stoughton Pub., 1976.

Means, Gordon P. *Malaysian Politics: The Second Generation.* New York: Oxford University Press, 1991.

Means, Gordon Paul. *Malaysian Politics.* London: University of London Press, 1976.

Milner, A.C. "Inventing politics: the case of Malaysia". *Past & Present.* 131/1, (1991): 104-129.

Milner, A.C. *Kerajaan: Malay Political Culture on the Eve of Colonial Rule.* Tucson: University of Arizona Press, 1982.

Milner, A.C. *Kerajaan: Malay Political Culture on the Eve of Colonial Rule.* Tucson: University of Arizona Press, 1982.

Minchin, James. *No Man Is An Island.* Sydney: Allen & UnwinAustralia, 1990.

Mingguan Malaysia. "Wawancara: Dr M menilai kepimpinan" (31 October 2004).

Ministry of Culture Information Division, *Singapore: An illustrated history, 1941–1984.* Singapore: MCID, 1984.

Ministry of Foreign Affairs Singapore, (2004).

Mitton, Roger. "Power play". *Asiaweek*, 20 Ekim 1995.

MOFA. *Foreign Policy Framework of the New Malaysia: Change in Continuity.* Putrajaya: Ministry of Foreign Affairs of Malaysia, 2019.

Mohamed, Mahathir. *The Malay Dilemma.* Singapore: Times Printers Pte Ltd., 1985.

Mohammad, Agus Yusoff & Fakhreddin Soltani. "Replicating of domestic security policy in Malaysian foreign policy". *Asian Social Science*, 9/2 (2013):115-120.

Mosca, Gaetano. *The Ruling Class.* New York: MacGraw Hill, 1939.

Moten, Abdul Rashid. "The politics of manipulation: Malaysia 2018-2020". *Intellectual Discourse.* 28/2 (2020): 387–408.

Muda, Mohamed Asri bin Haji. *Memoir politik Asri: Meniti Arus.* Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia, 1993.

Muhammed, Mahathir. *Evdeki Doktor- Malezya Başbakanı Tun Dr. Mahathir Muhammed-Siyasi ve Sosyal Hatıraları.* Çev. Okhan Gündüz. İstanbul: Kaktüs, 2014.

Mujani, Wan Kamal Ismail vd. "Tension Faced by the Sultan of Pahang During the Pahang Uprising (1891–1895)" *International Journal of Management*, 11/9 (2020): 647-656.

Muniandy, Kunaseelan. H*ubungan Malaysia Indonesia 1957-1970.* Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1996.

Mutalib, Hussin. *Islam dan etnisitas: perspektif politik Melayu.* Jakarta: LP3ES,1996.

Muzaffar, Chandra. *Protector? An Analysis of the Concept and Practice of Loyalty in Leader-led Relationships within Malay Society.* Penang: Aliran Pub., 1977.

Nadzri, Muhamad M. N. "The 14th General Election, the Fall of Barisan Nasional, and Political Development in Malaysia, 1957–2018". *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, 37/3 (2018): 139–171.

Nair, Shanti. *Islam in Malaysian Foreign Policy.* London: Routledge, 1997.

Nathan, K.S. "Malaysia: The Challenge of Money Politics and Religious Activism", *Southeast Asian Affairs* (2006): 151-171.

New Straits Times, 28 Mart 1976.

Ninkovich, Frank. *Modernity and Power: A History of the Domino Theory in the Twentieth Century.* Chicago: University of Chicago Press, 1994.

Noble, Lela Garner. "The National Interest and the National Image: Philippine Policy in Asia". *Asian Survey.* 13/6 (1973): 560-576.

Noor, Ismail. "Pak Lah: A sense of accountability - An insight into effective stewardship". Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributors Sdn Bhd., 2003.

Nur, Chairudin & Ravico Ravico. "Ganyang Malaysia-Studi Historis Politik Luar Negeri Indonesia-Malaysia Tahun 1963-1966". *Danadyaksa Historica.* 1/1 (2021):25-33.

Oakeshott, Michael. *Rationalism in Politics and Other Essays.* London: Methuen, 1962.

Omar, Ariffin. *Bangsa Melayu: Malay Concepts of Democracy and Community, 1945-1950.* Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1993.

Omar, Rusdi & Kamarul Zaman Yusoff & Che Mohd Aziz Yaacob. "Factors Affecting Malaysia-Singapore Relations During the Mahathir Era". *The International Academic Forum,* (2015):1-11.

Omar, Sharifah Maznah Syed. *Myths and the Malay Ruling Class.* Singapore: Times Academic Press, 1993.

Ongkili, James P. *Nation Building in Malaysia 1946-1974.* Singapore: Oxford University Press, 1985.

Ooi, Keat Gin. *Historical Dictionary of Malaysia.* Maryland: Scarecrow Press Inc., 2009.

Ooi, Kee Beng. *Era of Transition: Malaysia after Mahathir.* Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2006.

Othman, Mohd Taib. "Pandangan Dunia Sosio Politik Melayu Tradisi", *Dewan Budaya,* 5/10 (1983): 45-59.

Ott, Marvin C. "Foreign Policy Formulation in Malaysia". *Asian Survey*, 12/3 (1972): 225-241.

Ozay, Mehmet. *Development in Malaysia: Poverty, Wealth and Trusteeship.* Kuala Lumpur: Insan, 1988.

Pandian, Sivamurugan & Rusdi Omar & Mohd Azizuddin Mohd Sani. "Work with Me, Not for Me, Malaysia under Abdullah Ahmad Badawi 2003-2009", *Asian Culture and History* 2/1, (2009): 97-107.

Pandian, Sivamurugan. "2004 Malaysian General Elections Winning Formula". *Journal of Politics and Law*, 2/4 (2009): 93-97.

Pelling, Henry & Michael Cox. *Britain and the Marshall Plan.* London: MacMillan Press, 1988.

Pempel, TJ. (ed) "*The One-party Dominant Regimes*", Uncommon Democracies. Haz. Pempel, TJ. New York: Cornell University Press, 1990.

Peng, Alias Chin. *My Side of History.* Singapore: Media Masters, 2003.

Percival, Arthur Ernest. *The War in Malaya.* London: Eyre and Spottiswoode, 1971.

Phythian, Mark. "Batting for Britain: British arms sales in the Thatcher years". *Crime, Law and Social Change,* 26 (1997): 271–300.

Ping, Lee Poh. "The Indochinese Situation and the Big Powers in Southeast Asia: The Malaysian View". *Asian Survey*, 22/6 (1982): 516-523.

Pye, Lucian W. *Guerilla Communism in Malaya.* London: Oxford University Pres, 1956.

Qurtuby, Sumanto Al. "Cheng Ho and the History of Chinese Muslims in Java". *Studia Islamika*. 16/1 (2009): 51-78.

Raffles, Sophia. *Memoir of the Life and Public Services of Sir Thomas Stamford Raffles- vol.1.* London: J. Duncan, 1835.

Respini, Blake & Herdi Sahrasad. "Suharto and Mahathir, political survival and the Asian Economic Crisis in 1998: A historical Reflection". *JATI-Journal of Southeast Asian Studies*, 21/1 (2016):44-71.

Rizzo, Agatino & John Glasson. "Iskandar Malaysia", *Cities*, 29 (2012): 417–427.

Roff, William R. *The Origins of Malay Nationalism.* Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1994.

Roff, William. *The Origins of Malay Nationalism.* Kuala Lumpur: University of Malaya Press, 1967.

Rush, Michael & Philip Althoff. *An Introduction to Political Sociology.* London: Nelson Pub., 1971.

Saat, Ishak. "Tun Abdul Razak Hussein: Survival Politik Melayu 1963–1976". *Perspektif: Jurnal Sains Sosial Dan Kemanusiaan*. 6/3 (2014): 122–137.

Sadka, Emily. *The Protected Malay States 1874–1895*. Kuala Lumpur: University of Malaya, 1968.

Sagi, Sunora & Azlizan Mat Enh. "Polisi Buy British Last (1981-1983): Reaksi-Reaksi British Dan Implikasi Terhadap Hubungan Bilateral Jangka Pendek Malaysia Dan Britain". *E-Bangi, Journal of Social Science and Humanities, Faculty of Social Sciences & Humanities Universiti Kebangsaan Malaysia.* 12/3 (2017): 1-23.

Said, Muhammad Ikmal. "Ethnic Perspectives of the Left in Malaysia". *Fragmented Vision–Culture and Politics in Contemporary Malaysia*. Haz. Joel S. Kahn & Francis Loh Kok Wah. Honolulu: University of Hawaii Press, 1992.

Samad, Paridah Abd. *Datuk Seri Najib: Liku-Liku Perjalanan Politik Daripada Seorang Anak Emas Politik Negara Kepada Perdana Menteri*. Kuala Lumpur: Penerbit Partisan Publication & Distribution, 2010.

Samad, Paridah Abd. *Datuk Seri Najib: Malaysia's First Political Blue Blood.* Kuala Lumpur: Partisan Publication & Distribution, 2009.

Sandhu, K. S. & P. Wheatley. *Management of success: The moulding of modern Singapore*. Singapore: ISEAS, 1989.

Sandler, Stanley. *World War II in the Pacific: An Encyclopedia*. Routledge, 2000.

Sani, Mohd Azizuddin Mohd. "Media freedom in Malaysia". *Journal of Contemporary Asia*, 35/3 (2005): 341-367.

Saravanamuttu, Johan. "ASEAN Security for the 1980s: The Case for a Revitalized ZOPFAN". *Contemporary Southeast Asia*, 6/2 (1984): 186-196.

Sarawak Tribune, 11 Temmuz 1961.

Sartori, Giovanni. "Politics, ideology, and belief systems". *American Political Science Review*, 63/2 (1969):398-411.

Saw, Swee Hock. *The Population of Peninsula Malaysia*. Singapore: Singapore University Press, 1988.

Schottmann, Sven Alexander. "God helps those who help themselves: Islam according to Mahathir Mohamad". *Islam and Christian–Muslim Relations*, 24/1 (2013): 57–69.

Schottmann, Sven Alexander. "The Pillars of "Mahathir's Islam": Mahathir Mohamad on Being-Muslim in the Modern World". *Asian Studies Review* 35/3 (2011): 355-372.

Shafie, G. *Ghazali Shafie's memoir on the formation of Malaysia.* Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia, 1998.

Shafie, Mohamad Ghazali. *Malaysia: International Relations*. Kuala Lumpur: Creative Enterprises, 1982.

Shah, Nazrin. *Monarchy in South-East Asia*. London: Routledge, 2001.

Shamsul, A.B. "The 'Battle Royal': The UMNO Election of 1987". *Southeast Asian Affairs*. Haz. Mohamed Ayoob & Ng Chee Yuen. Singapore: ISEAS, 1988.

Shaw, William. *Tun Razak: His Life and Times*. Kuala Lumpur: Longman Malaysia, 1976.

Sheppard, Mubin. *Tunku: A Pictorial Biography, 1957-1958*. Petaling Jaya: Pelanduk Publications, 1987.

Shome, Anthony S.K. *Malay Political Leadership*. London: Routledge-Curzon, 2002.

Singh, Hari & Suresh Narayanan. "Changing dimensions in Malaysian politics: the Johore Baru by-election". *Asian Survey*. 29/5 (1989): 514-529.

Singh, Hari. "Democratization or Oligarchic Restructuring? The Politics of Reform in Malaysia". *Government and Opposition*, 35/4 (2000): 520-546.

Singh, Hari. "Political Change in Malaysia: The Role of Semangat 46". *Asian Survey*, 31/8 (1991): 712-728.

Singh, Hari. "Tradition, UMNO and Political Succession in Malaysia". *Third World Quarterly*. 19/2, (1998): 241-254.

Singh, Hari. "UMNO Leaders and Malay Rulers: The Erosion of a Special Relationship". *Pacific Affairs*. 68/2. (1995):187-205.

Sivaram, M. *Malaysia*. National Book Trust, 1972.

Slimming, John. *Malaysia: Death of a Democracy*. London: John Murray Publishers Ltd., 1969.

Soenarno, Radin. "Malay Nationalism, 1896-1941". *Journal of Southeast Asian History*, 1/1 (1960): 1-28.

Soh, Byungkuk. "Malay Society under Japanese Occupation, 1942–45". *International Area Review*, ½ (1998):81-111.

Sopiee, Mohamad Noordin. *From Malayan Union to Singapore Separation.* Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya, 1974.

Sopiee, Mohamed Noordin. *From Malayan Union to Singapore Separation: Political Unification in the Malaysia Region, 1945-1965*. Penerbit: Universiti Malaya, 1976.

Starner, Frances L. "Malaysia's First Year". *Asian Survey*, 5/2 (1964):113-119.

Steil, Benn. *The Marshall Plan: Dawn of the Cold War*. London: Simon & Schuster, 2018.

Stockwell, Anthony John. *British Policy and Malay Politics during the Malayan Union Experiment 1942-1948.* Kuala Lumpur: Art Printing Works, 1979.

Straits Times, 12 Haziran 1998.

Straits Times, 12 May 1989.

Straits Times, 23 July 1993.

Stubbs, Richard. "The United Malays National Organization, the Malayan Chinese Association, and the Early Years of the Malayan Emergency 1948-1955". *Journal of Southeast Asian Studies*, 10/1 (1979): 77-88.

Sundaram, Jomo Kwame. "Pathways Through Financial Crisis: Malaysia". *Global Governance: A Review of Multilateralism and International Organizations*. 12/4 (2006): 489– 505.

Sutter, J. O. "Two Faces of Konfrontasi: 'Crush Malaysia' and the Gestapu". *Asian Survey*. 6/10 (1966): 523-546.

Suwirjadi. *Negeri Melaju.* Jakarta: Djambatan, 1952.

Swettenham, Frank Athelstane. *Malay Sketches.* London: John Lane-Macmillan&Co., 1903.

Swettenham, Frank. *British Malaya: An account of the origin and progress of British influence in Malaya.* London: Allen and Unwin, 1955.

Syed, Hamid Albar. "Evolution of Malaysia's foreign policy". *Malaysia at 50: Achievements and Aspirations*, Haz. Syed Arabi Idid. Singapore: Cengage Learning, 2008.

Tajudin, Abdul Aqmar Ahmad & Mohammad Agus Yusoff. "Challenges of multinational federation: The case of Malaysia 2008-2020". *Intellectual Discourse*, 28/2 (2020): 649–673.

Tan, K.Y. "From Myanmar to Manila: A Brief Study of Emergency Powers in Southeast Asia". *Emergency Powers in Asia: Exploring the Limits of Legality.* Haz. Victor V. Ramraj, Arun K. Thiruvengadam. New York: Cambridge University Press, 2009.

Tan, Ta Sen. *Cheng Ho and Islam in Southeast Asia.* Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2009.

Tapsell, R. "Malaysia in 2019: A change of government without regime change". *Southeast Asian Affairs 2020.* Haz. M. Cook & D. Singh. Singapore: ISEAS–Yusof Ishak Institute, 2020.

Tarling, Nicholas. *A Sudden Rampage: The Japanese Occupation of Southeast Asia, 1941-1945.* Honolulu: University of Hawaii Press, 2001.

Tarling, Nicholas. *The Fall of Imperial Britain in Southeast Asia.* Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1994.

Taylor, Alastair M. "Malaysia, Indonesia and Maphilindo". *International Journal: Canada's Journal of Global Policy Analysis.* 19/2 (1964):155-171.

Taylor, Alastair. "Sukarno: First United Nations Drop-Out". *International Journal*, 20/2 (1965):206-2013.

Taylor, Alastair. "Sukarno: First United Nations Drop-Out". *International Journal.* 20/2 (1965):206-213.

TDV İslam Ansiklopedisi. İsmail Hakkı Göksoy. 26 Cilt. "Kuala Lumpur". (2002).

Teik, K. B. "Mahathir Mohamad Returns, but what of Mahathirism?". *Perspective.* 46 (2018):1-7.

Teik, Khoo Boo. *Paradoxes of Mahathirism: an intellectual biography of Mahathir Mohamad.* Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1995.

Temiz, Süleyman. "2019 Kuala Lumpur Zirvesi'nin Gelişimi ve Körfez Ülkelerinin Tepkileri". *Türkiye ve Körfez Ülkeleri İlişkileri: Dış Politika, Güvenlik ve Ekonomi*. Haz. Engin Koç. Çanakkale: Paradigma Akademi, 2021.

Temiz, Süleyman. "Malezya'da Etnik Çatışma: 13 Mayıs 1969 Olayı ve Yansımaları". *Türkiye'de Malezya Çalışmaları 1*, Haz. A. Merthan Dündar–M.Özay. Ankara: APAM Yayınları, 2022.

Temiz, Süleyman. "Maphilindo: Malezya, Filipinler ve Endonezya Arasında Pan-Malayizm Temelli Güneydoğu Asya Teşkilatı ve Güneydoğu Asya Bölgeselciliğine Etkisi". *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi.* 3/2 (2019): 227-252.

Temiz, Süleyman. *ASEAN – Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği Siyasi Yapısı ve Gelişimi.* Ankara: Gazi Kitabevi, 2021.

Thambipillai, Pushpa & Johan Saravanamuttu. *ASEAN Negotiations: Two Insights.* Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1985.

The Star, 19 September 2006.

The Star, 19 September 2006.

The Straits Times (9 Ağustos 1990).

The Straits Times. "Malaysia can't blame Singapore entirely for its woes: Former Malaysian PM Abdullah Badawi". (5 February 2015).

The Straits Times. "Malaysia". (10 Temmuz 1963).

The Straits Times. "Singapore 15 Seats". (17 Kasım 1961).

The Straits Times. "The hearts are together". (15 Ağustos 1965).

The Sun. "Man on a Mission". (4 December 2008).

Thearith, Leng & Thong Meng. "Malaysia's Foreign Policy under Mahathir's Premiership". *Avi Perspective Cambodia*, 13 (2019), s.3.

Thomas, M. Ladd. "The Malayan Communist Insurgency". *Asian Affairs: An American Review*, 4/5 (1977):306-316.

Toh Kin Woon. "Potential Departure from Race-Based Politics: The 12th General Election and Its Implications". *Aliran Monthly*, 28/2 (2008):1-16.

Tregonning, K. G. *A History of Modem Malaya*. Singapore: Eastern Universities Press, 1964.

Tunku Abdul Rahman Putra Al-Haj. *Looking Back: Monday Musings and Memories.* Kuala Lumpur: Pustaka Antara, 1977.

Tunku Abdul Rahman. *Looking Back: Monday Musings and Memories*. Kuala Lumpur: Pustaka Antara, 1977.

Tunku Abdul Rahman. *Political Awakening*. Kuala Lumpur: Pelanduk Publications, 1986.

Tunku Abdul Rahman. *Viewpoints*. Kuala Lumpur: Heinemann Educational Books, 1978.

Turnbull, Marry C. *A history of modern Singapore, 1819–2005*. Singapore: NUS Press., 2009.

Turnbull, Mary C. *A History of Malaysia, Singapore and Brunei*. Sydney: Allen & Unwin, 1989.

United Nations. "Malaysia Mission 1963". *United Nations Review*. 10/9 (1963):1-89.

Utusan Malaysia, (19 September 2006).

Utusan Malaysia, *Apa lagi Cina Mahu?*, (7 May 2013).

Utusan Malaysia. "Pengaruh Tun Razak masih ada pada saya – PM", 6 June 2007.

Valentyn, F. *Description of Malacca.* çev. Mr. Müller. Journal of the Straits Branch of the Royal Asiatic Society, 1884.

Vickers, Adrian. *Komünistlerden İslamcılara, Bir 20. Yüzyıl Tarihi: Endonezya.* Çev. Attila Tuygan. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2013.

Vorys, Karl von. *Democracy without Consensus: Communalism and Political Stability in Malaysia*. Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1976.

Vorys, Karl Von. *Democracy Without Consensus: Communalism and Political Stability in Malaysia*. Princeton: Princeton University Press, 1975.

Wahid, Zainal Abidin Abdul. "Semangat Perjuangan Melayu". *Jebat: Malaysian Journal of History, Politics and Strategic Studies.* (1978):1-9.

Wahid, Zainal Abidin Abdul. *Sejarah Malaysia Sepintas Lalu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1979.

Waikar, Prashant & Mohamed Nawab Mohamed Osman & Rashaad Ali. "Dancing with the Ummah: Islam in Malaysia's foreign policy under Najib Razak". *The Pacific Review*, 34/2 (2021): 230-258.

Wan Jan, *Why did Bersatu leave Pakatan Harapan?*,s. 59.

Wariya, Chamil. *Najib Razak 30 Tahun Dalam Politik.* Kuala Lumpur: Berita Publishing, 2006.

Welikala, Asanga. "The dismissal of prime ministers in the Asian Commonwealth: Comparing democratic deconsolidation in Malaysia and Sri Lanka". *Political Quarterly*, 91/4 (2020): 786 – 794.

Welsh, Bridget. "Malaysia in 2004: Out of Mahathir's Shadow". *Asian Survey*, 45/1 (2005): 153-160

Wheeler, L. Richmond. *The Modem Malay*. London: Routledge, 1928.

White, Nicholas J. *British Business in Postcolonial Malaysia, 1957–70, 'Neo-colonialism' or 'disengagement'?.* New York: Routledge Curzon, 2004.

White, Nicholas J. *Business, Government and the End of Empire Malaya, 1942-1957.* Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1996.

Wiarda, Howard J. *Corporatism and Comparative Politics: The Other Great Ism.* London: M.E. Sharpe Inc., 1996.

Wilkinson, R.J. *Malay Beliefs.* London: Luzac and Company, 1906.

Winstedt, Richard Olaf. *A History of Malaya*, Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society, 1986.

Wriggins, W. Howard. *The Ruler's Imperative: Strategies for Political Survival in Asia and Africa.* New York: Columbia University Press, 1969.

Yezid, Mohd Noor. *Politik Antarabangsa Asia Pasifik.* Kuala Lumpur: Utusan Publications and Distributors Sdn Bhd, 2000.

Yoshihara, Kunio. *The Rise of Ersatz Capitalism in South-East Asia.* Singapore: Oxford University Press, 1988.

Yusoff, Mohammad Agus. *Malaysian Federalism: Conflict or Consensus.* Bangi: UKM Press, 2006.

Yuwono, Sada Andriyana. "Hubungan Bilateral Malaysia-Tiongkok Pada Era Kepemimpinan Perdana Menteri Najib Razak Tahun 2009-2017". *Jurnal Analisis Hubungan Internasional*, 7/3 (2018): 341-356.

Çevrimiçi Kaynaklar

ABC News. "1MDB Scandal: Malaysia PM Najib Razak sacks deputy, attorney-general as corruption allegations mount". (28 July 2015) Erişim 20 Ekim 2022, https://www.abc .net.au/news/2015-07-29/malaysia-pm-razak-sacks-deputy-as-corruption-allegations-mount/6655342

Ahmed, Razak. "Najib sworn in as Malaysia's sixth PM". *Reuters*. (2009) erişim:15 Ekim 2022, https://www.reuters.com/article/idINIndia-38862120090403

Al Jazeera. "Malaysia PM to step down", (2008) Erişim 22 Ekim 2022, https://www.aljazeera. com/news/2008/10/9/malaysia-pm-to-step-down

Annuar, Azril. "Pakatan manifesto aspirational because UMNO blocked access to data, says PPBM strategist". Malay Mail (21 July 2018) Erişim 22 Ekim 2022, Retrieved from https://www.malaymail .com/news/malaysia/2018/07/21/ pakatan-manifesto-aspirational-because-umno-blocked-access-to-data-says-ppb/1654560

ASEAN, "Keynote Address By The Honourable Dato' Seri Dr. Mahathir Mohamed The Prime Minister of Malaysia" 24 July 1997, Erişim 27 Ekim 2022, https://asean.org/keynote-address-by-the-honourable-dato-seri-dr-mahathir-mohamed-the-prime-minister-of-malaysia/

Abbas, Azura. vd. "11 NGO, 3 UA pemerhati PRU-14" (10 April 2018) Berita Harian. Erişim 22 Ekim 2022, www.bharian.com.my/berita/politik/2018/04/410222 /11-ngo-3-ua-pemerhati-pru-14

Asia Week. "An Epochal Struggle" (1998) Erişim 20 Ekim 2022.http://edition.cnn .com/ASIANOW/asiaweek/98/1225/cs3.html

Associated Press. "Top Malaysia court sentences 2 to death for Mongolian murder" (13 January 2015). Erişim 20 Ekim 2022, https://apnews.com/article/ 5e6d298785ca4e82b44527f91fadf3f9

Bartlett, Lawrence. "Abdullah steps out of Mahathir's shadow". Malaysiakini (30 November 2003) Erişim 21 Ekim 2022, http://www.malaysiakini.com/news/17961

BBC. Erişim 22 Ekim 2022, https://www.bbc.com/news/magazine-17299633

Bernama. "Mahathir and the Naming of his Successor". Erişim 20 Ekim 2022. http://lib.perdana.org.my/PLF/Digital_Content/Prominent_Leaders/Mahathir /News_1968-2004/1996-1998/1997ko/mahathir%20an%20his%20successor.pdf

Britannica. The advent of Islam. 2020. Erişim 15 Ekim 2022. https://www.britannica. com/place/Malaysia/The-advent-of-Islam

Cafiero, Giorgio & Khalid Al-Jaber. "Kuala Lumpur summit: A challenge to Saudi leadership?". *Middle East Institute.* (10 December 2019) Erişim 22 Ekim

2022, https://www.mei.edu/ publications /kuala-lumpur-summit-challenge-saudi-leadership

Channel News Asia. "Singapore-Malaysia relations never better: PM Najib Razak"(6 May 2015) Erişim 20 Ekim 2022, http://www. channelnewsasia.com/news/singapore /singapore-malaysia / 1827498.html

Chin, James. "Mahathir and the rise of political Islam". *Nikkei Asian Review.* (2018) erişim 15 Ekim 2022. https://asia.nikkei.com/Opinion/Mahathir-and-the-rise-of-political-Islam

CNA. "Former Malaysian prime minister Abdullah Badawi has dementia: Khairy", (12 September 2022), Erişim 22 Ekim 2022, https://www.channelnewsasia.com/asia/abdullah-badawi-former-malaysia-pm-pak-lah-dementia-khairy-2932421

Constitution of Malaysia 1957, Part IV - The Federation. Erişim 22 Ekim 2022, http://www.commonlii.org/my/legis/const/1957/4.html

Ensiklopedia Islam. "Melayu". Erişim 15 Ekim 2022. https://repository. uinjkt.ac.id/dspace/bitstream/123456789/48671/1/MELAYU%20-%20ensiklopedia%20islam.pdf

Hassan, Hazlin. "Azmin backs opposition call for PM Mahathir to stay on for full term". The Straits Times (29 July 2019) Erişim 22 Ekim 2022, https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/azmin-backs-opposition-call-for-pm-mahathir-to-stay-on-for-full-term

Hassan, Hazlin. "Mahathir plans to honour deal on power transfer to Anwar". The Straits Times (31 December 2018) Erişim 22 Ekim 2022, https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/mahathir-plans-to-honour-deal-on-power-transfer-to-anwar

Jafri, Khalid. "50 Reasons Why Anwar Cannot Become Prime Minister", (14 August 1998), Erişim 22 Ekim 2022, https://www.mrbrown.com /blog/1998/08/50_reasons_why_.html

Jaipragas, Bhavan. "Forget the Warships: Malaysian Pm Mahathir's Peace Formula for South China Sea". South China Morning Post (19 June 2018) Erişim 22 Ekim 2022, https://www.scmp.com/week-asia/geopolitics/article/2151403/forget-warships-malaysian-pm-mahathirs-peace-formula-south

Jamaluddin, Khairy. "Interview: Time for a makeover". *Off the Edge* (9 January 2009) Erişim 15 Ekim 2022, http://www.prokhairy.com/2009/01/malaysiakini-time-for-makeover-kj-on.html

Khoo, Boo Teik, "De-Mahathirising Malaysia", *Aliran Monthly*, 8 (2003), Erişim 15 Ekim 2022, https://aliran.com/archives/monthly/2003a/8k.html

Koshy, Shaila. "Controversial NSC Act Is Now Law". The Star, (9 June 2016) Erişim 22 Ekim 2022, www.thestar.com.my/news/nation/2016/06/09/controversial-

nsc-act-is-now-law-it-did-not-obtain-express-royal-assent-unlike-other-bills-passed-by/

Koya, Zakiah. "PAS to push for vote of confidence in Dr M". The Star (9 February 2020) Erişim 22 Ekim 2022, https://www.thestar.com.my/news/nation/2020/02/09/pas-to-push-for-vote-of-confidence-in-dr-m

Kuppusamy, Baradan. "Act 355: A Big Political Battle in the Making". New Straits Times (25 November 2016). Erişim 20 Ekim 2022, www.nst.com.my/news /2016/11/191856/act-355-big-political-battle-making

Leong, Trinna & Nadirah H. Rodzi. "Electoral Maps for Upcoming Malaysia Election Passed in Parliament". Straits Times (28 March 2018) Erişim 22 Ekim 2022, https://www.straitstimes.com /asia/se-asia/malaysian-premier-najib-razak-presents-highly-criticised-new-electoral-maps

Leong, Trinna. "Malaysia's Mahathir and Opposition Sign Declaration to Oust Najib". Straits Times (4 March 2016) Erişim 22 Ekim 2022, www.straitstimes .com/asia/seasia/mahathir-and-opposition-sign-declaration-to-oust-najib

Lim, Kevin & Hamid Jalil. "Malaysia faces hurdles on big economic zone". The New York Times, (2008) Erişim 22 Ekim 2022, www.nytimes.com/ 2008/06/02/business/ worldbusiness/ 02iht-rtrinvest03.1.13382290.html?_r50

Lim, Kit Siang. "Abdullah's warning against return ofMahathirism –Will Najib scotch talk of imminent ISA arrest of Anwar?", (26 March 2009) Erişim 15 Ekim 2022, https://blog.limkitsiang .com/2009/03/26/abdullah%E2%80%99s-warning-against-return-of-mahathirism-%E2%80%93-will-najib-scotch-talk-of-imminent-isa-arrest-of-anwar/

Lo, Kinling. "Malaysia's Mahathir backs China's belt and road but insists on open trade routes". South China Morning Post (26 April 2019), Erişim 22 Ekim 2022, https://www.scmp.com/news/china/ diplomacy/article/3007874/

Loone, Susan. "Apostasy law a disincentive, says PM", Malaysiakini (9 Kasım 2000). Erişim 20 Ekim 2022, https://www.malaysiakini.com/news/90

Mahpar, Nora. "Dr M mocks 'opportunistic' PAS over past 'infidel' remarks". FMT (16 September 2022) Erişim 20 Ekim 2022, https://www.freemalaysiatoday. com/category/nation/2022/09/16/dr-m-mocks-opportunistic-pas-over-past-infidel-remarks/

Malay Mail. "Dr M: RM 300b More Debt If Najib Had Won" (21 June 2018) Erişim 22 Ekim 2022, www.malaymail.com/s/1644101/dr-m-rm300b-more-debt-if-najib-had-won

Malay Mail. "EC Chief Admits Racial Redelineation, Says Ethnic Groups Can't Be Split" (29 March 2018) Erişim 22 Ekim 2022 https://www.malaymail.

com/news/malaysia/2018/03/29/ec-chief-admits-racial-redelineation-says-ethnic-groups-cant-be-split/1610117

Malay Mail. "RoS Says Unfazed by Pakatan's Lawsuit over Registration Application" (22 February 2018) Erişim 22 Ekim 2022 www.malaymail.com/s/1582841/ros-says-unfazed-by-pakatans-lawsuit-over-registration-application

Malaysiakini. "Anwar's 'Letter': Citizens' Declaration a Flawed Mahathir Document". (16 May 2016) Erişim 22 Ekim 2022 www.malaysiakini.com/news/341735

Malaysiakini. "I, too, remember 1992 crisis, late coach's son responds to prince". Erişim 20 Ekim 2022. https://www.facebook.com/ Malaysiakini/ posts/the-son-of-hockey-coach-douglas-gomez-who-was-reportedly-assaulted-by-then-johor/101533 913 68130906/

Malaysiakini. "Improper, Unnecessary' for Suhakam to Observe GE14, Says EC" (27 April 2018) Erişim 22 Ekim 2022, www.malaysiakini.com/news/421884

Malaysiakini. "Mahathir: Penderma HARAPAN kini jadi buruan LHDN" (23 May 2017) Erişim 22 Ekim 2022, www.malaysiakini.com/news/383153

Malezyakini. "Gov't to Table Act 355 Amendment despite Warnings from BN Partners". (18 March 2017) Erişim 22 Ekim 2022, www.malaysiakini. com/news/376160

Mann, Jim. "Scandal Sidetracks Another Nation", Los Angeles Times (16 September 1998), Erişim 22 Ekim 2022, https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1998-sep-16-mn-23174-story.html

Menon, Praveen. "Exclusive: Malaysia's Anwar says 'shattered' Najib called him twice on election night". Reuters (28 Mart 2018) Erişim 22 Ekim 2022, https://www.reuters.com/article/us-malaysia-politics-anwar-malaysia/exclusive-malaysias-anwar-says-shattered-najib-called-him-twice-on-election-night-idUSKCN1II1U2

MT Webmaster. "Remember When The US Was Accused Of Interfering?" (18 June 2017) Malaysia Today. Erişim 22 Ekim 2022, https://www.malaysia-today.net/2017/06/18/remember-when-the-us-was-accused-of-interfering/

Muhammad, Anne & Zikri Kamarulzaman. "Najib, Hadi Join Hands to Protest Rohingya Plight" (4 December 2016) Malaysiakini. Erişim 22 Ekim 2022, www.malaysiakini.com/news/365122

Straits Times. "Dr Mahathir: Asean Will Be Formidable If It Speaks with One Voice", (2 November 2019) Erişim 22 Ekim 2022, https://www.nst.com. my/news/nation/2019/11/535104/dr-mahathir-asean-will-be-formidable-if-it-speaks-one-voice-nsttv

Straits Times. "Mahathir Meets Anwar in Malaysia's High Court for First Time in 18 Years" (5 September 2016) Erişim 22 Ekim 2022, https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/mahathir-meets-anwar-after-almost-20-years

New Straits Times. "Pakatan Harapan Announces Leadership Line-Up; Anwar Is De Facto Leader, Dr M Chairman" (14 July 2017) Erişim 22 Ekim 2022, www.nst.com.my/news/nation/2017/07/257162/pakatan-harapan-announces-leadership- line-anwar-de-facto-leader-dr-m

The Star. "Pakatan Names Dr Mahathir as Prime Minister-Designate" (8 January 2018) Erişim 22 Ekim 2022, www.thestar.com.my/news/nation/2018/01/08/pakatan-names-dr-mahathir-as-prime-inisterdesignate/

Okutsu, Akane. "Nikkei Event, Future of Asia, Opens with Mahathir Speech". Nikkei Asian Review (30 May 2019), Erişim 22 Ekim 2022, https://asia.nikkei.com/Spotlight/The-Future-of-Asia/The-Future-of-Asia-2019/Nikkei-event-Future-of-Asia-opens-with-Mahathir-speech

Ong, Tanya & Henedick Chng & Belmont Lay. "S'pore-M'sia relations during 1981 to 2003 Mahathir era were testy" (13 May 2018), Erişim 22 Ekim 2022, https://mothership.sg/ 2018/05/ malaysia-singapore-relations-mahathir-era/

Reliefweb. "Malaysia promises continued aid to help rebuild Bosnia", (20 Mart 2001), Erişim 20 Ekim 2022, https://reliefweb.int/report/bosnia-and-herzegovina/malaysia-promises-continued-aid-help-rebuild-bosnia

Saidin, Mohd Irwan Syazli. "Kuala Lumpur Summit 2019: A New Stage to Address Muslims Issues?". *Al Sharq Strategic Research.* (25 December 2019) Erişim 22 Ekim 2022 https://research.sharqforum.org/2019/12/25/kuala-lumpur-summit-2019-a-new-stage-to-address-muslims-issues/#_edn2

Sembang Kuala, "Pangkor Treaty 1874". Erişim 22 Ekim 2022, https:// sembangkuala. wordpress. com/pangkr-treaty/

Siao, Chloe H.B. "BBCC, successful project of ETP–Najib". *Malaysian Gazette,* (20 June 2017), Erişim 22 Ekim 2022, https://malaysiagazette.com/en/2017/06/20/bbcc-successful-project-etp-najib/

Star. "Pak Lah: No radical changes when I become PM" (8 July 2003) Erişim 14 Ekim 2022, https://www.thestar.com.my/news/nation/2003/07/08/pak-lah-no-radical-changes-when-i-become-pm/

Straits Times, "No persecution for those who renounce Islam" (23 August 1998) Erişim 20 Ekim 2022, https://eresources.nlb.gov.sg/newspapers/digitised/issue /straitstimes19980823-1

Straits Times. "Malaysia's Umno Expels Muhyiddin and Mukhriz Mahathir, Suspends Shafie Apdal" (24 June 2016) Erişim 20 Ekim 2022 www.straitstimes.com/asia/se-asia/malaysias-umno-expels-muhyiddin-and-mukhriz-mahathir-suspends-shafie-apdal-reports

Straits Times, "SM responds to Mahatnir's criticisms" (16 September 1998), Erişim 20 Ekim 2022, https://eresources.nlb.gov.sg/newspapers/digitised /issue/straitstimes 19980916-1

Straits Times, "Threats from KL did not move SM" (17 September 1998), Erişim 20 Ekim 2022, https://eresources.nlb.gov.sg/newspapers/digitised/issue/ straitstimes19980917-1

Straits Times, "US again criticises Mahathir for remarks on Jews" (17 October 1997), Erişim 20 Ekim 2022, https://eresources.nlb.gov.sg/newspapers/digitised/ issue/straitstimes19971017-1

Straits Times. "Amanah Formed Due to 'Crisis Situation'" (18 September 2015). Erişim 20 Ekim 2022, www.straitstimes.com/asia/se-asia/amanah-formed-due-to-crisis-situation

Straits Times. "Electoral Maps for Upcoming Malaysia Election Passed in Parliament" (28 March 2018) Erişim 22 Ekim 2022, https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/malaysian-premier-najib-razak-presents-highly-criticised-new-electoral-maps

Straits Times. "Mahathir hits out at West", (20 June 1998) Erişim 19 Ekim 2022. https://eresources.nlb.gov.sg/newspapers/Digitised/Issue/straitstimes199806 20-1?ST=1&AT=advanced&DF=&DT=&NPT=&L=&CTA=&k=changi+airpo rt+mrt%26ka%3Dchangi+airport+mrt&P=262

Straits Times. "Mahathir Meets Anwar in Malaysia's High Court for First Time in 18 Years" (5 September 2016) Erişim 22 Ekim 2022, https://www.straitstimes.com/asia/ se-asia/mahathir-meets-anwar-after-almost-20-years

Straits Times. "Mahathir shows list to silence cronyism charges". 22 Haziran 1998. Erişim 15 Ekim 2022. https://eresources.nlb.gov .sg/newspapers/digitised/issue/ straitstimes19980622-1

Straits Times. "Mahathir-led Coalition Wins Election" (10 May 2018) Erişim 22 Ekim 2022, www.straitstimes.com/asia/se-asia/mahathir-led-coalitionwins-election

Straits Times. "Malaysia Opposition Alliance Hit by Suspension of Party (6 April 2018) Erişim 22 Ekim 2022, www.straitstimes.com/asia/se-asia/malaysiaopposition-alliance-hit-by-suspension-of-party

Straits Times. "Malaysian Opposition Alliance No Longer Exists, Says DAP's Lim Guan Eng" (16 June 2015). Erişim 20 Ekim 2022, www.straitstimes.com/asia/se-asia/malaysian-opposition-alliance-no-longerexists-says-daps-lim-guan-eng

Straits Times. "Muhyiddin Registers Mahathir's New Party, Parti Pribumi Bersatu Malaysia" (10 August, 2016) Erişim 22 Ekim 2022, www.straitstimes.com/asia/se-asia/muhyiddin-registers-mahathirs-new-party

Straits Times. "Negative' reports: KL media rapped" (19 Temmuz 1998). Erişim 20 Ekim 2022. https://eresources.nlb.gov.sg/newspapers/digitised/issue/straitstimes19980719-1

Straits Times. "New Rules by Malaysia Election Body Seen as Bid to Block Mahathir Posters from Wider Display". (25 April 2018) Erişim 22 Ekim 2022 www.straitstimes.com/asia/se-asia/new-rules-by-malaysia-election-body-seen-as-bid-to-block-mahathir-posters-from-wider

Straits Times. "Umno expels Anwar" (4 September 1998). Erişim 19 Ekim 2022 https://eresources.nlb.gov.sg/newspapers/digitised/issue/straitstimes19980904-1

Straits Times. "We love Mahathir: MCA" (31 May 1998). Erişm 20 Ekim 2022 https://eresources.nlb.gov.sg/newspapers/digitised/issue/straitstimes19980531-1

Suganya, L. "Opposition Forms Pakatan Harapan". The Star (22 September 2015) Erişim 20 Ekim 2015, www.thestar.com.my/news/nation/2015/09/22/pakatan-rakyat-pakatan-harapan/

Suh, Sangwon & Santha Oorjitham, "An Epochal Struggle", *Asia Week,* (1998) http://edition.cnn.com/ ASIANOW/ asiaweek/98/1225/cs3.html

Sukumaran, Tashny. "Mahathir to Update Malaysia's Foreign Policy, Including on South China Sea and International Muslim Cooperation". South China Morning Post (18 September 2019), Erişim 22 Ekim 2022, https://www.scmp.com/week-asia/politics/article/3027949/mahathir-update-malaysias-foreign-policy-including-south-china

Suparto, Idayu. "Bright Prospects for Malaysian PM Najib in Next Election with Opposition in Disarray, Say Experts at ST Global Outlook Forum". Straits Times (13 June 2017). Erişim 22 Ekim 2022, www.straitstimes. com/asia/se-asia/bright-prospects- for-malaysian- pm-najibs-election-hopes-amidopposition-disarray

Tee, Kenneth. "Maszlee forced to quit as education minister? Water minister zips lips, leaves it to PM's wisdom". Malay Mail (5 January 2020) Erişim 15 Ekim 2022 https://www.malaymail. com/news/malaysia/2020/01/05/maszlee-forced-to-quit-as-education-minister-water-minister-zips-lips-leave/1824838

Teoh, Shannon. "Mahathir Mohamad to Launch Party to Challenge PM Najib", (15 July 2016) Straits Times. Erişim 22 Ekim 2022, www.straitstimes.com/asia/se-asia/mahathir-plans-new-political-party

The 2011 Budget Speech Report (15 October 2010). "Transformation towards a developed and high-income nation". *Dewan Rakyat.* Erişim 20 Ekim 2022, https://www.mof.gov.my/portal/ arkib/budget/2011/bs11.pdf

The American Muslim. "Mahathir Mohamad, Islam's Forsaken Renaissance". (2005) Erişim 20 Ekim 2022, http://www. theamericanmuslim.org/tam.php/ features /articles/islams_forsaken_ rena issance/0015426

The Canberra Times. "Guerillas Murder High Commissioner In Malaya", (8 September 1951). Erişim 22 Ekim 2022, https://trove.nla.gov.au/newspaper/ article/2839310.

The Canberra Times. "Increase seen in Communist infiltration" (24 Haziran 1969). Erişim 10 Eylül 2022. https://trove.nla.gov.au/newspaper/article/131791888

The Canberra Times. "Malaysia Report" (23 Mayıs 1969). Erişim 15 Eylül 2022, https://trove.nla.gov.au/newspaper/article/131785935

The Canberra Times. "Secret inquiry into Malaysia race riots" (27 Mayıs 1969). Erişim 14 Eylül 2022. https://trove.nla.gov.au/newspaper/article/131786638

The Malaysian Administrative Modernisation and Management Planning Unit, "National Principles (Rukun Negara)". Erişim 15 Ekim 2022, https://malaysia. gov. my/portal/ content/30110

The New York Times. "Chin Peng, Malaysian Rebel, Dies at 88". 2013. Erişim 19 Ekim 2022. https://www. nytimes. Com /2013/09/17/world/asia/chin-peng-malaysian-rebel-dies-at-88.html

The Star, "I feel indebted to Harun, says Dr Mahathir". Erişim 20 Ekim 2022, https://www. thestar.com.my/news/nation/2003/10/20/i-feel-indebted-to-harun-says-dr-mahathir

The Star. "After social media backlash, Wong Chen supports Rafizi on cabinet posts". The Star (12 May 2018) Erişim 22 Ekim 2022 https://www.thestar.com .my/news/nation/2018/05/12/after-social-media-backlash-wong-chen-comes-to-rafizi-defence/

The Star. "Ali Hamsa Declares Nationwide Public Holidays on May 10 and 11" (10 May 2018) Erişim 22 Ekim 2022 https://www.thestar.com. my/news/nation /2018/05/10/chief-secretary-declares-thursday-and-friday-public-holidays

The Star. "BN Sweeps to Victory in Sg Besar and Kuala Kangsar". (18 June 2016) Erişim 22 Ekim 2022, https://www.thestar.com.my/news/nation/2016/06/18 /by-election-bn-wins-unofficial-count/

The Star. "Fake News Laws Are Fake Solution" (3 June 2018). Erişim 22 Ekim 2022 www.thestar.com.my/news/nation/2018/06/03/fake-news-lawsare-fake-solution-social-media-is-too-valuable-a-civic-tool-to-leavein-the-hands-of/

The Star. "Hadi Awang: PAS-BN Cooperation Signals Start of 'Mature Politics'", (4 May 2017) Erişim 22 Ekim 2022, www.thestar.com.my/news/nation/2017/05/04/hadi-awang-pas-bn-cooperation-signals-start-of-mature-politics/

The Star. "Najib: 67,000 Taxi Drivers Get RM800 Each with 1Malaysia Taxi Welfare Card" (13 April 2018) Erişim www.thestar.com.my/news/nation/2018/04/13/67000-taxi-drivers-get-rm800-each-with-1malaysia-taxi-welfare-card/

The Star. "Pictures of Mahathir Not Allowed on Pakatan Poster" (4 April 2018) Erişim 22 Ekim 2022 www.thestar.com.my/news/nation/2018/04/04/pictures-of-mahathir-not-allowed-on-pakatan-posters/

The Sun Daily. "Another Pay Hike for Govt Servants This Year" (4 April 2018) Erişim 22 Ekim 2022 https://www. thesundaily.my/ archive/ another-pay-hike-govt-servants -year- update-GUARCH537581

The Sun Daily. "GE14: Najib Confident BN Can Win Big" (6 May 2018). Erişim 22 Ekim 2022, www.thesundaily.my/news/2018/05/06/ge14-najib-confident-bn-can-win-big

The Sun Daily. "Mahathir: Manifesto not bible, only a guide" (17 July 2018) Erişim 22 Ekim 2022, https://www.thesundaily.my/archive/ mahathir-manifesto -not-bible- only-guide-NUARC H564580

The Sun Daily. "Najib Announces BN Manifesto and More BR1M Goodies" (7 April 2018) Erişim 22 Ekim 2022 www.thesundaily.my/news/2018/04/07/najib-announces-bn-manifesto-and-more-br1m-goodies

The Sun Daily. "Pro-ulama' Wave in PAS Election", (5 June 2015), Erişim 22 Ekim 2022. www.thesundaily.my/news/1449332

This Week in Asia. "The murder of Altantuya Shaariibuu: scandal that haunts Malaysia's former PM Najib Razak", (17 December 2019) Erişim 20 Ekim 2022, https://www.scmp.com/week-asia/explained/article/3042437/murder-altantuya-shaariibuu-and-allegations-against-malaysias

Time. "Race War in Malaysia". (23 Mayıs 1969). Erişim 20 Ekim 2022, https://web.archive.org/web/20070518061525/

Today. "Dr Mahathir is Malaysia's education minister, Cabinet to be sworn in on May 21" (17 May 2018) Erişim 22 Ekim 2022 https://www.todayonline.com/dr-mahathir-malaysias-education-minister-cabinet-be-sworn-may-21

Today. "Once Dominant, Malaysia's BN Records Lowest-Ever Vote Share of 36.4% in 2018 GE" (11 May 2018) Erişim 22 Ekim 2022, www.todayonline.com/malaysian-ge/3642-cent-bn-records-lowest-popular-vote-history

U.S. Army Center of Military History. "Origin of the 21-Gun Salute". Erişim 22 Ekim 2022, https://history.army.mil/html/faq/salute.html

Unesco, "Hikayat Hang Tuah", https://en.unesco.org/silkroad/silk-road-themes/documentary-heritage/hikayat-hang-tuah (erişim 16 Ekim 2022).

United Nations Treaty Collection. (1965) Erişim 20 Ekim 2022, http://treaties.un.org/doc/Publication /U NTS/ Volume%20563/volume-563-I-8206-English.pdf

Wahby, Ahmed E. I. "The Architecture of the Early Mosques and Shrines of Java: Influences of the Arab Merchants in the 15th and 16th Centuries?". (2007) erişim. 22 Ekim 2022, http://www.sabrizain. org/ malaya/library/architecturejava.pdf

Wong, Kayla. "War of words between Najib & Mahathir this GE14". *Mothership*. (2018) erişim:15 Ekim 2022, https://mothership.sg/2018/05/war-words-najib-mahathir-enemies/

World Bank, "Malaysia GDP per capita growth, in annual 1988-1991", (2022). Erişim 20 Ekim 2022, https://wits. worldbank. org/countryprofile/ en/country /MYS/startyear/1988/endyear /199 1/ in di cator /NY-GDP-PCAP-KD-ZG

World Bank. *The East Asian Miracle: Economic Growth and Public Policy*. (1993) Erişim 22 Ekim 2022, http://documents1. worldbank.org/ curated/en /975081468244 550798/pdf/multi-page.pdf

Yuda, Masayuki. "Mahathir Urges Asean to Unite against West's Protectionism". Nikkei Asian Review (2 November 2019), Erişim 22 Ekim 2022, https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Mahathir-urges-ASEAN-to-unite-against-West-s-protectionism

Zakir, Hussain. "PM Lee, Najib toast good bilateral relations 50 years on" The Straits Times, (9 August 2015) Erişim 20 Ekim 2022, http://www.straitstimes. com/singapore/pm-lee-najib-toast-good-bilateral-relations-50-years-on

12. Sözlük

Âdât: Güneydoğu Asya'daki Müslüman topluluklar tarafından gözlemlenen çeşitli yerel geleneksel uygulamaları ve kültürel ögeleri tanımlamak için Arapçadan türetilen genel bir terimdir. Sömürgecilik döneminde Malay sisteminde etkisini arttıran bir terimdir. Bölge içinde terim, daha geniş bir anlamda, bireylerin topluluğun üyeleri olarak davranışlarını yönlendiren geleneksel normlara, kurallara, yasaklara ve emirlere ve bu norm ve kuralların desteklendiği yaptırımlara ve hitap biçimlerine atıfta bulunur.

Agama: Din.

Agong: Malezya'nın hükümdarıdır. Makam, 1957 yılında ülkenin İngilizlerden bağımsızlığını ilan etmesiyle Tunku Abdul Rahman girişimiyle kurulmuştur. Malezya anayasal bir monarşi olup seçimli monarşi sistemi bulunmaktadır ve Kral beş yıllığına eyaletlerin sultanlarından seçilmektedir. Malezya'da kralın yetkileri sembolik olup yetkiler başbakanın etrafında toplanmıştır.

Bangsawan: Soyluluk. Malay aristokratik sınıfını ifade eden sözcüktür.

Bumiputera ya da Bumiputra: Malezya'da Malayları, Malay Yarımadası'ndaki Orang Asli halkını ve Doğu Malezya'nın çeşitli yerli halklarını tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Toprağın Oğulları anlamına gelmektedir.

Dakwah: Misyonerlik ve İslamlaştırma için kullanılan genel Malezya terimidir. Özellikle 1970'lerde gençlik örgütlerinin faaliyetleri aracılığıyla ortaya çıkan siyasal İslamcı hareketi de ifade eder. İslami yasaların ve değerlerin ulusal yaşamda daha fazla uygulanmasını ister ve sosyal, ekonomik ve manevi kalkınmanın bütünsel bir İslami perspektifini ifade eder. İran İslam devriminin zirvesinde, 1979-82 yıllarında siyasi olarak özellikle öne çıkmıştır. İslam Bankası'nın kurulmasına ve İslamlaşma sürecinin kurumsallaşmasını yansıtan

Uluslararası İslam Üniversitesi ile Uluslararası İslam Düşünce ve Medeniyeti Enstitüsü'nün kurulmasına da öncülük etmiştir.

Dato/Tun/Tunku/Tan Sri: Bunlar Malay unvanlarıdır. Sultanlar Dato, Dato Seri, Dato Amar, Seri Panglima vb. ünvanları verirken, Agong Tun ve Tan Sri gibi ünvanları verir.

Doğu Hindistan Şirketi: 1600 yılında kurulan ve zaman çerisinde İngiliz emperyalizminin Hindistan, Güneydoğu Asya ve Çin'e yayılmasını sağlayan şirkettir. O zamanki dünya nüfusunun yaklaşık beşte biri şirketin hâkimiyeti altına girmiş, böylece şirket dünyanın en büyük ticaret organizasyonu olduğu gibi yönetimindeki bölgelerde kurduğu idarî, malî ve hukukî yapı ile de devlet fonksiyonu icra eder hale gelmiştir. Azmi Özcan, "İngiliz Doğu Hindistan Şirketi", *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim (10.11.2022) https://islamansiklopedisi .org.tr/ingiliz-dogu-hindistan-sirketi.

Kampung: Terim, özellikle yerli halkın geleneksel köyleri için ve şehirlerdeki kentsel gecekondu bölgelerine ve mahallelere atıfta bulunmak için kullanılmıştır.

Kehalusan: Diplomaside nazik olmak, yumuşak davranışlar ile hedefe ulaşma stratejisi.

Menteri Besar: Üst bakan. Malay sultanlıklarındaki eyaletin yönetiminden sorumlu en kıdemli kişidir.

Murted: Müslümanların başka bir dini benimsemesi.
Raja: Malay idarecisi ve yönetici sınıf için kullanılan terim.

Rakyat: Halk. Malay toplumunu ifade eden sözcüktür.

Songkok: Malezya'da ve güneydoğu Asya'da yaygın olarak Müslüman erkekler arasında kullanılan bir tür festir.

Taat Setia: Malaylardan devletin talep ettiği mutlak sadakati ifade eder.

13. Dizin

13 Mayıs, 30, 119, 153, 155, 156, 158, 160, 164, 165, 166, 169, 170, 173, 174, 175, 178, 186
1MBD, 40
ABD, 38, 54, 72, 94, 111, 112, 132, 194, 197, 210, 212, 226, 241, 242, 254, 256, 259, 260, 262, 267, 270, 284, 296, 305, 307, 324, 325
ABIM, 205, 250, 271
Abu Bakar, 84
âdât, 32, 78, 87, 219
Agong, 17, 20, 31, 34, 114, 163, 227, 336
anugeraha, 87
Anwar, 36, 37, 38, 39, 185, 205, 229, 230, 234, 237, 238, 240, 241, 242, 245, 250, 266, 270, 271, 281, 282, 307, 308, 309, 314, 315, 316, 317, 322, 331, 332, 334, 335, 336
Arap, 45, 49, 50, 196
ASEAN, 125, 133, 143, 193, 194, 195, 197, 209, 211, 213, 218, 260, 261, 284, 285, 286, 289, 325, 328
Asya krizi, 38
Avrupa, 7, 45, 52, 54, 60, 62, 63, 66, 84, 103, 110, 256, 261
Azahari, 126, 129, 130, 134
Badawi, 38, 39, 235, 237, 245, 258, 265, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 292, 296, 297, 298, 300, 301, 302, 303, 328, 333
Bandung Konferansı, 80
Bank Bumiputra, 192, 225
Bapa Malaya, 114
Bersatu, 97, 312, 315, 319, 321, 331, 333, 334, 335
Beyaz Alan, 101
Bintang, 297
Birch, 56
BN, 153, 181, 273, 275, 277, 293, 294, 296, 301, 306, 307, 309, 310, 311, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 320, 322, 333, 334, 337
Boğazlar Yerleşimleri, 51, 52, 53, 56, 57, 58, 60, 90
Borneo, 48, 59, 62, 64, 79, 95, 119, 121, 123, 124, 125, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 137, 138, 139, 140, 145, 149, 193
Britanya, 51, 55, 62, 63, 64, 65, 70, 72, 74, 77, 80, 81, 83, 88, 93, 94, 100, 104, 106, 109, 110, 111, 112, 113, 116, 124, 137, 141, 194, 213, 254, 260
Brunei, 59, 62, 79, 119, 121, 122, 126, 129, 130, 133, 139, 141, 260
Bumiputera, 152, 156, 175, 261, 278
Cami, 86
Churchill, 64, 110
Clarke, 55, 56, 90
Cobbolt, 122
Crawfurd, 46
Çin, 52
Çinhindi, 111, 193, 197, 212, 213, 218
Çinli, 70
Daim, 234, 241, 266, 280
Dakwah, 202, 203
danışman, 55, 90, 310

DAP, 153, 159, 160, 165, 168, 179, 182, 201, 228, 282, 306, 307, 309, 312, 320
Darul Arqam, 205, 206
Davidson, 55, 91
dini, 87
Doğu Hindistan Şirketi, 52
Duarte Barbossa, 42, 43
Durbar, 101
Edward Gent, 62, 65, 93
Endonezya, 45, 46, 65, 73, 75, 79, 80, 120, 125, 126, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 135, 136, 137, 140, 141, 142, 143, 144, 146, 193, 195, 196, 209, 213, 260, 262, 330
Eredia, 43
Federal Konsey, 67, 99
Federal Malay Devletleri, 58, 59
federasyon, 73, 80, 104, 133
feodal, 22, 24, 25, 28, 29, 30, 33, 34, 36, 56, 71, 92, 224
Filipinler, 66, 80, 126, 129, 132, 135, 136, 137, 138, 141, 144, 194, 303
FOMD, 59, 96
Ganyang Malaysia, 131
Gerakan, 153, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 170, 179, 182, 199, 201, 202, 216, 258
Ghafar Baba, 185, 199, 233, 235, 237
Gomez, 20, 153, 216, 217, 230, 294
göç, 68, 71, 168, 187
Gurkha taburu, 130
Güney Çin Denizi, 49, 326
Güneydoğu Asya Birliği, 133
hammadde, 82, 110, 255
Hang Tuah, 18, 19, 26
Hari Raya, 86
harta pusaka, 75
HICOM, 254, 255, 262
Hindistan, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 56, 60, 63, 64, 69, 89, 100, 109, 205
Hindu, 48, 69, 92, 206
Hintli, 23, 70, 100, 150, 151, 152, 154, 161, 167, 168, 183, 205, 257
Hokkien, 68
Hollanda Doğu Hint Adaları, 66
Hong Kong, 67
Hussein Onn, 32, 198, 199, 206, 207
IMF, 241, 242, 260, 267, 270, 271
Ishak Haji Muhammed, 78
İngiliz Malaya, 60
İslam, 18, 21, 24, 32, 49, 50, 51, 57, 85, 87, 92, 152, 167, 173, 180, 196, 202, 203, 205, 222, 245, 246, 249, 250, 252, 265, 271, 277, 302, 304, 306, 310, 325, 326, 327, 328, 329
istana, 86
Jabatan Hal Ehwal Islam, 251
Japon, 64
Japonya, 65, 66, 67, 69, 71, 72, 97, 103, 104, 111, 256, 262
Japonya, 66
Java, 42, 45, 48, 49
Johor, 18, 20, 34, 59, 63, 65, 84, 97, 131, 218, 224, 229, 230, 289, 313
Kadazan, 149
Kalay, 54, 60
kampung, 32, 33, 85, 107, 169, 223
karizmatik, 33, 74, 105, 114, 206, 220, 270, 328, 336
kauçuk, 60, 61, 66, 76, 80, 83, 103, 111, 112, 116, 117, 125, 127, 151, 191, 195, 209
Kedah, 18, 31, 59, 63, 106, 108, 180, 206, 223, 274, 308, 314
Kelantan, 8, 59, 60, 63, 159, 167, 179, 180, 201, 206, 229, 234, 237, 238, 274, 306, 313

kerajaan, 87
kırsal, 48, 71, 72, 81, 82, 106, 116, 117, 118, 151, 154, 160, 177, 188, 189, 191, 206, 211, 234, 251, 298, 299, 301, 306, 317
Klang, 60
Koloni
  Koloni Ofisi, 51, 62, 104
Koloni Ofisi, 51
kraliyet, 20, 21, 28, 29, 33, 37, 61, 88, 90, 95, 106, 108, 114, 148, 199, 226, 229, 230, 231, 255, 270, 275, 327, 333
Kuala Lumpur, 18, 57, 59, 63, 68, 76, 78, 81, 84, 90, 97, 100, 109, 115, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 144, 146, 147, 148, 149, 152, 153, 158, 159, 160, 161, 164, 169, 170, 171, 173, 191, 194, 201, 212, 218, 259, 275, 287, 288, 292, 300, 302, 327, 330, 331
laissez-faire, 118, 126, 187
Laksamana, 21, 46
Lee, 147
  Lee Kuan Yew, 31, 81, 108, 143, 145, 146, 147, 148, 149, 167, 177, 184, 200, 214, 263, 302, 319
Lee Kuan Yew, 81
London Tin, 80, 191
MacMichael, 64, 76, 96, 97
Mahathir, 20, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 151, 154, 155, 157, 160, 165, 169, 171, 172, 183, 185, 199, 200, 207, 214, 215, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 230, 231, 233, 234, 235, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 245, 246, 248, 249, 250, 252, 253, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 264, 265, 268, 269, 270, 271, 272, 274, 275, 276, 277, 278, 281, 283, 284, 285, 286, 288, 289, 296, 300, 301, 303, 304, 306, 307, 308, 309, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336
Majlis Amanah Rakyat, 119
Majlis bicara, 86
Malakka, 17, 19, 24, 26, 28, 35, 42, 43, 44, 46, 49, 50, 51, 67, 162, 246, 280
Malay aristokrasisi, 81
Malay Komünist Partisi, 98, 165, 195
Malay milliyetçiliği, 71, 284
Malay sosyal kodu, 155
Malay uysallığı, 81
Malay Yolu, 42, 84
Malaya Birliği, 18, 22, 27, 63, 70, 73, 76, 77, 78, 89, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 106
Malcolm MacDonald, 90
Maphilindo, 80, 132, 133, 135, 136, 137, 141, 142, 143
masyarakat adil, 186
Maszlee Malik, 319
Max Weber, 17
Melayu korporat, 222
Melayu Raya, 79
Menteri Besar, 160, 201, 222
MIC, 100, 113, 115, 150, 167, 182, 183, 201, 216, 258
MILF, 303
Moğol istilası, 49
Monarşi, 17
muafakat, 74, 85
Musa Hitam, 34, 183, 207, 232, 233
musyawarah, 74, 85
Najip, 39

Negeri Sembilan, 18, 59, 63
NEP, 33, 156, 170, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 200, 207, 208, 216, 217, 226, 253, 257, 258
Nik Abdul Aziz Nik Mat, 306
NOC, 30, 161, 163, 165, 166, 178, 181, 183, 192
Olağanüstü Hal Bildirisi, 163
Onn Jaafar, 27, 89, 97, 121, 177, 215
orang besar, 83
orangasli, 102
Pahang, 18, 19, 57, 59, 61, 63, 80, 85, 92, 177, 223, 292
Pahang İsyanı, 61
Pakatan Harapan, 307
PH, 307, 316, 317, 319, 334
Pakatan Rakyat, 274
pan-Asya, 66
Pangkor Anlaşması, 54, 55, 90, 91
PAP, 143, 146, 147
PAS, 24, 26, 153, 159, 167, 170, 180, 184, 200, 201, 203, 205, 214, 216, 229, 243, 245, 246, 267, 271, 303, 306, 307, 309, 310, 313, 323, 332
Pasifik Savaşı, 72
Penang, 25, 51, 52, 53, 60, 62, 63, 68, 93, 96, 134, 159, 162, 179, 218, 262, 274, 313
Penghulus, 67
Perak Savaşı, 56
PERKIM, 204
Petronas, 184, 208, 209, 226, 230, 259, 308, 327
pondok, 86
Putrajaya, 309
Raffles, 44, 45, 46, 47
raja, 28, 87
Raja Yusuf, 56
Rajaratnam, 147, 148
rakyat, 28, 83, 86, 307
Razaleigh, 185, 199, 208, 216, 229, 231, 233, 234, 235, 255
Rukunegara, 21, 181
Sabah, 7, 48, 122, 123, 126, 128, 131, 133, 135, 139, 141, 142, 145, 146, 149, 151, 180, 181, 182, 200, 274, 313
sansür, 163
Sarawak, 7, 48, 59, 62, 64, 79, 95, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 128, 130, 131, 133, 134, 135, 139, 141, 142, 145, 146, 149, 151, 180, 181, 182, 209, 274
Satu Malaysia, 293
SEATO, 133
Seberkas, 89, 106, 107
Selangor, 18, 52, 53, 55, 57, 59, 63, 87, 90, 99, 100, 159, 160, 162, 170, 184, 206, 221, 239, 274, 287, 302
Semangat 46, 236
Sin Chew Jit Poh, 297
Singapur, 29, 51, 52, 54, 56, 59, 60, 62, 64, 65, 68, 73, 77, 79, 81, 90, 93, 94, 95, 102, 111, 112, 119, 121, 122, 124, 125, 128, 131, 133, 135, 138, 139, 140, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 152, 162, 167, 184, 194, 200, 210, 213, 214, 217, 218, 223, 259, 260, 262, 263, 264, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 302, 304, 305, 328
SOSMA, 295
Sömürge, 24, 25, 53, 54, 61, 62, 65, 70, 74, 80, 82, 87, 90, 95, 104, 109, 110, 141, 177
sömürgecilik, 62, 68, 86, 127, 128, 136, 137, 240, 304
Subandrio, 130, 133, 136

Suharto, 75, 143, 193, 214, 218, 317
Sukarno, 79, 80, 127, 128, 130, 131, 134, 135, 137, 138, 142, 143
Sultan, 18, 20, 54, 56, 61, 68, 84, 85, 87, 90, 92, 96, 101, 122, 141, 163, 227, 229, 230, 260, 311, 320
Sultan Bolkiah, 260
Sumatra, 18, 48, 50, 67, 136
Swettenham, 46, 47, 48, 57, 58, 59, 60, 90, 97
Tamil, 60
Tayland, 48, 66, 103, 113, 193, 204, 212, 213, 240, 242, 303
Templer, 99, 102, 109, 112, 113, 177
Tengku Razaleigh, 184
Tom Pires, 42
Tun Abdul Razak, 39
Razak, 28, 30, 128, 132, 147, 161, 163, 167, 168, 170, 174, 175, 176, 223, 272, 292, 304, 305
Tunku, 17, 27, 28, 29, 30, 31, 40, 53, 75, 89, 90, 100, 102, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 140, 142, 143, 145, 146, 148, 150, 152, 155, 160, 164, 165, 169, 170, 175, 176, 177, 183, 186, 192, 199, 204, 216, 219, 223, 224, 228, 233, 277, 288, 304, 318, 328
tüccar, 54
ultra, 74, 108, 115
Ulusal Operasyon Konseyi, 30, 163, 165, 170, 174, 178, 243
UMNO, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 74, 78, 80, 89, 97, 98, 100, 101, 102, 107, 113, 121, 143, 146, 150, 153, 160, 165, 167, 169, 170, 177, 180, 182, 183, 185, 198, 200, 201, 207, 214, 224, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 238, 239, 242, 245, 246, 248, 250, 254, 258, 259, 262, 265, 269, 271, 274, 275, 277, 278, 279, 281, 283, 290, 291, 292, 293, 294, 297, 306, 308, 315, 316, 321, 323, 332, 334, 335
U-Thant, 135
Utusan Malaysia, 240, 277, 280, 284, 297, 306
Valentyn, 44
Vietnam, 125, 194, 195, 196, 212, 213
Yeni Ekonomi Politikası, 174, 187
Zheng He, 49
ZOPFAN, 194, 212